

7263 - V.1

**Albert J. Latner
Jewish Public Library**

**THIS BOOK MAY BE KEPT
21 DAYS**

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 5 cents a day is charged, if the book is not returned by the last date. The book will be returned if the fine is unpaid.

ADDRESS

ווילס
דוב

דובאווסקי, ב.

דאקטאר בוך

7263 1.ב

7263

דאס גרעסטע און וויכטיגסטע ווערק אין אידיש

י. ג. פאגמיס

ווערמגעשיכטע

פון אוראלטע צייטען ביז היינטיגען טאג

פארמעהרט מיט א

פולשמענדיגע געשיכטע פון אידישען פאלק

באארבייט פון

א. ח. ראזענבערג

אונטער דער רעדאקציע פון

אלכסנדר הארקאווי

אין צוועלף גרויסע בענדער אילוסטרירט

850 אילוסטראציעס

5,500 זייטען

אין צוויי אויסגאבעס:

פאלקאויסגאבע, געבונדען אין פראכטפולען לייב-

\$30.00

רערויקלאטח, נילט טאפ. פרייז

דע לוקס-אויסגאבע, געבונדען אין האלב-לעדער,

\$50.00

פול נאלדשניט, פרייז

HEBREW PUBLISHING COMPANY

20-52 Eldridge Street

New York

דאָס בעסטע ווערק אלס פרעזענט פאַר אידישע קינדער

פראפעסאר גרעטץ'ס

פּאָפּולערע אידישע געשיכטע

אין ענגלישער איבערזעצונג

POPULAR HISTORY OF THE JEWS

By PROF. H. GRAETZ

Translated by A. B. RHINE, D. D.

אין זעקס גרויסע בענדער אילוסטרירט

באַנד I : פון דעם אָנפאַנג פון דער אידישער גאַציע ביז דעם
טויט פון אַנטיגאָנוסין (37 פאַר קריסטליכער ציטערעכענונג).

באַנד II : פון דער רעגירונג פון חורדוס דעם 1טען (37 פ.
ק.) ביז דעם טויט פון מאַחמעד'ן.

באַנד III : פון דער צייט, וואָס אידען זיינען אַרונטער אונטער
דער ממשלה פון די מאַחמעדאָנער (640 נאָך קר.) ביז זייער ערשטען
גירוש פון פראַנקרייך (1306 ג. ק.).

באַנד IV : פון דעם ערשטען אידישען גירוש פון פראַנקרייך
(1306) ביז דון יוסף נשיא האָט זיך באַזעצט אין טערקיי (1558).

באַנד V : פון דער רעגירונג-צייט פון סטעפאַן באַטאָרי פון
פוילען (1575—1586) ביז דער געגענווערטיגער צייט (1873).

באַנד VI : צוגעגעבענער באַנד : געשיכטע פון די אידען
אין דער נײַער צייט (ביז דעם יאָהר 1919) פון דר. מאַקס רייזין.

געבונדען אין קלאַטה, גילט טאַפּ \$12.00
פרייז : געבונדען אין האַלב-לעדער, פול גאָלדשניט \$22.00

HEBREW PUBLISHING COMPANY

50-52 Eldridge Street

New York

נער, אפילו נים קיין געשעפטסמאן נים לייקענען, דאָס פאַר יעדען געשעפטס-
כאַן לוינט זיך צו בעשעפטיגען אַ בוכהאַלטער.

איז דאָס געוונד און דאָס לעבען וועניגער וויכטיג ווי אַ געשעפט,
פון וועלכען מען פערדינט אייניגע דאָלאַר ? פּעריאָדישע דאָקטאָר אונ-
טערוכונגען זיינען פאַר'ן קערפּער דאָס זעלבע, וואָס דעם בוכהאַלטער'ס
רעכענונגען זיינען פאַר'ן געשעפט.

גענוי בוכהאַלטעריע און אָפטע אינווענטאַרען איז דער זיכערסטער
וועג ווי צו פּערהיטען אַ געשעפט פון באַנקראַט, און אַ אָפטע דאָקטאָר אונ-
טערוכונג איז דער בעסטער וועג ווי זיך אויסצוהיטען פון ערנסטע
קראַנקהייטען.

מען פון צייט צו צייט מאכען אן „אינווענטאר“, איבערקוקען דעם גאנצען סטאק סחורה, און זעהן ווי דאָס געשעפט האַלט.

דאָס זעלבע איז אמת אויך וועגען אונזער קערפער. דער זיכערסטער וועג ווי אויסצומיידען א קערפערליכען באַנקראַט, דאָס הייסט קראַנקהייט-טען איז, ערשטענס צו ווערען בעקאנט אויף וויפיל נאָר מעגליך מיט די פערשיידענע פאָדערונגען פון קערפער און זעהן, דאָס דיזע פאָדערונגען זאָ-לען בעפרידיגט ווערען, און צווייטענס צו לאָזען זיך אונטערזוכען פון צייט צו צייט פון אַ דאָקטאָר, אום אויסצוגעפינען צו דער קערפער איז פאָלקאָם געזונד, אָדער אירגענד וועלכע טייל פון קערפער איז עטוואָס ניט ווי עס דארף זיין.

ניט אלע מענשען קענען דורכפיהרען די ערשטע אויפגאבע, אָבער אלע קענען דורכפיהרען די צווייטע — די פערזאָנלישע אונטערזוכונגען פון אַ דאָקטאָר.

כמעט יעדער מיטעליערהיגער מענש האָט עטוואָס אין זיין קערפער, וואָס איז ניט ווי עס דארף צו זיין. און פון לייכטע אונרעגעלמעסיגקייטען ענטוויקלען זיך אָפט ערנסטע קראַנקהייטען. עס איז זעלטען צו געפינען אַ פאָלקאָם געזונדען מענשען אין די מיטעלע יאָהרען, און די מעהרסטע קראַנקהייטען, אפילו די גאנץ ערנסטע, קענען פערהיט ווערען, ווען מען פערבאָט זיי נאָר בעצייטענס. און דורך פערזאָנלישע אונטערזוכונגען פון אַ דאָקטאָר קען מען אָפט מאַל ענטדעקען קראַנקהייטען נאָך איידער זיי זיינען אזוי ווייט ענטוויקעלט, דאָס דער פאָציענט זעלבסט קען זיי פיהלען. דאָס געלט, וואָס אזעלכע דאָקטאָר-אונטערזוכונגען דארף קאָסטען, דארף ניט פעררעכענט ווערען אלס איין אויסגאבע, נאָר אלס אן „אינוועסטמענט“. די „דיווידענדס“ פון אזא „אינוועסטמענט“ זיינען וועניגער טעג אָדער וואָ-כען קראַנק זיין און פילייכט אויף מאַנאטען אָדער יאָהרען מעהר לעבען.

פאר די מעהרסטע מענשען קוקט עס אויס ווילד צו צאָהלען אַ דאָס-טאָר געלט פאר אן אונטערזוכונג, ווען זיי פיהלען זיך ניט קראַנק. זיי זיי-נען ניט געוואוינט דערצו, זיכער די זעלבע מענשען, אויב זיי האָבען אַ גע-שעפט, האַלטען זיי אַ בוכהאלטער און צאָהלען גאנץ גערן געלט צו מאַכען כּוּמט איין מאָל אין יאָהר אן אינווענטאר אום צו זעהן ווי דאָס געשעפט האַלט.

דער בוכהאלטער בריינגט דאָך קיין זאָך ניט אַרײַן אין געשעפט, ער העלפט בלויז צו האַלטען די רעכענונגען אין אָרדענונג. און דאָך וועט קיי-

און דאך וויפיעל מענשען אינטערעסירען זיך אויסצוגעפינען, אויב די אייננאָהמען פון זייער קערפער דעקען די אויסגאבען, אויב זייער קער- פער קריגט אלעס אין וואָס ער נויטיגט זיך און אין אַ ריכטיגע מאָס, אויב זייער געזונד ווערט אויפגעהאלטען אָדער ווערט לאַנגזאַם אונטערגעגראָבען. די מעהרסטע מענשען האַנדלען אין בעצוג צו זייער קערפער פונקט ווי דער געשעפטסמאַן אין אונזער ביישפּיל, וועלכער פיהרט זיין געשעפט אָהן אַ טאַלק און אָהן אַ רעכענונג, און ערשט ווען זיי ווערען קראַנק, ווען זייער געזונד באַנקראַטירט, לויפּען זיי צו אַ דאָקטאָר ער זאָל זיי געזונד מאַכען.

הונדערטע טויזענדע מענשען ליידען פון כראָנישע האַרץ-קראַנקהייט און נירען-קראַנקהייט און ווייסען גאָר ניט דערפון. זייער געזונד ווערט לאַנגזאַם אונטערגעגראָבען און אַזוי לאַנג ווי זיי דערפיהלען ניט קיין שמער- צען האָבען זיי גאָר קיין אָהנונג ניט, דאָס זייער וויכטיגסטער געשעפט געהט צו גרונדע. די צאָהל פון אַזעלכע מענשען פּערגרעסערט זיך מיט אַן אונגעוויינלעכע שטעלליכקייט פון יאָהר צו יאָהר.

ווען איהר זאָלט זאָגען אַ געשעפטסמאַן, ער זאָל ניט פיהרען קיין גע- נוען רעכענונג וועגען זיינע אייננאָהמען און אויסגאבען, ער זאָל לאָזען זיין געשעפט געהן אויף „גאָט'ס בעראַט", און ערשט דאָן ווען ער וועט זיך דערוויסען, דאָס עס פעהלט איהם געלד אָדער ווען ער איז אין גאַנצען באַנ- קראַט, זאָל ער דינגען אַ בוכהאַלטער אויף דורכצוקוקען זיינע געשעפטס- ביכער, וועט ער אייך זיכער בעטראַכטען פאַר אַ משוגענעם, וועמעס ריכ- טיגער פלאַץ איז אין אַ משוגעים הויז. און דאָך האַנדעלט דער זעלבער קלוגער געשעפטסמאַן פונקט אַזוי מיט זיין געזונד, און ער בעטראַכט אייך פאַר חסר דעה (משוגע), אויב איהר ראַט זיך צו לאָזען פון צייט צו צייט אונטערווכען פון אַ דאָקטאָר און ניט וואַרטען ביז זיין געזונד באַנקראַטירט, דאָס הייסט ביז ער ווערט קראַנק.

יעדער פערשטענדיגער געשעפטסמאַן, יעדער מענש מיט עטוואָס שכל, וועט אייך זאָגען, דאָס דער זיכערסטער וועג ווי אַזוי צו פעהיטען אַ גע- שעפט פון באַנקראַטירען, איז ערשטענס צו פיהרען אַ גענויען רעכענונג פון אַלע אייננאָהמען און אויסגאבען, און זעהן, דאָס די אייננאָהמען זאָלען אַלע מאָל זיין גענוג צו דעקען די אויסגאבען, אָדער די אויסגאבען זאָלען זיין קליין גענוג ניט אַריבערצושטויגען די אייננאָהמען, און צווייטענס דאָס:

שטעלט זיך פאר א פאל, וואו איינער מוז פלוצלינג אוועקווארפן זיין בעשעפטיגונג, וואס דיזע בעשעפטיגונג זאל ניט זיין, און ווערען א געשעפטס-מאן. וויפיעל ער פערמאגט נאך, וויפיעל ער קען נאך צונויפבארגען, ווי-פיעל ער קען נאך קריגען פאר דעם ביסעל צירונג, וואס ער פערמאגט, זיין גאנצעס האב און גוטס לעגט ער אריין אין זיין געשעפט, און אויב ער זאל דאך ניט מאכען קיין ערפאלג וועט איהם אויסקומען כאטש פון הונגער צו שטארבען.

שטעלט זיך אויך פאר, דאס מיט די פרייזען פון די איינצעלנע אר-טיקלען אין זיין געשעפט איז אונזער געשעפטסמאן ניט בעקאנט. ער פער-לאנגט פאר יעדען ארטיקעל וויפיעל איהם פאלט איין צו זאגען און ער פער-קויפט פאר וויפיעל די קונים גיבען. אויף אזא אופן פיהרט ער אן זיין געשעפט מעג, וואכען און מאנאטען, ניט וויסענדיג צו ער פערדינט אדער ער דערלעגט געלד צו די סחורה, וואס ער פערקויפט. ווי לאנג, דענקט איהר, וואלט אזא סוחר געקענט אנגעהן מיט אזא סארט האנדלען איידער ער וואלט באנקראטירט?

עט, נארישקייטען, וועט איהר זאגען. קיין מענש, וואס איז ביים קלארען זינען, וועט אזוי ניט האנדלען. יעדער מענש, וואס איז נאך ניט האפנונגסלאז משוגע, וואלט אין אזא פאל זיך צוערשט בעקאנט מיט די פרייזען פון זיין סחורה, ער וואלט געפיהרט א געווען רעכענונג פון זיינע איינגאהמען און אויסגאבען, און פון צייט צו צייט וואלט ער געמאכט אן „אינווענטאר“ צו וויסען גענוי דעם צושטאנד פון זיין געשעפט, צו ער פער-דינט אדער דערלעגט געלט. און אויב ער אליין וואלט געווען אונפעהיג דאס צו טאן, וואלט ער זיכער געדונגען א פעהיגען בוכהאלטער, וואס זאל דאס טאן פאר איהם. קיין מענש וואלט ניט געווען אזוי משוגע צו פיהרען זיין געשעפט אהן א טאק און אהן א רעכענונג.

אמת, דאָרט, וואו עס האנדעלט זיך אום אייניגע דאלאָרס פערדינסט, וועלען מענשען טאקע ניט האנדלען אזוי נאָריש. אָבער האנדלען זיי דען ניט פונקט אזוי נאָריש אין בעצוג צו זייער געזונד?

בעטראכט אונזער קערפער אלס א געשעפט. אין דיזעס געשעפטס-אונטערנעהמונג האָבען מיר אריינגעלעגט ניט נאָר אונזער גאנצעס פערמע-גען, נאָר אויך אונזער לעבען. אויב דיזער געשעפט האָט געוויסע איינגאה-מען און געוויסע אויסגאבען, און אין דעם ערפאלג פון דיזער אונטערנעה-מונג ווענדעט זיך אונזער געזונד און אונזער לעבען.

שלוס.

דער זיכערסטער וועג ווי זיך אויסצוהיטען פון ערנסטע קראנקהייטען.

דער מענשליכער קערפער איז א וואונדערבארע און אין דער זעלבער צייט א העכסט דעליקאטע מאשין. פאר יעדען פון אונז איז זיין מאשין די טייערסטע זאך, וואס ער פערמאגט אין זיין לעבען. די מעהרסטע פון אונז ווייסען נאך נישט פון'ם מעכאניזם פון דיזער מאשין אדער פון די געזעצע, וואס רעגולירען איהר ארבייט. א גאנץ וועניגע צאָהל מענשען ווייסען עטוואָס פון דעם.

און יעדער פון אונז, אונזערענדיג ווי ער איז אין דיזער הינזיכט, איז פאָלשטענדיגער בעל הבית איבער זיין מאשין. ער שפילט די ראָלע פון אַ מאַשיניסט און בעגעהט פעהלערן, וואָס זיינען זעהר שווער, אויב נישט אונזערגלייך צו פערריכטען.

מיט אַ קליינער צאָהל אויסנאָהמען ווערען אלע מענשען געבאָרען געזונד. דעם מענשליכער קערפער, איידער ער ווערט געבאָרען אויף דיזער וועלט, ווערט גוט רעגולירט, יעדער טייל פון קערפער ארבייט ווי עס דארף צו זיין און אין האַרמאָני מיט אלע אנדערע טיילען פון קערפער.

מיר פאָנגען דאָרום אָן אונזער לעבען מיט אַ געזונדען קערפער, און וואָלטען מיר נאָך געוואוסט וואַ אויף איהם אַכטונג צו געבען, און וואָלטען מיר נאָך געטאָן וואָס פאַר דעם קערפער איז נויטיג און נישט געטאָן וואָס פאַר אונזער קערפער איז שעדליך, וואָלטען גאנץ וועניג קראַנקהייטען עקזיסטירט אויף דער וועלט.

אַבער ליידער ווייסען נישט די מעהרסטע מענשען ווי זיך צו פיהרען און, וואָס איז נאָך ערגער, זיי אינטערעסירען זיך זאָגאַר נישט דאָס אויסצו-געפינען.

וואָס אַנבעלאַנגט מעדיצינען זיינען אַזעלכע ניטאָ פאַר קאַנסער. יע-
דער, וואָס פערזיכערט, דאָס ער קען היילען קאַנסער מיט אַ מעדיצין, זוכט
בלויז צו מאַכען געלט פון'ם אונגליק פון אַנדערע. פון די טויזענדע און
טויזענדע עקספּערימענטען, וואָס מען האָט געמאַכט מיט פערשיידענע הייל-
מיטלען, האָט מען נאָך פאַרלויפּיג ניט געפונען קיין איינציגע מעדיצין, וואָס
זאָל קענען בעקעמפּען דיזע אונפּערשטענדליכע און העכסט געפּעהרליכע
קראַנקהייט.

פון וואנען זשע זאל איינער וויסען, דאָס ער איז אין געפאָהר צו קריגען קאנסער? פון וואנען זאל ער וויסען, ווען ער דארף געהן צו אַ דאָקטאָר?

יעדער מיטעליעהריגער מענש, פון פערציג יאָהר און עלטער, וואָס ליידעט פון זיין מאָגען, פערלירט געוויכט און ליידעט פון בלייבזוכט, מוז גלייך געהן צו אַ קאָמפּעטענטען דאָקטאָר. דער דאָקטאָר האָט געוויסע מיטלען, דורך וועלכע ער קען אויסגעפינען, אויב דער קראַנקער ליידעט פון קאנסער אָדער אַן אנדער קראַנקהייט. און אין פאַל דער דאָקטאָר האָט אַ שטאַרקען פערדאַכט און קען ניט גענוי בעשטימען פון אַן אויסערליכע אונטערזוכונג צו דאָס איז קאנסער אָדער ניט, מוז דער פאַציענט צושטימען צו אַן „אונטערזוכונגס־אָפּעראַציע־אַן“, וואָס איז דאָס איינציגע זיכערע מיטל צו בעשטימען אויף זיכער די נאַטור פון דער קראַנקהייט.

יעדע פרוי פון מיטעלען עלטער, וואָס דערפיהלט אַ „גוליע“ אין איינע פון איהרע בריסט, מוז גלייך געהן צו אַ דאָקטאָר אום אויסצוגעפינען, וואָס דיזע „גוליע“ איז. מענער ליידען מעהר פון קאנסער אין מאָגען. ביי פרויען פאָנגט קאנסער זיך צוערשט אָן ענטוויקלען אין אַ ברוסט.

יעדע פרוי, וואָס בלוטעט אין צייט פון דער „ענדערונגס־פּעריאָדע אין לעבען“, מוז זיך לאָזען אונטערזוכען פון אַ קאָמפּעטענטען דאָקטאָר. יעדער מיטעליעהריגער פערזאָן מוז פון צייט צו צייט זיך לאָזען אונטערזוכען פון אַ דאָקטאָר. בלויז דורך אַזעלכע רעגלמעסיגע אונטערזוכונגען קען מען האָפען צו ענטדעקען קאנסער אין די ערשטע שטופען פון דער ענטוויקלונג פון דיזער קראַנקהייט.

און פארגעסט ניט, אז דורך אַן אָפּעראַציע, וואָס ווערט געמאַכט פריה גענוג קען דער קאנסער פאַלשמענדיג אויסגעשניטען ווערען און דער קערפער ווערט גערעטעט פון אַ שרעקליכער קראַנקהייט. אָהן אַן אָפּעראַציע איז קאנסער אונגעהיילבאַר, און אַ שפעטע אָפּעראַציע האָט שוין געוועהנליך קיין ווערט ניט, ווייל די קאנסער־צעלען האָבען זיך שוין פערשפרייט איבער אנדערע טיילען פון קערפער.

ראדיום און עקס־שטראַהלען ווערען געברויכט אין מאַנכע פעלע פון קאנסער, אָבער פאַרלויפֿיג האָט די ערפאָהרונג געוויזען, אז דאָס מעסער איז די איינציגע זיכערע רפואה.

ווען אייניגע מיטגלידער פון דער זעלבער משפחה ליידען פון קאנסער איז עס בלויז א צופאל, פונקט ווי עס קען אמאל פאסירען, דאָס צוויי מיט-גלידער פון דער זעלבער פאמיליע זאלען איבערגעפאָהרען ווערען פון אוי-טאָמאָבילס, אָדער פאלען און זיך בעשעדיגען.

וועהרענד די קראנקהייטען, וואָס ווערען פעראורזאכט פון באַצילען אטאקירען מעהרסטענס בלויז אזעלכע מענשען, וואָס זיינען קראנק, אָבגע-שוואַכט, וועמענס ווידערשטאַנדסקראַפט עס קען ניט ביישטעהן דעם אָנ-גריף פון די באַצילען, אטאקירט די קאנסער-קראנקהייט אויך גאַנץ-געזונ-דע מענשען. און קיינער קען זיך ניט בעוואָרענען געגען דיזער מערקוויר-דיגער אונפערשטענדליכער קראנקהייט.

יעדער, וואָס טרעט אריבער דעם שוועל פון מיטעליעהריגקייט, קען אטאקירט ווערען פון קאנסער און ער מוז דאָרום זעהר פאָרזיכטיג זיין צו שטעלען זיך אונטער דער אויפזיכט פון א דאָקטאָר אזוי שנעל ווי ער בע-מערקט די ערשטע סימנים פון דיזער קראנקהייט.

די סימנים פון קאנסער.

און וואָס זיינען די סימנים פון קאנסער ? ליידער זיינען די ערשטע סימנים פון דיזער קראנקהייט זעהר אונדזיטליך, און דער גאַנג פון איהם ענטוויקלונג איז אזוי שנעל, דאָס ווען דער פאציענט צעגערט צו לאַנג צו געהן צום דאָקטאָר, אָדער דער דאָקטאָר צעגערט צו לאַנג איידער ער בע-שליסט, דאָס ער האָט פאַר זיך א קאנסער-קיים איז די קראנקהייט שוין צו ווייט פערנאָנגען.

ווען א קאנסער-געוויקס פאַנגט זיך אָן צו ענטוויקלען אויף דער צונג, ליפ, אָדער ברוסט איז עס נאָך לייכט צו בעמערקען און די אונאַנגענעהם-ליכקייט, וואָס דער פאציענט ליידעט, טרייבט איהם געוועהנליך שנעל צום דאָקטאָר. ווען די געוויקס איז אויף אַן אויסערליכען טייל פון קערפער איז אויך פאַר א גוטען דאָקטאָר פעהרעלטניסמעסיג ניט שווער צו בעשטימען, אויב דאָס איז א קאנסער אָדער ניט.

אנדערש איז אָבער דער פאַל, ווען דער קאנסער איז אין מאָגען, אָדער אין איינעם פון די אנדערע אינערליכע אָרגאַנען פון קערפער. אויסערליך קען מען דאָן דעם קאנסער ניט זעהן, און ליידער קומען ניט די שמערצען פריה גענוג צו קענען וואַרנען דעם אונגליקליכען פון דער גרויסער געפאָהר, וואָס איהם שמעהט פאַר.

קראנקהייט צייגט זיך געווענהליך נאך דער „מענאפאז“ (ווען די פרוי הערט שוין אויף צו האבען איהר מאנאטליכען פלוס). אין אזא צייט, אויב די פרוי בלוטעט אפט אדער האט אן אונרגעלמעסיגען פלוס, פון וועלכען עס ווערט זיך אן אואנגענעם גערוד, מוז זי זיך גלייך לאזען אונטערזוכען פון א דאקטאר אום אויסצוגעפינען אויב זי ליידעט ניט פון קאנסער.

א קאנסער אויף דער ברוסט קען פאסירען אין מענער פונקט ווי אין פרויען. אבער מערסטענס פאסירט עס אין פרויען, וואס זיינען צווישען פינף און דרייסיג און פערציג יאָהר אלט. עס פאנגט זיך אן ווי אן איינ-פאכע גליי, אָדער פעהארטעוועטער פלאץ אין איינע פון די בריסט און איז אין אָנפאנג שמערצלאָז. יעדע מיטעליעהריגע פרוי, וואס ליידעט פון אזא גליי, מוז גלייך געהן צו א דאקטאר.

עס זיינען אויך דא אזעלכע קאנסערס, וואס ווערען בעצייכענט מיט'ן נאָמען „סארקאָמאַ“. דיזע קאנסער גרייפען אן מענשען פון יעדען עלטער, פון קליינע קינדער ביז זקנים. זיי גרייפען אן אירגענד וועלכען טייל פון קערפער: די ביינער, מוסקולען, הויט, בויך, לונגען און זאגאר דעם מאַרד. סארקאָמאַס פערשפרייטען זיך דורך דער בלוט צירקולאציע. שטיקלאך פון דיזע קאנסערס פרעסען דורך די ווענד פון די בלוט־רעהרען און דער בלוט־שטראָם פערטראָגט זיי דאן צו פערשיידענע טיילען פון קערפער.

פון וואגען קאנסער נעהמט זיך, פארוואס געוויסע צעלען פון קערפער זאלען פלוצלינג אָנפאנגען צו וואקסען „משוגענער־ווייז“ און זאלען אזוי שנעל פערניכטען זייער קרבן, דאס ווייסען מיר ניט, און טאקע דאָרום איז אזוי שווער צו געפינען א הייל־מיטעל געגען קאנסער.

לויט אונזער יעצטיגע וויסען אָבער, ווערט קאנסער ניט פערדאר-זאכט פון באַצילען, ווי צום ביישפיל טובערקולאָזיס, ניומאָניאַ, און עהנ-ליכע קראנקהייטען. קאנסער איז דאָרום נישט אַנשטעקענד, דאָס הייסט איהר קענט זיך ניט אָננעהמען פון דער קראנקהייט ווען איהר ריהרט זיך אן אן איינעם, וואס ליידעט פון קאנסער, און דארפט זיך דאָרום ניט היטען פון דיזע אונגליקליכע, ווי עס איז דער פאל מיט שווינדזיכטיגע.

קאנסער געהט ניט איבער בירושה, און ווען איין מיטגליד פון א פאמיליע ליידעט פון א ראק איז נאך קיין סימן ניט, דאָס אויף די אַנ-דערע מיטגלידער פון דער זעלבער פאמיליע ליידען פון דיזער קראנקהייט. פיעלע פאָרשער הייבן געזוכט צו בעווייזען, דאָס קאנסער נעהט יע איבער בירושה, אָבער ביז יעצט איז דאָס זיי נאך ניט געלונגען.

שמערצען און ניט נאָר ער אליין, נאָר זיינע נאָהענטסטע און טייערסטע בעטען דער טויט זאָל וואָס שנעלער קומען און מאַכען אַן ענדע צו די ליי- דען פון'ם אונגליקליכען.

פערשיידענע פארמען פון קאנסער?

ניט אלע קאנסערס זיינען גלייך. זייער כאראקטער און זייער שער- ליכקייט ווענדעט זיך אָן דעם צו זיי וואַססען שנעל אָדער לאַנגזאַם, אין וועלכע טייל פון קערפער זיי געפינען זיך, וועלכע טייל פון קערפער זיי אטאקירען צוערשט און ווי שנעל זיי פערשפרייטען זיך צו אנדערע טיילען פון קערפער.

א קאנסער אויף דער הויט (וואָס ווערט אָנגערופען „עפיטעליאָמאַ“) וואַסט זעהר לאַנגזאַם. ער פאַנגט זיך אָן געוועהנליך אלס א קליינער „פּימפל“, אָדער אַ בראָדעווקע, אויף אַ באַק, פונקט אונטער'ן אויג, אויף אַן אויגען-דעקעל אָדער אויף אַ ליפּ. דיזע בראָדעווקע, אָדער „פּימפּער“, אָדער לייכטע וואונד, פעהרילט זיך ניט אזוי לייכט און בלוטעט פיעל יע- דעם מאָל ווען מען בעשעדיגט עס. מאַנאַטען און יאָהרען געהען אָפּט פאַר- איבער איידער פון דיזע בראָדעווקע ווערט אַ וואונד, וואָס פערשפרייט זיך און ווערט וואָס אַמאָל אלץ גרעסער און גרעסער. דער קראַנקער געפינט דאָן אויס, דאָס ער ליידעט פון אַ קאנסער.

די גרעסטע צאָהל קרבנות פון קאנסער, ספּעציעל צווישען מענער, ליידען פון קאנסער אויף'ן מאָגען. אַזעלכע מענשען זיינען געוועהנליך מי- טעליעריגע, אַבוואָהל פון צייט צו צייט געפינט מען אויף אַ קרבן פון קאַנ- סער, וואָס איז נאָך גאַנץ יונג. דער קראַנקער צייגט געוויסע סימנים פון מאָגען-קראַנקהייט, „דיספּעפּסיאַ“, אָדער ער האָט פריהער געליטען פון אַן „אַלסער“ (וואונד) אויף'ן מאָגען.

אַזאַ קראַנקער פערלירט שנעל פיעל געוויכט, ברעכט אָפּט און ווען מען פאַמפעט אויס זיין מאָגען און מען אונטערזוכט וואָס דאָרטען טוט זיך, געפינט מען געוויסע סימנים, וואָס צייגען אויף דער עקזיסטענץ פון אַ קאנסער. אַ קאנסער אויף'ן מאָגען איז זעהר אַ געפעהרליכע פאַרמע פון קאנסער און עס טויטעט די קרבנות אָפּטמאָל אין וועניגער ווי אַ יאָהר צייט. קאנסער אין דער געבעהרמוטער טרעפט מען ביי מיטעליעריגע פרוי- ען, ספּעציעל ביי אַזעלכע, וועלכע האָבען געהאַט צו אייניגע קינדער. די

נ טעלעגראפן־סיסטעם. א נערוו־צעלע בעשטעהט דאָרום פון א „צענט-
ראַלער סטאַנציע“ און פיעלע „דראַטען“, וואָס פערשפרייטען זיך אין פער-
שיידענע ריכטונגען.

די צעלען פון לעבער האָבען א גאנץ אנדער אויפגאבע צו ערפילען. די
צעלען פון די ביינער אן אנדער אויפגאבע, די פעט־צעלען, הויט־צעלען, בלוט־
צעלען, נירען־צעלען, יעדע פון זיי האָבען אן אנדער מיסיאָן צו ערפילען
און זייער פאָרמע ווענדעט זיך אָן דיזער אויפגאבע.

אזוי לאַנג ווי אונזער קערפער לעבט האָבען די צעלען פון אונזערע
פערשיידענע אָרגאַנען צוויי סאָרטען טעטיגקייט: וואַסען אָדער אויפ-
האַלטען די גאַנצקייט פון זייערע קליינע קערפערלאַך און טאָן די בעשטימ-
טע אַרבייט, צו וועלכע זיי זיינען בעשאַפֿען.

ווען דאָס קינד פאַנגט זיך נאָר וואָס אָן צו ענטוויקלען אין דער מו-
טער'ס בויך, פאַרשווענדען די צעלען זייער גאַנצע ענערגיע אויף צו וואַק-
סען און צו פערמעהרען זיך. שפעטער, אין פערלויף פון אונזער זעלבסט-
שטענדיגעס לעבען, פערשווענדען די צעלען זייער ענערגיע אויף צו וואַסען
און צו ערפילען זייערע פונקציאָנען. און ווען מיר הערען אויף צו וואַק-
סען, ווען מיר זיינען אַרום 25 יאָהר אַלט, ווערט בלויז א קליינע טייל פון
די קערפער ענערגיע פערשווענדעט אויף צו פערריכטען די אָפגענוצטע טיי-
לען פון די צעלען, די גאַנצע איבעריגע ענערגיע פערשווענדען די צעלען אויף
צו טאָן זייער אַרבייט.

פאַסירט אָבער, דאָס מאַכע צעלען פון א געוויסען טייל פון קערפער
פאַנגען פלוצלינג אָן צו וואַסען „משוגענער־ווייז“. זיי פערלירען אין גאַנ-
צען די פעהיגקייט צו טאָן א געוויסע אַרבייט, ערפילען א געוויסע פונק-
ציאָן. אַלעס וואָס זיי טוען איז וואַסען און פערמעהרען זיך זעהר שנעל.
אָט דיזער געוויסע ווערט אָנגערופֿען קאַנסער.

די קאַנסער־צעלען פערניכטען ביסלעכווייז און פרעסען אויף די גע-
זונדע טיילען פון קערפער, אין וועלכע זיי וואַסען. טיילען פון קאַנסער
רייסען זיך אויך אָפ און ווערען פערטראָגען אין אנדערע טיילען פון קער-
פער און פאַנגען דאָרטען אָן זיך צו ענטוויקלען. אין א גאנץ קורצע צייט
זיינען די וויכטיגסטע אָרגאַנען פון קערפער אזוי שטאַרק בעשעדיגט, דאָס
דער גאַנצער קערפער־מעכאַניזם געהט צו גרונדע — דער מענש שטאַרבט.
אָבער ניט אזוי לייכט קומט דער טויט אַלס ערלייזער צו דעם קאַנ-
סער־קרבן. דער קראַנקער מוטשעט זיך גענוג אָן, ער ליידעט שרעקליכע

וואס פאר א סארט קראנקהייט איז קאנסער?

פערשיידענע קינדישע מיינונגען געהען ארום צווישען עולם וועגען דיזער וועניג פערשטאנענער קראנקהייט. מאַנכע גלויבען, אז דאָס איז אַ לעבעדיגער דאָק (קרעבס), וואָס פאַנגט אָן וואַקסען אין קערפּער. אַנדערע, ווידער, וואָס האָבען געהערט, דאָס מאַנכעס מאַל איז אַ קאנסער ניט זעהר לעבענס־געפּעהרליך, וועהרענד אַן אַנדערש מאַל איז די קראנקהייט יע לעבענס־געפּעהרליך, האָבען זיך אויס־געאַרבייט אַ טעאָריע, דאָס עס זיינען דאָ מעגליכע און ווייבליכע קאנסערס, און בלויז די ווייבליכע קאנסער זיינען געפּעהרליך. עס איז דאָכט זיך איבעריג צו זאָגען, אז דאָס זיינען אַלץ קינדישע מעשיות, וואָס האָבען קיין שום פּראַקטישען ווערט.

וואס זשע איז א קאנסער?

א קאנסער איז אַן אַבנאָרמאַלע געוויקס פון צעלען אין אַ פּלאַץ פון קערפּער, וואו זיי בעלאַנגען ניט.

פונקט ווי אַ געביידע בעשטעהט פון פיעלע ציגעל צוזאַמענגעשטעלט אין אַ געוויסער אָרדענונג, אזוי בעשטעהט אונזער קערפּער פון אונזעהליגע צעלען. דיזע צעלען אונטערשיידען זיך זעהר פיעל איינע פון די אַנדערע לויט דעם טייל פון קערפּער, וואָס זיי שטעלען צוזאַמען און לויט דער פונקציע, וואָס זיי האָבען צו ערפילען.

די צעלען, וואָס שטעלען צוזאַמען אונזערע מוסקולען, האָבען אַ געוויסע פאָרמע, ווייל זיי ערפילען אַ געוויסע אויפגאַבע. זייער אַרבייט איז צו בעוועגען אונזערע ביינער לויט די אָרדערס, וואָס זיי קריגען פון די נערווען. די זעלבע אויפגאַבע אין עטוואָס אַ געענדערטער פאָרמע האָבען די מוסקולען פון האַרץ און די מוסקולען פון מאָנען און די קישקעס. אַבנאָרמאַל דיזע בעוועגען ניט קיין ביינער איז אָבער זייער אויפגאַבע אויך שטענדיג זיך צוזאַמענצוציהען און אויסצוציהען. די פאָרמע פון די מוסקולען איז דאָס זעלע, וואָס מאַכט מעגליך פאַר איהר צו ערפילען איהר אויפגאַבע.

א געוויסע גרופע צעלען שטעלען צוזאַמען אונזער נערווען סיסטעם. די פונקציע, פון די נערווען קען פערגליכען ווערען מיט דער פונקציע, פון

האנסער (ראק, קרעבס).

אכטציג טויזענד מענשען שטארבען יעדען יאָהר אין די פּעראַייניגטע שטאַטען פון קאַנסער. איינער פון יעדע פּערצעהן מענער, פון פּערציג יאָהר אין עלטער, איינע פון אַכט פרויען פון זעלבען עלטער שטארבט פון דיזער מערקווירדיגער אונפערשטענדליכער קראַנקהייט.

קאַנסער אָדער „ראַק“ אַטאַקירט מעהרסטענס עלטערע מענשען, אין צווישען דיזע פאָדערט זי מעהר קרבנות ווי טובערקולאָזיס אָדער לונגען־ענט־צינדונג. נאָכמער, ווערענד די צאָל שווינדזיכטיגע ווערען פּערהעלטניסמעסיג קלענער מיט יעדען יאָהר, אַ דאָנק דעם, וואָס די בעדינגונגען, אונטער וועלכע מיר לעבען, ווערען כסדר פערבעסערט, וואַקסט אין דער זעלבער צייט די צאָהל קאַנסער־קרבנות און ווערט מיט יעדען יאָהר גרעסער.

קאַנסער איז איינע פון די שרעקליכסטע קראַנקהייטען, פון וועלכע מענשען ליידען. זי עקזיסטירט אין יעדען לאַנד, זי גרייפט אָן מענשען פון יעדע ראַסע, פון יעדער נאַציאָן, אין יעדען ווינקעלע פון ערד־קוגעל. זי שרעקט זיך ניט אָפּ פאַר רייכע און האָט קיין רחמנות ניט אויף אַרימע. און אזוי שנעל, ווי זי האָט זיך פּעסט בעזעצט אין מענשליכען קערפּער, זיינען מיר אַבסאָלוט אונמעכטיג זי צו בעזיגען. די איינציגע האָפענונג אויף צו רעטען דעם קרבן פון קאַנסער איז אויסצושניידען דעם קראַנקען פלאַץ צוזאַמען מיט אַ גרויסען טייל פון געוונדען קערפּער אַרום דעם פלאַץ, וואו דער קאַנסער האָט אָנגעפּאַנגען צו וואַקסען.

דאָס מוז אָבער געטאָן ווערען אזוי שנעל ווי די קראַנקהייט פאַנגט זיך נאָר אָן צו ענטוויקלען. ווען עס בעווייזען זיך שוין אונצווייפּעלהאַפטע סימנים, דאָס אַ קאַנסער עקזיסטירט איז שוין געוועהנליך צו שפּעט פאַר אַן אָפּעראַציע.

טען און אין איין פאָמפען בלוט דורך אונזערע בלוט-רעהרען אום אויפצו-
האלטען אונזער קערפער-מאָשין אין גוטער אָרדענונג. אונזער האַרץ פראָ-
טעסטירט ניט, ווען מיר פערלאַנגען אָפט עקסטראַ אַרבייט. שטיל און גע-
דולדיג ערפילט דאָס האַרץ די אויפגאָבע, צו וועלכע עס איז בעשאַפען גע-
וואָרען. עס איז דער בעסטער, אַרבייטסזאָמער און געטרייסטער שקלאַף,
וואָס אונזער קערפער פערמאָגט.

אָבער אין אונזער אונטערנעמליכע נוצען מיר אָפטמאָל אויס דאָס האַרץ
צופיעל און מיר מוזען דערפאר טייער בעצאָהלען. דאָס האַרץ וואַרענט
אונז. אויף דער שטומער שפראַך, וועלכע נאָר דאָקטוירים פערשטעהען,
האַלט דאָס האַרץ אין איין וואַרנען אונז, דאָס מיר זאָלען זיין פאָרויכטיג.
טאָג ווי נאָכט אונאויפהערליך וואַרענט אונז דאָס האַרץ און ווען מיר פער-
נאָכלעסיגען דאָך צו פאָלגען דיזע וואַרנונג איז עס אונזער אייגענע שולד.
ווען מיר בעצאָהלען נאָכהער זעהר טייער דערפאר.

וואָס זשע דארף מען טאָן אום אויסצומיידען ערנסטע האַרץ-קראַנק-
הייטען? מען דארף זיך פון צייט צו צייט לאָזען אונטערזוכען פון אַ
דאָקטאָר אום אויסצוגעפינען און פערשטעהן די וואַרנונג פון האַרץ, מען
דארף אויך אויספאָלגען די פאָרשריפטען פון דיזען דאָקטאָר אין בעצוג
צום אַרט לעבען, וואָס ער דארף פיהרען. בלויז אונטער אַזעלכע אומשטענ-
דען איז מעגליך בעצייטענס צו ענטדעקען לייכטע האַרץ-פעהלערן און
פעהריטען עס זאָל זיך דערפון ניט ענטוויקלען קיין ערנסטע קראַנקהייט.

צוגעהן פון איין דאָקטאָר צום אנדערען, פערלאנגענדיג, בעטענדיג, פאָדערנ-
דיג מעדיצין פאר זיין האַרץ. פריהער אָדער שפעטער טרעפט פילייכט אזא
קראַנקער אַ דאָקטאָר, וועלכער לאָזט זיך איבעררעדען פון דעם קראַנקען
און גיט איהם אַ מעדיצין און אָפטמאָל בריינגט אזא מעדיצין מעהר שאַ-
דען ווי נוצען.

עס איז דאָרום ווערט צו ווידערהאָלען, דאָס אין אזא פאל נויטיגט
זיך ניט דער קראַנקער אין קיין מעדיצין. אין וואָס ער נויטיגט זיך יע, איז:
א שטיל, רוהיג, געלאָסען לעבען אָהן אויפֿרעגונגען, אָהן זאָרג און אָהן פיעל
אָנשטרענגונגען. ער טאָר ניט טרינקען קיין שאַרפע משקאות און טאָר ניט
טאָן קיין זאָך, וואָס רעגט איהם אויף. עקסערסיז, פיזישע איבונגען מעג
ער נעהמען מיט אַ מאָס, אָבער אזוי שנעל ווי ער דערפיהלט זיך מיד מוז
ער זיך אָפרוהען. טערקישע בעדער און הייסע בעדער אין אַלגעמיין זיינען
שעדליך, לעבליכע בעדער דארפֿען גענומען ווערען יעדען טאָג צו האַלטען
די הויט ריין און אַקטיוו.

ווען דאָס האַרץ באַנקראַטירט און קען מעהר ניט אַרבייטען ווי עס
געהער צו זיין, איז די לאַגע אַ נאָנץ ערנסטע. אין מאַנכע פעלע קומט דער
באַנקראַט אזוי פלוצלינג, דאָס דער קראַנקער שטאַרבט שנעל. אין אנדערע
פעלע קומט די אַטאַקע ניט אזוי פלוצלינג, דער קראַנקער ליידעט פון אַ
קורצען אַטעם, ספּעציעל ביינאַכט און ווען ער מאַכט די קלענסטע אָנשמרעב-
גונג. ער איז אויך זעהר בלייך און אָפּגעמאַרעט און צייגט אַלע סימנים
פון אַ מענש, וועמעס געזונד עס האַלט שנעל אין פערשווינדען. אין אַ
קורצע צייט אַרום מוז זיך דער קראַנקער לייען צו בעט און ער קען מעהר
ניט אויפשטעהן. אין אזא פאל ווענדען דאָקטוירים אָן פערשיידענע מע-
דיצינען צו שטאַרקען דאָס האַרץ. אין מאַנכע פעלע, אָבער ניט אין אַלע,
געלינגט עס.

די האַרץ-קראַנקהייטען, וועלכע מיר האָבען דאָ בעשריבען, זיינען
נאָך ווייט ניט אַלע קראַנקהייטען, פון וועלכע דאָס האַרץ ליידעט. עס
זיינען נאָך דאָ פיעלע אָנשיקענישען, פון וועלכע אונזער אַרים האַרץ האָט
אויסצושטעהן, אָבער די קראַנקהייטען, וועלכע מיר האָבען דערמאָהנט,
זיינען די, וואָס פאָדערן די גרעסטע צאָהל קרבנות.

אונזער האַרץ אַרבייט פילייכט שווערער ווי אירגענד וועלכער אנדע-
רער אָרגאַן אין אונזער קערפּער. טאָג ווי נאָכט פון דער צייט נאָך איידער
מיר ווערען געבאָרען ביז מיר שטאַרבען האַלט דאָס האַרץ אין איין אַרביי-

די אַרבייט, וואָס דער מענשט מוט, און דאָס אַרט לעבען, וואָס ער פיהרט, שפילט דאָרום אַ גרויסע ראָלע אין דער ענטשיידונג פון זיין צו-שמאנד.

אַ גרויסע ראָלע אין'ם גאַנג פון דער קראַנקהייט שפילט אויך די על-טער פון קראַנקען. קינדער קענען וועניגער אויסהאַלטען האַרץ-קראַנקהייט, ווי ערוואַקסענע מענשען, ווייל זייער האַרץ האָט נאָך נישט אזאָ גרויסען רעזערוו סטאָק ענערגיע, און אויך ווייל קינדער זיינען מעהר אונטערוואָר-פען דער געפאָהר פון קריגען פערשיידענע קראַנקהייטען, אין וועלכע דאָס האַרץ איז געצוואונגען צו אַרבייטען שווערער.

פרויען קענען, ווי עס שיינט, לייכטער אויסהאַלטען כראָנישע האַרץ-קראַנקהייטען, ווי מענער. דאָס איז פיליכט דערפאַר, וואָס פרויען פיה-רען אין אַלגעמיין אַ רוהיגערען לעבען ווי מענער און שטרענגען זיך נישט פיעל אָן. שוואַנגערשאַפט און האָבען קינדער פערשלימערט עטוואָס די לאַגע פון דער פרוי, וועלכע ליידעט פון האַרץ-קראַנקהייט, אָבער אונטער אַ זאָרגפֿעליגע אויפפאַסונג איז דאָס לעבען פון אזאָ פרוי אין קיין געפאָהר. עס איז אונמעגליך צו מאַכען אַ פעסטען כלל פאַר האַרץ-ליידענדע און זאָגען אונטער וועלכע בעדינגונגען די אויסזיכטען פון קראַנקען זיינען גוט און אונטער וועלכע בעדינגונגען זיי זיינען נישט אזוי גוט. יעדער קראַנקער קער איז אַ געזעץ פאַר זיך, און יעדער קראַנקער מוז בעזונדער שטודירט ווערען און בעזונדער בעהאַנדעלט ווערען.

איין זאך איז זיכער: דער שאַדען וואָס דאָס האַרץ האָט שוין גע-לייטען קען מעהר נישט פערריכט ווערען. וואָס מען קען יע מאַכן, איז פער-היטען, דאָס דער שאַדען זאָל זיך נישט פערשפרייטען און אז דאָס האַרץ זאָל נישט אויסשעפען דאָס לעצטע ביסעל ענערגיע, וואָס עס פערמאָגט און זאָל נישט מוזען באַנקראַטירען.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

אין דער צייט ווען דאָס האַרץ איז נאָך פעהיג גוט צו מאַכען דעם שאַדען, וואָס עס האָט געליטען און דער מענשט פיהלט נאָך נישט קיינע אונ-אנגענעמליכקייטען, נויטיגט ער זיך נישט אין קיין שום מעדיצין פאַר זיין האַרץ.

דיזער פונקט איז ווערט צו בעטאָנען, ווייל אזוי שנעל ווי אַ מענשט געפינט אויס, דאָס ער ליידעט פון אַ שוואַך האַרץ, פאנגט ער אָן אַרומ-

א זאָרנפעליגע נאָכפראַגע פון דאָקטאָר צייגט, דאָס דער בעטרעפּענע-
דער פּערזאָן האָט מיט יאָהרען צוריק געליטען פון אַ קראַנקהייט, וואָס האָט
דאָן אָנגעגריפּען זיין האַרץ, נאָר ער האָט דאָס ביז יעצט ניט געוואוסט.
בלויז אַ דאָקטאָר דורך אונטערזוכען דעם קראַנקענ'ס האַרץ און הערען ווי
אזוי דאָס האַרץ אַרבייט קען אויסגעפינען דעם אמת'ען צושטאַנד פון'ם
פּאַציענט'ס האַרץ.

איז כּראַנישע האַרץ-קראַנקהייט געפּעהרליך?

דער ענטפּער אויף דיזער פּראַגע ווענדעט זיך אָן דעם פון וואָס פאַר
אַ סאָרט קראַנקהייט דער פּערזאָן ליידעט. מיר האָבען שוין פריהער גע-
זעהן, אַז דאָס האַרץ בעשטעהט פון פיר אָפּטיילונגען מיט ווענטלאַך צווי-
שען איין אָפּטיילונג און דער צווייטער. אַן אָנגריף פון איין טייל פון האַרץ
איז ניט גלייך אין ערנסטקייט צו אַן אָנגריף פון אַ צווייטען קעמערעל פון
האַרץ.

די הויפט פּראַגע אין בעשטימען ווי ווייט ערנסט אַ געוויסער פאַל
פון האַרץ-קראַנקהייט איז, איז צו בעשטימען וויפיעל רעזערוו סטאָק (זא-
פּאַס) ענערגיע דאָס האַרץ האָט נאָך. אונטער נאָרמאַלע צושטענדע האָט
אונזער האַרץ אַ גרויסען סטאָק ענערגיע צו קענען נאָכקומען די עקסטראַ
פּאָדערונגען פאַר בלוט, ווען מיר אַרבייטען שווער. ווען אַ טייל פון'ם
האַרץ-מעכאַניזם ווערט בעשעדיגט און דאָס האַרץ מוז אַרבייטען שווערער
אום גוט צו מאַכען דעם שאַדען, געברויכט דאָס האַרץ די רעזערוו-ענער-
גיע, וואָס עס פערמאָגט. די האַרץ-מוסקולען ווערען גרעסער, דאָס גאַנצע
האַרץ ווערט דיקער און גרעסער און אַרבייט שווערער.

אויב די פּאָדערונגען פון קערפּער זיינען קליינע און דאָס האַרץ ווערט
ניט געצוואונגען צו מאַכען עקסטראַ אָנשטרענגונגען קען עס אזוי אָנגעהן
פיעלע יאָהרען מיט דער אַרבייט און דער פּערזאָן זאָל קיין שום אונאַנגע-
נעהמליכקייט ניט פיהלען. אויב אָבער אזאָ מענש אַרבייט שווער, אָדער
ער פיהרט זיך אויף אזוי, דאָס די האַרץ איז געצוואונגען צו פאָמפּען מעהר
בלוט דורך זיינע בלוט-רעהרען און איז דאָרום געצוואונגען צו אַרבייטען
שווערער, וועט דער סטאָק רעזערוו-ענערגיע זיך שנעל אויסשעפּען און דאָס
האַרץ וועט פריהער אָדער שפעטער ניט קענען ערפילען די אויפגאַבע פון
פאָמפּען בלוט דורך'ן קערפּער. אזא פאַל פון האַרץ-צוואַמענברוך איז זעהר
אַן ערנסטער.

כראנישע הארץ־קראנקהייט.

כראנישע הארץ־קראנקהייט קומט געוועהנליך אלס א פאלגע פון אן אקיוטער, שארפער, פארמע פון הארץ־קראנקהייט. נאָר ווי מיר האָבען שוין פריהער געזעהן קען דיזע שארפע אטאקע זיין אזוי מילד, דאָס דער קראַנקער זעלבסט זאָל דערפון ניט וויסען.

אונזער הארץ האָט א גרויסען רעזערוו (סטאק) ענערגיע, פון וועלכען עס קען מאַכען א געברויך ווען נויטיג, און דער קראַנקער געהט ווייטער אָן מיט זיין פריהערדיגען אַרט לעבען, ניט וויסענדיג פון די פערצווייפעל־טע אנשטרענגונגען, וואָס זיין הארץ מאַכט, ניט צו באַנקראַטירען.

ערשט אין די מיטעלע יאָהרען נאָך א לאַנגע צייט פון א זעהר אָנגעשטערענגטען לעבען, דערפיהלט אזא מענש, דאָס זיין הארץ איז צו שוואַך פאַר אזא אָנגעשרענגטען לעבען. ער געהט דאָרט צו א דאָקטאָר און וואונדערט זיך, ווען דער דאָקטאָר זאָגט, דאָס דער קראַנקער ליידעט שוין פאַר פיעלע יאָהרען פון א קראַנקעס הארץ, אָדער ווי מען רופט דאָס כראַנקישע הארץ־קראנקהייט.

די ערשטע און וויכטיגסטע פראַגען, וואָס אזעלכע פערזאָנען פרעגען, זיינען: איז דיזע קראַנקהייט לעבענס־געפעהרליך? קען דיזער צושטאַנד קורירט ווערען? וואָס זיינען מיינע אויסזיכטען אויף געזונד צו ווערען? דיזע פראַגען ווי אויך די אנדערע פאַרמען פון הארץ־קראנקהייט וועלען מיר באלד בעשפּרעכען.

מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, וואָס פאַר א וויכטיגע ראָלע דאָס הארץ שפּילט אין אונזער קערפּער און וואָס פאַר א גרויסער שאַדען עס איז פאַר'ן קערפּער, ווען דאָס הארץ ווערט קראַנק. מיר האָבען זיך אויך בע־קאַנט מיט מאַנכע פון די אקיוטע פאַרמען פון הארץ־קראנקהייטען און מיט די סימנים, וואָס אזעלכע קראַנקהייטען צייגען.

עס טרעפט אָבער אַפט אַמאָל, דאָס איינער לאָזט זיך אונטערזוכען פון א דאָקטאָר פאַר אינשורענס (לעבענס־פערזיכערונג) אָדער צוליב אן אנדער אורזאַכע, און צו זיין גרעסטען ערשטוינונג זאָגט איהם דער דאָקטאָר, דאָס ער ליידעט פון א כראַנישען הארץ־קראנקהייט. סטייטש, וואונדערט זיך דיזער פערזאָן, איך האָב קיין מאָל ניט געליטען פון הארץ־וועה־טאָג און בין, דאכט זיך, קיין מאָל קראַנק ניט געווען, ווי אזוי קען זיין, דאָס איך זאָל ליידען פון א כראַנישע הארץ־קראנקהייט?

דער זעלבער שטרענגער רעזשים מוז אויך דורכגעפיהרט ווערען אין א לייכטע ענטצינדונג פון מאנדלען (טאָנסעליטיס), וואָס די מעהרסטע מענשען בעטראכטען פאר אזא לייכטע קראנקהייט, וועגען וועלכע עס לוינט זיך גאָר ניט פיעל צייט צו פערלירען. די אָפטע, לייכטע ענטצינדונגען פון די טאָנסילס זיינען פערזאנטוואָרטליך פאר א גרויסע צאָהל פעלע פון רהומאטיזם און פון האַרץ־קראַנקהייטען.

די צווייטע פאָרמע פון ריזען סאָרט האַרץ־קראַנקהייט (ענדאָקארדיטיס) איז א פיעל ערנסטערע. אויך ריזע קראַנקהייט קומט געוועהנליך אין פעלע, וואו מיקראָבען אָדער זייערע גיפטען שווימען אַרום אין בלוט. די קראַנקהייט איז אויך אָפט א פאָלגע פון עריסיפעלאַס (רויז) און גאָ-נאָריע (א ווענערישע קראַנקהייט).

אויך אין אזא פאל ווערען אָפגעזעצט געוויסע בערגלאַך (פראָדוקטען פון דער ענטצינדונג פון דער אינערליכער הויט פון האַרץ), אויף די טירלאַך פון האַרץ אָבער אין ריזען פאל זיינען די בערגלאַך פיעל גרעסערע און זיי ענטהאלטען אויך מיקראָבען. ריזע בערגלאַך רייסען זיך אָפ פיעל אָפטער ווי אין דעם פאל פון דער איינפאַכער מילדער פאָרמע פון האַרץ־קראַנקהייט, וואָס מיר האָבען פריהער בעשריבען, און אויף יעדען פלאַץ, וואו ריזע בערגלאַך שטעלען זיך אָפ, ווערען וואונדען. די וואונדען אין האַרץ זעלבסט זיינען אויך פיעל טיפער און ערנסטער, ווי אין ערשטען פאל.

די סימנים פון אזא האַרץ־קראַנקהייט זיינען זעהר ערנסטע, אָבנאָהל זיי רייטען ניט אָן דירעקט צום האַרץ, נאָר צו אַן אַלגעמיינעם צושטאַנד, אין וועלכע, באַצילען שווימען אַרום אין'ס בלוט און פעראורזאכען פיעל שאַדען.

ריזע האַרץ־קראַנקהייט איז זעהר געפעהרליך פון צוויי ביז אַכט וואָכען צייט און ענדיגט זיך צוזאַמען מיט'ן לעבען פון'ס קראַנקען. אין מאַנכע פעלע קען די קראַנקהייט אָנהאַלטען אייניגע מאָנאַטען צייט, אָבער בלויז אין אויסנאַהמספּעלע בלייבט דער קראַנקער לעבען.

וועגען דעם ווי זיך אויסצוהיטען פון ריזער פאָרמע פון דער קראַנקהייט קענען מיר ווידער דאָ בלויז ווידערהאַלען וואָס מיר האָבען פריהער געזאָגט וועגען אנדערע פאָרמעס פון האַרץ־קראַנקהייט.

קען מען זיך אויסהייטען פון אזא הארץ־קראנקהייט?

עס איז ניטאָ קיין שום מיטעל, מיט וועלכען אויף זיכער צו פעהרן-טען איינעם, וואָס ליידעט פון די אויבענאויסגערעכענטע קראנקהייטען, ער זאָל ניט קריגען קיין הארץ־קראנקהייט. דאָס איז פשוט דערפאר, ווייל מיר ווייסען נאָך ניט ווי אזוי צו קאנטראָלירען אין'ם קראנקען'ס קערפער די מיקראָבען אָדער די גיפטען פון דיזע מיקראָבען, וואָס פעראורזאכען רהומאַטיזם, „גאָוט“ (פאָדאָגראַ), קאָריא (סעינט ווייטוס טאנץ), שאַרלאַך, לונגען־ענטצינדונג און עהנליכע קראנקהייטען. מיר ווייסען אָבער דאָס פאָל-שטענדיגע רוה פון אַ פערזאָן פערקלענערט די מאָס אַרבייט, וואָס דאָס הארץ פון אזא פערזאָן מוז טאָן, און מיט דער פערקלענערטער מאָס אַרבייט פון הארץ ווערט די געפאָהר, צו וועלכע דאָס הארץ איז אויסגעזעצט, אויך קלענער.

אזא פאָרמע פון הארץ־קראנקהייט (ענדאָקארדיטיס) קען קומען אין מענשען פון יעדען עלטער — יונגע און אלטע, קליינע קינדער און זקנים. אָבער אַם מעהרסטען ליידען דערפון יונגע ערוואַקסענע מענשען. אזעלכע מענשען זיינען געוועהנליך „וואויל־יונגעריש“ געשטימט, זיי וועלען זיך אזוי לייכט ניט אונטערגעבען צו אַ קראנקהייט, און אזוי לאַנג ווי זיי פיה-לען זיך נאָך קרעפטיג גענוג, געהען זיי אַרום בעזאָרגען זייער טעגליכע אַרבייט און ענטזאָגען זיך צו ליגען אין בעט. זיי בעטראַכטען עס פאַר אונטער זייער ווירדע צו זיין קראַנק. אָט דערפאַר טאַקע ענטוויקעלט זיך הארץ־קראנקהייט אין אזא גרויסע צאָהל פון דיזע „לייכטע קראנקהייטען“. יעדער איינער, וואָס ליידעט פון אַ קראנקהייט, פון וועלכע עס קען זיך ענטוויקלען הארץ־קראנקהייט (און אזעלכע קראנקהייטען זיינען כמעט אלע, וואָס ווערען פעראורזאכט פון מיקראָבען), ניט אַכטענדיג ווי און וואָס פאַר אַ מילדע פאָרמע די קראנקהייט זאָל ניט זיין, מוזען פערבלייבען צו בעט פאַר דער צייט, וואָס די קראנקהייט האַלט אָן און זיך אָנשטריינגען אזוי וועניג ווי מעגליך. ער דאַרף אויך די גאַנצע צייט שטעהן אונטער די אויפזיכט פון דאָקטאָר, און אזוי שנעל ווי דער דאָקטאָר ענטרעקט, אז דאָס הארץ פון קראנקען איז אָנגעגריפען, אונגעאַכטעט אויף דעם ווי גוט דער קראנקער זאָל ניט פיהלען, מוז ער פערבלייבען צו בעט אונטער דער אויפזיכט פון דאָקטאָר ביז יענער דענקט, דאָס די געפאָהר איז פאַראיבער.

וואָס רינט אַרויס דורך די ניט פּאַלקאָם פערמאַכטע טירלאַך פון האַרץ, פּעראָרזאַכט אַ געוויסען גערויש און לויט דעם כאַראַקטער פון דיזען גע-רויש און לויט דעם פּלאַץ פון וואַנען עס שיינט צו קומען קען דער דאָקטאָר פערשטעהן וועלכע טייל פון האַרץ עס איז אָנגעגריפען.

איז אזא פאל פון האַרץ־קראַנקהייט געפעהרליך? יע, עס קען פא-סירען, דאָס אַ טייל פון די אָנגעשוואַלענע, אָנגעוואַקסענע בערגלאַך אויף די טירלאַך פון האַרץ זאָלען זיך אָפּרייסען, אין אזא פאל איז די געפאָהר זעהר גרויס. דאָס אָפּגעריסענע געוויקס ווערט געטריבען דורך דעם בלוט-שטראָם ביז עס בלייבט שטעקען ערגעץ אין אַ שמאַלער בלוט־רעהר און קען ווייטער ניט געהן. די בלוט־רעהר ווערט פערשטאַפט, דער בלוט־שטראָם צו יענער טייל פון קערפער, וואָס פלעגט קריגען בלוט דורך דיזער רעהר, ווערט אָפּגעשניטען און דער רעזולטאַט איז, דאָס אַ קליינע טייל פון קער-פער ווערט פעהרונגערט און שטאַרבט אָפּ. דאָס קען פאסירען אין די לונג-גען, אין די נירען און אויף אין מאַרד. דער קראַנקער קען אויף פון אזא פאל פלוצלינג שטאַרבען, ניט וויסענדיג אפילו פון וואַנען דער שלאַק האָט איהם געטראָפּען.

אָבער ניט אין אלע פעלע געהמט אָן די קראַנקהייט אזא ערנסטע וועג-דונג. אין די מעהרסטע פעלע ערהאַלט זיך דער קראַנקער, ניט וויסענדיג אפילו, דאָס זיין האַרץ איז אָנגעגריפען. דאָס טירעל פון האַרץ, וואָס איז אָנגעגריפען געוואָרען פון דער קראַנקהייט, בלייבט אונפאַלקאָם און דער פער-זאָן ליידעט פון אַ כראָנישע אונפאַלקאָמענהייט פון זיין האַרץ. דער איינ-ציגער סימן, דאָס ער ליידעט פון אזא צושטאַנד איז דער האַרץ־„מוירמער“, וואָס מען קען הערען ווען מען עקזאַמענירט זיין האַרץ.

וואס זיינען די אויסזיכטען פון אזא קראַנקען?

אויב ער טוט נאָר ניט קיין שווערע אַרבייט און ער היט זיך אויס פון ערנסטע קראַנקהייטען קען ער אזוי אָפּלעבען אלע זיינע יאָהרען און ניט ליידען קיין שום אונאַנגענעםמליכקייט פון זיין האַרץ. די געפאָהר פאַר איהם בעשטעהט אָבער אין דעם, דאָס אונטער געוויסע אומשטענדען, ספּע-ציעל ווען אזא פערזאָן קריגט אַן ערנסטע קראַנקהייט, פלאַקערט ווידער אויף די ענטצינדונג אין זיין האַרץ און די געפאָהר איז דאָן פיעל גרעסער ווי פריהער.

אין די גרעסטע צאָהל האַרץ־קראַנקהייטען איז בלוז די אינערליכע הויט פון האַרץ אָנגעגריפען און הויפטזעכליך איז עס די הויט, וואָס פאַר-מירט די טירלאַך, אָדער „וואַלווס“ צווישען איין אָפּטיילונג פון האַרץ און אנדערען (ענדאָרדיטיס).

עס זיינען דאָ מילדע און זעהר ערנסטע פאַרמען פון דיזע האַרץ־קראַנקהייט.

די איינפאַכע מילדע פאַרמען פון דער קראַנקהייט קומען געוועהן-ליך אַלס רעזולטאַט פון אַן אַקוטער (שאַרפער) אַטאַקע פון רהומאַטיזם, אָן ענטצינדונג פון די טאַנסיס (מאַנדלען), קאָריאַ (סעינט וויטוס טאַנץ), שאַרלאַך אָדער לונגען־ענטצינדונג. דאָס מיינט ניט, אז אין יעדען פאַל פון דיזע אויסגערעכענטע קראַנקהייטען, ווערט אויך דאָס האַרץ אָנגעגריפען, נאָר אין אַ גרויסע צאָהל פון אזעלכע קראַנקען פֿעלע קומט דיזע האַרץ־קראַנקהייט אַלס אַ נאָכוועהעניש. אין זעלטענערע פֿעלע קומט אזא האַרץ־קראַנקהייט אויך צוזאַמען מיט, אָדער אַלס אַ פּאָלגע פון אנדערע אַנשטע-קענדע קראַנקהייטען, אויך פון קאַנסער, גאָוט (פּאָדאַגראַ), צוקער־קראַנק-הייט, טובערקולאָזיס און כראָנישע נירען־קראַנקהייט.

וואָס עס פאַסירט אין האַרץ איז פּאָלגענדעס: אויף די טירלאַך, וואָס געפינען זיך צווישען די פערשיידענע אָפּטיילונגען פון האַרץ, ספּע-ציעל אין דער לינקער זייט פון האַרץ, ווערט די הויט רויט און געשוואַלען, קלייניקע בערגעלאַך פון צעלען און פערטריקענטעם בלוט בעווייזען זיך אויף די טירלאַך און דאָס שטערט זיי פּאָלקאָם צו פערמאַכען ווען דאָס האַרץ ציהט זיך צוזאַמען. דורך די שפּאַרונעס, וואָס ווערען דורך דעם געשאַפען, רינט עטוואָס בלוט דורך צוריק צו די טייל פון האַרצען, פון וואַנען עס קומט. דאָס האַרץ פונקציאָנירט (אַרבייט) ניט ווי עס דאַרף זיין.

דער קראַנקער פיהלט קיין עקסטראַ אונאַנגענעםהמליכקייט. אויב דאָס פאַסירט אין פערלוויף פון דער צייט, וואָס זיינע געלענקע זיינען געשוואַ-לען (אינ'ם פאַל פון רהומאַטיזם) שטייגט זיין טעמפּעראַטור, ער האָט עט-וואָס מעהר פיבער, אָבער קיינע שמערצען פיהלט ער ניט. דאָס האַרץ פאַנגט אָן צו אַרבייטען שווערער אום גוט צו מאַכען דעם פערלויסט, וואָס דער בלוט־שטראָם ליידעט דורך דער אונפּאָלקאַממענהייט פון איינע פון די טירלאַך, און פאַר דעם קראַנקען זעלבסט איז אונמעגליך צו וויסען, דאָס זיין האַרץ איז אָנגעגריפען. בלוז ווען דער דאָקטאָר הערט זיך צו צום האַרץ, געפינט ער אויס, דאָס ניט אַלעס איז אין אָרדענונג. דאָס בלוט,

לונג איז פערשיידען אין יעדען פאל, און די אויסזיכטען פון קראנקען גע-
זונד צו ווערען זיינען גאנץ פערשיידען אין די פערשיידענע קראנקהייטען.
אן ענטצינדונג אין דער הויט, וואָס רינגעלט אַרום דאָס האַרץ קען
פּעראַורזאכט ווערען אין יעדען פּאַל, ווען אין קערפּער געפינען זיך מיקראָ-
בען און דיזע מיקראָבען אָדער זייער גיפּט שווימט אַרום אין דעם בלוט.
אין דער אַקוטער פּאַרמע פון רהומאַטיזם ווען די שלעסער (געלענקע) זיי-
נען רוים, געשוואָלען און שמערצליך געפינען זיך די מיקראָבען פון דיזער
קראַנקהייט אָדער זייערע גיפּטען אין דעם בלוט. אין אַזאַ פּאַל קען די
ענטצינדונג אַרום האַרץ קומען נאָך דעם, ווי די שמערצען אין די שלעסער
(געלענקע) פערשווינדען, אָדער אַמאָל קען די האַרץ-קראַנקהייט זיך אַרויס-
צייען נאָך איידער די סימנים און די אנדערע טיילען פון קערפּער זיינען
מערקבאַר.

דיזע האַרץ-קראַנקהייט קען אויך קומען אַלס רעזולטאַט אַלס טובער-
קולאָזיס, לונגען-ענטצינדונג, מאָזלען, סקאַרלעט פיבער (שאַרלאַך), פּאָקען,
טייפּויד פיבער און דיפטעריאַ. אַלערליי כראָנישע קראַנקהייטען, ווי גאָוט
(פּאָדאָגראַ), כראָנישע נירען-קראַנקהייט, צוקער-קראַנקהייט און ז. וו. ענ-
דיגען זיך אָפּטמאָל מיט אַן ענטצינדונג אין דער הויט אַרום האַרץ.

דיזע פּאַרמע פון האַרץ-קראַנקהייט שווינט ניט קיין עלטער. מען האָט
שוין זאָגאַר געטראָפּען פעלע פון דיזער קראַנקהייט אין נאָך ניט געבאָרע-
נע קינדער. אין יונגע קינדער בעגלייטעט די קראַנקהייט אַזעלכע שלעס,
ווי רהומאַטיזם און סקאַרלעט פיבער; אין עלטערע מענשען בעגלייטעט
זי טובערקולאָזיס, נירען-קראַנקהייט, „גאָוט“ (פּאָדאָגראַ) און עהנליכע
קראַנקהייטען. פון פאַר דער געבורט ביז צום קבר איז דער מענש שטענ-
דיג אויסגעזעצט דער געפאַהר פון קריגען דיזע קראַנקהייט. אין קיין צייט
פון זיין לעבען קען ער זאָגען, דאָס ער איז פּערויכערט געגען איהר.

געוועהנליך געפינען זיך אייניגע טראָפּען פון אַ פליסיגקייט צווישען
די ווענד פון זאַק, אין וועלכע דאָס האַרץ געפינט זיך. ווען די הויט פון
דיזען זאַק ווערט ענטצונדען, ווערט דער זאַק אָנגעפולט מיט אַ פּיעל גרע-
סערע מאָס פון דיזער פליסיגקייט, אין מאַנכע פעלע ביז צוויי ליטערס.
דיזע פליסיגקייט דריקט אויף'ן האַרצען און שטערט די אַרבייט פון האַרץ.
אין אנדערע פעלע ווערען די ווענד פון זאַק צוגעקלעפט צום האַרץ און אויף
אין אַזאַ פּאַל איז זעהר שווער פאַר'ן האַרץ צו אַרבייטען נאָרמאַל. דאָס
האַרץ מוז זיך דאַרום שווערער אָנשטרענגען.

מענש ליידעט, אלץ שנעלער ארבייט זיין הארץ, אום צו קענען פאָמפּען מעהר בלוט און בריינגען מעהר שפייז צו די פערשיידענע טיילען פון קערפער.

דאָס הארץ זעלבסט בעשטעהט פון דריי טיילען. די הויפט טייל פון הארץ בעשטעהט פון מוסקולען, ארום די מוסקולען איז אַרומגעוויקעלט דער אויסערליכער הארץ-זאק, און אינערליך געפינט זיך א „ליינג“ פון א ספעציעלער הארץ-הויט. אלע טירען, וואָס טיילען אָפּ איין הארץ קע- מערעל פון צווייטען און רעגולירען דעם שטראָם פון בלוט, זיינען געמאכט פון דיווער אינערליכער הויט.

די קראַנקהייטען, פון וועלכע דאָס הארץ ליידעט, זיינען פילע און פערשיידענע. זייער ערנסטקייט ווענדעט זיך אָפּט אין דעם, וואָס פאר א טייל פון הארץ עס ווערט אָנגעגריפען.

די פערשיידענע טיילען פון הארץ און די קראַנקהייטען, צו וועלכע זיי זיינען אויסגעזעצט. — די מירלאך פון הארץ און די הארץ-„מורמערס“. — וואָס אַזעלכע „מורמערס“ בעדייטען. — וועלכע קראַנקהייטען עס פיהרען צו הארץ-פעהלער.

אין אונזער בעשרייבונג פון הארץ האָבען מיר געזעהן, דאָס עס בע- שטעהט פון מוסקולען, בעדעקט אינערליך און אויסערליך מיט א הויט. די קראַנקהייטען, צו וועלכע דאָס הארץ איז אויסגעזעצט גרייפען געוועהן ליך אָן דאָס גאַנצע הארץ, אָבער עס זיינען פאראן אַזעלכע, וואָס גרייפען אָן מעהרסטענס די אויסערליכע הויט, אַנדערע, וואָס גרייפען אָן מעהרסטענס די אינערליכע הויט און ווידער אַנדערע גרייפען אָן מעהרסטענס די מוס- קולען.

פאר'ן דורכשניטליכען מענשען איז פילייכט דיוועס צוטיילען פון הארץ-קראַנקהייטען אין דריי אַפטיילונגען ניט פיעל וויכטיג. א שוואַכעס הארץ איז א שוואַכעס הארץ, דענקט פילייכט דער דורכשניטליכער מענש, און עס איז קיין אונטערשייד ניט וועלכע טייל פון הארץ עס ליידעט אַם מעהרסטען. דיווער שטאַנדפונקט איז אָבער א פאַלשער. עס איז יע א אונ- טערשייד וועלכע טייל פון הארץ עס איז אַם מעהרסטען אָנגעגריפען. די סימנים פון דער קראַנקהייט זיינען אין יעדען פאַל אַנדערע. די בעהאַנד- .

צו די לונגען און די גרויסע בלוט־רעהרען, וואָס פיהרען דאָס בלוט פון האַרץ צום קערפער און פון קערפער צום האַרץ.

אָרומגעוויקעלט איז דאָס האַרץ פון אַ דאָפּעלטען (צווייפאַכען) זאַק. דער אינערליכער זאַק איז צוגעקלעפט צו די מוסקולען פון האַרץ און דער אויסערליכער איז צוגעאַנקערט צו די גרויסע בלוט־רעהרען און צו דער „דיאַפרעם“ (די מוסקול־וואַנד, וואָס טיילט אָפּ דעם ברוסט־קאסטען פון בויך) און העלפט האַלטען דאָס האַרץ אין אַ בעשטימטען פּלאַץ.

צווישען די צוויי זעק פון האַרץ געפינט זיך אַ קליינע מאָס פון אַ געוויסע פליסיגקייט, וואָס דינט פונקט ווי אויל צווישען צוויי פלאַכען, וואָס האַלטען זיך אין איין רייבען איינע אָן די אַנדערע. דיזע פליסיג־קייט פעהרט פון אַן ענטצינדונג אין'ם האַרץ־זאַק.

ווי אזוי דאס הארץ ארבייט.

די מוסקולען פון האַרץ זיינען אַראָנזשירט אין אַ קרייז־פאַרמע אַזוי, דאָס ווען די מוסקולען ציהען זיך צוזאַמען ווערט דער לעדיגער פלאַץ אין יעדען קעמערעל פון האַרץ קלענער.

די אויבערשטע צוויי קעמערלאך פון האַרץ ארבייטען צוזאַמען. זיי־ערע מוסקולען־פּעדים ציהען זיך צוזאַמען אין דער זעלבער צייט און ציהען זיך צוריק אויס אין דער זעלבער צייט. דאָס זעלבע פאַסירט מיט די מוס־קול־פּעדים פון די אונטערשטע צוויי קעמערלאך.

ביים דורכשניטליך ערוואַקסענעם מענשען ציהט זיך דאָס האַרץ צו־זאַמען דורכשניטליך צוויי און זיבעציג מאָל יעדע מינוט. און יעדעס מאָל, וואָס עס ציהט זיך צוזאַמען ווערט אַ נייער שטראָם בלוט אַרויסגעשיקט פון האַרץ דורך די בלוט־רעהרען פון קערפער.

דאָס האַרץ ארבייט ניט אַלע מאָל מיט דער זעלבער שנעלקייט. ווען מיר ארבייטען שווער, מיר לויפען, צום ביישפּיל, פערשווענדען מיר מעהר ענערגיע און אונזערע מוסקולען נויטיגען זיך אין מעהר בלוט, אום צו קע־נען קריגען מעהר שפייז און פרישע לופט. דאָס האַרץ פאַנגט דאָן אַן צו ארבייטען שנעלער אום צו קענען פאַמפען מעהר בלוט דורך די בלוט־רעהרען. ווען דער מענש ליידעט פון פיבער, ווען זיין טעמפּעראַטור איז אַ הויכע, פערצעהרט ער מעהר און נויטיגט זיך דאָרום אין מעהר שפייז. מיר זעהען דאָרום, אַז וואָס העכער עס איז דער פיבער, פון וועלכען דער

פון די לונגען קעהרט זיך דאָס בלוט צוריק דורך פיעל בלוט־רעה-
רען צום האַרצען און עס קומט אַריין אין אויבערשטען קעמערעל פון דער
לינקער העלפט פון האַרץ. פון דאָרטען געהט דאָס בלוט אַריין דורך אַ
טירעל אין אונטערשטען קעמערעל פון דער לינקער זייט פון האַרץ און ווען
דאָס האַרץ ציהט זיך נאָך אַמאָל צוזאַמען ווערט דאָס גאַנצע בלוט פון די-
זען קעמערעל אַרויסגעשיקט צום קערפער דורך דער ערשטער גרויסער בלוט-
רעהר, וואָס הייסט „אַאָרטאַ“.

אידער דאָס קינד ווערט געבאָרען פונקציאָנירען נאָך ניט זיינע לונ-
גען. עס געפינט זיך דאָרום אַן עפענונג צווישען די צוויי אויבערשטע קע-
מערלאַך פון האַרץ, און דאָס בלוט פון רעכטען אויבערשטען קעמערעל
געהט דירעקט צו דער לינקער זייט פון האַרץ, אויסמירדענדיג די לונגען.
דיזע עפענונג דאָרף זיך צומאָכען ווען דאָס קינד ווערט געבאָרען. אין
מאָנכע פעלע בלייבט עס אָבער אָפּען, און דאָס איז איינע פון די זעהר ערנ-
סטע האַרץ־קראַנקהייטען, צו וועלכע אונזער האַרץ איז אויסגעזעצט.

ווי אזוי דאס האַרץ זעהט אויס.

דאָס ראָמאַנטישע האַרץ, וואָס איז אונז אזוי גוט בעקאַנט אַלס די
ציל־ברעט פאַר קיופּיד'ס פּיילען, האָט קיין שום עהנליכקייט צום אמת'ען
האַרץ. דאָס מענשליכע האַרץ איז גיכער עהנליך צו אַ באַרנע אָדער פשוט
צו אַ פּויסט (קולאַק).

וואו געפינט זיך דאָס האַרץ? די מעהרסטע מענשען דענקען, אז
דאָס האַרץ געפינט זיך אין דער לינקער זייט פון ברוסט, און פערשיידענע
גלייכווערטלאַך זיינען שוין פערפאַסט געוואָרען, געשטיצט אויף דיזען גלוי-
בען. אזוי, צום ביישפּיל, זאָגט מען, אז „די לינקע האַנט איז געהענטער
צום האַרץ“, און „אַ געלינקטער האָט אַ בעסערע האַרץ ווי איינער, וואָס
איז ניט קיין געלינקטער“. דאָס זיינען אָבער בלוזי ווערטלאַך, וואָס האָ-
בען קיין ממשות ניט. דאָס האַרץ געפינט זיך אין מיטען ברוסט־קאַסטען,
הינטער דעם ברוסט־ביין, און בלוזי עטוואָס געהנטער צו דער לינקער ווי
צו דער רעכטער זייט. אַ ספּעציעלער פּלאַץ אין די לונגען איז געמאַכט גע-
וואָרען פאַר'ן האַרץ און כמעט פון אַלע זייטען, אויסער אויף אַ קורצער
שטרעקע פון פאַרענט איז דאָס האַרץ אַרומגערינגעלט מיט לונג.

דאָס האַרץ ווערט געהאַלטען אין פּלאַץ פון די לונגען, וואָס רינגלען
עס אַרום און פון די גרויסע בלוט־רעהרען, וואָס ציהען זיך פון'ם האַרץ

אונז העלפען בעסער צו פערשטעהן ווי אזוי די פערשיידענע טיילען פון הארץ קענען אָנגעגריפען ווערען פון פערשיידענע קראַנקהייטען.

ווען דאָס הארץ פאַנגט זיך אָן צו ענטוויקלען איז עס בלויז אַן איינ-פאַכע, עטוואָס דיקערע בלוט־רעהר. די צעלען פון דיזער רעהר האָבען די אייגענשאַפט זיך צוזאַמענצוציהען און זיך צוריק אויסגלייכען. זיי טוען דאָס רעגעלמעסיג און ריטמיש, און דורך דעם ווערט דיזע הארץ־רעהר דיקער און דינער. די עפענונג (חלל) אין דיזער רעהר ווערט שמעלער און ברייטער און דאָס בלוט, וואָס געהט דורך דיזער רעהר ווערט דאָרום גע-שטופט, אָדער געפאַמפט פאַראַוים.

פון דיזער איינפאַכער בלוט־רעהר ענטוויקעלט זיך נאָכהער די העכסט קאָמפליצירטע מאַשין — דאָס פּאָלשטענדיג ענטוויקעלטע מענשליכע הארץ. דאָס פּאָלשטענדיג ענטוויקעלטע מענשליכע הארץ בעשטעהט פון פיר בעזונדערע קעמערלאַך. אַ ווענטעל אין דער לענג פון הארץ צוטיילט עס אויף אַ רעכטע און אַ לינקע זייט. יעדע פון דיזע זייטען בעשטעהט פון אַן אויבערשטען און אַן אונטערשטען עטאָזש. די אויבערשטע קעמער-לאַך זיינען אָפּגעטיילט פון די אונטערשטע דורך „וואַלווס“ (קלאַפּענס) טירלאַך, וואָס קענען זיך עפענען און פערמאַכען. דיזע טירלאַך דינען אַלס דירעקטע פערבינדונג צווישען די אויבערשטע און אונטערשטע קעמער-לאַך פון רעכטען און פון לינקען העלפט פון הארץ. צווישען דיזע צוויי העלפטען איז אָבער ניטאָ קיין שום דירעקטע פערבינדונג.

דאָס בלוט פון גאַנצען קערפער קומט דורך צוויי גרויסע בלוט רעהר-רען אַריין אין דעם אויבערשטען קעמערעל פון רעכטען זייט הארץ. פון דאָרטען, ווען דאָס הארץ פאַנגט זיך אָן צוזאַמענצוציהען, געהט דאָס בלוט אַריין אין אונטערשטען קעמערעל פון דער זעלבער, רעכטער, זייט הארץ. אזוי שנעל ווי דיזעס קעמערעל ווערט פול פערמאַכט זיך דאָס טירעל, דורך וועלכען דאָס בלוט איז אַריינגעקומען צו פעהיטען, אַז דאָס בלוט זאָל ניט קענען צוריק אַרויס, פון וואַנען עס איז געקומען.

פון דיזען אונטערשטען קעמערעל, פון דער רעכטער זייט הארץ, ציהען זיך פיר בלוט־רעהרען צו די לונגען, צוויי פאַר יעדען לונג. אויך ביי דיזע בלוט־רעהרען געפינען זיך טירען, אָבער ווען דאָס הארץ ציהט זיך פּאָלשטענדיג צוזאַמען, עפענען זיך דיזע טירען און דאָס גאַנצע בלוט, וואָס געפינט זיך אין אונטערשטען רעכטען קעמערעל פון הארץ, ווערט אַרויסגעשיקט אין די לונגען אַריין.

הארץ קראנקהייטען.

דאָס האַרץ.

אונזער האַרץ און ווי אזוי זי אַרבייט. די פֿערגרעסערונג אין דער צאָהל פֿון האַרץ קראַנקע. דאָס האַרץ — אַ וואַנדערבאַרע מאַשין. ווען דאָס האַרץ פֿאַנגט אָן צו פֿאַמפֿען בלוט, די ענטוויקלונג פֿון האַרץ, די אַרכיטעקטור פֿון האַרץ, ווי אזוי דאָס האַרץ זעהט אויס, ווי אזוי דאָס האַרץ אַרבייט.

אייענע פֿון די מערקווירדיגסטע און וואַנדערבאַרסטע מאַשינען אין דער וועלט איז דאָס מענשליכע האַרץ. דער מענשליכער מוח און די מענשליכע הענט הענט האָבען שוין געשאַפֿען גענוג וואַנדערבאַרע מאַשינען, אָבער קיינע פֿון זיי קען זיך אַפֿילו ניט אָנפֿאַנגען צו פֿערגלייכען צו דיעזער קליינער, טאָג ווי נאכט אַרבייטענדער, מענשליכער מאַשין — דאָס האַרץ.

נאָך לאַנג איידער דער מענש ווערט געבוירען, נאָך איידער זיין קערפֿער איז פֿאַלשטענדיג פֿאַרמירט אין זיין מוטער'ס בויך, פֿאַנגט אָן זיין האַרץ צו פֿאַמפֿען בלוט דורך זיין אונצייטיגען קערפֿער, און ביז זיין לעצטען מען אַטעם־צוג הערט דאָס האַרץ ניט אויף צו אַרבייטען. יעדע מינוט, יעדע סעקונדע פֿון מענשען'ס לעבען האַלט דאָס האַרץ אין איין אַרבייטען און צוזאַמען מיט דעם לעצטען האַרץ־שלאָג ענדיגט זיך אויף דער לעצטער פֿונק לעבען פֿון מענשען. דאָס האַרץ דאַרף דאַרום מיט רעכט בעטראַכט ווערען אַלס דער אמת'ער קוואַל פֿון לעבען.

אזא סאָרט אונערמידליכע מאַשין מוז נויטווענדיגער־ווייז האָבען אַ גרויסען סטאָק „רעזוירוו“־ענערגיע צו קענען ווידערשטעהן די פֿיעלע מיטברויכונגען, וואָס דער מענש מאַכט פֿון זיין האַרץ. אָבער טראָט דיעזען אונגעהויערען סטאָק רעזוירוו־ענערגיע, וואָס דאָס האַרץ פֿערמאָגט, פֿאַסירט עס פֿיעל מאָל און ביי פֿיעלע מענשען, אז דאָס האַרץ באַנקראַטירט, דער גאַנצער סטאָק ענערגיע ווערט פֿערברויכט און דאָס האַרץ ווערט קראַנק. קראַנקע, שוואַכע הערצער האַלטען זיך אין איין פֿאַרמעהרען און, פֿון דער ראָלע, וואָס דאָס האַרץ שפּיעלט אין קערפֿער, איז לייכט איינצוזעהן, דאָס אַ באַנקראַטירטעם האַרץ מיינט דער באַנקראַט פֿון גאַנצען קערפֿער.

איידער מיר וועלען זיך בעקענען מיט די פֿערשיידענע קראַנקהייטען, פֿון וועלכע דאָס האַרץ קען ליידען און ליידעט, וועלען מיר פֿריהער בקיצור בעטראַכטען די אַרכיטעקטור און מאַשינעריי פֿון האַרץ זעלבסט. דאָס וועט

אין אנדערע פעלע קען די אורעמישע אטאקע קומען פלוצלינג. דער קראנקער דערפילט א שרעקליכען קאָפּ-וועהטאָג, איבעלקייט, ברעכען, לאַקסירען הערט גאָר ניט אויף. עס פערכאפט איהם דער אטעם, ספעציעל ביינאכט און ער ליידעט דערפון פונקט ווי איינער, וועלכער ליידעט פון אסטמא. דער קראנקער קריגט היץ, וועלכע שטייגט זעהר הויך קורץ פאר'ן טויט. מאַנכע מוסקולען פאנגען איהם אָן צו ציטערען, ער קריגט קאָנוואלסיעס. מאַנכעס מאָל ווערט דער קראנקער צייטווייליג פאַראַליזירט אויף איין גליד אָדער אויף א העלפֿט פון קעפער, מאַנכעס מאָל ווערט ער פלוצלינג בלינד. אין פיעלע פעלע פאלט דער קראנקער אַריין אין א בעוואוסטלאָזען צושטאנד. מאַנכעס מאָל ווערט ער ווילד און זוכט צו בע-
געהן זעלבסמאָרד.

די אויסזיכטען פון אזא קראנקען זיינען ניט זעהר גינסטיגע. אין מאַנכע פעלע ערהאַלט זיך דער קראנקער און ווערט געזונד און אין מאַנכע פעלע ערהאַלט ער זיך פון דער פלוצלינגער אטאקע און ליידעט פון כראָנישער יורימע פאר יאָהרען נאָכאנאנד, אין פיעלע, פיעלע פעלע ענדיגט זיך די אטאקע מיט'ן טויט.

די לאַגע איז זעהר אָן ערנסטע און דער קראנקער מוז די גאַנצע צייט פון זיין קראַנקהייט זיין אונטער דער אויפזיכט פון דאָקטאָר. מיר ווע-
לען דאָרום קיין פערזוך ניט מאַכען צו בעשרייבען וויי אזוי אזא קראַנ-
קער דאָרף בעהאַנדעלט ווערען.

יורימא (אורעמישע לעטארגיע).

איינע פון די גרעסטע געפאָהרען פאָר'ן קראַנקען, וואָס ליידעט פון נירען־קראַנקהייט איז „יורימא“ אָדער אורעמישע לעטאָרגיע. די אורין, וואָס די נירען נעהמען אַרויס פון אונזער בלוט, ענטהאַלט געוויסע שטאָפּען, וואָס זיינען שעדליך פאַר אונזער קערפער, אויב זיי פערבלייבען דאָרטען. אזוי לאַנג ווי די נירען אַרבייטען ווי עס געהער צו זיין איז אונזער קערפער פריי פון דיזע גיפּטען. אָבער ווען אונזערע נירען ווערען קאַלע, ווערען מאַנכע פון דיזע גיפּטיגע מאַטעריאַלען פּערהאַלטען אין אונזער בלוט און דער רעזולטאַט איז, דאָס אונזער קערפער ווערט לאַנגזאַם פּערגיפּטעט. אין מאַנכע פעלע פון „אַרטעריאַ סקלעראַסיס“ (פּערהאַרטעוועטע בלוט־רעהרען) אָדער אין דער צווייטער פאַרמע פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט, וואָס מיר האָבען אין דיזען אַרטיקעל בעשריבען, ענטוויקעלט זיך די אורעמישע אַטאַקע לאַנגזאַם. דער קערפער פון קראַנקען ווערט ביים־לאַכווייז אָנגעפילט מיט גיפּטיגע מאַטעריאַלען, וואָס ווערען ניט אַרויסגעשיקט דורך די אורין. דער קראַנקער פאַנגט אָן ליידען פון שטאַרקע קאָפּ־שמערצען, אָפּטמאָל אויך פון איבעלקייט און ברעכען. די צונג איז טרוקען און ברין. דער פּערדייאָונגס־מעכאַניזם איז אויסער אָרדענונג. דער קראַנקער ליידעט פון שלאָפֿלאָזיגקייט און איז קורץ־אַטעמדיג. ער פיהלט קרעמפּס אין די פיס, און אָפּטמאָל ליידעט ער פון אַ בייסעניש. מיט דער צייט פאַנגט ער אָן צו ליידען פון האַלוצינאַציעס, משוגע'נע איינרעדענישען אָדער ער פאַלט אַריין אין אַ לעטאָרגישען שלאָפּ. דער טויט קען קומען אין פערלויף פון איינע פון דיזע לעטאָרגישע אַטאַקעס, פון אַן ענטצינדונג אין האַרצען, אין דער אינערליכער הויט, וואָס וועקט צו דעם מאַרץ „מענידזשיטיס“ אָדער אין דער אינערליכער הויט, וואָס געפינט זיך אַרום אונזערע לונגען (פּליורעסי).

אויב די פינאנצען ערלויבען איז זעהר גוט אוועקצופאָהרען אין אַ געגענד, וואו דער קלימאט איז שטענדיג מילד, אָבער ניט אלע קענען זיך דאָס ערלויבען. אָפטע בעדער העלפט דער הויט צו קענען טאָן איהר אַר-בייט ווי געהעריג איז און דאָס נעהמט אַרונטער אַ גרויסע טייל אַרבייט פון די קראַנקע נירען. האַלטען דעם פערדייאונגס־מעכאַניזם אין אָרדע-נונג און טרינקען פיעל וואַסער העלפט צו האַלטען דעם קערפער אינערליך ריין און אויך דאָס פערקלענערט די אַרבייט פון די נירען, וועלכע זיינען צו קראַנק צו טאָן צו פיעל אַרבייט.

אין דיזען פאל אָבער איז געשווילאכץ אַן אויפֿגאָהמע און קומט בלויז אין פאל פון האַרץ־פּעהלער.

בראַנקייטס און לונגען־ענטצינדונג זיינען אָפטע קאָמפּליקאציעס פון דיזער פאָרמע פון נירען־קראַנקהייט. אָבער די געפעהרליכסטע קאָמפּליקאציע איז דאָס פלאַצען פון אַ קליינע בלוט־רעהר אין מאַרד (אפּאָפּלעק־ציע), וועלכע פּעדאָרזאכט אָפט דעם טויט פון אזא קראַנקען. האַרץ־פּעהלער און אַ געוויסע פאָרמע פון לעטאַרגיא, וועלכע מיר וועלען באַלד בעשרייבען, זיינען די שלוחים פון טויט פאר דיזע קראַנקע.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

דיזע פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט איז אונקורירבאַר. דער שאַדען, וואָס די נירען ליידען אין פּערלויף פון די פיעלע יאָהרען, וואָס די קראַנקהייט ענטוויקעלט זיך, קען נישט פּערריכט ווערען, אָבער דאָס לע־בען פון דעם קראַנקען קען פּערלענגערט ווערען ספּעציעל ווען ער פאָלגט אויס געוויסע פאָרשריפטען פון דעם דאָקטאָר, אונטער וועמעם אויפזיכט ער געפינט זיך.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט איז גרעסענטעטיילס אַ „סימפּ־טאָמאָטישע“, דאָס הייסט די בעהאַנדלונג ווענדעט זיך לויט די סימנים, וואָס די קראַנקהייט צייגט, און זי מוז זיך דאָרום צופאַסען צו יעדען פאל בעזונדער. אַ געוויסע בעהאַנדלונג, וואָס איז גוט פאַר איין קראַנקען פון דיזער פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט איז שעדליך פאַר אַ צווייטען. וואָס ליידעט פון דער זעלבער קראַנקהייט, אויב יענעם'ס סימנים פון דער קראַנקהייט זיינען אַנדערע.

אַלס אַ כּלל איז אָבער וויכטיג פאַר יעדען, וואָס ליידעט פון דיזער קראַנקהייט, נישט צו אַרבייטען צו שווער, נישט צו עסען צופיעל, נישט צו טרינקען אַלקאָהאָלישע געטראַנקע און אויפגעבען רויכערען. זאָרג און דאָגות מאַכען זיין לאַגע נאָך ערגער און עס איז דאָרום פיעל בעסער צו דענקען וואָס וועניגער וועגען דער קראַנקהייט. דאָס לעבען איז קורץ און די טעג ווען מען קען געניסען עטוואָס פּערגעניגען זיינען געצעהלטע. עס איז דאָס רום גלייכער אויסצומייערן זאָרגען און טרייען זיין וואָס פּרעהליכער און לעבעדיגער.

ווען די קראנקהייט לאָזט יע פון זיך הערען, ליידעט דער פערזאָן פון אַפּעטיטלאָזיגקייט, „דיספּעפּסיע“, קאַפּ־שמערצען, און אַפּטמאַל פון איבעלקייט און ברעכען. דיזע סימנים דייטען ניט אָן ספּעציעל אויב איר-גענדר וועלכע קראנקהייט. פיעלע, זעהר פיעלע קראנקהייטען קענען זיך אָנפאַנגען מיט די אויבענדערמאָהנטע סימנים, און אין אַ דורכשניטליכען פאַל ווערט דער קראנקער בעהאַנדעלט פאַר מאָגען־קראנקהייט.

אַ מאָדערנער דאָקטאָר, וועלכער עקזאַמענירט די אורין פון יעדען פון זיינע פאַציענטען, קען אין מאַנכע פון אַזעלכע פעלע זיך אָנשטויסען אויף דער קראנקהייט דורך געוויסע זאַכען, וואָס ער געפינט אין דער או-רין פון זיין פאַציענט. אין פיעלע פעלע אָבער צייגט די אורין אין אָנ-פאַנג קיין זאַך, וואָס זאָל זיין כאַראַקטעריסטיש פאַר דיזער קראנקהייט.

אַ געוויסע פיזישע אונטערזוכונג פון קראנקען וועט צייגען, דאָס זיין האַרץ איז עטוואָס גרעסער ווי נאָרמאַל. די וועגן פון זיינע בלוט-רעהרען זיינען עטוואָס דיקער ווי זיי וואָלטען געדאַרפט זיין און זיין הויט איז טרוקען. אַפּטמאַל ליידעט אַזאַ פערזאָן זעהר פיעל פון עקזימא.

ווען די קראנקהייט ענטוויקעלט זיך ווייטער ווערט דער פערזאָן קורץ־אַטעמדיג. אין מאַנכע פעלע ליידעט ער אויף די אויגען, און פלוצ-לינגע בלינדהייט אויף איינע אָדער אויף ביידע אויגען איז אַפּטמאַל אַ פאַלגע פון דיזער פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט.

אין מאַנכע פעלע איז אויגען-וועהטאָג דער איינציגער סימפּטאָם, אויף וועלכען דער קראנקער בעקלאָגט זיך און אַ גענימער דאָקטאָר, עק-זאַמענירענדיג די אויגען פון אַזאַ פערזאָן, קען דערקענען די קראנקהייט לויט די ענדערונגען, וואָס זי פעראורזאכט אין די אויגען (פערבייגעהענדיג איז ווערט צו בעמערקען, דאָס עלטערע מענשען, וועלכע ליידען פון אוי-גענוועהטאָג, דאַרפֿען זיך לאָזען עקזאַמענירען זייערע אויגען פון אַ מעדי-קאַל דאָקטאָר, וועלכער האָט זיך ספּעציאַליזירט אויף אויגען־קראנקהייטען און ניט פון איינעם, וואָס קען בלויז צופאַסען ברילען).

פריהער אָדער שפּעטער ווערט אויך דער קראנקער קורץ־אַטעמדיג און אין פאַל פון האַרץ־פּעהלער בעווייזט זיך אויך אַ געשווילאַכץ אין מאַנכע טיילען פון קערפער.

אין דער פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט, וועלכע מיר האָבען פריהער בעשריבען, איז געשווילאַכץ איינע פון די פראָמינענטסטע סימנים.

נאָך פילייכט געזונד ווערען. אין עלטערע מענשען ענטוויקעלט זיך די קראנקהייט וואָס ווייטער אַלץ ערנסטער און ענדיגט זיך צוזאַמען מיט'ן קראנקען'ס לעבען.

א צווייטע פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט בעגעגענט מען מעהרסטענס ביי עלטערע מענשען, די וואָס זיינען שוין אריבער פערציג, ספעציעל ביי אַזעלכע, וועלכע אַרבייטען צו שווער, עסען צו פיעל אָדער דינען צו געטריי דעם גאָט באַכט (גריכישער גאָט פון שיכרות).

דיזע פערזאָנען זיינען אָבער ניט די איינציגע, וואָס ליידען פון דער פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט, וועלכע מיר וועלען באַלד בע-שרייבען. די קראנקהייט קען אַטאַקירען אינגערע פערזאָנען. זי קען קו-מען בירושה, אָדער אַלס אַ געשאַנק צו די, וואָס ליידען פון סיפיליס, שווע-רע טרינקער פון אַלקאָהאָלישע משקאות. גלייכט דיזע קראנקהייט זעהר שטאַרק. כראָנישע בליי־פערגיפטונג, פון וועלכע פיעלע פיינטערס (פאָר-בערס) און אַרבייטער אין בליי־פעקטאָריס (פאַבריקען) ליידען, פיהרט אָפט צו דיזער קראנקהייט. ביי די, וואָס ליידען פון „אַרטעריאַ־סקלעראָסיס" (פערהאַרטעוועטע בלוט־דעהרען) קען קומען דיזע פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט אַלס איינע פון די נאָכוועהענישע.

אָבער, ווי שוין פריהער געזאָגט, בעגעגענט מען דיזע פאָרמע פון נירען־קראנקהייט אַם מעהרסטען אין מיטעליעהריגע מענשען, וואָס עסען צו פיעל, אַרבייטען צו פיעל אָדער טרינקען צו פיעל.

דיזע קראנקהייט, אָבוואָהל ניט אַזוי לעבענס־געפעהרליך, ווי די פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראנקהייט, וואָס מיר האָבען גאָר וואָס בע-שריבען, איז אָבער זעהר געפעהרליך שוין דערמיט, וואָס זי פער'גנב'עט זיך צום קראנקען אַזוי שטיל און אונבעמערקט, דאָס ער ווייס גאָר ניט, אַז ער איז קראַנק. אין מאַנכע פעלע קען די קראנקהייט זיך אָנגעהן מיט איהר ענטוויקלונג פאַר יאָהרען לאַנג איידער זי גיט גענוגענדע סימנים, דורך וועלכע מען קען זי דערקענען. און אַפילו ווען דורך אַ צופאַל גע-לינגט עס יע אַ דאָקטאָר צו דערקענען בעצייטענס, דאָס איינער ליידעט פון אַזאַ פאָרמע פון נירען־קראנקהייט, איז איהם זעהר שווער צו איבער-צייגען דעם קראנקען, דאָס ער ליידעט פון אַן ערנסטער נירען־קראנקהייט. יענער פיהלט זיך ניט קראַנק און נעהמט דאָרום וועניג אין אַכט דעם דאָק-טאָר'ס וואַרונג.

די סימנים פון דער קראנקהייט.

די סימנים פון דער קראנקהייט בעווייזען זיך זעהר לאנגזאם. אויב די כראָנישע קראנקהייט פון די נירען קומט אלס א פאלגע פון דער „אקיו-טער“ פארמע פון דיזער קראנקהייט, פערשווינדען די סימנים, וועלכע מיר האָבען אויסגערעכענט, ווען מיר האָבען בעשריבען יענע פארמע פון נירען-קראנקהייט. דער קראנקער בלייבט אָבער בלייך, א געלע בלאַסקייט בעדעקט זיין פנים און אונטער די אויגען איז איהם אָנגעשוואַלען. די געלענקע פון די פיס און די הענד זיינען איהם געשוואַלען, ספעציעל אין דער פריה, ווען ער שטעהט אויף פון בעט און זיין גאנצער אויסזעהן איז ווי פון א מיעדען, פערשלאָפענעם מענשען. עקזאמענירענדיג די אורין פון אזא פערזאן, געפינט מען דאָרטען געוויסע זאכען, וועלכע צייגען דעם געניטען דאָקטאָר, דאָס די נירען פון דיזען פערזאן זיינען קראַנק.

אויב די קראנקהייט קומט ניט אלס א פאלגע פון אן „אקיוטער“ אטאקע, ענטוויקלען זיך די זעלבע סימנים לאנגזאמער. דער קראנקער בע-מערקט ווי אונטער די אויגען און נעבען זיינע געלענקע איז איהם אָנגע-שוואַלען יעדען אין דער פריה, און ווען ער געהט צו א דאָקטאָר און יענער עקזאמענירט די אורין פון קראנקען איז לייכט צו בעשטימען די נאטור פון דער קראנקהייט.

שפעטער, ווען די קראנקהייט ענטוויקעלט זיך, ווערט די געשווי-לאכץ גרעסער און מעהר פערשפרייט. דעם קראנקען ווערט שווער צו אטעמען, ווייל אויך אין דעם ברוסט-קאסטען און בויך בעווייזט זיך די געשווילאכץ. אָפטמאל ליידעט דער קראנקער שטארק פון ברעכען און פון לאַקסירען. עס איז זעהר אָפט צו בעגעגענען ביי אזעלכע קראנקע „אָר-טעריאָ-סקלעראַסיס“, פעהראַרטעוועטע בלוט-רעהרען און א קראנקעס האַרץ. דאָס האַרץ איז געצוואונגען צו פאָמפען בלוט דורך קראנקע נירען. די אַרבייט איז א שווערע און דאָס האַרץ איז געצוואונגען צו אַרבייטען שווערער.

דער קראנקער ליידעט זעהר אָפט פון קאָפּ-שמערצען און ניט איין מאל ענדיגט זיך די קראנקהייט אין א ספעציעלע סאָרט לעטאָרגיע, וואָס מיר וועלען שפעטער בעשרייבען.

די אויסזיכטען פון קראנקען, וואָס ליידעט פון דיזער פארמע פון כראָנישע נירען-קראנקהייט, זיינען זעהר שוואַכע. יונגע קינדער קענען

מילך און דאָס צוריקסעהרען זיך צו זיינע געוועהנליכע מאכלים דארף צו-
געהן זעהר לאנגזאם און מיט גרויס פאָרויכטיגקייט. אויב ער קען אויס-
פיהרען איז זעהר ראטזאם אָפּצופאָהרען אין אַ וואַרעמען קלימאַט. אָבער
ליידער קען עס די מעהרסטע קראַנקע ניט אויספיהרען.

דיזע פאָרמע פון נירען־קראַנקהייט, וואָס מיר האָבען נאָר וואָס בע-
שריבען, ווערט בעצייכענט אלס אַן „אַקיוטע“ פאָרמע פון דער קראַנקהייט.
זי קומט פלוצלינג. דער קראַנקער ווייס גלייך, דאָס ער איז קראַנק און גע-
וועהנליך געדויערט די קראַנקהייט בלויז אייניגע וואָכען צייט. דער קראַנק-
ער ווערט געזונד אָדער ער שטארבט.

עס זיינען אָבער פאָראַן אויך כראָנישע פאָרמען פון נירען־קראַנקהייט.
עס זיינען פאָראַן אזעלכע פאָרמען פון דער קראַנקהייט, וואָס פאָרגאנגענען
זיך שטיל און אונבעמערקט צו זייער קרבן, פיהרען אַן זייער צושטערונגס-
אָרבייט אין אָנפאַנג אזוי לאַנגזאם און פאָרויכטיג, דאָס יאָהרען נאָכאַנאַנד
ווייסט גאָר דער פערזאָן נישט, דאָס ער איז קראַנק, און ווען ער דערפיהלט
עס שוין יע, איז ער געוועהנליך שוין גאנץ ערנסט קראַנק.

די כראָנישע פארמען פון דיזער קראַנקהייט.

עס זיינען דאָ אַס וועניגסטענס צוויי גאנץ דייטליך בעזונדערע פאָר-
מען פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט.

איינ פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט בעגעגענט מען מעהר-
סטענס ביי יונגע מענשען. די קראַנקהייט קען קומען אלס אַ פאָלגע פון
דער אַקיוטער אַטאַקע פון נירען־קראַנקהייט, וועלכע איז געקומען פון אַ
שטאַרקע פערקעלטונג, אלס אַ רעזולטאַט פון שוואַנגערשאפט, אָדער אלס
אַ נאָכוועהעניש פון סקאַרלעט פיבער (שאַרלאַך). ביי יונגע קינדער קומט
דיזע פאָרמע פון כראָנישע נירען־קראַנקהייט מעהרסטענס אלס אַ פאָלגע
פון דער אַקיוטער פאָרמע נאָך סקאַרלעט פיבער.

די קראַנקהייט קען אויך קומען אלס אַ פאָלגע פון טרינקען צופיעל
אַלקאָהאָלישע געטרענקע, אלס אַ פאָלגע פון מאַלעריאַ, פון סיפיליס אָדער
פון טובערקולאָזיס. אין מאַנכע פעלע קען זיך די קראַנקהייט ענטוויקלען
אָהן שום אורזאַכע, דאָס הייסט די אורזאַכע איז זיכער פאָראַן, נאָר מען
קען זי ניט ענטדעקען, און מיר פערשטעהען ניט וואָרום די נירען זאָלען
אין אזא פאַל קראַנק ווערען.

די גאנצע צייט פון דער קראנקהייט, פון פיר ביז זעקס וואָכען צייט, מוז דער קראנקער בלייבען אין בעט. דער פרינציפ, אויף וועלכען די בע-זאנדלונג פון דער קראנקהייט שטיצט זיך, איז צו טרייען אוועקנעהמען פון די נירען די גרעסטע טייל פון זייער ארבייט.

די נירען דארפען בעפרייען דעם קערפער פון וואסער און פון געוויסע שעדליכע שטאָפען. די ארויסהעלפער פון די נירען אין דיזער ארבייט, זיי-גן די הויט און די קישקעס. אזוי ווי די נירען זעלבסט קענען אין אזא פאל ניט ערפילען זייער אויפגאבע, דארף מען זעהן, דאָס די הויט און די קישקעס זאָלען טאָן מעהר ארבייט.

און דאָס טאקע טוט דער דאָקטאָר, ער פרובירט דורך פערשיידענע מיטלען צו מאַכען דעם קראנקען וואָס מעהר שוויצען, אום ארויסצושוויצען א טייל פון די פערהאַלטענע אַרין דורך דער הויט, ער פרובירט אויך דורך געבען דעם קראנקען אַבפיהר-מיטעל, צו מאַכען די קישקעס טאָן א טייל פון דער ארבייט, וואָס די נירען דארפען טאָן.

די פראגע וואָס דער קראנקער זאָל עסען אין דער צייט, ווען ער איז ערנסט קראנק, איז זעהר א וויכטיגע. די מעהרסטע דאָקטוירים זיינען איי-נשטימיג, דאָס אזוי לאַנג ווי די „אַקוטע“ שטופע פון נירען-קראנקהייט האַלט אָן, איז גלייכער, דאָס דער קראנקער זאָל לעבען בלויז אויף מילך, און ערשט דאָן, ווען ער פאנגט זיך צו ערהאַלען עטוואָס פון דער קראנקהייט, מעג מען איהם אָנפאַנגען געבען ברויט מיט פוטער. לעטום (סאַלאַטע), וויינטרויבען, אַראַנדרוזשעס (אַפּעלסינען) און אַנדערע פרוכטען.

די איבעריגע טיילען פון דעם דאָקטאָר'ס בעהאַנדלונג פון דיזער קראנקהייט בעשטעהט אין פערלייכטערען דעם קראנקען'ס שמערצען און אין בעהאַנדלען יעדען שלעכטען סימפּטאָם בעזונדער ווען ער בעווייזט זיך. עס איז דאָרום אונמעגליך פאַרצושרייבען איין סאָרט בעהאַנדלונג פאַר אלע קראנקע. די בעהאַנדלונג פון קראנקען ווענדעט זיך אָן דעם גאנג פון דער קראנקהייט און אָן איהר ערנסטקייט. עס איז דאָרום העכסט וויכטיג, דאָס יעדער קראנקער זאָל שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון א דאָקטאָר און זיך ניט פערלאָזען אויף די עצות פון די, וואָס האָבען „אויך געליטען פון דיזער קראנקהייט און זיינען קורירט געוואָרען מיט געוויסע מעדיצינען“.

ווען דער קראנקער פאנגט זיך שוין אָן צו ערהאַלען פון דער קראנקהייט דאָרף ער נאָך אַלץ זיין זעהר פאָרויכטיג. ער דאָרף זיך שטארק היטען גי-גען א פערקעלטונג. זיין שפייז דאָרף נאָך אַלץ בעשטעהן מעהרסטענס פון

פאַראַן אָבער אַנדערע פעלע פון דיזער אַקיוטע פאַרמע פון נירען־קראַנקהייט, וואָס זיינען פיעל ערנסטער. אַ גרויסער טייל פון דעם נירען־מעכאַניזם ווערט אָנגעגריפֿען און די נירען הערען אין גאַנצען אויף צו פונק־ציאָנירען. דאָס גאַנצע וואָסער צוזאַמען מיט אַלע שעדליכע און גיפטיגע מאַטעריאַלען, וואָס פערלאָזען געוועהנליך דעם קערפער דורך די נירען, פער־בלייבען אין דעם בלוט און דער גאַנצער קערפער ווערט פערגיפטעט.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

די אויסזיכטען פון'ם קראַנקען געזונד צו ווערען ווענדען זיך זעהר פיעל אָן דעם, וואָס עס האָט פעראורזאכט זיין נירען־קראַנקהייט. אויב די קראַנקהייט איז איהם געקומען פון אַ צוקיהלונג, זיינען זיינע נירען וועניגער בעשעדיגט און זיינע אויסזיכטען געזונד צו ווערען זיינען דאָרום פיעל בע־סער, ווי אין פאַל ווען זיין נירען־קראַנקהייט איז געקומען אַלס פאַלגע פון שאַרלאַך (סקאַרלעט פיבער). פאַר קליינע קינדער איז דיזע פאַרמע פון נירען־קראַנקהייט זעהר געפעהרליך. ניט וועניגער ווי אַ דריטעל פון אַלע, וואָס ווערען קראַנק, שטארבען. אויב די געשווילאַכץ בלייבט לענגער ווי פיר וואָכען צייט און דער קראַנקער איז אַלץ זעהר בלאָס, און אויב זיין אורין ענטהאַלט פיעל „אַלבומין“ (איי־ווייס, קערפער־בוי מאַטעריאַל), צייגט עס, אַז די קראַנקהייט ווערט כראָניש.

וואָס צו טאן פאר'ן קראַנקען.

מיר האָבען געזעהן ווי ערנסט די קראַנקהייט איז, און עס איז דאָרום לייכט איינצוזעהן, דאָס דער קראַנקער מוז זיך גלייך שטעלען אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר. אויב די קראַנקהייט קומט אַלס רעזולטאַט פון איינע פון די קראַנקהייטען, וואָס מיר האָבען פריהער אויסגערעכענט, איז דער קראַנקער שוין געוועהנליך אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר פאַר דער פריהערדיגער קראַנקהייט. אויב אָבער עס קומט אַלס רעזולטאַט פון אַ שטאַרקע פערקיהלונג מוז דער קראַנקער גלייך שיקען נאָך אַ דאָקטאָר. לידער איז פאַר'ן דאָקטאָר אונמעגליך צו פערריכטען דעם שאַדען, וואָס די נירען האָבען שוין געליטען, ער קען אָבער אויף ווי ווייט נאָר מעג־ליך פעהימען די נירען פון ווייטערען שאַדען און זיי העלפען, דורך פערקלע־נערען די אַרבייט, וואָס זיי דארפֿען טאָן, צו זיך קומען פון דער אַטאַקע.

די סימנים פון דיזער קראנקהייט.

דיזע פאָרמע פון גירען-קראנקהייט גרייפט אָן איהר קורבן פלוצלינג. אין פאל די קראנקהייט קומט אָן נאָך א צוקיהלונג בעמערקט מען א גע-שוואַכז אויף'ן קראנקען'ס געזיכט אין פערלויף פון פיר-און-צוואַנציג שטונ-דען נאָך דעם אָנפאַנג פון דער קראנקהייט. אויב די גירען ווערען אָנגע-גריפען אין פערלויף פון איינע פון די אויבענאויסגערעכענטע קראנקהייטען, פאנגען זיך אָן די סימנים ניט אזוי פלוצלינג. דער קראנקער ווערט ביסלעכ-זווייז בלאס אָדער געלב-בלאס און זיין געזיכט און זיינע קנעכעל ווערען גע-שוואַלען. אין קינדער קען די קראנקהייט זיך אָנפאַנגען מיט קאָנוואַלסיעס. אין מאַנכע פעלע פאנגט די קראנקהייט זיך אָן מיט דעם, וואָס דעם קראנקען פאנגט אָן וואַרפען פון קעלט און נאָכהער באַדט ער זיך אין שווייס פון היץ. די גירען קענען ניט דורכלאָזען די געוועהנליכע מאָס אורין. די מאָס אורין, וואָס דער קראנקער גיט אַרויס פון זיך, איז דאַרום שטאַרק פאַר-קלענערט, דערפאַר איז זי געדיכט און ענטהאַלט „אַלביומין" (קערפער-בוי מאַטעריאַל, וואָס די גירען דאַרפען געוועהנליך פּערהאַלטען אין בלוט), און די צעלען פון די גירען-קאָנאַלען, דורך וועלכע די אורין געהט דורך דאָס וואַסער, וואָס ווערט פּערהאַלטען פון די גירען פילט אָן געוויסע טיילען פון קערפער און דער מענש ווערט געשוואַלען. די געשוואַכז זעהט זיך אָן מעהרסטענס אויף'ן געזיכט און אין די פיס, אָבער אויך די „פליורע", די ליינינג פון די לונגען, און די ליינינג פון בויך קענען אָפט מאַל אָנגעגאַסען ווערען מיט די פּערהאַלטענע וואַסער און דער קראנקער ווערט דאָן געשוואַ-לען אויף'ן גאַנצען קערפער.

ניט אין אלע פעלע פון דיזער פאָרמע פון גירען-קראנקהייט זיינען די סימנים גלייך. די ערנסטקייט פון דער קראנקהייט ווענדעט זיך ווי שטאַרק די גירען זיינען אָנגעגריפען און וואָס פאַר א טייל פון די גירען עס איז גע-בליבען נאָך אונבעריהרט און קען ערפילען די אויפגאַבע פון די גירען. אין מאַנכע פעלע איז דער אָנגריף ניט קיין ערנסטער, די געשוואַכז איז א לייכ-טע און די קראנקהייט געהט שנעל פאַראיבער. א טייל פון די גירען, די טייל, וואָס איז געווען ענטצונדען, ווערט אָן איהר פּעהיגקייט צו טאָן די אַרבייט, פאַר וועלכע זי איז געשאַפען, דער מעכאַניזם פון אונזערע גירען איז אָבער א גאַנץ גרויסער און קען דינען דעם קערפער אַפילו ווען א טייל פון די גירען ווערט קאַליע.

3. מאַנכע דראָגס, ווי טוירפענטיי, פּעראָרזאַכען אָפּט דיזע קראַנקהייט.

4. שוואַנגערשאַפט איז אין מאַנכע פּעלע אָן אַרזאַכע פּון נירען־קראַנקהייט.

5. די אַקיוטע, שאַרפע, פּאַרמע פּון נירען־קראַנקהייט קען אויף קומען אַלס פּאַלגע פּון בראַנד־וואַונדען, ספּעציעל ווען אַ גרויסע טייל פּון דער הויט ווערט צוברענט.

אויפ'ן ערשטען בליק קען זיך דאַכטען, אז דאָס זיינען פּערשיידענע אַרזאַכען, וואָס האָבען קיין שייכות ניט צווישען זיך. אין דער אַמת'ן איז די אַרזאַכע פּון נירען־קראַנקהייט די זעלבע אין אַלע פּעלע: געוויסע גיפ־טען, וואָס ווערען געשאַפּען אין קערפּער פּוֹל'ס קראַנקען, שווימען אַרום אין בלוט. דאָס בלוט צירקולירט דורך די נירען און די גיפ־טען, קומענדיג אין בעריהרונג מיט די נירען, בעשעדיגען דעם נירען־מעכאַניזם און שאַפּען דאָר-טען אַן אונאַרדענונג.

דאָס זעלבע פּאַסירט אויף אינ'ם פּאַל ווען אַ גרויסע טייל פּון דער הויט ווערט צוברענט. דורך די שווייס־קאַנאַלען, וועלכע געפינען זיך אין אונזער הויט, שיקט דער קערפּער אַרויס פּון זיך געוויסע שטאָפּען, וועלכע זיינען שעדליך פאַר איהם. אויב אַ גרויסע שטיק הויט ווערט צוברענט און די שווייס־קאַנאַלען פּון דיזער טייל פּון דער הויט ווערען פּערניכטעט, ווערען דיזע שעדליכע אָדער גיפ־טיגע שטאָפּען אַרויסגעשיקט דורך די נירען, און, קומענדיג אין בעריהרונג מיט דעם מעכאַניזם פּון די נירען, בעשעדיגען דיזע גיפ־טען אונזערע נירען. אויב מען זאָל פּערזיגלען אַלע שווייס־קאַנאַלען פּון אַ מענשליכען קערפּער, וועט דיזער מענש זיכער שטאַרבּען, און אויב אַ גרויסער טייל פּון זיין הויט זאָל אָפּגעברענט ווערען, אַפילו בלויז פּון זונען־שטראַהלען, איז דיזער מענש אין געפאַהר צו קריגען נירען־קראַנקהייט.

דאָס זעלבע איז דער פּאַל מיט שוואַנגערשאַפט. אין מאַנכע פּעלע פּון שוואַנגערשאַפט שווימען אַרום אין דער פּרוי'ס בלוט געוויסע שעדליכע שטאָפּען, וואָס ווערען פּראָדוצירט פּון דעם עופּה'לע, וואָס האַלט זיך אין ענטוויקלען, און דיזע שעדליכע שטאָפּען גרייפּען אָן די נירען און פּעראַור-זאַכען די אַקיוטע פּאַרמע פּון נירען־קראַנקהייט.

דיזער פיינער מעכאניזם קען אָנגעגריפען ווערען אויף פערשיידענע אופנים. ניט אלע טיילען פון די נירען ווערען אָנגעגריפען מיט אמאל און ניט אין יעדען פאל ווערט די גאנצע טעטיגקייט פון די נירען אָפגעשטעלט. נירען-קראנקהייט איז דאָרום ניט איין קראנקהייט, עס זיינען דאָ פערשיידענע סאָרטען נירען-קראנקהייטען, וואָס ווענדען זיך אָן די טייל פון'ס נירען-מעכאניזם, וואָס ווערט אָנגעגריפען אָדער די טייל פון די נירען-מאשינעריי, וואָס ווערט קאליע.

א פראָסטער ביישפּיל, וואָס זאָל קלערער מאַכען די בעהויפטונג, דאָס עס זיינען דאָ פערשיידענע סאָרטען נירען-קראנקהייטען, קענען מיר האָבען ווען מיר האָבען אין זינען אונזער פערגלייך פון די נירען צו א „פיל-טער פלענט“ (א פלאַץ, וואו עטוואָס ווערט גערייניגט דורך זייערס אָדער זיפּען). אויב די „פילטערס“ פון די נירען ווערען קאליע אויף אזא אופן, דאָס זיי לאָזען דורך געוויסע שטאָפען, וואָס דארפּען פּערהאַלטען ווערען אין'ם בלוט, ליידעט דער מענטש פון איין סאָרט קראנקהייט, ווערענדר, אויב דער מעכאניזם פון די נירען ווערט קאליע אויף אזא אופן, דאָס עס פער-האַלט אין'ם בלוט געוויסע שעדליכע שטאָפען, וואָס דארפּען געוועהנליך פּערלאָזען דאָס קערפער, ליידעט דער מענטש פון א גאנץ אנדער קראנקהייט.

פערשיידענע סארטען נירען-קראנקהייטען.

עס איז דאָרום לייכט איינצוזעהן, דאָס עס זיינען דאָ פערשיידענע סאָרטען נירען-קראנקהייטען. יעדע פון זיי מיט איהרע בעזונדערע סימנים און איהר בעזונדערער וויכטיגקייט פאר'ן קערפער.

עס איז דאָ איין סאָרט נירען-קראנקהייט, וואָס אַטאַקירט דעם מענשען פלוצלינג. דיזע פאָרמע פון דער קראנקהייט אַטאַקירט מעהרסטענס יונגע מענשען, מענער מעהר ווי פרויען. די הויפט אורזאכען פון דיזער פאָרמע פון נירען-קראנקהייט זיינען:

1. א שטארקע צוקיהלונג, ספעציעל ווען די צוקיהלונג קומט נאך א גאנצע נאכט שחרות.

2. די גיפטען (טאָקסינס), וואָס קומען פון אַזעלכע קראנקהיי-טען ווי שאַרלאַך, פּאָקען, מאַלעריאַ, געלען פיבער, מאָזלען און דאָס-טעריאַ. די קראנקהייט קען אויך קומען אַלס א פּאָלגע פון סיפיליס און טובערקולאָזיס.

אזוי לאנג ווי די נירען זיפּען דורך בלוז די נאטירליכע שטאָפּען, פאַר וועלכע זיי זיינען געשאַפּען געוואָרען, ערפילען זיי זייער אַרבייט ווי עס געהער צו זיין. זיי זיינען דאָן פונקט ווי די זיפּען פון אונזער ביישפּיל, וואָס ווערען געברויכט בלוז צו זיפּען מעהל.

אויב דער מענש ליידעט אָבער פון דער קראַנקהייט, וואָס ווערען פער-אורזאכט פון מיקראָבען און די גיפּטען פון דיזע מיקראָבען געפינען זיך אין'ם בלוט און געהען דורך די נירען ווערען די נירען פערניפּטעט און בע-שעדיגט, פונקט ווי די זיפּען אין אונזער ביישפּיל ווערען בעשעדיגט, אויב מען געברויכט זיי אויף צו זייען דורך זיי עסירס.

דאָס זעלבע פאַסירט אין פאַל דער מענש ליידעט פון זעלבסט־פאַר-גיפּטונג דורך עסען צופיל אָדער ניט ריינע שפּיז, דורך ליידען פון פער-שטאָפּונג און דורך טרינקען אַלקאָהאָלישע געטרענקע. אַלקאָהאָלישע גע-טרענקע שאַדען ניט נאָר דעם מאַרד, נאָר אויך די נירען. די ווירקונג פון'ם אַלקאָהאָל אויף'ן מאַרד קען מען לייכט דערקענען: „וואָס ביי אַ ניכטערען אויף'ן לונג איז ביי אַ שכור'ן אויף'ן צונג“, די צונג פון דעם טרינקער זאָגט אויס, דאָס דער מאַרד ליידעט פון אַלקאָהאָל, און יעדער קען עס דערקענען. אָבער אויך די נירען ליידען פון'ם אַלקאָהאָל און אפשר נאָך מעהר ווי דער מאַרד, נאָר דיזען שאַדען זעהט מען ניט אָן אזוי שנעל און אזוי לייכט. טיעף בעהאַלטען אין זייערע נאָרעם ליגען די נירען און דולדען שווייגענ-דערהייד ביו זיי קען עס מעהר ניט אויסהאַלטען און דאָן... אַ שאַדען אין די נירען קען ניט פערריכט ווערען. קיין מאכט אין דער וועלט קען ניט צוריק גוטמאַכען די פערניכטעטע טיילען פון די נירען.

ניט אַלע נירען־קראַנקהייטען זיינען גלייך. עס זיינען פאַראַן פער-שיידענע פאַרמען פון דיזער קראַנקהייט און יעדע פאַרמע פּעראורזאכט אַ בעשטימטען סעט סימנים, לויט וועלכע עס איז מעגליך צו דערקענען דעם צושטאַנד פון די נירען.

פּערשיידענע פאַרמען פון נירען־קראַנקהייט.

די נירען, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, בעשטעהען פון אַ פיינעם, העכסט קאָמפּליצירטען מעכאַניזם. די אויפגאַבע פון דיזען מעכאַניזם איז אַרויסצונעהמען פון'ם בלוט און אַרויסשיקען פון קערפּער דורך די אורין גע-וויסע שעדליכע און אונגוויסטיגע שטאָפּען, און אין דער זעלבער צייט פער-האַלטען אַנדערע, נוצליכע שטאָפּען אין'ם בלוט.

דער קערפער נויטיגט זיך אויך אין פיעל וואסער. א גרויסע טייל פון די וואסער, וואָס מיר טרינקען, דינט אויף אויסצושווענקען די אָפּפאַל-מאטעריאַל פון די צעלען פון קערפער. דיזע אונזרינע וואסער געפינט זיך אין'ם בלוט און פערלאָזט דעם קערפער דורך די נירען.

די נירען שפילען דאָרום אַ זעהר וויכטיגע ראָלע אין רעגולירען די אַרבייט פון קערפער און דער מעכאַניזם פון די נירען איז אַ זעהר פיינער און העכסט קאָמפליצירטער. אַזאַ מעכאַניזם קען אויך זעהר לייכט קאַליע ווערען.

ווי אַזוי די נירען ווערען קאַליע און דער רעזולטאַט, וואָס קראַנקע נירען בריינגען דעם קערפער וועלען מיר יעצט בעטראַכטען.

וואָרום די נירען ווערען קראַנק.

אום צו פערשטעהן וואָרום אַזוי פיעל מענשען ליידען פון נירען-קראַנק-הייט, לאָמיר אָננעהמען פּאָלגענדען ביישפּיל:

שטעלט זיך פאַר, דאָס איז אַהר קויפט אַ זיפּ אויף צו זיפּען מעהל. די זיפּ איז געמאַכט געוואָרען אַזוי, דאָס די פיינע צומאָהלענע מעהל-קערנדליך לאָזט זי דורך און די עטוואָס גרעסערע קלייען פערהאַלט זי. אויב די זיפּ איז אַ גוטע קען זי דינען אַ לאַנגע צייט, אויב איז אַהר געברויכט זי בלויז אויף צו זיפּען מעהל און ניט אויף קיין אַנדער זאַך.

אין פאַל אָבער אויב איז אַהר הויכט אָן צו געברויכען אייער זיפּ אויף צו זיפּען זאַמד און קליינע, צומאָהלענע שטיינער, אָדער איז אַהר געברויכט זי גאָר אַלס אַ זייער דורכצווייען זייערען וויין, אָדער עסידס, וועט די זיפּ גאַנץ שנעל קאַליע ווערען. די זאַמד קערנדליך וועלען פערשטאַפּען די קליי-נע עפענונגען אין דער זיפּ, דער עסיד אָדער זייערער וויין וועט פערניכטען די פערדים, פון וועלכע די זיפּ איז געפלאַכטען, און דער רעזולטאַט וועט זיין, דאָס איז אַהר וועט גאַנץ שנעל פערלירען אייער זיפּ.

דאָס זעלבע פאַסירט אין דעם פאַל פון אונזערע נירען. אין אַ גע-וויסען זין זיינען אונזערע נירען אויך זיפּען אָדער זייערס. מיר האָבען שוין געזעהן ווי דורך די זיפּען פון די נירען קומט אַרויס פון'ם בלוט פיעלע אונ-ריינע שטאַפּען, — שטאַפּען, וואָס וואָלטען געוואָרען שערליך פאַר'ן קער-פער, אויב זיי וואָלטען דאָרטען פערבליבען. דורך די נירען שיקט דאָס בלוט אויך אַרויס פיעלע גיפטיגע מאטעריאַלען, וואָס פערלאָזען דעם קער-פער צוזאַמען מיט אונזער אורין.

צוקער-פעקטאָרי געפינט זיך אין לעבער און דאָס בלוט איז דער צופיהרער פון'ם צוקער צו אלע צעלען פון קערפער.

ווען מען זאָל כעמיש עקזאמענירען דאָס בלוט פון אַ נאָרמאלען מען-שען וועט מען אויסגעפינען דאָס איין טויזענד טייל פון'ם בלוט איז צוקער. ניט מעהר און ניט וועניגער. דאָס בלוט ענטהאלט צו יעדער צייט פונקט אזוי פיעל צוקער. מיר עסען דאָך אָבער ניט אלע מאָל די זעלבע מאָס שפייוז, און ניט אלע מאָל די זעלבע סאָרט שפייוז, ווי אזוי זשע ווערט עס רעגולירט דאָס אונזער בלוט זאָל שטענדיג האָבען די זעלבע מאָס צוקער? דאָפיר זאָרגט שוין אונזער לעבער. דער לעבער נעהמט אויף די גאנצע שפייוז, פערוואנדעלט עס אין צוקער און האַלט ביי זיך דעם גאנצען סטאָק צוקער. צום בלוט שיקט דער לעבער אַרויס בלוז אַזוי פיעל עס זאָל זיין איין טויזענד טייל פון דער גאנצער מאָס בלוט. ווען די צעלען פון'ם קער-פער פערברויכען אַ טייל פון'ם צוקער שיקט דער לעבער אַרויס פונקט אזוי פיעל צוקער, ווי פיעל די צעלען האָבען פערברויכט.

אויף אַזא אופן רעגולירט דער לעבער די מאָס צוקער אין אונזער בלוט. אויב איינער עסט אָבער צופיעל נאָשערייען, קייס, קענדי, טשאַ-קאָלאַד און אלע אַנדערע שפייוז-אַרטיקלען, וואָס זיינען רייך אין צוקער, ווערען די שפייכלערס אין'ם לעבער איבערגעפאָקט, ניטאָ מעהר קיין פלאַץ פאַר דעם נייעם סטאָק און דער לעבער איז געצוואונגען אַרויסצושיקען דעם גאנצען סטאָק צוקער אין'ם בלוט-שטראָם.

דאָס בלוט ענטהאלט דאָן פיעל מעהר ווי איין צעהנטעל פראָצענט צוקער און אין אַזא פאַל נעהמען זיך די נירען צו פערריכטען דעם פעהלער. די דורכזייערס אין די נירען זיינען אזוי רעגולירט, דאָס זיי פעהאלטען פונקט איין צעהנטעל פון איין פראָצענט צוקער אין'ם בלוט. אויב דאָס בלוט ענטהאלט מעהר ווי דיזע מאָס צוקער זייעט זיך דער צוקער דורך די נירען און קומט אַרויס אין די אורין.

פיעלע טיילען פון די שפייוז זיינען העכסט שערליך און אָפטמאָל זעהר גיפטיג פאַר'ן קערפער. ווען דיזע גיפטען ווערען איינגעזאָפט אין'ם בלוט ווערען זיי געבראַכט צום לעבער, דאָרטען ווערען זיי פערזייענדיג מיט אַנדערע כעמישע שטאָפען אום די גיפטען זאָלען ווערען אונשערליך. דיזע אונשערליך געמאַכטע גיפטען שווימען אַרום אין'ם בלוט און ווען זיי קו-מען צו די נירען ווערען זיי אַרויסגעצויגען פון'ם בלוט און פערלאָזען דעם קערפער אין די אורין.

די אונריינע לופט בריינגט דאָס בלוט צו די לונגען און מיר אַטעמען דאָס אויס. די אַנדערע מאַטעריאַלען ווערען אויפגעלעזט אין די וואַסער-דיגע טייל פון'ם בלוט.

דיזע אָפּפאַל־מאַטעריאַלען פון די צעלען זיינען שעדליך פאַר'ן קער-פער. און ווען דאָס בלוט שטראָמט דורך די נירען ווערען דיזע אויפגעלעזט-טע שעדליכע אונגנויטיגע מאַטעריאַלען דורכגעזייעט דורך די נירען און פערלאָזט דעם קערפער אַלס אורין.

דער מעכאַניזם פון די נירען איז איינער פון די פיינסטע און מערק-ווירדיגסטע אין דער וועלט. די נירען בעשטעהן פון אַ צווייפאַכע סיסטעם פון רעהרען, בלוט־רעהרען און אורין־רעהרען.

דאָס בלוט פון גאַנצען קערפער קומט צו די נירען דורך איין גרוי-סער בלוט־רעהר. דיזע איינציגע בלוט־רעהר צוטיילט זיך אויף קלענערע בלוט־רעהרען און דיזע צוטיילען זיך אין נאָך קלענערע ביז זיי ענדיגען זיך אין קנוילען בלוט־רעהרען. פון דיזע שטראָמט דאָס בלוט צוריק דורך קלע-נערע און גרעסערע בלוט־רעהרען ביז עס פערלאָזט די נירען און זעצט פאַרט צו שטראָמען דורך די אַנדערע טיילען פון קערפער.

וועהרענדר דאָס בלוט שטראָמט דורך דעם קנויל פון דינינקע בלוט־רעהרען אין די נירען קומט פאַר אַ וויכטיגע ענדערונג אין'ם בלוט. מאַן-כע שטאָפען, וואָס געפֿינען זיך אין'ם בלוט, רינען דורך די דינינקע ווענדר פון די בלוט־רעהרען און ווערען אויפגענומען אין ספעציעלע „קאָפּס“, פון דיזע ציהען זיך רעהרען, אין אָנפאַנג דינינקע, נאכדער פּעראייניגען זיך די דינינקע רעהרען אין אַלץ דיקערע און דיקערע ביז זיי גיסען זיך אַלע צוזאַמען אין איין רעהר, וואָס פערלאָזט די נירען און ציהט זיך צום „וואַ-סער־זאָק“ (אורין־בלאָדער). דורך דיזע רעהרען פליסט אַרויס די אורין, וואָס איז אַרויסגעקומען פון'ם בלוט. די נירען זיינען אָבער ניט קיין איינ-פאַכע „פילטערס“, דורך וועלכע אַלעס קען זיך דורכזייען. אַלע נוצליכע טיילען אין'ם בלוט, אַלעס וואָס דער קערפער קען געברויכען, ווערען פער-האַלטען אין'ם בלוט. די ווענדר און די קנוילען דינינקע בלוט־רעהרען לאָ-זען ניט דיזע נוצליכע שטאָפען זיך דורכזייען. בלויז די נוצלאָזע טיילען פון דעם בלוט קריגען ערלויבניש דורכצוגעהן די נירען.

די גרעסטע טייל שפייז, וואָס מיר עסען, ווערט פּערוואַנדעלט אין

געוויסען סאָרט צוקער איידער די צעלען קענען עס געברויכען. די

נירען־קראנקהייט — נעפרייטיס.

צווישען די קראנקהייטען, וואָס פאָדערען אַ היבשע צאָהל מענשען־לעבענס און פּעראורזאכען אָהן אַ שיער ליידען, פערנעהמט נירען־קראנקהייט אַ גאנץ בכבוד'ן פלאץ. אָבער וועהרענד מיט די נעמען פון אַנדערע קראַנק־הייטען איז דער גרויסער עולם בעקאנט און שרעקט זיך פאַר זיי, איז נירען־קראנקהייט פאַר'ן געוועהנליכען מענשען עטוואָס זעהר אונבעשטימטעס, אונ־קלאָרעס, עטוואָס, וועגען וואָס ער האָט אַ גאנץ שוואַכען בעגריף.

פון „אפּענדיסיטיס" האָבען די מעהרסטע מענשען געהערט. „הארץ" קראנקהייט" איז אַ בעקאנטער נאָמען, ווייל יעדער מענש ווייס, דאָס ער האָט אַ האַרץ, וואָס האַלט אין איין פאַמפען בלוט דורך זיין קערפּער. אָבער מיט די נירען זיינען זעהר וועניג מענשען בעקאנט. די נירען ליגען בעהאַל־טען גאנץ טיף אין קערפּער און אַ קליינע אונגאַרדענונג אין זייער אַרבייט איז ניט אַזוי אויגענשיינליך, דאָס יעדער איינער נאָל קענען בעמערקען. די נירען שפּילען אָבער אַ זעהר וויכטיגע ראָלע אין דעם מעכאַניזם פון אונ־זער קערפּער. זייער אַרבייט איז צווישען די וויכטיגסטע פאַר אונזער געזונד. נירען־קראנקהייט איז אַ זעהר ערנסטע קראנקהייט, אָדער בעסער געזאָגט קראנקהייטען, ווייל עס גיבען אייניגע סאָרטען נירען־קראנקהייטען, וואָס אונטערשיידען זיך זעהר פיעל איינע פון די אַנדערע.

די ראלע פון די נירען.

די ראָלע, וואָס די נירען שפּילען אין אונזער קערפּער, קען מען אַם בעסטען פערשטעהן, ווען מען פערגלייכט זיי מיט „פילטערס" (דורכזייערס). דאָס בלוט, וואָס צירקולירט דורך'ן קערפּער, בריינגט צו די צע־לען פון קערפּער שפּייז און פרישע לופט. עס נעהמט אַוועק פון די צע־לען געוויסע אָפּפאַל־מאַטעריאַלען און די אונריינע לופט.

אָדער וואָס דער קראַנקער קען איינאַטעמען, אום עטוואָס צו פערלייכטערן זיין קורצען אַטעם. ניט אַלע דאָקטוירים געברויכען די זעלבע דראָגס אין אַלע פעלע און ניט אין אַלע פעלע ווירקען די זעלבע דראָגס. עס איז דאָרום איבעריג דאָ אויסצורעכנען דיזע דראָגס, ווייל יעדענפאלס קענען זיי געברויכט ווערען בלויז אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר.

מאָנכע קראַנקע דערפיהלען אַ פערלייכטערונג אין זייער אָנגרייף פון אַסטמאַ, ווען זיי אַטעמען איין דעם דאָמפּף פון זוּדיגע וואַסער, אַנדערע פיהלען אַ קורצע פערלייכטערונג, ווען זיי באָדען זייערע הענד און פיס אין הייסע וואַסער.

צווישען איין אַטאַקע און דער אַנדערער דאַרף געמאַכט ווערען אַ גענויע אונטערזוכונג פון קראַנקענ'ס קערפּער אין דער האַפענונג, דאָס די אורזאַכע פון דער קראַנקהייט וועט ענטדעקט און בעזייטיגט ווערען.

אַ פערזאָן דאַרף אויך געמאַכט ווערען אויסצוגעפינען, אויב די קראַנק-הייט קומט ניט דערפון, וואָס דער קראַנקער עסט געוויסע שפייז־אַרטיקלען, וועלכע זיין קערפּער קען ניט פערליידען. אויב עס איז דאָ אַ פערדאָכט, אז דאָס איז דער פאַל, דאַרף דער אַסטמאַטיקער אויסמיידען צו עסען די בע-טרעפענדע שפייזען.

אַ גענויע אונטערזוכונג דאַרף אויך געמאַכט ווערען וועגען דעם, וואו דער קראַנקער איז געווען, וואָס ער האָט געטאָן, אין וועלכער נאַכבאַרשאַפט ער האָט זיך געפונען, אָדער וואָס פאַר אַ ריחות ער האָט געפיהלט פאַר דער אַטאַקע. דאָס דאַרף געטאָן ווערען אום דער קראַנקער זאָל קענען אויס-מיידען דיזע געגענשטענדע אין פאַל זיי זיינען פעראַנטוואָרטליך פאַר'ן אָנגרייף פון דער קראַנקהייט.

אויב עס געלינגט אויסצוגעפינען די אורזאַכע, וואָס פערשאַפט די קראַנקהייט אין אַ געוויסען פערזאָן און דיזע אורזאַכע קען בעזייטיגט ווע-רען, איז די האַפענונג פאַלשטענדיג צו קורירען די קראַנקהייט אַ גאַנץ גוטע. זאָנסט איז די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט בלויז אַ סימפּטאָמאַטישע, דאָס הייסט דער דאָקטאָר זוכט בלויז צו פערלייכטערן די סימנים פון'ם קראַנקען, אָבער די קראַנקהייט זעלבסט קען ער ניט היילען.

אין מאַנכע פעלע ווידערהאַלען זיך די אַטאַקעס פון אַסטמאַ אייניגע נעכט נאָכאַנאַנד, אָדער זאָגאַר יעדע נאַכט. אין אַנדערע פעלע פערשווייג-דעם די קראַנקהייט נאָך איין אַטאַקע און דער קראַנקער איז פאַר וואָכען אָדער מאָנאַטען פריי פון אַסטמאַ. מאַנכע מענשען ליידען פון דיזע אַטאַקעס בלויז אין געוויסע צייטען פון יאָהר. מאַנכע ליידען פון זיי בלויז ווין-טער, אַנדערע ליידען שוין פון דיזע אָנגריפּע סיי זומער סיי ווינטער.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

די אויסזיכטען פון'ם קראַנקען, וועלכער ליידעט פון אַסטמאַ, ווען-דען זיך אָן פערשיידענע אומשטענדען. אויב די קראַנקהייט פאַנגט זיך אָן ווען דער פערזאָן איז נאָך יונג, אויב די אַטאַקעס קומען וואָס אַמאָל זעל-טענער און אויב דער קראַנקער לעבט אונטער גינסטיגע אומשטענדען זיי-נען זיינע אויסזיכטען אויף אין גאַנצען פטור צו ווערען פון דער קראַנקהייט גאַנץ גוטע. אויב דער קראַנקער איז אַ מענש אין די מיטעלע יאָהרען, זיינען זיינע אויסזיכטען אין גאַנצען געזונד צו ווערען ניט קיין גלענצענדע. אַסטמאַ איז ניט קיין לעבענס-געפעהרליכע קראַנקהייט און דער קראַנקער שטאַרבט ניט ווען די קראַנקהייט גרייפט איהם אָן, אָבוואָל איהם דוכט זיך, דאָס ער ווערט דערשטיקט. פאַראַן אַסטמאַטיקער, וועלכע דערלעבען אַ הויכען עלטער און שטאַרבן פון אַן אַנדער קראַנקהייט, וואָס „פאַלט זיי צו". דער צושטאַנד פון קראַנקען ווענדעט זיך זעהר פיעל אָן דעם ווי ווייט זיינע לונגען ווערען צוצויגען פון'ם שטענדיגען הוסטען און פון די אָפּטע אַטאַקעס פון קורצען אַטעם און אויך אָן דעם צושטאַנד פון זיין האַרץ. אין פעלע, וואו די קראַנקהייט דויערט אַ לאַנגע צייט, פערלירען די לונגען זייער עלאַסטיציטעט. זיי ווערען דאַרום צוצויגען און קענען ניט אזוי גוט אַרויספרעסען די לופט פון די לופט-זעקעלאָך אין די לונגען. דאָס האַרץ, ספּעציעל די רעכטע זייט פון האַרץ, וואָס פאַמפּעט לופט דורך די לונגען, ווערט אָפּגעשוואַכט פון צו שווערע אַרבייט און דאָן איז די האַפּנונג פון אַסטמאַטיקער אין גאַנצען געזונד צו ווערען אַ גאַנץ שוואַכע.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט דאַרף בעשטימט ווערען אין יעדען פאַל בעזונדער. עס זיינען דאָ צעהנדליגע דראָגס (מעדיצינען), וואָס ווערען געברויכט אויף איינצושפּריצען אונטער דער הויט פון קראַנקען,

ציע, דאָס ער זאָל קענען געברויכען אלע מוסקולען פון ברוסט־קאסטען צו קענען בעסער אטעמען. אָבער אויך דאָס העלפט איהם וועניג.

די ליידען פון אזא קראנקען אין צייט פון דער אטאקע זיינען שוין דערליכע. זיין פנים איז בלאָס און בעדעקט מיט גרויסע טראָפענס שווייס. זיין אויסדרוק איז ענגסטליך, גלייך ווי ער וואָלט ערוואַרטעט עטוואָס שרעקליכעס און וואָלט מורא געהאט, דאָס ער וועט דערשטיקט ווערען. זיינע ליפען זיינען בלוי, אָפטמאָל געהמען זיי אָן אַ אַש־קאַליר, ווייל זיין בלוט קריגט ניט גענוג פרישע לופט. דער קראַנקער אטעמט לאַנגזאַם און מיט גרויס שוועריגקייטען. ער געברויכט אלע מוסקולען פון זיין האַלז און ברוסט־קאסטען צו קענען אטעמען און זיין שווערעס אטעמען קען מען הערען פון ווייטען.

די גרעסטע שוועריגקייט שיינט דער קראַנקער צו האָבען מיט אַרויס־אטעמען די לופט פון זיינע לונגען. איינאַטעמען שיינט צו זיין ניט שווער, אָבער די לונגען שיינען צו זיין פול מיט לופט, וואָס קען ניט אַרויסגע־אטעמט ווערען, דער ברוסט־קאסטען געהמט אָן די פאַרמע, ווי אין דער צייט, ווען מען אטעמט איין לופט און די מוסקולען שיינען צו זיין אונגע־היג צוזאַמענצודריקען די לונגען און אַרויספרעסען די לופט, וואָס געפינט זיך אין זיי. קיין נייע פרישע לופט קען דאָרום ניט צו קומען צו די לונגען און דערפאַר פיהלט זיך דער קראַנקער ווי ער ווערט דערשטיקט.

די מעהרסטע קראַנקע ליידען אויך פון אַ שטאַרקען הוסט אין צייט, ווען זיי ליידען פון דער אטאקע פון אסטמאַ. דאָס הוסטען איז אין אָנ־פאַנג אַ טרוקענעם, עס איז זיי שווער אַרויסצובריינגען די ליחות, און ווען דאָס געלינגט זיי שוין יאָ מיט גרויס שוועריגקייט, קען מען אין די ליחות געפינען געוויסע געגענשטענדע, וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר דיזער קראַנקהייט. מען טרעפט אויך אָפטמאָל אין די ליחות אַ „שליים־פאַרמע“ פון די קליינע לופט־רעזערוו. דאָס צייגט, אַז מאַכע קליינע לופט־רעזערוו זיינען געווען פול מיט שליים, זיי זיינען געווען פשוט פערשטאַפּט מיט שליים און דורך אַ שטאַרקען הוסטען איז געלונגען זיי אויסצורייניגען.

די אטאקע פון קורצאַטעמדיגקייט האַלט אָן פון צוויי ביז דריי שטונדען און דער קראַנקער פיהלט זיך דאָן ערליכטערט. ער פאַנגט אָן צו אטעמען פרייער און פיהלט זיך ווידער מיט מענשען גלייך, נאָר עטוואָס אויסגעמאַטערט.

אן אָנפאל פון אסטמא קען אויך קומען אלס רעזולטאט פון א גרויסען שרעק אָדער פון א שטארקע אויפֿרעגונג. דער אָנפאל קען אויך קומען פון א צופיעל אָנגעפילטען מאָגען, ווען דער קראַנקער פֿערגעסט ווי ער האלט אין דער וועלט און עסט „ווי ניט אין זיך“. מאַנכע ליידענדע פון אסטמא קריגען אן אטאקע יעדעס מאָל, ווען זיי עסען געוויסע שפייז־ארטיקלען און זיינען פֿריי פון דער קראַנקהייט, ווען זיי מיידען אויס צו עסען די שפייז, וועלכע זייער קערפער קען ניט פֿערליידען.

דיזע אלע אויסגערעכענטע אורזאכען, וואָס רופען אַרויס דעם אָנפאל פון די קראַנקהייט, זיינען ניט די פֿעראורזאכער פון דער קראַנקהייט. זיי רופען אַרויס די קראַנקהייט בלויז אין אזעלכע מענשען, וועלכע ליידען שוין פון אסטמא.

וואָרום זיי זאָלען אזוי ווירקען אויף דיזע מענשען, וועהרענד זיי האָבען ניט די זעלבע ווירקונג אויף אנדערע מענשען, איז ניט בעקאנט. די איינציגע ערקלערונג איז, דאָס ביי די אסטמא־ליידענדע זיינען די נערווען, וועלכע קאָנטראָלירען די לופט־רעהרען, אזוי עמפֿינדליך, דאָס אַ לייכטע רייצונג רעגט שטארק אויף דיזע נערווען און פֿעראורזאכען א ספּאַזם פון די מוסקולען, וועלכע דיזע נערווען קאָנטראָלירען. די רייצונג קען קומען אויף אַ דירעקטען אופן דורך איינאַטעמען שטויב, אָדער אויף אַן אונדיר־רעקטען אופן דורך אַ רייצונג פון די נערווען אין דער נאָז, מאָגען, קישקעס אָדער געשלעכטס־אָרגאַנען.

די סימנים פון אסטמא.

ליידענדע פון אסטמא קריגען זייער „פֿאַראַקסיוזם“ פון קורצאַטעם־דיגקייט מעהרסטענס ביינאַכט. אין פיעלע פֿעלע קומט דער אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט גאנץ פֿלוצלינג. אין אנדערע פֿעלע קריגט דער קראַנקער פֿריהער אַ וואַרנונג, דאָס די אטאקע קומט און ער ווייס שוין, וואָס איהם ערוואַרטעט. אָפטמאָל קומט די וואַרנונג אין דער פֿאָרמע פון אַ קעלט, וואָס געהט איהם דורך ביז צו די ביינער, אין מאַנכע פֿעלע פּאַנגט אָן דער קראַנקער צו ניסען פיעל, און אנדערע קראַנקע לאָזען פיעל וואַסער.

ווען די אטאקע זעלבסט פּאַנגט זיך אָן פֿיהלט דער קראַנקער זיך זעהר געדריקט און ענגסטליך, דאן פֿערבאפט איהם דער אטעם. ער פֿיהלט ווי ער ווערט דערשטיקט און ער לויפט צו אַ פֿענסטער צו קריגען עטוואָס פֿרישע לופט. אויב ער ליגט אין בעט זעצט ער זיך אויך אין אַזאַ פּאַזי-

אסטמא איז אפּטמאַל א פאמיליען קראנקהייט און געהט איבער בירושה פון עלטערען צו קינדער. ספעציעל פאסירט דאָס אין פאמיליעס, וואו עלטערען ליידען פון נערוועזיטעט און א „צושריפטער נערווען סיס-טעם" איז א פאמיליען ירושה.

אסטמא פאנגט זיך אפּטמאַל אָן אין יונגע קינדער נאָך איינע פון די קראנקהייטען, וועלכע גרייפּען אָן דעם האַלז אָדער לונגען פון קינד, און די קראנקהייט דויערט ביז הויכען עלטער. די קראנקהייט קען אָבער אויך אָנפאנגען פון אירגענד וועלכער צייט און קיין פערזאָן, ווי יונג אָדער אלט ער זאָל ניט זיין, איז ניט בעוואָרענט געגען אסטמא.

פרויען ליידען אויך פון דיווער קראנקהייט, אָבער מעהר מענער ווי פרויען ליידען פון אסטמא.

די אטאקע זעלבסט, דער „פאראקסיוס" פון קורץ-אַטעמדיגקייט, ווערט ארויסגערופען פון אזוי פיעל פערשיידענע אורזאכען, דאָס עס איז אונ-מעגליך זיי דאָ אלע אויסצורעכענען. דער קלימאט און די אטמאָספערע, אין וועלכע דער קראנקער לעבט, שפילען די הויפט־ראָלע אין די מעהרסטע פעלע אין ארויסגערופען אָן אָנגריף פון אסטמא. מאַנכע ליידען אַם מעהר-סטען אין א פייכטען קלימאט, וועהרענד אנדערע קענען ניט פערליידען קיין טרוקענעם קלימאט. מאַנכע מענשען ליידען פון אסטמא, ווען זיי געפוי-נען זיך אין שטאָרט און אטעמען די מיט שטויב־בעלאָדענע לופט, און זיי פיהלען זיך פריי פון דער קראנקהייט, ווען זיי געפינען זיך אויסער דער שטאָרט, אין דער פראָווינץ. אנדערע ליידענדע פון אסטמא פיהלען זיך בעסער אין שטאָרט ווי אין דער פראָווינץ.

מאַנכע קראנקע קריגען אָן אָנפאַל פון אסטמא, ווען זיי דערפיהלען א געוויסען ריח, ספעציעל דעם גערוך פון בלומען אָדער געוויסע העי. דער גערוך פון די בלומען רייצט די נערווען פון דער נאָז און דיווע סטימולירען די נערווען, וואָס קאָנטראָלירען די נערווען פון די לופט־דערהערן.

א געוויסע צאָהל ליידענדע פון אסטמא קענען ניט פערליידען דעם גערוך פון געוויסע חיות און ווען זיי געפינען זיך אין דער נאכבאָרשאפט פון אזעלכע חיות קריגען זיי אָן אָנפאַל פון אסטמא. מאַנכע פערזאָנען קענען ניט פערליידען דעם גערוך פון א פערד, אנדערע קענען ניט פערליי-דען דעם גערוך פון א הונט אָדער א קאז און זיי קענען דעם אטעם ניט אפכאַפּען ווען זיי דערפיהלען א הינטשישען אָדער א קעצישען גערוך.

אסטמא.

די פערשיידענע קראנקהייטען, וואָס ווערען בעצייכענט מיט דיזען נאָמען —
וואָס די קראַנקהייט איז — ווי אזוי זי ווערט פּעראַורזאכט —
די סימנים פון אסטמא.

מיט דעם נאָמען אסטמא בעצייכענט מען פערשיידענע קראַנקהייטען,
אין וועלכע דער חולֶה ליידעט פון א קורצען אָטעם. אזוי, צום ביישפּיל,
ווען איינער ליידעט פון א קורצען אָטעם צוליב דעם, וואָס ער האָט א
שוואַך האַרץ רופט מען עס האַרץ־אסטמא, ווען איינער ליידעט פון א קור-
צען אָטעם צוליב נירען־קראַנקהייט רופט מען עס נירען־אסטמא.

דאָס וואָרט אסטמא דאַרף אין דער אמת'ן געברויכט ווערען בלויז
צו בעצייכענען א קראַנקהייט, וואָס ווערט פּעראַורזאכט פון א ספּאַזמא-
טישעס צוזאַמענציהען זיך פון די לופט־רעהרען (בראַנקיי) און דורך דעם,
וואָס דיזע רעהרען ווערען צוזאַמענגעצויגען, קען די לופט ניט דורכגעהן דורך
זיי און דער קראַנקער ליידעט פון ניט קענען אָפּכאַפּען דעם אָטעם.

גענוי וואָס עס פאַסירט אין די לופט־רעהרען אין דער צייט פון דער
אַטאַקע פון אסטמא איז ניט בעקאַנט. מאַנכע גלויבען דאָס די מוסקו-
לען, וואָס קאָנטראָלירען די לופט־רעהרען, ליידען פון א ספּאַזמאטישעס
צוזאַמענציהען זיך. אַנדערע גלויבען, דאָס די אינערליכע הויט פון די
לופט־רעהרען ווערען אָנגעשוואַלען פון א פּלוצלינגען צופלוס פון בלוט,
ווידער אַנדערע גלויבען, אז דאָס קומט פון אַן ענטצינדונג אין דער אינער-
ליכער הויט פון די לופט־רעהרען.

די מעהרסטע דאָקטוירים זיינען אָבער איינשטימיג, דאָס אין די
מעהרסטע פעלע פון אסטמא ווערען די נערווען, וואָס געפינען זיך אין די
וועגד פון די לופט־רעהרען, גערייצט און דיזע רייצונג פּעראַורזאכט א פּער-
שמעלערונג פון די לופט־רעהרען.

אויב דיזע בעהאנדלונג העלפט ניט איז די איינציגע רעמונג פאר'ן קראנקען ארונטערצושניידען דעם פוס העכער פון'ם פלאץ, וואו די בלוט-רעהרען זיינען פערשטאָפט. דאָס איז דער איינציגער וועג, ווי צו פער-היטען, אז די קראנקהייט זאָל זיך ניט פערשפרייטען ווייטער, און מאַנכעס מאָל העלפט אפילו דיזע אָפּעראַציאָן אויך ניט.

נאָך די אנדערע (געגרייט) און נאָך די פינגער פאָלגט דער פוס זעלבסט. די גהינום־ליידען, וואָס דער קראַנקער האָט אויסצושטעהן, איז אונבע- שרייבליך.

אַפּטמאָל בעשרענקט זיך די קראַנקהייט בלויז צו איין פוס פון קער- פער. אין מאַנכע פעלע ווערט אויך דער צווייטער פוס אָנגעגריפען און די לאַגע פון'ם קראַנקען איז דאָן נאָך אַ שרעקליכערע.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

ווען אַ געוויסע בלוט־רעהר ווערט פערשטאַפּט זוכט דער קערפער נוט צו מאַכען דעם פערלוסט דורך שיקען דאָס בלוט, וואָס ווערט פערהאַל- טען דורך אנדערע זייטיגע בלוט־רעהרען. אונזער צירקולאַציאָן־סיסטעם איז פיעל פערצווייגט. און אויף פלעצער, וואו עס איז ניטאָ קיין צווייג־ רעהרען, זוכט דער קערפער זי צו שאַפּען.

די האַפענונג פון איינעם, וואָס ליידעט פון דער אידישער קראַנקהייט איז דאָס נייע בלוט־רעהרען וועלען געשאַפּען ווערען אויף דעם פלאַץ, וואו די פערשטאַפּטע בלוט־רעהר געפינט זיך, און די טייל פון קערפער, וואָס מוז בערויבט ווערען פון איהר בלוט־צירקולאַציאָן, וועט זי צוריק קריגען דורך די נייע בלוט־רעהרען. אויב דאָס פאַסירט ווירקליך איז דער קראַנקער גערעטעט און ער ווערט געזונד. אין מאַנכע פעלע ווערען טאַקע אַזעלכע קראַנקע געזונד גאָר ניט וויסענדיג פון וואָס פאַר אַ קראַנקהייט ער האָט געליטען. אויב אָבער דאָס פאַסירט ניט געהמט אָן די קראַנקהייט די וועג- דנג, וואָס מיר האָבען אויבען בעשריבען.

וואס צו טאן פאר אזא קראַנקען.

אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט, ווען עס איז נאָך דאָ אַ שוואַכער פולס, איז נאָך צייט צו טאָן עטוואָס פאַר'ן קראַנקען. הייסע בעדער, באַ- קען דעם פוס מיט טרוקענע היץ און עהנליכע בעהאַנדלונג צו סטימולירען דאָס שאַפּען פון נייע בלוט־רעהרען ווערט אָנגעווענדעט. אין דער זעל- בער צייט דאַרף דער פוס געהאַלטען ווערען וואַרעם און אויף אַ גלייכער ליניע מיט'ן קערפער, ניט אַרונטערגעלאָזען, ווייל דאָס מאַכט די לאַגע ער- גער און פערשאַרפט די שמערצען.

פון וואָס די קראַנקהייט ווערט פּעראַורזאכט איז נאָך ביז היינטיגען טאָג ניט בעוואוסט, פונקט ווי עס איז ניט בעוואוסט וואָרום די קראַנק-הייט קלייבט אויס גראַדע אידישע קרבנות, אַרעמע לייט, און מענשען אין דער סאַמע בליהונגס־פּעריאָדע פון זייער לעבען. אין אָנפאַנג האָט מען געדענקט, אז דאָס קומט דערפון, וואָס דיזע מענשען רויכערען ביליגע סי-גאַרעטען. געפינען זיך אָבער צווישען די קרבנות פון דער אידישער קראַנק-הייט אויך פרויען און אַזעלכע פרויען, וואָס רויכערען ניט קיינע סיגאַרעטען.

די סימנים פון דער קראַנקהייט.

די ערשטע סימנים פון דער אידישער קראַנקהייט זיינען ניט קיין גאַנץ דייטליכע. גענוי ווען די קראַנקהייט פאַנגט זיך אָן, דאָס הייסט ווען די בלוט־רעהרען פאַנגען אָן פערשטאַפט צו ווערען, איז כמעט אונמעגליך צו זאָגען. דאָס ערשטע, וואָס דער קראַנקער דערפיהלט איז, דאָס איין פוס טוט איהם עטוואָס וועה און מאַנכעס מאַל ווען ער געהט אין גאָס איז ער געצוואונגען זיך אָפּצושטעלען און זיך אָפרוהען אויף אייניגע מינוטען איידער ער קען פאַרטועצען זיין גאַנג. אויב אין דרויסען איז קאַלט דער־פיהלט ער די קעלט פריהער און שטאַרקער אין'ם קראַנקען פוס. ווען מען קוקט זיך צו צום פוס זעהט מען, דאָס ער איז כמעט בלוטלאָז און די הויט פון דיזער פוס איז פיעל קעלמער, ווי די הויט פון געזונדען פוס. אין דער זעלבער צייט קען מען ניט פיהלען דאָס פולסירען פון געוויסע אַרטעריען (בלוט־רעהרען) אין פוס.

ווען מען וואַרעמט אָן דעם פוס קריגט ער צוריק עטוואָס פון זיין גע-וועהנליכען קאָליר און מען קען דאָן פיהלען אַ גאַנץ שוואַכען פולס אין פוס. שפעטער פערשווינדעט דער פולס אין גאַנצען.

מיט דער צייט קומען די שמערצען וואָס אַמאָל אָפטער און די שמער-צען זיינען אַזעלכע שרעקליכע, דאָס דער קראַנקער קען קיין נעכט ניט שלאָ-פען. פון געברויכען דעם פוס צו געהן איז שוין אָפּגערעדט. אָדער ווען מען לאָזט אַרונטער דעם פוס פון בעט ווערט ער אַזש דונקעל־רויט און אַזוי שמערצליך אַזש משוגע צו ווערען. אַן אַלסער אָדער אַ וואַונד קען זיך מאַ-כען אויף אירגענד וועלכען טייל פון פוס און די וואַונד קען זיך ניט פער-היילען. אויב קיין וואַונד מאַכט זיך ניט פאַנגען די פינגער פון די פיס אָן צו פוילען. זיי ווערען שוואַרץ איינגעדאַרט און פאלען אַרונטער איינע

די אידישע קראנקהייט.

(חיברו דיזין — „טהראמבא ענדזשיטיס אַבלימעראַנס“)

אין א פריהערדיגען קאפיטעל, רעדענדיג וועגען קראנקהייטען, וועלכע ווערען אָנגערופען אידישע קראנקהייטען, האָבען מיר ערקלערט, דאָס עס זיינען נישטאָ קיינע ספעציעלע אידישע קראנקהייטען און אויב עס געפינען זיך א גרויסע צאָהל אידישע קרבנות פון א געוויסער תולאת, איז עס נישט קיין בעווייז, דאָס די קראנקהייט, פון וועלכע זיי ליידען, איז א ספעציעל אידישע. מענשען פון אנדערע נאַציאָנען אָדער ראַסען, ווען זיי וואָלטען געלעבט אונטער די זעלבע בעדינגונגען און וואָלטען געווען אויסגעזעצט די זעלבע געפאָהרען, וואָלטען זיי געהאַט די זעלבע קראנקהייטען, וואָס די אידען.

עס איז אָבער דאָ איין קראנקהייט, וואָס הייסט „די אידישע קראנק-הייט“ (חיברו דיזין) און וועגען דיזער וועלען מיר יעצט רעדען.

די אידישע קראנקהייט ווערט אָנגערופען מיט דיזען נאָמען דערפאַר וואָס די מעהרסטען פון איהרע קרבנות זיינען אידען, ספעציעל פּוילישע אידען. אָבער אויך דיזע קראנקהייט איז קיין ריין אידישע. פון אונזער פערזענליכער ערפאָהרונג ווייסען מיר פון אַם וועניגסטענס איין פאַל פון דער אידישער קראנקהייט אין אַ עכטען איירישען קאמאָליק.

די אידישע קראנקהייט גרייפט אַם מעהרסטענס אָן יונגע מענשען אָדער מענשען אין עלטער פון צוואַנציג ביז פערציג יאָהר. די קראנקהייט בעשטעהט אין דעם, וואָס געוויסע בלוט־רעהרען, ספעציעל די בלוט־רעהרען פון די פיס ווערען פערשטאָפּט. די בלוט־צירקולאַציאָן צו די טייל פון קערפער, וואָס געפינט זיך נידעריגער פון די פערשטאָפּטע בלוט־רעהרען, ווערט אָפגעשניטען און דיזער טייל פון קערפער, געוועהנליך אַ פוס, ווערט אָפגעשטאָרבען. די קראנקהייט ווערט דאָרום אויך גערופען „טהראַמבאָ ענדזשיטיס אַבלימעראַנס“.

ווערזשעטייבעלס (גרינצייג) — סעלערי, לעטוס, אוגערקעס, אספא-
ראגוס (שפארגעל), ספינעדוש, סטרינג בעבלאך, טאָמייטאָס, קרויט, קיר-
בעס און שוועמלאך.

נאָכשפיז — אייז-קרים און אלערליי זיסע זאכען, וואָס ענטהאַלטען
ניט קיין מעהל און זיינען פערזיסט מיט סאכארין.

געטרענקע — טעע, קאָפּע אָדער לעמאָנאד פערזיסט מיט סאכארין.
וואָס דייעבעטיקער דארפען ניט עסען:

ברויט, קייס (לעקעד), ביסקיטס און אלערליי געבעקס. אלערליי
פּרוכט (אויסער די, וואָס דער דאָקטאָר ערלויבט איהם און אין דער מאָס,
אין וועלכער ער ערלויבט איהם). אלערליי „סיריעלס“ (געטריידע), מאָס-
ראָני, קארטאָפּעל, מערען, בעבלאך, בוריקעס, קאָרן, אַרבעס און פאס-
טערנאָס, מילך, קאָפּאָ און טשאָקאָלאַד, „מאָלט ליקער“ (מאָלז געטרענקע),
סיידער, זיסע וויין, פּרעזערווירטע שפיז (ווייל זיי זיינען פּרעזערווירט
אין צוקער) און אייז קרים.

„דייעביטז“ איז אַן ערנסטע קראַנקהייט מיט זעהר ערנסטע פאָלגען.
פאַר אַ מיטעלעיהריגען מענשען, וואָס קריגט דיזע קראַנקהייט איז אָבער
זעהר לייכט אויסצולעבען זייע יאָהרען אין בעקוועמליכקייט, זיך ניט פיה-
לענדיג קראַנק, אויב ער פאָלגט נאָר שטרענג אויס די פאָרשריפטען פון זיין
דאָקטאָר אין בעצוג צו דער שפיז, וואָס ער מעג און וואָס ער טאָר ניט
עסען. זאָרג און דאגות וועגען זיין קראַנקהייט וועט ניט פערלייכטערען
דעם צושטאַנד פון קראַנקען, נאָר וועט זי מאַכען נאָך ערגער. בלויז עט-
וואָס ווילענס-קראַפט איז גויםיג ניט נאָכצוגעבען דעם „גע'שמד'טען
האַלז“ און מען קען גאנץ לייכט האַלטען די קראַנקהייט אין צוים. פאַר
אַ שוואַכלינג, פאַר דעם, וואָס קען זיך ניט קאָנטראָלירען אָדער וויל זיך
ניט נעהמען די מיה זיך אָפּצוהיטען ניט צו עסען זאכען, וועלכע זיין קער-
פער דאַרף ניט און קען ניט פערברויכען, איז קיין האָפענונג ניטאָ. ניט
נאָר פערשווענדעט ער זיין געלט אויף שפיז, פון וועלכע ער האָט קיין נו-
צען, נאָר ער גראַבט לאַנגזאַם אָבער זיכער זיין קבר מיט זיינע אייגענע
צייהן.

ריגע צוקער און זיין אורין וועט אין גאנצען זיין פריי פון צוקער. פיעלע דייעבעטיקער דענקען דארום, דאָס אזוי לאַנג, ווי זיי פיהלען ניט קיין שמער-צען און זעהען אויס גאנץ געזונד, לוינט זיך ניט פרייוויליג צו געהמען אויף זיך אזא אונאנגענהמע אויפגאבע.

דער אמת איז אָבער, דאָס די מעהרסטע דייעבעטיקער, אויב זיי פאנגען נאָר אָן פריה גענוג זיך אָפּצוהיטען מיט'ן עסען, קענען אָפּלעבען אלע זייערע יאָהרען און גאָר ניט וויסען, דאָס זיי זיינען קראַנק, וועהרענד די, וואָס היטען זיך ניט אָפּ מיט'ן עסען, גראָבען זייערע קברים מיט זייערע אייגענע צייהן.

צו די בעשרענקטע שפיז קורירט אָדער ניט איז אַ פאַקט, דאָס אזוי לאַנג, ווי דער קראַנקער איז פריי פון צוקער אין זיין אורין, איז ער אין מעהרסטע פעלע פריי פון דער קראַנקהייט. קוים אָבער היט ער זיך ניט אָפּ מיט'ן עסען און האָט יע צוקער אין זיין אורין איז ער אויסגעזעצט די אלע אויבענאויסגערעכענטע געפאָהרען, וואָס די צוקער-קראַנקהייט בריינגט מיט זיך.

בלויז אין מאַנכע פעלע, ווען דער קראַנקער קריגט ניט אַ לאַנגע צייט קיין קראַכמאַל-שפיז און קריגט פיעל איי-ווייס-שפיז (פּראָטעין) זאמעלט זיך אָן אין זיין בלוט צופיעל עסיד און די געפאָהר פון אַ דייעבעטישע לע-טאָרגיע איז זעהר גרויס. אין אזא פאל גיט דער דאָקטאָר דעם קראַנקען אַ גרויסע מאָס קראַכמאַל-שפיז צו עסען. ער גיט דעם קראַנקען אויך פיעל סאָדא (סאָדיום בייקאָרבאָנאָט) דורך'ן מויל, אָדער אין אַ נויטפאל, אויך דירעקט אין די בלוט-רעהרען אום אָפּצושוואַכען די ווירקונג פון די עסידס, וואָס האָבען זיך אָנגעזאמעלט אין'ם בלוט פון'ם קראַנקען.

עס איז אונמעגליך אויף דיזען פלאַץ אויסצושרייבען גענוי, וועלכע שפיז אַ ליידענדער פון צוקער-קראַנקהייט דאַרף עסען און וויפיעל ער דאַרף עסען. עס ווענדעט זיך פיעל אָן די שפיז, צו וועלכע דער קראַנקער איז פריהער געווען צוגעוואוינט און וויפיעל קראַכמאַל און אַנדערע שפיז זיין קערפער קען פערברויכען און דאָס מוז בעשטימט ווערען אין יעדען פאל בעזונדער. אלס אַ כלל אָבער מעגען דייעבעטיקער עסען:

אַלערליי פלייש אויסער לעבער, אַלערליי פיש, אייער און זופען, נאָר אָהן מעהל.

פעטס, פוטער, אָליוו אָיל, אַלערליי קעז, און צו ביסלאַך קרים.

זיך ניט אין זיין אורין פערגרעסערט מען די מאָם ווערזשעטייבעלס און מען גיט איהם אויך אזעלכע, וואָס ענטהאַלטען צעהן פראָצענט קראַכמאַל, נאָכ-הער אזעלכע, וואָס ענטהאַלטען 15 און 20 פראָצענט קראַכמאַל, ווי קאָר-טאָפּעל, גרינע קאָרן, רייז און מאַקאָראַני. אויך פרוכטען, ווי עפּעל, באָר-נעם, פלוימען, באַנאַנאַס א. ד. גל.

די מאָם ווערזשעטייבעלס ווערט אויף אזא אַרט פערגרעסערט ביז עס בעווייזט זיך ווידער צוקער אין דער אורין פון קראַנקען. ער האָט דאָן ווידער אַ תענית אויף איין טאָג צייט אום זיך צו בעפרייען פון דער אי-בעריגער מאָם צוקער. און נאָך'ן תענית גיט מען איהם עטוואָס וועניגער קראַכמאַל־שפּייז, ווי די, וואָס האָט איהם פערשאַפט צוקער אין די אורין.

אויף אזא אַרט ווערט בעשטימט וויפיעל קראַכמאַל אָדער צוקער זיין קערפּער קען פערברויכען און די שפּייז, וואָס ווערט פאַר איהם פאַרגע-שריבען, דאַרף ענטהאַלטען ניט מעהר ווי דינע מאָם קראַכמאַל. די שפּייז דאַרף ניט דוקא בעשטעהן בלויז פון ווערזשעטייבעלס. זי מעג בעשטעהן פון ברויט אָדער אנדערע שפּייז־אַרטיקלען. אזוי ווי מיר ווייסען ביי היינ-טיגען טאָג מעהר אָדער וועניגער גענוי וויפיעל קראַכמאַל יעדע פון אונ-זערע שפּייז־אַרטיקלען ענטהאַלטען איז ניט שווער צו בעשטימען וויפיעל פון די שפּייז, וואָס דער קראַנקער עסט, גיט איהם די נויטיגע מאָם קראַכמאַל.

אויף אַ עהנליכען אופן געפינט מען אויס וויפיעל פראָטעיין (איי־ווייס־שטאָף) דער קראַנקער קען פאַרנעהמען און, ווען נויטיג, ווידערהאַלט מען דעם זעלבען פראָצעס מיט די פעטס פון קראַנקען'ס שפּייז.

דאָס בעשטימען וויפיעל פון יעדען שפּייז־מאטעריאַל דער קראַנקער דאַרף עסען דויערט אַ לענגערע צייט און עס איז ניט זעהר אנגענעהם פאַר'ן קראַנקען דורכצומאכען די גאַנצע פראָצעדורע. פיעלע, וואָס ליידען פון צוקער־קראַנקהייט, ווילען עס דאָרום ניט טאָן אזוי לאַנג זיי פיהלען זיך ניט שטאַרק קראַנק.

אויף זייער פראַגע צו דאָס בעשרענקען פון זייער שפּייז וועט פאָל-שמענדיג קורירען זייער. קראַנקהייט מוז דער דאָקטאָר צוגעבען אז נין, דאָס וועט בלויז בעשטימען גענוי וויפיעל שפּייז זיין קערפּער קען פער-ברויכען, און אויב דער קראַנקער וועט עסען בלויז די שפּייז, וואָס דער דאָקטאָר וועט איהם פאַרשרייבען. נאָך דעם, ווי עס וועלען געמאכט ווע-רען די אויבענדערמאָהנטע פראָבעס, וועט זיין בלוט זיין פריי פון איבע-

מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, דאָס דער הויפט־סימן פון דיווער
קראַנקהייט איז די אַנוועזענהייט פון צוקער אין די אורין און, אז דאָס קומט
דערפון, וואָס עס געפינט זיך מעהר ווי איין צעהנטעל פון איין פראָצענט
צוקער אין'ם בלוט. די הויפט־בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט ווערט
געריכטעט אויף צו פערקלענערען די מאָס צוקער אין'ם בלוט. אזוי ווי
דיווע צוקער קומט פון די שפיין, וואָס מיר עסען און אַם מעהרסטענס פון
די שפיין־אַרטיקלען, וואָס ענטהאַלטען פיעל קראַכמאַל אָדער צוקער, דאַרף
מען פערקלענערען די מאָס פון דיווע שפיין־אַרטיקלען, וואָס דער מענש עסט.
צוערשט אָבער דאַרף דער קראַנקער פטור ווערען פון די צופיעל צו-
קער, וואָס געפינט זיך שוין אין זיין קערפער. דאָס ווערט געטאָן דורך
אויסהונגערען דעם קראַנקען. אַ תענית אויף אַ טאָג אָדער אויב נויטיג
אויף אייניגע טעג צייט וועט דעם קראַנקען בעפרייען פון די איבריגע צו-
קער, וואָס געפינט זיך אין זיין בלוט. די אורזאַכע דערפון איז אַ גאַנץ
פשוט'ע. זיין קערפער וועט פאַרטועצען צו פערברויכען פונקט אזוי פיעל
צוקער ווי פריהער און אזוי ווי ער עסט ניט וועט דער סטאַק צוקער זיך
ניט פערגרעסערען. פריהער אָדער שפעטער וועט די עקסטראַ צוקער,
וואָס האָט זיך פריהער געפונען אין זיין קערפער, פערברויכט ווערען און
זיין אורין וועט זיין פריי פון צוקער.

מאַנכע דאָקטוירים גיבען דעם קראַנקען קליינע דאָזעס שנאַפּס אין
צייט פון זיין תענית אַנדערע לאָזען אויף אויס דעם שנאַפּס און גיבען דעם
קראַנקען בלוז וואַסער צו טרינקען.

דער נעכסטער שריט נאָך דעם, ווי די אורין פון קראַנקען איז פריי
פון צוקער, איז אויסצוגעפינען וויפיעל קראַכמאַל־שפיין און צוקער דער
קראַנקער קען פערנעהמען, דאָס הייס וויפיעל זיין קערפער קען פערברוי-
כען. מאַנכע דאָקטוירים פרובירען פריהער דאָס בלוט פון קראַנקען אומ
אויסצוגעפינען צו עס ענטהאַלט ניט צופיעל צוקער איידער זיי ערלויבען
דעם קראַנקען ווידער צו עסען.

צוערשט זוכט מען אויסצוגעפינען וויפיעל קראַכמאַל־שפיין דער
קראַנקער קען פערנעהמען. דאָס ווערט געטאָן דורך געבען דעם קראַנקען
צו עסען אַ געוויסע מאָס „וועדזשעטייבעלס“ (גרינצייג), וואָס ענטהאַל-
טען פון פינף ביז זעקס פראָצענט קראַכמאַל. אַזעלכע גרינצייג זיינען לע-
טס, ספינעדזש, זויערקרויט, סעלערי, אַספאַראַגוס (שפאַרגעל) און אונגער-
קעס. אויב דער קראַנקער פערנעהמט דיווע שפיין און קיין צוקער בעווייזט

קראנקהייט. פרויען, וואָס ליידען פון דער צוקער-קראנקהייט, ווערען זעל-טען שוואַנגער, און אין די מעהרסטע פעלע, וואו דאָס פאסירט יע, איז די פרוי מפיל. עס איז אָבער אויך מעגליך, דאָס א פרוי, וואָס ליידעט פון דער צוקער-קראנקהייט, זאָל האָבען א נאָרמאלעס קינד. איחר צושטאנד ווערט פערערגערט נאָך דער קינדבעט.

די רפואה געגען דער צוקער-קראנקהייט.

ניט וויסענדיג די אורזאכע פון דער צוקער-קראנקהייט איז נאטיר-ליך אונמעגליך צו זאָגען ווי אזוי מען קען זיך פון איהר אויסהיטען. אין מאַנכע פעלע האָט מען בעמערקט, דאָס די קראנקהייט געהט איבער בירושה. קינדער פון עלטערען, וואָס ליידען פון דער קראנקהייט, זיינען אין פיעלע פעלע מעהר עמפּינדליך צו „דייעביטיו“, ווי קינדער פון נאָרמאלע על-טערען. עס איז דאָרום ראטזאם, דאָס די, וועמען'ס עלטערען עס זיינען דייעבעטיקער, זאָלען זיין מעהר פאָרויכטיג מיט זייער עסען און פון צייט צו צייט זיך לאָזען אונטערזוכען פון א דאָקטאָר.

אזוי ווי די קראנקהייט קען לייכט ענטדעקט ווערען דורך אן אורין-עקזאמעניישאָן איז ראטזאם פאר יעדען מענשען צו לאָזען אונטערזוכען זיין אורין פון צייט צו צייט. די אורין-עקזאמעניישאָן צייגט ווי דער ניר-רען-מעכאַניזם אַרבייט, און עס האָט שוין פיעלע מאָל פאסירט, דאָס ער-סטע נירען-קראנקהייטען און פעלע פון דער צוקער-קראנקהייט זיינען ענט-דעקט געוואָרען דורך א צופאַל, ווען מען האָט עקזאמענירט די אורין פון א פערזאָן, וועלכער האָט זיך געפיהלט ניט קראנק.

די בעהאַנדלונג פון דער קראנקהייט איז מעהרסטענס א „סימפטא-מאטישע“, דאָס די בעהאַנדלונג ווערט אָנגעפיהרט לויט די סימפטאמען, וואָס די קראנקהייט צייגט. אין אַנדערע קראנקהייטען, וואו מען ווייס די אורזאכע פון דער קראנקהייט, ווענדעט דער דאָקטאָר אָן פערשיידענע מיטלען צו בעזייטיגען דיזע אורזאכע און, אויב דאָס געלינגט איהם, פער-שווינדען שוין ממילא די סימנים פון דער קראנקהייט. אַנדערש איז עס אין דיזען פאַל. די אורזאכע פון דער צוקער-קראנקהייט קענען מיר ניט בעזייטיגען, ווייל עס איז נאָך ניט גענוי בעוואוסט, וואָס דיזע אורזאכע איז. מיר מוזען זיך דאָרום בענוגענען מיט בעהאַנדלען די סימנים פון דער קראנקהייט.

עס זיינען אויך דאָ פעלע, וואו דיזע אַטאַקע קומט נאָך אַ שטאַרקע אָנשטרענגונג. דער קראַנקער דערפיהלט זיך פּלוצלינג זעהר שוואַך, פאַר די אויגען פאַנגט איהם אָן צו שווינדלען און ער פיהלט ווי צו חלש'ען. די הענד און פיס ווערען איהם קאַלט און בלוי. ער פאַנגט אָן צו אַטעמען זעהר שנעל, און אין אייניגע שטונדען אַרום איז ער טויט.

ווען דער דאָקטאָר, וואָס בעהאַנדעלט אַ קראַנקען פון דער צוקער־קראַנקהייט, דערקענט, אז דיזע אַטאַקע האַלט אין אָנקומען, ווענדעט ער אָן פערצווייפעלטע מיטלען צו פעהיטען, אז זי זאָל זיך ניט ענטוויקלען (מיר וועלען שפעטער זעהן ווי אזוי ער טוט דאָס). אָבער ניט אַלע מאָל געלינגט עס איהם.

דער קערפער פון איינעם, וואָס ליידעט פון דער צוקער־קראַנקהייט, ווערט זעהר שלעכט גענעהרט און דער רעזולטאַט איז, דאָס די ווידער־שטאַנדס־קראַפט פון דיזען קערפער איז זעהר אַ שוואַכע.

דאָס פיהרט דערצו, דאָס וואונדען, וואָס פעהיילען זיך זעהר שנעל ביי אַ נאָרמאַלען מענשען, פעהיילען זיך זעהר לאַנגזאַם ביי דייעבעטיקער. צוליב דעם שוואַכען ווידערשטאַנד פון זייער קערפער ליידען אויך דיזע קראַנקע זעהר פיעל פון געשווירען. עקזימאַ טרעפט מען ביי פיעלע דייע־בעטיקער און מאַנכע פון זיי ליידען פון אַ שטאַרקע בייסעניש אין פער־שיידענע טיילען פון זייער קערפער. „גענרין“ (דאָס אָבפּוילען פון אַ גליד פון קערפער) איז אַ ניט זעלטענע ערשיינונג ביי די, וואָס ליידען פון דער צוקער־קראַנקהייט.

ווען ערנסטע קאָמפּליקאַציעס טרעטען איין אין דער קראַנקהייט קען דער קראַנקער אַ קראַנקען אויפנעהמען פיל מעהר קראַכמאַל־שפייז ווי פריהער און אין פיעלע פעלע פאַנגט ער דאָן אָן זעהר פיעל צו שוויצען.

דייעבעטיקער האָבען אויך אַ זעהר שוואַכע ווידערשטאַנדס־קראַפט צו קראַנקהייטען. מאַנכע פון זיי שטאַרבען פון לונגען־ענטצינדונג, אַנדערע פון אַנדערע ערנסטע קראַנקהייטען, וועלכע זיינען ביי דייעבעטי־קער פיעל ערנסטער, ווי ביי אַנדערע מענשען. ביי פיעלע, וואָס ליידען פון דער צוקער־קראַנקהייט, ווערען די אויגען אָדער די אויערען אָנגע־גריפען און זייער זעהע־קראַפט אָדער געהער ווערט שטאַרק פערקלענערט, אויב ניט אין גאַנצען צושטערט.

סעקסועלע אימפּאַטענץ איז אַ געוועהנליכע ערשיינונג צווישען דייע־בעטיקער און עס קען אויך זיין איינער פון די ערשטע סימנים פון דער

די אויסזיכטען פון קראנקען.

וואָס אינגער עס איז דער קראנקער, ווען ער פאנגט אָן צו ליידען פון דיזער קראנקהייט, אַלץ שוואַכער זיינען זיינע אויסזיכטען געזונד צו ווע-רען. ביי יונגע קינדער פראַגרעסירט די קראנקהייט זעהר שנעל און איז זעהר געפעהרליך. דאָס קינד שטאַרבט אין אייניגע וואָכען אָדער מאָנאַטען נאָך דעם, ווי עס איז קראַנק געוואָרען. ביי עלטערע מענשען, ספּעציעל די, וואָס זיינען שוין אַריבער מיטעלע יאָהרען, קען די קראנקהייט דויערען פיעלע יאָהרען און ניט פּעראורזאכען קיין ערנסטע אונאַנגענעהמליכקייטען. פאַר מאָגערע מענשען איז די קראנקהייט פיעל ערנסטער ווי פאַר פעטע, ווייל די מאָגערע קענען זיך ניט ערלויבען צו רעדוצירען זייער קער-פער דורך וועניגער שפייז, ווי פעטע מענשען קענען עס טאָן. די פעטע מענשען האָבען אַ גרויסען רעזערוו-סטאָק שפייז אין זייער אייגענעם קער-פער אויף צו פערברויכען אין זייער נויטפאַל, וועהרענד מאָגערע מענשען האָבען עס ניט און זיי ווערען דאָרום שנעלער אויסגעצערט.

די גרעסטע געפאָהר פאַר דעם, וואָס ליידעט פון דער צוקער-קראַנק-הייט, איז צו קריגען „דייעבעטויז קאַמא“, אַ סאָרט לעטאַרגיע, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דיזער קראנקהייט. דער פּערדייאָונגס-מעכאַניזם פון דעם, וואָס ליידעט אַ לאַנגע צייט פון דער צוקער-קראנקהייט, קען ניט גוט פּערדייען די פעטס פון די שפייז, וואָס ער עסט. געוויסע עסירס פאָרמי-רען זיך דאָן אין זיין קערפּער און, ווען דיזע האָבען זיך אָנגעזאַמעלט אין אַ גענוגענדע מאָס, ווערט דער קראנקער פּלוצלינג אַטאַקירט, ער פאַלט אַריין ווי אין אַ לעטאַרגישען שלאָף, עס פעהלט איהם אויס אַטעם און דער קראַנקער געהט אויס, אָפּטמאָל, אין 24 שטונדען צייט.

דיזע אַטאַקע קען פאָרקומען אויף פּערשיידענע אופנים. אין מאַנכע פעלע קומט דיזע אַטאַקע פּלוצלינג. דער קראנקער קען זיך אַמאָל אויפ-כאַפּען אין מיטען נאַכט און דערפיהלען ווי עס שטיקט איהם. ער קען קוים דעם אַטעם אָפּכאַפּען. ביסלאַכווייז פּערליהרט ער זיין בעוואוסטזיין, זיין פולס ווערט שוואַכער און שוואַכער און דער מענש געהט לאַנגזאַם אויס. אין אַנדערע פעלע ליידעט דער קראנקער פריהער פון אַ שטאַרקען קאָפּ-וועהטאָג. ער פיהלט זיך ווי בעטרונקען, ער וואָקעלט זיך ביים געהן און לאַנגזאַם פּערזינקט ער ווי אין אַ לעטאַרגישען שלאָף, פון וועלכען זעהר ווע-ניג מענשען כאַפּען זיך אויף.

דעם, וואָס ער טרינקט אָפּט און פיעל, פיהלעט ער דאָך שטענדיג דורשטיג, און די מאָס וואַסער, וואָס ער טרינקט אויס אין אַ מאָג, איז זעהר גרויס. אין דער זעלבער צייט בעמערקט ער, דאָס זיין קערפער גיט אויך אַרויס זעהר פיעל וואַסער דורך זיינע נירען. וואָס מעהר ער טרינקט אַלץ מעהר אורין גיט ער אַרויס פון זיך. פאַר די מעהרסטע מענשען איז עס אָבער ניט זעהר אויפפאלענד. עס שיינט צו זיין נאַטירליך דאָס וואָס מעהר איינער טרינקט אַלץ מעהר אורין זאָל פערלאָזען זיין קערפער.

אויב דער קראַנקער איז אַ פערזאָן, וואָס בעאָבאַכט זיך זעלבסט, בעמערקט ער, דאָס טראָץ דעם, וואָס ער טרינקט פיעל וואַסער איז איהם אין מויל שטענדיג טרוקען, רויט און ווי פערגלעזט און אין זיין מויל געפינט זיך וועניג סלינע. אזא פערזאָן וועט אויך בעמערקען, דאָס זיין הויט איז טרוקען און ניט גלאט און דאָס זיין הויט שוויצט זעהר זעלטען.

צוזאַמען מיט'ן דורשט ענטוויקעלט זיך אויך ביי דעם, וואָס ליידעט פון דער צוקער־קראַנקהייט, אַ וואָלפישער אַפּעטיט. ער עסט מעהר ווי גע-וועהנליך און טראָץ דעם, וואָס ער עסט אַ סך איז ער שטענדיג הונגעריג. נאָרמאַלע מענשען ווערען פעט ווען זיי עסען אַ סך. אָבער די, וואָס ליידען פון צוקער־קראַנקהייט, פערלירען געוויכט און ווערען אויסגערארט, ניט אַכטענדיג דערויף, וואָס זיי עסען פיעל.

די מעהרסטע דייעבעטיקער פערדייען גוט זייער שפייז און אין אָנ-פאַנג פון זייער קראַנקהייט ליידען זיי ניט פון פערשטאַפונג. ערשט שפע-טער, ווען די קראַנקהייט האָט זיך שוין גאַנץ שטאַרק ענטוויקעלט, פאַנגען מאַנכע פון זיי אָן צו ליידען פון פערשטאַפונג.

אַפטמאָל ליידען די, וואָס האָבען די צוקער־קראַנקהייט, פון אַ שטאַרקע הויט־בייסעניש און אין מאַנכע פעלע איז די הויט־בייסעניש די ערשטע אָנצוהערעניש, וואָס דער קראַנקער קריגט, דאָס עטוואָס אין זיין קערפער איז ניט ווי עס דאַרף צו זיין.

דער זיכערסטער סימן פון דער צוקער־קראַנקהייט איז אָבער דאָס געפינען פון צוקער אין דער אורין פון'ם קראַנקען. דורך אַ כעמישער פראָ-בע קען מען גאַנץ לייכט און שנעל אויסגעפינען צו עס געפינט זיך צוקער אין דער אורין אָדער ניט. אויב עס געפינט זיך ניט קיין צוקער אין דער אורין פון אַ מענשען, וועלכער עסט קראַכמאַל־שפייז און ד. גל., ליידעט די-זער פערזאָן ניט פון דער צוקער־קראַנקהייט, ניט אַכטענדיג אויף דעם וועל-כע פון די אויבענאויסגערעכענטע סימנים ער זאָל ניט האָבען.

די סימנים פון דער קראנקהייט.

מיר האָבען שוין אייניגע מאל אויפֿמערקזאָם געמאַכט אויף דעם, דאָס עס איז אַ געפֿאַהר צו שרייבען וועגען סימנים פון געוויסע קראַנקהייטען. עס זיינען דאָ געוויסע מענשען, רופֿט זיי שוואַכזיניגע, אויב איהר ווילט, וואָס לאָזען זיך לייכט בעאיינפֿלוסען פון דעם, וואָס זיי לעזען, אין אויב זיי פיהלען זיך עטוואָס ניט מיט אלעמען וועלען זיי זיכער ענטדע-קען אין זיך כמעט יעדען סימפטאָם פון יעדע קראַנקהייט, וועגען וועלכע זיי הערען.

אין דיזען פאל איז אָבער די געפֿאַהר ניט אזוי גרויס. די צוקער-קראַנקהייט ניט אזעלכע דייטליכע, אונצווייפעלהאפטע סימנים, דאָס עס איז זעהר לייכט אין אייניגע מינוטען צייט אויסצוגעפינען צו דער מענש ליידעט פון דיזער קראַנקהייט אָדער ניט. אויב עמיצער דענקט, דאָס ער ליידעט פון „דייביטיז“ דאַרף ער בלויז לאָזען זיין אורין עקזאַמענירען און ער קען זיך גאָנץ שנעל איבערצייגען צו זיין פערדאַכט איז אַ ריכטי-גער אָדער ניט.

מיר פיהלען זיך דאָרום גאָנץ פריי צו בעשרייבען די סימנים פון דער צוקער-קראַנקהייט ניט מורא האָבענדיג, דאָס מיר וועלען מיט דיזער בעשרייבונג העלפֿען עמיצען זיך איינרעדען, דאָס ער ליידעט פון דיזער קראַנקהייט.

די צוקער-קראַנקהייט איז אין די מעהרסטע פעלע אַ כראָנישע קראַנק-הייט. עס זיינען אָבער אויך דאָ אייניגע פעלע, וואו די קראַנקהייט פראָ-גרעסירט גאָנץ שנעל, ספּעציעל איז עס דער פאל, ווען די קראַנקהייט גרייפט אָן יונגע מענשען. דער גאָנג פון דער קראַנקהייט איז דאָן זעהר אַ שנעלע און איז אין די מעהרסטע פעלע טויטליך פאַר איהרע קרבנות.

די צוקער-קראַנקהייט פאָנגט זיך געוועהנליך אָן מיט אַזוי וועניג סימנים, דאָס דער פערזאָן בעמערקט גאָר ניט, דאָס ער איז קראַנק. זי פער'גנב'עט זיך אַזוי שטיל און שאַפט די ערשטע צייט אַזוי וועניג שאַדען דעם קערפער, דאָס אָפטמאל ענטדעקט מען בלויז דורך אַ צופאל, דאָס דער פערזאָן ליידעט פון דער צוקער-קראַנקהייט.

דאָס ערשטע, וואָס דער קראַנקער בעמערקט, איז, דאָס עס דורשט איהם. ער טרינקט דאַכט זיך מעהר וואַסער ווי געוועהנליך. אָבער טראָץ

ניט די אמת'ע אורזאכע פון „דייעביטיו" (צוקער־קראַנקהייט). ביי מאַן-
 כע מענשען און חיות, וואָס זיינען געשטאָרבן פון צוקער־קראַנקהייט, האָט
 מען בעמערקט, דאָס געוויסע טיילען פון זייערע „פענקריעס" (א דריזע,
 וואָס געפינט זיך הינטער דעם מאָגען און פראָדוצירט געוויסע זאָפטען,
 וואָס העלפֿען פערדייען די שפייז אין די קישקעס) זיינען אויסער אָרדנונג,
 און מען דענקט דאָרום, דאָס דיזע טיילען פון דער „פענקריעס" רעגולירען
 דעם צוקער־קאָנטראָלירענדען מעכאַניזם פון לעבער און זיי האָבען אויך
 צו טאָן מיט פּעראָרזאָכען די צוקער־קראַנקהייט. אָבער ניט אין אַלע פּע-
 לע פון צוקער־קראַנקהייט האָט מען בעמערקט דיזע ענדערונגען אין דער
 „פענקריעס" און מען קען דאָרום ניט אָננעהמען דיזע ענדערונגען אַלס די
 אורזאכע פון צוקער־קראַנקהייט.

עקספּערימענטירענדיג מיט פּערשיידענע חיות האָט מען בעמערקט,
 דאָס, ווען מען פּעראָרזאָכט אַ וואונד אויף אַ געוויסען פּלאַץ אין מאַרד,
 בעווייזט זיך צוקער אין דער אורין פון דיזער חיה. עס איז דאָרום גאַנץ
 מעגליך, דאָס דיזע טייל פון מאַרד קאָנטראָלירט דעם לעבער־מעכאַניזם,
 וואָס רעגולירט די מאָס צוקער אין'ם בלוט.

ניט וויסענדיג גענוי ווי אזוי דער צוקער־רעגולירענדער מעכאַניזם
 פון לעבער ווערט קאָנטראָלירט איז אונז אונמעגליך צו זאָגען וואָס פּער-
 אורזאכט די צוקער־קראַנקהייט. עס איז מעגליך, דאָס אין יעדען פאַל פון
 דער קראַנקהייט איז די אונגאָרדנונג אין קערפּער די זעלבע, עס איז אויך
 מעגליך, דאָס זי איז אין יעדען פאַל אַ גאַנץ אַנדערע.

עס איז דאָ נאָך איין פאָרמע פון צוקער־קראַנקהייט און דיזע איז די
 ערנסטסטע און אויך די געפעהרליכסטע.

אין דיזער פאָרמע פון דער קראַנקהייט זיינען די צעלען פון קערפּער
 ניט אימשטאַנדע צו פּערברויכען די צוקער, וואָס דאָס בלוט בריינגט צו
 זיי. די קערפּער־צעלען האָבען דורך אַ געוויסער אורזאכע פּערלאָרען די
 פּעהיגקייט צו פּערברויכען די צוקער. די צוקער פּערבלייבט אין בלוט און
 פּערלאָזט נאָכהער דעם קערפּער דורך די אורין.

די גרויסע געפאָהר פון דיזער פאָרמע פון די צוקער־קראַנקהייט בע-
 שטעהט אין דעם, וואָס די צעלען ווערען פשוט פּערהונגערט פון ניט קרי-
 גען זייער נויטיגע שפייז און דאָס געזונד פון דעם „דייעבעטיקער" געהט
 שנעל צו גרונדע.

שפייו, וואָס ווערט פֿערוואַנדעלט אין צוקער, קען דער לעבער פשוט נישט פֿערהאַלטען די מאַסע צוקער, וואָס דאָס בלוט בריינגט פון די קישקעס. די שפייכלער אין'ם לעבער ווערען איבערפילט און דער איבערשוס פון'ם צוקער שווימט אַרום פֿריי אין'ם בלוט. די פילטער (דורכזייערס) אין די נירען זיינען אזוי רעגולירט, דאָס זיי פֿערהאַלטען בלוז איין צעהנטעל פון איין פראָצענט צוקער אין'ם בלוט. אויב דאָס בלוט ענטהאַלט מעהר צו-קער לאָזען די נירען דורך דעם איבערשוס און דער רעזולטאַט איז, דאָס די-זער פֿערזאָן האָט צוקער אין זיין אורין.

אזא צושטאַנד איז נישט געפֿעהרליך און דאָרף איבערהויפט נישט בע-טראַכט ווערען פֿאַר צוקער-קראַנקהייט. אַלעס וואָס אזא פֿערזאָן דאָרף טאָן איז עסען וועניגער פֿון די אויבענדערמאָהנטע שפייו און די צוקער וועט פֿערשווינדען פון זיין אורין.

עס קען אויך פֿאַסירען, דאָס דער מעכאַניזם פון לעבער, וואָס דאָרף פֿערוואַנדלען די שפייו, וואָס קומט פון די קישקעס, אין דער פֿאַרמע פון „גלייקאָדזשען“, אָדער פֿרעזערווירטע צוקער, אַרבייט נישט ווי געהעריג איז. די מאַשינערי איז אויסער אָרדענונג און אַ גרויסע טייל פון די שפייו צו-קער, אָנשטאָט צו געהן צו די שפייכלער פון לעבער, געהען פֿריי דורך דעם לעבער צום אַלגעמיינעם בלוט־שטראָם.

דער רעזולטאַט איז, דאָס עס געפינט זיך אין'ם בלוט צופיעל צוקער און מיר האָבען שוין פֿריהער געזעהן ווי אזוי צו פיעל צוקער אין'ם בלוט גיט אונז צוקער אין דער אורין, דעם זיכערסטען סימן פון דער צוקער-קראַנקהייט.

עס קען אויך פֿאַסירען, דאָס דער טייל פון'ם לעבער־מעכאַניזם, וואָס דאָרף צוריק פֿערוואַנדלען דעם „גלייקאָדזשען“ אין צוקער און עס אַרויס-שיקען אין'ם בלוט אין קליינע דאָזעס, בלוז אזוי פיעל וויפיעל די צעלען פון קערפער פֿערברויכען, ווערט אויסער אָרדנונג. דיזער מעכאַניזם פֿאַנגט אָן צו אַרבייטען צו שנעל און, נישט וואַרטענדיג ביז די צעלען פון קערפער וועלען פֿערברויכען דעם צוקער, האַלט דיזער מעכאַניזם אין איין אַרויס-שיקען צוקער צו דעם בלוט. דער רעזולטאַט איז, אַז דאָס בלוט ענטהאַלט צופיעל צוקער און דער איבערשוס פון צוקער פֿערלאָזט דעם קערפער דורך די נירען.

ווי אזוי און דורך וועמען דיזער וויכטיגער מעכאַניזם פון לעבער ווערט רעגולירט ווייסען מיר נאָך נישט. און דאָרום טאָקע ווייסען מיר אויך

נאטירליך געשטערט אלע אנדערע טעטיגקייטען אונזערע און אויך אונזער שלאָף, עס וואָלט אויך געווען אַ גרויסע פערשווענדעריי פון צייט און ענערגיע.

אום אויסצומיידען די אונאַנגענעהמליקייט, וואָס דאָס שטענדיגע עסען וואָלט אונז פּעראַדוראַכט, האָט דער לעבער אַ ספּעציעלען מעכאַניזם, וואָס דינט אלס סקלאַד פאַר שפּייז. די גאַנצע צוקער, וואָס ווערט גע-שאַפּען פון אונזער פּערדייעטע שפּייז, ווערט פּערהאַלטען אין לעבער, און דער לעבער שיקט אַרויס אין'ם אַלגעמיינעם בלוט-שטראָם בלוז אַ קליינע פּאַרציע פון דיזע שפּייז. דאָס בלוט צופיהרט דיזע שפּייז צו אלע צעלען פון קערפּער און ווען די צעלען פון קערפּער פּערברויכען די געגעבענע פּאַר-ציע צוקער, שיקט דער לעבער אַרויס נאָך אַ פּאַרציע. אזוי האָלט דער לע-בער אין איין צושטעלען קליינע פּאַרציעס שפּייז דורך דעם בלוט צו די צעלען פון קערפּער.

עקאָמפּענירענדיג דאָס בלוט פון נאָרמאַלע מענשען האָט מען אויס-געפונען, דאָס די מאָס צוקער אין'ם בלוט איז אונטער געוועהנליכע אומ-שטענדען איין טויזענד טייל פון דער מאָס בלוט (איין צעהנטעל פון איין פּראָצענט). דיזע מאָס ווערט שטענדיג אויפגעהאַלטען. אויב די צעלען פּערברויכען אַ ביסעל צוקער שיקט דער לעבער אַרויס פונקט אזוי פיעל, וויפיעל די צעלען פון קערפּער האָבען פּערברויכט און די מאָס צוקער אין'ם בלוט בלייבט די זעלבע.

די נירען, וואָס דינען אלס „דורכזייערס“ פאַר אונזער קערפּער, זיי-נען אזוי רעגולירט, דאָס זיי פּערהאַלטען דאָס איין צעהנטעל פון איין פּראָ-צענט צוקער אין'ם בלוט. אויב אָבער אין'ם בלוט געפינט זיך מעהר ווי דיזע מאָס צוקער זייט זיך די איבעריגע צוקער דורך די נירען צוזאַמען מיט די אורין

אין פאַל פון צוקער-קראַנקהייט געפינט זיך אין'ם בלוט צופיעל צו-קער און אַ טייל פון די צוקער פּערלאָזט דעם קערפּער מיט די אורין, וואו מען קען דעם צוקער אויסגעפינען דורך געוויסע כעמישע פּראָבעס.

די אורזאכען פון צוקער-קראַנקהייט.

צופיעל צוקער אין'ם בלוט און אַ פּערלוסט פון צוקער דורך די נירען קען קומען דורך פיעלע אורזאכען. אויב איינער עסט צופיעל קראַכמאַל-שפּייז, צוקער-געבעקס, קענדי (צוקערקעס), טשאַקאַלאַד אָדער עהנליכע

צוקער-קראנקהייט — „רייעביטז“.

א צווייטע קראנקהייט, וואָס איז פֿערווינט אלס אַ אידישע קראַנקהייט איז די צוקער־קראַנקהייט, אָדער „רייעביטז“, ווי די קראַנקהייט הייסט אויף דער ענגלישער שפּראַך. עס איז אמת, דאָס צווישען אידען נעפינען זיך פיעלע קרבנות פון דיזער קראַנקהייט, עס זיינען אָבער אויך דאָ פיעלע לידענדע פון „רייעביטז“ אויך צווישען ניט אידען. יעדענפאלס איז ניטאָ קיין שום בעווייז, דאָס אידען זיינען מעהר עמפּפּינדליך צו דער צוקער־קראַנקהייט, אָדער דאָס אידישקייט האָט אירגענד וועלכע שייכות אין פער־אורזאכען די קראַנקהייט.

וואס די קראנקהייט איז.

אום צו פערשטעהן וואָס די קראַנקהייט „רייעביטז“ איז, דארפֿען מיר פריהער וויסען, אז די גרעסטע טייל פון די שפייוז, וואָס אונזערע קיש־קעס פערדייען, ווערט פֿערוואַנדעלט אין אַ געוויסען סאָרט צוקער (ניט דער סאָרט צוקער, וואָס מיר געברויכען צו פֿערזיסען אונזער עסענוואַרג). די־זער שפייוז־צוקער ווערט געבראכט דורך די בלוט־רעהרען, וואָס נעפינען זיך אין די קישקעס, צום לעבער. אין'ם לעבער ווערט דער גאנצער צוקער „פרע־זערווירט“, געענדערט אין אַ נייער פאָרמע, וואָס מען רופט „גלייקאָדזשען“ און ווערט געהאַלטען אין סטאָק.

די צעלען פון אונזער קערפֿער נויטיגען זיך אין אַ געוויסע מאָס פון דיזען צוקער אלס זייער שפייוז. זיי מוזען דיזען שפייוז קריגען אין קליינע פאָרציעס, ווייל זיי האָבען ניט קיין פלאַץ, וואו צו בעהאַלטען שפייוז אויף שפעטער. דיזע קליינע פאָרציעס מוזען די צעלען פון קערפֿער קריגען די גאנצע צייט, טאָג ווי נאכט, אום צו קענען אָנגעהן מיט זייער אַרבייט. אום צו בעזאָרגען אונזערע צעלען פון קערפֿער מיט אַ שטענדיגען שטראָם פון פרישע שפייוז וואָלט דאָרום נויטיג געווען פאַר אונז צו האַלטען אין איין עסען אלע פיער און צוואַנציג שטונדען פון מעת לעת. דאָס וואָלט

די אָפּפּראַציאָן פאַר מערדען איז ניט קיין זעהר ערנסטע. צוויי דריי טעג צו בעט און אַ וואָך אונאַנגענעהמליכקייט איז אַלעס, וואָס דער קראַנקער דאַרף דורכמאַכען. נאַטירליך מוזען אין דער זעלבער צייט אויך געענדערט ווערען די אומשטענדען (וואָס מיר האָבען פריהער אויסגערע-כענט), וואָס האָבען פּעראורזאַכט די מערדען. זאָנסט איז יעדער פּער-זוך זיי צו קורירען אַרויסגעוואָרפּען.

דער געברויך פון צופיעל שטארקע אָבפיהר־מיטעל, א פערקעלטונג דורך זיצען אין נעץ און קעלט, אָדער נעהמען א צו גרויסען קידוש־בעכער, אָדער דאָס צו שטארקע רייבען זיי פּעראורזאכט אַן ענטצינדונג אין די מערידען. זיי ווערען דאָן „אָנגעגאָסען מיט בלוט“, זעהר שמערצליך און אזוי עמפּפּינדליך צו שמערצען, דאָס זיי שטערען דעם קראַנקען צו געהן אָדער אפילו צו זיצען בעקוועם. אזא צושטאנד רופט מען אַן „אטאקע פון מערידען“.

וואס צו טאן געגען מערידען.

אויסערליכע מערידען, וואָס פּעראורזאכען ניט קיין אונאַנגענעם־ליכקייטען, נויטיגען זיך ניט אין קיין אָפּעראַציאָן. אלעס וואָס דער פּער־זאָן, וואָס האָט אזעלכע מערידען, דאַרף טאָן איז צו האַלטען זיי פּערדיי־אונגס־מעכאַניזם אין אָרדענונג, אויסמיידען פּערשטאַפּונג, אָבער ניט דורך שאַרפע אָבפיהרונגס־מיטלען. פאַר ריינליכקייט'ס צוועקען דאַרף ער גע־ברויכען ווייכע פאַפּיר, ניט קיין אַרטע צייטונגס־פאַפּיר. ווען די אויסער־ליכע מערידען ווערען ענטצונדען דאַרף דער קראַנקער פּערבלייבען אין בעט. די שמערצען קענען געשטילט ווערען דורך א געוויסען דאָג, וואָס דער קראַנקער זעלבסט קען ניט נעהמען, א דאָקטאָר מוז עס פּערשרייבען. אויב די מערידען זיינען אָנגעפּילט מיט פּערגליווערטעס בלוט זיין זיינען זעהר שמערצליך וועט דער דאָקטאָר מוזען עפענען דיזע צוצויעגענע בלוט־רעהרען און אַרויסנעהמען דאָס פּערגליווערטע בלוט.

די בעהאַנדלונג פון אינערליכע מערידען איז א גאַנץ אַנדערע. אין דיזען פאַל איז די לאַגע א פּיעל ערנסטערע. דער שטענדיגער בלוט־פּער־לוסט קען פיהרען צו ערנסטע רעזולטאַטען און עס איז דאָרום גלייכער פאַר'ן קראַנקען זיך צו בעראַטען מיט א דאָקטאָר.

דער דאָקטאָר וועט אזא קראַנקען געבען א גענויע פיזישע אונטער־זוכונג, אום אויסצוגעפינען, וואָס עס שטערט דער פרייער בלוט־צירקולאַ־ציאָן דורך די „העמאָידעל“ בלוט־רעהרען (וועינס). אין פאַל פון א גע־וויסער אַבנאָרמאַליטעט פון לעבער איז גאָר גלייכער צו לאָזען די מערידען בלוטען. אין אלע אַנדערע פעלע אָבער איז אַן אָפּעראַציאָן דאָס איינציגע מיטעל ווי צו קורירען אינערליכע מערידען. אלע אַנדערע זאָגענאַטע „מע־דיצינישע“ מיטלען קענען בלויז אויף א קורצע וויילע שטילען די שמער־צען אָבער פּאָלקאָם קורירען מערידען קענען זיי ניט.

בלוט־רעהרען (וועינס), וואָס געפינען זיך עטוואָס העכער פון דער עפענונג, אויסערליכע מערירען הייסען די, וואָס גרייפֿען אָן די בלוט־רעהרען (וועינס), וואָס געפינען זיך ביים סאַמע ענדע פון שפייז־קאַנאַל, און די צוצויגענע בלוט־רעהרען היינגען נאָך פון די ענדע פון שפייז־קאַנאַל. טרוקענע מערירען הייסען אַזעלכע, וואָס בלוטען ניט; נאָסע מערירען הייסען יענע, וואָס בלוטען יע פון צייט צו צייט.

די סימנים פון מערירען.

טרוקענע מערירען, ספּעציעל אינערליכע, קענען עקזיסטירען אַ לאַנגע צייט און מען זאָל גאָר ניט וויסען פון זיי. בלויז פון צייט צו צייט, ווען זיי ווערען ענטצונדען, פערשאַפען זיי אונאַנגענעםליכקייטען און שמערצען.

אין אָנפאַנג פיהלט דער מענש בלויז אַ לייכטע אונאַנגענעםליכקייט און רייצונג אין די לעצטע טייל פון זיין שפייז־קאַנאַל. ער פיהלט ווי עס-וואָס וואָלט זיך דאָרט געפינען און ער קען דערפון ניט פטור ווערען. אָפּט-מאָל ליידעט ער אויך שמערצען פאַר און נאָך שטולגאַנג. פון די שטענדי-גע רייצונג און רייבונג, וואָס דיזע צוצויגענע בלוט־רעהרען האָבען אויס-צושטעהן, פאנגען זיי אָן פריהער אָדער שפעטער צו בלוטען.

אין אָנפאַנג איז דאָס בלוטען ניט פיעל, בלויז אַ טראָפען אָדער צוויי נאָך יעדען שטולגאַנג. דאָס בלוטען פערגרעסערט זיך אָבער מיט דער צייט און אויב עס האַלט לאַנג אָן קען דער מענש פערלירען אַזוי פיעל בלוט, דאָס ער זאָל ליידען פון בלוט־אַרמוט.

אויב דיזער צושטאַנד ווערט נאָך אַלץ פערנאַכלעסיגט, ווערען די שמערצען און די אונאַנגענעםליכקייט פערשטאַרקט. דער קראַנקער פאנגט אָן צו פיהלען שמערצען אויך אין אַנדערע טיילען פון קערפער און ווערט ערנסט קראַנק.

אויסערליכע מערירען זיינען געוועהנליך בעדעקט מיט אַ דיקע הויט, און ווען זיי זיינען ניט ענטצונדען פעראורזאכען זיי ניט פיעל אונאַנגע-נעםליכקייטען, אויסער פיליכט עטוואָס בייסונג אין דעם פלאַץ, וואו אונזער שפייז־קאַנאַל ענדיגט זיך, און אַ געפיהל פון „פולקייט“ און לייכטע רייצונג פאַר און נאָך שטולגאַנג.

אַזעלכע מערירען ווערען אָבער לייכט ענטצונדען.

א שוואכעס הארץ. וואָס קען ניט פאָמפּען גענוג בלוט, פּעראָרזאכט אַן אָנזאַמלונג פון בלוט אים לעבער און אין אלע בלוט־רעהרען (וועינס), וואָס ברײנגען בלוט צום הארץ, און דאָס פּעראָרזאכט צווישען אנדערע אונאָנגענעמליכקייטען אויף מערירען.

מערירען טרעפט מען אָפט ביי יונגע מענשען, ספּעציעל ביי מענער אַרום 20 יאָהר אַלט, וועלכע זיינען געצוואונגען צו פּערבריינגען די גרעס-טע טייל פון טאָג צווישען פיער ווענד ביי אַ זיצענדער אָדער שטעהענדער בעשעפטיגונג און האָבען אויף נאָך דער אַרבייט וועניג פיזישע איבונגען (עקסעסיוז). פון דיזען עלטער פון אַרום 35 אָדער 40 יאָהר בעגעגענט מען וועניגער פּעלע פון מערירען, דערפאַר אָבער ווערט די צאָהל מרעידאַל-ניקעס גרעסער צווישען עלטערע מענשען.

צווישען יונגע פרויען זיינען דאָ זעהר וועניג פּעלע פון מערירען אין פּערגלייך מיט מענער פון זעלבער עלטער. דאָס איז ניט דערפאַר, וואָס דיזער צושטאַנד האָט אָבשיי פאַר'ן שוואַכערען געשלעכט, נאָר צוליב דעם, וואָס פרויען לעבען ניט אונטער די זעלבע אומשטענדען, וואָס די מענער לעבען. זיי זיינען אין די מעהרסטע פּעלע ניט געצוואונגען צו טאָן די זעלבע סאָרט אַרבייט ווי די מענער, און אויף פילייכט צוליב דעם, וואָס זייער פּעריאָדישע בלוטונג העלפט צו פּערמיידען די צו פיעל אָנזאַמלונג פון בלוט אין די „העמאָידעל“ בלוט־רעהרען.

דערפאַר אָבער זיינען פרויען, מוטערס נאָך דעם, ווי זיי האָבען איי-ניגע קינדער, מעהר אויסגעזעצט דער געפאָהר פון האָבען צוצווינגענע בלוט־רעהרען אין די פיס און אויף מערירען. דאָס איז דערפאַר, וואָס די גע-בעהר־מוטער, אונטער געוויסע צושטענדע, דריקט זעהר אויף די בלוט־רעה-רען פון איהר נאָכבאַרשאַפט און פּעראָרזאכט אַן אָנזאַמלונג פון צופיעל בלוט אין די בלוט־רעהרען (וועינס). וואָס געפינען זיך נידעריגער אין קערפּער.

פּערשיידענע פארמען פון מערירען.

עס זיינען דאָ פּערשיידענע סאָרטען מערירען, אינערליכע און אוי-סערליכע, טרוקענע און נאַסע.

אינערליכע מערירען הייסען אַזעלכע, וואָס קומען ניט אַרויס פון דער ענדע עפענונג פון שפיזי־קאָנאַל. אין דיזען פאַל זיינען אָנגעגריפּען די

זער שפייז־קאנאל, ווערען אָנגערופען „העמאָראָידעל וועינס“. דורך גע-
וויסע אורזאכען, וואָס מיר וועלען באַלד דערמאָהנען, ווערען דיזע „העמאָ-
ראָידעל“ בלוט־רעהרען צוצויגען, און די צוצויגענע בלוט־רעהרען רופט מען
„העמאָראָידס“ אָדער אויף אידיש „מערידען“.

די מעהרסטע לעזער פון דיזע ציילען האָבען זיכער שוין אַמאָל גע-
זעהן די „בלויע אָנגעשוואַלענע“ בלוט־אָדערען אויף די פיס פון מאַנכע
מיטעל־יעהריגע און עלטערע מענשען, ספּעציעל פרויען, וואָס האָבען שוין
געהאַט אייניגע קינדער. די „בלויע אָנגעשוואַלענע“ אָדערען זיינען צו-
צויגענע בלוט־רעהרען (וועינס) פון די פיס. מערידען זיינען עהנליכע
צוצויגענע בלוט־רעהרען, וואָס געפינען זיך ביי די ענדע פון שפייז־קאנאל.

די אורזאכע פון מערידען.

מערידען טרעפט מען אַם מעהרסטען ביי מענשען, וועמען'ס בע-
שעפטיגונג איז אַזאַ, דאָס זיי בעוועגען זיך זעהר וועניג, די וואָס זיצען
שטענדיג ביי דער אַרבייט אָדער אַפילו די, וואָס שטעהען ביי דער אַרבייט,
אויב זיי מוזען שטעהן אַ גרויסע טייל פון יעדען טאָג אויף איין פּלאַץ, זיי-
נען קאנדיראַטען פאַר מערידען. אַזעלכע מענשען, וואָס בעוועגען זיך ווע-
ניג אויף דער פרישער לופט, ליידען געוועהנליך אויך פון מאַגען־פערשטאָ-
פונג, און דאָס לעצטע האָט אויך אַ גרויסען חלק אין פּעראורזאכען מערידען.
יעדע זאַך, וואָס שטערט דער פרייער צירקולאַציאָן פון'ס בלוט אויף'ן וועג
פון די קישקעס צום לעבער און פון לעבער צום האַרץ, פּעראורזאכט מע-
רידען. דאָס בלוט אין די „העמאָראָידעל“ בלוט־רעהרען פליסט צום לע-
בער צוזאַמען מיט'ן בלוט פון אַלע אנדערע בלוט־רעהרען, וואָס געפינען
זיך אין די קישקעס. אויב אירגענד וואָס שטערט דער פרייער צירקולאַ-
ציאָן פון דיזען בלוט ווערען די בלוט־רעהרען איבערגעפילט מיט בלוט און
די שוואַכערע בלוט־רעהרען, וואָס קענען ניט אויסהאַלטען דעם שטאַרקען
דרוק פון די צופיעל־אָנגעזאַמעלטע בלוט, ווערען צוצויגען. דער רעזול-
טאַט איז — מערידען.

צופיעל שנאַפּס טרינקען אָדער צו אָפטעס געהמען „קאַפּעטשקעס“
פייער־וואַסער, ווי די אינדיאַנער רופען אַלקאָהאָלישע געטרענקע, רואינירט
דעם פיינעם מעכאַניזם פון לעבער. דער רעזולטאַט איז, דאָס די פרייע
בלוט־צירקולאַציאָן דורך'ן לעבער ווערט געשטערט, דאָס בלוט זאַמעלט זיך
אַן אין די בלוט־רעהרען, וואָס געפינען זיך אין די קישקעס, און דאָס פּע-
ראורזאכט מערידען.

גען. איירישע, וואָס ווערען ערצויגען אין די פּעראַייניגטע שטאַטען און-טער גוטע און סאַניטאַרע אומשטענדען ליידען פונקט אזוי וועניג פון טו-בערקולאָזיס, ווי מענשען פון אַנדערע נאַציאָנען, וואָס לעבען אונטער די זעלבע אומשטענדען, און אז צווישען אירען, וואָס לעבען אין דחקות, גע-פינען זיך פיעלע, וואָס ליידען פון טובערקולאָזיס, איז אונזערע לעזער זי-כער בעוואוסט.

די פיעלע סטאַטיסטיקס, וואָס זיינען געזאַמעלט געוואָרען וועגען קראַנקהייטען ביי פערשיידענע פעלקער, צייגען, דאָס געוויסע קלאַסען מען-שען, וואָס לעבען אונטער געוויסע אומשטענדען, ליידען פון געוויסע קראַנק-הייטען מעהר אָדער וועניגער, ווי אַנדערע קלאַסען מענשען, וואָס לעבען אונטער אַנדערע אומשטענדען.

עס זיינען דאָרום ניטאָ קיין ספּעציעלע אידישע קראַנקהייטען, פונקט ווי עס זיינען ניטאָ קיין ספּעציעל איטאַליענישע קראַנקהייטען, ענגלישע, פראַנצויזישע אָדער דייטשע קראַנקהייטען. מאַנכע קרענק האָבען אָבער אַ גרויסע צאָהל קרבנות צווישען אירען און זיי האָבען אַ רעפּוטאַציע אַלס „אי-דישע קראַנקהייטען“ און מיט דיזע וועלען מיר יעצט בעקענען אונזערע לעזער. מערידען איז ניט קיין ספּעציעל אידישע קראַנקהייט, פונקט ווי זי איז ניט ספּעציעל קיין גוי'אישע קראַנקהייט. מערידען איז איבערהויפּט קיין קראַנקהייט ניט, נאָר אַ סימן פון אַ געוויסער אונאַרדנונג אין קערפּער, וואָס מיר וועלען באַלד בעטראַכטען.

אין מיין אייגענער ערפאַהרונג האָב איך געזעהן פונקט אזוי פיעל פע-לע ביי גוים ווי ביי אירען. דאָך איז אָנגענומען ביי אירען אַ כלל, דאָס מערידען איז אַ אידישע קראַנקהייט און איינער פון אונזערע אידישע פּאָ-עטען האָט שוין לאַנג געגראַמט „מערידען“ מיט „מיר'אירען“, אַלס בע-ווייז, דאָס מערידען איז אַ אידישע קראַנקהייט.

וואס מערידען זיינען.

אין די ווענד פון אונזערע קישקעס, דורך וועלכע אונזער גאַנצע שפייז מוז דורכגעהן איידער זי ווערט פערדייעט און איינגעזאפט אין קערפער, געפינען זיך פיעלע בלוט'רעהרען. דיזע בלוט'רעהרען נעהמען אויף פון די קישקעס די פערדייעטע טיילען פון די שפייז און בריינגען זיי צום לעבער. אין די גאַנצע לענג פון די קישקעס געפינען זיך אזעלכע בלוט'רעה-רען. די, וואָס געפינען זיך אין די לעצטע צוויי'דריי אינטשעס פון אונ-

מערידען.

וואָס פאַר אַ שוויכות דיזע קראַנקהייט האָט מיט אידען — וואָס די קראַנקהייט איז — ווי אַזוי זי ווערט פּעראַורזאכט און וואָס צו טאָן געגען מערידען.

אַמאָליגע יאָהרען פלעגט יעדעס פאָלק האָבען זיין אייגען לאַנד, זיין בעזונדערע שפראַך, זיינע אייגענע מנהגים, זיינע נאַציאָנאַלע קליידער, זיין נאַציאָנאַלע שפּייז און געטראַנק און אויך זיינע בעזונדערע קראַנקהייטען. אַזוי אַם ווענגיסטען האָט מען געגלויבט. אָבער יענע צייטען זיינען שוין לאַנג פאַראַיבער. ענגליש איז די שפראַך פון ענגלאַנד, אַמעריקאַ, אַ טייל פון קענעדע, אויסטראַליען און פיעלע אַנדערע לענדער. שפּאַניש איז די אַפּיציעלע שפראַך אין שפּאַניען און אין כמעט אַלע זיד־אַמעריקאַנער רע-פּובליקען. דייטש און פראַנצויזיש ווערט געשפראַכען אין אַנדערע לענדער אויסער דייטשלאַנד און פראַנקרייך.

דאָס זעלבע איז מיט קליידער. כמעט אין אַלע ציוויליזירטע לענדער טראָגט מען יעצט די זעלבע קליידער. עסען ווערט אימפּאָרטירט פון איין לאַנד צום אַנדערען און אין זייער געטראַנק אונטערשיידען זיך מעהר די מענשען פון פערשיידענע קלאַסען אין זעלבען פאָלק, ווי די זעלבע קלאַסען פון פערשיידענע פעלקער.

דאָס זעלבע איז דער פאָל מיט קראַנקהייטען. ביז מיט אַ צייט צו-ריק האָט מען געגלויבט, דאָס געוויסע פעלקער אָדער ראַסען זיינען אויסגע-זעצט דער געפאָהר פון קריגען געוויסע קראַנקהייטען אָדער זיינען בעשיצט געגען געוויסע אַנדערע קראַנקהייטען. אַזוי, צום ביישפּיל, גלויבען נאָך פיעלע, דאָס איירישע זיינען זעהר עמפּפּינדליך צו טובערקולאָזיס, וועה-רענר אידען זיינען פערקעהרט בעשיצט געגען טובערקולאָזיס. דערפאַר זיינען אידען מעהר גענייגט צו געוויסע אַנדערע קראַנקהייטען, ווי די צו-קער־קראַנקהייט צום ביישפּיל.

דער פאקט איז אָבער, דאָס קראַנקהייטען ווייסען ניט פון נאַציאָ-נאַלע גרענעצען. זיי גרייפען אָן געוויסע פערזאָנען אונטער געוויסע אומ-שטענדען אונגעזאכטעט דערויף צו וועלכער נאַציאָן דיזע פערזאָנען בעלאַג-

עם לינדערען אָדער מאַכען לייכטער דעם קראַנקען'ס שמערצען) איז אַלעס וואָס איז גויטיג. אויב די קראַנקהייט דויערט לענגער און די שמערצען וואַלטען אָן אייניגע טעג צייט איז גלייכער פֿטור צו ווערען פֿון'ס אַפּענ-דיקס דורך אַן אַפּעראַציע.

אן אַפּעראַציע פֿאַר אַפּענדיסיטיס איז גויטיג:

(1) אין יעדען פּאַל, ווען די קראַנקהייט פּאָנגט זיך אָן מיט זעהר שאַרפע סימנים, שטאַרקע שמערצען, פיעל ברעכען און פיעל געז אין בויך און דערצו נאָך, ווען דער קראַנקער האָט קיין פיבער.

(2) אין יעדען ניט זעהר ערנסטען פּאַל פון אַפּענדיסיטיס, ווען די סימנים צייגען ניט קיין פערבעסערונג אין פערלויף פון 48 שטונדען צייט. (3) אין אַלע פעלע, ווען די קראַנקהייט קומט צוריק נאָך דעם, ווי דער קראַנקער האָט זיך שוין געבעסערט.

(4) אן אַפּעראַציע אַויסצושניידען דעם אַפּענדיקס איז אויך ראַטזאָם אין פּאַל דער קראַנקער האָט שוין געליטען פון צוויי מילדע אַטאַקעס, ווייל מען קען קיין מאָל ניט זיכער זיין ווען די דריטע אַטאַקע וועט קומען און צו זי וועט ניט זיין פיעל ערנסטער ווי די ערשטע צוויי. אן אַפּעראַציע איז אויך ראַטזאָם אין פעלע, וואו דער קראַנקער ליידעט אָפט פון מילדע אַטאַקעס פון אַפּענדיסיטיס.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

די אויסזיכטען פון קראַנקען געזונד צו ווערען ווענדען זיך אָן דער פּאַרמע פון דער קראַנקהייט, און אין פעלע, וואו אן אַפּעראַציע איז נוי-טיג, ווענדען זיי זיך אָן דעם. ווי שנעל די אַפּעראַציע ווערט געמאַכט. דורכשניטליך שטאַרבען יעצט פערצעהן פון יעדע הונדערט מענשען, וואָס ליידען פון אַן אַטאַקע פון אַפּענדיסיטיס. אויב איינער האָט שוין געליטען פון איין אַטאַקע איז דאָרום גלייכער זיך צו לאָזען אַויסשניידען דעם אַפּענדיקס צו זיין זיכער געגען אַ צווייטע אַטאַקע. אן אַפּעראַציע אין דער צייט, ווען דער קראַנקער ליידעט ניט קיין שמערצען, דאָס הייסט ווען דער אַפּענדיקס איז ניט שטאַרק ענטצונדען אָדער די ענטצינדונג איז פּאַראַיבער, איז פיעל לייכטער און וועניגער געפּעהרליך, ווי אין דער צייט, ווען דער אַפּענדיקס איז שטאַרק ענטצונדען.

אזוי דייטליך, דאָס עס קען מעהר קיין צווייפּעל ניט זיין, דאָס דער קראַנט-קער ליידעט פון אַפּענדיסיטיס.

דיזע אויסגערעכענטע סימנים קומען אין דער אויבענאויסגערעכענטער אָרדנונג. די שמערצען קומען אַלע מאָל צוערשט און דאָס נורדעקייט און ברעכען נאָכהער. אויב די שמערצען קומען ניט צוערשט נאָר נאָך דעם, ווי די אנדערע סימנים האָבען זיך שוין בעוויזען, צווייפּלען פיעלע דאָס-טוירים צו דאָס איז אַ פאַל פון אַפּענדיסיטיס.

מיר האָבען פריהער געזעהן וואָס עס קומט פאַר אין'ם אַפּענדיקס, ווען ער ווערט ענטצינדען. אויב די ענטצינדונג איז אַ לייכטע ווערט בלויז די אינערליכע ליינינג פון'ם אַפּענדיקס אָנגעגריפען. דיזער צושטאַנד איז דאָן עהנליך צו דער ענטצינדונג, וואָס קומט פאַר אין אונזער נאָז און האַלס ווען מיר ליידען פון קאַטאַר, און די קראַנקהייט ווערט טאַקע בעצייכענט אַלס „קאַטאַרהאַל אַפּענדיסיטיס“. אזא פאַל איז געוועהנליך ניט ערנסט און געהט פאַראיבער אין אייניגע טעג צייט.

עס קען אָבער אויך פאַסירען, דאָס די ענטצינדונג איז בלויז אויף איין קליינעם פּלאַץ אין'ם אַפּענדיקס און עס ווערט אַ טיפע וואונד אויף'ן פונקט, וואו די ענטצינדונג איז. אין אזא פאַל קען די וואונד „דורכעסען“ די וואונד פון אַפּענדיקס און די אונריינע פליסיגקייטען פון קראַנקען אַפּענדיקס קומען אַריין אין די אונטערשטע טייל פון בויך.

אָדער עס קען פאַסירען, דאָס דער גאַנצער אַפּענדיקס ווערט אָנגעגריפען. די אינערליכע „ליינינג“ פון בויך (פּעריטאָניום) ווערט אויך אָנגעגריפען און דער קראַנקער ליידעט דאָן פון אַן אַלגעמיינע ענטצינדונג אין בויך. ביידע לעצטע פעלע זיינען ערנסטע.

וואס צו טאן אין פאל פון אַפּענדיסיטיס.

וואָס זשע דאַרף מען טאָן אין פאַל פון אַן אַטאַקע פון אַפּענדיסיטיס? אין יעדען פאַל דאַרף דער פּערזאָן זיך גלייך לעגען אין בעט און פערבליבען אזוי רוחיג ווי נאָר מעגליך. ער דאַרף אויך גלייך שיקען רופּ פון אַ דאָקטאָר. איידער דער דאָקטאָר קומט און אין פּערלויף פון ערשטען טאָג פון דער קראַנקהייט, איז גלייכער ניט צו עסען. אויב די אַטאַקע איז אַ לייכטע, אויב דער קראַנקער ליידעט בלויז פון „קאַטאַרהאַל אַפּענדיסיטיס“, וועט די קראַנקהייט איבערגעהן אין אַ פאַר טעג צייט. רוח אין בעט, קאַלטע אָדער הייסע קאָמפרעסען (עס ווענדעט זיך וועלכע קאָמפרעסען

הינזיכט דעם זעלבען צוועק ווי א הילצערנער „ספלינט“ (דינע ברעמעל), מען בינדט צו צו א האנד אָדער א פוס אין פאל א ביין ווערט איבערגע-בראָכען אום צו פערזיכערען, דאָס די האנד אָדער דער פוס זאָלען זיך ניט בעוועגען ביז דער צובראָכענער ביין וועט פערוואַקסען ווערען.

(5) טעמפּעראַטור. די טעמפּעראַטור (היץ) ביים קראַנקען שטייגט אזוי שנעל ווי די ערשטע שמערצען פאנגען זיך אָן. אין די מעהרסטע דורכשניטליכע פעלע, איז די טעמפּעראַטור ניט זעהר הויך, אונגעפער 100 אָדער 101 פאַרענהייט. א פּלוצלינגער פאל אין די טעמפּעראַטור פון קראַנקע, אויב די אנדערע סימנים פון דער קראַנקהייט בלייבען אונפער-ענדערט איז א שלעכטער סימן. עס איז פונקט ווי אין דעם פאל, ווען די שמערצען הערען פּלוצלינג אויף, ווי מיר האָבען שוין פריהער דערמאָנט.

(6) אין דער זעלבער צייט, וואָס די היץ שטייגט, ווערט אויך דער פּולס שנעלער, דאָס האַרץ קלאַפט האַסטיגער, ווי עס איז דער פאל כמעט יעדען מאל, וואָס די טעמפּעראַטור ביי א מענשען שטייגט. פאַר יעדען גראַד היץ שטייגט דער פּולס מיט צעהן שלעגן יעדע מינוט.

(7) ווען מען עקזאַמענירט דאָס בלוט פון א קראַנקען אין דיזען צו-שטאַנד געפינט מען, דאָס די צאָהל ווייסע בלוט־קייקעלאַך אין זיין בלוט איז פיעל גרעסער ווי ביי א גאָרמאַלען מענשען. ספּעציעל ווערט גרעסער די צאָהל פון א געוויסען סאָרט ווייסע בלוט־קייקעלאַך, וואָס דינען אַלס סאָלאַדאטען פון קערפער צו בעקעמפּען דעם שונא אין יעדען פאל פון אַן ענטצינדונג.

(8) דער לעצטער און אָפטמאַל דער זיכערסטער סימן, וואָס צייגט זיך אין א פאל פון אַפּענדיסיטיס, איז א געשווילאכץ אין דער רעכטער זייט פון דער אונטערשטער טייל פון בויך. ווען מען טאַפט אָן דעם פלאַץ פיהלט מען ווי עטוואָס דיקעס וואָלט זיך דאָרטען געפונען. דיזער סימן ערשיינט זעלטען ווען פריהער, ווי זעכציג שטונדען נאָך דעם, ווי די ערשטע סימנים פון דער קראַנקהייט בעווייזען זיך.

דיזע געשווילאכץ צייגט, דאָס דער גאַנצער אַפּענדיקס איז אָנגע-גריפען. דער אַפּענדיקס איז געשוואָלען און א טייל פון'ם בויך־פאַרטוך („אַמענטום“) און די קישקעס אין דער נאָכבאַרשאפט פון אַפּענדיקס זיי-נען אויך פּערוויקעלט אין דער ענטצינדונג. דיזער סימן איז געוועהנליך א גאַנץ שפּעטערדיגער און ווען ער בעווייזט זיך זיינען די אנדערע סימנים

טער זייט. דער כאראקטער פון די שמערצען איז ווי עטוואָס וואָלט גע-
עגבערט, געשלעפט און געריסען אויף יענעם פלאץ אין בויך.
אויב די שמערצען הערען פלוצלינג אויף וועהרענר די אנדערע סימנים,
וואָס מיר וועלען שפעטער אויסרעכענען, האלטען נאך אָן איז די געפאָהר-
זעהר גרויס. דאָס פאָסירט געוועהנליך, ווען דאָס גאנצע בלוט צום אָפּענ-
דיקס סטאָפּט און דער אָפּענדיקס פאָנגט אָן צו פוילען. אין אזא פאל איז
א באַלדיגע אָפּעראַציע די איינציגע האָפּנונג צו רעטען דאָס לעבען פון
קראַנקען.

פערבייגעהענדיג וועלען מיר דאָ בעמערקען, אז דאָס איז אויך די
אורזאכע וואָרום אַ גוטער דאָקטאָר אַכטעט נישט אויף די ביטעס פון קראַנ-
קען און נישט איהם נישט עטוואָס צו שטילען די שמערצען. אויב דער דאָקטאָר
פערדעכטיגט, דאָס דער קראַנקער ליידעט פון אָפּענדיסיטיס.

(2) איבעלקייט און ברעכען קומען גאנץ שנעל נאך דעם, ווי די
שמערצען פאָנגען זיך אָן. דאָס ברעכען און די איבעלקייט איז געוועהנ-
ליך אין אַ לייכטע פאָרמע און ווידערהאלט זיך נישט פיעלע מאל. אויב דאָס
ברעכען האלט אָן אַ לענגערע צייט צייגט עס, דאָס די אינערליכע „ליינינג“
פון בויך איז ענטצונדען. די לאַגע פון'ס קראַנקען איז דאָן אַ פיעל ער-
סטערע. דאָס אָפטע ברעכען איז אַ נויט'רוף פון'ס קראַנקען'ס קערפער.
עס איז אַ סימן, דאָס די קראַנקהייט פערשפרייט זיך און דער קערפער
זעלבסט איז נישט אימשטאנדע זי אָפּצושטעלען. עס איז דער נויט'סיגנאַל
פון קערפער, ווען ער נויטיגט זיך אין הילף. אָפטמאל אָבער איז ברעכען
אין גאנצען אַבוועזענד און דער קראַנקער ליידעט בלויז פון איבעלקייט.

(3) עמפּינדליכקייט. דער קראַנקער פיהלט אין אָנפאנג זעהר
גרויסע שמערצען, ווען מען ריהרט זיך צו צו אירגענד וועלכען פלאץ פון
זיין בויך. אין אַ קורצע צייט אַרום ווערט דיזע עמפּינדליכקייט לאָקאַ-
ליזירט צו דער רעכטער זייט פון דער אונטערשטער טייל פון בויך; דער
קראַנקער פיהלט שרעקליכע שמערצען יעדעס מאל ווען מען ריהרט זיך
צו צו דיזער טייל פון זיין בויך.

(4) שטייפקייט פון די מוסקולען. אין דער זעלבער צייט, וואָס די
שמערצען ווערען לאָקאַליזירט צו דער רעכטער זייט פון דער אונטערשטער
טייל פון בויך ווערען די בויך-מוסקולען איבער דעם עמפּינדליכען פלאַץ
שטייף אָנגעצויגען. דאָס איז אַ פערזוך פון קערפער צו בעשיצען דעם
קראַנקען פלאַץ ער זאָל זיך נישט בעוועגען. די מוסקולען דינען אין דיזער

דערפאר, ווייל איהם דאכט זיך דאס ער האט איינעם אָדער אייניגע פון די סימנים, וואָס זיינען אויך אַנוועזענער אין אַפּענדיסיטיס.

די קראַנקהייט אַפּענדיסיטיס פאַסירט זעהר זעלטען ביי בייביס, אָפטער ביי יונגע קינדער און נאָך אָפטער ביי ערוואַקסענע מענשען. די מעהרסטע פּעלע פון אַפּענדיסיטיס פאַסירען ביי מענשען צווישען צוואַנציג און פּופּציג יאָהר אַלט.

ביי מענשען, וואָס זיינען עלטער פון פּופּציג יאָהר פאַסירט אַפּענדיסיטיס זעלטען, נאָך זעלטענער אין אַלטע לייט. אָנפאַנגענדיג מיט יונגע קינדער בעגעגענען מיר אַפּענדיסיטיס אַלץ אָפטער, וואָס עלטער די מענשען ווערען. דיזע צאָהל איז אַם גרעסטען ביי דרייסיג יעהריגע מענשען. פון דאן אָן ווערט די צאָהל פון אַפּענדיסיטיס פּעלע אַלץ זעלטענער וואָס עלטער די מענשען ווערען.

די סימנים פון אַפּענדיסיטיס קומען אין אַ געוויסער אָרדענונג איינע נאָך די אנדערע. עס זיינען דאָ נאָטירליך אויסנאָהמס־פּעלע ווען איינער אָדער אייניגע סימנים זיינען אין גאַנצען אַבוועזענער, אָדער זיי זיינען אין אַזאַ שוואַכער פּאַרמע, דאָס מען בעמערקט זיי ניט. אָבער אין די מעהרסטע פּעלע קומען די סימנים רעגעלמעסיג אין זייער בעשטימטער אָרדענונג. דער פּערשטאַרבענער בעריהמטער אַמעריקאַנער כירורג דר. דזשאָהן ב. מוירפי האָט אַמאָל געזאָגט, דאָס אויב די סימפטאָמען ערשיינען ניט אין דער בעשטימטער אָרדענונג אַפילו ווען אלע סימנים זיינען דאָ צווייפּעלט ער צו די קראַנקהייט איז אַפּענדיסיטיס.

דיזע סימפטאָמען זיינען: (1) שמערצען, (2) איבעלקייט און ברעכען, (3) עמפּינדליכקייט (אָזוי שמערצליך אין אַ געוויסען פּלאַץ פון קערפּער, דאָס מען קען זיך צו דיזען פּלאַץ ניט צוריהרען), (4) שטויפּקייט פון די מוסקולען אין אַ געוויסען טייל פון בויך, (5) היץ און אַ שנעלער פולס, (6) אַ פערמעהרונג פון די ווייסע בלוט־צעלען אין'ם בלוט און (7) די האַרטע מאַסע, וואָס מען קען אַנטאָפּען אין די אונטערשטע טייל פון בויך, אין דער רעכטער זייט.

(1) די שמערצען קומען צוערשט. דער מענש איז דאכט זיך גאַנץ געזונד, און פּלוצלינג דערפיהלט ער אַ שמערץ אין בויך. דער שמערץ איז אין אָנפאַנג פּערשפּרייט איבערן גאַנצען בויך. נאָר אין אייניגע שטונדען אַרום וועצט ער זיך אָפּ אין דער אונטערשטער טייל פון בויך אויף דער רעכטער זייט.

וויסער אָרדענונג און ווען אלע אָדער די מעהרסטע פון זיי זיינען אַנווע-
זענר צייגט עס, דאָס דער אַפענדיקס איז ענטצונדען. אָבער ניט אלע מאָל
איז עס לייכט צו ענטשיידען. עס האָט שוין פיעלע מאָל פאַסירט, דאָס
אַפּעראַציאָנען פאַר אַפּענדיסיטיס זיינען געמאַכט געוואָרען און מען האָט
נאָכהער אויסגעפונען, דאָס דער אַפענדיקס איז גאָר ניט געווען די אורזאַכע
פון די שמערצען, און די אלע סמנים פון אַפענדיסיטיס זיינען פּעראורזאַכט
געוואָרען פון עפעס אַנדערש.

אין די מעהרסטע פעלע אָבער, פון אַן אַקיוטער אַטאַקע פון אַפּענדי-
סיטיס זיינען די סימפטאָמען אַזוי דייטליך, דאָס עס איז כמעט אונמעגליך
זיי צו פּערזעהן און עס איז יעצט פּערהעלטניסמעסיג גאַנץ לייכט צו מאַ-
כען אַ ריכטיגע דייאגנאָזיס אין אַ פאַל פון אַפּענדיסיטיס.

די סימנים פון דער קראַנקהייט — דער אָרדענונג, אין וועלכען דיזע סימנים בע-
ווייזען זיך — וואָס צו מאַן אין פאַל איינער ליודעט פון דיזער
קראַנקהייט — די אויסזיכטען פון קראַנקען.

שרייבען וועגען סימנים פון אַ געוויסער קראַנקהייט איז אַפּטמאָל אַ
געפּעהרליכע אויפגאַבע. עס זיינען פאַראַן מענשען, וועמען עס דאַכט זיך,
דאָס זיי האָבען יעדע קראַנקהייט, וועגען וועלכע זיי הערען אָדער לעזען,
און אויב זיי דערוויסען זיך וועגען אַ געוויסען סימפטאָם פון אַ קראַנקהייט
פיהלען זיי שוין דעם זעלבען סימן אויך ביי זיך און זיי זיינען איבערצייגט,
דאָס זיי ליידען פון דער זעלבער קראַנקהייט.

פאַר די, וואָס וועלען, איבערלעזענדיג דיזע ציילען, זיך גלייך „אי-
בערצייגען“, דאָס זיי ליידען פון אַפּענדיסיטיס, וויל איך דאָ גלייך אין אָנ-
פאַנג ערקלערען, דאָס טראָץ דעם, וואָס מיר האָבען שוין יעצט אַ גענויען
בעגריף וועגען דיזער קראַנקהייט און וויסען וועלכע סימנים דיזע קראַנק-
הייט צייגט און אין וועלכער אָרדענונג דיזע סימנים ערשיינען, פאַסירען
נאָך יעצט פעלע, ווען עס איז אונמעגליך צו אונטערשיידען אַפּענדיסי-
טיס פון אַנדערע קראַנקהייטען, און זאָגאַר גאַנץ פראַקטישע און ערפאַה-
רענע דאָקטוירים כירורגען האָבען אַ טעות. עס איז דאָרום לייכט איי-
צוזעהען ווי אונמעגליך עס איז פאַר אַ געוועהנליכען מענשען, וועלכער איז
ניט קיין דאָקטאָר, צו בעשליסען, דאָס ער ליידעט פון אַפּענדיסיטיס בלויז

צינדונג אין בויך ציהט דער פארטוך אויס א ברעג אהינצו, וויקעלט זיך ארום דעם קראנקען פלאץ און דערלאזט ניט, דאָס די ענטצינדונג זאל זיך פערשפרייטען ווייטער.

אן אלגעמיינער ענטצינדונג פון דער גאנצער אינערליכער ליינינג פון בויך מיינט כמעט א זיכערער טויט. אן ענטצינדונג פון דעם „פער-טאָניום“ (די ליינינג), וואָס רינגעלט ארום דעם אפענדיקס, קען זיך לייכט פערשפרייטען איבער אלע טיילען פון בויך. עס איז דאָרום לייכט איינ-צוזעהן, וואָס פאר א וויכטיגע ראָלע דיזער „פארטוך“ שפילט אין אזא פאל פון אפענדיסיטיס.

אזוי שנעל ווי די ענטצינדונג אין'ם אפענדיקס דערגרייכט די אוי-סערליכע ווענד פון'ם אפענדיקס שטרעקט דאָס „פארטוך“ גלייך אויס א ברעג צום אפענדיקס, וויקעלט ארום דעם קראנקען פלאץ און זוכט צו פער-האלטען די ענטצינדונג זי זאל זיך ניט פערשפרייטען צו די אנדערע טיילען פון בויך.

עס פאסירט אָבער אמאָל, דאָס די ענטצינדונג איז אזא גרויסע, די אטאקע אויף'ן אפענדיקס איז אזא ערנסטע, דאָס דער אפענדיקס פלאצט און דאָס מאַטעריאַל פון די קישקעס רינט ארויס דורך דער אָפּענער וואונד אין די אונטערשטע טייל פון בויך.

דאָס „פארטוך“ פון בויך האָט קיין צייט ניט צו פערשטאָפּען די עפענונג אין'ם אפענדיקס. א פערזוך ווערט געמאַכט פון דיזען פארטוך אין גאנצען אָפּצושפּאַרען דעם קראנקען פלאץ אין בויך, אָבער ניט אלע מאָל געלינגט עס. די ענטצינדונג פערשפרייט זיך איבער דער גאנצער אי-נערליכער הויט פון בויך און דער מעגש שטאַרבט, סיידען ער ווערט בע-צייטענס אָפּערירט איידער די ענטצינדונג פערשפרייט זיך.

עס פאסירט אויך אמאָל, דאָס די ענטצינדונג אין אפענדיקס איז ניט אזא ערנסטע, אָבער זי פעראורזאכט א געשווילאַכץ און די בלוט-ציר-קולאציאָן צום אפענדיקס ווערט אין גאנצען אָפּגעשניטען דורך דעם, וואָס די געשווילאַכץ דריקט צוזאַמען די בלוט-רעהרען. דער אפענדיקס פאנגט דאָן אָן צו פוילען, און אן אפענדיקס, וואָס פוילט איז פונקט אזוי לעבענס-געפֿעהרליך, ווי דער אפענדיקס, וואָס פלאצט. א שנעלע אָפּעריישאָן איז די איינציגע האָפּנונג פאר אזא מעגשען צו בלייבען לעבען.

ניט אלע שמערצען אין דער רעכטער זייט פון בויך זיינען סימנים פון אפענדיסיטיס. עס זיינען דאָ געוויסע סימנים, וואָס ערשיינען אין א גע-

ווען די ענטצינדונג קומט שוין פאר, קען זי אפטמאל זיין אין א זעהר לייכטע פארמע. די ענטצינדונג דויערט א קורצע צייט און געהט פאר-איבער. דער קראנקער פיהלט בלויז לייכטע שמערצען פאר אייניגע טעג צייט און די שמערצען פארשווינדען. דאס פאסירט דאן, ווען עס געלינגט דעם בלוט פון אפענדיקס צו בעקעמפען די אורזאכע פון דער ענטצינדונג, און דער אפענדיקס ערהאלט זיך פון דער קראנקהייט.

דאס איז א „לייכטע אטאקע“ פון אפענדיסיטיס, און זעהר אפט ווייס דער מענש ניט, דאס ער האט געהאט די קראנקהייט. זעהר אפט פאסירט עס, דאס אזא מענש לעבט אפ אלע זיינע יאָהרען און האט ניט קיין צווייטען פאל פון אפענדיסיטיס. אין פיעלע פעלע ווידערהאלען זיך די אטאקעס און וואָס אמאל אלץ אפטער און שטארקער.

דער אפענדיקס איז דאן ווי א „געשלאָגענער הונט, פאר וועלכען מען טאָר קיין שמעקען ניט צייגען“. נאָך איין אטאקע בלייבט דער אפענדיקס אָפגעשוואכט און מעהר עמפּינדליך צו ווייטערע אטאקעס. ער ווערט לייכטער ענטצונדען ווי א נאָרמאלער געזונדער אפענדיקס.

אין דיזע לייכטע אטאקעס ווערט בלויז די אינערליכע טייל פון די אפענדיקס ווענד ענטצונדען. ווען די ענטצינדונג געהט דורך די גאנצע וואַנד און גרייפט אויך אָן די אויסערליכע הויט („פּעריטאָניום“), וואָס דינט אלס א „ליינינג“ פאר אלע אברים, וואָס געפינען זיך אין בויך און אויך פאר די אינערליכע ווענד פון בויך, איז די קראנקהייט פיעל ער-סטער, די שמערצען זיינען שטארקער און די לאַגע פון'ם קראנקען איז פיעל ערגער.

די קישקעס, וואָס געפינען זיך אין די נידעריגע טייל פון בויך, אין דער נאכבארשאפט פון'ם אפענדיקס, זיינען ענג צוזאמענגעדריקט און האָבען קוים פלאץ זיך צו בעוועגען. ווען די אויסערליכע ליינינג פון אפענדיקס ווערט ענטצונדען גיט זי ארויס פון זיך א קלעפּיגע פליסיג-קייט, פון וועלכע די קישקעס אין דער נאכבארשאפט ווערען צוזאמען-געקלעפט, קענען זיך ניט בעוועגען און פּעראורזאכען גרויס אונאַנגענעם-ליכקייט.

אין בויך געפינט זיך א דיקער פארטוף, וואָס איז זעהר רייך אין בלוט-רעהרען. דיזער פארטוף ציהט זיך פון מאַגען און דעקט איבער די קישקעס, וואָס פילען אויס כמעט דעם גאנצען פלאץ אין בויך. דיזער פאר-טוף האט א מערקווירדיגע אייגענשאפט. וואו נאָר עס פאסירט אַן ענט-

אין דער דיקער קישקע געפינען זיך פיעלע באצילען, וואָס פרעסען די שפייז, וואָס געפינט זיך אין דיזער טייל פון די קישקעס און פראָדוצירען מאַנכע שעדליכע און זעהר ניט פיין־שמעקענדע פראָדוקטען.

יעדע טייל פון די קישקעס איז רייך אין בלוט־רעהרען, ווייל די שפייז, וואָס ווערט פערדייעט אין די קישקעס, דאַרף איינגעזאָפט ווערען אין'ם בלוט. דער אָפּענדיקס איז אָבער אַן איבעריגע, אונטעטיגע טייל פון די קישקעס. קיין שפייז ווערט דאָרטען ניט פערדייעט און דאָרום איז ער זעהר אָרעם אין בלוט־צירקולאַציאָן.

דער רעזולטאַט איז פאָלגענדער: אויב דער אָפּענדיקס ווערט אויף אירגענד וועלכער אָרט און ווייזע פּערוואַנדעט קען די ביסעל שפייז, וואָס געפינט זיך אין איהם, ניט אַרויס. די באצילען אַטאַקירען דיזע שפייז און זי פאַנגט אָן צו פוילען. דער רעזולטאַט איז — אַן ענטצינדונג אין די ווענט פון אָפּענדיקס.

אַן ענטצינדונג קען אויך פאָרקומען אויף פּערשיידענע אַנדערע אופנים און ניט אלע מאָל איז דער אָנפאַנג פון דער ענטצינדונג פוילענדע שפייז.

דערפאַר וואָס דער אָפּענדיקס איז אָרעם אין בלוט־רעהרען קען דאָס בלוט ניט צובריינגען צום פלאץ פון דער ענטצינדונג גענוג פון אונזערע ווייסע בלוט־צעלען, די „בלוט־סאָלדאַטען“, צו העלפען „לעשען“ די ענט־צינדונג. דער רעזולטאַט איז, דאָס וועהרענד אין אַן אַנדער טייל פון קער־פער וואָלט אזאָ לייכטע ענטצינדונג קיין ווערט ניט געהאַט, קען זי אָפט ווערען גאַנץ ערנסט אין אונזער אָפּענדיקס.

הונדערט און איין אורזאכען ווערען אָנגעגעבען אַלס פּעראורזאכער פון אָפּענדיסיטיס. מאַנכע גלויבען, דאָס די ענטצינדונג אין אָפּענדיקס קומט פון עסען געוויסע שפייז־אַרטיקלען, אַנדערע גלויבען דאָס עס קומט פון ניט עסען געוויסע אַנדערע שפייז־אַרטיקלען. אַמאָל האָט מען גע־גלויבט, דאָס עסען וויינטרויבען (גרייפס) אָדער פּערשיידענע אַנדערע פרוכ־טען, וואָס האָבען קליינע קערענדלאַך, פּעראורזאכען די קראַנקהייט דורך דעם, וואָס איינע פון די קערענדלאַך, וואָס מען שלינגט אַרונטער, כאַפט זיך אַריין אין'ם אָפּענדיקס און פּעראורזאכט די ענטצינדונג. דער אמת איז, דאָס מיר ווייסען נאָך עד היום ניט די אמת'ע אורזאכע אָדער אור־זאכען פון אָפּענדיסיטיס און מיר קענען ניט ערקלערען וואָרום איין מענ־שען'ס אָפּענדיקס ווערט ענטצונדען וועהרענד אַ צווייטען מענשען'ס אָפּענ־דיקס לעבט זיך אָפּ אלע זיינע יאָהרען און לאָזט פון זיך ניט הערען.

אין די טייל פון אפענדיקס, וואָס איז נאָך אָפּען, געהט ב, צייט צו צייט אַרײַן אַ טײַל פון די שפּײַז, וואָס געפֿינט זיך אין דער אָנפֿאַנג טײַל פון דער גרויסער קישקע. געוועהנליך געלײַגט עס דעם אָפּענדיקס אַרױס-צוטריבען דיזע שפּײַז דורך צוזאַמענציהען זיך, פונקט ווי עס טוען די אַנדערע טײַלען פון אונזער שפּײַז־קאַנאַל. מאַנכעס מאַל פערבלייבט אַ טײַל פון דיזען מאַטעריאַל אין אָפּענדיקס און קען נישט אַרױס. עס פאַ-סירט אױך אַ מאַל, דאָס אַ שטיקעל פערטריקענט שפּײַז־אַבפֿאַל, אַ קערעל פון אַ פרוכט, אָדער אַ שטײַנדעל כאַפט זיך אַרײַן אין אָפּענדיקס און קען נישט אַרױס.

אין דער גרויסער קישקע געפֿינען זיך פיעלע מיקראָבען. אױב דער מאַטעריאַל, וואָס געפֿינט זיך אין אָפּענדיקס פערבלייבט צו לאַנג, אָדער קען נישט אַרױס, פאַנגט ער אָן צו פוילען. די מיקראָבען אַטאַקירען דיזען מאַטעריאַל, ווי אױך די וועג פון אָפּענדיקס און פעראורזאכען אַן ענט-צינדונג. אָפּענדיסיטיס מײַנט אַן ענטצינדונג פון אָפּענדיקס. נישט אַלע ענטצינדונגען זײַנען גלייך. מאַנכע זײַנען לײַכטע און געהען שנעל פֿאַראַיבער. אַנדערע זײַנען זעהר ערנסטע און פעראורזאכען דעם טױט פון'ם מענשען, אױב מען מאַכט איהם נישט גלייך אַן אָפּעראַ-ציאָן און מען שניידט נישט גלייך אױס דעם אָפּענדיקס.

די געפֿאהר פון אָפּענדיסיטיס.

וואָס עס פֿאַסירט אין'ם אָפּענדיקס ווען ער ווערט ענטצונדען — די פערשוידענע גראַדען פון דער קראַנקהײַט — ווי אַזוי דער קערפּער בעשיצט זיך אין פאַל דער אָפּענדיקס ווערט ענטצונדען.

וואָס פֿאַסירט ווען אײַנער קריגט אַן אַטאַקע פון אָפּענדיסיטיס? מיר האָבען שוין אױבען געזעהן, דאָס דער אָפּענדיקס איז אײַגענט-ליך אַן אײַבערלייבעכץ פון אַן אַמאָליגע אַקטיווע טײַל פון די קישקעס. דער אָנפֿאַנג טײַל פון אָפּענדיקס, — די טײַל, וואָס איז צוגעטשעפּעט צו די קישקעס, איז אָפּען, וועהרענד די לעצטע טײַל, די ענדע פון אָפּענ-דיקס, איז פערמאַכט, פונקט ווי די פערשטאַפּטע רעהר. די שפּײַז, וואָס געפֿינט זיך אין אָנפֿאַנג טײַל פון דער דיקער קישקע, קען דאַרום פֿריי אַרײַנגעהן אין אָנפֿאַנג טײַל פון דעם אָפּענדיקס. אַרױס-געהן צוריק איז שוין נישט אַזוי לײַכט. מיר האָבען שוין אױך געזעהן, דאָס

פון שפּיז־קאַנאַל, ווערען אַלע נוצליכע טיילען פון די שפּיז פּערדייעט און איינגעזאַפט דורך די ווענד פון די קישקעס אין'ס בלוט. דאָס איז די צווייטע טייל פון שפּיז־קאַנאַל.

ווען די שפּיז גרייכט די ענדע פון דיזער ריזע זיינען שוין כמעט אַלע איהרע נגצליכע טיילען אַרויסגענומען און די אויפגאַבע פון פטור ווע-רען פון דעם איבערבלייבעכץ פאַנגט זיך יעצט אָן. דער קערפּער איז אָבער עקאָנאָמיש מיט זיין שפּיז, ער זוכט פטור צו ווערען בלויז פון דאָס סאַמע אונגנויטיגסטע און אַלעס, וואָס קען נאָך געברויכט ווערען, זוכט ער צו פּערהאַלטען. פאַר דיזער אויפגאַבע איז בעשטימט די לעצטע טייל פון שפּיז־קאַנאַל, די טייל וואָס מיר רופּען די גרויסע קישקע.

דיזער טייל פון שפּיז־קאַנאַל זאַפט איין דאָס וואַסער און דאָס לעצ-קע ביסעל שפּיז, וואָס איז נאָך פּערבליבען אין דער מאַסע, וואָס איז דורכגעגאַנגען דעם שפּיז־קאַנאַל ביז צו דיזען פונקט. עס איז די דריטע טייל פון שפּיז־קאַנאַל.

ביים אָנפאַנג פון דער גרויסער קישקע אויף דעם וועג צווישען דער צווייטער און דריטער טייל פון שפּיז־קאַנאַל געפינט זיך אַ קליינע דינע רעהר. דיזע רעהר איז אין גאַנצען אַ דריי־פיר אינטשעס לאַנג. ניט גרע-בער ווי אַ געוועהנליכער וואָרעם. דאָס ערשטע דריטעל פון דיזער רעהר איז אָפּען פונקט ווי די אַנדערע טיילען פון שפּיז־קאַנאַל. די לעצטע צוויי דריטעל זיינען פּערשטאַפט.

דיזע וואָרעם־עהנליכע רעהר איז דער אַפּענדיקס, אָדער ווי ער הייסט אויף דער וויסענשאַפטליכער שפּראַך „ווערמיפאָרם אַפּענדיקס" (וואָרעם־עהנליכער אַפּענדיקס).

צו וואָס מיר דאַרפּען דיזען וואָרעם־עהנליכען אַפּענדיקס (אָדער ווע-רימדיגען אַפּענדיקס, ווי מאַנכע רופּען עס) איז ניט גענוי בעקאַנט. מאַן-כע בעהויפטען, דאָס אַמאָל, ווען מענשען זיינען נאָך געגאַנגען „אויף אַלע פיער" און האָבען געפיהרט אַ זעהר פרימיטיווען לעבען, האָט דער אַפּענ-דיקס געדינט אַלס אַ טייל פון אונזער גרויסער קישקע.

צו דאָס איז אַזוי אָדער ניט איז יעצט שווער צו זאָגען. איין זאַך איז זיכער, דאָס אין אונזער יעצטיגען צושטאַנד ווייסען מיר ניט צו וואָס מיר דאַרפּען דעם אַפּענדיקס און די, ביי וועמען ער ווערט אויסגעשניטען, בעגעהען זיך גאַנץ גוט אָהן איהם.

וואָס פאַר אַ קראַנקהייט איז אַפּענדיסיטיס? ווי אזוי ווערט זי פּעראָרזאכט? און ווי אזוי קען מען פון איהר פטור ווערען? אום צו קענען ענטפערען אויף דיזע פראגען מוזען מיר פריהער בעקענען מיט אונזער אפּענדיקס, זיך צוקוקען וואָס פאַר אַ סאַרט בעשעפעניש דאָס איז און וואָרום ער פערשאפט אונז אַפּטמאַל אזוי פיעל טראָבעל.

דער אפּענדיקס איז אַ טייל פון אונזער שפיין־קאנאַל, וואָס האָט דוכט זיך קיין שום אַרבייט ניט צו טאָן און איז נאָר אַ שטערונג פאַר אונזער קערפּער. די וויסענשאפט־לייטע, וואָס האַלטען פון דעם כלל, דאָס יעדע זאך, וואָס געפינט זיך אין אונזער קערפּער, האָט עטוואָס צו טאָן און איז ניט איבעריג, בעהויפטען, דאָס אויך דער אפּענדיקס האָט אַ געוויסע פליכט צו ערפילען און איז נויטיג פאַר די האַרמאָנישע אַרבייט פון אונזער קערפּער. אָבער ביז יעצט איז אונז נאָך ניט געלונגען צו ענטדעקען אין וואָס די אַרבייט פון דעם אפּענדיקס בעשטעהט.

וואו געפינט זיך דער אפּענדיקס? ביים אָנפאַנג פון דער גרויסער קישקע. אונזער שפיין־קאנאַל בעשטעהט פון אַ לאַנגער רעהר, וואָס איז אָפּען פון ביידע עקען. דיזע רעהר ציהט זיך פון'ם מויל צו די הינטער-שטע טייל פון אונזער קערפּער.

די שפיין, וואָס מיר עסען, געהט דורך דיזען קאנאַל און אויפ'ן וועג ווערען די נוצליכע און פערברויכליכע טיילען פון דער שפיין פערדייעט און איינגעזאפט אין דעם קערפּער וועהרענד די אונפערדייליכע און נוצ-לאָזע טיילען פון די שפיין ווערען אַרויסגעשיקט דורך דער צווייטער עפענונג. אונזער שפיין־קאנאַל איז עטליכע און צוואנציג פוס לאַנג און איז אין אייניגע פלעצער עטוואָס מאַדיפּיצירט.

דער מאָגען איז בלויז אַן עטוואָס ברייטערער טייל פון דיזען שפיין־קאנאַל, און דיזע אויסגעברייטעטע טייל דינט אלס „שפיילער" פאַר שפיין. מיט דער צייט האָבען זיך אין דיזען טייל פון קאנאַל אויך ענטוויקעלט גע-וויסע ספּעציעלע דריזען (גלענדס), וואָס העלפען פערדייען געוויסע טיי-לען פון די שפיין. דורך די אַרבייט פון די מאָגען־מוסקולען ווערט די שפיין אויך צומאָהלען און צוריען און דאָס העלפט, אז די פערדייאונגס־זאָפטען זאָלען קענען צוקומען צו אלע טיילען פון די שפיין. דאָס איז די ערשטע טייל פון שפיין־קאנאַל.

באַלד נאָך'ן מאָגען ציהט זיך אַ גרויסע שטרעקע (פיעלע פוס לאַנג) קישקעס. וועהרענד די שפיין געהט דורך דיזע לאַנגע און שמאָלע טייל

אפענדיסימים.

וואָס דאָס איז פאַר אַ קראַנקהייט — וואָס דער אַפענדיקס איז — וואו ער געפינט זיך — צו וואָס מען דאַרף איהם — וואָס הייסט אַפענדיסימים.

אויף קראַנקהייט, פונקט ווי אויף אנדערע זאַכען, איז דאָ אַ מאָ-דע. מיט אַ צעהן פופצעהן יאָהר צוריק איז די מאָדע געווען אַפענדיסי-טיס. יעדער, וואָס האָט געליטען עטוואָס שמערצען אין בויך, יעדער, וואָס האָט געליטען עטוואָס פיכער, האָט געהאַט אַפענדיסיטיס, און פיעלע זיי-נען אַפערירט געוואָרען, פיעלע געזונדע און ניט געזונדע אַפענדיקסעס זיינען אויסגעשניטען געוואָרען און אין פיעלע פעלע האָט מען זיך איבער-צייגט, דאָס דער אַפענדיקס איז גאָר ניט געווען די אמת'ע אורזאַכע פון דער קראַנקהייט.

אין די לעצטע יאָהרען איז די אַפענדיקס מאָדע שוין עטוואָס שוואַ-כער געוואָרען. וועניגער אומזיסטע אַפערירישאַנס ווערען יעצט געמאַכט דערפאַר, וואָס מיר זיינען יעצט בעסער בעקאַנט מיט דיזער קראַנקהייט און קענען גיכער דערקענען איהרע סימפטאָמען און בעסער אַפּשעצען ווען אַן אַפערירישאַן איז נויטיג און ווען מען קען זיך ערלויבען צו וואַרטען.

אַבער זייט מיר האָבען אויסגעפונען, דאָס עס איז דאָ אזא קראַנק-הייט ווי אַפענדיסיטיס האָבען מיר אָנגעפאַנגען אויסצוגעפינען מעהר און מעהר פעלע פון אַפענדיסיטיס. דאָס מיינט ניט, אז מעהר מענשען ליי-דען יעצט פון דער קראַנקהייט, ווי עס פלעגען פריהער ליידען, נאָר פריהער פלעגט מען ניט וויסען פון וועלכער קראַנקהייט די מענשען ליידען אָדער שטאַרבען און מען האָט צוגעשריבען זייערע קראַנקהייטען צו מאָגען-טראָ-בעל, ענטצינדונג אין די קישקעס און אנדערע עהנליכע קראַנקהייטען. יעצט אָבער געפינט מען אין דיזע פעלע אויס די אמת'ע אורזאַכע פון דיזע קראַנק-הייטען און דאַרום צייגט זיך אויס, דאָס די צאָהל אַפענדיסיטיס-ליידענדע ווערט גרעסער.

מאכלים פאר די, וואָס ליידען פון רהומאַטיזם, און די קראַנקע דאַרפֿען עסען פון דיזע מאכלים צו זאַט.

טרינקען אַלקאָהאָלישע געטרענקע זיינען שעדליך פאר די, וואָס ליי-דען פון רהומאַטיזם, אָבער וואַסער, פשוט'ע ריינע וואַסער, דאַרפֿען דיזע קראַנקע טרינקען וויפיעל עס קען נאָר אַריין אין זיי. דאָס וואַסער העלפט אויסשווינקען זייער קערפּער און אויב די אורזאַכע פון דער קראַנקהייט איז ווירקליך וואָס עס שווימען אַרום אין'ם בלוט געוויסע שעדליכע שטאָ-פען, העלפט דאָס וואַסער אויסשווענקען פון קערפּער אזוי פיעל פון דיזע שטאָפען ווי נאָר מעגליך.

אויס דעם זעלבען גרונד דאַרף מען זיך באַדען אָפט און זיין פיעל אויף דער פרישער לופט, אום די הויט זאָל קענען ערפיהלען איהר אויפגאַבע ארויסצובריינגען געוויסע אָבפאַל מאטעריאַלען פון קערפּער.

ווען איינער ליידעט פון רהומאַטיזם דאַרף ער זיך לאָזען אונטער-זוכען פון אַ דאָקטאָר ניט איין מאָל, נאָר אייניגע מאָל. אַ פערזאָן דאַרף געמאַכט ווערען אויסצוגעפינען די אורזאַכע פון די שמערצען. לעצטענס האָבען די דאָקטורים אָנגעפאָנגען צו לעגען פיעל געוויכט אויף'ן צושטאַנד פון'ם פאַציענט'ס צייהן. אין פיעלע פעלע האָט מען געפונען מאטעריע (פאָס) אַרום די וואַרצלען פון מאַנכע צייהן און אין אייניגע פעלע האָט דאָס פערריכטען די צייהן קורירט דעם רהומאַטיזם.

אין יעדען פאַל דאַרף מען פרובירען צו האַלטען דעם קערפּער אי-נערליך אזוי גוט ווי אויסערליך ריין און אין די פעלע, וואו מען קען קיין אורזאַכע פאַר'ן רהומאַטיזם ניט געפינען, איז די אינערליכע און אויסער-ליכע ריינליכקייט די איינציגע מעדיצין פאַר רהומאַטיזם.

דיזע ריינליכקייט קען מען קריגען דורך רעגעלמעסיגען שטולגאַנג, דורך עסען פיעל פרוכט און גרינצייג, דורך טרינקען פיעל וואַסער אָבער קיין אנדערע געטרענקע, דורך באַדען זיך אָפט און דורך זיין פיעל אויף דער פרישער לופט.

האלטען פיעל „נייטראָדזשען“, ווי פלייש, צום ביישפיל, און דערפאר איז מען געקומען צום שלום, אז דאָס עסען פיעל פלייש בריינגט רהומאטיזם, און אז די רפואה צו רהומאטיזם איז אויפצוהערען עסען פלייש.

אין דער אמת'ן זיינען ניטאָ קיין שום וויסענשאפטליכע בעווייזע פאר דיווער בעהויפטונג. פאר יעדען רהומאטיזם־ליידענדען, וואָס האָט גע- געסען אָדער עסט צופיעל פלייש, זיינען דאָ צעהנדליגע, אויב ניט הונדערטע ליידענדע, וואָס פערזוכען פלייש ניט אָפּטער ווי איינמאָל אַ וואָך. רהו- מאטיזם איז גרעסטענטיילס אַן אָרעמאָן'ס קראַנקהייט און אָרעמע לייט עסען זיך ניט איבער מיט פלייש.

מאָנכע וואָס ליידען פון רהומאטיזם היטען זיך פון עסען רויטע פלייש און עסען די פיעל טייערערע ווייסע פלייש אָדער הינער־פלייש. איהר הערט אָפּטמאָל איינעם זאָגען, דאָס ער האָט שוין אַ לאַנגע צייט ניט גע- געסען קיין פלייש. ער עסט בלויז הינער־פלייש, גלייך ווי הינער־פלייש וואָלט קיין פלייש ניט געווען.

דער אמת איז, דאָס עס איז אַ גאָנץ קליינער אונטערשייד צווישען הינער־פלייש און אָקסען־פלייש, דער איינציגער גרויסער אונטערשייד איז אין פרייז. אויב איינער בעשליסט ניט צו עסען קיין פלייש איז עס נאָ- ריש צו קויפען און עסען הינער־פלייש, אָדער, אויב עס איז זיכער, דאָס הינער־פלייש שאַרעט איהם ניט, מעג ער גאָנץ דרייסט אויף עסען אַנדערע פלייש.

די מעהרסטע רהומאטיקער ליידען פון צו וועניג עסען אַנשטאָט פון איבערעסען זיך און עסען מעהר וואָלט פערלייכטערט זייערע שמערצען אַנשטאָט זיי צו פערגרעסערען.

וואס רהומאטיזם קעם מעגען עסען.

ווי שוין פריהער בעמערקט וואָלטען די, וואָס ליידען פון רהומאטיזם, ספּעציעל ווען זיי זיינען ניט פעט אָדער זיינען אָפּגעצעהרט, געדארפט עסען מעהר ווי זיי עסען. אלעס וואָס זיי דארפען אויסמיידען איז ניט צו עסען פיעל פון אַזעלכע שפייז, וואָס ענטהאַלטען אַ סך צוקער אָדער קראַכ- מאָל און ניט טרינקען קיין ביער, וויין אָדער שנאַפּס. געפּרעגעלטע שפיי- זען זיינען צו פעט און הויפטזעכליך זיינען זיי צו שווער צו פערדייען. מילך, אייער, פוטער, רייז, מאַקאַראָני, ספּאַגעטי, אַלע סאַרטען פּרוכט, גרינצייג, די מעהרסטע סאַרטען נים (אויסער פינאַטס) זיינען זעהר גוטע

גיפטיג פאר'ן קערפער. זייט דאן ערקלערט מען די פעהיגקייט פון די רהו-
מאטיזניקעס פאראויסצוזאגען ענדערונגען אין וועטער אויף פאָלגענדען
אופן:

די שעדליכע שטאָפען, וואָס שווימען אַרום אין'ם בלוט, שעדיגען
די נערווען און פּעראורזאכען אַ לייכטע נערווען-ענטצינדונג. די אָנגע-
גריפענע נערווען ווערען עמפּינדליך און ווערען גיכער בעאיינפלוסט פון
ענדערונג אין'ם וועטער ווי נאָרמאַלע נערווען.

שלינגען, צום ביישפּיל, קאַלטעס וואסער ביי אַ נאָרמאַלען מענשען,
וועמען'ס האַלז איז ניט ענטצונדען, איז ניט שמערצליך, וועהרענד אין פאַל
דער האַלז איז ענטצונדען איז עס זעהר שמערצליך. דאָס איז דערפאַר,
וואָס דער האַלז אין דעם קראַנקען צושטאַנד איז מעהר עמפּינדליך ווי דער
נאָרמאַלער האַלז. דאָס זעלבע איז דער פאַל מיט די נערווען פון דעם, וואָס
ליידעט פון רהומאַטיזם. לייכטע ענדערונגען אין'ם וועטער, וואָס זיינען
צו שוואַך צו מאַכען אַ ווירקונג און געזונדע נערווען פון קערפער, ווערען
גלייך דערפיהלט פון קראַנקע „נערוועזע“ נערווען, וואָס זיינען ענטצונדען
דורך די שעדליכע שטאָפען, וואָס געפינען זיך אין'ם קערפער פון דעם,
וואָס ליידעט פון רהומאַטיזם. און דערפאַר קען אזא פּערזאָן שנעלער דער-
פיהלען ווען עס קומען פאַר ענדערונגען אין'ם וועטער.

רהומאַטיזם און פלייש עסען.

ווי מיר האָבען שוין פריהער געזעהן גלויבען די מעהרסטע דאָקטוי-
רים, דאָס „רהומאַטיזם“ קומט דערפון, וואָס עס שווימען אַרום אין'ם בלוט
און עס געפינען זיך אין'ם קערפער געוויסע שעדליכע שטאָפען. דיזע שעד-
ליכע שטאָפען קומען ניט דערפון, וואָס אין קערפער געפינען זיך געוויסע
באַצילען, ווייל טראָץ גענויע און זאָרגפּעליגע אונטערוואונגען איז ביז יעצט
ניט געלונגען צו ענטדעקען אזעלכע באַצילען. די שעדליכע שטאָפען מו-
זען אַלזאָ קומען דערפון, וואָס דער קערפער פערנוצט ניט געוויסע טיילען
פון אונזער שפּייז און דיזע ניט פערנוצטע שטאָפען, בלייבענדיג אין קער-
פער, פּעראורזאכען די קראַנקהייט.

אין'ם בלוט און אין די אורין פון פיעלע מענשען, וואָס ליידען פון
רהומאַטיזם, געפינט מען מעהר פון אַ געוויסען מאַטעריאַל, וואָס הייסט
„יוריק עסיד“ ווי ביי מענשען, וועלכע ליידען ניט פון רהומאַטיזם. „יוריק
עסיד“ ווערט געשאפּען אין'ם קערפער פון אזעלכע שפּייזען, וואָס ענט-

כראנישע רהומאטיזם.

וועהרענדר די קראנקהייט, וואָס מיר האָבען אויבען בעשריבען, די אַקיוטע פּאַרמע פון רהומאטיזם, האָט אַ געוויסע פיזיאָנאָמיע און איז די זעלבע סאַרט קראַנקהייט ביי די מעהרסטע קראַנקע, וואָס ליידען פון איהר, איז אָבער די כראַנישע פּאַרמע פון רהומאטיזם אַ מיט־מאַש פון פערשיידענע קראַנקהייטען.

דאָס וואָרט „כראַנישע רהומאטיזם" איז דער גארבעדזש פעיל (שמוץ־עמער) פון דאָקטאָר'ס ווערטערבוך. אַלע קראַנקהייטען, וואָס פּעראַורזאַ-כען שמערצען אין די געלענקען, הענדר, פיס, פלייצע, מוסקולען, ביינער, ווערען פעררעכענט אַלס רהומאטיזם, אַלע אונבעקוועמליכקייטען, וואָס אונזער קערפער ליידעט, אָנפאַנגענדיג פון פלאַכע פיס ביז ערנסטע נערווען־ענטצינדונגען אָדער די גאַנץ שפּעטע סימנים פון דער וויסער פּעסט, ווערען בעצייכענט מיט'ן נאָמען רהומאטיזם.

דיזע סאַרט קראַנקהייט אָדער קראַנקהייטען בעגעגענט מען געוועהן-ליך ביי מיטעליעהריגע און עלטערע מענשען. קיינע בעווייזע, אַז כראַ-נישע רהומאטיזם ווערט פּעראַורזאַכט פון מיקראָבען זיינען נישט, און די אַלגעמיינ אָנגענומענע מיינונג איז, דאָס דיזער צושטאַנד, וואָס מיר בעצייכענען אַלס רהומאטיזם, ווערט פּעראַורזאַכט פון דעם, וואָס אין'ס בלוט פון'ם מענשען שווימען אַרום געוויסע שערליכע מאַטעריאַלען. דיזע שער-ליכע מאַטעריאַלען זענען זיך אָפּ אין די געלענקע אָדער שלעסער פון קער-פער, זיי פּעראַורזאַכען אויך אַ לייכטע ענטצינדונג אין די נערווען און דאָס פּעראַורזאַכט די שמערצען, פון וועלכע די קראַנקע ליידען.

אַלע רהומאטיזניקעס צייכענען זיך אויס מיט זייער פּעהיגקייט צו קענען פאַראַויסזאָגען ענדערונגען אין וועטער. אין די מעהרסטע פעלע טרעפּען דיזע רהומאטיזניקעס פיעל אָפטער ווי דער וועטער־נביא. דיזע באַראַמטער־פּעהיגקייט איז אַזוי ווייט פערשפּרייט צווישען די, וואָס לוי-דען פון כראַנישע רהומאטיזם, דאָס די מעהרסטע מענשען נעהמען עס אָן אַלס אַ זיכערען צייכען פון דער קראַנקהייט.

פון וואַנען נעהמט זיך דיזע פּעהיגקייט צו פראָפעציען ענדערונגען אין וועטער? אַ לאַנגע צייט האָט מען דאָס נישט געקענט ערקלערען, ביז מען האָט אָנגענומען די טעאָריע, דאָס די קראַנקהייט ווערט פּעראַורזאַכט דערפון וואָס עס צירקולירען אין'ם בלוט געוויסע שטאָפּען, וואָס זיינען

רען דורך באַדען זיך טעגליך און דורך איינגעוואוינען די הויט צו קאלטע וואַסער. דאָס לעצטע העלפט אויך צו פערמיידען אָפטע פערקעלטונג.

זיין אויף דער פרישער לופט אַזוי פיעל ווי נאָר מעגליך, אטעמען טיף און מאַכען פיזישע איבונגען העלפט אויפהאלטען דאָס געזונד און עס העלפט דעם קערפער בייצוקומען די מיקראָבען, ווען די לעצטע גרייפֿען איהם אָן.

דער וואָס האָט שוין געליטען פון איין אטאקע פון רהומאַטיזם מוז זיין בעזונדערס שטאַרק פאָרויכטיג, ווייל, ווי שוין פריהער ערקלערט, איז אזא פערזאָן מעהר אויסגעזעצט דער געפאָהר פון אַ נייע אטאקע, ווי דער פערזאָן, וואָס האָט נאָך ניט געליטען פון קיין אטאקע. די לייכטסטע פערקעלטונג קען צוריקבריינגען אַן אטאקע פון רהומאַטיזם צו אַ פערזאָן, וואָס האָט שוין געהאַט איינע אָדער מעהרערע אטאקעס.

וואס צו טאן ווען איינער ווערט שוין קראַנק.

גענען דיזער דיזער אַקיוטער פאָרמע פון רהומאַטיזם האָבען די דאָס-טוירים ווירקזאַמע רפואות. מאַנכע מעדיצינעס ווירקען ווי אַ גיפט גענען די רהומאַטיזם מיקראָבען און געברויכענדיג דיזע מעדיצינעס ווערט די קראַנקהייט גיכער געענדיגט. דער פיכער קען פערקלענערט ווערען, די שמערצען אין די געלענקע קען מען לינדערען און מאַנכע פון די שלעכטע פאָלגען פון אזא אטאקע פון רהומאַטיזם קענען פעהריט ווערען, אויב דער קראַנקער קומט באלד אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר.

דאָס ערשטע, וואָס מען דאַרף טאָן פאַר אזא קראַנקען, איז גלייך רופען אַ דאָקטאָר. דער קראַנקער זעלבסטס איז הילפֿלאָז און קען פאַר זיך נאָר ניט טאָן. די קראַנקהייט איז צו ערנסט, די פאָלגען פון דער קראַנקהייט איז צו געפעהרליך, דאָס מען זאָל זיך קענען בעגעהן אָהן די אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר, און וואָס פריהער דער דאָקטאָר ווערט גערופען אַלץ בעסער איז עס פאַר'ן קראַנקען.

מיר וועלען דאָרום אין גאַנצען דאָ אויסלאָזען די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט. עלבסט, ווייל אויף דעם וועט שוין דער דאָקטאָר אין יע-דען פאַל אַכטונג געבען.

די מעהרסטע שעדליכע מיקראָבען איידער זיי האָבען פּעראַוראָכט פּיעל שאַדען. אויב אָבער מיר קוקען זיך ניט אום אַזעלכע קלייניגקייטען, ווי „קאַלדס“ אָדער אַ לייכטע האַלז־ענטצינדונג, האָבען די מיקראָבען צייט צו פערמעהרען זיך, אַריינכאַפּען אין אונזער בלוט און פיהרען צו רהומאַטיזם אָדער אַנדערע ערנסטע קראַנקהייטען.

דער ערשטער כלל דאַרף דאַרום זיין ניט צו פערנאַכלעסיגען קיינע קראַנקהייטען, ווי לייכט זיי זאָלען ניט זיין. ספּעציעל קראַנקהייטען פון האַלז, נאָז און מויל.

דער צווייטער כלל איז אויפצוהאַלטען דאָס געזונד אום דער קערפּער זאָל קענען אויסהאַלטען דעם קאַמף מיט זיינע קליינינקע שונאים. ווי אויפצוהאַלטען דאָס געזונד איז שוין ניט אַזוי לייכט צו ערקלערען אין אייניגע ווערטער. מיר בעמערקען אָבער אין די מעהרסטע פעלע פון רהומאַטיזם, דאָס די קראַנקהייט קומט, ווען דער מענש איז שטאַרק אויס־געמאַטערט און אָפּגעשוואַכט אָדער נאָך דעם, ווי ער געפינט זיך אַ לענגערע צייט אין אַ גרויסע היץ אָדער אַ שטאַרקע קעלט און נעץ און אין די מעהרסטע פעלע קומט די קראַנקהייט אין פריהלינג און אין הערבסט, ווען דאָס וועטער בייט זיך.

מענשען, וואָס זיינען שוואַכע, דאַרפען זיך דאַרום היטען אין דינע צייטען פון יאָהר ניט צו טאָן צופיעל פיזישע אַרבייט אום ניט פערמאַטערט צו ווערען אָדער ניט צו אַרבייטען מיט איינמאַהל אַזוי שווער, דאָס זיי זאָלען „פאַלען פון די פיס“ אויס שוואַכקייט. זיי דאַרפען זיך אויך היטען ניט צו זיין צו לאַנג אין קעלט און נעץ. ווינטער־צייט דאַרפען זיי טראָגען וואַרעמע קליידער, אויב מעגליך, וואָלענע אונטערוועש און זומער לייווענדענע. זיי דאַרפען זיך היטען ניט צו עסען צופיעל קראַכמאַל־שפייז און ניט צו טרינקען קיינע אַלקאָהאָלישע געטרענקע.

האַלטען דעם פערדרייאונגס־מעכאַניזם אין אָרדענונג אום מען זאָל ניט ליידען פון פערשטאַפּונג איז אַ זעהר וויכטיגער מיטעל צו פעהיטען דעם קערפּער ניט נאָר פון רהומאַטיזם, נאָר אויך פון פיעלע אַנדערע קראַנק־הייטען.

די הויט מוז געהאַלטען ווערען ריין און אַקטיוו, דאָס הייסט, אַז די שווייס־קאַנאַלען פון דער הויט זאָלען ניט זיין פערשטאַפּט און זאָלען קענען אַרויסבריינגען פון קערפּער געוויסע אונגריינע מאַטעריאַלען, וואָס דאַרפן געוועהנליך אַרויסגעהן דורך דער הויט. דאָס קען דורכגעפיהרט ווע-

ווי איהר זעהט איז רהומאטיזם א זעהר ערנסטע קראנקהייט. די סימנים, דורך וועלכע מען קען דיזע קראנקהייט אונטערשיידען פון אלע אנדערע קראנקהייטען, וואָס גרייפֿען אָן די געלענקע, זיינען:

די אַנוועזענהייט פון אַן ענטצינדונג אין האַלז אָדער אין די טאָג-סילם. דער עסיד-זויערער שווייס און דאָס אַרומשפּרינגען פון דער קראַנק-הייט פון איין געלענק צום אנדערען. צוליב דער ערנסטקייט פון דער קראַנק-הייט זעלבסט און הויפטזעכליך פון איהרע פאָלגען אָדער נאָכוועהענישע מוז יעדער איינער זיך גלייך שטעלען אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר אַזוי שנעל ווי ער ווערט קראַנק. דיזע פאָרמע פון רהומאטיזם איז מעגליך צו קורירען דורך רוה און מעדיצינס.

איין אַטאַקע פון רהומאטיזם בעשיצט ניט גענען אַ צווייטע אַטאַקע, ווי אין'ם פאל פון מאָזלען אָדער פאָקען, נאָר פאַרקעהרט איין אַטאַקע אַר-בייט אויס אַ גוטען באַדען אין'ם קערפער פאַר אַ צווייטע אַטאַקע און אויב דער קראַנקער האָט ניט קיין נאָכוועהענישע פון דער אַטאַקע וועט ער זיי שוין קריגען פון דער צווייטער, דריטער אָדער פערטער אַטאַקע.

ווי זיך אויסצוהייטען פון רהומאטיזם.

אום זיך אויסצוהייטען פון אַ געוויסער קראַנקהייט מוזען מיר אויס-מיידען די זאַכען, וואָס העלפֿען דער בעשטימטער קראַנקהייט זיך פער-שפּרייטען און אָנגרייפֿען דעם קערפער. אין'ם פאל פון דער אַקוטער פאָר-מע פון רהומאטיזם האָבען מיר געזעהן, דאָס די קראַנקהייט פאַנגט זיך געוועהנליך אָן פון דעם, וואָס מיקראָבען פון רהומאטיזם, וואָס געפינען זיך אין אַ קראַנקען האַלז אָדער ענטצינדונג אין די טאָגסילם, פערשפּרייטען זיך דורך'ן קערפער און ווען דער קערפער ווערט דורף אירגענד וועלכע אורזאַכע אָפגעשוואַכט איז מעגליך פאַר די מיקראָבען אָנצופאַנגען זיי-ער אַרבייט.

פון דעם איז לייכט איינצוזעהן, דאָס אויב מיר ווילען אויסמיידען דיזע קראַנקהייט טאָרען מיר ניט פערנאַכלעסיגען אַזעלכע לייכטע קראַנק-הייטען ווי אַ קליינע ענטצינדונג אין האַלז אָדער אַ „פערקעלטונג“.

מיר ווייסען שוין יעצט, דאָס די אויבענדערמאָהנטע, לייכטע קראַנק-הייטען ווערען פּעראורזאַכט פון מיקראָבען, און צווישען דיזע מיקראָבען געפינען זיך וואַהרשיינליך אויך די, וואָס פּעראורזאַכען רהומאטיזם. אויב מיר פערנאַכלעסיגען ניט די לייכטע קראַנקהייטען קענען מיר פערניכטען

און אזוי וואנדערט די קראנקהייט ארום פון איין פלאץ פון קער-
פער צום אנדערען ביז עס דאכט זיך דעם קראנקען, דאָס עס וועט גאָר קיין
סוף ניט נעהמען צו זיינע העלישע שמערצען.

אין דיווער שטופע פון דער קראנקהייט האָט דער אונגלייכער קיין
אפעטיט ניט און וויל גאָר ניט עסען. די צונג איז איהם טרוקען, פון מויל
הערט זיך אַ שלעכטער גערוד, פיעלע רויטע קייקעלאַך אין זיין בלוט ווע-
רען פערניכטעט און דער קראנקער ווערט שנעל בלוט-אַרעם. דער קראַנ-
קער איז אין דיווער צייט אין אַ יאָמערליכען צושטאַנד און עס דאכט זיך,
דאָס דער אונגלייכער שפּרייזט מיט שנעלע טריט צום קבר.

גלייכליכערווייזע איז די קראנקהייט ניט אזוי לעבענס-געפעהרליך
ווי זי שיינט. זעהר וועניג מענשען שטאַרבען דירעקט פון רהומאַטיזם
און נאָך דעם, ווי די קראנקהייט מוטשעט אָפּ איהר קרבן פון צוויי ביז
זעקס וואָכען צייט, אָפטמאָל לענגער, פערשווינדעט זי.

דערמיט אָבער וואָס די קראנקהייט זעלבסט פערשווינדעט איז דער
קראנקער נאָך ניט גערעטעט. אין גאָר פיעלע פעלע לאָזט דיזע קראַנ-
הייט געוויסע נאָכוועהענישע נאָך זיך, — נאָכוועהענישע, וואָס זיינען
אָפטמאָל ערגער פון דער קראנקהייט זעלבסט.

וואָרום די מיקראָבען פון רהומאַטיזם קלייבען גראַדע אויס די שלע-
סער אָדער געלענקע פון קערפער צו אַטאַקירען איז נאָך ניט גענוי בעקאַנט,
פונקט ווי עס איז ניט בעקאַנט וואָרום אין מאַנכע פעלע, ווען די אַקיוטע
פאַרמע פון דער קראנקהייט געהט פאַראַיבער, ווערט דער קראנקער צוריק
געזונד, וועהרענד אין אנדערע פעלע בעשעדיגען די מיקראָבען דעם מעכא-
ניזם פון'ם קראַנקענ'ס האַרץ אָדער די מוסקולען פון האַרץ. אין העכער
אַ העלפט פון אלע פעלע פון רהומאַטיזם ווערט דאָס האַרץ אָנגעגריפען
און אין פיעלע פעלע איז דיווער אָנגריף פון האַרץ אַ גאַנץ ערנסטער.

דאָס האַרץ איז אָבער ניט דער איינציגער וויכטיגער טייל פון קער-
פער, וועלכע די רהומאַטיזם מיקראָבען גלייכען צו אַטאַקירען. דער מאַרד
און די נערווען ווערען אויך אָנגעגריפען אין אַ געוויסע צאָהל פעלע.
פליורעסי (וואַסער אויף די לונגען) און לונגען-ענטצינדונג זיינען מאַנכעס
מאָל פאַלגען פון רהומאַטיזם און טאַנסיליטיס, אַן ענטצינדונג אין די טאָנ-
סילס איז כמעט אַ שטענדיגע בעגלייטערין פון רהומאַטיזם.

וואָס ליידען פון רהומאַטיוזם, זיינען קינדער פון עלטערען, וועלכע האָבען געליטען פון דער זעלבער קראַנקהייט.

די אַקיווע פאָרמע פון רהומאַטיוזם איז געוועהנליך אַ נאָכפאָלגע פון אַזעלכע קראַנקהייטען, ווי אַן ענטצינדונג אין האַלז טאַנסיליטיס (מאַנדל-לעז) אָדער שלעכטע פערפֿוילטע צייהן (און דאָס איז אויך אַ קראַנקהייט). הויפטזעכליך ווען דער פערזאָן, וואָס ליידעט פון די אויבענדערמאָהנטע קראַנקהייטען, קיהלט זיך צו אָדער ווערט שטארק אויסגעמאַטערט פון אַ וועלכע עס איז אורזאַכע.

די מיקראָבען פון די טאַנסילס, האַלז־ענטצינדונג אָדער שלעכטע צייהן שווימען אַרום אין'ם בלוט און ווען די ווידערשטאַנדס־קראַפט פון'ם קערפער איז אָפגעשוואַכט גרייפֿען דיזע מיקראָבען אָן דעם קערפער און דער מענש ווערט קראַנק.

דער קראַנקער האָט פיבער, עס קלאַפט איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן פאַר קעלט און דאָן ווערט איהם שטאַרק הייס און ער בעגיסט זיך מיט שווייס. דער שווייס האָט אַ זויערען טעם און גערוך, דאָס זאָגט אָן שווייס קען מען דערקאַנען די קראַנקהייט. דער קראַנקער פיהלט זיך זעהר אָפגעשוואַכט. אין האַלז טוט איהם וועה, דער גאַנצער קערפער איז איהם שוואַך, גלייך ווי ער וואָלט שוין געהאַט דורכגעמאַכט אַ שווערע קראַנק-הייט און די גרעסערע שלעסער פון קערפער, ווי די קנעכעל, קניח, עלעג-בויגען, אַקסעל, שלעסער און געלענקע ווערען אייגענאָך די אנדערע אָנגעגריפֿען. די שלעסער, ווי שוין פריהער ערקלערט, ווערען געשוואַלען, רויט און גלאַנציג און אַזוי שמערצליך, דאָס מען קען זיך צו זיי ניט צוריהרען. דער קראַנקער ליגט אין בעט ווי פערגליווערט און האָט מורא זיך אַ ריהר צו טאָן. אָבוואָהל ער פיהלט זיך שרעקליך אָפגעשוואַכט ציטערט ער איינגע-צושלאָפֿען, טאָמער וועט ער פון שלאָף זיך אַ ריהר טאָן, ווייל דאָן כאַפט ער זיך אויף פון די העלישע שמערצען, וואָס דאָס פערשאַפט איהם.

דער אָנגריף פון איין שלאָם אָדער געלענק געדויערט ניט לאַנג. אין אַ קורצע צייט אַרום געהט אָפ די געשווילאכט און די שמערצען פערשוויי-דען אָדער ווערען אַם וועניגסטען לייכטער. אָבער וועהרענד דער קראַנקער גראַטולירט זיך שוין און האַפט, דאָס ער איז פֿטור געוואָרען פון די שמערצען, ווערט אַ צווייטער געלענק אָדער שלאָם אָנגעגריפֿען, און אַזוי שנעל ווי דער ניי־אָנגעגריפֿענער שלאָם ווערט לייכטער גרייפט די קראַנק-הייט אָן אַ דריטען שלאָם.

עסיד שווייס, און איינער אָדער מעהרערע שלעסער פון די הענד און פיס זיינען געשוואָלען, רויט און גלאַנציג און אזוי שמערצליך און דאָס בלויע אַנריהרען זיך אָן זיי פּעראורזאכט שרעקליכע שמערצען.

דיזע קראַנקהייט איז אַ גאַנץ בעשטימטע און עס לוינט זיך וועגען איהר מעהר צו וויסען.

די אקיוטע פארמע פון רהומאטיזם.

די אקיוטע פארמע פון רהומאטיזם ווערט פּעראורזאכט פון אַ בע-שטימטען סאָרט מיקראָבען. אַמאָל האָט מען געגלויבט, אז די קראַנקהייט ווערט פּעראורזאכט פון עסען צופיעל פלייש, אָבער גענויע נאָכפאָרשונגען און עקספּערימענטען האָבען בעוויזען, אז דאָס איז ניט אמת. דאָס עסען פלייש האָט פילייכט אַ ווירקונג אויף'ן גאַנג פון דער קראַנקהייט און עס איז איבערהויפט בעסער צו עסען וועניגער פלייש אום ניט צו פיעל אָנ-לאָדען דעם קערפּער מיט געוויסע אָבפאַל מאַטעריאַלען פון'ם פלייש. עס איז אָבער ניט אמת, אז דאָס פלייש עסען איז די אורזאכע פון דער קראַנק-הייט, און אויך וועגעטאָריאַנער זיינען ניט בעוואָרענט געגען רהומאטיזם. עס איז זעהר זעלטען צו טרעפען דיזע קראַנקהייט ביי קינדער, וואָס זיינען אינגער פון פינף יאָהר. אָבער פון פינף יאָהר אָן און ווייטער ביז אַרום דרייסיג יאָהר טרעפט מען דיזע פארמע פון רהומאטיזם גאַנץ אָפט, ספּעציעל אין די געגענדען פון אַ מיטעלמעסיגען קלימאַט און מעהרסטענס אין די מאָנאַטען ווען דאָס וועטער ענדערט זיך.

מעהרסטענס טרעפט דאָרום רהומאטיזם פעלע אין פריהלינג און אין הערבסט, אָבער איינצעלנע פעלע פאסירען אַ גאַנצען יאָהר, אפילו אום זומער.

רהומאטיזם פערשפרייט זיך אָפט אין עפירעמיעס און דאָס צייגט, אז עס איז פילייכט אַן אַנשטעקענדע קראַנקהייט, אָבוואָהל עס איז נאָך ניט זיכער אויף וועלכער אָרט און ווייזע די קראַנקהייט פערשפרייט זיך.

געהט רהומאטיזם איבער בירושה? פיעלע דאָקטוירים זיינען גע-נויגט צו גלויבען אז יע. די מעהרסטע דאָקטוירים גלויבען, אז קינדער פון עלטערען, וואָס ליידען פון רהומאטיזם, ירשנ'ען אַ נייגונג צו דיזער קראַנקהייט און ווערען גיכער אָנגעגריפען פון די רהומאטיזם מיקראָבען, ווי קינדער פון נאָרמאַלע עלטערען. אַ זעהר, זעהר גרויסע צאָהל מענשען,

טוירים אין אלע ציוויליזירטע לענדער זיינען פון צייט צו צייט געצוואונ-
גען אזוי צו האנדלען.

אין דער אמת' איז רהומאטיזם גאָר קיין קראַנקהייט ניט. מיר וויי-
סען, דאָס יעדער „רהומאטיזם“ וועט פּראָטעסטירען געגען דיזער בע-
הויפטונג און ער וועט זיין גערעכט. וואָס מיר מיינען מיט דער בעהויפ-
טונג, אז רהומאטיזם איז גאָר קיין קראַנקהייט ניט איז, דאָס עס איז ניט
אייין קראַנקהייט, נאָר אַ גאַנצער רעגלמענט פון קראַנקהייטען, וואָס זעג-
לען אונטער דיווען נאָמען. יעדער שמערץ, וואָס קען ניט ערקלערט ווערען,
ווערט גערופען רהומאטיזם, יעדער אונערקלערליכער וועהמאָג ווערט בע-
צייכענט מיט'ן לייבעל רהומאטיזם, און דער קראַנקער איז צופרידען צו
ליידען און שווייגען. ער ערוואַרטעט שוין גאָר ניט קיין רפואה פון דאָס-
טאָר, ווייל ער ווייס, דאָס ער ליידעט פון „רהומאטיזם“

ניט צופרידען זיינען אָבער די דאָקטוירים זעלבסט. דער פאַקט,
דאָס אזוי פיעל מענשען ליידען פון די קראַנקהייטען, וואָס מען רופט פון
בעקוועמליכקייט וועגען רהומאטיזם און עס איז קיין רפואה ניטאָ פאַר זיי,
שטעהט ניט אָן די דאָקטוירים, וועמען'ס לעבענס־אויפגאבע עס איז צו
קורירען קראַנקהייטען אָדער זיי אין גאַנצען צו פּערהיטען און וועהרענר
אונזערע רהומאטיזיקעס געהען אַרום צופרידענע און שטאַלצירען מיט זיי-
ער פּעהיגקייט פאַראויסצוזאָגען אַן ענדערונג אין וועטער, פּערווענדען פיע-
לע דאָקטוירים זייער צייט אין האָספיטאַלס און אין לאַבאָראַטאָריומס שטו-
דירענדיג די פּערשיידענע פעלע פון רהומאטיזם, זוכענדיג די אורזאַכע פון
דיווע קראַנקהייטען און וואָס מען קען טאָן פאַר זיי.

אויף אזא אַרט איז געלונגען צו קלאַסיפּיצירען די פּערשיידענע מינים
רהומאטיזם ליידענדע און מען האָט אויסגעפונען, דאָס מאַכע פון דיווע
ליידען גאָר פון גאַנץ בעזונדערע קראַנקהייטען, פאַר וועלכע עס איז יע
דאָ אַ רפואה.

איינע פון דיווע קראַנקהייטען ווערט בעצייכענט מיט'ן נאָמען „אַקיוט
אַרטיקולאַר רהומאטיזם“. דאָס הייסט אַ שאַרפע (אַקיוט איז דער גע-
גענואַץ פון כּראַניש) אַטאַקע פון רהומאטיזם, וואָס גרייפט אָן די שלע-
סער אָדער געלענקע פון קערפּער, ווי, צום ביישפּיל, די קניה, עלענבויגען,
שולטער שלאָס און ז. וו.

ווען דיווע קראַנקהייט גרייפט אָן דעם מענשען איז ער ערנסט קראַנק,
ער ליגט צו בעט, האָט אַ הויכען פיכער, שוויצט זעהר פיעל מיט אַ וויערען

רהומאטיזם.

וואָס פאַר אַ קראַנקהייט דאָס איז — פערשיידענע קראַנקהייטען, וואָס ווערען גע-
רופען מיט דיזען נאָמען — איין בעשטימטע פאָרמע פון רהומאטיזם.

דער מענשליכער קערפער איז נאָך אַלץ אַ בוך מיט זיבען זיגלען
אַפילו פאַר די דאָקטוירים, וועמען'ס אויפגאבע עס איז צו קענען דעם
קערפער ווי מאַשיניסטען קענען זייערע מאַשינען. פאַרהאַן נאָך גענוג ווין-
קעלאַך אין מענשליכען קערפער, וואָס מען האָט נאָך ניט אויסגעפאָרשט.
פאַראַן נאָך גענוג שמערצען און וועהטאָגען, וואָס מען קען ניט ערקלערען.
עס זיינען דאָ גענוג קראַנקהייטען, פון וועלכע דער קערפער ליידעט, וואָס
מיר ווייסען ניט ווי אזוי זיי ווערען געשאַפען, וואָרום זיי עקזיסטירען און
ווי אזוי זיי צו היילען.

דער דורכשניטליכער מענש וויל אָבער דערפון ניט וויסען. ווען ער
בעצאָהלט אַ דאָקטאָר פאַר אַ וויזיט וויל ער, אז דער דאָקטאָר זאָל גלייך
צונעהמען די קראַנקהייט, פערלייכטערען די שמערצען, אָדער אַם וועניג-
סטענס בעשטימען פון וואָס פאַר אַ קראַנקהייט ער ליידעט. דער דאָק-
טאָר, וואָס קען דאָס ניט טאָן, איז ניט ווערט דאָס געלד, וואָס מען צאָהלט
איהם, און אונזער חולה וועט זיכער געהן צו אַ צווייטען דאָקטאָר און יע-
נער וועט אויסגעפינען, אז די קראַנקהייט הייסט כ'ווייסניט'יטיס. אַ
דאגה וואָס דער נאָמען איז, אַבי ער קלינגט שעהן, און דער קראַנקער פיהלט,
דאָס ער האָט זיין געלד ניט אַרויסגעוואָרפען. ער ווייס כאָטש יעצט פון
וואָס ער ליידעט.

אַ דאָנק דיזען דורשט נאָך וויסענשאַפט, וואָס די קראַנקע צייגען
אַרויס, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען די נעמען פון זייערע קראַנקהייטען,
בלייבט יעצט די קראַנקהייט „רהומאטיזם“.

ביי די דייטשען איז דאָ אַ ווערטעל: „אויב איהר ווייסט ניט פון
וואָס איינער ליידעט רופט די קראַנקהייט 'רהומאטיזם'“, און פיעלע דאָק-

אזעלכע פערזאָנען דארפֿען אויך פערבריינגען וויפיעל צייט נאָר מען-
ליך אויף דער פרייער לופט און מאַכען גענוג פיזישע איבונגען (עקסערסיז).
דיזע אלע מיטלען וועלען אין פיעלע פעלע פערקלענערען די גע-
פאָהר פון קריגען די קראַנקהייט, אַבוואָהל אין מאַנכע פעלע וועט די קראַנק-
הייט זיך אַפּרופּען בירושה טראַטז אלע פאָרויכטס־מיטלען.

מעסיגקייט און איינפאכקייט פון די שפייז, וואָס דער קראַנקער עסט, איז זעהר וויכטיג פאַר איהם. אין אַלגעמיין דאַרף די שפייז פון אזא מענ-שען בעשטעהן מעהרסטענס פון מילך, גרויפּענס, זאפטטיגע גרינצייג, ווע-דזשעטייבעלס) און אייער. ער דאַרף אויסמיידען צו עסען קאַלב־פלייש, לעבער, זיס־פלייש (סוויטהברעד), געהאַקטע פלייש, קאָטלעטען, קניידלאך פון פלייש (קראָקעטס), שטאַרק קאָנצענטרירטע זופען, אַזעלכע גרינצייג ווי בעבלאַך און אַרבעס, פאשטעטען געבעקס (ווי פיראָגען, געפילטע קו-כען א. ז. ו.), און אַלערליי צוקער־געבעקס. ער דאַרף אויך אויסמיידען צו טרינקען קאפע, מאַלץ געטרענקע און שטאַרקע וויינען.

עסען דאַרף אזא פערזאָן בלויז אזוי פיעל, וויפיעל עס איז גענוג צו שטילען זיין הונגער, דערפאַר אָבער מעג ער און זאָל טרינקען אזוי פיעל וואסער וויפיעל נאָך ער קען. ער דאַרף געהן וואַרעם אָנגעטאָן און זיך היטען געגען צוקיהלונג אין דער צייט פון פלוצלינגע ענדערונגען אין וועטער. פיזישע איבונגען אויף דער פרייער לופט זיינען זעהר נוצליך און ווען דאָס איז אונמעגליך האָט מאַסאַזשירען אַ גוטע ווירקונג.

דער קראַנקער דאַרף זיך אויך היטען פון צופיעל אָנשטריינגונג, גייסטיגע אזוי גוט ווי פיזישע. האַלטען דעם פערדייאונגס־מעכאַניזם אין אָרדנונג און אויסמיידען פערשטאָפונג איז וויכטיג אין יעדען פאַל און נאָך מעהר איז עס וויכטיג אין אַ פאַל פון פאָדאָגראַ. עס זיינען אויך דאָ געוויסע מעדיצינען, וועלכע מען גיט אין מאַנכע פעלע פון כראָנישע פאָדאָגראַ, אָבער די נויטווענדיגקייט פון געבען אַזעלכע מעדיצינען דאַרף איבערגע-לאָזען ווערען פאַר'ן דאָקטאָר צו ענטשיידען אין יעדען פאַל בעזונדער.

ווי זיך אויסצוהיטען פון פאדאגרא.

ווי אזוי מען קען זיך אויסהיטען פון פאָדאָגראַ איז ניט אזוי לייכט צו זאָגען, ספּעציעל אין די פעלע, וואו די קראַנקהייט קומט בירושה. מיט-גלדער פון פאַמיליעס, אין וועלכע די קראַנקהייט איז אַ ירושה־זאַך, קע-נען אָבער פיעל פערקלענערען די געפאָהר פון קריגען די קראַנקהייט דורך פיהרען אַ רעגולאַרען מעסיגען לעבען, אויסמיידען אַלקאָהאָל אַלס געטראַנק אין אירגענר וועלכע פאָרמע. עסען ניט צו פיעל און ניט פיעל פון די שפייז־אַרטיקלען, וואָס מיר האָבען פריהער אויסגערעכענט אַלס שעדליכע פאַר פאָדאָגראַ־ליידענדע.

זיי העלפֿען פֿערהאַרמטעווען די בלוט־רעהרען און בעשעדיגען מיט דער צייט דאָס האַרץ און די נירען.

די אויסזיכטען פֿון קראַנקען.

פֿאָדאָגראַ זעלבסט איז ניט לעבענס־געפֿעהרליך. אָבער זעלטען קומט דער קראַנקער אָפּ מיט איין אַטאַקע פֿון דער קראַנקהייט. אין די מעהרסטע פֿעלע ווידערהאַלען זיך די אַטאַקעס, און דער קראַנקער ליידעט פֿיעל פֿון שמערצען אין די גלידער־שלעסער. אין מאַנכע פֿעלע ענטוויקעלט זיך די קראַנקהייט אזוי ווייט, דאָס דער מענש ווערט טיילווייז אַ קאַליקע.

פֿאָדאָגראַ פֿערקירצט ניט דאָס לעבען פֿון איהרע קרבנות אין די מעהר־סטע פֿעלע. אָבער אין מאַנכע פֿעלע בריינגט זי מיט זיך ערנסטע קאָמפּ־ליקאַציעס, ווי נירען־קראַנקהייט, האַרץ־קראַנקהייט, פֿערהאַרמונג פֿון די בלוט־רעהרען (אַרטעריאַסקלעראַזיס), וואָס קען פֿיהרען צו אַן אַפּאָפֿלעק־ציע. אַזעלכע קראַנקע ליידען אויך אָפט פֿון כראָנישע בראָנקיטיס און פֿערשיידענע הויט־קראַנקהייטען.

די בעהאַנדלונג פֿון דער קראַנקהייט.

די בעהאַנדלונג פֿון דער קראַנקהייט איז נאָך פֿאָרלויפֿיג ניט אין גאַנצען אַ צופֿרידענשטעלענדע אַפֿילו אין די הענד פֿון געניטע דאָקטוירים. פֿון פרובירען אַליין בעהאַנדלען די קראַנקהייט אָהן אַ דאָקטאָר איז דאָרום אָפּגערעדט. אין צייט פֿון דעם שאַרפֿען אָנגריף פֿון דער קראַנקהייט דאַרף דער קראַנקער בלייבען צו בעט, האַלטען זיין מאָגען אָפּען, טרינקען פֿיעל וואַסער און האַלטען דעם אָנגעגריפֿענעם פֿוס עטוואָס אויפֿגעהויבען, אַרום־געוויקעלט מיט קאַטען־וואָהל און גאַנץ וואַרעם. עס זיינען אויך דאָ גע־וויסע מעדיצינען, וואָס מען גיט צו פֿערלייכטערען די שמערצען פֿון פֿוס און פֿערקלענערען די אָנזאַמלונג פֿון די זאַלצען (יוריק עסיד) אין'ם בלוט. אָבער דיזע מעדיצינען דאַרף מען נעהמען בלויז אונטער דער אויפֿזיכט פֿון אַ דאָקטאָר.

די בעהאַנדלונג פֿון דער כראָנישער פֿאַרמע פֿון פֿאָדאָגראַ בעשטעהט מעהרסטענס אין רעגולירען די שפּייז און די געוואוינהייטען פֿון'ם קראַנקען.

אין מאַנכע פעלע קומען דיזע „שטיינדלאך“ אַרויף צו דער הויט. די הויט איבער זיי ווערט רויט און ענטצונדען און אַפטמאָל ווערט די הויט צו-שפּאַלטען און פּערוואונדעט אויף דיזע פלעצער.

עהנליכע „שטיינדלאך“ טרעפט מען אויך ביי אַזעלכע קראַנקע אין די אויערען. אין אַנפאַנג צייגען זיך עטוואָס רויטליכע פלעקען אין די אויערען. מיט דער צייט ווערען זיי ווייס ווי קרייד און ווען מען טאַפט זיי אָן פיהלט מען ווי קרייד וואָלט זיך געפינען אין די קארטילעדזש (ווייך ביינדעל, כראָמשקע) פון די אויערען.

דער אונגליקליכער קרבן פון כראָנישער פאָדאָגראַ איז כמעט קיין מאָל ניט פריי פון שמערצען. און פון צייט צו צייט „צושפילט“ זיך די קראַנקהייט און ער ליידעט פון אַ שאַרפער אַטאַקע. קרעמפּען אין דיקען פלייש פון די פיס, נאָך די דיכען (די פאַלקעס), שמערצען אין בויך אָדער אין ברוסט־קאַסטען פּעראורזאכען איהם זעהר פיעל אונאַנגענהמליכקייט-טען. מאָגען טראָבעלס זיינען אַן אַפטע ערשיינונג אין אַזעלכע קראַנקע.

עס איז אויך דאָ אַ דריטע קלאַסע פון פאָדאָגראַ ליידענדע. די סמנים פון דיזער פיעל־פאָרמיגער קראַנקהייט זיינען פּערשיידענע. זיי ערשיינען אָבער אַם מעהרסטען אין מיטגלידער פון פאָדאָגראַ־פאַמיליעס אָדער אין אַזעלכע, וואָס עסען צו גוט, טרינקען צופיעל און האָבען צו וועניג פיזישע איבונגען, און זיינען דאָך געווען גליקליך גענוג אויסצומיידען די שאַרפע (אַקיוטע) פאָרמע פון דער קראַנקהייט.

מאַנכע פון דיזע קראַנקע ליידען פון הויט־קראַנקהייטען, מאַנכע פון מאָגען־קראַנקהייטען, מאַנכע פון „נערווען“, ניוראלדזשיעס“, קאָפּשמערצען, אויגען־וועהטאָג, האַרץ־קראַנקהייט און אַלערליי אַנדערע שמערצען.

די אורזאכע פון דער קראַנקהייט.

ווי שוין פריהער געזאָגט איז די גענויע אורזאכע פון דער קראַנקהייט ניט גענוי בעקאַנט. וואָס מען ווייס יע איז, דאָס אינ'ם בלוט פון די קראַנ-קע, וועלכע ליידען פון פאָדאָגראַ, געפינט מען צופיעל פון אַ געוויסע זאַלץ, וואָס הייסט יוריק עסיד. דיזע עקסטראַ מאָס זאַלץ זעצט זיך אָפּ אין די ווייכע ביינדלאַך (קארטילעדזש) אַרום די שלעסער און עס שאַפט די „שטיינדלאַך“, וועלכע מיר האָבען פריהער דערמאָהנט. דיזע זאַלצען בע-שעדיגען די שלעסער פון די גלידער, אַרום וועלכע זיי ווערען אַפּגעזעצט.

און איז נערוועז און נידערגעשלאָגען. אָבער אין פיעלע פעלע זיינען דיזע סימנים ניטאָ און די קראַנקהייט קומט פֿלוצלינג. דער מענש געהט שלאָפען אַ געזונטער אָהן אַ שום סימן פון אירגענד וועלכער קראַנקהייט. פֿאַרטאָג כאַפט ער זיך אויף פיהלענדיג אַ שאַרפען שמערץ אין גראָבען פינגער פון רעכטען פוס (אַמאָל אין לינקען פוס). די שמערצען זיינען שרעקליכע און נוען עס ווערט עטוואָס ליכטיגער בעמערקט דער קראַנקער, דאָס דער שלאָס פון גראָבען פינגער פון רעכטען פוס איז עטוואָס געשוואָלען און אזוי שמערצליך, דאָס מען קען זיך צו איהם ניט צוריהרען. די הויט איז רויט און גלאַנציג.

מיט דער פערשווינדען פון דער נאכט ווערען אויף די שמערצען לייכטער און אַ גאַנצען טאָג פיהלט זיך דער קראַנקער בלויז עטוואָס אונ-וואויל. ביינאַכט קעהרען זיך צוריק די זעלבע שמערצען ווי אין דער פער-גאַנגענע נאכט. די שמערצען זיינען אזוי שטאַרק, גלייך ווי עמיצער וואָלט מיט אַ צוואַנג געדריקט דעם קראַנקען פֿלאַץ פון קערפער.

אזוי ווידערהאָלען זיך די נאַכט־אַטאַקעס פון אַכט ביז צעהן טעג צייט ביז זיי הערען אויף. -מאַנכעס מאל ווערט אויף דער צווייטער פוס אָנגעגריפען אָבער אין די מעהרסטע פעלע בענוגענט זיך די ערשטע אַטאַקע מיט אָנגרייפֿען בלויז איין פוס.

ווען די אַטאַקע פון פֿאַדאָגראַ געהט פֿאַראַיבער ערהאַלט זיך דער קראַנקער זעהר שנעל און זיין געזונדהייטס־צושטאַנד פערבעסערט זיך. אַ צווייטע אַטאַקע קען אָפטמאל ניט קומען פֿאַר פיעלע יאָהרען, אָבער אין די מעהרסטע פעלע דויערט עס בלויז אייניגע מאָנאַטען פון דער ערשטער אַטאַקע ביז צו דער צווייטער און אין פיעלע פעלע ליידעט דער קראַנקער יעדען הערבסט און פריהלינג פון אַ נייעם אָנגריף.

די כראַנישע פארמע פון פֿאַדאָגראַ.

די כראַנישע פֿאַרמע פון פֿאַדאָגראַ קומט געווענהליך אלס אַ פּאַל-גע פון דער אַקוּטער, שאַרפער, פֿאַרמע פון דער קראַנקהייט. די אַטאַקעס ווידערהאַלט זיך און ווערען אָפטער. די קנעכעל, קניה און האַנד־געלענקע ווערען אָנגעגריפען. די עלנבויגען, שולטערען און דיכען ווערען זעלטע-נער אָנגעגריפען. יעדער פֿלאַץ אין קערפער, וואָס ווערט אָנגעגריפען, ווערט רויט, געשוואָלען און שמערצליך, און האַרטע „שטיינדלאַך“ פֿאַרמירען זיך אַרום די פֿלעצער און טוען שרעקליך וועה, ווען מען ריהרט זיך צו צו זיי.

פאדאגאָגאָ, וואו איינער האָט גע'ירשנ'ט די קראַנקהייט פון זיין מוטער'ס פאָטער, אָבוואָהל זיין מוטער איז פריי פון אירגענד וועלכע סימנים פון דער קראַנקהייט.

דער גרעסטער פאקטאָר אין פערזאָנלעכע פאדאגאָגאָ איז אַלקאָהאָל, הויפטזעכליך אין דער פאָרמע פון וויין און ביער און אלע אנדערע גע- איהרטע אַלקאָהאָלישע געטראנקע. די קראַנקהייט איז דאָרום מעהר פער- שפרייט אין די לענדער, וואו דער פערברוך פון ביער איז זעהר גרויס.

דער צווייטער פאקטאָר אין פערזאָנלעכע פאדאגאָגאָ איז שפייז. עסען צופיעל און האָבען צו וועניג קערפערליכע איבונגען (עקסערסייזעס) פיהרט אָפט צו דיזער קראַנקהייט. מען טרעפט דאָרום דיזע קראַנקהייט אָפט צווישען רייכע מענשען, וועלכע עסען צו פיעל, טרינקען צו פיעל וויין און טוען צו וועניג פיזישע אַרבייט. פאדאגאָגאָ שוינט אָבער אויך ניט קיין קבצנים. אַ קאָמבינאַציע פון שלעכטע שפייז, אונגלייגענישעם לעבען און טרינקען צופיעל ביער איז די אורזאכע פון אַרעמענ'ס פאדאגאָגאָ. מענשען, וועלכע אַרבייטען ביים שאַפּען און צופיהרען ביער און אַזעלכע, וועלכע האַנדלען מיט אַלקאָהאָלישע געטראנקע, זיינען מעהר אויס- געזעצט דער געפאָהר צו קריגען פאדאגאָגאָ. די קראַנקהייט קומט אויך אָפט אַלס אַ פאָלגע פון כראָנישע בלייפֿפערגיפטונג אין מענשען, וועלכע זיינען בעשעפטיגט אַרום בליי.

דיזע אויסגעזעכענטע אורזאכען גרייטען צו דעם באַדען פאַר דער קראַנקהייט. זיי מאַכען דעם מענשען עמפּפּינדליך צו אַן אַטאַקע פון פאָ- דאגאָגאָ. די אַטאַקע זעלבסט קען אַרויסגערופען ווערען דורך עסען אַ צו רייכען מאָהלצייט און פערטרינקען מיט פיעל וויין אָדער ביער, דורך אַ פּלוצלינגע גייסטיגע ערשיטערונג, דורך צופיעל זאָרג, אָדער דורך אַ לייכטע וואונד און דורך אַן עקסידענט (אונגליקספאַל).

די סימנים פון פאדאגאָגאָ.

פאדאגאָגאָ ערשיינט אין דריי פערשיידענע פאָרמען: אין דער פאָר- מע פון אַ שאַרפע אַטאַקע, אין אַ כראָנישע פאָרמע און אין אַן אונרגעל- מעסיגע. די סימנים פון אַ שאַרפע אַטאַקע זיינען ווי פאָלגט:

אין מאַנכע פעלע, איידער די אַטאַקע זעלבסט פאָנגט זיך אָן, פיהלט זיך דער קראַנקער אונרוהיג ביינאַכט און האָט לייכטע שמערצען אין די שלעסער פון די הענד און פיס. ער ליידעט אויך פון מאַגען טראָבעלס

פאדאגרא — גאט.

וואָס פאַר אַ סאַרט קראַנקהייט דאָס איז — די פערשיידענע פאַרמען פון דער קראַנק-
הייט — פון וואָס זי ווערט פּעראָרזאכט — וואָס מען קען טאָן פאַר'ן
קראַנקען — ווי זיך אויסצוהיטען פון דיזער קראַנקהייט.

פאַדאָגראַ איז דער נאָמען פון אַ דאָקטאָר, וועלכער האָט געלעבט
מיט העכער דריי הונדערט יאָהר צוריק, און די קראַנקהייט „גאָט“ ווערט
אַפט אָנגערופען אויף זיין נאָמען, דערפאַר וואָס ער האָט גענוי שטודירט
און בעשריבען דיזע קראַנקהייט לויט דעם, וואָס מען האָט אין יענער צייט
געוואוסט פון איהר.

די קראַנקהייט איז שוין זעהר אַן אַלטע און איז פערשפרייט אויף
דער גאַנצער וועלט. אויף ווי ווייט מען ווייס יעצט ווערט זי פּעראָרזאכט
ניט פון מיקראָבען, נאָר פון אַ געוויסע אונגאַרדענונג אין דער קערפער-
מאַשינעריי, וואָס האָט צו טאָן מיט פערברויכען געוויסע גאָהרונגס-שטאָ-
פּען און מיט פטור ווערען פון געוויסע כעמישע אַבפאַל-מאַטעריאַלען פון
אונזער שפייז ווי אויך פון די צעלען פון קערפער.

פאַדאָגראַ איז אַ קראַנקהייט פון די מיטעלע יאָהרען. זי גרייפט
זעלטען אָן אַ מענשען, וועלכער איז אינגער פון דרייסיג יאָהר. עס זיי-
נען אָבער דאָ אייניגע אויסנאָהמען צו דיזען כלל. עס האָבען שוין פא-
סירט פעלע, אָבוואָהל זעהר זעלטענע, וואו גאנץ יונגע מענשען האָבען
געליטען פון דיזער קראַנקהייט.

פאַדאָגראַ געהט אָפט איבער בירושה. אַרום פופציג אָדער זעכציג
פּראָצענט פון אַלע פעלע פון דיזער קראַנקהייט האָט דעם קראַנקען'ס פאָ-
טער אָדער זיידע אויך געליטען פון דער זעלכער קראַנקהייט. פרויען ליי-
דען פון איהר פיעל וועניגער ווי מענער. מיר בעגעגענען אָפט אַ פאַל פון

זיך דאָס קינד זעוור שנעל. די קראַנקהייט פערשווינדעט און דאָס קינד
ווערט געזונד. אַרענדזש־זאַפט שיינט צו ענטהאַלטען דעם ספּעציעלען
נאַהרונגס־שטאָף, וועמענס אַבוועזענהייט פּעראָרזאַכט סקוירווי ביי די
קינדער. און צו דאָס קינד ליידעט פון דער קראַנקהייט אַדער ניט דאָרף
מען דעם קינד געבען די זאַפט פון אַרענדזשעס יעדען טאָג.

ווי צו פֿערהיטען א קינד פון סקויררוי.

צו פֿערהיטען א קינד פון סקויררוי איז אין די מעהרסטע פעלע ניט זעהר שווער. דאָס בעסטע מיטעל איז צו האָדעווען דאָס קינד מיט דער מוטער'ס מילך. זייגען א קינד אַנשטאָט עס צו האָדעווען מיט פרעמדע מילך פֿערהיט דאָס קינד ניט נאָר פון סקויררוי, נאָר אויך פון פיעלע אנדערע קראַנקהייטען. אויב מען קען דאָס קינד ניט זייגען דאָרף מען דאָס האָ-דעווען מיט מאָדיפֿיצירטע קוה־מילך, אָבער ניט מיט די פֿערשיידענע פֿאַ-טענמירטע צוגעפֿראַוועטע שפּייזען, ווי „קאָנדענסד" מילך, „מאָלטעד" מילך און ז. וו. ווען א קינד ווערט אַלט אַרום זעקס מאָנאַטען דאָרף עס קריגען יעדען טאָג א טעע־לעפעלע זיסע אָרענדזש (אַפֿעלסינען) זאַפט. די מאָס זאַפט דאָרף ביסלאַכוויוו פֿערגרעסערט ווערען ביז דאָס קינד קען אויס-טרינקען די זאַפט פון א גאַנצען אָרענדזש.

וואס צו טאן ווען א קינד ליידעט פון סקויררוי.

ווען א קינד ליידעט שוין פון סקויררוי דאָרף מען גלייך אויפהערען דעם קינד צו געבען די שפּייז, צו וועלכע עס איז געוואוינט. אַנשטאָט דעם דאָרף מען דעם קינד געבען פֿרישע קוה־מילך, מאָדיפֿיצירט לויט דעם על-טער פון'ם קינד. אין דער זעלבער צייט דאָרף מען דעם קינד געבען איי-ניגע מאָל אין טאָג א טעע־לעפעלע פֿלייש־זאַפט און אָרענדזש־אָדער לעמאָן־זאַפט. מען מעג דעם קינד אויך געבען עטוואָס גוט־צוריענע געקאָכטע קארטאָפֿעל (פּאָטייטאָס).

די אויסזיכטען פון קראַנקען קינד.

איז סקויררוי א געפֿעהרליכע קראַנקהייט? קען א קינד געזונד ווע-רען ווען עס ליידעט פון סקויררוי? וואָס זייגען די אויסזיכטען פון אַזא קראַנקען קינד? דאָס זייגען ענגסטליכע פֿראַגען פֿאַר יעדע מוטער, ווע-מענס קינד ליידעט פון סקויררוי.

דער ענטפֿער איז דאָס סקויררוי איז אַן ערנסטע קראַנקהייט און אויב מען פֿערנאַכלעסיגט דאָס קינד איז די קראַנקהייט לעבענס־געפֿעהר-ליך. אויב מען פֿאַנגט אָבער אָן בעצייטענס צו געבען דעם קינד פֿריש־מילך, פֿלייש־זאַפט און די זאַפט פון אָרענדזשעס (אַפֿעלסינען) ערהאַלט

סקוירווי ביי קינדער.

סקוירווי ביי קינדער, פונקט ווי ביי ערוואקסענע מענשען, קומט אלס רעזולטאט דערפון, וואָס דאָס קינד קריגט ניט געוויסע נאָהרונגס-שטאַפּען אין זיין שפּייז. אין די מעהרסטע פעלע טרעפט מען דיזע קראַנק-הייט אין פערלויף פון ערשטען יאָהר פון קינד'ס לעבען און הויפטזעכליך ביי אַזעלכע קינדער, וועלכע ווערען געהאָדעוועט בלויז מיט „קאָנדענסד" מילך אָדער „מאָלטעד" מילך. צייטענווייז קען מען אויך טרעפען אַ פאַל פון סקוירווי ביי אַ קינד, וואָס ווערט געהאָדעוועט מיט דער מילך פון דער מוטער'ס ברוסט, אָבער אזא פאַל איז אַן אויסנאָמע.

די סימנים פון סקוירווי ביי אַ קינד זיינען ניט שווער צו דערקענען. דאָס קינד איז בלאָס, און אין אָנפאַנג, אויב מען לאָזט עס נאָר רוהיג ליגען, ליגט עס גאַנץ שטיל מיט די פיסלאַך איינגעצויגען. קוים אָבער ריהרט מען זיך צו דעם, ספּעציעל ווען מען ריהרט זיך צו די פיסלאַך, פאַנגט דאָס קינד אָן צו וויינען. עס וויינט, ווען מען נעהמט עס אויף די הענט, עס וויינט ווען מען „דייפערט" עס אָדער מען וויקעלט עס, עס וויינט ווען מען באַדט עס, עס וויינט יעדעס מאָל ווען מען ריהרט זיך צו דעם.

עטוואָס שפּעטער בעמערקט מען, דאָס די ביינער אַרום די קנעכעל ווערען עטוואָס געשוואַלען און דיק און די פיס ווערען ווי פאַראַליזירט. עטוואָס שפּעטער קען מען אויך בעמערקען ווי דער ברוסט־ביין פון קינד ווערט ווי איינגעזונקען, גלייך ווי עמיצער וואָלט געגעבען דעם קינד אַ שטאַרקען שטויס אין ברוסט־ביין און איהם איינגעבראַכען.

אין זעהר ערנסטע פעלע קריגט די הויט אַן ערד־קאָליר, אָדער דעם קאָליר, וואָס די הויט קריגט אַ קורצע צייט נאָך אַ שטאַרקען קלאַפּ. אין ביידע פעלע קומט דער קאָליר דערפון, וואָס געוויסע קלייניקע בלוט־רעה-רען פלאַצען הינטער דער הויט און דאָס בלוט פערשפרייט זיך אויסער די בלוט־רעהרען.

די געשווילאַכץ אין די ביינער פון די פיס, די שמערצען און דער האַלב פאַראַליזירטער צושטאַנד פון די אונטערשטע גלידער קומט אויך דערפון, וואָס קליינע בלוט־רעהרען פלאַצען אונטער דער הויט, וואָס רינגעלט אַרום די ביינער. די יאָסלעס ווערען אָנגעגריפען בלויז אין אַזעלכע פעלע, וואו דאָס קינד האָט שוין צייהנדלאַך.

אום זיך אויסצוהיטען פון סקורווי מוז מען דאָרום עסען אַ גענו-
גענדע מאָס פֿרוכטען און גרינצייג אויסער פֿרישע פֿלייש און אַנדערע שפּייז,
צו וועלכע דער מענש איז געוואוינט. מען דאַרף אויך לעבען אונטער ריינע
היגיענישע צושטענדע און טרייען אויפֿצוהאַלטען דאָס געזונד אין אַלע
אַנדערע הינזיכטען. סקורווי גרייפט גיכער אָן שוואַכע אָדער אויסגעמאַ-
טערטע מענשען, ווי געזונדע און שטאַרקע.

וואָס צו טאן ווען מען האט שוין די קראַנקהייט.

די בעסטע בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט איז צו געבען דעם קער-
פער יענע נאָהרונגס־שטאַפּען, וועמענס אַבוועזענהייט עס האָט פֿעראור-
זאכט די קראַנקהייט.

די זאַפט פון צוויי דריי לעמאַנס (ציטראָנען) יעדען טאָג, צוזאַמען
מיט פֿרישע פֿלייש און גענוג פֿרישע גרינצייג (ווערזשעטיבעלס) ווי קאַר-
טאָפּעל, (פּאָטייטאָס), לעמוס, קרויט און ציבעלעס, וועלען אויסהיילען כמעט
אַלע קראַנקען פֿעלע פון סקורווי, אויסער אין די פֿעלע, וואו די קראַנקהייט
איז שוין צו ווייט פֿערגאַנגען.

די שפּייז, וואָס דער קראַנקער דאַרף עסען, ווענדעט זיך אָן דעם צו
דער קראַנקער קען עסען און צו זיין פֿערדייאונגס־מעכאַניזם איז אויסער
אָרדנונג. דער דאָקטאָר אונטער וועמענס אויפזיכט דער קראַנקער דאַרף
זיך געפינען, וועט שוין אַכטונג געבען אויף די בעהאַנדלונג פון די יאָסלעס,
אום דער קראַנקער זאָל קענען עסען זיין שפּייז. אין אָנפאַנג וועט פֿי-
ליכט נויטיג זיין צו האָדעווען דעם קראַנקען מיט מילך, אָנגעשאַבענע
פֿלייש, אָדער פֿלייש־זאַפט און לעמאַן־זאַפט. אין דער זעלבער צייט וועט
דער קראַנקער דאַרפֿען אָפט שווענקען דאָס מויל מיט געוויסע מעדיצינען
צו שטאַרקען זיינע יאָסלעס. אזוי שנעל, ווי דיזע וועלען אויפהערען אזוי
לייכט צו בלוטען און וועלען ווערען עטוואָס פֿעסטער און האַרטער, קען די
שפּייז פון קראַנקען געענדערט ווערען ביז ער וועט קענען עסען אַלעס,
וואָס ער וויל מיט אַ צוגאָב פון לעמאַן־זאַפט און פֿרישע גרינצייג (ווע-
רזשעטיבעלס).

אין דער זעלבער צייט מוז דער קראַנקער אויך פיהרען אַ מעהר
היגיעניש לעבען ווי פֿריהער, געניסען פֿרישע לופט און מעהר אַכטונג גע-
בען אויף די אינערליכע און אויסערליכע ריינליכקייט פון זיין קערפער.

די אויסזיכטען פון סקוירווי-קראנקען.

די אויסזיכטען פון דעם, וואָס ליידעט פון סקוירווי, זיינען גאנץ גוט-טע, אויב די קראַנקהייט איז נאָך ניט צו ווייט געגאנגען און אויב די אומ-שטענדען, וועלכע האָבען געפיהרט צו דער ענטוויקלונג פון דער קראַנקהייט קענען בעזייטיגט ווערען.

די צאָהל קראַנקע, וואָס שטאַרבען פון סקוירווי, איז יעצט זעהר קליין. דער טויט אין אזא פאל קומט געוועהנליך פון האַרץ-פעהלער אָדער פון אַ בלוט-שטורץ אין מאַרץ. אויב אין דער צייט, ווען דער קראַנקער איז זעהר אָפגעשוואַכט פון סקוירווי, וואַרפט זיך אונטער אַן אנדער ערנסטע קראַנק-הייט, זיינען זיינע אויסזיכטען געזונד צו ווערען גאנץ שוואַכע. אין פיעלע פעלע שטאַרבט דער סקוירווי-ליידענדער פון דער צווייטער קראַנקהייט.

ווי זיך אויסצוהיטען פון סקוירווי.

סקוירווי, ווי מיר האָבען פריהער געזעהן, קומט פון ניט עסען אַ לענגערע צייט געוויסע נאָהרונגס-שטאַפּען, וואָס געפינען זיך הויפטזעכ-ליך אין פרישע פרוכט און אין גרינצייג. עסען אַ געניגענדע מאָס פון דיזע שפייז-אַרטיקלען איז דאָרום אַ גוטע פערזיכערונג געגען דער קראַנקהייט. אַמאָליגע יאָהרען פלעגט אַ ריזע אויף'ן ים געדויערען אַ לאַנגע צייט. די שפייז אויף'ן שיף פלעגט בעשטעהן מעהרסטענס פון געזאַלצענע פלייש און פערטריקענטע ברויט. די פלעצער, וואו די מאַטראָזען זיינען געשלאָ-פען, זיינען געווען ענגע, שמוציגע, אונגעזונדע. די אַרבייט אויף'ן שיף איז געווען אַ שווערע, בעהאַנדעלט האָט מען די מאַטראָזען ווי שקלאָפּען אָדער אויסוואַרפען. קיין וואונדער ניט, וואָס אזוי פיעל מאַטראָזען פלע-גען ליידען פון סקוירווי.

אַ ריזע אויף'ן ים היינטיגע צייטען דויערט פיעל קירצער ווי אַמאָל. יעדע שיף מוז אויך, לויט די געזעצען פון לאַנד, פון וואנען די שיף פאַהרט אַפּ, מיטנעהמען אַ געניגענדע מאָס פרישע פלייש, אַ געוויסע מאָס פרוכ-טען און גרינצייג. די פלעצער, וואו די מאַטראָזען שלאָפּען, זיינען פיעל ריינער, לופטיגער און געזינטער, ווי אין אַמאָליגע שיפען, און אונטער אַזעל-כע אומשטענדען קען סקוירווי ניט עקזיסטירען.

די קראַנקהייט „סקוירווי“ גרייפט אויף אָן גאָר קליינע קינדער, זיינע-לינגע. אין דיזע פעלע איז די קראַנקהייט עטוואָס פערשיידען ווי די פעלע פון ערוואַקסענע מענשען, און מיר וועלען די פאָרמע פון דער קראַנק-הייט ביי קליינע קינדער בעשרייבען בעזונדער.

די סימנים פון סקוירווי.

„סקוירווי“ גרייפט אָן איהר קרבן ניט פלוצלינג, נאָר לאַנגזאַם. דער קראַנקער מענש פאָנגט אָן צו פערלירען געוויכט און ווערט וואָס אַמאָל שוואַכער און בלאַסער.

אין גיכען פאָנגען אָן זיינע יאָסלעס (צאָהן־פלייש) צו ווערען גע-שוואַלען, זיי ווערען ווייך און בלוטען זעהר לייכט. אין מאַנכע פעלע ווע-רען די יאָסלעס אזוי ווייך, דאָס די צייהן פאלען אַרויס און פֿון קראַנקענ'ס מויל הערט זיך דאָ אַ זעהר אונאַנגענעםער און שלעכטער גערוך, די צונג ווערט געשוואַלען, די הויט ווערט טרוקען און ניט גלאַטיג און אויף פערשיידענע טיילען פון קערפער פאָסירען קליינע בלוט־שטורצען, ספּעציעל אַרום די האַר־וואַרצלען. די לייכטע וואונד פעראָרזאַכט די אָנזאַמלונג פון בלוט אין דעם פערוואַנדעטען פלאַץ, די פיס ווערען געשוואַלען, בלוט טען פון נאָז איז אַן אָפטע ערשיינונג אין אַזעלכע קראַנקע פעלע און אין גאַנץ ערנסטע קראַנקען פעלע בלוטעט דער קראַנקער אויף דורך די נירען און די קישקעס.

פון אזוי פיעל בלוט־פערלוסט ווערט דער קראַנקער זעהר אָפגעשוואַכט און אַן אונטערזוכונג פון זיין בלוט צייגט, דאָס ער ליידעט פון בלוט־אַרמוט. זיין האַרץ אַרבייט שוואַך און ניט רעגעלמעסיג.

דעם קראַנקענ'ס אָפּעטיט איז שטאַרק פערקלענערט און צוליב זיינע ווייכע, געשוואַלענע יאָסלעס קען ער ניט קויען קיין שפּייז. ער ליידעט דאַרום אין די מעהרסטע פעלע פון פערשטאַפונג. אויב די קראַנקהייט פראַגרעסירט ווערט דער קראַנקער גייסטיג נידערגעשלאָגען און וויכטיגע ענדערונגען קומען אויף פאָר אין זיינע ביינער און אין די שלעסער פון זיינע גלידער.

דיזע קראַנקהייט, טראָטץ איהר ערנסטקייט, קען לייכט פערעהיט ווערען, און וואו זי האָט זיך שוין אָנגעפאַנגען קען זי לייכט קורירט ווע-רען, אויב זי איז נאָר ניט צו נויט פערגאַנגען.

א צווייטע ערקלערונג וועגן דיזער קראנקהייט איז, דאָס זי ווערט פּעראָרזאכט ניט דערפון, וואָס די אָנגעגריפענע פּערזאָנען האָבען ניט גע-
געסען געוויסע נאָהרונגס־שטאַפּען, נאָר דערפון, וואָס זיי האָבען יע גע-
געסען געוויסע אנדערע שפייז־אַרטיקלען, וועלכע זיינען שעדליך פאַר'ן
קערפּער און ווירקען פונקט ווי גיפטען.

די דריטע ערקלערונג אָדער טעאָריע איז, דאָס די קראנקהייט ווערט
פּעראָרזאכט פון געוויסע מיקראָבען, וועלכע מיר האָבען נאָך ביז יעצט
ניט ענטדעקט.

פון אַלע דריי מיינונגען שיינט די ערשטע צו זיין געהענטער צום
אמת, און אויף דיזער טעאָריע וועגען דער אורזאכע פון דער קראנקהייט
שטיצט זיך אויך דער פּלאַן, וואָס ווערט איצט געברויכט צו קורירען
„סקוירווי“.

סקוירווי איז אַמאָל געווען א זעהר ווייט פּערשפּרייטע קראנקהייט
און איהרע קרבנות זיינען געווען אין א פיעל גרעסערער צאָהל ווי יעצט.
ספּעציעל פלעגען פון דיזער קראנקהייט ליידען סאָלדאַטען אין פעלד און
מאַטראָזען אויף שיפּען נאָך א לאַנגע רייזע. מען פלעגט אַמאָל ניט פּער-
שטעהן וואָרום דאָס איז און מען האָט בעטראכט דיזע קראנקהייט אַלס
א ספּעציעלע קללה פאַר מאַטראָזען. אָבער זייט מען האָט אָנגעפאָנגען
צו בעזאָרגען די סאָלדאַטען אין פעלד און די מאַטראָזען אויף שיפּען מיט
פּרוכטען, גרינצייג און פרישע פלייש איז די קראנקהייט כמעט אין גאַנצען
פּערשוואונדען.

דיזער פאַקט פּערשטאַרקט די מיינונג, דאָס „סקוירווי“ קומט דער-
פון, וואָס דער קראנקער האָט א געוויסע צייט ניט געקראָגען געוויסע נאָה-
רונגס־שטאַפּען, וועלכע געפינען זיך אין פרישע פּרוכטען און גרינצייג.

אויסער די שפייז האָבען אויך געוויסע אומשטענדען א ווירקונג
אויף דער ענטוויקלונג פון דיזער קראנקהייט. וואוינען אין געדיכט־בעזעצ-
טע הייזער און קוואַרטאַלען, וואוינען אין קאַלטע נאָסע וואוינונגען, זיין
אויסגעמאַטערט פאַר א לענגערע צייט אונטער ענטמוטיגענדע צושטענדע,
ווי צום ביישפּיל, ווען אן אַרמעע האַלט זיך אין צוריקציהען פון א שונא,
און גייסטיגע ענטמוטיגונג העלפּען דער ענטוויקלונג פון סקוירווי.

די קראנקהייט גרייפט אָן מענשען פון יעדען עלטער. אַלטע שווא-
כע מענשען פאַלען לייכטער א קרבן, ווי יונגע געזונדע מענשען. פרויען
ליידען פון סקוירווי גלייך מיט מענער.

סקוירווי (סקארבוט).

וואָס פאַר אַ קראַנקהייט דאָס איז — די דריי טעאָריען וועגען די אורזאַכען פון דער קראַנקהייט — די סמנים פון סקוירווי — די אויסזיכטען פון סקוירווי-קראַנקע געזונד צו ווערען — ווי אַזוי זיך אויסצו-
היטען פון דער קראַנקהייט — וואָס צו טאָן ווען מען האָט
שוין די קראַנקהייט — סקוירווי ביי קינדער.

„סקוירווי“, סקארבוט אָדער סקאַרבוטוס, איז אַ קראַנקהייט, וואָס גרייפט אָן עלטערע מענשען און אויך קינדער. די קראַנקהייט צייכענט זיך אויס דערמיט, וואָס די יאָסלעס פון'ם קראַנקען ווערען ווייך און בלוטען זעהר לייכט, די צייהן פאַלען אויס, דער קראַנקער ליידעט פון בלוט־אַרמוט, ער ווערט זעהר אָפגעשוואַכט און קליינע בלוט־שטורצען צייגען זיך הינ-טער דער הויט.

גענוי פון וואַנען די קראַנקהייט נעהמט זיך איז נאָך ניט בעקאַנט, אָבוואָהל די קראַנקהייט איז שוין זעהר אַן אַלטע. דריי ערקלערונגען ווע-רען אָנגעגעבען פאַר דיזער קראַנקהייט. די ערשטע ערקלערונג, אין וועלכע די מעהרסטע דאָקטוירים גלויבען, איז, דאָס די קראַנקהייט ווערט פער-אורזאַכט דערפון, וואָס דער בעטרעפענדער פערזאָן קריגט ניט אין זיין שפיין געוויסע נאָהרונגס־מאָטעריאַלען, וואָס געפינען זיך אין פרישע פרוכט, פרישע גרינצייג (וועדזשעטייבעלס) אָדער פרישע פלייש. גענוי וואָס די-זע נאָהרונגס־שטאָפּען זיינען איז נאָך ביז יעצט ניט בעקאַנט. דער פאַקט איז אָבער, דאָס מענשען, וועלכע לעבען אַ לענגערע צייט אונטער אונגליי-גענישע צושטענדען און עסען ניט קיין פרישע פרוכט אָדער פרישע פלייש, קריגען דיזע קראַנקהייט.

עס איז דאָרום וויכטיג גלייך אין אָנפאַנג פון דער קראנקהייט אַכ-
טונג צו געבען אויף אַלע גלידער, ספּעציעל אויף'ן רוקען־ביין און אויף
רי פיס.

פיעלע האָרבאַטע, הויקערדיגע און קרום־פיסיגע מענשען האָבען זיי-
ערע פעהלערן צו פערדאנקען די נאכלעסיגקייט פון זייערע עלטערען, וועל-
כע האָבען אָנגענומען די גוטע עצות פון אַל־וויסענדע שכנות צו ווארטען
ביז דאָס קינד וועט אויסוואַקסען און אַרויסוואַקסען פון'ם פעהלער. דער
רעזולטאַטען איז כמעט אין אַלע פעלע דער זעלבער. אַנשטאָט אַרויסצוא-
וואַקסען ווערט דער פעהלער אַזוי אַריינגעוואַקסען, דאָס עס איז נאכהער
אונעגלייך איהם צו פערריכטען.

זונען־שיין, פרישע לופט און וואַרעמקייט, זיינען די דריי בעסטע מע-
דיצינען פאַר קינדער, וואָס ליידען פון ריקעטס. די לופט ביים ים איז
זעהר גוט פאַר אַזעלכע קינדער, זיי מוזען אָבער געהאַלטען ווערען וואַרעם,
זיי זאָלען זיך ניט צוקיהלען. וואָס אַנבעלאַנגט זונען־שיין איז גאָר ניטאָ
צופיעל פאַר'ן קינד.

אויב די קראַנקהייט איז שוין אַזוי ווייט פּערגאַנגען, דאָס די לאַנגע
ביינער פון די פיס זיינען ווייך טאָר מען ניט לאָזען דאָס קינד געהן און
אַפילו ניט זיך אויפשמעלען, ווייל די געוויכט פון קערפער וועט אויסבו-
גען די ביינער פון די פיס. אויב די ביינער זיינען צו ווייך איז אָפטמאָל
ראַטזאָם זיי איינבאַנדאזשירען מיט „ספּלינטס“ (ברעטלאַך) אַזוי, אַז דאָס
קינד זאָל ניט קענען איינבויען די פיס, ביז די קראַנקהייט וועט זיין פאַר-
איבער און די ביינער וועלען ווערען האַרטער.

קאָד ליווער אָיל איז גוט פאַר קינדער, וועלכע ליידען פון ריקעטס,
אָבער וועגען דעם, ווי אויך וועגען די פּערשיידענע דראָגס, וואָס ווערען
געברויכט צו שטאַרקען דאָס קינד און דעם העלפּען בייצוקומען וואָס גי-
כער די קראַנקהייט וועט שוין זאָרגען דער דאָקטאָר, אונטער וועמענ'ס
אויפזיכט דאָס קינד וועט שמעהן.

מען בעגעגענט אָפט אין די גאַסען קליינע קינדער מיט שטאַרק איינ-
געבויגענע פיס ווי בויגענס, די עלטערען פון אַזעלכע קינדער פּערלאָזען
דיזען צושטאַנד, גלויבענדיג די פּערזיכערונג פון גוטע שכנים און שכנות,
דאָס ווען דאָס קינד וועט אויפּוואַקסען וועלען די ביינער זיך אויסגלייכען.
דאָס איז אַ נאַרישע איינרעדעניש, וואָס קאָסט דעם קינד זעהר טייער, ווען
עס וואַקסט אויף.

אַזעלכע אויסגעבויגענע פיס קומען פון אַ פּערנאַכלעסיגטען פאַל פון
ריקעטס. אַזוי לאַנג ווי די ביינער זיינען נאָך יונג קען מען נאָך מיט דער
הילף פון געוויסע אינסטרומענטען זיי פּרוּבירען לאַנגזאַם אויסגלייכען.
אויב דאָס געלינגט ניט קען מען די ביינער איבערברעכען און זיי צוזאַמענ-
שטעלען גלייך. אַזוי לאַנג ווי דאָס קינד איז יונג איז אַזאַ אָפּעריישאַן
ניט געפּעהרליך, ווייל די איבערגעבראַכענע ביינער ווערען שנעל צוריק
צוזאַמענגעוואַקסען. אויב אָבער דיזער צושטאַנד ווערט פּערנאַכלעסיגט ביז
דאָס קינד וואַקסט אויף קען מען די ביינער מעהר ניט אויסגלייכען. זיי
זיינען צו האַרט מען זאָל זיי קענען בייגען און דאָס איבערברעכען די ביינער
איז דאָן אַ פּיעל געפּעהרליכערע אונטערנעהמונג.

די מעהרסטע פעלע פון ריקעטס פאסירען צווישען קינדער, וואָס ווערען געהאָדעוועט מיט קוה־מילך אָדער מיט צוגעפערטיגטע „קאָנדענסד־מילך. עס איז דאָרום זעהר וויכטיג פאַר יעדע מוטער צו זויגען איהר קינד. דאָס איז אַ גוטעס מיטעל צו פערהיטען נישט נאָר ריקעטס, נאָר אויך אנדערע קינדער־קראַנקהייטען. עס פאסירט אָבער אַמאָל, אז דאָס קינד געדייהעט נישט אויף דער מוטער'ס מילך, עס וואַקסט נישט און קריגט נישט גענוג געוויכט, ווייל די מוטער'ס מילך ענטהאַלט נישט די נויטיגע נאָהרונגס־שטאָפּען, אין וועלכע דאָס קינד נויטיגט זיך. אין אזא פאַל איז דאָס קינד אין געפאָהר צו קריגען ריקעטס, אָבוואָהל עס ווערט געהאָדעוועט מיט דער מוטער'ס מילך, און דאָס בעסטע איז דאָרום אזא קינד צו אַנטוואוינען.

ווען דאָס קינד ווערט אַרום זעקס מאָנאַטען אַלט דאַרף מען עס געוואוינען צו טרינקען זאַפט פון אַרענדזשעס (אַפּעלסינען). אָנפאַנגען דאַרף מען מיט אַ טהעע־לעפּעלע זאַפט פון אַ זיסען אַרענדזש צופיהרט אין וואַסער, און ביסלאַכטוויי דאַרף מען די מאָס זאַפט פערגרעסערען ביז דאָס קינד קען יעדען טאָג אויסטרינקען די זאַפט פון אַ גאַנצען זיסען אַרענדזש. עס איז צו שטוינען, וואָס פאַר אַ גוטע ווירקונג אַרענדזש־זאַפט האָט אויף קינדער, וואָס זיינען גענייגט צו ליידען פון ריקעטס. די זאַפט פון אנדערע פרישע פרוכט איז אויך גוט אָבער אַרענדזש־זאַפט ווירקט וואונדערליך אויף אַזעלכע קינדער. נישט נאָר העלפט עס צו פערמיידען די קראַנקהייט, נאָר עס קורירט אויך די קינדער, ביי וועמען סימנים פון רי־קעטס האָבען זיך שוין בעוויזען. די אַרענדזש־זאַפט שיינט צו בעזיצען גראַדע די נאָהרונגס־שטאָפּען, אין וועלכע דאָס קינד נויטיגט זיך, און אזוי שנעל ווי עס קריגט גענוג פון דיזע שטאָפּען הערט די קראַנקהייט אויף.

ווען א קינד ליידעט פון ריקעטס.

ווען די סמנים פון דער קראַנקהייט, וועלכע מיר האָבען פריהער אויסגערעכענט, בעווייזען זיך ביי אַ קינד דאַרף מען גלייך שיקען נאָך אַ דאָקטאָר. אַ גענויע אונטערזוכונג דאַרף געמאַכט ווערען אום פעסט צו שטעלען צו דאָס קינד ליידעט טאַקע פון ריקעטס אָדער נישט. אויב יע, דאַרף מען גלייך ענדערען דעם קינד'ס שפייז און דעם קינד'ס אומגעבונג. ווי אזוי צו ענדערען דעם קינד'ס שפייז, וואָס דאָס קינד זאָל קריגען צו עסען און וואָס עס זאָל נישט קריגען צו עסען וועט שוין דער דאָקטאָר אָנאָגנען.

אינגעל איז עס ניט זעהר וויכטיג, איז עס אָבער פון גרויס וויכטיגקייט אין'ם פאל פון א מיידעל, ווייל אזא קינד, אויב עס וואַקסט אויס צו זיין א פרוי, קען זי נאכהער ניט האָבען קיינע נאָרמאלע געבורטען. איהר בע-קען (פעלוויז) האָט ניט גענוג פלאץ א נאָרמאלעם קינד זאָל קענען דורכגען.

די אויסזיכטען פון קראנקען קינד.

ריקעטס איז אן און פאר זיך ניט לעבענס־געפעהרליך. אויב מען פערזאפט די קראנקהייט בעצייטענס איידער עס קומען פאָר וויכטיגע ענ-דערונגען אין די ביינער, קען זיך דאָס קינד ערהאלען, זאָנסט פראַגרעסירט די קראנקהייט זעהר לאַנגזאָם ביז דאָס קינד ווערט עלטער. מען פאָנגט דאָן אָן צו געבען אנדערע שפייז און דער פראַגרעס פון דער קראנקהייט ווערט דאָן אָפגעשטעלט. אין אזא פאל, נאָטירליך, קען מען ניט פעררייכ-טען דעם שאַרען, וואָס די קראנקהייט האָט שוין פעראורזאכט. די גרעסטע געפאָהר פאר קינדער, וואָס ליידען פון ריקעטס, איז ווען עס וואַרפט זיך זיי צו א צווייטע קראנקהייט, ספעציעל איינע פון די לאַנגען־קראנקהייטען. ריקעטס קינדער זיינען צו שוואַך אויסצוהאלטען אזעלכע ערנסטע קראנקהייטען און פיעלע פון זיי שטארבען.

ווי צו פעהרטיען א קינד פון ריקעטס.

ריקעטס, ווי שוין פריהער ערקלערט, איז א קראנקהייט, וואָס קומט דערפון, וואָס דאָס קינד קריגט ניט געוויסע נאָהרונגס־שטאָפּען, אין וועלכע עס נויטיגט זיך.

קינדער, וואָס ווערען געבאָרען פון נאָרמאלע געזונדע מוטערס, זיי-נען וועניגער אויסגעזעצט דער געפאָהר פון קריגען ריקעטס. די מוטער דארף דאָרום זיך אָפהיטען אין דער צייט פון איהר שוואַנגערשאַפט. זי דארף עסען גוט, רוהען גענוג און לעבען אין היינענישע אומשטענדען. זיינען א קינד אין דער צייט, ווען די מוטער שוואַנגערט, אָדער זיי-נען א קינד צו לאַנג אין דער האַפּענונג, אז דורך דעם וועט מען אויסמי-דען שווענגערען, איז שעדליך פאר'ן קינד. מען דארף דאָרום אַנטוואוינען דאָס קינד אזוי שנעל ווי די מוטער פאָנגט אָן צו שווענגערען און אין יעדען פאל דארף מען דאָס קינד אַנטוואוינען צווישען צעהנטען און צוועלפטען מאָנאַט.

צווישען די סימנים פון דער קראנקהייט, וואָס אפילו „א בלינדער קען אָנטאָפּען“, זיינען קליינע בערגעלאַך אויף די ריפּען. אויף יעדע ריפּ, אין די פּאָדערשטע טייל פון ברוסט־קאָסטען, ביים פונקט, וואו די ביין פון ריפּ ענדיגט זיך און די קארטילעדזש (ווייך ביינדרעל, כראָמשקע) פאנגט זיך אָן, געפינט זיך אזא בערגעל. די נידעריגע העלפט פון ברוסט־ביין, אין פראָנט פון ברוסט־קאָסטען סטארטשעט אַרויס און דאָס גיט דעם ברוסט־קאָסטען פון קינד די זעלבע פאָרמע ווי א ברוסט־קאָסטען פון א טייבעלע אָדער אַ הונד.

דער בויך זעהט אויס גרויס אין פערגלייך מיט'ן ברוסט־קאָסטען און אויפגעבלאָזען, די מוסקולען פון די פיס זיינען שוואַך אויסגעדראַט. דער קאָפּ זעהט אויס קוואַדראַט (פיער קאנטיג) און גרעסער ווי געוועהנליך, די ביינער זיינען ווייך, און די פענסטער (פאָנטאַנעלס) אין שאַרבען פערמא-כען זיך נישט פאַר אַ לאַנגע צייט, דאָס הייסט די ביינער ווערען נישט אזוי שנעל צוזאַמענגעוואַקסען, דער שטערן פון קינד איז ברייט און קוואַדראַט. די צייהנרלאַך שניידען זיך ביי אזא קינד פיעל שפעטער ווי ביי אַ נאָר-מאַלע קינדער.

ענדערונגען קומען אויך פאַר אין די ביינער פון קינד'ס קערפער. ווי עס שיינט קריגען נישט די ביינער גענוג פון די זאַלצען, אין וועלכע זיי נויטיגען זיך און זיי ווערען ווייך און בויגען זיך לייכט. ביי די ענדע פון די לאַנגע ביינער, נעבען די הענט געלענקע און קנעכעל ווערען די ביינער דיקער און עס זעהט אויס ווי א „בראַסליעט“ פון ביין. אויב דאָס קינד שטעהט אָדער געהט קענען די לאַנגע פיס־ביינער נישט אויפהאַלטען די גע-וויכט פון קערפער און זיי בויגען זיך אויס. אויב מען האַלט דאָס קינד און די הענד אָדער עס זיצט צו לאַנג קענען די רוקען־ביינער נישט אויס-האַלטען די געוויכט און בויגען זיך אויס. דאָס קינד קען דאָן קריגען אַ האָרב אָדער דער רוקען־ביין קען זיך אויסקרימען אין דער זייט. אויב דאָס קינד זיצט מיט די פיס האַלב נאָכהענגענדיג איבער אַ שטוהל אָדער טיש, בויגען זיך די ביינער אַרונטערצו.

וויכטיגע ענדערונגען קומען אויך פאַר אין די גליד־שלעסער (גע-לענקען) אזוי, דאָס מען קען אַ הענטעל אָדער אַ פיסעל פון קינד דרעהען און בויגען אין אלע זייטען און דאָס קינד פיהלט דערביי קיינע שמערצען. ענדערונגען קומען אויך פאַר אין די ביינער פון בעקען (פעלוויז). דער פלאַץ אין פעלוויז ווערט שמאַל און וועהרענד אין דעם פאל פון אַ

קעטס, וואָס צייגט זיך ניט ביז צום ניינטען, צעהנטען אָדער זאָגאר צוועלף-טען יאָהר.

געוועהנליך בעווייזט זיך די קראַנקהייט אין די צווייטע העלפט פון ערשטען יאָהר, איידער דאָס קינד פאַנגט אָן צו געהן. אין מאַנכע פעלע איז די קראַנקהייט אין אזא מילדע פאָרמע, דאָס מען בעמערקט גאָר ניט, אז דאָס קינד איז קראַנק. אין פיעלע פעלע ליידעט דאָס קינד פון „מאָגען“ איידער די בעשטימטע סמנים פון ריקעטס צייגען זיך.

דאָס קינד האָט אַ לייכטען פיכער, איז אונרוהיג, עס פיהלט זיך גע-רייצט און שלאָפט ניט רוהיג. אויב עס האָט שוין פריהער אָנגעפאַנגען צו געהן צייגט עס יעצט אַ נייגונג ניט צו געהן און עס שיינט צו זיין שוואַך און אונזיכער אויף די פיסלאַך.

עס זיינען דאָ דריי הויפט־סימנים, אָן וועלכע מען קען צו דיזער צייט דערקענען די קראַנקהייט. ערשטענס פיהלט דאָס קינד שמערצען איבער'ן גאַנצען קערפער, עס איז זעהר עמפּינדליך און וויל ליגען גאַנץ רוהיג. עס לאָזט ניט מען זאָל עס טשעפען און ווען מען ריהרט עס אָן וויינט עס. צווייטענס האָט דאָס קינד אַ לייכטען פיכער און ביינאַכט איז עס אונ-רוהיג און וואַרפט אַרונטער פון זיך דעם צודעק, דאָס איז פילייכט דער-פאַר, וואָס עס קען ניט פערליידען די געוויכט פון'ם צודעק, אזוי עמפּינד-ליך איז עס. דריטענס, שוויצט דאָס קינד זעהר שטאַרק, ספּעציעל אַרום קאָפּ און נאַקען. אזוי דאָס יעדען אין דער פריה איז דער קישען, אויף וועל-כען דאָס קינד שלאָפט, דורכגעוויקט מיט'ן קינד'ס שווייס.

פון דיזען שוויצען און פון דעם אונרוהיגען וואַרפען זיך און רייבען דעם קאָפּ אָן קישען רייבען זיך אויס די האָר אויף די הינטערשטע טייל פון קינד'ס קעפּעלע, און אָפטמאָל בעמערקט מען דאָס צווישען די ערשטע סמנים פון דער קראַנקהייט.

אויב דאָס קינד ווערט פערנאַכלעסיגט ענטוויקעלט זיך די קראַנק-הייט ווייטער. די הויט ווערט בלאַס און קריגט אַ קרענקליכען קאָליר, די מוסקולען ווערען ווייך, שוואַך און גאַכעלאָזען, דאָס קינד זעהט אין גאַנצען אויס קליין און שוואַך. ספּעציעל ווערען אָנגעגריפען די מוסקולען פון די פיס און דאָס קינד הערט אויף צו בעוועגען מיט די פיס גלייך ווי זיי וואָלטען געווען פאַראַלזירט. ניט איין מאָל ווערט אַ דאָקטאָר גערו-פען צו בעהאַנדלען אַ פאַראַלזירטעם קינד און געפינט אויס, אז דאָס קינד ליידעט גאָר פון ריקעטס.

שאפט און ארמוט ניט אזוי גרויס, זעהט מען די קראנקהייט פעהעלטנים- מעסיג זעלטען.

אין די פעראייניגטע שטאטען טרעפט מען פעלע פון ריקעטס ספעציעל אין די גרויסע שטעט אין די געדיכט־בעפעלקערטע אַרעמע קוואַרטלען. גענער קינדער און קינדער פון איטאליענישע עלטערען שיינען צו ליידען פון ריקעטס מעהר ווי קינדער פון אנדערע ראסען.

די אורזאכען פון דער קראנקהייט.

ווי שוין פריהער בעמערקט ווערט דיזע קראנקהייט ניט פעראור- זאכט פון מיקראָבען. זי איז דאָרום ניט קיין אַנשטעקענדע. ענגע וואוי- נונגען, פערשטיקטע און ניט פרישע לופט, צו וועניג זון־ליכט און די אַב- וועזענהייט פון געוויסע נאָהרונגס־שטאָפּען, ווערען פערדעכענט אַלס די פעראורזאכער פון ריקעטס.

מען בעמערקט אויך די קראנקהייט זעהר אָפט ביי קינדער, וואָס ווערען צו לאַנג געזויגען. ספעציעל בעמערקט מען דאָס ביי איטאליענער קינדער. די מעהרסטע פרויען גלויבען, דאָס אזוי לאַנג ווי זיי זויגען זיי- ער קינד, קענען זיי ניט שוואַנגערען, אָבואָהל זיי לעבען געשלעכטליך מיט זייערע מענער (דיזער גלויבען איז אונבעגרינדעט. פיעלע פרויען פאַנגען אָן נאָך אַמאָל צו שווענגערען איידער זיי אַנטוואוינען זייער קינד). מאַן- כע פרויען, ספעציעל די איטאליענער זויגען דאָרום זייערע קינדער ביז צוויי יאָהר אָדער נאָך מעהר. אַ קינד, ווען עס ווערט אַלט אַ יאָהר, קען עס זיך שוין ניט צופרידענשמעלען בלויז מיט דער מוטער'ס מילך, עס נוי- טיגט זיך שוין אויך אין אנדערע שפייז און, ניט קריגענדיג קיין אנדער שפייז, ענטוויקעלט זיך ביים קינד די קראנקהייט ריקעטס.

ניט זעלטען טרעפט מען אויך ריקעטס ביי קינדער פון גאַנץ פער- מעגליכע עלטערען. אַן אונטערזוכונג אין אַזאַ פאַל צייגט געוועהנליך, אַז דאָס קינד איז ניט געהאָדעוועט געוואָרען מיט דער מוטער'ס מילך, נאָר מיט פערשיידענע צוגעפראָוועטע „קאָנדענסד" מילך.

די סימנים פון דער קראנקהייט.

די קראנקהייט ערשיינט געוועהנליך אין ערשטען אָדער צווייטען יאָהר פון קינד'ס לעבען. זעלטען ווען ערשיינט זי איידער דאָס קינד איז זעקס מאָנאַטען אַלט. עס איז אָבער אויך דאָ אַ שפעטערע פאָרמע פון רי-

די ענגלישע קראנקהייט (ריקעטס).

וואָרום מען רופט דיזע קראנקהייט די ענגלישע — וואָס פאַר אַ קראנקהייט דאָס איז — ווי אזוי זי ווערט פּעראורזאכט — די סימנים פון דער קראנק-הייט — ווי אויסצוהיטען אַ קינד פון ריקעטס — וואָס צו טאָן ווען אַ קינד קריגט שוין דיזע קראנקהייט.

„ריקעטס“, אָדער „ראַקיטיס“, ווערט אָנגערופען די ענגלישע קראנק-הייט, אָדער די ענגלישע קרענק, ניט דערפאַר, וואָס זי עקזיסטירט בלויז אין ענגלאַנד אָדער בלויז ענגלישע קינדער ליידען פון איהר, נאָר ווייל אַן ענגלישער דאָקטאָר מיט'ן נאָמען גליסאָן האָט אין יאָהר 1650 דער ערשטער גענוי בעשריבען די סמנים פון דיזער קראנקהייט און ער האָט דער ערשטער פאַרגעשלאָגען דעם נאָמען „ראַקיטיס“.

ריקעטס איז אַ קראנקהייט, פון וועלכע בלויז קליינע קינדער ליידען און בלויז אזעלכע קינדער, וואָס קריגען ניט גענוג נאָהרונג אין זייער שפיץ. עס איז ניט קיין אנשטעקענדע קראנקהייט, זי ווערט ניט פּעראורזאכט פון מיקראָבען און קען זיך ניט פּערשפּרייטען פון איין קינד צום אנדערען. עס איז פשוט אַ הונגער קראנקהייט. דאָס קינד קריגט ניט געוויסע נאָה-רונגס־שטאָפען, אין וועלכע זיין קערפּער נויטיגט זיך און אַלס רעזולטאַט דערפון ליידעט דער גאַנצער קערפּער, ספּעציעל די ביינער.

ריקעטס איז שוין אַן אַלטע קראנקהייט און זי עקזיסטירט אין אַלע לענדער איבער דער גאַנצער וועלט. ספּעציעל ליידען פון דיזער קראנק-הייט די קינדער פון אַרעמע לייט, וואָס וואוינען אין גרויסע שטעט, וואוי-נען אין ענגשאַפט און הונגערן צו ביסלאַך.

די קראנקהייט איז זעהר פּערשפּרייט אין אייראָפּא ווי אין אמעריקא, און אין קענעדע, וואו די בעפעלקערונג איז ניט אזוי געדיכט און די ענג-

דעם לעפעל אָדער גאָפעל שטעקט ער אָן די טעלער, פון וועלכע ער עסט. דאָס זעלבע איז מיט די גלעזער, פון וועלכע ער טרינקט.

אום אויסצומיידען די געפאָהר, אין וועלכע עס געפינט זיך די פאָ-מיליך פון קאנסאמפטיוו, מוז די געשיר, וואָס דער קראַנקער געברויכט, בעזונדער געוואָשען ווערען אין קאָכעדיגע וואַסער. דאָס זעלבע מוז געטאָן ווערען מיט יעדע זאך, וואָס קומט אין גאָהענטע בעריהרונג מיט'ן קראַנקען. אויב דאָס ווערט אָפּגעהיט איז דער קאנסאמפטיוו, ספּעציעל אין די ערשטע שטופען פון זיין קראַנקהייט, קיין געפאָהר ניט פאַר זיינע מיט-מענשען, און מעג פאַרמזעצען זיין פריהערדיגעס לעבען אונטער די בעדינג-נונגען, וואָס מיר האָבען פריהער בעשריבען און אונטער די שטענדיגע אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר.

געזונדע מענשען קענען אויסמיידען קריגען קאנסאמפשאן, ווען זיי וועלען שטענדיג אַכטונג געבען אויף זייער געזונד. עסען און שלאָפען אין צייט, האָבען גענוג פרישע לופט און ניט פערנאכלעסיגען קיין שום קראַנקהייט, ניט אַכטענדיג ווי לייכט זי זאָל ניט זיין.

וויסענדיג ווי גרויס עס איז די געפאָהר צו ווערען אַ קאנסאמפטיוו אזוי שנעל ווי דער קערפער ווערט אָפּגעשוואַכט איז עס איינפאך פערברע-כעריש צו פערנאכלעסיגען אירגענד וועלכע קראַנקהייט, ספּעציעל די, וואָס ריהערן אָן דעם האַלז אָדער נאָז.

יעדער מענש, וואָס וויל זיין זיכער געגען קאנסאמפשאן, אויף ווי ווייט עס איז מעגליך צו זיין זיכער אונטער די אומשטענדען, אין וועלכע ער לעבט, דאָרף פון צייט צו צייט זיך לאָזען אונטערזוכען פון אַ דאָקטאָר, אַפילו ווען ער פיהלט זיך ניט קראַנק. דורך דעם וועט ער קענען פערבא-פען יעדע ערנסטע קראַנקהייט זיינע, ווען זי פאנגט זיך נאָר אָן צו ענט-וויקלען, און כמעט יעדע קראַנקהייט, אויב מען פערבאפט זי נאָר פריה גענוג, קען קורירט ווערען, אָדער אַם וועניגסטענס קען איהר ענטוויקלונג אָפּגעשטעלט ווערען.

שפּרײַט זיך דיזע קראַנקהייט און אַלץ מעהר קראַנקע ווערען גערעטעט איי-
דער זייער קראַנקהייט פּראָגרעסירט צו ווייט.

א גרויסע ראָלע אין פּערקלענערען די צאָהל שווינדזוכטיגע אָדער
העלפּען, דאָס זיי זאָלען זיך ניט אַזוי שנעל פּערמעהרען שפּילט אויך דער
כעסערער עקאָנאָמישער צושטאַנד פון פּאָלק, די ריינע אומגעבונג און די
מעהר סאַניטאַרע הייזער, אין וועלכע די אָרעמע לײַט לעבען יעצט.

אויסראַטען אין גאַנצען די קראַנקהייט איז נאָך פּאַרלויפּיג אַ גאַנץ
ווייטער טרוים, אָבער די צאָהל קאָנסאַמפּטיווס קען זעהר פּיעל פּערקלענערט
ווערען, ווען דער גרויסער עולם זאָל פּערשטעהן די אמת'ע געפּאָהר פון
דיזער קראַנקהייט און ניט העלפּען זי פּערשפּרייטען.

די שפּיעכץ, ליחות פון איינעם, וואָס ליידעט פון טובערקולאָזיס,
ענטהאַלט פּיעלע באַצילען, וואָס וועלען אָנשטעקען יעדען, ווער עס וועט האָ-
בען דאָס אונגליק זיי צו איינאַטעמען אָדער קומען מיט זיי אין בעריהרונג
אויף אירגענד וועלכען אַנדערען אופן.

אויב יעדער קראַנקער זאָל זיין פּאַרזיכטיג, ניט שפּיען אין די גאָ-
סען, נאָר אין אַ גאָזטיכעל און דאָס גאָזטיכעל פּערברענען, וואָלט פּער-
שוואַנדען איינע פון די הויפט קעוועלען, דורך וועלכע דיזע שרעקליכע
קראַנקהייט פּערשפּרייט זיך און קריגט אַלע מאָל נייע קרבנות.

ווען יעדער קראַנקער זאָל וויסען, דאָס יעדעס מאָל, וואָס ער שפּייט
אויס אין אַן עפענטליכען פּלאַץ איז גלייך ווי ער וואָלט עמיצען אַריינגע-
שטאָכען אַ מעסער אין רוקען, ווען יעדער קראַנקער זאָל וויסען, דאָס מײַ-
זאָ האַנדלונג פּערשפּרייט ער גיפט אין די גאַסען און פּילייכט וועלען די
מיטגלידער פון זיין אייגענער פאַמיליע פאַלען אַלס קרבנות, וואָלט ער זי-
כער געווען גענוג פּאַרזיכטיג דאָס ניט צו טאָן. נאָך אַלעמען איז עס נאָך
ניט אזא שעהנע זאך צו שפּיען, וואו מען שטעהט און געהט אָדער הוסטען
און ניסען אין דער וועלט אַריין. פון אַן עטהישען שטאַנדפּונקט איז עס
אויך פּיעל שעהנער ווען דער, וואָס הוסט, ניסט אָדער שפּייט זאָל האַלטען
אַ גאָזטיכעל ביים מויל. אין פאַל פון אַ קאָנסאַמפּטיוו מוזען דיזע גאָז-
טיכלאך פּערברענט ווערען, ווייל יעדער פון זיי איז אַ נעסט פון טובערקול-
אָזיס באַצילען.

די געשיר, וואָס דער קאָנסאַמפּטיוו געברויכט ביים עסען, זיינען אַ
געפּאָהר פאַר געזונדע מענשען. די לעפעל אָדער גאָפּעל, וואָס ער נעהמט
אין מויל אַריין, ווערען אָנגעשטעקט מיט טובערקולאָזיס באַצילען און דורך

פון אזעלכע עלטערען האָבען אַ שוואַכען ווידערשטאַנדס־קראַפט געגען דער קראַנקהייט און עס איז כמעט אונמעגליך איינצוהיטען, דאָס זיי זאָלען אין זייער יוגענד ניט אָנגעשטעקט ווערען מיט דער קראַנקהייט פון זייערע שווינדזוכטיגע עלטערען.

אידישקייט און טובערקולאזיס.

טובערקולאזיס אַטאַקירט דעם מענשען אין יעדען עלטער. די קראַנק-הייט שוינט ניט די זויגלינגע און האָט קיין רעספעקט פאַר זקנים, אָבער אַם מעהרסטען ליידען פון איהר מענשען אין עלטער פון 18 ביז 35 יאָהר. די שווינדזוכט מאַכט אויך קיין אונטערשייד אין געשלעכט, און וועניגסטענס אויף דיזען געביט זיינען פרויען גלייך מיט מענער. ראַסען אונטערשייד שפילט אָבער יע אַ גרויסע ראָלע. נעגער, ספּעציעל אין די זידליכע טייל פון די פּעראַייניגטע שטאַטען, פאַלען לייכטע קרבנות פון דיזער קראַנקהייט. די אינדיאַנער פון נאָרד־אַמעריקאַ שטאַרבן פיעל פון די שווינדזוכט, און דאָס זעלבע אין מיט די איירישע, ביי זיך אין אייר-לאַנד און אין אַמעריקאַ. אידען שטאַרבן וועניגער פון קאָנסאָמפּ-שאַן ווי אירגענד וועלכע אַנדערע ראַסע.

וואָרום דאָס איז אזוי איז שווער צו זאָגען. מאַנכע דענקען, דאָס דער לאַנגער גלות, דאָס וואָס די אידען וואוינען שוין אזוי לאַנג אין גרויסע שטערט, געדיכט צוזאַמענגעפאַקט און אין ניט קיין גאַנץ ריינע געטאָס, האָט איהן בלוט פון'ם אידען אויסגעאַרבייט אַ געוויסע ווידערשטאַנדס־קראַפט געגען די טובערקולאזיס־באַצילען. אַנדערע ווידער גלויבען, אַז דאָס וואָס די אידען עסען ניט קיין פלייש פון קראַנקע בהמות, העלפט זיי אויס-צומיידען פיעלע פעלע פון טובערקולאזיס.

ווי צו פעהיטען זיך פון דער קראַנקהייט.

אין די לעצטע יאָהרען זייט מען האָט אָנגעפאַנגען ענערגיש צו בע-קעמפען טובערקולאזיס, איז די צאָהל קרבנות פיעל געפאַלען. דאָס איז צו פערדאָנקען מעהר פון אלעס דער אויפקלערונגס־אַרבייט, וואָס די מעהר פראַגרעסיווע שטאַטען און די ספּעציעלע אַנטי־טובערקולאזיס געזעלשאַפ-טען פיהרען אָן. וואָס מעהר דער עולם ווערט בעקאַנט מיט דער נאַטור פון דיזער קראַנקהייט, ווי זיך אויסצוהיטען פון איהר און ווי זיך צו קו-רירען, ווען איינער ליידעט שוין פון קאָנסאָמפּשאַן, אַלץ וועניגער פער-

זיך ניט פיעלע קאנסאמפטיווס. אויך אונטער דיוע גינסטיגע בעדינגונג-
גען איז זייער הייראט ניט מעהר ווי אן עקספערימענט. עס קען זיך איינ-
געבען, דאס זיי זאלען בלייבען געזונד און ערציהען געזונדע קינדער, עס
קען אויך זיין פונקט פערקעהרט.

פאר פרויען, וואס האבען געליטען פון שווינדזוכט, איז די פראגט
א פיעל ערנסטערע, דערפאר וואס שווענגערען און קינדער האבען פער-
שלימערט אלע מאָל דעם צושטאנד פון דער קראנקער. אויב די פרוי האָט
בלויז אַ לייכטען אָנגריף אין איין פלאַץ אין אַ לונג, אויב זי איז געזונד און
קערפערליך שטארק ענטוויקעלט, אויב זי קומט פון אַ פאַמיליע, וואָס איז
ריין פון טובערקולאָזיס און זי געפינט זיך אין אַ ריינער אומגעבונג, מעג
זי הייראטען. אָבער אויב זי ליידעט נאָך אַלץ פון דער קראַנקהייט, אויב
איהר פאַמיליע איז ניט ריין פון טובערקולאָזיס און זי איז נאָך דערצו
קערפערליך שוואַך און ניט גענוג ענטוויקעלט (פיזיש) טאָר זי אויף קיין
פאַל ניט הייראטען.

דאָס שוואַנגערן און קינדער האָבען וועט בריינגען דערצו, דאָס
איהר קראַנקהייט וועט שנעל פראַגרעסירען און איהר פערקירצען די יאָהרען.
ווי ווייט ערנסט עס איז פאַר אַ מיידעל, וואָס ליידעט פון טובערקו-
לאָזיס אין די לונגען, צו הייראטען און האָבען קינדער, האָט דר. דובאַז
אויסגעדריקט אין פאַלגענדע ווערטער: אויב אַ פרוי, וואָס ליידעט פון
טובערקולאָזיס הייראט, וועט זי די ערשטע קינדעט פילייכט דורכמאַכען
לייכט, די צווייטע — מיט גרויסע שוועריגקייט, די דריטע וועט זי קיין
מאָל ניט דורכמאַכען, זי וועט פריהער בעצאָהלען מיט איהר לעבען פאַר
איהר שריט. און יעדע פרוי דארף געדענקען, דאָס עס איז מעגליך אָנצו-
פאנגען שווענגערען אַפילו, ווען זי איז אין די לעצטע שטופען פון קאַנ-
סאַמפּשאַן.

קען מען קריגען קאנסאמפשאן בירושה?

די פראגע צו מען קען קריגען קאנסאמפשאן בירושה האָט אַרויסגע-
רופען פיעלע דיסקוסיאָנען צווישען דאָקטוירים און לויט די לעצטע פאַר-
שונגען שיינט עס, דאָס אזא זאך איז יע מעגליך, אָבער עס איז זעהר, זעהר
זעלטען, אז דאָס זאָל פאַסירען.

און דאָך זיינען די מעהרסטע קינדער פון עלטערען, וואָס ליידען פון
טובערקולאָזיס, אויך קאנסאמפטיווס. דאָס איז דערפאַר, וואָס די קינדער

עס זיינען אויך דאָ אזעלכע, ביי וועמען די קראַנקהייט האָט שוין אזוי ווייט פּראָגרעסירט, דאָס זיי שטאַרבן ניט אַכטענדיג אויף דעם, וואָס מען זאָל ניט טאָן פאַר זיי. דיזע ווערען פּעררעכענט אין פינפטען קלאַס.

וואָס פּריהער דער שווינדזוכטיגער געפינט אויס די אמת'ע נאָטור פון זיין קראַנקהייט און וואָס פּריהער ער פאַנגט אָן זיך קורירען לויט די פאַרשריפטען פון אַ קאָפּעטענטען דאָקטאָר אַלץ בעסערע אויסזיכטען האָט ער צו זיין אין דער צווייטער קלאַס קראַנקע.

וואָס גענויער דער ערנסט־קראַנקער קאנסאָמפּטיוו פאַלגט די פאַר-שריפטען פון זיין דאָקטאָר אין בעצוג צו דער טריטמענט אַלץ בעסערע אויסזיכטען האָט ער צו זיין אין דער דריטער קלאַס קראַנקע.

דער נאכלעסיגער, דער וואָס וויל זיך און יענעם איינרעדען, דאָס ער איז ניט ערנסט קראַנק, דער וואָס זוכט זיך צו היילען מיט באַבסקע רפואות, קען אין בעסטען פאַל בלויז האָפּען, דאָס ער וועט זיין פון די, וואָס ווערען פּעררעכענט אין פּערטען קלאַס קאנסאָמפּטיווס.

די וואָס זיינען פּריהער געווען געזונד און קומען פון אַ פאַמיליע, וואו עס געפינען זיך קיינע שווינדזוכטיגע און דערצו האָבען זיי אויסגע-פונען גאנץ שנעל די נאָטור פון זייער קראַנקהייט, אויב זיי פאַלגען נאָר די פאַרשריפטען פון זייער דאָקטאָר, געפינען זיך אין אַ ריינער אומגעבונג, עסען גוט, האָבען גענוג פּרישע לופט א. ז. וו., האָבען זיי די בעסטע אויס-זיכטען אויף אַ שנעלער און גוטער ערהאָלונג.

מעגען שווינדזוכטיגע הייראטען?

די פּראַגע צו מעגען שווינדזוכטיגע הייראטען איז זעהר שווער צו פּערענטפּערען, און אַ גרויסע פּעראַנטוואָרטליכקייט נעהמט אויף זיך דער, וואָס פּערענטפּערט די פּראַגע מיט „יע“ אָדער „ניין“.

איך וועל זיך דאָרום אין דיזען פאַל שטיצען אויף דער מיינונג פון אַ גרויסען אויטאָריטעט אין דער מעדיצינישער וויסענשאַפט, פּראָפּעסאָר וויליאַם אַזלער.

פאַר מענער, וואָס האָבען געליטען פון לונגען־טובערקולאזיס און זיינען געזונד געוואָרען, זאָגט דר. אַזלער, איז דאָס הייראטען ניט אזוי שעדליך, אויב זיי זיינען נאָר יעצט געזונד און שטאַרק, געפינען זיך אין אַ געזונטער און ריינער אומגעבונג און אויב אין זייער פאַמיליע געפינען

אויף די פראגע פון מאכען עקסערסייז אָדער רוהען דאָרף פערענט-
פערט ווערען אין יעדען פאל בעזונדער, לויט די געוואוינהייט פון פאציענט
און דעם צושטאנד, אין וועלכען ער געפינט זיך, בעת די פראגע קומט פאַר.
דאָס זעלבע איז אויף מיט די פיעלע אנדערע קלענערע און גרעסערע פראגען,
וואָס שווימען אַרויף ביים איינאָרדערען דאָס לעבען פון אַ שווינדזוכטיגען.
איך וועל דאָ נאָך אַמאָל ווידערהאַלען, דאָס יעדער קראַנקער שטעלט מיט
זיך פאַר אַ בעזונדער פראָבלעם, וואָס מוז בעזונדער פערענטפערט ווערען,
און דאָס קען ניט טאָן דער פאציענט אַליין אָדער דער דאָקטאָר אַליין, נאָר
ביידע צוזאַמען.

די אויסזיכטען פון קאנסאמפּטיווס.

פון דעם, וואָס איך האָב שוין ביז יעצט געזאָגט וועט איהר פער-
שטעהן, דאָס עס איז אונמעגליך צו מאכען אַ כלל פאַר אַלע, וואָס ליידען
פון טובערקולאָזיס אין בעצוג צו די אויסזיכטען, וואָס יעדער פון זיי האָט
אויף געזונד צו ווערען. יעדער פאל האָט זיך זיין בעזונדערען וועג און קען
זיך ענדיגען אויף זיין בעזונדערען שטייגער. אין אַלגעמיין אָבער קען מען
די ליידענדע פון דויער קראַנקהייט צוטיילען אין פינף בעזונדערע קלאַסען:
אין ערשטען קלאַס געהען אַריין די, וואָס האָבען זיך אָנגעשטעקט
פון דער קראַנקהייט און האָבען זיך שנעל ערהאַלט נאָר אַליין ניט וויסענ-
דיג, דאָס זיי האָבען ווען עס איז געליטען פון טובערקולאָזיס.

אין צווייטען קלאַס געהען אַריין די, וואָס האָבען געהאַט אַ לייכטע
אַנשטעקונג מיט ניט גאנץ ערנסטע סמנים פון טובערקולאָזיס און נאָך איי-
ניגע מאָנאַטען טריטמענט אָדער אַן ענדערונג אין קלימאַט ווערען זיי
געזונד.

אין דריטען קלאַס ווערען פעררעכענט די, וואָס צייגען גאנץ דייט-
ליכע סמנים פון שווינדזוכט, נאָר ערהאַלען זיך און ווערען פאַלשטענדיג
געזונד נאָך דעם, ווי זיי קריגען אַ לענגערע צייט די טובערקולאָזיס טריט-
מענט, וואָס איך האָב שוין פריהער דערמאָהנט.

אין פערטען קלאַס ווערען פעררעכענט די, וואָס זיינען גאנץ ווייט
פערגאַנגען און האָבען שוין היבשע שטיקער פון זייערע לונגען אויפגעפרע-
סען פון די באַצילען. דער גאַנג פון זייער קראַנקהייט קען אָבער אָפּגע-
האַלטען ווערען און די קראַנקע קענען נאָך לעבען פיעלע יאָהרען.

די פראגע צו א קראנקער זאל געהן אין א סאנאטאָריום אָדער ניט דאָרף דאָרום בעשלאָסען ווערען לויט די אומשטענדען פון'ם פאציענט. אויב ער קען אין דער היים קריגען די זעלבע היגיענישע אומגעבונג, די זעלבע רינליכקייט און מעדיצינישע בעהאנדלונג ווי אין א סאנאטאָריום אין אין דער זעלבער צייט קריגען די אינדיווידועלע אויפזיכט פון א דאָקטאָר איז נאטירליך פאר איהם בעסער צו בלייבען אין דער היים. פאר א קבצן, וואָס קען דאָס ניט אויספיהרען, איז נאטירליך גלייכער צו געהן אין א סאנאטאָריום, אויב מען וויל איהם נאָר נעהמען.

א סך צו זאָגען אין דיווער פראגע האָט אויף דעם פאציענט'ס גייס-טיגער צושטאנד. פיעלע מענשען אַרט ניט צו געהן אין א סאנאטאָריום. די בעפרייאונג אַם וועניגסטענס פאר א צייט פון עול פרנסה איז פאר זיי א גליק און זיי פיהלען זיך זעהר צופרידען צווישען די אנדערע קראנקע. אויף אנדערע ווידער ווירקט דאָס זעהר שלעכט. זיי פיהלען זיך נידער-געשלאָגען, מרה שחורה'דיג און דענקען, דאָס יעדער בעטראכט זיי אַלס אויסגעשטויסענע פון דער געזעלשאפט. אזעלכע מענשען וועלען קיין מאָל ניט געזונד ווערען אין א סאנאטאָריום, וועהרענד ווען זיי בלייבען אין דער היים פיהלען זיי זיך גלייך מיט אַלע מענשען, פרייער, לעבעדיגער און פיעל געזינטער.

דער גייסטיגער צושטאנד פון דעם קראנקען שפילט א גרויסע ראָלע אין דעם גאנג פון דער קראנקהייט, און דאָרום ווענדען די דאָקטוירים אָן אַלע מעגליכע מיטלען צו זעהן, אז די קראנקע זאלען ניט זיין צופיעל פער-דאגה'ט, ניט צופיעל מרה שחורה'דיג, ניט צופיעל קלערען וועגען זייער קראנקהייט. אויב איינער האָט ליב מוזיק, איז די מוזיק א וויכטיגע טייל פון זיין „רפואה" און וועט איהם העלפען פיעל מעהר ווי א מעדיצין. דאָס זעלבע איז מיט די, וואָס האָבען ליב צו לעזען ליטעראטור אָדער האָ-בען פערגעניגען פון אירגענד וועלכע אנדערע צייט־פערטרייב.

רויכערען איז זעהר שעדליך פאר קאנסאמפטיווס און דאָך, אונטער געוויסע אומשטענדען, וועט א דאָקטאָר ערלויבען א שווינדזוכטיגען צו רויכערען אין פאל דאָס פארבאָטען איהם דיזעס צו טאָן וועט צונעהמען ביים פאציענט א פערגעניגענדען צייט־פערטרייב און פערשאפען גייסטיגע שמערצען. מאַנכע דאָקטוירים ערלויבען זאָגאר געוויסע פאציענטען צו טרינקען א גלאָז ביער ביים עסען, אויב זיי זיינען געוואוינט דערצו און דאָס העלפט זיי בעסער הנאה צו האָבען און פערדייען זייער שפּיין.

זיך בעקוועם. אויב ער פיהלט זיך בעסער ביים ברעג ים איז דאָרטען דער בעסטער פלאץ פאר איהם, אויב ער פיהלט זיך בעסער אויף די בערג זאָל ער פאָהרען אַהין. אויב ער האָסט די קעלט און קען זי ניט פערטראַגן איז נאָריש און פערברעכעריש איהם צו שיקען אין אַ קאַלטער געגענד. דאָס זעלבע איז אויך די פראַגע פון אַ וואַרעמער געגענד.

איידער אַ קראַנקער בעשטימט צו פערלאָזען זיין היים און פאָהרען אין אַ ווייטער געגענד זיך קורירען דאָרף ער זיך פריהער גוט בעראַטען מיט זיין דאָקטאָר אום די אַלע אָנשטרענגונגען און הוצאות, וואָס די ריזע וועט איהם קאָסטען, זאָלען איהם ניט בריינגען מעהר שאַדען ווי נוצען.

דאָרט יעדער קאנסאָמפּטיוו געהן אין אַ סאַנאַטאָריום?

די פראַגע אויב יעדער קראַנקער, וואָס ליידעט פון די שווינדוכט, דאָרף געהן אין אַ סאַנאַטאָריום אָדער מעג פערבלייבען אין דער היים איז אויך ניט לייכט צו פערענטפערען. אויב עס וואָלט מעגליך געווען יעדע-רען, וואָס איז עטוואָס בעריהרט פון דיזער קראַנקייט, צו שיקען אין אַ סאַנאַטאָריום וואָלט די פראַגע פון קאָנסאָמפּשאַן שנעל געקענט געלעזט ווע-רען. אַם וועניגסטענס וואָלטען די געזונדע דאָן געווען זיכער ניט אָנגע-שטעקט ווערען פון די קראַנקע.

אָבער דאָס איז אונמעגליך ווייל 80 פראָצענט פון אונזער גאַנצער בעפעלקערונג וואָלט געדאַרפט געהן אין סאַנאַטאָריום — כמעט אַזוי פיעל ליידען פון דיזער קראַנקייט. די מעהרסטע קראַנקע מוזען אַלזאָ בלייבען אין דער היים, ווייל עס איז איינפאַך פאַר זיי קיין פלאַץ ניטאָ אין די סאַנאַטאָריום.

סאַנאַטאָריום־בעהאַנדלונג האָט איהרע מעלות און איהרע חסרונות. די גרעסטע מעלה איז, וואָס דער קראַנקער איז שטענדיג אונטער דער אויפ-זיכט פון דאָקטוירים. ער געפינט זיך אין אַ פלאַץ, וואָס איז איינגעריכט ספעציעל פאַר אַזעלכע קראַנקע ווי ער איז און אין דער זעלבער צייט איז ער אָפגעשיידעט פון געזונדע מענשען, וועמען ער וואָלט געקענט אָן-שטעקען מיט זיין קראַנקייט. דער גרעסטער חסרון פון אַ סאַנאַטאָריום איז, וואָס אַלע פאַציענטען ווערען בעהאַנדעלט לויט די זעלבע רולס, קרי-גען די זעלבע שפייז און ווערען ניט בעהאַנדעלט ווי בעזונדערע קראַנקע און, ווי מיר האָבען שוין פריהער ערקלערט, איז יעדער קאָנסאָמפּטיוו אַ געזעץ פאַר זיך אַליין און מוז בעהאַנדעלט ווערען אַלס אַ בעזונדערער פאַל.

שערליך. בעסער איז שוין אין אזעלכע אומשטענדען טראָגען לייכטע קליי-
דער און אַנטאָן אַן אויבערראַק, ווען דער קראַנקער פערלאָזט דאָס הויז.
ער וועט דאָן זיין עקסטראַ וואַרעם אָנגעטאָן אין דרויסען און וועט טראָ-
גען לייכטע קליידער אין הויז. אָבער, ווי געזאָגט, איז זעהר וויכטיג, דאָס
דער קראַנקער זאָל זיך אין דיזער הינזיכט בעראַטען מיט אַ דאָקטאָר.

וואס פאר א קלימאט איז בעסער פאר א קאנסאמפטיוו?

די פראגע פון קלימאט איז פאר פיעלע קראַנקע אַ וויכטיגע, פאר
מאנכע איז זי די הויפט־פראגע. מאנכע קראַנקע, וואָס שיינען צו זיין
האָפנונגסלאָז, ווען זיי געפינען זיך אין אַ געוויסען געגענד, ערהאַלען זיך
וואונדערבאר שנעל, ווען זיי בעזעצען זיך אין אַן אנדער געגענד, אונטער
אַן אנדער קלימאט.

אמאָל האָט מען געדענקט, דאָס די פייכטע ים־לופט איז בעסער פאר
קאנסאמפטיווס און מען האָט אלע קראַנקע געשיקט וואוינען ביים ברעג ים.
מאנכע האָבען זיך זעהר גוט ערהאַלט, אנדערע זיינען געוואָרען נאָך ערגער
קראַנק. מיט אַ צייט שפעטער האָט מען אָנגעפאנגען שיקען קראַנקע אויף
די ברעג, ווייט פון ים און אייניגע טויזענד פוס הויך איבער דער אויבער-
פלעכע פון ים. אויך דאָ האָט מען בעמערקט די זעלבע רעזולטאַטען. גוטע
און שלעכטע צוזאַמען.

די פראגע אויב אַ קאַלטער אָדער וואַרעמער קלימאט איז בעסער
פאר די ליידענדע פון שווינדזוכט איז אויך פיעל דיסקוטירט געוואָרען.
די אָנהענגער פון אַ וואַרעמען קלימאט פאר קאנסאמפטיווס וועלען אייז
אָנצייגען פיעלע פעלע פון קראַנקע, וואָס זיינען געהאַלפּען געוואָרען, ווען
זיי האָבען זיך בעזעצט אין אַ וואַרעמען געגענד, און פעלע, וואו קראַנקע
זיינען ניט געהאַלפּען געוואָרען, ווען זיי זיינען פערבליבען וואוינען אין אַ
קאַלטען געגענד. דאָס זעלבע, נאָר פונקט פארקעהרט, וועלען אייך בע-
ווייזען די, וואָס דענקען, דאָס קאנסאמפטיווס דארפען געשיקט ווערען אויף
די קאַלטע ברעג פון קאָלאָראַדאָ.

דער אמת איז, דאָס עס איז ניטאָ קיין שום געגענד, וואָס זאָל זיין
גוט פאר אלע ליידענדע פון די שווינדזוכט און עס איז אונמעגליך צו מאַ-
כען אַ כלל, וואָס זאָל גוט זיין פאר אלע ליידענדע פון דיזער קראַנקהייט.
די פראגע פון קלימאט מוז בעשטימט ווערען אין יעדען פאל בע-
זונדער. די בעסטע געגענד פאר אַ קראַנקען איז די געגענד, וואו ער פיהלט

שפּיז, וואָס דער קראַנקער קען ניט פּערטראָגען, בריינגט איהם קיי-
נע נוצען, נאָר שאַדען.

פּרישע לופט איז איינע פון די וויכטיגסטע זאַכען פאַר יעדען מען-
שען און פאַר יעדע לעבעדיגע בעשעפעניש (מיט דער אויסנאָהמע פון גע-
וויסע באַצילען). פאַר אַ קאָנסאָמפּטיוו איז פּרישע לופט נאָך פיעל וויכ-
טיגער ווי פאַר אַ געזונדען מענשען.

דאָס איז דערפאַר, וואָס אַ טייל פון זיינע לונגען זיינען צושטערט
און קענען ניט ערפילען זייער פליכט פון צושטעלען פּרישע לופט, ספּעציעל
זויער־שטאַף, פאַר דעם בלוט, וואָס צירקולירט דורך די לונגען, און דאַרום
מוזען די געזונדע טיילען פון די לונגען צושטעלען אַ גרעסערע מאָס זויער־
שטאַף אום צו קענען האַלטען דאָס בלוט פון ערפער ריין.

נאָך שפּיז איז פּרישע לופט די וויכטיגסטע זאַך פאַר אַ קאָנסאָמפּ-
טיוו און יעדער ליידענדער פון דיזער קראַנקהייט מוז זיין אויף דער פּרישער
לופט אזוי פיעל ווי נאָר מעגליך. אויב ער קען אויספיהרען צו זיין אין
דער קאָנטרי, וואו די לופט איז פיעל ריינער ווי אין שטאָדט, איז געוויס
גוט. אין שטאָדט זעלבסט איז די לופט נעבען אַ פאַרק נאטירליך ריינער,
ווי אין אַ געדיכט־בעוואוינטער געגענד און וואָס העכער פון סטריט אַלץ
ריינער איז די לופט.

אויב איינער איז געצוואונגען צו פערבלייבען אין שטאָדט מוז ער
זעהן צו זיין וואָס וועניגער אין הויז און וואָס מעהר אויף דער פרייער לופט.
אויב מעגליך זאָל ער פערבריינגען אַלע פיער און צוואַנציג שטונדען פון
מעת לעת אויף דער פרייער לופט, אפילו ווען דאָס וועטער איז ניט אזוי
שעהן אָדער אנגענעהם.

עס איז אַ טעות צו מיינען, דאָס ווען עס רעגענט, שנעעט אָדער עס
איז צו קאַלט אין דרויסען דאַרף אַ קאָנסאָמפּטיוו קראַנקער זיך געפינען
אין הויז. אין יעדען וועטער איז גלייכער פאַר איהם צו זיין אין דרויסען
ער דאַרף זיך נאָר גענוג וואַרעם אָנקליידען.

די פּראָגע פון טראָגען לייכטע אָדער דיקע קליידער איז אויף אַ
העכסט וויכטיגע, און אויף אין דיזען הינזיכט דאַרף דער קראַנקער האָבען
דעם ראַט פון זיין דאָקטאָר. פאַר די, וואָס זיינען שטענדיג אין דער קעלט.
איז גוט דיקע, וואַרעמע קליידער, אָבער פאַר די, וואָס קומען אָפט אַריין
אין אַ הויז און בייטען אָפט זייער אומגעבונג פון דרויסען קעלט אויף דער
שטוביגער וואַרעמקייט, איז דאָס שטענדיג טראָגען פון דיקע קליידער

זעלבסטפערשטענדליך, אויב מיר ווילען בעקעמפען די באצילען און אפהאלטען די פערשפרייטונג פון דער קראנקהייט, מוזען מיר פעהיטען דעם פאציענט פון אויסצעהרונג. דאס קענען מיר טאן דורך געבען דעם פאציענט אזוי פיעל נארהאפטע שפיז וויפיעל ער קען נאך פערטראגנען.

ביים ברייטען עולם האט זיך אויסגעארבייט אן אייגענע טעאריע וועגען דיזער פארמע פון בעהאנדלען קאנסאמפטיווס. ניט איינמאל איז אונז אויסגעקומען צו הערען די בעמערקונג, דאס „טובערקולאזיס קען מען פערשטאפען מיט שפיז“. דער וואס האט דאס געזאגט האט ערנסט גע-גלויבט, דאס די לעכער אין די לונגען, ווי ער האט זיך אויסגעדריקט, ווע-רען פערשטאפט, ווען דער קראנקער עסט א סך. דיזער גלויבען איז נא-טירליך אן אונזין. דאס עסען א סך איז מיט דעם צוועק גוט צו מאכען, וואס דער קערפער פערלירט דורך דער קראנקהייט און מאכען דעם קערפער עקסטרא שטארק, ער זאל קענען אויסהאלטען זיין קאמף מיט די באצילען, וואס פרעסען איהם אויף.

און דארום טאקע איז ניט גענוג בלויז עסען א סך, נאך מען דארף אויך וויסען וועלכע שפיז צו עסען און וועלכע אויסצומיידען. די הויפט זאך איז צו קריגען וואס מעהר נארהאפטיוויט אין א וואס קלענערע מאס שפיז. מאנכע שפיז זיינען גרויס און שווער, האבען פיעל „קערפער-מא-סע“ אבער זעהר וועניג נארהאפטיוויט אין זיך. אזא שפיז פילט אן דעם מאגען און פערדארזאכט דעם קערפער פיעל ארבייט זי צו פערדייען. דער קערפער קריגט אבער דערפון זעהר וועניג, און כל סוף אין די שפיז אן אויסגאבע אנשטאט אן אייננאחמע פאר'ן קערפער.

אלס א כלל איז פלייש, פיש, אייער, מילך, קרים, ניס און עהנליכע שפיז-ארטיקלען זעהר גוט פאר קאנסאמפטיווס, אבער ניט אלע קראנקע קענען פערטראגען די זעלבע סארט שפיז אין דער זעלבער מאס. א סך ווענדעט זיך אין דעם געשמאק פון דעם קראנקען און אין די סארט שפיז-צו וועלכע ער איז געוואוינט אדער וועלכע ער גלייבט אים בעסטען.

אין דיזען זין איז א סאנאטאריום ניט זעהר גוט פאר א קראנקען, ווייל אין א סאנאטאריום מוזען אלע קראנקע עסען די זעלבע שפיז צו זיי גלויבען זיי אדער ניט. יעדער קראנקער דארף אבער געדענקען, דאס אזוי שנעל ווי ער געפינט אויס, דאס ער קען ניט פערטראגען א געוויסע סארט שפיז מוז ער גלייך וועגען דעם לאזען וויסען זיין דאקטאר. די

ווילענדיג און ניט וויסענדיג אין בעריהרונג מיט פרעמדע טובערקולאָזיס באַצילען.

דאָס זעלבע מיטעל ווערט אויך אָנגעווענדעט צו היילען די וואָס האָבען זיך שוין אָנגעשטעקט פון דער קראַנקהייט. שטאַרקען דעם קער-פער פון פּאַציענט, אויפבויען צוריק זיין געזונד אום ער זאָל קענען ערפאַלג-רייך בעקעמפּען דעם שעדליכען איינפלוס פון די באַצילען איז די איינ-ציגע ווירקזאמע הילפּע, וואָס די מעדיצינישע וויסענשאַפט ווייס פאַר קאָן-סאָמפּטיווס. און דאָס איז די איינציגע בעהאַנדלונג, וואָס די קאָנסאָמפּ-טיווס קריגען אין די טובערקולאָזיס סאַנאַטאָריומס.

שטאַרקען דעם קערפער פון דעם קראַנקען, אויפבויען צוריק זיין פערלאָרענע ווידערשטאַנדס־קראַפט איז אָבער לייכטער צו זאָגען ווי צו טאָן. די הויפט שוועריגקייט ליגט אין דעם, וואָס מען קען ניט בעהאַנדלען יעדען קראַנקען לויט די זעלבע כללים. בעהאַנדלונגען, וואָס זיינען גוט פאַר איינעם טויגען ניט פאַר אַ צווייטען.

עס איז דאָרום זעהר וויכטיג פאַר יעדען קראַנקען, אויב ער געפינט זיך ניט אין אַ סאַנאַטאָריום, צו שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון אַ קאָמפּעטענטען דאָקטאָר, זיך לאָזען אָפּט אונטערזוכען און שטרענג אויס-פאָלגען אַלע אָרדערס, וואָס דער דאָקטאָר וועט איהם געבען.

דעם דאָקטאָר'ס פאַרשריפטען וועלען זיך בעציהען מעהרסטענס אויף שפייז, לופט, רוה, עקסערסיז, קליידונג און עהנליכע זאַכען. מיר וועלען בעטראַכטען יעדע פון דיזע פאַרשריפטען בעזונדער.

שפייז פאר קאנסאמפטיווס.

דעם נאָמען קאָנסאָמפּשאַן האָט דיזע קראַנקהייט געקראָגען דערפאַר. וואָס די, וואָס ליידען פון טובערקולאָזיס, ווערען געוועהנליך שנעל אויס-געזערט. די קראַנקע פערלירען שנעל געוויכט און צוזאַמען מיט דעם אויך פיעל געזונד.

מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, דאָס די הויפט געפאָהר פאַר'ן קראַנקען איז, ווען זיין געזונד איז שוואַך און זיין ווידערשטאַנדס־קראַפט פערקלענערט. די אויסזעהרונג העלפט דאָרום צו פערערגערען זיין צו-שטאַנד און מאַכט מעגליך פאַר די באַצילען צו פערשפרייטען זיך איבער דעם גאַנצען קערפער.

דאס הייסט, אז דער, וואָס האָט אַ „ביסעל טובערקולאזיס“ איז זי-
כער ניט צו קריגען מעהר דורך אַן אנשטעקונג פון אנדערע פערזאנען,
אלעס וואָס ער דאַרף טאָן איז זעהן, דאָס זיינע אייגענע באצילען, די וואָס
געפינען זיך שוין אין זיין קערפער, זאָלען בלייבען אונטעטיג.

דיזער פאקט ערקלערט פילייכט, וואָס אַבוואָהל אַכטציג פראָצענט פון
אלע איינוואוינער פון גרויסע שטעט זיינען אָנגעשטעקט פון טובערקולא-
זיס, ליידען אָבער ניט אלע פון דיזער קראַנקהייט, דאָס זייענדיג שטענ-
דיג אַרומגערינגעלט פון אזוי פיעל קאנסאמפטיווס, בלייבען די מעהרסטע
מענשען פערהעלטניסמעסיג פריי פון דיזער קראַנקהייט.

אזוי שנעל אָבער ווי דער פערזאָן ווערט אָפגעשוואַכט, אַרבייט איבער
זיינע קרעפטען, עסט ניט גענוג, אָדער שלאָפט ניט גענוג, אַ לענגערע צייט
ווערט די נאטירליכע ווידערשטאַנדס-קראַפט, וואָס זיין קערפער בעזיצט,
פערקלענערט. די באצילען, וואָס זיינען ביז יעצט געהאַלטען געוואָרען
פערשפאַרט, פיהלען זיך בעפרייט פון זייער געפענגשאַפט און פאַנגען אָן
אויסברייטען זייער טעטיגקייט. ספּעציעל איז דאָס דער פאַל, ווען דער פער-
זאָן, אין דיזען אָפגעשוואַכטען צושטאַנד, קיהלט זיך צו, אָדער קריגט אַן
אַנדער לייכטע קראַנקהייט, וואָס העלפט אין גאַנצען צו צוברעכען די פעס-
טונג, וואָס דער קערפער האָט אויסגעבויט געגען די באצילען. די טובער-
קולאזיס באצילען האָבען פאַר זיך אַ פרייען וועג און דער מענש ווערט אָג-
געשטעקט פון די באצילען, וואָס ער האָט די גאַנצע צייט אַרומגעטראָגען
אין זיין אייגענעם קערפער.

דיזער פונקט וועט פאַר פיעלע מענשען קלאָר מאַכען, ווי עס קומט,
דאָס מאַנכע מענשען געפינען אויס דאָס זיי ליידען פון טובערקולאזיס, אָב-
וואָהל זיי זיינען זיכער, דאָס זיי זיינען ניט געקומען אין קיין בעריהרונג
מיט קאנסאמפטיווס. אָנגעשטעקט זיינען דיזע מענשען געוואָרען נאָך
מיט יאָהרען צוריק. זייער יעצטיגע קראַנקהייט איז געקומען פון דעם,
וואָס זיי האָבען זיך אָנגעשטעקט מיט זייערע אייגענע באצילען אזוי שנעל
ווי זיי האָבען ערלויבט זייער קערפער צו פערלירען זיין ווידערשטאַנדס-
קראַפט.

דאָס בעסטע מיטעל ווי זיך אויסצוהיטען פון טובערקולאזיס איז
דאָרום אויפצוהאַלטען דאָס געזונד אום דער קערפער זאָל קענען ווידער-
שטעהן אַן אנשטעקונג פון זיינע אייגענע באצילען אין פאַל ער קומט נישט

געגעבען. טויזענדע וויסענשאפטס־מענער אין אלע טיילען פון דער וועלט ארבייטען אויף פערשיידענע עקספערימענטען אין דער האַפענונג צו געפֿינען אַ מיטעל, וואָס זאָל קענען פערניכטען די באַצילען אין'ם מענשליכען קערפּער אין דער זעלבער צייט ניט טויטען דעם קערפּער צוזאַמען מיט די באַצילען.

מאָנכע פון די פיעלע עקספערימענטען שיינען צו זיין טיילווייז ערפֿאָלגרייך און מיר מענען האַפּען, דאָס פריהער אָדער שפעטער וועט מען אַזא מיטעל געפינען. פֿאַרלויפֿיג אָבער איז די איינציגע רפואה געגען טו־בערקולאָזיס צו שטאַרקען דעם קערפּער פון'ם קראַנקען ער זאָל אויס־האַלטען זיין קאַמף מיט די באַצילען.

דיזע ערקלערונג וועט פֿילייכט פֿאַר מאָנכע זיין אונפֿערשטענדליך און פֿאַר די מעהרסטע לעזער וועט עס זיכער קלינגען ווי ווערטער אָהן אירגענד וועלכע בעדייטונג. „שטאַרקען דעם קערפּער פון קראַנקען“, קלינגט זעהר שעהן, אָבער ווי אזוי? מיט וואָס? און ווי אזוי וועט עס העלפֿען צו רעטען איהם פון'ם שיקזאַל, וואָס איז בעשטימט פֿאַר יעדען ליידענדען פון טובערקולאָזיס?

עס איז דאָרום נויטיג פֿאַר יעדען לעזער פון דיזע ציילען צו האָבען אַ מעהר אָדער וועניגער קלאָרען בעגריף וועגען דעם אינערליכען צושטאַנד פון אַ מענשען, וואָס ליידעט פון קאָנסאָמפּשאַן.

לויט די נייעסטע מעדיצינישע פֿאַרשונגען אין דער פּראַגע פון טו־בערקולאָזיס שיינט עס, דאָס די מעהרסטע מענשען ווערען אָנגעשטעקט מיט די טובערקולאָזיס באַצילען אין זייער פריהער יוגענד.

אויב די אַנשטעקונג איז שטאַרק גענוג און דאָס קינד איז אַ שוואַכעם שטאַרבט עס פון טובערקולאָזיס, ווען ניט ערהאַלט עס זיך פון דער אַטאַקע און די באַצילען בלייבען פערשטעקט ערגעץ וואו אין די לונגען, אָדער אין אַן אנדער טייל פון קערפּער און וואַרטען אויף זייער געלעגענהייט צו קענען נאָך אַמאָל אַטאַקירען זייער בעל הבית.

אזוי לאַנג ווי דער מענש בלייבט געזונד און זיין קערפּער האָט אין זיך גענוג ווידערשטאַנדס־קראַפט האָבען די באַצילען קיין שום שליסה ניט איבער איהם. זיי בלייבען איינגעשפּאַרט אין דעם פלאַץ, וואו זיי געפינען זיך און קענען זיך ניט פערמעהרען און פערשפּרייטען צו אנדערע טיילען פון קערפּער. זייער אַנוועזענהייט מאַכט אויך דעם מענשען זיכער געגען אַ נייע אויסערליכע אַנשטעקונג פון טובערקולאָזיס באַצילען.

זיך. אפילו דאקטוירים, וואס זיינען קאנסאמפטיווס, מענשען, וואס וויי-סען גוט די ערנסטקייט פון זייער לאגע, אויך זיי זיינען שטארקע אפטי-מיסטען ביז זייער לעצטען אטעם-צוג.

פיהרט א קאנסאמפטיוו, וואס איז ערנסט קראנק צו א דאקטאר, זאל יענער איהם געבען א לעפעל זיסע וואסער און איהם פערזיכערען, אז דאס וועט איהם קורירען פון זיין קראנקהייט און דער אונגליקליכער וועט זיך ווירקליך פיהלען בעסער פאר א קורצע צייט. זיין פיזישע לאגע וועט זיך טאקע ניט בעסערען, אָבער זיין שטארקער ווילען געזונד צו ווערען און זיין גלויבען אין דער רפואה וועט גובר זיין די פיזישע ליידען און ער וועט זיך ווירקליך פיהלען ערלייכטערט. דאס איז די קראפט פון אונזער מערקווירדיגען אונפערשטענדליכען און פערצווייפעלטען ווילען, מיט וועלכען מיר האלטען זיך אָן לעבען, ניט אכטענדיג ווי טרויעריג דאס לעבען איז.

מיט דיזען אפטימיזם בענוצען זיך די מאנופעקטשורערס פון דיזע פייק־מעדיצינס. די גלענצענדע פערשפרעכונגען אויף א זיכערע הילף, וואס דער קראנקער לעזט אין די אדווערטייזמענטס, די בריף פון אנדערע, וואס געברויכען די זעלבע מעדיצין און זיינען ווירקליך „געהאלפען“ גע-וואָרען צוזאמען מיט זיין אייגענעם שטארקען גלויבען, דאס ער וועט גע-זונד ווערען, ווירט אויף'ן קראנקען, דאס ער זאל זיך ווירקליך פיהלען בעסער אויף א קורצע צייט. און אין דיזער צייט שרייבען זיי די בריף צו די מאנופעקטשורערס.

אונטערזוכונגען פון הונדערטע „טעסטימאניאלס“ האָבען בעווויזען, דאס די שרייבער האָבען אָדער קיין מאָל ניט געליטען פון קאנסאמפשאן און האָבען פאָלגליך ניט געהאט פון וואס זיך צו קורירען, אויסער פון אן איינערדעניש, אָדער זיי האָבען יע געליטען פון קאנסאמפשאן און זיינען טאקע... געשטארבען. די איינערדעניש, דאס זיי פיהלען זיך בעסער, האָט אָנגעהאלטען בלויז א קורצע צייט. די באצילען שרעקען זיך ניט פאר פייק־מעדיצינס און טוען זייער צושטערונגס־ארבייט טראץ דעם שטארקען אפטימיזם פון קראנקען.

די איינציגע רפואה פאר קאנסאמפטיווס.

די האָפענונג צו געפינען א זיכערען הייל־מיטעל געגען די טובער-קולאזיס באצילען פונקט ווי מיר האָבען זיכערע מיטלען געגען די פאראזי-טען, וואס פערארזאכען מאלעריא האָט מען נאָך דערווייל ניט אויס-

עס איז פאַרלויפֿיג ניטאָ קיין שום „מעדיצין“, וואָס זאָל קע-
נען פֿערניכטען די טובֿערקולאָזיס באַצילען אין מענשליכען קערפֿער.
עס איז פאַרלויפֿיג ניטאָ קיין שום „מעדיצין“ פֿאַר קאָנסאָמפּטיווס.

פֿיך „קאָנסאָמפּשאַן-רפּואַת“.

אויב די אַלע קאָנסאָמפּשאַן-רפּואַת ווײַנען ווירקליך אזוי נוצלאָז,
ווי זשע קומט עס, וואָס אזוי פֿיעל מענשען קויפֿען זיי? וועלען מאַנכע
לעזער פרעגען. ווי קומט עס, וואָס יעדער מאַנופֿעקטשורער פֿון אַ קאָנ-
סאָמפּשאַן-רפּואַת, האָט גאָנצע פעק מיט בריף פֿון מענשען, וואָס ערקלע-
רען, דאָס זיי האָבען געברויכט דיזע רפּואַת און ווײַנען געהאָלפֿען געוואָרען?
די פּראָגע איז זעהר אַ וויכטיגע און פֿערדינט אַ גענויען און קלאָרען
ענטפֿער.

אין די פֿעראַייניגטע שטאַטען גיבען מענשען אויס פּופּצעהן מילי-
אָן דאָלאַר אַ יאָהר אויף דיזע „קאָנסאָמפּשאַן רפּואַת“. פינף הונדערט
פֿערשיידענע פֿילען, פּראָשקעס און קאָלירטע פֿלעשלאַך וואַסער ווערען
פֿערקויפט אַלס „זיכערע רפּואַת“ פֿאַר טובֿערקולאָזיס, און אַרום צוויי
הונדערט פֿערשיידענע „דאָקטוירים“, „פּראָפֿעסאָרען“ און „אינסטיטושאָנס“
פֿערזיכערען דורך אַדווערטייזמענטס, דאָס זיי קענען אייך רעמען פֿון דער
וויסער פעסט, אויב איהר וועט נאָך זיי גוט בעצאָלען פֿאַר זייער „מעדיצין“.
אונפֿאַרטייאַשע אונטערזוכונגען פֿון דיזע רפּואַת האָבען בעוווּזען,
דאָס קיין איינציגע פֿון דיזע „רפּואַת“ קען עטוואָס העלפֿען געגען דער
טובֿערקולאָזיס קראַנקהייט. אַן אַמת'ע רפּואַת צו דיזער קראַנקהייט מוז
העלפֿען פֿערניכטען באַצילען אין'ס קערפֿער אָהן דאָכיי צו שאַדען דעם קער-
פֿער זעלבסט. זי מוז אויך העלפֿען אויפֿבויען די קערפֿער-געוועבען, וואָס די
באַצילען האָבען שוין צושטערט. קיין איינציגע פֿון די אַדווערטייזמע
קאָנסאָמפּשאַן-רפּואַת קען דאָס טאָן. דער וואָס בעהויפטעט, דאָס ער
קען מיט דיזע רפּואַת קורירען איינעם פֿון קאָנסאָמפּשאַן, מעג ער זיך
רופֿען „דאָקטאָר“ אָדער „פּראָפֿעסאָר“, איז אַ פּשוט'ער שווינדלער.

און ווי אזוי קען מען ערקלערען די אַלע בריף, וואָס די מעדיצין-
מאַנופֿעקטשורערס דרוקען? אויך דאָס איז ניט שווער.

איינע פֿון די כאַראַקטעריסטיקס פֿון קאָנסאָמפּטיווס איז זייער מערק-
ווירדיגער אָפּטימיזם וועגען זייער אייגענער לאַגע. ווי ערנסט קראַנק דער
מענש זאָל ניט זיין איז ער פעסט איבערצייגט, דאָס זיין צושטאַנד בעסערט

לען מיט צופרידענהייט בעצאהלען אייניגע מאָל צו פופצען דאָלאַר פאַר
אזא מעדיצין. די מאָנאָפּעקטשורערס האָבען דאָרום געפונען א פּרוכטבא-
רען מאַרק פאַר זייער „רפואה“ און האָבען געשאַרט געלט מיט די לאָפּעטעס.

א כעמישע אונטערזוכונג פון זייער וואונדערבארע מעדיצין האָט
בעוווּזען, אז זי האָט אזא ווירקונג צו היילען לונגען־טובערקולאזיס, ווי די
בעריהרונג פון קעניג'ס מאָנטעל האָט א ווירקונג צו היילען קרעציגע. די
„אינסטראַקשאַנס“, וואָס בעגלייטען די וואונדערבארע קאנסאמפשאן רפואה,
האָבען אָבער יע א שייכות צו טובערקולאזיס.

אום געהאָלפּען צו ווערען פון דיזער רפואה, זאָגט אויף דער מא-
נאָפּעקטשורער, מוזט איהר פינקטליך אויספאָלגען די פאָלגענדע פאַר-
שריפטען :

אם וועניגסטען דריי מאָל א טאָג דארפט איהר נעהמען צו אַכט טראָ-
פען מעדיצין אין א צוויי־דריי גלעזער פרישע מילך, און פערבייסען מיט
עטליכע העכסט פרישע רויהע אייער. אויסער דעם מוזט איהר עסען גו-
טע און נאָרהאָפטע שפייז, זיין אויף דער פרישער לופט, ניט ארבייטען
צו שווער און ניט אין א שטויביגער אומגעבונג, שלאָפּען מוזט איהר ביי
אָפּענע פענסטער אָדער אויף דער פרייער לופט.

דיזע פאַרשריפטען זיינען די גאַנצע און איינציגע טריטמענטס, וואָס
די מעדיצינישע וויסענשאַפט ווייס פאַר קאנסאמפשאן. אויב איינער, וואָס
ליידעט פון טובערקולאזיס אין די לונגען, וועט זיי דורכפֿיהרען וועט ער
זיכער פערלייכטערען זיין לאַגע און אין מאַנכע פעלע, אויב ער פאַנגט
דאָס אָן פריה גענוג איידער די קראַנקהייט איז צו ווייט פּערגאַנגען, קען
ער אויף האָפּען אויף א פאָלשטענדיגע ערהאָלונג.

אין דיזען פאל איז די „זיכערע מעדיצין“ אן איינפאַכער שווינדעל.
די מאָנאָפּעקטשורערס נאָרען כלויז אויס דאָס געלד ביים קראַנקען, זיי
ראַטען איהם אָבער אין דער זעלבער צייט ניט צו פערנאָכלעסיגען די אַנ-
דערע אמת'ע מיטלען, וואָס קענען איהם העלפּען. ניט אלע פאַטענט מע-
דיצין מאָנאָפּעקטשורערס זיינען אָבער אזוי געוויסענשאַפט. פיעלע היי-
סען אויף אין גאַנצען זיך צו פערלאָזען אויף זייער ביסעל סינק־וואַסער,
און דער קראַנקער פערנאָכלעסיגט דערביי צו טאָן דאָס, וואָס וואָלט איהם
זיכער, אויב ניט געהאָלפּען, אַם וועניגסטענס פערלייכטערט זיין לאַגע און
פערלענגערט זיין לעבען.

דער וואָס טרינקט זיך כאַפט זיך אָן אַ שטרוי, זאָגט אַ גלייכוואָרט. און די הונדערטע טויזענדע ליידענדע פון דער ווייסער פעסט זיינען אלע מאָל געווען בערייט זיך אַנצוכאַפּען אָן יעדע נייע זאַך, וואָס האָט זיי פערשפּראָ- כען הילף. זיי זיינען אויך בערייט גוט צו בעצאָהלען פאַר יעדע נייע „רפואה“ צו קאָנסאָמפּשאַן.

ספּעציעל צוליב דעם לעצטען פונקט זיינען פון צייט צו צייט ערש- שינען „ערפינדער“ פון אַ „זיכערע רפואה“ פאַר טובערקולאָזיס. יעדע פון דיזע „זיכערע רפואות“ האָט זיך נאָך אַ גענויע אונטערזוכונג אַרויסגעצייגט צו זיין ווערטלאָז, וואָס אַנבעלאַנגט דאָס היילען פון טובערקולאָזיס — מאַן- כע „רפואות“ האָבען זיך גראַדע אַרויסגעצייגט צו זיין ווערטפּאָל פאַר זיי- ערע ערפינדער.

אויך יעצט געפינט מען אויף דעם אַפטייק־מאַרק אַרום פינף הונ- דערט פערשיידענע מעדיצינען, וואָס, ווען מען זאָל גלויבען די מאַנופעק- טשורערס, קענען פאָלקאָם געזונד מאַכען יעדען קאָנסאָמפּטיוו.

שטאַרק ווי עס ווילט זיך ניט ענטווישען די אונגליקליכע, וואָס ליי- דען פון דיזער קראַנקהייט, מוזען מיר אָבער דאָ ערקלערען, דאָס ביז יעצט האָט די מעדיצינישע וויסענשאַפט נאָך ניט אויסגעפונען קיין איינציגע מעדיצין, אין דער פאַרמע פון אַ פיל אָדער וואַסער, וואָס זאָל העלפּען גע- גען די טובערקולאָזיס־באַצילען. אלע מעדיצינען, וואָס מען פערקויפט אלס „זיכערע רפואה גענען טובערקולאָזיס“ זיינען ווערטלאָז אָדער פשוט שעדליך. אין יעדען פאַל ראַטען מיר יעדען אונגליקליכען, וואָס ליידעט פון טובערקולאָזיס, צו ווייכען פון דיזע רפואות ווי פון אַ פעסט.

אָט האָט איהר אַ ביישפּיל פון אזא זיכערע רפואה גענען טובערקו- לאָזיס:

די באַזאָרד אָוו העלטה האָט מיט אַ צייט צוריק פערקלאָגט די מאַ- נופעקטשורערס פון אַ געוויסע מעדיצין, וואָס ווערט פערקויפט אלס אַ „זי- כערע רפואה“ פאַר קאָנסאָמפּשאַן (טובערקולאָזיס אין די לונגען). דער פרייז, וואָס די מאַנופעקטשורערס פערלאַנגען, פאַר אַ קליין פלעשעלע פון זייער מעדיצין איז פופּצעהן דאָלאַר (די קאָסטען צו מאַנופעקטשורען אזא באַטעלע מעדיצין, ווי מען האָט אויסגעפונען, איז ניין סענט). אָבער וואָס פאַר אַ ראָלע שפּילט פופּצעהן דאָלאַר פאַר אַ „זיכערע רפואה“ פאַר דע- שרעקליכער ווייסער פלאַג? די צעהנדליגע טויזענדע קאָנסאָמפּטיווס ווע

סימנים, וואס זאלען דיזען פערדאכט בעשטעטיגען. דאס וועט אייך פי-לייכט אויך ערקלערען ווארום איין דאקטאָר וועט אמאל ערקלערען א פא-ציענט פאר קאנסאמפשאן, וועהרענד א צווייטער דאקטאָר וועט דעם זעל-בען פאציענט אין זעלבען טאָג ערקלערען, דאס ער האָט ניט קיין סימן פון דער קראנקהייט. דער ערשטער דאקטאָר וויל זיין אויף דער זיכערער זייט. ער דענקט, אז די גוטע שפייז, פרישע לופט און א ריינערע אומ-געבונג, וואס זיין פאציענט וועט געניסען, וועלען איהם יעדענפאלס ניט שאדען. דער צווייטער דאקטאָר וויל פערמיידען דעם פאציענט אומזיסטע אנגיסט און ליידען, וואס זיין, דעם דאקטאָר'ס, אורטייל וועט פערשאפען דעם אונגליקליכען און ער וויל פריהער זיכער זיין, דאס דער פאציענט ליי-דעט פון דער קראנקהייט איידער ער ערלויבט זיך דאס צו זאָגען מיט גע-וויסנהייט.

עס זיינען דא אָבער אייניגע סמנים, וואס דער פאציענט זעלבסט קען לייכט בעמערקען און וואס וועלען כמעט יעדען דאקטאָר מאכען מעהר ווי בלויז פערדעכטיגען דיזע קראנקהייט. ווען א פערזאָן פיהלט זיך ניט מיט אלעמען, שוואַך, מוטלאָז, אָהן אפּעטיט, און אין אלגעמיין עפעס ווי א ניט-אויסגעשלאָפענער און ער האָט דערצו קיין ספעציעלע אורזאכע ניט, ווען ער האלט נאָך דערצו אין איין פערלירען געוויכט, פיהלט זיך פיבעריש יעדען אָבענד און שוויצט זעהר ווען ער שלאָפט, דיזער מענש דאָרף גלייך געהן צו א ספעציאליסט אין לונגען-קראנקהייטען. אין די מעהרסטע פל-לע וועט זיך ארויסצייגען, דאס דער מענש טראָגט זיך ארום מיט גאנצע רעגמענטען טובערקולאזיס באצילען אין זיינע לונגען.

מעדיצינישע בעהאנדלונג פאר קאנסאמפשאן.

זייט מענשען זיינען בעקאנט מיט דיזער קראנקהייט נאָך איידער מען האָט געוואוסט, דאס טובערקולאזיס ווערט פעראורזאכט פון א בעשטימטען סאָרט באצילען, נאָך איידער מען האָט איבערהויפט געוואוסט, דאס עס עקזיסטירען אזעלכע בעשעפענישען ווי באצילען, האָבען מענשען שוין גע-זוכט מיטלען ווי אזוי צו בעקעמפּען דיזע קראנקהייט.

הונדערטע טויזענדע וויסענשאפטס־מענשען האָבען מקריב געווען זיי-ער גאנצעס לעבען אויפצוזוכען מיטלען ווי צו קורירען טובערקולאזיס, אָבער ליידער אָהן ערפאלג.

און דורך די אָנשטרענגונג פון'ם שטענדיגען הוסטען פלאצען די דינע וועג-
טעלאָך. דאָס בלוט פילט דאָן אָן די לופט־זעקעלאָך און צוזאמען מיט די
לופט, וואָס מיר אַטעמען אויס געהט דאָס בלוט פון די קליינע לופט־זעקע-
לאָך דורך די קלענערע און גרעסערע לופט־דערהערן ביז עס גרייכט אונ-
זער מויל.

עס זיינען דאָ נאָך אַנדערע וועגען ווי אזוי דיזע קראַנקהייט קען זיך
צושריטט בעווייזען, עס וואָלט אָבער געווען שוין צופיעל זיך אַריינצולאָ-
זען אין איינצעלהייטען זיי אַלע אויסצורעכענען. יענע סמנים זיינען יע-
דענפאלס בלויז פאַר געניטע דאָקטוירים צו דערקענען און פאַר דעם פשוט'ן
לעזער האָבען זיי קיין ווערט ניט.

די הויפט־סימנים פון דער קראַנקהייט.

עס איז שווער אָנצוצייגען אויף איינעם אָדער אייניגע פון די פיעלע
סימנים פון קאָנסאָמפּשאַן און זאָגען אָט דיזע און ניט קיין אַנדערע זיינען
די זיכערע סימנים פון דער קראַנקהייט און יעדער, וואָס צייגט דיזע סימנים,
איז אַ זיכערער קאָנסאָמפּטיוו. די ערשטע סימנים פון דער קראַנקהייט זיי-
נען, ווי מיר האָבען שוין פריהער אָנגעצייגט, אזוי פערשיידען, דער גאָנג
פון דער קראַנקהייט איז אזוי ניט עהנליך אין אַלע פעלע, דאָס בלויז נאָך
אַ גענויער אונטערזוכונג אָדער נאָך אייניגע אונטערזוכונגען קען אַ דאָק-
טאָר מיט בעשטימטהייט זאָגען: ביי דיזען מענשען ענטוויקעלט זיך יעצט
דיזע קראַנקהייט, וואָס מיר רופען קאָנסאָמפּשאַן.

ספעציעל ווען מען נעהמט אין אַנבעטראַכט, וואָס עט מיינט פאַר
אַ מענשען זיך צו דערוויסען. דאָס ער ליידעט פון דער ווייסער פעסט,
דאָרף מען זיכער זיין זעהר פאָרויכטיג מיט'ן אַרויסגעבען דיזען אורטייל,
וואָס קען מיינען אַ רואינע פאַר'ן פערזאָן און פיליכט אויף פאַר זיין
פאַמיליע.

אין דער זעלבער צייט איז אָבער וויכטיג, אַז די ריכטיגע „דייעג-
נאָזיס“ זאָל געמאַכט ווערען וואָס אַם פריהסטען, ווייל ווען די קראַנקהייט
ווערט פערבאָפט ביים אָנפאַנג פון איהר ענטוויקלונג איז ניט שווער אין
גאַנצען אויסצוהיילען דעם קראַנקען.

דער דאָקטאָר געפינט זיך דאָרום אין אַ זעהר אונאַנגענעםער לאַגע.
ווען ער פערדעכטיגט בלויז, דאָס זיין פאַציענט ליידעט פון טובערקולאָזיס
אין די לונגען און ער קען ניט אויסגעפינען דורך זיין אונטערזוכונג גענוג

אין אנדערע פעלע פאנגט זיך די טובערקולאָזיס אָן מיט סימנים פון מאלעריא. דער קראנקער האָט פיבער, אָבער אַבוואָהל די אינערליכע היץ פון זיין קערפּער איז פיעל העכער ווי געוועהנליך, ווארפט איהם אַ צאָהן אָן אַ צאָהן פאַר קעלט. דיזער צושטאַנד האלט אָן אַ קורצע צייט און דאַן ווערט איהם ווארעמער, אַ שווייס בעדעקט זיין גאַנצען קערפּער, מאַנכעס מאל באָרט ער זיך איינפאַך אין שווייס און ער שלאָפט דאַן איין.

דיזער צושטאַנד ווידערהאַלט זיך יעדען טאָג אָדער יעדע צוויי טעג און די דאָקטוירים פערדעכטיגען געוועהנליך, דאָס דער קראנקער ליידעט פון מאלעריא און בעהאַנדלען איהם פאַר דיזער קראנקהייט. אַמאל טרעפט טאַקע, אַז מאלעריא און טובערקולאָזיס פאַנגען זיך גלייכצייטיג אָן, אין פיעלע פעלע אָבער ווערט דער פיבער, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר מאלעריא, פּעראורזאַכט פון טובערקולאָזיס באַצילען.

דער ערשטער סימן פון טובערקולאָזיס קען אויך זיין אַ הייזעריגקייט, ווען די באַצילען גרייפּען פריהער אָן דעם האַלז און די שטים בענדער (די פאַלדען פון האַלז, וואָס וויברירען בעת מיר רעדען).

אַפּטמאַל דערווייט זיך דער פאַציענט, דאָס ער איז קראַנק ערשט דאַן, ווען ער האָט אַ בלוט־שטורץ. געוועהנליך פאַסירט דער ערשטער בלוט־שטורץ ביינאַכט. אָהן שום וואַרנאַנג דערפיהלט דער פּערזאָן, דאָס זיין מויל ווערט פול מיט אַ וואַרעמע געזאַלצענע פליסיגקייט. די אָנויכט פון בלוט דערשרעקט זעהר יעדען קראַנקען. ספּעציעל די וואָס גלויבען, דאָס אַ בלוט־שטורץ איז דער ערגסטער סימן פון טובערקולאָזיס.

שרעק און אַנגסט איז זעהר שעדליך פאַר די וואָס ליידען פון שווינד-זוכט, און דאָרום וועל איך גלייך דאָ ערקלערען, דאָס אַ בלוט־שטורץ ביים אַנפאַנג פון דער קראַנקהייט איז זעהר זעלטען לעבענס־געפּעהרליך. און איבערהויפט קען אַ בלוט־שטורץ קומען פון אנדערע קראַנקהייטען ניט נאָר פון טובערקולאָזיס.

אָבער ווען אַ בלוט־שטורץ ווערט יע פּעראורזאַכט פון דיזער קראַנק-הייט איז דאָס אַ זיכערער בעווייז, דאָס די קראַנקהייט עקזיסטירט שוין אַ לענגערע צייט, ווייל אום דאָס בלוט פון די קליינע בלוט־אָדערען אין די לונגען זאָל זיך דורכשלאָגען אַ וועג ביז צום מויל, מוזען פריהער דורכ-געבראַכען ווערען די דינינקע ווענטעלאָך, וואָס טיילען אָפּ די לופט־זעקע-לאָך פון די קליינע בלוט־רעהרען פון די לונגען, און עס מוז נעהמען צייט איידער עס פאַסירט. סיידען דער פּערזאָן ליידעט פון אַ שטאַרקען הוסט,

פון דיזער בלוט־שטורץ איינרעדעניש איז, דאָס ווען איינער דערזעהט ביי זיך א בלוט־שטורץ, ווי קליין דאָס זאָל ניט זיין, ווי וועניג בלוט ער זאָל ניט פערלירען, דערשרעקט ער זיך גלייך און לויפט צו א דאָקטאָר. אין מאַנכע פעלע איז אַלזאָ דער בלוט־שטורץ אַן אמת'ער גליק פאַר'ן פאַציענט. אין פיעלע פעלע, ספּעציעל ביי אַזעלכע מענשען, וואָס קענען זיך ניט ערלויבען צו מאַכען א וועזען פון יעדע לייכטע קראַנקהייט, אָדער סטאַ-פען פון דער אַרבייט און בעזוכען א דאָקטאָר יעדעס מאָל, ווען זיי פיהלען עפעס ניט מיט אַלעמען, גנב'עט זיך דיזע קראַנקהייט אַריין אונבעמערקט. דער קראַנקער פיהלט, אַז ער איז ניט געזונד, אָבער וואָס איהם פעהלט קען ער בעשטימט ניט זאָגען, ער קען ניט אָנצייגען אויף קיין איינציגען אבר, וואָס זאָל איהם וועה טאָן מעהר ווי אַן אַנדערער און דענקט, אַז ער איז פשוט פויל צו דער אַרבייט.

ווען ער דערפיהלט שוין א וועהטאָג, וואָס איז שטאַרק גענוג, דאָס ער בעשליסט צו געהן צו א דאָקטאָר, האָט שוין די קראַנקהייט געוועהנליך ווייט פּראָגרעסירט און די באַצילען האָבען שוין געמאַכט א היבשען חרבן אין זיינע לונגען.

אין די מעהרסטע פעלע פאַנגט זיך די קראַנקהייט אָן מיט אַן איינ-פאַכען „קאָלד“. דער צוקונפטיגער קאָנסאָמפּטיוו ליידעט, ווי ער גלויבט, פון א פערנאַבלעסיגטען קאָלד, פון וועלכען ער קען ניט פטור ווערען.

ביי דער קלענסטער געלעגענהייט, וואָס שאַדעט קיינעם ניט, „כאַפט ער א קאָלד“. דאָן אַזוי שנעל ווי ער קיהלט זיך שטאַרק צו, ספּעציעל אין א נאַסען וועטער, פאַנגט ער אָן שטאַרק צו הוסטען. דאָס הוסטען פער-שאַפט איהם זעהר פיעל אונאַנגענהמליכקייטען און ער געהט געוועהנליך צו א דאָקטאָר בעטען א מיטעל צו סטאַפּען דאָס הוסטען. דער דאָקטאָר עקזאַמענירט די לונגען פון זיין פאַציענט און געפינט דאָרטען סמנים פון טובערקולאָזיס.

די ערשטע סמנים פון דיזער קראַנקהייט זיינען אַפטמאָל אַזעלכע, וואָס האָבען דאַכט זיך קיין שום שייכות ניט צו די לונגען. די קראַנקהייט קען זיך אָנפאַנגען מיט סמנים פון מאָגען־טראָבעל, דער קראַנקער ברעכט, זיין מאָגען קען ניט פערטראָגען קיין שפּייז און דער קראַנקער זוכט געוועהנ-ליך א רפואה צום מאָגען און ווייס ניט, אַז דער מאָגען־טראָבעל איז בלויז אַן אויסדרוק פון דער קראַנקהייט, וואָס ער האָט אין די לונגען.

לאָרענער. פון צוויי ביז פיער וואָכען איז די לענגסטע צייט, וואָס דער אונגליקליכער ציהט ביז ער ווערט ערלייזט פון זיינע ליידען.

פאַראַן אַ צווייטע פאַרמע פון לונגען־טובערקולאזיס, וואָס מען בע-צייכענט מיט'ן נאָמען „גאַלפּינג קאנסאמפשאן“. דער נאָמען אליין זאָגט דייטליך, דאָס די קראַנקהייט דויערט ניט לאַנג. די הויפט־כאַראַקטעריסטיק פון דויער פאַרמע טובערקולאזיס איז, דאָס דער אונגליקליכער ווערט שרעקליך שנעל אויסגעצערט. פון טאָג צו טאָג פערלירט ער געוויכט, ער געהט פשוט אויס פאַר אייערע אויגען.

די מעהרסטע קאנסאמפטיווס ליידען אָבער פון אַ פאַרמע טובער-קולאזיס, וואָס די דאָקטוירים בעצייכענען מיט'ן נאָמען כראָניש. און מיט דיזע וועלען מיר זיך אינטערעסירען אויף דיזען פּלאַץ. די אונגליק-ליכע פון די ערשטע צוויי קלאַסען קענען מיר וועניג וואָס העלפען. העכ-סטענס קען מען פערלייכטערען זייערע ליידען אין דער קורצער צייט, וואָס זיי איז נאָך געבליבען צו מוטשען זיך אויף דיזער וועלט. די כראָנישע קראַנקע אָבער קענען, אונטער גינסטיגע אומשטענדען, לעבען פיעלע יאָר-רען, אַריבערלעבען פיעלע געזונדע מענשען, אויב זיי ווייסען זיך נאָר ווי אָפּצוהיטען. עס זיינען אויך דיזע כראָנישע קראַנקע, ווען זיי ווייסען זיך ניט ווי אָפּצוהיטען, וואָס זיינען די בעסטע אַנענטען פון קאנסאמפשאן מלאַך המות און די גרעסטע געפאָהר פאַר זייערע מיטמענשען, ווייל אין די פילע יאָרען פון זייער לעבען האָבען זיי אַ געלעגנהייט אָנצושטעקען הונדערטע מענשען, מיט וועמען זיי קומען אין בעריהרונג.

די ערשטע סימנים פון דער קראַנקהייט.

ווען מען זאָגט אַ דורכשניטליכען פראָסטען מענשען, דאָס אַ גע-וויסער פערזאָן ליידעט פון קאנסאמפשאן, איז די ערשטע פראָגע, וואָס ער שטעלט אייך: „שפייט דער פערזאָן מיט בלוט?“

„שפייט מיט בלוט“ אָדער אַ בלוט־שטורץ איז ביים פראָסטען עולם אָנגענומען אַלס דער ערשטער און זיכערסטער סמן פון טובערקולאזיס און אזוי לאַנג ווי איינער שפייט נאָך ניט מיט בלוט איז ער נאָך ניט ערנסט קראַנק.

דער אמת איז, דאָס אַ בלוט־שטורץ איז זעלטען ווען דער ערשטער, ניט אַלע מאָל דער וויכטיגסטער, און מאַנכעס מאָל איבערהויפט גאָר קיין סימן ניט פון דיזער קראַנקהייט. דאָס איינציגע גוטעס, וואָס קומט אַרויס

מילך. ווען זיי פערדאמען אמאל און פערניכטען א קען מילך ביי אן אָרע-
מען גראַסערי מאַן מיינט ניט, אַז זייער איינציגער צוועק איז צו רואינירען
דעם אָרעמען מילך־הענדלער. בעטראכט זיי ניט אלס אייערע שונאים,
פערקעהרט איהר דארפט זיי העלפּען אין זייער פערזונד צו פעהיטען אונ-
זערע קליינע קינדער פון די פערשיידענע קראַנקהייטען, וואָס זיי קענען
קריגען דורך אונריינע מילך.

קינדער גלייכען אויך צו קריכען אויף דער ערד און נעהמען אין מויל
אריין יעדע זאך, וואָס זיי געפינען. אין אַ הויז, וואו עס געפינט זיך אַ
קאָנסאַמפטיוו, וואָס איז ניט פאַרויכטיג און שפייט וואו ער שטעהט און
געהט, איז זיכער, אַז דאָס קינד וועט פריהער אָדער שפעטער נעהמען אין
מויל עטוואָס, וואָס וועט האָבען אויף זיך באַצילען פון קראַנקען'ס ליחות
אָדער שפיייעכץ. אין דיווען פאל קריגט דאָס קינד אין מאָגען באַצילען,
וואָס פּעראַנדראַכען טובערקולאָזיס אין מענשען ניט אין בהמות. די גע-
פאָהר פאַר'ן קינד אין דיווען פאל איז פיעל גרעסער.

ערוואַקסענע מענשען קענען אויך קריגען טובערקולאָזיס באַצילען
דורך עסען שפייז, וואָס קומט פון קאָנסאַמפטיוו בהמות, אָדער שפייז.
וואָס איז פערפעסטעט געוואָרען דורך די הענט פון נאכלעסיגע קאָנסאַמפ-
טיוו מענשען, קיכער, בעקער א. ד. גל.

פערשיידענע פארמען פון לונגען־טובערקולאזיס.

ניט אלע קאָנסאַמפטיווס זיינען גלייך קראַנק און ניט אלע, וועמעס
לונגען ווערען אָנגעגריפען פון די טובערקולאָזיס באַצילען, האָבען די זעל-
בע ענדע.

פאַראַן אַ פאַרמע פון דער קראַנקהייט, וואָס שיינט אויסצוקלייבען
גראַדע די געזונדע און שטאַרקע מענשען, וואָס וואָלטען דאכט זיך געדאַרפט
קענען ווידערשטעהן די אַטאַקעס פון אלע סאַרטען באַצילען. די וועג,
דורך וועלכע דיזע פאַרמע פון דער קראַנקהייט גרייפט אָן דעם מענשען איז,
ווען ער „כאַפט“ אַ קאַלטען צוג־ווינט אין צייט ווען זיין קערפער איז בע-
דעקט מיט שווייס.

אין אָנפאַנג שיינט עס צו זיין אַן איינפאַכע לונגען־ענטצינדונג און
ערשט אין צעהן צוועלף טעג אַרום געפינט מען אויס די אמת'ע נאַטור פון
דער קראַנקהייט. אָבער דער קראַנקער איז שוין דאָן יעדענפאַלס אַ פער-

דארפט איהר וויסען, זיינען זעהר קליין און ערשט. ווען מען פערגרעסערט זיי טויזענד מאָל מיט אַ מיקראַסקאָפּ, קען מען זיי קוים דערזעהן.

די באַצילען גנב'ענען זיך דאָרום דורך די לופט־רעהר און בעהאַלטען זיך אין די לופט־זעקעלאַך פון די לונגען אָדער אין די ענגערע קלייניקע לופט־רעהרען נאָהענט צו די לופט־זעקעלאַך.

אין די לונגען פיהלען זיי זיך גאַנץ בעקוועם. די וואַרעמקייט פון קער-פער איז פאַר זיי פונקט ווי געוואונשען, זיי האָבען אויך גענוג פרישע לופט און שפייז, און זיי לעבען אַ גוטען טאָג און פערמעהרען זיך מיט אַן אונגע-הייערע שנעלקייט. דאָכיי פּרעסען זיי אויף און צושטערען די געוועבע פון די לונגען און זאַמלען אַן אין זייערע קערפערס געוויסע גיפטען. דאָס לע-בען פון די באַצילען איז זעהר קורץ און ווען זיי שטארבען ווערען די גיפ-טיגע מאַטעריאַלען פון זייערע קערפערס פערשפרייט דורך'ן בלוט פון אונ-זער אייגענעם קערפער.

ווען די באַזאָרד אָוו העלטה און אַלע די, וואָס בעקעמפען טובערקו-לאָזיס, וואַרנען ניט צו שפיינען אין עפענטליכע פלעצער איז דאָס אַלזאָ ניט קיין קאפּריו פון זייער זייט. דאָס נאַכלעסיגע שפיינען אין עפענט-ליכע פלעצער און אפילו אין פריוואַטע הייזער איז דער הויפט־קוואַל, דורך וועלכע די באַצילען, וואָס פּעראורזאכען קאנסאָמפּשאַן, פערשפרייטען זיך פון איין מענשען צום אַנדערען.

אַ צווייטער וועג ווי די טובערקולאָזיס־באַצילען אַטאַקירען אונז, ספּעציעל די קליינע קינדער, איז דורך די מילך פון די בהמות, וואָס ליידען פון טובערקולאָזיס.

די באַצילען, וואָס פּעראורזאכען טובערקולאָזיס אין בהמות, זיינען עטוואָס אַנדערש ווי די, וואָס פּעראורזאכען די זעלבע קראַנקהייט ביי מע-שען. אויף ערוואַקסענע מענשען האָבען דיזע באַצילען פון די בהמות קיין ווירקונג ניט. אָבער אויף קינדער ווירקען זיי יע, און ווען אַ קינד ווערט געהאָדעוועט מיט מילך פון אַ בהמה, וואָס ליידעט פון קאנסאָמפּשאַן, איז דאָס קינד אין גרויס געפאָהר קראַנק צו ווערען פון טובערקולאָזיס.

אין דיזע פאַל קומען די באַצילען צוערשט אין מויל, מאָגען און קיש-קעס און פון דאָרטען ווערען זיי צופיהרט איבער די אַנדערע טיילען פון קערפער.

ווען די שטאָרט און סטייט־בעאַמטע זיינען דאָרום שטרענג מיט דער אויפפאַסונג אויף מילך־פאַרמס און אויף אַלע, וואָס האַנדלען מיט

כאפען אויף שטיקלאך שטויב און אויך מאנכע באצילען, וואָס די לופט האָט פערשלעפט.

פון וואנען נעהמט זיך קאנסאמפשאן?

מיר ווייסען שוין יעצט, דאָס טובערקולאָזיס ווערט פעראורזאכט פון אזעלכע קליינינקע בעשעפעניסע, וואָס מיר רופען באצילען. אָבער פון וואנען נעהמען זיך דיזע באצילען? וואו געפינט זיך ערגעץ דער אונער-שעפפליכער קוואַל, פון וואנען דיזע באצילען קומען? ווער בעזאָרגט עס דיזע קליינע מחבלים אין אזא ריעזיגע צאָהל צו טויטען מיליאָנען מענשען? ווי אזוי די ערשטע באצילען זיינען בעשאפען געוואָרען אָדער האָ-בען זיך ענטוויקעלט דאָס ווייסען מיר ניט. פונקט ווי מיר ווייסען ניט ווי אזוי דאָס ערשטע איי, פון וועלכע די ערשטע הון איז געקומען, האָט זיך בעוויזען אויף דער וועלט. וואָס מיר ווייסען יע איז, דאָס דער קוואַל פון וואנען די באצילען קומען יעצט, געפינט זיך אין די קערפערס פון די מענשען, וואָס ליידען פון דער קראַנקהייט. די מענשען זעלבסט שטעלען צו די באצילען פאַר זייער אייגענער פערניכטונג.

איינער, וואָס ליידעט פון טובערקולאָזיס אין די לונגען, טראָגט אַרום אין זיינע לונגען מיליאָנען פון די באצילען און האַלט אין איין שאַ-פען נייע מיליאָנען אויף'ן אָרט פון די, וואָס פערלאָזען זיין קערפער. דיזע באצילען געפינען זיך אויך אין די ליחות, „שפייטעכץ“ פון'ם קראַנקען, און ווען ער איז ניט פאָרויכטיג מיט זיין הוסטען און שפייט וואו ער גע-פינט זיך אין גאס אָדער הויז שיקט ער אַרויס אין דער פרייער וועלט צוזאמען מיט זיין שפייטעכץ און מיט די פייכטקייט פון זיין מויל ביים הוס-טען גאנצע רעגמענטען באצילען. דיזע מישען זיך אויס מיט'ן שטויב און דער ווינד צוטראָגט זיי אויף זיינע פליגעל און בריינגט זיי צו אונז אַלס מתנה פון דעם אונפאָרויכטיגען קראַנקען.

ווי אזוי די קראַנקהייט פערשפרייט זיך.

דיזע שטויב צוזאמען מיט די באצילען אַטעמען מיר איין, ספעציעל ווען מיר געפינען זיך גאָהענט צו די נאכלעסיגע מענשען, וואָס ליידען פון דער קראַנקהייט. די צעלען מיט די הערעלאַך, וואָס שטעקען אַרויס ווי גראַבליעס פון די ווענד פון אונזער לופט-רעהר, טרייען צו פעהראַלטען דעם שטויב מיט די באצילען. אָבער ניט אַלע מאָל געלינגט עס זיי. דיזע באצילען,

אָדער פֿערגיפטען די צעלען פון אונזער קערפער. די ענדע פון אויווען איז, דאָס ער וועט פֿערלאָשען, די ענדע פון דעם קערפער אין זעלבען צו-שטאַנד איז — ער שטאַרבט.

אונזער בילד פון די לונגען, וועט אָבער ניט זיין פּאָלקאָם אָהן א קור-צע בעשרייבונג ווי אזוי די איינציגע לופט־זעקעלאַך שטעהען אין פֿער-בינדונג מיט דער גרויסער לופט־רעהר, וואָס געפינט זיך אין אונזער האַלז.

ווען מיר אַטעמען איין לופט דורך דער נאָז לויפט דער שטראָם דורך די אונטערשטע טייל נאָז און גרייכט די טייל פון אונזער האַלז, וואָס איהר קענט זעהן אין אונטערגרונד פון מויל. דאָרטען טרעפט דער לופט־שטראָם אַן אָפּענער רעהר און אזוי ווי דאָס איז די איינציגע עפענונג אין יענעם פלאַץ מוז די לופט זיך אַהין אַריינכאַפּען.

דיזע עפענונג איז דער אָנפאַנג פון דער גרויסער לופט־רעהר. אום די רעהר זאָל זיין שטענדיג אָפּען איז זי בעזאָרגט מיט רייפֿען פון „קאַר-טילעדזש“ (כראַמשקע), וואָס מאַכען שטייף די פאָדערשטע און זייטיגע טיילען פון דער רעהר. ווען מיר עסען אָדער טרינקען ווערט די אויבער-שטע עפענונג פון דער רעהר פֿערשטעלט אום די שפיז אָדער וואַסער זאָל זיך ניט אַריינכאַפּען אין איהר.

דיזע איינציגע לופט־רעהר ציהט זיך ביז די אויבערשטע טייל פון אונזער ברוסט־קאסטען. געגענאיבער די צווייטע פאָר ריפֿען צוטיילט זיך דיזע רעהר אין צוויי צווייגען, א צווייג פאָר יעדע לונג. דיזע עטוואָס קלע-נערע רעהרען, אויף זייער וועג דורך די לונגען גיבען אַרויס פון זיך פיעלע קלענערע רעהרען, יענע גיבען אַרויס פון זיך נאָך קלענערע רעהרען און אזוי פֿערצווייגט זיך דיזע סיסטעמע פון לופט־רעהרען אין אַלץ קלענערע און דינערע רעהרעלאַך ביז זיי ענדיגען זיך אין גרופּעס איינפאַכע לופט־זעקע-לאַך ווי מיר האָבען אויבען בעשריבען.

די אינערליכע טיילען פון דיזע לופט־רעהרען זיינען בעזאָרגט מיט אַ שליימיגע הויט, וואָס האַלט אין איין אַרויסגעבען פון זיך אַ שליימיגע פליסיגקייט צו האַלטען שטענדיג פייכט דעם וועג, דורך וועלכען די לופט געהט דורך.

די צעלען פון דיזער שליימיגער הויט זיינען אויך בעזאָרגט מיט קליינע הערעלאַך, וואָס שטעקען אַרויס אין דער רעהר ווי גראַבלעס און

שטראָם פון פרישע לופט. אזוי ווי ביים ברענען אין אונזער קערפער ווע-
רען אויך פראָדוצירט שעדליכע גאָזען מוזען זיי אַרויסגעפיהרט ווערען פון
קערפער צו פעהיטען אונז פון פערניטמונג. אונזער קערפער נויטיגט זיך
דאָרום אין אַ קוימען פונקט ווי אַ געוועהנליכער אויווען, און אונזערע לונ-
גען ערפילען דיזע אויפגאבע פון קוימען און טאקע אויף דעם זעלבען
שטייגער.

ווי אזוי טוען זיי דאָס? וועט איהר פרעגען. אָט ווי אזוי:

די לונגען זיינען צוויי גרויסע זעק, וואָס געפינען זיך אין ברוסט-
קאסטען. זיי פילען אויס כמעט די גאנצע אויבערשטע העלפט פון אונ-
זער קערפער, לאָזענדיג קוים פלאץ גענוג פאר'ן האַרץ און ושט (עסאָפאָגוס)
אָדער שפיז-דעהר, וואָס ציהט זיך פון מויל צום מאָגען. יעדע לונג בעשטעהט
פון פיעלע קלייניקע צוויי-גאָרענדיגע זעקעלאַך. די אונטערשטע טיילען פון
דיזע זעקעלאַך שטעהען אין פערבינדונג מיט די בלוט-אָדערען פון האַרצען
און דאָס גאנצע בלוט פון קערפער שטראָמט דורך דורך זיי יעדע 27 סע-
קונדען. די אויבערשטע טיילען פון די זעקעלאַך שטעהען אין פערבינד-
ונג מיט דער גרויסער לופט-דעהר, וואָס ציהט זיך פון מויל ביז צו די
לונגען.

צווישען די צוויי טיילען פון יעדען זעקעלע געפינט זיך אַ דינינקע
הייטעלע און דורך דיזע הייטעלע גיט דאָס בלוט אָפּ די שעדליכע גאָזען,
וואָס עס נעהמט צונויף שטראָמענדיג דורך'ן קערפער און נעהמט אויף
פרישע לופט מיט פיעל זויער-שטאָף אויף צו צוטיילען צו די צעלען פון
קערפער, ווען דאָס בלוט מאכט די נעקסטע רייזע דורך די בלוט-רעהרען.

יעדעס מאָל וואָס מיר אַטעמען איין נעהמען מיר אויף פרישע לופט
פאר'ן בלוט אין די לונגען, יעדעס מאָל וואָס מיר אַטעמען אויס ווערען
מיר פטור פון אַ טייל פון די שעדליכע גאָזען, וואָס דאָס בלוט האָט צוזא-
מענגענומען פון קערפער און געבראַכט צו די לונגען.

ווען די לופט-זעקעלאַך פון די לונגען ווערען פערשטאָפט האַבען
מיר אין אונזער קערפער דעם זעלבען צושטאַנד ווי אין אַן אויווען ווען דער
קוימען ווערט פערשטאָפט. — דאָס פייער קען ניט ברענען און די שעדליכע
גאָזען פון אויווען פעראורזאכען אַ טשאַד און דערשטיקען אָדער פערניטמען
די איינוואוינער פון הויז — דאָס פייער פון אונזער קערפער קען ניט ברע-
נען און די שעדליכע גאָזען, וואָס דער קערפער פראָדוצירט דערשטיקען

קראַנקע, גרופֿירט לױט דעם טײל פֿון קערפּער, וואו די קראַנקהײט גע-
פֿינט זיך.

דאָ אָבער וועלען מיר רעדען פֿון לונגען־טובערקולאָזיס, ווייל בלויז
דיזע צווייג פֿון דער ווייסער פעסט פערשטעהען אונזערע לעזער, ווען זיי
רעדען וועגען טובערקולאָזיס.

אונזערע לונגען.

אום צו פערשטעהן די ערנסטקייט פֿון לונגען־טובערקולאָזיס איז נוי-
טיג צוערשט האָבען אַ קלאָרען בעגריף וועגען אונזערע לונגען, וואָס זיי
זיינען, וואָס איז זייער אויפגאָבע און ווי אזוי זיי ערפיהלען דיזע אויפגאָבע.
אין דעם קאָפיטעל וועגען לונגען־ענטצינדונג האָבען מיר שוין גע-
האַט די געלעגנהייט צו בעשרייבען עטוואָס גענוי אונזערע לונגען. אום
צו פערשפּאַרען דעם לעזער די אַרבייט פֿון אויפזוכען יענע בעשרייבונג
וועלען מיר דאָ אין קורצען ווידערהאַלען אונזער בעשרייבונג וועגען די
לונגען.

מיר זיינען זיכער, דאָס יעדער פֿון אונזערע לעזער ווייס וואָס עס
הייסט אַ „טשאַד“. אַן אויווען, אום ער זאָל קענען גוט ברענען, מוז האָ-
בען אַ קוימען, דורך וועלכען עס ציהט זיך אַ לופט־צוג צו די קויהלען. ווען
דער קוימען איז פערמאַכט און קיין לופט קומט ניט צו צו די קויהלען קע-
נען זיי ניט ברענען. ווען דער קוימען איז פערשטאַפּט, אָדער ווערט פער-
מאַכט איידער די קויהלען האָבען אין גאַנצען אויסגעברענט, ווערט אַ טשאַד
אין הויז. די שעדליכע גאַזען, וואָס ווערען פּראָדוצירט בעת די קויהלען
ברענען, פֿילען אָן דאָס הויז און פערגיפטען די איינוואוינער, אויב יענע
רעטען זיך ניט בעצייטענס.

דער קוימען האָט דאָרום אַ צווייפאַכע אויפגאָבע: בעזאָרגען דעם
אוייווען מיט פרישע לופט אום די קויהלען זאָלען קענען ברענען און אוועק-
פיהרען די שעדליכע גאַזען, וואָס ווערען פּראָדוצירט ביים ברענען.

אונזערע לונגען פערנעהמען דעם פלאַץ פֿון אַ קוימען פאַר אונזער
קערפּער. אין אונזער קערפּער ברענט אויף אַ שטענדיגעם פייער, אָבּוואָהל
אָהן אַ פלאַם. די שפּייז, וואָס מיר עסען זיינען די קויהלען. דורך דיזען
פייער קריגען מיר אונזער וואַרעמקייט און די ענערגיע צו בעוועגען זיך
און טאָן אַרבייט. אום דאָס פייער אין אונזער קערפּער זאָל קענען שטענ-
דיג אָנהאַלטען און ניט פערלאָשען ווערען מוזען מיר קריגען אַ שטענדיגען

און אין דער זעלבער צייט צווינגט עס די קראַנקע זיך ניט צו היטען און אָנשטעקען פיעלע פון די, מיט וועלכע זיי קומען אין בעריה־רונג. ניט ווילענדיג און פיליכט אליין ניט וויסענדיג נעהמען די קאָנסאָמפּ-טיוּם אַ שרעקליכע ראַכע אָן די „געזונדע“ פאַר דעם, וואָס מען היט זיך פאַר זיי ווי פאַר קרעציגע און דאָס העלפט אימער צו פערגרעסערען די צאָהל קרבנות פון דער ווייסער פעסט.

אויב מיר זאָל געלינגען אויף וויפיעל עס איז אויפצוקלערען דיזען טעות, צו בעקענען כאַטש אייניגע לעזער פון דיזע ציילען נעהנטער מיט דער נאטור פון דיזער קראַנקהייט, ווי אזוי זיך אויסצוהיטען פון איהר און וואָס צו טאָן אין פאַל איינער איז שוין אַ קרבן פון דער ווייסער פעסט, וועל איך בעטראַכטען מיין אַרבייט אַלס אַן ערפּאָלג.

ווען מען רעדט פון קאָנסאָמפּשאַן אָדער טובערקולאָזיס פערשטעהט דער געוועהנליכער לעזער, דאָס די קראַנקהייט איז אין די לונגען. אין דער אמת'ן איז לונגען־טובערקולאָזיס בלוז אַ טייל פון דער קראַנקהייט, וואָס ווערט בעצייכענט מיט דעם נאָמען טובערקולאָזיס.

די קראַנקהייט ווערט פּעראורזאכט פון אַ געוויסען סאָרט באַצילען און דיזע באַצילען קענען אַטאַקירען אירגענד וועלכען טייל פון אונזער קערפּער.

אויף יעדען פּלאַץ, וואו אַ גרופע באַצילען געפינען זיך, צושטערען זיי די געוועבען פון קערפּער און פּעראורזאכען אַ וואונד. די געוועבען אַרום דיזען פּלאַץ פאַרמירען אַ שטארקע וואנד אין אַ פּערזוך צו פּער-שפּאַרען די באַצילען און זיי ניט לאָזען זיך פּערשפּרייטען און אָנטאָן נאָך מעהר שאַדען, ווי זיי האָבען שוין אָנגעטאָן. די וואונד צוזאַמען מיט די-זער פּערהאַרטעוועטער וואנד זעהט אויס ווי אַ קליינע פּערהאַרטעוועטע בלעזעל (אויף ענגליש טובערקעל) און דאָרום ווערט דיזע קראַנקהייט גע-רופּען „טובערקולאָזיס“. דעם צווייטען נאָמען „קאָנסאָמפּשאַן“ אָדער „שווינדזוכט“, ווי די דייטשער רופּען עס, האָט דיזע קראַנקהייט דערפאַר, וואָס איהרע קרבנות ווערען שנעל אויסגעצערט און פּערלירען זעהר פיעל פלייש פון זייער קערפּער.

ווי שוין געזאָגט קענען די באַצילען אַטאַקירען אירגענד וועלכען טייל פון אונזער קערפּער און מיר האָבען טאקע פיעלע סאָרטען טובערקולאָזיס־

די באצילען, וואָס פּעראורזאכען דיזע קראַנקהייט, זיינען ערגעץ וואו איינגעשלאָסען אין אונזער קערפּער און אזוי לאַנג ווי מיר זיינען געזונד, אזוי לאַנג ווי אונזער קערפּער האָט גענוג ווידערשטאַנדס־קראַפט אין זיך קענען דיזע באצילען אונז קיין גרויסען שאַדען ניט טאָן. אָבער ווי נאָר מיר ווערען אָפּגעשוואַכט, אזוי שנעל ווי דער ווידערשטאַנד־קראַפט פון אונזער קערפּער ווערט קלענער, טשוכען זיך דיזע באצילען אויס פון שלאָף, פיהלען ניט מעהר קיין שטערונג פאַר זייער ענטוויקלונג און פאַנגען אָן זיי־ער צושטערונגס־אַרבייט.

עס איז דאָרום פון העכסטער וויכטיגקייט, דאָס יעדער פון אונז זאָל זיין בעקאַנט מיט דעם גאַנג און ענטוויקלונג פון דיזער קראַנקהייט און וויסען וואָס מיר קענען טאָן אום זיך אויסצוהיטען פון איהר און וואָס מיר דאַרפען טאָן, ווען מיר האָבען שוין געקראָגען די קראַנקהייט, צו פער־היטען זי זאָל זיך ניט מעהר ענטוויקלען.

ליידער בעציהען זיך נאָך ביז היינטיגען טאָג די מעהרסטע „געזונדע“ מענשען צו די קאנסאמפּטיוו ווי צו די קרעציגע, און מירדען אויס צו שטען אין זייערע פיער איילען. דער רעזולטאַט איז, דאָס די קאנסאמפּטיוו־זוכען צו פערבאָרגען זייער קראַנקהייט, זיי בעהאַלטען זיך דערמיט, און ווען איינער פערדעכטיגט, דאָס ער ליידעט פון דער וויסער פּעסט, מיידעט ער אויס צו געהן צו אַ דאָקטאָר טאָמער וועט יענער בעשטעטיגען דאָס וואָס ער אַליין פערדעכטיגט.

דער רעזולטאַט דערפון איז, דאָס פיעלע, וואָס וואָלטען געקענט לייכט אָפּשטעלען די ענטוויקלונג פון זייער קראַנקהייט, ווען זיי וואָלטען דאָס פריה אָנגעפאַנגען, פערנאכלעסיגען דאָס און פערבאָרגען זייער צושטאַנד אזוי לאַנג ווי מעגליך. ווען עס איז שוין מעהר ניט מעגליך צו פערבאָרגען איז שוין געווענהליך אויף צו שפּעט צו טאָן עטוואָס פאַר'ן אונגליקליכען. און אין דער זעלבער צייט, דערפאַר וואָס ער האָט זיך געהיט, מען זאָל איהם חלילה ניט חושד זיין, דאָס ער טראָגט אין זיין קערפּער פערבאָרגען גאַנצע אַרמעען פון טובערקולאזיס באצילען, האָט ער אויף אָנגעשטעקט אַנדערע מענשען מיט זיין קראַנקהייט.

דער שטילער חרם פון די „געזונדע“ אויף די קאנסאמפּטיווס אין דער האַפּענונג, דאָס זיי די „געזונדע“ וועלען זיך ניט אָנשטעקען פון די קראַנקע איז דאָרום אַן אונגליק פאַר ביידען. עס צווינגט די קראַנקע צו פערנאכלעסיגען זייער קראַנקהייט ביז עס איז צו שפּעט זיי צו העלפּען,

טובערקוראזיס (קאנסאמפשאן).

וואָס די קראַנקהייט איז — פון וואָנען זי נעהמט זיך — ווי אזוי זיך אויס-
צוהיטען פון איהר — און וואָס צו טאָן ווען איינער
לידעט שוין פון דיזער קראַנקהייט.

„צוויי מאָל יעדע מינוט לעשט זיך דיזעס ליכט אויס און יעדעס מאָל,
ווען עס ווערט פערלאָשען, שטארבט ערגעץ וואו אויף דער וועלט אַ מענש
פון קאָנסאָמפשאָן. צוויי מענשען שטארבען יעדע מינוט, הונדערט מיט
צוואַנציג מענשען יעדע שטונדע, 2880 מענשען — יעדען טאָג, אַ מיליאָן
מענשען שטארבען יעדען יאָהר פון קאָנסאָמפשאָן.“
אַ סקרוך איז דורכגעלאָפען מיין לייב, ווען איך האָב איבערגעלעזען
דיזע אויפשריפט. דאָס איז געווען אין איינע פון די טובערקולאָזיס אויס-
שטעלונגען, דורך וועלכע די ניו יאָרקער באַאָרד אָוו העלטא זוכט צו בע-
לערנען דעם עולם ווי זיך אויסצוהיטען פון דיזער געפעהרליכער ווייסער
פעסט.

און דאָס ליכט איבער דיזע אויפשריפט האָט זיך פונקט יעדע האַלבע
מינוט אויסגעלאָשען און יעדעס מאָל האָט זיך עטוואָס אין מיר אָפגעריסען
און אַ געהיימע שטימע האָט יעדעס מאָל מיר געעגבערט אין מוח „נאָך איי-
נער געשטאָרבען“, „נאָך איינער געשטאָרבען“.

קאָנסאָמפשאָן. דאָס איינציגע וואָרט איז גענוג אַרויסצורופען אין
געדאַנק פון יעדען פון אונז אַ בעשטימטעס און דייטליכעס בילד. די קראַנק-
הייט איז אזוי ווייט פערשפרייט, דאָס עס איז ניטאָ קיין איינציגער, וואָס
האָט ניט צווישען זיינע אייגענע בעקאַנטע קרבנות פון דיזער ווייסער פעסט.
אכציג פראָצענט פון אלע מענשען, ספעציעל צווישען די איינוואוינער
פון גרויסע שטעט, זיינען ניט פריי פון דיזער קראַנקהייט. גליקליכער-
ווייזע איז די קראַנקהייט אין די מעהרסטע מענשען ניט גענוג ענטוויקעלט.

פרישע, קיהלע, בעוועגליכע לופט איז פיעל וויכטיגער פאר'ן קראַנק-
קען, וואָס ליידעט פון לונגען־ענטצינדרונג ווי אַלעס אַנדערעס, וואָס מיר
קענען טאָן פאַר איהם. עס איז נאָטירליך איבעריג צו בעמערקען, דאָס דער
קראַנקער מוז זיך די גאַנצע צייט געפינען אונטער דער אויפזיכט פון אַ
דאָקטאָר, וועלכער וועט טרייען צו פערלייכטערען זיינע ליידען און פער-
היטען איהם פון ערנסטע קאָמפליקאציעס.

קעלט, דאָס לעבען אין פערשטיקטע לופט, דאָס טרינקען אַלקאָהאָלישע גע-
טרענקע און מאַנכע אַנשטעקענדע קראַנקהייטען.

די ערקלערונג ווי אַזוי אַזעלכע זאָכען פיהרען צו לונגען־ענטצינדונג
איז אַ גאנץ איינפאַכע. מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, דאָס די באַצי-
לען געפינען זיך אין האַלז פון פיעלע געזונדע מענשען. אַזוי לאַנג ווי די-
זע מענשען זיינען געזונד האָבען די באַצילען קיין שליסט נישט איבער זיי.
קוים אָבער קיהלען זיך דיזע מענשען צו אָדער זייער קערפער ווערט אָפּ-
געשוואַכט דורך טרינקען צופיעל אַלקאָהאָלישע געטרענקע, קען דער קער-
פער זיך מעהר נישט וועהרען געגען די באַצילען און די לעצטע פאַנגען אָן צו
פראָדוצירען זייערע גיפטען. דער רעזולטאַט איז לונגען־ענטצינדונג.

אויפהאַלטען דאָס געזונד, נישט לעבען אין אַ פערשטיקטע לופט, נישט
טרינקען קיין אַלקאָהאָלישע געטרענקע און זיך אויסהיטען פון די, וואָס
האָבען שוין די קראַנקהייט, זיינען די איינציגע מיטלען, דורך וועלכע מען
קען זיך אויסהיטען פון קריגען לונגען־ענטצינדונג.

אויב איינער האָט זיך אָבער נישט איינגעהיט און ער ווערט קראַנק,
מוז ער זיך גלייך שטעלען אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר. לונגען-
ענטצינדונג איז אַ זעהר ערנסטע קראַנקהייט, מיט זעהר ערנסטע פאַלגען
און וואָס שנעלער דער קראַנקער איז אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָק-
טאָר אַלץ בעסער.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

לויט די נייעסטע פאַרשונגען האָט מען אויסגעפונען, דאָס די מיק-
ראָבען, וואָס פעראורזאָכען לונגען־ענטצינדונג, זיינען נישט אַלע גלייך.
ביז יעצט האָט מען אויסגעפונען פיער פערשיידענע סאָרטען מיקראָבען
און געגען איינע פון דיזע סאָרטען מיקראָבען האָט מען אויסגעפונען אַ
סערום, וואָס ענטהאַלט אַ געגען־גיפט געגען זיי.

אויב אַ ליידענדער פון לונגען־ענטצינדונג האָט זיין קראַנקהייט צו
פערראַנקען דיזען ערשטען קלאַס מיקראָבען קען מען איהם איינשפריצען
אַ געוויסען סערום און איהם דערמיט העלפען שנעלער געזונד צו ווערען.
אין די מעהרסטע פעלע אָבער מוז מען לאָזען די קראַנקהייט געהן איהר
וועג. פרישע לופט, קיין סאָלדע שפיז, פיעל וואַסער און מעדיצינס, וואָס
זאָלען פערלייכטערען די ליידען פון קראַנקען און מאַכען איהם פיהלען אַזוי
בעקוועם ווי נאָר מעגליך איז אַלעס, וואָס מען קען טאָן פאר'ן קראַנקען.

מיר ווייסען נאך פארלויפניג ניט גענוי דורך וועלכע מיטלען דעם מענשען'ס ווידערשטאנדס־קראפט ווערט אָפגעשוואַכט און ווי אזוי זי צו פערגרעסערען. וואָס מיר ווייסען יע איז, דאָס ווען מענשען געפינען זיך אין אַ צו־קאלטער אָדער צו־הייסער אומגעבונג, ווען מענשען לעבען אין פערשטיקטער, ניט־פרישער לופט, ווען זיי טרינקען פיעל אַלקאהאָלישע משקאות אָדער ווערען אָפגעצערט פון פריהערדיגע קראַנקהייטען, קענען זיי ניט אויסהאַלטען די אַטמאָע פון די מיקראָבען און ווערען קראַנק. אַט דערפאַר זעהען מיר אזוי פיעל ניומאַניאַ פעלע ווינטער־צייט און אין אָנפאַנג פריהלינג ווען די וועטערען זיינען שלעכטע, ווען מענשען וואוינען אין שטאַרק אָנגעהייצטע הייזער און די ענדערונגען פון די הייזער צו די פראַסטיגע לופט פון דרויסען איז אַ זעהר גרויסע.

די מיטלען, דורך וועלכע מען קען זיך אויסהיטען פון לונגען־ענט־צינדונג, זיינען דאָרום פאָלגענדע:

ערשטענס אזוי ווי באַצילען פערשפרייטען זיך פון איין מענשען צום אנדערען דורך קליינע טראָפּעלעך שפייכע אָדער שליים, וואָס דער קראַנקער פערשפרייט אַרום זיך דורך רעדען, הוסטען אָדער ניסען, דאָרף מען זיך היטען ניט צו שטעהן צו נאָהענט צו אַזאַ קראַנקען'ס מויל און איבער־הויפט ניט צו נאָהענט צום קראַנקען אויב מעגליך. די באַצילען פערשפרייטען זיך אויך פון איין מענשען צום אנדערען דורך קושען, ווי מיר האָבען שוין פריהער ערקלערט, און אויב מען קען זיך ניט אָפּהאַלטען פון קושען אַ געזונדען מענשען דאָרף מען אים וועניגסטען ניט קושען אַ קראַנקען. די־זע דינים פון פערזענליכע ריינליכקייט איז ניט אזוי שווער דורכצופיהרען. צווייטענס מענשען, וואָס זיינען פאָלקאָם געזונד און בעזיצען אַ גע־נוגענדע ווידערשטאנד־קראַפט, ליידען געווענהליך וועניגער פון לונגען־ענט־צינדונג, און אין פאַל זיי ווערען שוין קראַנק איז פאַר זיי לייכטער אויס־צוהאַלטען די קראַנקהייט.

ווי אזוי אויפצוהאַלטען אַ שטאַרקע ווידערשטאנד־קראַפט אין קער־פער איז אַ פראָבלעמע, וואָס דאָרף נאָך געלעזט ווערען. מיר ווייסען שוין אָבער פון אייניגע אורזאָכען, וואָס פערניכטען דעם מענשען'ס ווידער־שטאנד־קראַפט צו לונגען־ענטצינדונג און צו די מעהרסטע אנדערע קראַנק־הייטען. מאַנכע פון דיזע אורזאָכען זיינען: זייער שטאַרקע היץ אָדער

ווי זיך אויסצוהיטען פון לונגען-ענטצינדונג.

אין יאָהר 1904 האָט די באַאָרד אָוו העלטה פון דער שטאָדט ניו יאָרק בעשטימט אַ ספּעציעלע קאָמיסיע אויף אויסצופאַרשען וועגען און מיטלען ווי צו בעקעמפּען דיזע ווייט פּערשפּרייטע קראַנקהייט.

דיזע קאָמיסיע האָט אויסגעפונען פיעלע אינטערעסאַנטע זאַכען ווע-גען לונגען-ענטצינדונג. צווישען אַנדערעס האָט זי אויך אויסגעפונען דאָס אויסער דעם מענשליכען קערפּער אויף דער פרייער טרוקענער לופט און אין זונען-שיין ווערען די מיקראָבען, וואָס פּעראַורזאַכען לונגען-ענטצינ-דונג, זעהר שנעל פּעריניכטעט.

דאָס פּערשפּרייטע זיך פון די באַצילען פון איין מענשען צום אַנ-דערען קומט פאָר מעהרסטענס אויף אַ דירעקטען אופן. די שפּייעכץ און סלינע פון דעם קראַנקען איז פול מיט די מיקראָבען און ווען ער הוסט, ניסט אָדער אַפילו ווען ער רעדט פּערשפּרייט ער אַרום זיך קלייניקע טראָ-פּעלאַך שפּייעכץ און אין דיזע טראָפּעלאַך געפינען זיך ניומאָניאַ-מיקראָבען. אויב איינער שטעהט נאָהענט צו אַזאַ קראַנקען ווען ער הוסט, ניסט אָדער רעדט, און קליינע טראָפּענס פון יענעם'ס שפּייעכץ פאַלען אויף דיזען מענשען'ס ליפּען, מויל אָדער נאָז, ווערט דיזער פּערזאָן אָנגעשטעקט מיט די מיקראָבען פון לונגען-ענטצינדונג.

אַ צווייטער דירעקטער וועג, דורך וועלכען די מיקראָבען פון ניו-מאָניאַ פּערשפּרייטען זיך פון איין מענשען צום אַנדערען, איז דורך קושען איינעם, וואָס ליידעט שוין פון דער קראַנקהייט. דאָס מויל און די ליפּען פון'ם קראַנקען זיינען בעדעקט מיט מיקראָבען און דורך'ן קושען דעם קראַנ-קען'ס ליפּען נעהמט מען זיך אָן מיט דער קראַנקהייט.

די קאָמיסיע האָט אויסגעפונען, דאָס אין האַלז פון פיעלע געזונדע מענשען געפינען זיך די מיקראָבען, וואָס פּעראַורזאַכען לונגען-ענטצינדונג. אַזוי לאַנג ווי דיזע מענשען זיינען קערפּערליך געזונד און שטאַרק האָבען דיזע מיקראָבען אויף זיי קיין ווירקונג ניט. אַזוי שנעל אָבער ווי דער מענש, וואָס טראָגט זיך אַרום מיט די ניומאָניאַ-מיקראָבען, ווערט אָפּגע-שוואַכט ווערט זיין ווידערשטאַנדס-קראַפט געגען די מיקראָבען קלענער. די מיקראָבען פּערמעהרען זיך דאן, שאַפּען פיעל גיפּט, וועלכע זיי פּע-שפּרייטען איבער'ן גאַנצען קערפּער, און דער מענש ווערט קראַנק.

גענוי ווען די קראנקהייט פאנגט זיך אָן איז אָפטמאָל שווער צו זאָגען, ווייל די ערשטע סמנים פון בראַנקאַ ניומאָניאַ ווערען געוועהנליך מאַסקירט פון די סמנים פון דער ערשטער קראַנקהייט, פון וועלכער בראַנקאַ ניומאָניאַ איז אַ פּאָלגע. די קראַנקהייט פאנגט זיך אָן לאַנגזאַם אַנ-שטאַט פּלוצלינג. דער קראַנקער איז שרעקליך אויסגעמאטערט, הוסט, און די טעמפּעראַטור איז הויך און אונרעגעלמעסיג. יעדער הוסט, וואָס ער טוט שמערצט איהם. ער אַטעמט שנעל און פּלאַך און זיין פּולס איז זעהר שנעל, אַנשטאַט צו זיין פערפלאַמט, איז זיין פנים בלייך און די ליפּען זיי-נען בלוי. ביידע לונגען אַנשטאַט איינע זיינען אָנגעגריפּען.

עס זיינען דאָ אויך סמנים, וואָס נאָר אַ דאָקטאָר קען אויסגעפינען דורך עקזאַמענירען דעם קראַנקען'ס ברוסט־קאַסטען און דיזע סמנים זיי-נען גאנץ פערשיידען אין ביידע קראַנקהייטען.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

„דאָקטאָר, וועט ער בלייבען לעבען?“ איז די וויכטיגסטע פּראַגע, וואָס מען שטעלט דעם דאָקטאָר אין יעדען פאַל פון לונגען־ענטצינדונג. און פאַר דער פאַמיליע פון קראַנקען איז דער ענטפער אויף דיזער פּראַגע וויכטיגער פון אַלע אַנדערע זאַכען, וואָס האָבען אַ שייכות מיט'ן חולה.

דער ענטפער אויף דיזער פּראַגע איז ווי פּאָלגט:

אויב דער קראַנקער איז אַ יונגער מענש, וואָס טרינקט ניט קיין אַל-קאָהאָלישע געטרענקע און איז געווען געזונד איידער ער האָט געקראָגען די לונגען־ענטצינדונג, זיינען די אויסזיכטען פאַר איהם זעהר גוטע. פאַר אַל-טערע מענשען, וואָס זיינען העכער זעכציג יאָהר אַלט, זיינען די אויסזיכ-טען געזונד צו ווערען פיעל ערנסטער. פאַר שכורים איז לונגען־ענטצינדונג אַ זעהר געפעהרליכע קראַנקהייט. ניט פיעלע פון זיי לעבען איבער אַן אַטאַקע פון לונגען־ענטצינדונג. און אונטער שכורים מיינען מיר ניט נאָר די, וואָס וואַלגערען זיך אין די רינשטאַקס פון שכרות, נאָר אויך די, וואָס זיינען געוואוינט צו נעהמען צו „קאַפעטשקעס“ יעדען טאָג און זיי קענען זיך אָהן זייער קאַפעטשקע ניט בעגעהן.

אויב איינער, וואָס ליידעט פון לונגען־ענטצינדונג, האָט נאָך אין דער זעלבער צייט אויך אַ האַרץ אָדער גירען־קראַנקהייט זיינען זיינע אויסזיכ-טען געזונד צו ווערען ניט קיין זעהר גלענצענדע.

ניט אין אלע פעלע פון לונגען־ענטצינדונג ענדיגט זיך די קראנקהייט אויף אזא אופן. ביי אלטע לייט קומט די קראנקהייט אָפט אָן לאַנגזאַם אַנשטאַט פּלוצלינג. די טעמפּעראַטור פון קראַנקען איז ניט זעהר הויך, דער פולס איז ניט זעהר שנעל. אין פיעלע פעלע בריונגט דער קראַנקער ניט אַרויף קיין שליים בעפלעקט מיט בלוט. אין די מעהרסטע פעלע איז דער קראַנקער אין אַ האַלב בעוואַוסטלאָזען צושטאַנד. די קראַנקהייט מאַ-טערט איהם שטאַרק אויס און ער שטאַרבט פון ערשעפונג. ער האָט פשוט קיינע כוחות ניט אַריבערצוטראָגען די קראַנקהייט.

ביי קליינע קינדער פאַנגט די קראַנקהייט זיך אָפטמאָל אָן מיט ברע-כען און קאָנוואַלסיעס. קאָפּוועהטאָג און האַלב־בעוואַוסטלאָזיקייט זיי-נען זעהר פראָמינענטע סימנים און די קראַנקהייט זעהט אויס ווי אַ מאַרד־ענטצינדונג (מענינגיטיס). די טעמפּעראַטור פון קינד איז זעהר הויך. די קראַנקהייט ענדיגט זיך אָבער זעהר שנעל און אויב דאָס קינד איז געווען געזונד איידער עס האָט געקראָגען לונגען־ענטצינדונג וועט עס כמעט זי-כער געזונד ווערען.

פאַראַן אויך אַ פאַרמע פון לונגען־ענטצינדונג, וואו די סימפּטאָמען זיינען עהנליך צו די סימפּטאָמען פון טייפּויד (דיזע סימפּטאָמען האָבען מיר שוין בעשריבען אין'ס קאפיטעל וועגען טייפּויד פיבער). דיזע פאַר-מע פון דער קראַנקהייט איז זעהר אַן ערנסטע און אַ גרויסע צאָהל קראַנקע שטאַרבען.

ביי שכורים איז לונגען־ענטצינדונג אַ זעהר געפעהרליכע קראַנק-הייט. די ווידערשטאַנדס־קראַפט פון זייער קערפער איז זעהר אָפּגעשוואַכט פון'ם אַלקאָהאָל און אַ זעהר גרויסער צאָהל דינער פון „באַככוּס" פאַלען קרבנות אויף'ן אַלטאַר פון „קעפטען ניומאַניאַ".

„בראַנקאַ־ניומאַניאַ", ווי מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, איז אַ גאַנץ בעזונדערע קראַנקהייט, וואָס פאַנגט זיך אָן אַלס ענטצינדונג פון די קליינע לופט־רעהרען (די בראַנקיי) אין די לונגען. דיזע קראַנקהייט גרייפט אָן מעהרסטענס זעהר יונגע קינדער און זעהר אלטע לייט. די קראַנקהייט קען קומען פּלוצלינג צו אַ פּערוואָן, וואָס איז פריהער ניט געווען קראַנק, אָבער אין די מעהרסטע פעלע קומט זי אַלס אַ פּאָלגע פון אַן אנדער קראַנקהייט.

ביי קינדער קומט דיזע קראַנקהייט געוועהנליך אַלס אַ פּאָלגע פון קייף־הוסט, מאָזלען, אינפּלוענזא און דיפּטעריאַ.

בער צייט זיך צוקיהלען, אָדער זיין אויסגעמאטערט פון אן אנדער קראנק-
הייט העלפט די „ניומאָניאַ“ באַצילען אין זייער אַרבייט. יעדע זאך, וואָס
שוואַכט אָפּ די ווידערשטאַנדס־קראַפט פון קערפער, קען העלפֿען בריי-
גען לונגען־ענטצינדונג.

די קראַנקהייט קומט געוועהנליך פלוצלינג. דער קראַנקער פיהלט
זיך פיבעריש און יעדעס מאָל, ווען ער אַטעמט טיף, דערפיהלט ער אַ
שאַרפען שטאָך אין זייט. די היץ האַלט אין שטייגען און אין פערלויף
פון 24 שטונדען צייט קען זי גרייכען ביז צו 104 אָדער 105 גראַד פאַרענ-
הייט. דער קראַנקער פיהלט זיך דאָן אזוי שוואַך, דאָס ער מוז בלייבען
ליגען אין בעט.

געוועהנליך ליגט דער קראַנקער אויף דער אָנגעגריפענער זייט אום
מיט דעם געוויכט פון זיין קערפער צו סטאַפען די בעוועגונגען פון דער
אָנגעגריפענער לונג. דאָס פנים איז איהם פערפלאַמט און די ליפֿען בלוין.
ער קען ניט אַטעמען טיף, ווייל יעדער טיפער אַטעם־צוג שמערעצט איהם,
אַטעמט ער דערפאַר זעהר שנעל און ניט טיף. אין פיעלע פעלע צושפריי-
טען זיך די נאָזלעכער מיט יעדען איינאַטעמען אין אַ פערזוך אַריינצונעה-
מען וואָס מעהר לופט, זיין פולס איז אויך שנעלער ווי געוועהנליך, אָבער
וועהרענר ביי אַ געזונדען מענשען שלאָגט דער פולס פיר מאָל צו יעדען
אַטעמצוג, קומט אויס ביי ניומאָניאַ־קראַנקע דריי אָדער בלויז צוויי שלע-
גען צו יעדען אַטעמצוג אזוי שנעל אַטעמט ער.

פון אָנפאַנג אָן באַלד ווי ער ווערט קראַנק ליידעט ער פון אַ קורצען
טרוקענעם הוסט. שפעטער פאַנגט ער אָן אַרױפצובריינגען שליים געמישט
מיט בלוט. זיין צונג איז טרוקען און בעדעקט. זיין פערדייאונגס־מע-
כאַניזם אַרבייט ניט זעהר גוט און דער קראַנקער ליידעט פון פערשטאַפונג.
אין זעהר ערנסטע פעלע איז דער קראַנקער אין אַ בעוואוסטקלאַזען צושטאַנד
און רעדט פון היץ.

דיזער צושטאַנד האַלט אָן פון פינף ביז צעהן טעג. וואָס עס קומט
פאַר אין די לונגען אין פערלויף פון דיזער צייט האָבען מיר שוין געזעהן.
מיר האָבען שוין אויך ערקלערט וואָס עס קומט פאַר אין דער צייט פון
קריזיס, ווען די הויפּט־געפאַהר פון דער קראַנקהייט פערשווינדעט.

באַלד נאָך'ן קריזיס פאַלט די טעמפּעראַטור און דער קראַנקער
פאַנגט אָן זיך צו ערהאַלען.

וואוינט צו טרינקען וואָס פאַר איהם איז אונגעזונד. אין אזא פאַל גע-
דויערט די קראַנקהייט פיעל לענגער און דער רעזולטאַט איז ניט אלע מאָל
גינסטיג פאַר'ן מענשען.

אין פיעלע פעלע בריינגט די קראַנקהייט גאנץ ערנסטע קאמפלי-
קאציעס.

„פליוריס“ (וואסער אויף די לונגען), איז איינע פון דיזע נאָכוועה-
ענישען פון לונגען־ענטצינדונג. מאַנכע מאָל ווערט די וואסער פערוואַנ-
דעלט אין מאַטעריע און דאָן איז די לאַגע אַ פיעל ערנסטערע. האַרץ-
קראַנקהייט און נירען־קראַנקהייט קען קומען אַלס פאַלגע פון לונגען־ענט-
צינדונג און פיעלע אנדערע קראַנקהייטען קומען אַמאָל, אָבוואָהל ניט זעהר
אָפט, אַלס פאַלגע פון דער ענטצינדונג פון די לונגען.

די סימנים פון לונגען־ענטצינדונג.

עס זיינען פאַראַן צוויי בעשטימטע סאָרטען לונגען־ענטצינדונגען
און איינע אונטערשיידעט זיך פון דער צווייטער ניט נאָר אין די סמנים
פון דער קראַנקהייט, נאָר אויך אין דער ערנסטקייט פון דער קראַנקהייט
און אין די אויסזיכטען פאַר'ן קראַנקען געזונד צו ווערען.

איין סאָרט לונגען־ענטצינדונג ווערט אָנגערופען „לאָבאַר ניומאָניאַ“.
אין דיזער קראַנקהייט ווערט געוועהנליך בלוז איין גאַנצע טייל (איין „לאָב“)
פון איין לונג אָנגעגריפען. די צווייטע סאָרט קראַנקהייט ווערט אָנגע-
רופען „בראָנקאָ ניומאָניאַ“. אין דיזער קראַנקהייט ווערען קליינע טיילען
פון ביידע לונגען אַרום די לופט־דעהרען אָנגעגריפען, (דיזע לופט־דעהרען
הייסען בראָנקיי). מיר וועלען בעטראַכטען דיזע צוויי סאָרטען לונגען־
ענטצינדונגען אַלס בעזונדערע קראַנקהייטען און וועלען צוערשט בעטראַכ-
טען די סמנים פון „לאָבאַר ניומאָניאַ“.

דיזע קראַנקהייט גרייפט אָן מעהרסטענס ערוואַקסענע מענשען. די
מעהרסטע פעלע פאסירען אין די ווינטער און פריהלינג־מאָנאַטען. מענער
ליידען פון דיזער קראַנקהייט מעהר ווי פרויען. דאָס איז ניט דערפאַר,
וואָס די „ניומאָניאַ“ באַצילען האָבען אַבשיי פאַר אַ פרוי, נאָר דערפאַר,
וואָס מענער געפינען זיך מעהר אונטער די אומשטענדען, וואָס העלפען בריי-
גען אַן אַטאַקע פון לונגען־ענטצינדונג. טרינקען צופיעל שנאָפּס, זיין צו-
פיעל אויסגעמאַטערט און ערשעפט פון שווערע אַרבייט און אין דער זעל-

דער קראנקער איז אין יענער צייט מעהר קראנק אָדער שטארקער קראנק, ווי אין וועלכער עס איז אנדערער צייט פון זיין קראנקהייט. אויב דעם קערפער געלינגט צו בעזיגען דעם שונא — די באצילען און זייער גיפט, האָט ער בשלום דרוכגעמאַכט דעם קריזיס. אזוי שנעל ווי דער שונא גיט זיך אונטער הערט דער קאמף אויף און דער פאציענט, אן אויסגעמאטער-טער פון'ם שווערען קאמף, שלאָפט רוהיג איין.

דער ווייטערער גאנג פון דער קראנקהייט בעשטעהט אין אַפרייניגען דעם שלאכטפעלד און פערריכטען דעם שאָדען, וואָס די באצילען און זיי-ערע גיפטען האָבען פּעראורזאכט דעם קערפער.

די גרעסטע צאָהל טויטע און פּערוואנדעטע פון דיזער ניומאָניאַ-מלחמה געפינען זיך אויף'ן שלאכטפעלד אין די לונגען. אין צייט פון'ם קריזיס זיינען די אָנגעגריפענע טיילען פון די לונגען פּערהארטעוועט פול מיט בלוט און מיט צעלען פון די לונגען זעלבסט. ווען דער קריזיס איז פאַראיבער און דער קערפער האָט געזיגט פאנגט די פּערהארטעוועטע טייל לונג אָן זיך צוריקהערען צו איהר נאָרמאלען צושטאנד. די פּעדיס-שטאָ-פען (פייברין) פון'ם בלוט ווערען ביסלעכווייז אויפגעלעזט, דער סערום ווערט צוריק איינגעזאפט אין'ם בלוט, די באצילען ווערען אויפגעפרעסען און די בלוט-צעלען ווערען אָפּגעראַמט. די בלוט-צעלען — די סאָלדאטען פון דעם קערפער'ס פּערטיידיגונגס-אַרמעע, ווערען צוטיילט אין אייניגע קלאַסען. די געזונדע און די וואָס זיינען בלויז לייכט פּערוואנדעט, ווערען צוריק איינגעזאפט אין'ם בלוט און זיי שליסען זיך צוריק אָן אָן דער רע-גולאַר אַרמעע. די טויטע, די שטאַרבענדע און די שווער פּערוואנדעטע בלוט-צעלען ווערען אין שטיקער צוריסען, דאָס בלוט זיגט זיי איין, פיהרט זיי צו זייער אייביגער רוה, וואו זיי ווערען אויפגעלעזט און פון זייערע מאטעריאַלען ווערען נייע בלוט-צעלען געשאפּען.

דאָס אַלעס פאסירט אין אַ געוועהנליך גיט קאמפליצירטען פאל פון לונגען-ענטצינדונג ווען עס פאסירט ביי אַ מענשען, וועלכער איז געווען געזונד איידער די קראנקהייט האָט זיך אָנגעפאנגען ביי איהם. אין פיעלע פעלע אָבער ענטוויקעלט זיך לונגען-ענטצינדונג וועהרענד דער מענש ווערט אפּגעשוואכט פון אַן אנדער קראנקהייט, די ווידערשטאַנדס-קראפט פון קראנקען איז דאן פיעל קלענער און ער קען נישט אזוי שנעל בייקומען די ניומאָניאַ-באצילען מיט זייערע טאָקסינס (גיפטען). עס פאסירט אויך, אז דער מענש, וואָס קריגט לונגען-ענטצינדונג אין אַן אַלקאהאָליקער, גע-

לונג אָנגעגריפען), ווערט דאָן פון אַ לופט־זאָק פּערוואַנדעלט אין אַ האַרטע לונג פּול מיט בלוט, דורך וועלכע קיין לופט קען נישט דורכגעהן. אין פּערלויף פון דיזער צייט האַלטען די באַצילען אין איין שאַפען טאָקסינס אָדער גיפטען און אין צושיקען דיזע גיפטען דורך קערפּער. דער קערפּער האַלט אויך אין אויסאַרבייטען געגען־גיפטען און אין קעמ־פען געגען דעם שעדליכען איינפלוס פון די באַצילען און זייערע גיפטען. אויב אַלעס געהט צו אין אָרדענונג, אויב דער קראַנקער האָט נאָך גענוג ווידערשטאַנדס־קראַפט אין זיך, אויב די באַצילען זיינען נישט צו־שטאַרק פאַר'ן קערפּער אָדער דער קערפּער האָט נאָך גענוג ריזוורוו (זאָפּאָס) געזונד, געלינגט איהם אין פּערלויף פון פינף, זיבען אָדער ניין טעג אויסצואַרבייטען גענוג געגען־גיפט אויף צו פּערניכטען דעם גיפט פון די ניומאָניאַ־באַצילען. ווען דאָס געלינגט, מאַכט דער פּאַציענט דורך דעם קריזיס פון דער קראַנקהייט. פון דאָן פאַנגט דער קערפּער זיך אָן צו ערהאַלען.

דער קריזיס.

אום צו פּערשטענהן דיזען „קריזיס“ קען מען איהם פּערגלייכען מיט דעם קריטישען מאָמענט פון אַ שלאַכט צווישען צוויי אַרמעען. דער קאַמף פלאַקערט אויף'ן גאַנצען שלאַכטפּעלד. ביידע צדדים ווענדען אָן זייערע לעצטע קרעפטען אויף צו זיגען, מענשען פאַלען אויף'ן שלאַכטפּעלד ווי די פליגען, בלוט גיסט זיך טייכענווייז. די פּערטיידיגונגס־אַרמעע איז שוין אָפּגעשוואַכט, דאָס לעצטע ביסעל ריזוורוו־אַלדראַטען בעטייליגען זיך אין קאַמף און דיזע קעמפען ווי פּערצווייפּעלט, אויב דער שונא זאָל קענען נאָך לענגער אויסהאַלטען איז די שלאַכט אַ פּערלאָרענע.

אָבער אַט שאַלט דער טרומפּייט פון שונא. דער פיינד ציהט זיך צוריק, ער אַנטלויפט אָדער גיט זיך אונטער. אין איין מאָמענט איז אַ מעגליכע נידערלאַגע פּערוואַנדעלט געוואָרען אין זיכערען זיג. די אַרמעע איז נאָך פונקט אזוי אויסגעמאַטערט ווי פריהער, אָבער די געפּאַהר איז שוין פאַראַיבער. אַלעס וואָס בלייבט יעצט צו טאָן איז אָפּצורייניגען די שלאַכט־פּעלדער און צוריק אויפבויען די חרוב'ע שטעט.

דאָס זעלבע פאַסירט אין אונזער קערפּער אין צייט פון'ם קריזיס. קורץ פאַר דעם קריזיס איז דער קאַמף צווישען די פּערטיידיגונגס־קרעפטען פון קערפּער און די גיפטען פון די ניומאָניאַ־באַצילען אַם שטאַרקסטען און

זער ווידערשטאנד שוואכער, די „פעסטונג“ קען מעהר ניט אויסהאלטען די אטאקעס פון די באצילען און מיר ווערען קראנק.

וואָס שוואַכט אָפּ אונזער ווידערשטאַנדס־קראַפט געגען די באַצילען פון לונגען־ענטצינדונג? אַ קראַנקהייט, וואָס מאַטערט אויס דעם קער־פער, ווי טייפּויד פּיכער, אינפּלוענצאַ, נירען־קראַנקהייט, צוקער־קראַנקהייט א. ז. וו., צו שווערע אַרבייט, פערקעלטונג, ספּעציעל אין נאַסען וועטער, אין מאַנכע פּעלע אויף אַ וואונד.

ווען אונזער ווידערשטאַנדס־קראַפט ווערט אָפּגעשוואַכט רייסען זיך די „ניומאַניאַ“־באַצילען אַריין אין אונזער בלוט און פאַנגען זיך דאָרטען אָן צו פאַרמעהרען. דער קערפּער רופט דאָן דורך'ן בלוט זיין גאַנצע רע־זערו־אַרמע און פאַנגט אָן אַ קאַמף אויף לעבען און טויט מיט די באַצילען. דיזער קאַמף גיט אונז דעם פּיכער, דאָס שוידערען, די קעלט און ז. וו. וואָס מיר פּיהלען ביים אָנפאַנג פון לונגען־ענטצינדונג. אונטערדע־סען צירקולירט דאָס בלוט דורך'ן קערפּער און צופּיהרט איבער אַלע אברים די באַצילען און די גיפטען, וואָס זיי פּראָדוצירען. וואָס שטאַרקער דיזע גיפטען זיינען און וואָס מעהר אָפּגעשוואַכט דער מענש איז אַלץ וועניגער קען ער אויסהאַלטען דיזע פּערגיפטונג. וואָס שוואַכער די גיפטען זיינען און וואָס נאָרמאַלער און געזונדער דער מענש איז געווען איידער ער איז קראַנק געוואָרען אַלץ גיכער קען ער בייקומען די באַצילען און צוריק גע־זונד ווערען.

אונטערדעסען געהט אָן אין די לונגען זעלבסט אַ העפּטיגער קאַמף צווישען די לונגען און די באַצילען. אזוי שנעל ווי די גיפטען אָדער באַצילען אַטאַקירען די צעלען פון די לונגען פאַנגט זיך דאָרטען אָן אַן „ענט־צינדונג“. די בלוט־רעהרען, וואָס געפינען זיך אין די לונגען עפענען שפּאַרינעס אין זייערע ווענד און לאָזען דורך אַ געוויסע מאָס סערום — די וואַסער־טייל פון בלוט, און אויף די בלוט־קייסקעלאַך, וואָס דינען אַלס סאָל־דאַמען צו בעקעמפּען דעם שונא. די לופט־זעקעלאַך פון די לונגען, וואָס דינען אין אַ נאָרמאַלע צייט אויף צו פּיהרען לופט צו די בלוט־רעהרען, ווערען יעצט אַליין אָנגעפּילט מיט סערום און מיט בלוט־צעלען. באלד נאָך דעם קומט אויף אַרויס אין די לופט־זעקעלאַך די טייל פון'ם בלוט, וואָס, ווען עס ווערט פּערהאַלט, ווערט עס פּערהאַרטעוועט אין פּעדים — די „פּיברין“ אָדער פּעדים־שטאָף פון'ם בלוט. די אָנגעגריפּענע טייל פון דער לונג (אין לאָבאַר ניומאָניאַ ווערט געוועהנליך בלוז אַ טייל פון איין

און ענערגיע צו בעוועגען זיך און טאָן אַרבייט. אום דאָס פייער אין אונ-
זער קערפער זאָל קענען שטענדיג אָנהאַלטען און ניט פערלאָשען ווערען
מוזען די צעלען פון אונזער קערפער קריגען א שטענדיגען שטראָם פון פרי-
שע לופט. אזוי ווי ביים ברענען אין אונזער קערפער ווערען אויך פראָדו-
צירט שעדליכע גאזען מוזען זיי אַרויסגעפיהרט ווערען פון קערפער צו פער-
היטען אונז פון פערגיפטונג. אונזער קערפער נויטיגט זיך דאָרום אין א
קוימען פונקט ווי א געוועהנליכער אויווען, און אונזערע לונגען ערפילען
דיזע אויפגאבע פון קוימען.

יעדעס מאָל וואָס מיר אַטעמען איין נעהמען מיר אויף פרישע לופט.
דיזע לופט דערגרייכט אונזערע לופט־זעקעלאַך און א טייל פון'ם זייער
שטאַף אין דער לופט ווערט אויפגענומען פון אונזערע רויטע בלוט־קייקע-
לאַך און צופיהרט איבער'ן גאנצען קערפער. אויף זייער ריזע צוריק צו די
לונגען נעהמען די רויטע בלוט־קייקעלאַך אויף די שעדליכע גאזען, וואָס
ווערען פראָדוצירט פון'ם ברען־מאַטעריאַל אין אונזער קערפער און זיי לאָ-
זען איבער דיזע גאזען אין די לופט־זעקעלאַך פון די לונגען. יעדעס מאָל,
וואָס מיר אַטעמען אויס, בעפרייען מיר דעם קערפער פון דיזע שעדליכע
גאזען.

אונזערע לונגען ערפילען דאָרום א וויכטיגע אויפגאבע אין אונזער
קערפער. ווען ניט זיי וואָלט דער לעבענס־פלאַם אין אונזער קערפער ניט
געקענט ברענען.

וואס פעראורזאכט לונגען־ענטצינדונג.

יעצט לאָמיר זעהן, וואָס עס פאסירט מיט אונזערע לונגען אין דעם
צושטאנד פון ענטצינדונג.

מיר האָבען שוין פריהער ערקלערט, דאָס די באַצילען, וואָס פעראור-
זאכען לונגען ענטצינדונג, געפינען זיך אין דער לופט און אין פיעלע פעלע
געפינט מען זיי אויך אין אונזער האַלז. אזוי לאַנג ווי מיר זיינען געזונד
האַט אונזער קערפער א געוויסען ווידערשטאַנדס־קראַפט, וואָס דערלאָזט
ניט דיזע באַצילען צו טאָן זייער צושטערונגס־אַרבייט. די אינערליכע
הויט פון אונזער האַלז איז ווי א שטאַרקע פעסטונג, דורך וועלכע די
שונאים, די באַצילען, קענען ניט דורכגען. קוים אָבער ווערען מיר אָפ-
געשוואַכט, קוים ווערט אונזער קערפער אויסגעמאַטערט, דאן ווערט אונ-

פאר יעדע לונג. דיזע עטוואָס קלענערע רעהרען, אויף זייער וועג דורך די לונגען, גיבען אַרויס פון זיך נאָך קלענערע רעהרען און אַזוי פערצווייגט זיך דיזע סיסטעמע פון לופט־רעהרען אין אַלץ קלענערע און דינערע רעהרעלאַך. ביז זיי ענדיגען זיך אין גרופעס איינפאכע לופט־זעקעלאַך.

די לופט, וואָס מיר אַטעמען איין, געהט דורך דיזע רעהרען ביז זי דערגרייכט די לופט־זעקעלאַך און דערמיט ענדיגט זיך אונזער אינאטעמען. ווען מיר אַטעמען אויס פערלאָזט די לופט אונזערע לופט־זעקעלאַך און שטראָמט אַרויס דורך די קלענערע און גרעסערע לופט־רעהרען ביז זי דער־גרייכט אונזער נאָז און פערלאָזט אונזער קערפער.

די קלייניקע לופט־זעקעלאַך זיינען אָפגעטיילט בלויז מיט אַ דיניג־קע הייטעלע פון קליינע בלוט־רעהרען, דורך וועלכע דאָס האַרץ פאָמפט דורך דאָס גאַנצע בלוט פון קערפער יעדע 27 סעקונדען. דורך די דיניקע הייטעלאַך, וואָס טיילט אָפּ די לופט פון'ם בלוט־שטראָם, גיט דאָס בלוט אָפּ אייניגע שעדליכע גאַזען, וואָס עס האָט איינגעזאמלט שטראָמענדיג דורך'ן קערפער און עס נעהמט אויף פרישע לופט אָדער זייער־שטאַף אויף צו צופיהרען צו די ביליאָנען צעלען, פון וועלכע אונזער קערפער איז צו־זאַמענגעשטעלט.

אָבער צו וואָס דאַרף מען דאָס? וועט איהר פרעגען. דאָס איז זעהר לייכט צו פערשטעהן. יעדער פון אונז ווייס, דאָס אום קוילען זאָלען קענען ברענגען אין אַן אויווען, מוז דער אויווען זיין בעזאָרגט מיט אַ קוי־מען, דורך וועלכען עס ציהט זיך אַ צוג לופט צו די ברענערע קויהלען. ווען דער קוימען איז פארמאכט און קיין פרישע לופט קומט ניט צו צו די קויהלען קענען זיי ניט ברענען. ווען דער קוימען ווערט פערמאכט איי־דער די קויהלען ווערען אין גאַנצען אויסגעברענט ווערט אַ „טשאַד" אין הויז. די שעדליכע גאַזען, וואָס ווערען פראָדוצירט בעת די קויהלען ברע־נען פיהלען אָן דאָס הויז און פערגיפטען די איינוואוינער, אויב יענע רעטען זיך ניט בעצייטענס.

דער קוימען האָט דאָרום אַ צווייפאכע אויפגאַבע צו ערפילען. ער דאַרף בעזאָרגען די קויהלען מיט פרישע לופט אום זיי זאָלען קענען ברענגען און ער דאַרף אוועקפיהרען די שעדליכע גאַזען, וואָס ווערען געשאַפען ווען די קויהלען ברענען. אין אונזער קערפער ברענט אויף אַ שטענדיגעם פייער, אַבזאָוואַהל אָהן אַ פלאַם. די שפייז, וואָס מיר עסען איז דער ברען־מאַטע־ריאַל. דאָס פייער, וואָס ברענט אין אונזער קערפער, גיט אונז וואַרעמקייט

קריגט פון דער ערד, געהט דורך דעם שטאם, די גרעסערע און קלענערע צווייגען ביז עס קומט צו די בלעטער. עס מוזען דארום זיין קאנאלען, וואָס ציהען זיך דורך'ן שטאם און דורך אלע צווייגען ביז צו די בלעטער. די לופט, וואָס די בלעטער אטעמען איין געהט דורך די זעלבע קאנאלען נאָר אין אַ פערקעהרטער ריכטונג: פון די בלעטער געהט די לופט צו די קליינע צווייגעלאך, דאן צו די גרעסערע צווייגען און ענדליך צום שטאם און צו די וואָרצלען.

אן עהנליכער מעכאניזם עקזיסטירט אויך אין אונזערע לונגען. די צוויי לונגען, וואָס מיר האָבען, בעשטעהען פון מיליאָנען קלייניקע לופט-זעקעלאך, פונקט ווי גרויסע בוימער בעשטעהען פון מיליאָנען איינצעלנע בלעטער. פון דיזע לופט-זעקעלאך ציהען זיך קלייניקע דיניקע רעהרען, וועלכע פערציילנען זיך אין אלץ גרעסערע און גרעסערע רעהרען, פונקט ווי די צווייגעלאך פון אַ בויס פערציילנען זיך אין אלץ גרעסערע און גרעסערע צווייגען.

דיזע פערציילונג פון לופט-רעהרען געהט אָן ביז אלע לופט-רעהרען פון איין לונג פערציילנען זיך אין איין גרויסער רעהר. הינטער דער אוי-בערשטער טייל פון אונזער ברוסט-ביין פערציילנען זיך די צוויי רעהרען פון אונזערע צוויי לונגען אין איין גרויסער לופט-רעהר, וואָס ווערט בע-צייכענט מיט'ן נאָמען „טרעקיאַ“, אָדער הויפט לופט-רעהר און דיזע ציהט זיך ביז צו דער אויבערשטער טייל פון אונזער האַלז.

ווען מיר אטעמען איין לופט דורך דער נאָז, לויפט דער לופט-שטראָם דורך דער הינטערשטער טייל פון דער נאָז און גרייכט די טייל פון אונזער האַלז, וואָס איהר קענט זעהן אין הינטערגרונד פון אונזער מויל. דאָר-טען טרעפט דער לופט-שטראָם אַן אָפענע רעהר און כאַפט זיך אַהין אַריין.

דיזע עפענונג איז דער אָנפאַנג פון דער גרויסער לופט-רעהר. אום די רעהר זאָל זיין שטענדיג אָפען איז זי בעזאָרגט מיט רייפען פון „קאַר-טילעדזש“ (כראַמשקע), וואָס מאַכען שטייף די פאָדערשטע און די זיי-טען טיילען פון דער רעהר. ווען מיר עסען אָדער טרינקען ווערט די אוי-בערשטע עפענונג פון דער רעהר פערשטעלט אום די שפייז אָדער דאָס וואַסער זאָל זיך ניט אַריינכאַפען אין איהר.

דיזע איינציגע לופט-רעהר ציהט זיך, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, ביז צו די אויבערשטע טייל פון אונזער ברוסט-קאסטען. געגענאיבער די צווייטע פאָר ריפען צוטיילט זיך דיזע רעהר אין צוויי צווייגען, אַ צווייג

קע פון לונגען־ענטצינדונג שוואכט אזוי אָפּ דעם מענשען, דאָס ער קען לייכט קריגען א צווייטע אטאקע.

די מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען לונגען־ענטצינדונג, זיינען פול אי-בעראַל. זיי געפינען זיך אין דער לופט, וואָס מיר אַטעמען, און פיעלע געזונדע מענשען טראָגען זיך אַרום מיט „ניומאָניאַ“־באַצילען אין האַלז, אַבּוואָהל זיי זיינען ניט קראַנק. זיך אויסצוהיטען פון דיזע באַצילען איז כמעט אַן אונמעגליכקייט און דאָרום טאָקע ברעכט אויס אַ ניומאָניאַ־עפּי-דעמיע כמעט יעדען ווינטער און פרייהלינג.

אויב אזוי, וועלען מאַנכע פרעגען, טו וואָרום ליידען ניט אַלע מען-שען פון לונגען־ענטצינדונג? וואָרום היטען זיך מאַנכע מענשען אויס פון דיזער קראַנקהייט? און וואָרום איז די קראַנקהייט ניט די זעלבע אין אַלע פעלעך? וואָרום ווערען פיעלע מענשען, וואָס ליידען פון לונגען־ענטצינדונג, צוריק געזונד וועהרענד אַנדערע שטאַרבן פון דיזער קראַנקהייט? ווי אזוי קען מען זיך אויסהיטען פון לונגען־ענטצינדונג, און וואָס קען מען טאָן ווען מען האָט שוין די געפעהרליכע קראַנקהייט?

אום צו קריגען א ריכטיגען ענטפער אויף דיזע פראַגען, דאַרפען מיר זיך פרייהער בעקענען מיט אונזערע לונגען אין זייער נאָרמאַלען צושטאַנד, ווי אזוי אונזערע לונגען ערפילען זייער אויפגאַבע און וואָס עס פאַסירט מיט זיי ווען זיי ווערען ענטצונדען.

אונזערע לונגען.

די לונגען זיינען צוויי גרויסע זעק, וואָס געפינען זיך אין אונזער ברוסט־קאַסטען. זיי פילען אויס כמעט דעם גאַנצען ברוסט־קאַסטען, לאָ-זענדיג קוים פלאַץ גענוג פאַר אונזער האַרץ, ושט, אָדער שפייז־רעהר, וואָס ציהט זיך פון מויל צום מאָגען, און פאַר אייניגע בלוט־רעהרען און נערווען.

אַ בעגריף וועגען דער אַרכיטעקטור פון די לונגען קען מען האָבען ווען מען פּערגלייכט די לונגען מיט דער אַרכיטעקטור פון אַ בוים. דער שטאַם פון בוים קען פּערגלייכט ווערען צו דער לופט־רעהר, די גרעסערע צווייגען קענען פּערגלייכען ווערען צו די קלענערע לופט־רעהרען, וואָס טיי-לען זיך אָפּ פון דער הויפט לופט־רעהר און די בלעטער זיינען קלייניקע לופט־זעקעלאָך. אַ בוים זויגט איין שפייז פון דער ערד דורך זיינע וואָרצ-לען און אַטעמט איין לופט דורך זיינע בלעטער. די שפייז, וואָס דער בוים

לונגען־ענטצינדונג.

דער מלאך המות האָט פיעלע וועגען, דורך וועלכע ער רויבט זיינע אָפּפּער, פיעלע שלוחים, דורך וועלכע ער שיקט דעם טויט אויף זיינע מענ-שען־קרבנות. טוב־ערקולאָזיס אָדער שווינדזוכט איז דער הויפט־אָגענט, דער הויפט־גענעראַל, וואָס שטעלט צו דעם „קעניג טויט“ ניט וועניגער ווי אַ מיליאָן קרבנות יעדען יאָהר. זיין ערשטער אַרויסהעלפּער אָדער דער קאָפיטאַן פון מלאך המות איז „לונגען־ענטצינדונג“, אָדער „קעפטען ניומאָניאַ“.

לונגען־ענטצינדונג רויבט מעהר מענשען־לעבענס ווי אַלע געפּעהר-ליך אַנשטעקענדע קראַנקהייטען צוזאַמענגענומען. הונדערטע טויזענדע מענשען שטאַרבּען יעדען יאָהר פון לונגען־ענטצינדונג.

„קאָפיטאַן ניומאָניאַ“ שוּנט ניט קיין קליינע קינדער און האָט קיין איינזעהעניש פאַר גרייז־גרויע מענשען. קינדער און זקנים ליידען אַם מעהרסטען פון דיזער געפּעהרליכער קראַנקהייט, אָבער אויף מיטעליעהרי-גע ערוואַקסענע מענשען זיינען ניט בעוואָרענט געגען לונגען־ענטצינדונג און טויזענדע „געזונדע“ שטאַרקע מענשען, אין סאַמע בליהונג פון זייער לעבען פאַלען יעדען יאָהר קרבנות אויף'ן שלאַכטפּעלד פון „ניומאָניאַ“.

אנדערע אָנשטעקענדע קראַנקהייטען, ווען מען האָט זיי איין מאָל, אַרבייט דער קערפּער אויס אַ געוויסען ווידערשטאַנד געגען די מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען דיזע קראַנקהייט און אַם וועניגסטענס פאַר אַ געוויסע צייט איז דער מענש בעוואָרענט געגען אַ צווייטע אַטאַקע פון דער זעל-בּער קראַנקהייט. דאָס איז דער פאַל מיט מאָזלען, פּאָקען און אנדערע קראַנקהייטען.

אנדערש איז אָבער דער פאַל מיט לונגען־ענטצינדונג. ניט נאָר בע-וואָרענט ניט איין אַטאַקע געגען אַ צווייטער, נאָר פאַרקעהרט, איין אַטאַ-

א דאקטאָר האָט אויך געוויסע מיטלען, דורך וועלכע צו פערלויב-
 מערען דאָס הוסטען פון קראַנקען און פעהיטען איהם פון זייטיגע צופש-
 לע, צו וועלכע אזא קראַנקער איז אויסגעזעצט. עס איז דאָרום איבעריג
 צו זאָגען, דאָס עס איז נויטיג פאר יעדען ליידענדען פון בראַנקייטיס צו
 שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון א דאקטאָר.

זאָל קענען פאָלשטענדיג אויסהיילען דיזע קראַנקהייט. מען קען אָבער פיעל פערלייכטערען דעם קראַנקען'ס צושטאנד.

דאָס ערשטע פון הויפט־וויכטיגקייט פאר'ן קראַנקען איז אויסצומיי-
דען אַ קאלטען, נאָסען און טומאנעם קלימאט. אין אזא קלימאט ענט-
וויקלען זיך די מעהרסטע פעלע פון בראַנקייטיים.

אויב דער קראַנקער איז פערמעגליך און קען עס אויספיהרען, איז
גלייכער פאר איהם צו פארבריינגען די ווינטער־מאָנאטען נעבען ברעג פון
ים, אין אַ מילדען קלימאט. ער קען דאָס אויספיהרען דורך פאָהרען אויף'ן
ווינטער נאָך בערמיוואַ, דזשאַמעיקאַ, קיובאַ, פֿלאָרידאַ, אָדער די זידליכע
טייל פון קאליפאָרניאַ. אין אייראָפּאַ געפינט מען אזעלכע פלעצער אַרום
די ברעגעס פון מיטעל־ענדישען ים, אין סיציליען, מאדעיראַ, די קאנאַרי
אינזלען און די „אייל אָוו ווייט" אין ענגלאַנד.

אויב דער קראַנקער איז אַרעם און קען זיך ניט פערגינען אַוועקצו-
פאָהרען פון דער היים, דאַרף ער אָנווענדען אלע מעגליכע מיטלען צו פער-
בעסערען דעם אלגעמיינעם צו שטאַנד פון זיין געזונד. ער דאַרף פער-
בריינגען אזוי פיעל, ווי נאָר מעגליך אויף דער פרישער לופט. ער דאַרף
טראָגען דינע, אָבער וואַרעמע קליידער (וואָלענע) צו פעהיטען זיך פון
אַ צוקיהלונג, און דאַרף זיין זעהר פאָרויכטיג אין פרייהלינג און אין הערבסט
ווען די צייטען בייטען זיך. ווינטער צייט דאַרף ער זיך היטען ניט צו
אַטעמען דורך'ן מויל נאָר דורך דער נאָז. די קאלטע לופט, וואָס קומט
אריין דורך'ן מויל צו די לופט־רעהרען, פעראורזאכט אָפט אַן אָנפאל פון
הוסטען, וועהרענד די לופט, וואָס געהט דורך דער נאָז, ווערט פריהער אָן-
געוואַרעמט איידער זי דערגרייכט די לופט־רעהרען.

דער קראַנקער, וועלכער ליידעט פון כראַנישע בראַנקייטיים, דאַרף
עסען גענוג אום אויפצוהאלטען זיין געזונד, ער דאַרף אָבער אויסמיידען
צופיעל עסען. קאָד ליווער אַיל (פיש־אָיל) איז זעהר גוט פאר די קראַן-
קע, וועמען עס שאַדעט ניט צום אַפּעטיט אָדער צו זייער פערדייאונג פון
זייער שפיז.

אַ גענויע אונטערזוכונג דאַרף געמאַכט ווערען פון די אנדערע קראַן-
קהייטען, פון וועלכע דער בראַנקייטיים־קראַנקער ליידעט און ער דאַרף בע-
האנדעלט ווערען אויך פאר יענע קראַנקהייטען. דאָס נאטירליך קען גע-
טאָן ווערען פון אַ דאָקטאָר.

עס איז דא א פארמע פון כראָנישע בראָנקייטיס, וואָס גרייפט אָן אַם מייסטען פרויען אין עלטער פון צוואַנציג ביז דרייסיג יאָהר. אין מאַנכע פון דיזע פעלע קומט דער הוסט נאָך אַן אינפלוענצא. דאָס הוסטען האַלט אָן אַ לאַנגע צייט, אָבער דער אַלגעמיינער געזונדהייטס־צושטאַנד פון די הוסטענדע שיינט וועניג צו ליידען דערפון.

עס איז דא א פארמע פון טרוקענעם קאטאַר, וואָס גרייפט אַם מעהר-סטען אָן עלטערע מענשען, וועלכע ליידען אויך פון עמפיועמאַ. זעהר אָפט בעפאלט דיזע קראַנקע א שטאַרקער הוסט, וואָס מוטשעט זיי זעהר אויס. דער הוסט איז אָבער א טרוקענער און די קראַנקע קענען ניט אַרויפ-בריינגען קיין שליים.

עס גיט אויך א פארמע פון דער קראַנקהייט, אין וועלכע די שליים, וואָס די קראַנקע בריינגען אַרויף ביים הוסטען, איז פול מיט מאַטעריע און עס האָט א זעהר שלעכטען גערוך. אזעלכע קראַנקע פערלירען אויך פיעל געוויכט, אָבוואָהל די קראַנקע איז אַ כראָנישע און האַלט אָן אַ לענגערע צייט.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

כראָנישע בראָנקייטיס איז אין די מעהרסטע פעלע אונקורירבאַר. די קראַנקהייט האַלט אָן אין פערלויף פון גאַנצען לעבען און שיידעט זיך מיט איהר קרבן ערשט ביים לעצטען אַטעמונג.

ביי יונגע לייט איז די לאַגע אַ מעהר האַפנונגספּאַלע. ביי פיעלע יונגע לייט, וועלכע ליידען פון כראָנישע בראָנקייטיס, פערשווינדען די סימנים אין גאַנצען ווען זיי ווערען עלטער, מיטעליעהריגע מענשען ער-האַלען זיך פיעל זעלטענער פון דער קראַנקהייט. די מעהרסטע פון זיי קענען אָבער אויסלעבען אַלע זייערע יאָהרען אין פערהעלטניסמעסיגער בע-קוועמליכקייט, און קענען פיהרען א ניצליכען לעבען. אין די ערנסטערע פעלע פון דער קראַנקהייט וואָרפען זיך געוועהנליך אונטער ערנסטע קאַמ-פליקאַציעס, ווי אַלגעמיינע עמפיועמאַ אָדער לונגען און האַרץ־קראַנקהייט.

די בעהאנדלונג פון דער קראַנקהייט.

מיר האָבען שוין פריהער בעמערקט, דאָס אין די מעהרסטע פעלע איז כראָנישע בראָנקייטיס אונקורירבאַר. עס איז ניטאָ קיין מעדיצין, וואָס

די סימנים פון דער קראנקהייט.

בראָנישע בראָנקייטיס ביי אלטע לייט קומט געוועהנליך צוזאמען מיט האַרץ-קראַנקהייט, פאדאגארא אָדער עמפיוזעמא (א צושטאנד, אין וועלכען די לופט-זעקעלאך פון די לונגען זיינען צוצויגען און אָנגעפיהלט מיט לופט, אזוי, דאָס זעהר וועניג לופט קען אַרויסגעאַטעמט ווערען, און דער קראַנקער ליידעט דאָרום פון א קורצען אטעם).

די הויפט-סימנים פון דער קראַנקהייט זיינען דאָרום ווי פאָלגט:

א קורצער אטעם. מאַכע קראַנקע דערפיהלען, אז זיי זיינען קורץ אטעמדיג ערשט ווען זיי שטרענגען זיך אָן. אזעלכע מענשען אטעמען שווער און סאָפּען, ווען זיי קומט אויס צו געהן באַרג אַרויף אָדער אויף שטיגען. אַנדערע, ווידער, ליידען פון א קורצען אטעם אפילו ווען זיי שטרענגען זיך ניט אָן. דיזער קורצער אטעם ווערט פעראורזאכט ניט פון די בראָנקייטיס, נאָר פון דער עמפיוזעמא אָדער האַרץ-קראַנקהייט, פון וועלכער דער זעלבער קראַנקער ליידעט.

הוסטען. דאָס הוסטען איז ניט גלייך ביי אלע קראַנקע און ענדערט זיך אין די פערשיידענע צייטען פון יאָהר. אין פערלויף פון די זומער-מאָנאַטען זיינען די קראַנקע כמעט אין גאַנצען פריי פון'ם הוסט, אָבער יעדער ווינטער קעהרט זיך דער הוסט אום מיט דער זעלבער שטאַרקייט און לאָזט ניט אָפּ זיין קרבן א גאַנצען ווינטער. מאַכע קראַנקע ליידען פון הוסט בלויז אין דער פריה, אַנדערע, ווידער, ליידען אים מעהרסטען ביינאַכט. מאַכע ליידען פון א טרוקענעם הוסט, די מעהרסטע קראַנקע אָבער בריינגען אַרויף שליים בייים הוסטען.

דער אלגעמיינער געזונטהייטס-צושטאנד פון די, וואָס ליידען פון בראָנישע בראָנקייטיס, איז אין פיעלע פעלע א גוטער. זעלטען ווען האָבען די קראַנקע פיבער. און זומער-צייט, ווען דער הוסט לאָזט זיי נאָך, שיינען זיי צו זיין גאַנץ געזונדע מענשען.

פערשיידענע פארמען פון דער קראַנקהייט.

די בראָנישע בראָנקייטיס, וואָס מיר האָבען נאָר וואָס בעשריבען, טרעפט מען געוועהנליך ביי עלטערע מענשען, וועלכע ליידען גלייכצייטיג אויך פון בראָנישע האַרץ-אָדער נירען-קראַנקהייטען, עס גיבען אויך אַנדערע פאָרמען פון דער זעלבער קראַנקהייט, וואָס זיינען ווערט צו דערמאָהנען.

א טערקישע באָד ווען מען איז פערקעלטערט איז דאָרום זעהר ריזיקאַליש סידרען מען קען געהן פון דער באָד גלייך אין בעט אַריין.

יונגע קינדער און עלטערע מענשען, ווען זיי קריגען בראַנקייטים, דארפן פערבלייבען אין הויז ווי ערנסטע קראַנקע און אין יעדען פאַל, וואו די טעמפּעראַטור שטייגט, דארפן זיי בלייבען צו בעט.

דורך געוויסע מעדיצינישע בעהאַנדלונג איז מעגליך צו פערלייכ-טערען דעם הוסט און מאַכען דעם קראַנקען'ס צושטאַנד וועניגער אונאַנגענעם. עס איז אויך מעגליך, אין פיעלע פעלע, צו פעהריטען, דאָס די קראַנקהייט זאָל זיך ניט פערשפּרייטען און אויך אָנגרייפן די לונגען. צו דיזען צוועק מוז דער קראַנקער שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר. בראַנקייטים ענטוויקעלט זיך אויך אַלס אַ פּאָלגע, אין פיעלע פעלע, פון מאָזלען, טייפּויד פיבער, קיך־הוסט און אינפּלוענצאַ. די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט אין אַזעלכע פעלע איז די זעלבע, ווי אין אַ געוועהנליכען פאַל פון בראַנקייטים.

בראנישע בראנקייטים.

בראָנישע בראַנקייטים קען קומען אַלס פּאָלגע פון אַפטע שאַרפע (אַקיומע) אטאַקעס פון בראַנקייטים, עס קען זיך אויך לאַנגזאַם ענטוויקלען אין פעלע פון בראָנישע האַרץ־קראַנקהייטען, בראָנישע לונגען אָדער נירען־קראַנקהייטען, אָדער אין פאדאגרא. די בראָנישע פאָרמע פון בראַנקייטים קען זיך אויך ענטוויקלען דורך איינאַטעמען אַ לאַנגע צייט שטויב אָדער גאָזען. מען טרעפט דאָרום אַפט דיזע קראַנקהייט ביי שטיין־אַר־בייטער, וועבער, שלייפער, בעקער, מילנער און מיינערס.

אַ זעהר גרויסע ראָלע אין דער ענטוויקלונג פון בראָנישע בראַנקייטים שפילט אַלקאָהאָל, און די, וואָס זיינען נאָהענטע בעקאַנטע מיט'ן ביטערען טראָפּען, שליסען פריהער אָדער שפּעטער אויך די בעקאַנטשאַפט מיט בראָנישע בראַנקייטים.

דיזע קראַנקהייט טרעפט מען מעהרסטענס ביי אַלטע לייט. זעהר זעלטען טרעפט מען זי ביי יונגע מענשען. דער בראָנישער ווינטער־הוסט, וואָס קומט אַזוי רעגעלמעסיג יעדען ווינטער צו מאַכע עלטערע מענשען, איז איינער פון די סמנים, דאָס דיזע מענשען ליידען פון בראָנישע בראַנקייטים.

די אויסזיכטען פון קראנקען.

דער גאנג פון דער קראנקהייט און די אויסזיכטען פון קראנקען וועגן-דען זיך אָן די אומשטאַנדען, אונטער וועלכע די קראנקהייט האָט זיך אָנגעפאַנגען.

ביי געזונדע ערוואַקסענע מענשען פאַלט די היץ אין פערלויף פון אַ וואָך צייט און דערהוסט ווערט פיעל לייכטער אָדער פערשווינדעט אין גאַנצען און אין פערלויף פון צוויי וואָכען צייט איז די קראנקהייט פאַר-איבער.

ביי יונגע קינדער איז די קראנקהייט פיעל ערנסטער. די הויפט-געפאָהר אין אזא פאַל בעשטעהט אין דעם, וואָס די ענטצינדונג פערשפרייט זיך אויף צו די גאָר קליינע לופט-רעהרען, וועלכע ווערען פערשטאָפט מיט שליים און דאָס קען פיהרען צו דער ענטוויקלונג פון „בראַנקאַ-ניומאָניאַ“ (לונגען-ענטצינדונג). די זעלבע געפאָהר איז אויך אין'ם פאַל פון אַלטע און שוואַכע מענשען, וועלכע קענען ניט אַרויסהוסטען דעם שליים, וואָס זאַמעלט זיך אָן אין די לופט-רעהרען, און דאָס פיהרט געוועהנליך צו לונגען-ענטצינדונג.

וואס צו טאן אין פאל פון בראנקייטים.

די כללים ווי זיך אויסצוהיטען פון קריגען בראַנקייטים זיינען די זעלבע ווי אין'ם פאַל פון אַן איינפאַכע פערקעלטונג און עס איז דאָרום איבעריג זיי דאָ צו ווידערהאַלען. די בעהאַנדלונג פון אַ פאַל פון איינפאַכע בראַנקייטים ביי אַ יונגען געזונטען ערוואַקסענעם מענשען איז אויך די זעלבע ווי אין פאַל פון אַ פערקעלטונג. אַ הייסע זענעפט (מאָסטערד) פוס-באָד, אָדער אַ וואַרעמע וואַנע, אויסטרינקען אַ הייסע גלאָז לעמאָנאַדע און גוט דורכשוויצען זיך ביינאַכט וועט בריינגען ערלייכטערונג אין אזא פאַל. אָפטמאָל איז אַ מאָסטערד פלאָסטער צוגעלייגט צום ברוסט-קאָסטען זעהר גוט.

מאָכע מענשען זיינען געוועהנט צו געהן אין אַ טערקישע באָד יע-דעם מאָל ווען זיי דערפיהלען, דאָס זיי האָבען זיך פערקיהלט. אַ טער-קישע באָד איז טאָקע גוט אויף צו „ברעכען“ אַ פערקעלטונג, אָבער דאָס געהן אַהיים פון דער טערקישער באָד פיהרט אָפטמאָל צו אַ שטאַרקערער פערקעלטונג און צו זעהר ערנסטע פעלע פון בראַנקייטים. צו געהן אין

דער גלויבען, דאָס פרישע לופט פעראורזאכט דיזע קראנקהייט, איז פאלש. דער בעסטער בעווייז דאָפיר איז דער פאקט, דאָס מענשען, וועלכע זיינען שטענדיג אויף דער פרישער לופט, ליידען זעלטען ווען פון א פער-קעלטונג און נאָך זעלטענער פון בראַנקייטיס.

די סימנים פון בראנקייטיס.

ווען בראַנקייטיס קומט פון א פערקיהלונג פאנגט די קראנקהייט זיך אָן ווי א געוועהנליכער, "קאַלד", נאָך אנשטאָט די קראנקהייט זאָל ווערען לייכטער ענטוויקעלט זיך ביים קראנקען א הייזעריגקייט. אין מאַכע פּע-לע איז די הייזעריגקייט גאנץ לייכט, אין אנדערע פעלע קען דער קראנקער קוים א וואָרט אויסרעדען. א געפיהל פון א דריקעניש און א שווערקייט בעפאלט איהם און ער פיהלט שטארקע שמערצען אין דער פלייצע אין די ביינער און איבער'ן גאנצען קערפער. אין דער זעלבער צייט פיהלט דער קראנקער ווי עטוואָס וואָלט איהם געדריקט אונטער'ן הארצען אָדער בעסער געזאָגט אין ברוסט־קאסטען, אונטער'ן ברוסט־ביין.

אויב די קראנקהייט איז אין א לייכטע פאָרמע האָט דער קראנקער זעהר וועניג פיבער, אָבער אין אן ערנסטען פאל פון דער קראנקהייט לוי-דעט דער קראנקער אויך פון א הויכען גראד פיבער.

דער הוסט איז אין אַנפאנג טרוקען און האָט א כאַראַקטעריסטישען קלאַנג. נאכהער פאנגט אָן דער קראנקער אַרױפצובריינגען עטוואָס שליים מיט יעדעס מאָל הוסטען. דער הוסט קומט אָן אין „פאַראַקסיזמס“, דאָס הייסט א קורצע צייט איז דער קראנקער פריי פון הוסט און דאן בעפאלט איהם דער הוסט פאר א קורצע צייט און עס איז אונגעגליך פטור צו ווערען פון איהם.

אין אייניגע מעג אַרום פאנגט אָן דער קראנקער אַרױפצובריינגען פיעל שליים יעדעס מאָל ווען ער הוסט און ער פיהלט דאן א גרויסע ערלייכ-טערונג. די שליים בעשטעהט מעהרסטענס פון די ווייסע בלוט־צעלען, וואָס מען טרעפט אין מאַטעריאַ.

עס זיינען אויך דאָ געוויסע סימנים, וועלכע דער קראנקער זעלבסט קען ניט בעמערקען. דיזע סימנים קען דער דאָקטאָר אויסגעפינען, ווען ער אונטערזוכט דעם קראנקען און הערט זיך צו צום קראנקען'ס ברוסט־קאסטען.

אן ענטצינדונג פון דיזער אינערליכער הויט פון לופט־רעהרען ווערט
אָנגערופען בראַנקיטיס.

פערשיידענע פארמען פון בראנקיטיס.

עס זיינען דאָ פערשיידענע פארמען פון בראַנקיטיס, אָבער אלע פאַר-
מען פון דער קראַנקהייט ווערען קודם כל צוטיילט אין צוויי הויפט־קלאַסען.
אין ערשטען קלאַס ווערט אַריינגערעכענט די „אַקיוטע“, די שטאַרקע, אָדער
שאַרפע אָנגריפע פון דער קראַנקהייט, וואָס דויערען בלויז אַ קורצע צייט
און אין צווייטען קלאַס ווערען אַריינגערעכענט די כראָנישע פארמען פון די-
זער קראַנקהייט. מיר וועלען זיך צוערשט בעקענען מיט דער „אַקיוטער“,
שאַרפער און קורצ דויערנדער פארמע פון בראַנקיטיס.

דיזע פארמע פון בראַנקיטיס קומט אָפטמאָל אלס פּאָלגע פון אַ פער-
קעלטונג. די פערקעלטונג, וואָס ווערט געוועהנליך בעצייכענט מיט'ן נאָ-
מען „קאָלד“, איז אַן ענטצינדונג אין דער אינערליכער הויט פון דער נאָז.
אויב דיזע ענטצינדונג פערשפרייט זיך און גרייפט אָן אויך די אינערליכע
הויט פון די לופט־רעהרען ליידעט דיזער פערזאָן אויך פון בראַנקיטיס.

בראַנקיטיס קומט אויך אָפטמאָל אלס פּאָלגע פון מאָזלען, ביים אָנ-
פאנג פון טייפּויד פיבער און מאַלעריאַ (קדחת). מענשען, וואָס ליידען פון
אַסטמאַ אָדער קיך־הוסט, ליידען אויך אָפטמאָל פון בראַנקיטיס. מענשען,
ביי וועמען דער רוקען־ביין איז איינגעבויגען, זיינען זעהר עמפּינדליך צו
בראַנקיטיס.

ווי שוין פריהער בעמערקט ווערט די צאָהל ליידענדע פון בראַנקיטיס
שטאַרק פערמעהרט אָנפאַנג פריהלינג און ענדע הערבסט. דאָס איז דער-
פאַר, וואָס אין דיזע צייטען ענדערען זיך די וועטערן און מעהר מענשען
פערקיהלען זיך. דאָס פערקיהלען זיך אַליין בריינגט אָבער ניט די קראַנק-
הייט, ווייל בראַנקיטיס ווערט פּעראורזאַכט פון געוויסע מיקראָבען און די
פערקיהלונג שאַפט בלויז דעם גינסטיגען באָדען פאַר דיזע מיקראָבען.

די קראַנקהייט גרייפט אָן מענשען פון יעדען עלטער, אָבער יונגע
קינדער און אַלטע לייט ליידען פון איהר אַם מעהרסטען. מאַנכע מענשען
זיינען, ווי עס שיינט, זעהר עמפּינדליך צו בראַנקיטיס, ווייל ביי דער קלענ-
סטער פערקיהלונג, וואָס געהט ביי אַנדערע מענשען לייכט פאַראיבער, קרי-
גען זיי באַלד בראַנקיטיס.

אום בעסער צו פערשטעהן, וואָס דאָס מיינט, דארפֿען מיר פריהער וויסען וואָס די בראַנקיי זיינען און וואָס פאַר אַ ראָלע זיי שפּילען אין אונזער קערפער.

די סיסטעם פון לופט־רעהרען, דורך וועלכע די לופט, וואָס מיר אַטע-מען איין, גרייכט אונזערע לונגען, בעשטעהט פון איין גרויסען לופט־רעהר, וואָס ציהט זיך דורך אונזער האַלז ביז דעם אָנפאַנג פון אונזער ברוסט־קאָס-טען. דיזע גרויסע רעהר רופט מען „טרעקיאָ“ אָדער גרויסע לופט־רעהר. געגענאיבער די אויבערשטע טייל פון אונזער ברוסט־ביין צוטיילט זיך דיזע איינציגע רעהר אויף צוויי צווייגען, פאַר יעדען לונג איינע. אזוי שנעל ווי דיזע צוויי עטוואָס קלענערע לופט־רעהרען גרייכען די לונגען, צוטיילען זיי זיך אויף קלענערע און קלענערע צווייגען ביז זיי דערגרייכען אַלע ווינקעלאַך פון די לונגען.

דיזער פערצווייגטער סיסטעם פון די לופט־רעהרען קען פערגליכען ווערען צו אַ בויס, פון וועמעס שטאַם עס וואַקסען אַרויס צוויי הויפט־צוויי-גען און פון דיזע וואַקסען אַרויס נייע און קלענערע צווייגען בעדעקט מיט בלעטער. די „טרעקיאָ“, אָדער גרויסע לופט־רעהר, קען פערגליכען ווערען צום שטאַם פון דיזען בויס, וועהרענד די גרעסערע און קלענערע צווייגען קענען פערגליכען ווערען צו די קלענערע לופט־רעהרען, וואָס טיילען זיך אָפּ פון דער הויפט לופט־רעהר און דיזע צווייג־רעהרען ווערען אָנגערופען „בראַנקיי“.

אַלע לופט־רעהרען זיינען אינעוועניג בעדעקט מיט אַ שליים־הויט, וועמעס אויפגאַבע עס איז אָנצואוואַרעמען די לופט, וואָס נעהט צו די לונגען און, אויב מעגליך, אויף פעהאַלטען שטויב און אַנדערע אונגעווינשטע געגענשטענדע אין דער לופט, ווען זיי איז געלונגען דורכצונעהן די נאָז און דאַרמען ניט פעהאַלטען ווערען.

דיזע הויט אונטער נאָרמאַלע צושטענדע פּראָדוצירט אויך אַ זעהר קליינע מאָס שליימיגע פליסיגקייט, וואָס איז גענוג צו האַלטען דיזע הויט פייכט. אין פאַל אָבער ווען דיזע הויט ווערט ענטצונדען פּראָדוצירט זי אזוי פיעל פון דיזער שליימיגער פליסיגקייט, דאָס די לופט־רעהרען ווערען פערטרונקען און דער וועג פאַר דער לופט צו די לונגען ווערט פערשטעלט. דער קראַנקער קען דאָן פשוט ניט אַטעמען.

בראנקייטיס.

וואָס פאַר אַ קראַנקהייט דאָס איז — ווער עס ליידעט פון איהר אַם מעהרסטען — די פערשיידענע סאַרטען פון בראַנקייטיס — די סימנים פון דער קראַנקהייט — וואָס צו טאָן אין פאַל פון בראַנקייטיס.

צווישען די קראַנקהייט, וואָס זיינען ווייט פערשפרייט, ספּעציעל אָן-פאַנג פריהלינג און ענדע הערבסט, פערנעהמט „בראַנקייטיס“ אָדער „בראַנקייטיס“ (ביידע נעמען זיינען ריכטיג) אַ גאַנץ בכבוד'ן פלאַץ. פון בראַנקייטיס ליידען זעהר פיעל מענשען. קינד און קייט, יונג און אַלט, מענער און פרויען, אַלע, אַלע שטעלען צו זייער צאָהל קרבנות אויף'ן מזבח פון בראַנקייטיס, און די קראַנקהייט איז דאָרום געוואָרען אַ הויז-וואָרט אין יעדער פאַמיליע.

בראַנקייטיס פערנעהמט אַ פלאַץ אויף'ן מיטען וועג צווישען אַן איינ-פאַכע פערקעלטונג און לונגען ענטצינדונג. בראַנקייטיס אַלס קראַנקהייט איז ערנסטער ווי אַ לייכטע פערקעלטונג און וועניגער ערנסט, ווי לונגען ענט-צינדונג. דערפאַר אָבער האָט זי אַ שטאַרקע נייגונג צו ווערען אַ כראָנישע קראַנקהייט און דאָן איז זעהר שווער זיך פון איהר אָפצוטשעפּען.

עס איז דאָרום כראי זיך צו בעקענען מיט דיזער קראַנקהייט. עס איז ווערט אויסצוגעפינען, וואָס זי איז, ווי אזוי זי ווערט פּעראָרזאָכט, ווי ערנסט זי איז, ווי אזוי זיך פון איהר אויסצוהיטען, אויב מעגליך, און וואָס צו טאָן, ווען עס איז ניט געלונגען זיך פון איהר אויסצוהיטען.

וואָס בראַנקייטיס איז.

דאָס וואָרט בראַנקייטיס מיינט אַן ענטצינדונג פון די בראַנקיי לופט-רעהרען אָדער בעסער געזאָגט, אַן ענטצינדונג אין דער אינערליכער שליים-הויט, וואָס דינט אַלס אַ „ליינינג“ (אונטערשלאַג) פאַר דיזע לופט-רעהרען.

און אָפשוואַכען די ווירקונג פון'ם גיפט, וואָס די מיקראָבען פערשפרייטען אין קערפער.

עס איז איבעריג צו זאָגען, אז דיזע הילפס־אַרבייט פאַר'ן קערפער אין זיין נויטפאַל קען אַם בעסטען דורכגעפיהרט ווערען פון אַ דאָקטאָר און די קאַסטען פון דאָקטאָר'ס בעהאַנדלונג דאַרף בעטראַכט ווערען פאַר אַ „אינשורענס פרעמיום“ צו פערזיכערען זיך געגען ערנסטע פּאָלגען פון דער קראַנקהייט. און דאָך קענען פיעלע מענשען דאָס ניט איינזעהן, און ווען זיי ווערען קראַנק פרובירען זיי פריהער אַלערליי באַבסקע רפואות, און ווען דער שאַדען איז שוין אזוי גרויס, דאָס עס איז שוין אונמעגליך עטוואָס צו טאָן, רופען זיי אַ דאָקטאָר. איין וויזיט פון דאָקטאָר ביים אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט, ווען עס איז נאָך דאָ אַ האַפנונג צו קענען פערחינדערען, דאָס די קראַנקהייט זאָל זיך ניט ענטוויקלען, איז פיעל מעהר ווערט, ווי פיעלע וויזיטען פון דאָקטאָר, ווען די קראַנקהייט איז שוין אין פולען גאַנג.

עס איז אויך זעהר נויטיג, דאָס די גאנצע צייט פון דער קראַנקהייט זאָל דער חוֹלָה שטעהן אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר. ווי לייכט עס זאָל ניט זיין די פאָרמע, אין וועלכע די קראַנקהייט עקזיסטירט איז גלייכער, דאָס דער דאָקטאָר זאָל אַכטונג געבען אויף'ן קראַנקען און זאָל, אויב מעגליך, פֿערהיטען דאָס עס זאָלען זיך ניט אונטערוואַרפען קיין אַנדערע, פיעל ערנסטערע קראַנקהייטען.

אויב די גריפ איז אין איהר מעהר ערנסטע פאָרמע און דער קראַנקער ליידעט פיעל, איז איבעריג איהם צו זאָגען, דאָס ער נויטיגט זיך אין אַ דאָקטאָר'ס בעהאַנדלונג. עס איז אָבער יע נויטיג איהם צו וואַרענען, דאָס ער זאָל זיך ניט בעטראַכטען פאַר פאַלשטענדיג קורירט אַזוי שנעל ווי זיינע שמערצען פֿערשווינדען. רוה, פאַלשטענדיגע רוה פאַר אַ צייט, אויך נאָך דעם, ווי די הויפּט־סמנים פון דער קראַנקהייט פֿערשווינדען, איז נויטיג אום צו פֿערהיטען דעם קראַנקען, פון ערנסטע קאָמפּליקאציעס.

די גריפ איז פֿערווינגט אַלס אַ לייכטע קראַנקהייט. אין דער אמת'ן אָבער, ווי מיר האָבען שוין געזעהען, איז זי אַ זעהר ערנסטע קראַנקהייט מיט זעהר ערנסטע פּאָלגען, קיין דירעקטע וואַפען געגען די מיקראָבען, וואָס פֿעראורזאכען דיזע קראַנקהייט האָבען מיר ניט. ווען דיזע מיקראָבען גרייפֿען אָן אַ מענשען פאנגט אָן דער אָנגעגריפֿענער קערפֿער זעלבסט אַ קאמפּ מיט זיינע שונאים מיקראָבען. אויב דער קערפֿער בעזיצט אַ שטאַרקע ווי-דערשטאַדס־קראַפט בעקעמפט ער די מיקראָבען און ווערט געזונד, אויב ניט, קריגען די אינפֿלוענצא־באַצילען אַ פֿרייע האַנד און זיי שאַלטעווען ווי-פיעל זעהר האַרץ געלֹוסט.

אַלעס וואָס מיר קענען טאָן איז צו העלפֿען דעם קערפֿער אין דיזען קאמפּ. מיר קענען עטוואָס אָפּשוואַכען די ווירקונג פון די מיקראָבען. מיר קענען עטוואָס פֿערגרעסערען די ווידערשטאַנדס־קראַפט פון קערפֿער, און מיר קענען געוויסערמאַסען פֿערקלענערען די מאָס אַרבייט, וואָס דער קערפֿער פֿער דאָרף טאָן אונטער געוועהנליכע אומשטענדען, אום ער זאָל קענען פֿערברויכען מעהר ענערגיע אויף'ן קאמפּ מיט די אינפֿלוענצא־באַצילען. דיזע הילף, וואָס מיר גיבען דעם קערפֿער אין זיין קאמפּ מיט די באַצילען דריקט זיך אויס אין רוה (אום צו פֿערקלענערען די מאָס אַרבייט, וואָס דער קערפֿער דאָרף טאָן), די רעגולירונג פון די שפּייז, וואָס דער קערפֿער דאָרף קריגען, האַלטען דעם קערפֿער אַזוי רייַן (אינערליך), ווי נאָר מעגליך און אין געבען דעם קראַנקען געוויסע מעדיצינען, וואָס זאָלען שטילען זיינע שמערצען

וואס צו טאן אין פאל פון אינפֿלוענאָ.

ווען איינער קריגט די גריף דארף ער זיך בעטראכטען פאר אן ערנ-סטען קראנקען. ער דארף זיך גלייך לעגען צו בעט און שיקען רופען א דאָקטאָר. איידער דער דאָקטאָר קומט קען דער קראנקער שוין אָנפֿאנגען די בעהאַנדלונג דערמיט, וואָס ער וועט נעהמען אן אָבפֿיהר־מיטעל (צוויי עס־לעפעל קאסטאָר אָיל פאר אן ערוואַקסענעם מענשען). ער דארף אויך נעהמען א הייסע „מאָסטאַרד“ (זענעפט) פּוס־באָד.

דיזע פּוס־באָד ווערט געמאַכט ווי פּאָלגט: אין א הייסע שיסעל וואסער טוט מען אריין א טעע־לעפעלע געלען מאָסטערד (זענעפט). דער קראנקער מאכט זיך דאן גרייט צו געהר צו בעט און זיצענדיג אויף'ן בעט האַלט ער די פיס אין הייסע וואסער פאר צעהן אָדער פופצעהן מינוטען ביז די פיס ווערען רויט. די פיס דארפען דאן גוט אָפּגעטריקענט ווערען און דער קראנקער דארף זיך לעגען צו בעט און זיך גוט איינדעקען. עס איז אויך ראטזאם אין אזא פאל אויסצוטרינקען א הייסע גלאָז וואסער, אין וועלכע מען טוט אריין עטוואָס לעמאָן־זאַפט און עטוואָס צוקער צו מאַכען עס מעהר בע'טעם'ט. עס איז גלייכער צו נעהמען די פּוס־באָד נאָך דעם, ווי די קאסטאָר אָיל ווירקט אום מען זאָל ניט דארפען אויפשטעהן פון בעט, ווען דאָס אָבפֿיהר־מיטעל פאנגט אָן צו ווירקען.

דיזע „פּאָרלויפֿיגע בעהאַנדלונג“ איז אין מאַנכע לייכטע פעלע אַלעס, וואָס דארף געטאָן ווערען פאר'ן קראנקען, און אויב ער פערבלייבט אייניגע טעג אין בעט און רוהט זיך אויס ווערט ער אין גאנצען פריי פון דער אָנ-שיקעניש. אין ערנסטערע פעלע איז דאָס אָבפֿיהר־מיטעל און די הייסע פּוס־באָד א גוטער אָנפֿאנג און עס העלפט פיעל דעם דאָקטאָר אין דער ווייטערער בעהאַנדלונג פון דער קראנקהייט.

אין פערלויף פון דער קראנקהייט דארף דער קראנקער זיין אָפּגעוונ-דערט פון אַלעמען. אינפֿלוענאָ איז אן אָנשטעקענדע קראנקהייט און דער וואָס ליידעט פון איהר, ווען ער ניסט, הוסט אָדער שפּייט, פערשפּרייט אַרום זיך די אינפֿלוענאָ מיקראָבען, וואָס שטעקען אָן אנדערע מענשען מיט דער זעלבער קראנקהייט. דאָס גלייכסטע וואָלט געווען, ווען מען זאָל קענען אָפּזונדערען יעדען, וואָס ליידעט פון דיזער קראנקהייט פונקט ווי מען האַלט אָפּגעזונדערט יעדען, וואָס ליידעט פון סקאַרלעט פיכער (שאַרלאַך) אָדער עהנליכע אָנשטעקענדע קראנקהייטען.

די לייכטסטע נאָכוועהעניש פון דיזער קראַנקהייט איז צו האָבען די גריף יעדען יאָהר, און פאַר די אייניגע טעג אונאַנגענעמליכקייט צו פער- בלייבען אין בעט, וואָס דער קראַנקער וויל זיך איינשפּאַרען אין דעם ערשטען פּאַל, האָט ער צו ליידען פון דער זעלבער קראַנקהייט יעדען יאָהר.

די הויפּט־געפּאָהר פון די גריף בעשטעהט אין דעם, וואָס דיזע קראַנק- הייט שוואַכט אָפּ די ווידערשטאַנדס־קראַפט פון אונזער קערפּער און זעצט אונז אויס דער געפּאָהר פון קריגען פערשיידענע קראַנקהייטען, וואָס „וואַר- פען זיך אונטער“. אַן ענטצינדונג פון מיטעלען טייל פון אויער, וואָס איז אַן ערנסטע קראַנקהייט, אַן ענטצינדונג אין די אויגען און אַן ענטצינדונג פון מאַנכע נערווען (ניורטיס) קומען מאַנכעס מאל אַלעס פּאָלגע פון אינ- פלוענזאַ.

פיעלע מענשען טראָגען זיך אַרום מיט „ניומאַניאַ“ (לונגען ענטצינ- דונג) באַצילען אין זייערע העלזער. אַזוי לאַנג ווי זיי זיינען געזונד האָבען דיזע באַצילען איבער זיי קיין שליטה נישט. די גריף שוואַכט אָבער אָפּ די ווידערשטאַנד־קראַפט פון קערפּער. זי עפענט פריי די טויערען פאַר דיזע באַצילען און דער רעזולטאַט איז, דאָס דער קראַנקער איז אין גרויס נעפּאָהר צו קריגען לונגען ענטצינדונג. ניומאַניאַ אין אַזאַ פּאַל איז אַ זעהר ערנסטע קראַנקהייט.

עס איז פאַראַן נאָך אַ נאָכוועהעניש פון אינפּלוענזאַ, אַ פיעל גע- פעהרליכערע ווי די אַנדערע דערפאַר, וואָס זי גנב'עט זיך אַריין צו איהר קרבן און טוט איהר אַרבייט שטילערהייט אַזוי, דאָס דער קראַנקער ווייס גאָרניט דערפון, און ווען ער דערוויסט זיך איז שוין געוועהנליך צו שפעט, ער בלייבט אַ קראַנקער אויף זיין גאַנצען לעבען. דיזע נאָכוועהעניש איז — האַרץ־קראַנקהייט.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

די אויסזיכטען פון קראַנקען געזונד צו ווערען זיינען גאַנץ גוטע, ספּע- ציעל אין די פעלע, וואו עס „וואַרפט זיך נישט צו“ קיין אַנדער קראַנקהייט. פאַר עלטערע און שוואַכע מענשען איז אינפּלוענזאַ אַ זעהר ערנסטע קראַנק- הייט, ווייל לונגען ענטצינדונג איז אַן אָפטע נאָכוועהעניש ביי אַזעלכע קראַנקע און דיזע צווייטע קראַנקהייט פעראורזאכט דעם טויט אין פיעלע פעלע פון אינפּלוענזאַ.

בלאזען און ווערט אזוי עמפּינדליך, דאָס די לייכטע בעריהרונג פער-
אורזאכט שמערצען. אין מאַנכע פעלע זיינען די בויך־שמערצען עהנליך צו
די, וואָס מען פיהלט, ווען מען ליידעט פון אפּענדיסיטיס און אָפט קען מען
א טעות האָבען און אויף איינעם, וואָס ליידעט אויף דיזער פאָרמע גריפּ,
קען דענקען, דאָס ער ליידעט פון אַן ענטצינדונג אין אפּענדיקס.

די דריטע פאָרמע פון די גריפּ אטאקירט דעם נערווען־סיסטעם פון
איהר קרבן. דער קראַנקער דערפיהלט פלוצלינג שטארקע קאָפּ־שמערצען
און וועהטאָגען איבער'ן גאַנצען קערפּער. די וועהטאָגען שיינען צו זיין
אין די סאַמע ביינער און דער קראַנקער פיהלט זיך ערשעפפּט און אָפּגע-
שוואַכט. ביי מאַנכע קראַנקע ווערען די אויגען אָנגעגריפען און זיי קענען
ניט פערליידען די שיון, אַנדערע קראַנקע זיינען אזוי נערוועז, דאָס זיי קע-
נען קיין הויכען קול ניט פערליידען. ביי מאַנכע ווערען די מוסקולען פון
האַלז אזוי שטייף צוזאַמענגעצויגען, דאָס זיי קענען דעם קאָפּ ניט בעווע-
גען, אַנדערע ליידען פון קאָנוואַלסיעס און זאָגאר פון אַ לייכטע פאָרמע
פון וואַהניזם.

געוועהנליך געדויערט דיזער צושטאַנד בלויז אייניגע טעג צייט און
נאַכהער פאָנגט דער קראַנקער אָן זיך צו ערהאַלען. אָבער אין דער
צייט פון דער ערהאַלונג קען ער זעהר לייכט קריגען אַ נייע און ערנסטע
קראַנקהייט.

נאכוועהענישען פון די גריפּ.

די גריפּ, ווי מיר האָבען שוין געזעהן, איז אַ זעהר ערנסטע קראַנק-
הייט. גענוג ערנסט מיט דער שטארקער אונאַנגענעםמליכקייט, וואָס דער
קראַנקער פיהלט בעת ער איז קראַנק, אָבער נאָך ערנסטער איז זי מיט די
נאָכוועהענישען, וואָס זי בריינגט מיט זיך אין אַ גרויסע צאָהל פעלע.
געזונדע מענשען, דאָס הייסט אזעלכע, וואָס זיינען אַלע מאָל קער-
פערליך שטארק און פאַסען אויף אויף זייער געזונד, קומען געוועהנליך אָפּ
מיט אַ לייכטען קאטאַר, און אויב זיי געהען גלייך צו בעט און רוהען זיך
אויס אייניגע טעג, ווערען זיי אין די מעהרסטע פעלע צוריק געזונד אין
אייניגע טעג אַרום.

אין פיעלע פעלע אָבער, ספּעציעל ווען דער, וואָס ליידעט פון די
גריפּ, פאָלגט ניט דעם ראַט פון דאָקטאָר און רוהט זיך ניט אויס, בריינגט
די גריפּ מיט זיך גאַנץ ערנסטע נאָכוועהענישען.

אָפגעשוואַכט און שטאַרק אויסגעמאַטערט. אין מאַנכע פעלע זיינען פיבער און אויסערגעווענהליכע אויסגעמאַטערטקייט, וואָס דער קראַנקער פיהלט. די איינציגע סימפטאָמען פון דער קראַנקהייט.

אויב קיין אַנדער קראַנקהייט וואַרפט זיך ניט צו דויערט די קראַנק-הייט פון צוויי ביז דריי טעג צייט. דער קערפער אַרבייט דאָן אויס גענוג געגען גיפט צו דעם גיפט פון די גריפֿ-באַצילען און די סימפטאָמען פון דער קראַנקהייט פערשווינדען.

פערשיידענע פארמען פון אינפלוענזא.

ניט אין אַלע פעלע פון גריפֿ זיינען די סמנים פון דער קראַנקהייט די זעלבע. ניט אַלע איהרע קרבנות גרייפט „מאדאם לאַ גריפֿ“ אָן אויף'ן זעלבען אופן. ביי מאַנכע גרייפט די קראַנקהייט אָן הויפטזעכליך דעם אַטהעמונגס־מעכאַניזם: די נאָז און האַלז, ביי מאַנכע דעם מאָגען און די קישקעס, ביי מאַנכע גרייפט די גריפֿ אָן דעם נערווען־סיסטעם, און אין מאַנכע פעלע איז דער אָנגריף פון דיזער קראַנקהייט עהנליך צו אַן אַטאַקע פון „רהומאַטיזם“.

אין יעדען פון דיזע קלאַסען קראַנקע זיינען די סמנים פערשיידען. יעדע פאָרמע פון די גריפֿ אונטערשיידעט זיך זעהר פיעל פון די אַנדערע און ווען עס הערשט ניט קיין גריפֿ־עפירדעמיע נעהמט מען געווענהליך אָן די פערשיידענע פאָרמען פון אינפלוענזא פיר בעזונדערע קראַנקהייטען.

אין דער ערשטער פאָרמע פאַנגט די קראַנקהייט זיך אָן ווי אַ שטאַרקע „פערקעלטונג“. דער קראַנקער ניסט פיעל, דער נאָז איז איהם פער-שטאָפט, דער קאָפ איז איהם שווער, ווי אָנגעפילט מיט בליי, אין האַלז טוט וועה, די אויגען זיינען „אָנגעגאָסען“ און רויט.

אויב קיין אַנדער קראַנקהייט פאַלט ניט צו ווייזען זיך ניט קיין אַנדערע סמנים און נאָך אייניגע טעג צייט ערהאַלט זיך דער פערזאָן פון זיין קראַנקהייט.

זעהר אָפט ענטוויקעלט זיך אָבער אין דיזען קאַטאָר צושטאַנד אויך לונגען ענטצינדונג און די מעהרסטע, וואָס שטאַרבען פון דיזער פאָרמע פון די גריפֿ, שטאַרבען פון „בראָנקייטיס“ אָדער לונגען־ענטצינדונג.

אין דער צווייטער פאָרמע פון דער גריפֿ דערפיהלט דער קראַנקער פלוצלינג שרעקליכע קרעמפפּען אין בויך און אַ שטאַרקע איבעלשטייט. אין אַ קורצע צייט אַרום פאַנגט ער אָן צו ברעכען. דער בויך ווערט אויפגע-

בעזוכט, לאָזט זי איבער איהרע אַגענטען, וואָס זאָרגען שוין דאָפיר, אַז די גריפ זאָל חלילה נישט אין גאַנצען פערשווינדען ביז זי וועט מאַכען איהר נעקסטען שפּאַציר איבער דער וועלט.

„מאדאם לאָ גריפ“ האָט קיין רעספּעקט פאַר'ן וועטער. זי קען קומען אין יעדע צייט פון יאָהר, אָבער אַם מעהרסטען גלייכט זי צו קומען צו גאַסט ווינטער צייט און אין פריהלינג. זי מיידעט נישט אויס קיין קלי-מאַט. הייז אָדער קעלט שרעקען זי נישט אָפּ. זי בעזוכט הייסע, קאַלטי און מעסיגע (מילדע) קלימאַטען און אין יעדע געגענד פערבריינגט זי פון איין ביז אַכט וואָכען צייט.

די גריפ אַליין איז נישט זעהר לעבענס־געפעהרליך. בלויז איינער פון צוויי הונדערט אינפֿלוענצא־קראַנקע שטאַרבט, ווען ער האָט בלויז די גריפ אָהן אַ צומישונג פון אירגענד וועלכע אַנדערע קראַנקהייט. די צרה איז אָבער, וואָס אין די מעהרסטע פעלע בריינגט די גריפ מיט זיך אַ גאַנצען קאַראַוואַן נאָכפאלגער, ווי בראַנקייטיס, לונגען־ענטצינדונג, האַרץ־קראַנק-הייט, אויערען־ענטצינדונג און אַנדערע ערנסטע קראַנקהייטען, און דיזע זיינען שוין יע לעבענס־געפעהרליך.

ווי אזוי די גריפ ענטוויקעלט זיך.

ווען איינער שטעקט זיך אָן מיט די באַצילען פון דיזער קראַנקהייט דויערט עס געוועהליך פון איין ביז פיער טעג צייט ביז ער דערפיהלט זיין קראַנקהייט און ביז די סמנים פון דער קראַנקהייט בעווייזען זיך. דאָס איז דערפאַר, וואָס די ערשטע בריגאדע באַצילען, וואָס אַטאַקירען דעם פערזאָן, זיינען צו שוואַך אין צאָהל צו קענען שאַפען גענוג גיפט, וואָס זאָל פער-אורזאָכען די אַלע שמערצען, וואָס די קראַנקהייט פערשאַפט, ווען זי איז פאַלשטענדיג ענטוויקעלט.

אין די אייניגע טעג צייט, וואָס עס דויערט, איידער די ערשטע סמנים פון דער קראַנקהייט בעווייזען זיך, פערמעהרען זיך די באַצילען און פראַ-דוצירען גענוג גיפט צו פערפלייצען דעם גאַנצען קערפער און דאָן ערשט דערפיהלט דער אָנגעגריפענער פערזאָן, דאָס ער איז קראַנק.

דער אָנגריפ קומט געוועהנליך פלוצלינג. דער קראַנקער דערפיהלט אַ שטאַרקען קאַפּ־וועהטאָג, שמערצען אין אַלע איברים, עס פיבערט איהם. אַפּטמאָל פיהלט דער קראַנקער אַן איבעלקייט צו ברעכען און ער ברעכט טאַקע גאַנץ אָפּט. אָבוואָל ער טוט נישט קיין אַרבייט פיהלט ער זיך זעהר

פלוענזאָ-באַצילען רופט מען זיי. אָבער די קראַנקהייט איז געווען בעקאַנט נאָך לאַנג איידער מען האָט גאָר איבערהויפט געוואוסט וועגען די עקזיס-טענץ פון באַצילען.

שוין אין 16טען יאָרהונדער האָט אַ פאַנדעמיע (אַן עפידעמיע, וואָס פערשפּרייט זיך איבער דער גאַנצער וועלט) אַרומגעכאַפט פיעל לענדער און געפאָדערט צעהנדליגע טויזענדע קרבנות. זייט דאָן איז די גריפֿ-גע-בליבען ביי אונז אַ שטענדיגער גאַסט. פון צייט צו צייט פערשפּרייט זי זיך אין אַ געוויסען לאַנד און שפאַצירט פון שטאָדט צו שטאָדט, איבער-לאָזענדיג נאָך זיך פיעלע טויטע און אַ היבש ביסעל פערוואונדערטע. צי-טענווייז, ווען דיזע קליינע שפאַציר-גענגע ווערען איהר צו לאַנגווייליג, מאַכט זי אַ ריזע אַרום דער וועלט און איהרע קרבנות צעהלען זיך דאָן אין די צעהנדליגע טויזענדרע.

אין פערלויף פון לעצטען יאָרהונדערט האָט „מאָדאַם לאַ גריפֿ“ פיעל מאָל אַרומגעשפאַצירט די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט. דער ערשטער שפאַ-ציר אָדער פאַנדעמיע, ווי דאָס הייסט אויף דער וויסענשאַפֿטליכער שפראַך, איז פאָרגעקומען אין יאָהר 1830. דריי יאָהר האָט דאָן געדויערט ביז די גריפֿ האָט געענדיגט איהר ריזע אַרום דער וועלט און פונקט אזוי פיעל צייט האָט זי זיך אָפגערוהט.

מיט דריי יאָהר שפעטער אין יאָהר 1836 האָט אויסגעבראָכען אַ צווייטע פאַנדעמיע פון די גריפֿ. אין יאָהר 1847 איז פאָרגעקומען אַ דרי-טע, און אַ פערטע ריזע אַרום דער וועלט האָט „מאָדאַם לאַ גריפֿ“ גע-מאַכט אין יאָהר 1889. אין די פערציגטע שטאַמען פון אַמעריקאַ קו-מען אָפט פאָר עפידעמיעס, ווען די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך איבער איי-ניגע שטאַמען. אזא עפידעמיע איז פאָרגעקומען ערשט אַ פאָר יאָהר צוריק.

אין יאָהר 1918 האָט די אינפֿלוענזאַ נאָך אַמאָל געמאַכט אַ שפאַציר איבער דער גאַנצער וועלט און האָט אין פערלויף פון אייניגע מאָנאַטען גע-טויטעט מעהר מענשען, ווי די גרעסטע פון אלע וועלט־מלחמות האָט גע-טויטעט אין פערלויף פון פיר יאָהר צייט. דיזע נייעסטע עפידעמיע האָט זיך אָנגעפאַנגען אין שפּאַניען און איז דאַרום געווען בעקאַנט אלס שפאַ-נישע אינפֿלוענזאַ.

אין מאַנכע שטעט, וואו די גריפֿ הערשט, פערכאַפט זי אַרום פערציג פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג. און אין אלע לענדער, וואָס זי

„מאדאם לא גריפ“ אדער אינפלוענזא.

א לייכטע קראנקהייט מיט גאנץ ערנסטע רעזולטאטען — ווי אזוי די קראנקהייט ווערט פערזאנדלעך — די פערשיידענע פארמען פון דער קראנקהייט.

צו יעדע זאך דארף מען האָבען מוז, אפילו צו קראנקהייטען. פאר אן קראנקהייטען, פאר וועלכע מענשען שרעקען זיך, ווי פאר א ניט־גוטען, און ביים קלענסטען פערזאכט, דאָס זיי ליידען פון איינע פון דיזע קראנק-הייטען, לויפֿען זיי גלייך צו א דאָקטאָר און ווענדען אָן אלערליי מיטלען געזונד צו ווערען. פאר אן אויך אנדערע קראנקהייטען, מאַנכע פון זיי גאנץ ערנסטע, וואָס האָבען א גאָמען אלס „לייכטע קראנקהייטען“, אן אי-בערגאנג, אזא, וואָס איז ניט זעהר ערנסט, און וועגען וועלכע עס ליינט זיך ניט צו מאַכען א מאַראַראם.

צו דער צאָהל פון דיזע לייכטע קראנקהייטען קען צוגערעכענט ווע-רען אינפלוענזא, אָדער די גריפ.

די גריפ איז אן ערנסטע קראנקהייט, פיעל ערנסטער ווי דער דורכ-שניטליכער עולם דענקט. זי איז א זעהר געפעהרליכע שוין דערפאר, וואָס מיר האָבען ניט קיין רפואה צו איהר. דאָס איינציגע, וואָס מיר קענען טאָן איז טרייען צו פעהריטען, דאָס די, וואָס זיינען שוין אָנגעגריפע פון דיזער קראנקהייט, זאָלען ניט אָנשטעקען אנדערע און טרייען ווירקען אויף די געזונדע זיי זאָלען זיך אויסהיטען פון קריגען די גריפ פו די, וואָס האָ-בען שוין דיזע קראנקהייט. דער בעסטער וועג ווי דאָס צו טאָן איז, ווי מיר שיינט, בעקענען דעם עולם מיט דעם כאַראַקטער און די געפאָהרען פון דיזער „לייכטער“ קראנקהייט.

די ביאגראפיע פון „מאדאם לא גריפ“.

אינפלוענזא, אָדער „מאדאם לא גריפ“, ווי די פראַנצויזען האָבען דיזע קראנקהייט א גאָמען געגעבען, איז א זעהר ווייט־פערשפרייטע קראנק-הייט, וואָס ווערט פערזאנדלעך פון א ספּעציעלען סאָרט באַצילען; אינ-

און דעקט זיך גוט איין אין בעט. איבער נאכט וועט איחר זיך גוט דורכ-שוויצען און אין די מעהרסטע פעלע, וועט דער קאלד ביז אין דער פריה פער-שווינדען. „איחר וועט דעם קאלד אויסשוויצען“.

אין פאל אייער מאָגען איז ניט אין אָרדנונג, אויב איחר מוזט אָפט נעהמען אַ אָפּפיהר־מיטעל, נעהמט אַ האַלבען אונז ביטער־זאַלץ פאַר'ן געהן שלאָפּען.

אויב איחר כאַפט זיך ניט בעצייטענס און דער קאלד איז שוין אזוי ווייט פּערגאַנגען, אז איחר האָט אַ קאַטער, ווען פון נאָז און פון די אויגען האַלט אין איין רינען או די נאָז איז אזוי פּערלעגט, אז איחר זייט געצוואונ-גען צו אַטהעמען דורך'ן מויל, דאָן וועט אייך די אויבענדערמאָהנטע מיטעל ניט העלפּען. געהט צו אַ דאָקטאָר און יענער וועט אייך געבען עטוואָס מיט וואָס צו שפּריצען אָדער אויסוואַשען אייער נאָז.

אויב דער קאלד האַלט אָן לענגער ווי דריי פיער טעג, טראָץ דיזע בעהאַנדלונג, לאָזט אַ דאָקטאָר אונטערזוכען אייער נאָז. אָפטמאָל איז אַ קאלד בלויז אַן אָנפאַנג פון אַ פיעל ערנסטערער קראַנקהייט און טאָר ניט פּעראַכעלעסיגט ווערען.

עס ען. עס איז גלייכער צו עסען וואָס וועניגער, ווען מען האָט אַ קאלד. איבערהויפּערען אַ מאָלצייט, אָדער עסען בלויז פּרוכט און גרינ-צייג און פּערטרינקען מיט אַ סך וואַסער און דערצו האַלטען דעם מאָגען אָפּען וועט העלפּען דעם קערפּער גיך בייצוקומען דעם קאלד און עס וועט צו קיין ערנסטערע קראַנקהייט ניט קומען.

„קאלדס“ פּערשאַפּען אונז ניט נאָר אונאַנגענעמליכקייטען אויף אַ ווילע, נאָר זיי זיינען אויך זעהר קאָסטבאַר. ניט איין טאָג אַרבייט און ניט איין דאָלאַר געהט פּערלאָרען צו יב אַזא „לייכטע“ קראַנקהייט, ווי אַ קאלד און אָפטמאָל איז דער קאלד בלויז אַן אָנפאַנג פון אַן ערנסטער קראַנקהייט. עס לוינט זיך דאָרום אַפילו בלויז פון אַ פינאַנציעלען שטאַנד-פונקט זיך אויסהיטען פון קאלדס.

מוזען אויך האלטען אונזער מאָגען אין אָרדנונג, ניט עסען צופיעל און ניט אַרבייטען אזוי שווער, דאָס אונזער קערפּער זאָל ווערען אויסגעמאַטערט און זיך אויסהיטען פון אָנשטעקען זיך מיט אַ קאָלד פון די, וואָס האָבען איהם שוין.

ווי צו בעקעמפּען אַ „קאלד“ ווען מען האט איהם שוין.

ווען מען האָט שוין געכאַפּט אַ קאָלד, אָדער בעסער געזאָגט, ווען דער קאָלד האָט אייך שוין געכאַפּט (ווען מען האָט זיך שוין פערקעלטערט) דאַרפט איהר אזוי ווייט ווי נאָר מעגליך אויסמיידען אַ צוגלופט. דער קערפּער מוז דאָן געהאַלטען ווערען וואַרעם, ספּעציעל מוזען די פיס געהאַלטען ווערען וואַרעם.

אויב איהר קענט אויספיהרען איז גלייכער בלייבען צו בעט אַ טאָג. אויב דאָס איז אונמעגליך איז גוט צו בלייבען די גרעסטע טייל פון טאָג אין אַ הויז אָנשטאַט אין דרויסען. אויב אין דרויסען איז שעהן און וואַרעם און דער פּערזאָן, וואָס האָט אַ קאָלד איז גוט בעשיצט געגען ווינטען, וועט דאָס פּערבריינגען אויף דער פרישער לופט איהם העלפּען פטור ווערען פון קאָלד, אויב אָבער אין דרויסען איז קאַלט און פייכט וועט דער קאָלד זיכער ערגער ווערען.

די מעהרסטע מענשען האָבען שוין גענוג ערפאַהרונגס מיט קאָלדס צו קענען דערקענען ווען זיי האָבע זיך צוגעקיהלט. די מעהרסטע מענשען דערפיהלען, אז זיי האָבען אַ קאָלד אזוי שנעל, ווי זיי פאַנגען אָן צו ניסען און מיט אייניגע שטונדען איידער דער „קאַטער“ פאַנגט זיך אָן.

אין אזא פאַל קענען מיר סטאַפּען דעם קאָלד איידער ער געהט ווייטער. אויב איהר פיהלט, אז איהר האָט זיך צוגעקיהלט און עטוואָס אונאַנגענהמליכעס רייצט די אינערליכע הויט פון אייער נאָז און מאַכט אייך צו ניסען, טוט פאָלגנדעס:

נעהמט אַ מאָסטאַרד (זענעפט) פּוסבאָד. גיסט אָן אַ גרויסע שיסעל מיט הייסע וואַסער און טוט אַריין אַ טעגלעכע געלע מאָסטאַרד (מאָס-טאַרד קענט איהר קריגען אין יעדע גראַסערי סטאָר פאַר אייניגע סענט). מישט עס גוט אויס און האַלט ביידע פיס אין דער הייסער וואַסער פאַר אינגעפעהר צעהן אָדער צוואַנציג מינוטען, אָדער ביז די פיס ווערען רויט, וואַשט גוט אָפּ די פיס און נעהט שלאָפּען, און פאַר'ן שלאָפּען געהן טרינקט אויס אַ הייס גלאָז מילך אָדער אַ הייסע גלאָז וואַסער מיט לעמאָן-זאַפט

נאך אזא ספאנדזש־באד איז נויטיג גוט דורכצורייבען דעם קערפער מיט א טערקישען האנדטוך ביז די הויט קריגט צוריק איהר רויטליכען קאָ-ליר און מען פיהלט זיך וואַרעם. אויף אזא אופן קען מען זיך ביסלעכווייז צוגעוואוינען צו קאלטע בעדער און די הויט ווערט צוגעוואוינט „זיך ניט צו שרעקען“ פאר פלוצלינגע קעלט.

פערשטאָפונג איז אן אויסגעצייכענטער אנגענט פאר „קאלדס“ און די, וואָס ליידען פון מאַגען פערשטאָפונג קריגען „קאלדס“ אלס צוגאָב. אום אויסצומיידען א פערקיהלונג מוז מען דאָרום אויסמיידען צו ליידען פון פערשטאָפונג.

איבערעסען זיך פיהרט אָפט צו „קאלדס“. עס וואָלט פערנומען צופיעל פון דיזען בעשרענקטען פלאץ צו ערקלערען ווי אזוי צופיעל עסען ווירקט אויף דער אינערליכער הויט פון נאָז, אָבער אז דאָס איז אזוי איז שוין פיעלע מאָל בעוויזען געוואָרען.

דאָס זעלבע איז דער פאל מיט צופיעל אַרבייט. ווען דער קערפער איז מיער און אויסגעמאָטערט איז זיין ווידערשטאַנדס־קראַפט געגען די מיקראָבען זעהר שוואַך און ער איז דאָן אויסגעזעצט דער געפאָהר צו קריגען „קאלדס“ אָדער פיעל ערנסטערע קראַנקהייטען.

עס איז אויך נויטיג צו זיין פאָרויכטיג אין אומגעהן מיט מענשען, וואָס ליידען פון א „קאלד“. אזעלכע מענשען האָבען געוועהנליך די קאָלד-באַצילען אין זייער נאָז או ווען זיי ניסען אָדער הוסטען פערשפרייטען זיי דיזע באַצילען אויף אלעס און אלעמען, וואָס געפינט זיך אַרום זיי.

אויב איהר ליידעט פון א פערקעלטונג און ניסט, האָלט א נאָז־טיכעל פאר אייער נאָז ווען איהר ניסט, פעהיט, אז איהר זאָלט ניט פערשפריי-טען די קאָלד־באַצילען אַרום זיך און אָנשטעקען אַנדערע מיט אייער קראַנק-הייט. קושט ניט קיינעם וואָס האָט א „קאלד“. קושען זיך איז איינע פון די דירעקטע וועגען, דורך וועלכע די קאָלד־באַצילען פערשפרייטען זיך פון איין מענשען צום אַנדערען.

דער סך הכל פון דעם אלעמען איז דאָס, אום אויסצומיידען „קאלדס“, מוז די נאָז קודם כל זיין נאָרמאַל. אונזער הויט דאַרף זיין צוגעוואוינט צו פרישע לופט. דאָס קענען מיר אויספיהרען דורך זיין און לעבען אזוי פיעל ווי נאָר מעגליך אויף דער פרישער לופט. טראָגען לייכטע קליידער, ניט צופיעל איבערהייצען אונזערע וואוינונגען און די צימערען, וואו מיר פערבריינגען די גרעסטע טייל פון טאָג, און דורך קאלטע בעדער. מיר

דער ערשטער וועג ווי דאָס צו טאָן איז צו זיין וואָס מעהר אויף דער פרישער לופט. איינגעוואוינען די הויט פון קערפער צו פרישער לופט, ווען דיזע לופט איז ניט צו קאַלט, שטאַרקט עס די הויט און גיט איהר אַ מעגליכקייט אויסצוהאַלטען אַלערליי ענדערונגען אין וועטער. די הויט פון אונזער פנים איז אַלע מאָל אָפגעדעקט און קומט אין דירעקטער בעריהרונג מיט דער דרויסען־לופט אפילו אין שטאַרקסטען פראָסט, און דיזע הויט איז דאָרום די שטאַרקסטע פון אונזער קערפער.

אָבער צוליב סאַציאַלע און אַנדערע אורזאַכען קענען מיר ניט געהן נאָעמט. די גרעסטע טייל פון אונזער קערפער מוז בלייבען פערדעקט און מיר דארפן דאָרום זעהן, דאָס די קליידער זאָלען זיין וואָס לייכטער און וואָס מעהר לופט זאָל קענען דורך זיי צוקומען צו דער הויט. ספעציעל איז דאָס דער פאַל ווינטער־ציט. דעם גאַנצען טאָג פערבריינגען די מעהרסטע מענשען אין שעפער, סטאָרס, פעקטאָריס אָדער אָפיסעס. די אַטמאָספערע אין דיזע פלעצער איז אַ וואַרעמע, אַ זומערדיגע און דאָס טראָגען וואַרעמע ווינטערדיגע אונטערוועש שוואַכט אָפ די הויט אזוי פיעל, דאָס דער שוואַכסטער ווינטעלע פעראורזאַכט פערקעלטונג. דאָס בעסטע פאַר מענשען, וואָס פערבריינגען זייערע טעג ניט אין דרויסען איז צו מאַכען ווינטער לייכטע קליידער און אָנטאָן וואַרעמע אויבערקליידער ווען זיי געהן אַרויס אין גאָס אויף דער קעלט.

אויס דער זעלבער אויבען־דערמאָהנטער אורזאַכע איז אויף שערליך צו איבערהיצען די צימערען, אין וועלכע מען וואוינט. אַרום 70 גראַד פאַרענהייט איז די בעסטע טעמפעראַטור פאַר דער וואוינונג. אַ העכערע טעמפעראַטור שוואַכט אָפ אונזער הויט און זעצט אונז אויס דער געפאָהר צו קריגען אָפט „קאַלדס“.

אן אויסגעצייכענטעם מיטעל ווי צוגעוואוינען די הויט צו קעלט איז דורך קאַלטע בעדער. דער וואָס איז ניט געוואוינט צו קאַלטע וואסער קען אָנפאַנגען זיך צוגעוואוינען דורך ספּאַנדרזשען יעדען פריהמאָרגען דעם קערפער מיט קאַלטע וואסער. אַ האַנד, צום ביישפּיל, ווערט פריהער גע־ספּאַנדרזשט מיט קאַלטע וואסער און אָפגעטריקענט מיט אַ האַנדטוך. נאָכהער ווערט די צווייטע האַנד געספּאַנדרזשט און אָפגעטריקענט, נאָכהער די פלייצעס, נאָכהער די ברוסט, דער בויך א. ז. וו. אויף אַזא אופן ווערט דער גאַנצער קערפער געוואָשען מיט קאַלטע וואסער.

ווי זיך אויסצוהיטען פון א „קאלד“.

מאנכע מענשען ליידען פון א פעהלער אין דער ארכיטעקטור פון זייערער נאָז. ביי מאנכע איז דאָס ווענטעל, וואָס צוטיילט די אינערליכע עפע-נונג פון אונזער נאָז אין צוויי טיילען, אזוי אויסגעבויגען אָדער אזוי אויסגעקרימט, דאָס פון דער לייכסטער ענדערונג אין דער בלוט־צירקולאציע אין זייער הויט, ווערט די אינערליכע הויט פון זייער נאָז אָנגעשוואַלען און די נאָז־לעכער פערשטאַפט. ביי מאנכע מענשען וואַססען געוויסע זאַכען אין דער נאָז, וואָס דאַרפֿען דאַרטען ניט וואַססען. און דאָס פיהרט אָפט צו קאַלדס. אזעלכע מענשען וועלען פילייכט קיין מאָל ניט פטור ווערען פון זייערע קאַלדס ווי פאַרזיכטיג זיי זאָלען ניט זיין. די איינציגע האַפנונג פיר דיזע מענשען איז לאָזען פערריכטען זייער נאָז דורך אַן אָפּעראַציע.

אָבער די, וואָס האָבען נאָרמאַלע נעזער און קריגען אָפט קאַלדס, קענען זיך לייכט איינגעוואוינען זיך אויסהיטען פון פערקעלטונג. געוועהנליך פערקיהלען זיך אזעלכע מענשען פון א צוגלופט. זייער הויט איז ניט געוואוינט צו קעלט. די נערווען, וואָס געפינען זיך אין דער הויט זיינען אזוי „צובאַלעוועט“, דאָס ביים קלענסטען ווינטעלע דערשרעקען זיי זיך. די אימפולסען פון דיזע נערווען פעראורזאכען א פאַניק אין דעם טייל פון נערווען־סיסטעם, וואָס קאָנטראָלירט די בלוט־הערען. דאָס פערטרייבט די בלוט פון דער הויט און פעראורזאכט א ענגשאפט פון בלוט אין די דיגע רעהרען פון דער אינערליכער הויט פון דער נאָז. דיזע הויט ווערט אָנגעשוואַלען און דער רעזולטאַט איז א קאַלד.

וואָס דיזע מענשען דאַרפֿען טאָן איז צוגעוואוינען זייער הויט צו קעלט, אויסלערנען די נערווען פון זייער הויט ניט צו זיין אזעלכע שרעקע-דיגע. פערדלאָף, וואָס ווערען ערצויגען אין א דאָרף, שרעקען זיך זעהר פאַר קאַרם און אויטאָמאָבילס ביי זייער ערשטען וויזיט אין א שטאָדט. דאָס איינציגע מיטעל, ווי אזוי צוגעוואוינען אזא פערדעל צום שטאָדט-לעבען, איז עס צווינגען זיך צו צוגעוואוינען זיך צו קאַרם און אויטאָמאָבילס. דאָס זעלבע איז מיט אונזערע „עדעל ערצויגענע“ נערווען פון דער הויט. אויב זיי האָבען מורא פאַר קעלט דאַרף מען זיי צוגעוואוינען צו קעלט.

דאָס דאַרף אָבער געטאָן ווערען לאַנגזאַם און פאַרזיכטיג.

לופט געפינט דאן א פרייען צוטריט צו אונזער האלז און לונגען. די גרעס-טע טייל פון דיזע מיקראָבען זיינען אונשעדליכע, אָבער מאַנכע פון זיי זיינען זעהר שעדליכע און דער רעזולטאַט איז — פערשיידענע ערנסטע האלז און לונגען-קראַנקהייטען.

אין דער פערשטאָפּטער נאָז איז דערווייל א גאַנצער פיקניק (יום טוב). געוועהנליך געפינען זיך פיעלע באַצילען אויף דער שליימיגער הויט פון דער נאָז. דיזע באַצילען, ווי מיר האָבען פריהער ערקלערט, ווערען פערהאַלטען פון דער לופט, וואָס געהט דורך די נאָז. אונטער נאָרמאַלע אומשטענדען ווערען דיזע מיקראָבען אַרויסגעשליידערט פון דער נאָז איי-דער זיי האָבען צייט צו פּעראורזאכען שאַדען, אָבער ווען די נאָז ווערט פערשטאָפּט, פאנגט זיך אָן א פיקניק פאַר די מיקראָבען. שפייז האָבען זיי גענוג, וואַרעמקייט אויך, אַרויסשליידערען זיי קען מען ניט, ווייל דער וועג איז פערשפּאַרט, זיי פאנגען דאַרום אָן צו פרעסען, זויפען און פערמעהרען זיך. דאָס פּעראורזאכט אַן ענטצינדונג אין דער אינערליכער הויט פון אונזער נאָז און מאַכט די לאַגע נאָך ערגער.

עפענונגען אין די ווענד פון אונזער נאָז פיהרען צו די „סינינוסעס“, עפענונגען אין די באַקען און שטערן־ביינער. די ענטצינדונג קען זיך דא-רום לייכט פערשפרייטען. דער קאָפּ־וועהטאָג, וואָס עס ליידעט דער, וואָס איז פערקעלטערט, קומט דערפון, וואָס די ענטצינדונג אין דער נאָז האָט זיך פערשפרייט צום שטערן־ביין. מאַנכע שעדליכע שטאָפען, וואָס ווערען פּראָדוצירט אויף די פלעצער, וואו די ענטצינדונג איז, ווערען איינגעזאָפּט אין'ם בלוט און צופיהרט איבער'ן גאַנצען קערפער, פּעראורזאכענדיג היץ און אַנדערע סימנים פון א קראַנקהייט, וואָס בעריהרט דעם גאַנצען קערפער.

דער שאַדען, וואָס א „קאָלד“ בריינגט פאַר'ן קערפער, קען פערגליכען ווערען מיט דעם שאַדען, וואָס עס וואָלט געבראַכט פאַר א בעלאַגערטער שטאָרט, ווען די אַרמע, וואָס בעוואַכט דעם טויער פון דער פעסטונג, וואָלט פאַראַליזירט געוואָרען. דער שונא וואָלט געקראָגען א פרייען אייגנטומער אין דער בעלאַגערטער שטאָרט. ווען מיר האָבען א „קאָלד“ ווערט די נאָז, דער וועכטער ביים טויער פון אונזער קערפער, אונפעהיג צו ערפילען איהר אויפגאַבע, און דער שונא — די קראַנקהייט־בריינגענדע מיקראָבען — קריגט א פרייען אייגנטומער אין אונזער קערפער.

זעהר רייך אין פיינע בלוט־ערהרען, דורך וועלכע עס שטראָמט שטענדיג וואַרעמע בלוט. די דרויסען לופט קומט אין בעריהרונג מיט דיזע וואַרעמע בלוט־ערהרען און ווערט אָנגעוואַרעמט.

די צעלען, וואָס שטעלען צוזאַמען די אינערליכע הויט פון דער נאָז, גיבען אַרויס פון זיך אַ שליימיגע פליסיגקייט, וואָס האַלט זיך אויף אַ קורצע צייט אויף די האָר פון דער נאָז און פערכאַפט די שטויב און די מיקראָבען, וואָס געפינען זיך אין דער לופט, וואָס געהט דורך די נאָז־לעכער. פון צייט צו צייט רייניגען מיר די נאָז און שלידערען אַרויס די שליים צוזאַמען מיט'ן שטויב און אנדערע אונריינליכקייטען, וואָס קליי־בען זיך דאָרטען אָן. די אינערליכע הויט פון דער נאָז ווערט דאָן ריין און גיט אַרויס פון זיך אַ פרישע שליימיגע פליסיגקייט, וואָס זעצט פאָרט די אַרבייט פון רייניגען די לופט.

ווי אַ טרייער שומר, וואָס בעוואַכט דעם טויער פון אַ פעסטונג צו פעהריטען, אַז אַ שונא זאָל ניט קענען בעפאַלען די שטאָרט, אַזוי וואַכט אונזער נאָז ביים טויער, וואָס פיהרט צו די אינערליכע טיילען פון אונזער קערפער. אַזוי לאַנג ווי אונזער נאָז ערפילט איהר אויפגאַבע ווי עס דאַרף צו זיין ווערען אונזערע לונגען געהאַלטען ריין. קוים אָבער ווערט די נאָז פערשטאַפט קען זי מעהר ניט דורכזויפן די לופט, וואָס מיר אַטעמען.

ווען מיר ליידען פון אַ פערקעלטונג ווערט אונזער „סטים־היט און פילטער־פּלענט" (דער מעכאַניזם פון דער נאָז) קאַליע. די צעלען, וואָס פּראָדוצירען שליים ווערען אויפגערייצט, אָנגעשוואַלען און זיי פּראָדוצירען אַ געדיכטע, קלעפיקע שליים, פון וועלכע עס איז כמעט אונמעגליך פטור צו ווערען דורך „שנייצען די נאָז".

אין די גוטע צייטען זיינען אויך די נאָז־לעכער ניט זעהר ברייט. מיט אַ קארעמע קען מען אין זיי זיכער ניט דורכפאַהרען, היינט ווען די צעלען פון דער אינערליכער הויט ווערען נאָך געשוואַלען און בעדעקט מיט אַ דיקער קלעפיקער שליים, ווערט דער דורכגאַנג אין דער נאָז אַזוי פער־שפּאַרט, דאָס די לופט קען ניט דורכגעהן.

אָנשטאַט צו אַטעמען דורך דער נאָז אַטעמען מיר דאָן דורך'ן מויל. אונזער האַלז האָט ניט קיין ספּעציעלען מעכאַניזם אויף צו וואַרעמען און רייניגען די לופט און די קאַלטע, מיט שטויב און מיקראָבען בעלאָדענע

א דאנק דיזער וואכזאמקייט פון דער נאָז מיידען מיר אויס צו עסען פיעלע פערפויילטע, האלב־אויפגעלעזטע שפיין־ארטיקלען, ווייל דער שלעכ־טער גערוך פון דיזע שפיין ווערט גלייך געבראכט דורך דער נאָז צום מאַרף. די נערווען, וואָס האָבען די אויפגאבע צו בריינגען דעם גערוך צום מאַרף. געפינען זיך אין דער אויבערשטער טייל פון אונזער נאָז, און ווען מיר ליי־דען פון א קאָלד און די נאָז־לעכער זיינען פערשטאָפּט, קען דער גערוך ניט נוקומען צו דיזע נערווען און דער חוש פון שמעקען פיהלט אונז דאן.

א גרויסע טייל פון'ם געשמאק, וואָס מיר פיהלען אין שפיין, קומט דורך „שמעקען" און ניט דורך פיהלען א „טעם" אין דעם וואָס מיר עסען. ווען איינער ליידעט פון א קאָלד פערליהרט ער דעם גערוך פון די שפיין און דאָרום פיהלט ער וועניג געשמאק אין די שפיין וואָס ער עסט.

אָבער שמעקען איז ניט די איינציגע און ניט די וויכטיגסטע אויפ־גאבע, וואָס אונזער נאָז האָט צו ערפילען. זייט מיר האָבען זיך אָנגע־פאנגען צו ציוויליזירען האָבען מיר זיך אויסגעלערענט אָפּצונארען אונזער נאָז, און צופערטיגען אונזער שפיין אזוי, דאָס יעדער אונאנגענעם גע־רוך זאָל פערשווינדען. מיר געברויכען אויך די נאָז גאנץ וועניג אויף צו דערשמעקען פון ווייטען, ווי דער הונט אָדער אנדערע חיות טוען. אונ־זער חוש הריח איז דאָרום פיעל אָפּגעשוואַכט געוואָרען און די אויפגאבע פון שמעקען איז געוואָרען א פונקציאָן פון א גאנץ קנאפער וויכטיגקייט.

די וויכטיגסטע אויפגאבע פון אונזער נאז.

די וויכטיגסטע אויפגאבע פון אונזער נאָז איז צו פיהרען לופט פון דרויסען צו אונזערע לונגען און צוריק ארויס פון אונזערע לונגען.

די דרויסען לופט איז פיעל קעלטער פון דער לופט, וואָס געפינט זיך אין אונזערע לונגען און, ספעציעל אין גרויסע שטערט, איז די לופט בעלאָדען מיט פיעל שטויב און אַלערליי מיקראָבען. די נאָז וואַרעמט אָן די דרויסען לופט איידער די לופט קומט צו צו אונזערע לונגען און זיפט זי אויך דורך, פערהאַלטענדיג א גרויסע טייל פון די שטויב און באַצילען.

אום צו קענען ערפילען דיזע צוויי אויפגאבעס אָנוואַרעמען און דורכ־זיפען די לופט, איז אונזער נאָז בעזאָרגט מיט א פייכטער שליימיגער אינערליכער הויט און מיט פיעלע קליינע פיינע האָר. דיזער הויט איז

א גרויסע, זעהר א גרויסע צאָהל קראַנקהייטען וואָלטען פער-
שוואַנדען פון דער וועלט, ווען אלע מענשען וואָלטען אַכטונג געגעבען אויף
זייערע נעזער און אויסגעהיט זיך פון קאַלדס.

עס איז זעהר זעלטען צו טרעפּען א מענשען, וואָס האָט קיינמאָל
ניט געליטען פון א קאַלד, און עס איז אויך זעהר זעלטען צו טרעפּען א
פּאַלקאָם געזונדען מענשען.

אום צו וויסען ווי אזוי זיך אויסצוהיטען פון קאַלדס און וואָס צו
טאָן ווען דער קאַלד איז שוין דאָ, איז נויטיג פאַר אונז זיך פריהער צו
בעקענען מיט א העכסט אינטערעסאַנטען און וויכטיגען גליד פון אונזער
קערפּער — אונזער נאָז.

אונזער נאָז.

וואָס פאַר אַ ראָלע שפּילט די נאָז אין אונזער קערפּער, וואָס איז
די אויפגאַבע פון דיזען גליד, וואָס זיצט אין סאַמע פּראָנט פון אונזער
פנים און לויפט שטענדיג פאַראַוויס, וואוהין נאָר מיר קעהרען און ווען-
דען זיך?

מאָנכע גלויבען, אַז די נאָז איז געשאַפּען מיט דעם איינציגען צוועק
אום געוויסע קהל'שע קאָך-לעפּעל זאָלען קענען פיהרען אַלעמען ביי דער נאָז,
אַנדערע דענקען, אַז די נאָז איז געשאַפּען אום מען זאָל זי קענען אַרייַג-
שטעקען איבעראַל וואו מען דאַרף ניט, ווידער אַנדערע זיינען איבערצייגט,
דאָס זיי האָבען אַ נאָז בלויז אום צו קענען דערשמעקען אַן עבירה ביי יע-
נעם אפילו ווען זי ליגט בעהאַלטען בחדרי חדרים.

אַבער דאָס איז די געזעלשאַפּטליכע זייט פון דער נאָז. וואָס אונז
אינטערעסירט דאָ איז די פונקציאָנעלע זייט פון דיזען גליד פון אונזער
קערפּער. די אויפגאַבע, וואָס די נאָז האָט צו ערפילען אין אונזער לעבען.

אונזער נאָז האָט אַ דאָפּעלטע אויפגאַבע צו ערפילען. זיצענדיג
אין סאַמע פאַרענט פון געזיכט מיט דער אָפּענער טיהר פונקט איבער אונ-
זער מויל און מיט דער הינטער טיהר נעבען מאַרד, איז דער נאָז לייכטער
צו דערפיהלען דעם גערוך פון יעדע זאַך, וואָס קומט צו נאָהענט צו אונ-
זער מויל. זיך געפינענדיג ניט ווייט פון מאַרד, איז דער נאָז לייכט צו טע-
לעגראַפירען צום מאַרד דעם בעטרעפּענדען גערוך און אין פאַל דער מאַרד
איז ניט צופרידען דערמיט, קומט אַן זיין בעפּעל ניט צו עסען אָדער טרינק-
ען דעם בעטרעפּענדען אַרטיקעל נאָך איידער דאָס בעריהרט אונזערע ליפּען.

„קאלדס" (פערקעלטונג).

ווי זיך אויסצוהיטען און וואָס צו טאָן ווען איהר האָט שוין אַ קאַלד.
אַ שטאַרקער שונא, וואָס קומט אָפּען אַרויס מיט זיין אַטאַקע, איז
אַפּטמאַל ניט אַזוי געפּעהרליך, ווי דער פּיינר, וואָס גנב'עט זיך אַריין צו
אונז דורך אַ הינטער טיר, מאַכט אַן אָנשטעל פון אַ נעבעכעל, און ווען מיר
היטען זיך ניט פאַר איהם עפענט ער ברייט פאַנאַנדער טיר און טויער פון
אונזערע פעסטונגען און לאָזט אַריין צו אונז אונזערע ביטערסטע שונאים.
אַזאַ פּיינר איז דער „קאַלד" (פערקעלטונג). מילד און אונשולדיג
ווי אַ נעבעכעל, איז דער קאַלד איינער פון אונזערע געפּעהרליכסטע שונאים
און בריינגט אונז אָפּט פיעל מעהר שאָדען, ווי אַן ערנסטע קראַנקהייט.
„קאַלדס" זיינען אַזאַ געוועהנליכע ערשיינונג אין אונזער לעבען,
דאָס עס איז זעלטען צו געפינען אַ מענשען, וואָס זאָל ניט אַם וועניגסטענס
איינמאַל אַ יאָהר ליידען פון אַ פערקעלטונג.
מיר זיינען שוין אַזוי צוגעוואוינט געוואָרען צו אַ „קאַלד", דאָס מיר
זיינען גענויגט איהם צו בעטראַכטען אַלס אַן „איבערגאַנג". פון וועלכען
עס איז זיך שווער אויסצוהיטען און עס לוינט זיך גאָר ניט די מיה, וואָס
עס דאַרף קאָסטען זיך אויסצוהיטען פון אַ קאַלד אָדער זיך קורירען, ווען
דער קאַלד האָט אייך שוין געכאַפט.
און דאָך איז אַ קאַלד אַן ערנסטע קראַנקהייט, ניט אַזוי פאַר זיך
אַליין, ווי אַלס אָנפאַנג פאַר אַנדערע „מעהר ערנסטע" קראַנקהייטען. אָפּט-
מאַל איז דער קאַלד בלויז דער אָנזאָגער פון אַן ערנסטע קראַנקהייט, וואָס
האַלט זיך אין ענטוויקלען. דער קאַלד זעלבסט איז דאָן בלויז די ערשטע
שטופע פון יענער ערנסטער קראַנקהייט. אין די מעהרסטע פעלע דינט דער
קאַלד בלויז אויף אָפּצושוואַכען דעם מענשען און מאַכען פריי דעם וועג
פאַר אַנדערע קראַנקהייטען, וואָס וואָלטען זאָנסט איהם ניט געקענט
בייקומען.

הייט, דארף ער גלייך געהן צו א דאקטאָר זיך לאָזען זיין בלוט עקזאמע-
נירען צו עס געפינען זיך דאָרטען ניט די מאַלעריא פאַראַזיטען און אויב
יע וועט דער דאָקטאָר איהם שוין בעהאַנדלען.

יעדער, וואָס ליידעט שוין פון מאַלעריא מוז א געוויסע צייט (אָזוי
לאנג ווי די פאַראַזיטען געפינען זיך אין זיין בלוט) זיין בעשיצט אָזוי,
דאָס מאַסקיטאָס זאָלען צו איהם ניט האָבען קיין צוטריט. יעדער, וואָס
ליידעט פון מאַלעריא איז א קוואַל פון דער קראַנקהייט און קען אָנשטעקען
פיעלע אַנדערע, אויב די מאַסקיטאָס האָבען נאָר א צוטריט צו זיין בלוט.
ווען די מאַסקיטאָס קענען צו איהם ניט צוקומען איז דער קראַנ-
קער אונשעדליך פאַר אַלע, וואָס קומען מיט איהם אין בעריהרונג.

מאַלעריא איז אויך ניט קיין גאַנץ אָפטע אָבער אויך ניט קיין גאַנץ
זעלטענע ערשיינונג אין אונזער געגענד. די זומפען אין ניו דזשורזי בע-
זאָרגען די אַרומיגע געגענד מיט אַנאָפּעליס מאַסקיטאָס. צום גליק וואוינען
ניט זעהר פיעל מענשען אין דער נאכבאַרשאפט פון יענע זומפען און, ווי
מיר האָבען שוין געזעהן, פליהען ניט דיזע מאַסקיטאָס זעהר ווייט פון
זייער היים.

לען די שטעהענדע לוזשעס אין א פליסענדען שטראם, זיינען די מאַסקיטאָס געוואָרען וועניגער.

עס זיינען אָבער דאָ גרעסערע שטעהענדע וואַסערען, וואָס מען קען ניט פערשיטען אָדער עס דארף קאָסטען צופיעל געלד זיי אויסצוטריקענען. אין דיזען פאל איז גענוג צו בעניסען דיזע לוזשעס מיט קעראַסין אָדער אַן אנדער אַיל, וואָס זאָל בעדעקען דאָס גאַנצע וואַסער.

מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, דאָס די „לאַרווע“ (די איבערגאַנס־שטופע פון איי צום אינסעקט) מוזען אָטהעמען. זיי קריגען זייער פרישע לופט דורך דער אויבערפלעכע פון וואַסער. ווען דער וואַסער ווערט אָבער בעדעקט מיט אַ דינע היימעל פון אַיל קען קיין פרישע לופט ניט צו-קומען צו דיזע האַלב־ענטוויקעלטע אינסעקטען און זיי ווערען דערשטיקט. וואָס אָנבעלאַנגט די אייער פון די מאַסקיטאָס האָבען מיר שוין גע-זעהן, דאָס פיש גלייכען זיי אַלס שפיז און אין אַ וואַסער, וואו עס געפוי-נען זיך פיש קענען קיין מאַסקיטאָס ניט וואַקסען.

געברויכענדיג דיזע אויסגערעכענטע מיטלען אין'ם קאַמף געגען די אַנאָפּעליס מאַסקיטאָ איז געלונגען אויסצורייניגען פיעלע געגענדען, וואָס זיינען פריהער געווען איינפאַכע פעסט פלעצער, אין וועלכע קיין וויסער מענש האָט ניט געקענט לעבען.

ווי אַזוי קען אַ מענש זיך אויסהימען פון מאַלעריאַ ? פון אונזער בעקאַנטשאַפט מיט דיזער קראַנקהייט און מיט דער אַרט און ווייזע ווי אַזוי זי פערשפרייט זיך קענען מיר שוין לייכט איינזעהן, דאָס עס איז זעהר שווער פאַר אַן איינצעלענעם, וואָס לעבט אין אַ מאַלעריאַ געגענד, צו זיין זיכער פון דיזער קראַנקהייט. אין דיזען פאל מוז די גאַנצע בעפעלקערונג צוזאַמען טרייען פטור ווערען פון דער פעסט. אַלע זומפען און לוזשעס מוזען אויסגעטריקענט ווערען אָדער דאָס וואַסער דארף בעגאָסען ווערען מיט קעראַסין אָדער פעטראָלעאום. און אויף אַזאַ אַרט פערניכטען די מאַסקיטאָס.

וואָס דארף טאָן דער איינצעלנער מענש, וואָס לעבט אין אַ מאַלעריאַ געגענד ? ער דארף ניט שלאָפען ביינאַכט אין דרויסען און די פענסטער פון זיין שלאָף־צימער דארפן זיין פערשטעלט מיט מאַסקיטאָ נעצען. פון זינט עס ווערט נאָכט ביז אין דער פריה דארף ער, אויב נאָר מעגליך בליי-בען אין דער היים הינמער די מאַסקיטאָ נעצען אָנשטאָט אַרומצוגעהן אין גאַס, און אַזוי שנעל, ווי ער דערפיהלט די ערשטע סמנים פון דער קראַנק-

און דיזעס שוין מיטעל געגען די מאַסקיטאָס האָט זיך אויסגעצייגט אלס אַ גרויסער ערפּאָלג.

זיך בעהאַלטען פון שונא איז אָבער ניט אַלע מאָל גענוג, ספּעציעל איז עס ניט קיין שמייכלענדע שטאַלצע טאַקטיק, ווען מענשען מוזען זיך בע- האַלטען פון מאַסקיטאָס. מען האָט דאָרום אָנגעפּאָנגען צו זוכען מיטלען, ווי אזוי צו פערניכטען די מאַסקיטאָס.

זוכענדיג דיזע ווירקזאַמע מיטלען האָט מען אויסגעפונען, דאָס מאַס- קיטאָס לעגען זייערע אייער אין שטעהענדעס ניט טיפעס וואַסער. דיזע אייער שווימען אַרום אויף'ן וואַסער, פּערוואַנדלען זיך אין „לאַרווע“, און איבערגאַנגס-שטופע צווישען איי און פול ענטוויקעלטען אינסעקט, און דאָן פּערוואַנדלען זיי זיך אין פולע אינסעקטען.

נאָך אַ לאַנגע זאָרגפּעליגע שטודיום וועגען דעם לעבען פון די מאַס- קיטאָס אין אַלע שטופען פון זייער ענטוויקלונג האָט מען אויסגעפונען, דאָס עס דויערט געוועהנליך דריי מאָנאַטען איידער עס ענטוויקלען זיך ערוואַקסענע אַנאָפּעליס מאַסקיטאָס פון די אייער, וואָס מאַדאָם אַנאָפּעליס לעגט אין וואַסער, דאָס די „לאַרווע“ מוזען האָבען פרישע לופט צו אָטמע- מען און זיי קומען דאָרום צו דער אויבערפּלעכע פון'ם וואַסער, אין וועלכען זיי ענטוויקלען זיך, אום צו שעפען פרישע לופט. מען האָט אויך אויסגע- פונען, אז ווען דאָס וואַסער, אין וועלכען עס געפינען זיך די אייער פון מאַדאָם אַנאָפּעליס, טריקענט אויס, שטאַרבען די אייער, אָדער ווען עס געפינען זיך פיש אין'ם וואַסער פרעסען די פיש אויף די מאַסקיטאָ אייער. מיט דיזע פאַקטען האָט מען זיך בענוצט אין די מאַלעריאַ פערפּעס- טעטע געגענדען אום אויסצוראַמען די מאַסקיטאָ פּעסט. און כמעט איבער- אַל, וואו דער קאַמף איז געפיהרט געוואָרען ערנסט, זיינען די אַנאָפּעליס מאַסקיטאָס פערטייליגט געוואָרען און די מאַלעריאַ פּעסט איז פערשוואונ- דען געוואָרען.

די אַנאָפּעליס מאַסקיטאָ פליהט ניט ווייט פון'ם פּלאַץ, וואו זי האַלט זיך אויף. די מאַסקיטאָ נעסטען מוזען זיך דאָרום אין יעדען פאַל געפינען ניט ווייט פון'ם פּלאַץ, וואו די מענשען ווערען געביסען. אום אויסצוראָ- טען דיזע מאַסקיטאָס דאַרף מען דאָרום אויסטריקענען אַלע לוזשעס און קליינע זומפּען, וואס געפינען זיך אין דער נאַכבאַרשאַפט.

אין אזוי שנייז ווי מען האָט אָנגעפּאָנגען אויסטריקענען די לוזשעס און פערשיטען די זומפּען, אָדער גראָבען קליינע קאַנאַלען און פּערוואַנד-

טאָג אַרבייט ערשט אין אַבענד. דיזע מאַסקיטאָס ווערען ניט פערניכטעט אין קאַלטען וועטער. זייערע אייער לעגען זיי אין קליינע לוזשעס ריינע וואַסער אַרום די הייזער און אין ווינטער צייט קענען זיי עקזיסטירען אין וואַרעמע הייזער. זיי קענען בייסען אויף ווינטער צייט און אָנשטעקען מענשען מיט מאַלעריא דאָן, ווען מען דענקט, דאָס אַלע מאַסקיטאָס זיינען שוין אויסגעשטאָרבען.

געוועהנליכע מאַסקיטאָס האָבען געוועבטע אָנשטאָט געפֿלעקטע פֿלי-נעל. ווען זיי רוהען איז זייער קערפּער אויף אַ גלייכע ליניע (האַריזאָנטאַל) מיט דעם פֿלאַץ, אויף וועלכען זיי רוהען. זיי פֿליהען בייטאָג און ביינאַכט, פֿליהען גאַנץ ווייט פֿון זייערע נעסטען און פֿליהען אויף זעהר הויך.

וויסענדיג די געוואוינהייטען און דעם כאַראַקטער פֿון די מאַלעריא מאַסקיטאָס האָט מען אויסגעאַרבייט אַ זעהר געלונגענעם סטראַטעגישען פֿלאַן, ווי דיזע מאַסקיטאָס צו פערניכטען און ווי צו פֿערהיטען מענשען פֿון קריגען דיזע קראַנקהייט און איבעראַל, וואו דיזער פֿלאַן איז דורכגע-פֿיהרט געוואָרען איז דער קאמף געגען מאַלעריא געווען אַן ערפֿאָלג.

דער קאמף געגען מאַלעריא, און ווי זיך אויסצוהיטען פֿון דער קראַנקהייט.

דער אמת'ער קאמף געגען מאַלעריא האָט זיך אָנגעפֿאנגען ערשט, ווען מען האָט זיך דערוואוסט אויף זיכער, דאָס די אָנפֿעליס מאַסקיטאָ איז דער אָגענט (אָדער בעסער געזאָגט די אָגענטין, ווייל עס איז די זי וואָס בייסט דעם מענשען), וואָס פֿערשפּרייט מאַלעריא.

מיר האָבען שוין אויבען בעמערקט, דאָס שטודירענדיג די אָנפֿע-ליס מאַסקיטאָ האָט מען אויסגעפֿונען, דאָס זי פֿליהט מעהרסטענס בלוז ביינאַכט און ניט זעהר הויך. דורך פֿערשטעלען די פענסטער מיט „מאָסקי-טאָ-נעצען" און זיך געפינען אין הויז הינטער דיזע נעצען פֿון זינט עס ווערט נאַכט ביז עס ווערט טאָג קען מען אויסמיידען די צו נאָהענטע בע-קאַנטשאַפט מיט מאַדאָס אָנפֿעליס.

דאָס איז געווען דער ערשטער קאמפּס-מיטעל געגען די מאַסקיטאָס, וואָס איז אָנגעווענדעט געוואָרען ביים גראַבען דעם פּאַנאַמאַ-קאַנאַל, ווען די אַמעריקאַנער אַרמע-אינדזשינירען האָבען איבערגענומען די אַרבייט,

מאלעריא קרבנות. מען האָט געלאָזט מאלעריא מאַסקיטאָס זיי בייסען און אין פערלויף פון זעקס ביז צעהן טעג זיינען זיי צו אַכט פון יעדע צעהן געביסענע מענשען קראַנק געוואָרען פון מאלעריא.

דאָס האָט בעשטעטיגט די בעהויפטונג, דאָס מאַסקיטאָס פערשפּרייט מען די קראַנקהייט דורך בייסען פריהער קראַנקע און נאָכהער געזונדע מענשען. עס האָט געבראַכט די שטאַרקסטע בעווייזע געגען דער מאַסקיטאָ, וואָס פערשפּרייט מאלעריא.

די מאלעריא מאַסקיטא.

„אַלע יונגים האָבען איין פנים" זאָגט אַ אידיש גלייכווערטעל און די מעהרסטע מענשען, ספּעציעל די, וואָס ווערען געביסען פון מאַסקיטאָס, דענקען דאָס אַלע מאַסקיטאָס זיינען גלייך. דער פאַקט איז, דאָס אויך צווישען מאַסקיטאָס געפינען זיך פערשיידענע ראַסען און שבטים, און צווישען איין סאָרט מאַסקיטאָס און אַן אנדערער איז פונקט אַזאַ גרויסער אונטערשייד, ווי צווישען אַן אייראָפּעער פון דער קאווקאַזישער ראַסע און אַ האַלב ווילדען שוואַרצען פון די טיפּע אַפריקאַנישע וועלדער.

בלויז איין סאָרט מאַסקיטאָס פערשפּרייטען מאלעריא, די מאַסקיטאָס, וואָס בעלאַנגען צום שבט אַנאָפּעליס.

דיזע מאַסקיטאָס קען מען דערקענען דורך זייערע געפּלעקטע פליגעל און דורך דעם, וואָס, ווען זיי רוהען, איז זייער קערפּער ניט אין אַ גלייכע (האָריוזאַנטאַל) ליניע מיט דעם פלאַץ, אויף וועלכען זיי שטעהען, נאָר דער הינטערשטער טייל קערפּער איז פיעל העכער.

בלויז די מאַדאָס מאַסקיטאָ איז די בייסערין. דער מאַן בענוגענט זיך מיט טאָן הויז אַרבייט און אַטענדען צו אנדערע נויטווענדיגקייטען. די זי איז די יעגערין.

אויף יאָגד פליהט מאַדאָס אַנאָפּעליס אַרויס ערשט אין אַבענד. זי פליהט ניט ווייט, בלויז אַ פאַר הונדערט יאָרד פון פלאַץ, וואו איהר נעסט געפינט זיך. זי פליהט אויך גאנץ נידעריג. די מענשען, וואָס וואוינען אויף'ן פערטען אָדער פינפטען שטאָק, אפילו אין אַ מאלעריא געגענד מעגען האַלטען זייערע פענסטער אָפּען און ניט פערשטעלט מיט סקרינס, די מאלעריא מאַסקיטאָס וועלען ניט פליהען אַזוי הויך. בייטאָג איז מען זיכער געגען דיזע מאַסקיטאָס, ווייל מאַדאָס אַנאָפּעליס פאנגט אָן איהר

דיזע רפואה וואָלטען מיר זיכער ניט געקענט אזוי לייכט עראָבערען די מאַלעריא פערפעסטעטע געגענדען.

צוליב מאַלעריא מעהר ווי צוליב אירגענדר וועלכע אַנדערע אורזאכען קענען ווייסע מענשען נאָך ביז היינטיגען טאָג קוים עקזיסטירען אין טראָ- פישע געגענדען; צוליב מאַלעריא, מעהר ווי צוליב אירגענדר וועלכע אַנ- דערע אורזאכען, האָט די פראַנצויזישע פאנאַמאַ קאַנאַל קאָמפאַניע גע- מוזט אויפגעבען איהר אַרבייט פון גראָבען דעם פאנאַמאַ-קאַנאַל.

פאַר גענויע דריי הונדערט יאָהר איז קווינין געברויכט געוואָרען אַלס רפואה צו מאַלעריא איידער מען האָט אויסגעפונען די אמת'ע אורזאכע פון דער קראַנקהייט. מען האָט געוואוסט, דאָס קווינין, ווען געגעבען בעציי- טענס, וועט אויסהיילען די ליידענדע פון מאַלעריא אין ניי פון יעדע צעהן פעלע, אָבער ווי אזוי די קראַנקהייט ווערט פעראורזאכט און ווי אזוי קווי- ניין העלפט צו דער קראַנקהייט האָט מען ניט געוואוסט.

ערשט אין יאָהר 1880 האָט דער פראַנצויזישער אַרמעע-דאָקטאָר לאַוועראַן ענטדעקט די פאַראַזיטען אין'ס בלוט פון די, וואָס ליידען פון מאַלעריא און זייט דאָן איז פעסטגעשטעלט געוואָרען, דאָס דיזע פאַרא- זיטען פעראורזאכען די קראַנקהייט.

ווי אזוי דיזע פאַראַזיטען קומען אין'ס בלוט פון די קראַנקע און ווי אזוי זיי פערשפרייטען זיך פון איין מענשען צום אַנדערען האָט מען נאָך אַלץ ניט געוואוסט. ווי דער נאָמען פון דער קראַנקהייט מאַלעריא (שלעכ- טע לופט) צייגט האָט מען נאָך אַלץ געגלויבט, דאָס די קראַנקהייט פער- שפרייט זיך דורך שלעכטער לופט.

אין יאָהר 1882 האָט אַן אַמעריקאַנער דאָקטאָר, מיט'ן נאָמען קינג, פון וואַשינגטאָן פערעפענטליכט אַן אויספיהרליכען סטייטמענט, אין וועל- כען ער צייגט די שייכות צווישען מאַסקיטאָס און מאַלעריא. אין יאָהר 1895 האָט דר. דאָנאַלד ראָס פון די „אינדיען מעדיקאַל סורווייז" דער- קענט די מאַלעריא פאַראַזיטען אין'ם קערפער פון אַ מאַסקיטאָ.

ער האָט פרובירט אָנשטעקען פויגעל און אַנדערע חיות מיט מאַ לעריא דורך דעם, וואָס ער האָט געלאָזט מאַלעריא מאַסקיטאָס בייסען די- זע חיות. דאָס איז איהם אָבער ניט געלונגען.

צוויי איטאַליענישע וויסענשאפטסלייטע ביננאַמי און גראָסי, האָבען בעשלאָסען צו מאַכען די זעלבע עקספערעמענטען אויף מענשען. עס האָ- בען זיך געפונען מענשען, וואָס האָבען פרייוויליג זיך אָנגענומען צו זיין

רישע רפואה, וואָס איז געווען אַן ערפינדונג פון טייפּעל צו פּערפֿיהרען פּרומע, נאָטספּאַרכטיגע מענשען.

גרעפֿין טשינקאָן האָט זיך געמוזט בענוגענען מיט היילען איהרע אייגענע מענשען, די פּויערים, וואָס האָבען געוואוינט אויף איהרע גיטער און די, וואָס פּלעגען קומען צו איהר אין געהיים נאָך דער פּערבאָטענער רפואה.

אַרום פּופּציג יאָהר זיינען אַזוי פּאַראַיבער. אונטער דער צייט זיי-נען פּיעלע מענשען אויסגעהיילט געוואָרען פון מאַלעריאַ מיט דער הילף פון דער קאַרע פון די פּערו בוימער, טראַטץ דעם חרם, וואָס די גלחים האָ-בען אויף דיזער רפואה אַרױפּגעלעגט. איינזעהענדיג, דאָס זייער חרם ווערט ניט שטאַרק אָפּגעהיט האָבען די יעזואיטען פּעררופּען אַ ספּעציעלען קאָנסוליום פון די גדולים פון דער קאַטאָלישער קירכע און יענע האָבען פּאַר-מעל ערקלערט, דאָס די קאַרע פון די בוימער פון פּערו איז ניט קיין פּראָ-דוקט פון טייפּעל און יעדער אמת־גלויביגער, וואָס ליידעט פון מאַלעריאַ מעג זיך לאָזען בעהאַנדלען מיט דיזער רפואה.

דערמיט האָבען די יעזואיטען בלויז נאָך אַ מאָל בעשטעטיגט זייער אַלטע פּאָליסי, אַז וואָס מען קען ניט פּערניכטען דאַרף מען געהמען אונ-טער אייגענעם איינפלוס. אום צו מאַכען דיזע פּאָליסי אין דיזען פּאַל פּאַלשטענדיג האָבען זיי דיזע קאַרע פון די בוימער פון פּערו, וואָס זיי האָבען ביז דאָן פּערדאַמט און אין חרם געלעגט, אַ נאָמען געגעבען די „יעזואיטען קאַרע“.

ערשט שפּעטער מיט פּיעלע יאָהרען, ווען די יעזואיטען האָבען שוין פּערלאָרען אַ טייל פון זייער מאַכט, האָט מען איינגעזעהן די אונגערעכ-טיגקייט, וואָס מען בענעהט מיט רופּען דיזע קאַרע „יעזואיטען קאַרע“, און צו עהרע פון גרעפֿין טשינקאָנאַ, וועלכע האָט די ערשטע געבראַכט דיזע רפואה קיין אייראָפּאַ, האָט מען די רפואה אַ נאָמען געגעבען „סינ-קאָנאַ קאַרע“ און דעם פּולווער, וואָס מען קריגט אַרויס פון דיזער קאַרע, האָט מען אַ נאָמען געגעבען „קווינין“ (אָדער קווינין, ווי מאַנכע רעדען אויס דאָס וואָרט. אין אידיש — כינאַ).

דיזע רפואה איז געוואָרען איינע פון די שטאַרקסטע וואַפּען פון די ערשטע קאָלאָניסטען אין עראַבערען די נייע ניט קולטיווירטע געגענדען. מאַלעריאַ איז געווען דער גרעסטער שונא פון די פּיאָנירען און ווען ניט

האָלט זיך זעהר שנעל פון זיין קראַנקהייט. דיזע צויבער־רפואה געגען מאַלעריא איז „קווינין“, כינא.

אַז קווינין איז אַ זיכערע רפואה געגען מאַלעריא האָט מען געוואוסט נאָך לאַנג איידער מען האָט געוואוסט פון וואָס מאַלעריא ווערט פּעראור-זאכט, נאָך לאַנג איידער דער מיקראָסקאָפּ איז ערפונדען געוואָרען, און נאָך איידער מען האָט געוואוסט, דאָס געוויסע קראַנקהייטען ווערען פּער-אורזאכט פון קליינע פאַראַזיטען, וואָס מען קען מיט'ן נאָקעטען אויג ניט זעהן.

די געשיכטע ווי אַזוי מען האָט אויסגעפונען, דאָס כינא איז אַ רפואה געגען מאַלעריא און ווי אַזוי דיזע רפואה איז איינגעפיהרט געוואָרען אין'ם צעטעל פון רפואות, מיט וועלכע דאָקטוירים היילען קראַנקהייטען, איז אַ נאָנץ אינטערעסאַנטע און שטעלט מיט זיך פאַר אַ ראָמאַנטישעם קאַפיטעל אין דער געשיכטע פון מעדיצין.

אין די ערשטע העלפט פון 17טען יאָהרהונדערט, ווען די שפּאַניער האָבען עראָבערט דאָס לאַנד פּערו, אין זיך אַמעריקא, האָבען פיעלע פון די שפּאַניער געליטען פון מאַלעריא. אין יאָהר 1638 האָט זיך אין פּערו געפונען די שפּאַנישע גרעפּין טשינקאַן און זי האָט זעהר שטאַרק געליטען פון מאַלעריא. די אינדיאַנער האָבען העכסט וואַהרשיינליך רחמנות גע-האַט אויף דער קראַנקער גרעפּין און זיי האָבען געלאָזט וויסען די שפּאַניער, דאָס די קאָרע פון געוויסע בוימער איז אַ זיכערע רפואה צו דער קראַנקהייט, פון וועלכע די „ווייסע גרעפּין“ ליידעט.

ניט האָבענדיג קיין אַנדערע רפואה האָט די גרעפּין טשינקאַן איינ-געשטימט צו פרובירען די אינדיאַנער מעדיצין און צו איהר גרעסטער ער-שטוינונג און פרייד איז זי ווירקליך נאָנץ שנעל גענעזען געוואָרען פון דער קראַנקהייט.

אַזוי ערפרעהט איז גרעפּין טשינקאַן געווען מיט דיזער ענטדעקונג, דאָס אויף איהר ריזע אַהיים האָט זי מיטגענומען אַ פּעקעלע קאָרע פון דיזע בוימער און האָט געזוכט צו פּועל'ן ביי די שפּאַנישע דאָקטוירים זיי זאָלען פרובירען איהר רפואה צו מאַלעריא.

אין יענער צייט אָבער האָבען די גלחים געהאַט די הויפט דעה ניט נאָר אויף די נשמות פון מענשען נאָר אויף אויף זייערע קערפּערס. און די גלחים האָבען שטרענג פּערדאַמט דעם געברויך פון דיזער געצענדיגע-

ווערט א טייל פון'ם רויטען מאטעריאל פון דיזע בלוט־צעלען איינגעזאפט אין קערפער און דער קראנקער פאנגט אָן ליידען פון געלזוכט.

פאראן אויך זעהר ערנסטע פאָרמען פון מאלעריא, וואָס זיינען זעהר געפעהרליך פאר'ן מענשען. דיזע בריינגען אָפט זעהר ערנסטע נאָכוועה-נישע אָדער פּעראורזאכען שנעל דעם טויט פון'ם אונגליקליכען קרבן.

איידער מען האָט אויסגעפונען די ריכטיגע רפואה געגען מאלעריא פלעגען פיעל מענשען שטארבען פו דער קראנקהייט. די פאראזיטען פון מאלעריא פערניכטען ניט נאָר א גרויסע צאָהל רויטע בלוט־קייקעלעך, נאָר זיי פראָדוצירען וואַהרשיינליך אויך א געוויסען גיפט, וואָס פערשפרייט זיך אין'ם קערפער פון'ם קראנקען. דער רעזולטאט איז, דאָס דער קראַנקער ווערט שטארק בלוטאַרעם, זיין מילץ ווערט גרויס און אָנגעשוואַלען און איז אין געפאָהר צו פלאַצען, נירען קראַנקהייט, נערווען קראַנקהייט און אנדערע קערפערליכע קראַנקהייטען פאָלגען אין א גרויסע צאָהל פעלע. נאָך א לענגערע צייט קראַנק זיין ווערען די מאלעריא פאראזיטען „מיד" פון זייער אַרבייט און זיי רוהען זיך אָפּ. דער מענש ערהאַלט זיך דאָן פון זיין קראַנקהייט און שיינט צו ווערען אין גאַנצען געזונד. אָבער אין א צייט אַרום ווערען די פאראזיטען ווידער טעטיג, אפילו ווען דער קראַנקער ווערט ניט נאָך א מאָל געביסען פון א מאַסקיטאָ רופט זיך אויך די קראַנק-הייט נאָך א מאָל אָפּ.

מיר האָבען אָבער יעצט א רפואה געגען מאלעריא, וואָס פערניכט טעט די פאראזיטען אין'ם בלוט פון די קראַנקע און זיי קענען מעהר קיין שאַדען ניט פּעראורזאכען. דער קראַנקער ווערט פאָלשטענדיג גענעזען פון דער קראַנקהייט סידען ער ווערט נאָך א מאָל געביסען פון א מאַסקיטאָ און ווערט אויף'ם ניי אָנגעשטעקט מיט מאלעריא.

די זיכערסטע רפואה צו מאלעריא.

עס זיינען דאָ זעהר וועניג קראַנקהייטען, געגען וועלכע מיר האָבען א זיכערע און ווירקזאמע רפואה. און איינע פון דיזע קראַנקהייטען איז מאלעריא.

געגען מאלעריא האָבען מיר א רפואה, וואָס „נעהמט די קראַנקהייט פשוט צו ווי מיט'ן האַנד". די קראַנקהייט פערשווינדעט ווי דורך א צוי-בער. די מאלעריא מיקראָבען ווערען פערניפטעט און דער פאציענט ער-

זיטען מאכט דורך אין אכט און פערציג שטונדען. ווען א מענש ווערט אָנגעשטעקט מיט דיזען סאָרט פאַראַזיט קריגט ער זיינע אַטאַקעס יעדען פערטען טאָג. דיזע אַטאַקעס זיינען אויך מילדער ווי די אַטאַקעס פון ערשטען סאָרט מאַלעריאַ פאַראַזיטען.

פאַראַן אויך אַ דריטער סאָרט מאַלעריאַ פאַראַזיט, וואָס עקזיסטירט מעהרסטענס אין די מילדע קלימאטען און אַטאַקירט זיינע קרבנות מעהר-סטענס ענדע זומער אָדער אָנפאַנג הערבסט. דיזע פאָרמע פון דער קראַנק-הייט, וואָס דיזער פאַראַזיט פּעראָרזאכט ווערט דאָרום גערופען „הערבסט פיבער“.

די סימפטאָמען פון דיזער קראַנקהייט זיינען ניט אַלע מאָל די זעל-בע. אין מאַנכע פעלע קומען די אַטאַקעס יעדע אכט און פערציג שטונדען, אין אנדערע פעלע איז די צייט צווישען איין אַטאַקע און דער אנדערער לענגער און אונגעלמעסיג.

די אַטאַקע זעלבסט דויערט אַרום צוואַנציג שטונדען אָנשטאָט צעהן, ווי אין'ם אויבען בעשריבענעם פאַל. די קעלט אַטאַקע איז פיעל לייכטער, און אָפטמאָל איז זי אין גאַנצען אַבווע'ענדר. די פּעריאָדע פון היץ פאַנגט זיך אָן לאַנגזאַם אָנשטאָט פּלוצלינג. די היץ שטייגט ניט מיט אַמאָל, נאָר ביסלעכעווייז און זי פאַלט אויך ניט פּלוצלינג, נאָר לאַנגזאַם. דער פּאַציענט, צווישען איין אַטאַקע און דער אנדערער, איז ניט אין גאַנצען פריי פון דער קראַנקהייט, נאָר זעהט די גאַנצע צייט אויס קרענקליך, אָדער דער פיבער אָנשטאָט צו פּערשווינדען אין אייניגע שטונדען צייט האַלט אָן ביז צעהן טעג, און די קראַנקהייט איז זעהר עהנליך צו טיפּויד פיבער.

ווען מען עקזאַמינירט אָבער דאָס בלוט פון אזא פּאַציענט קען מען געפינען די מאַלעריאַ פאַראַזיטען, וואָס פּעראָרזאכען דיזע פאָרמע פון דער קראַנקהייט.

אין די מילדע פאָרמען פון דער קראַנקהייט דויערען די אַטאַקעס פון צעהן ביז פערצעהן טעג און הערען דאָן אויף. אין אַזעלכע פעלע קען די קראַנקהייט צוריק קומען דורך אַן עקסידענט אָדער אַן אנדער קראַנק-הייט, אפילו ווען ער קריגט ניט נאָך אַ מאָל געביסען פון אַ מאַסקיטאָ. אין אנדערע פעלע קען די קראַנקהייט אָנהאַלטען פאַר יאָהרען.

די פאַראַזיטען האַלטען אין איין צושטערען די בלוט-צעלען און דער פּאַציענט ווערט שנעל בלוט-אַרים. דורך פּערניכטען די רויטע קייסעלעך

פערשווינדעט, דער קאָפּ הערט אויף וועה טאָן און אין אַ שטונדע אָדער צוויי אַרום פערזינקט ער אין אַ לאַנגען ערפרישענדען שלאָפּ. דאָס שווי-
צען איז ניט אין יעדען פאל גלייך, מאַנכעס מאָל באַדט זיך דער קראַנקער
פשוט אין שווייס, און אנדערס מאָל איז דאָס שוויצען ניט זעהר פיעל.

ווען דער קראַנקער כאַפט זיך אויף פון שלאָפּ פיהלט ער זיך ווידער
געזונד, און אויב די קראַנקהייט איז נאָר ניט בעזונדערס ערנסט אָדער עק-
זיסטירט ערשט אַ קורצע צייט, קען ער פאָרטזעצען זיין אַרבייט ביז אַ
צווייטע אַטאָקע פון היץ און קעלט קומט אָן.

דער גאנצער „פאראַקסיוז“ פון קעלט, היץ און שוויצען דויערט פון
צעהן ביז צוועלף שטונדען. אַמאָל וועניגער. עקזאָמענירענדיג דאָס בלוט
פון קראַנקען אין פערלויף פון דער אַטאָקע און אין דער צייט צווישען איין
אַטאָקע און דער אנדערער, האָט מען אויסגעפונען, אז די אַטאָקע פון קעלט
און היץ קומט פונקט אין דער צייט, ווען אַ גרויסע צאָהל רויטע בלוט־קי-
קעלעך פלאַצען און מיליאָנען פרישע פאָראַזיטען ווערען אַרויסגעשליידערט
אין'ם בלוט־שטראָם.

די צייט צווישען איין אַטאָקע און דער אנדערער ווענדעט זיך אָן
דעם סאָרט פאָראַזיטען, וואָס געפינט זיך אין'ם בלוט פון קראַנקען. מיר
האָבען שוין פריהער דערמאָנט, דאָס עס געפינען זיך פערשיידענע סאָרטען
מאַלעריאַ פאָראַזיטען און די קראַנקהייטען, וואָס זיי פעראָרזאָכען אונטער-
שיידען זיך עטוואָס איינע פון די אנדערע.

איין קלאַס מאַלעריאַ פאָראַזיטען ענטוויקעלט זיך אין'ם בלוט יעדע
48 שטונדען. יעדען דריטען טאָג פלאַצט די בלוט־צעלע, אין וועלכע די
פאָראַזיטען וואַקסען און שיקען אַרויס אין'ם בלוט נייע מחנות פאָראַזי-
טען. די אַטאָקע פון קעלט און היץ קומט דאָרום צו אזא פאָציענט יעדען
דריטען טאָג. מאַנכע קראַנקע ווערען געביסען פון צוויי מאַסקיטאָס אין
צוויי בעזונדערע טעג און זיי ווערען אָנגעשטעקט מיט צוויי סעטס פון די-
זע פאָראַזיטען. אזעלכע פאָציענטען קריגען זייערע אַטאָקעס יעדען טאָג.
איין טאָג ווערט די אַטאָקע פעראָרזאָכט פון איין סעט פאָראַזיטען און
דעם צווייטען טאָג איז דער צווייטער סעט פאָראַזיטען דער פעראָרזאָכער
פון דער אַטאָקע.

פאָראַן אַ צווייטער סאָרט מאַלעריאַ פאָראַזיט, וועמען עס דויערט
צוויי און זיבעציג שטונדען איידער ער מאַכט דורך די זעלבע ענטוויק-
לונגס־שטובע אין'ם בלוט פון מענשען, וועלכע דער ערשטער סאָרט פאָראַ-

אין מאנכע אטאקעס איז דאָס ציטערען אזוי שטארק, אז דאָס בעטעל, אויף וועלכער דער קראַנקער ליגט, ציטערט אזש. אין דיזער צייט ליידעט געוועהנליך דער קראַנקער פון אַ שרעקליכען קאָפּ-וועהטאָג און אָפטמאָל ברעכט ער „מיט דער גרינער גאל“.

דער קראַנקער פיהלט ווירקליך קאלט און ווען מען בעריהרט זיין הויט איז זי פיעל קעלטער, ווי פון אַ געזונטען מענשען. אָבער אין דער זעלבער צייט האַלט זיין אינערליכע טעמפּעראַטור אין איין שטייגען, און ווי דער „טהערמאָמעטער“ (דער אינסטרומענט צו מעסטען היץ) צייגט שטייגט זיין אינערליכע טעמפּעראַטור אָפט אזוי הויך ווי 104 אָדער 105 גראַד פאַרענהייט (די גאָרמאַלע טעמפּעראַטור איז 98 מיט זעקס צעהנטעל גראַד פאַרענהייט).

דיזע אטאקע פון קעלט דויערט פון צעהן, צוועלף מינוטען ביז אַ שטונדע אָדער מעהר. דאָן ווערט דער קראַנקער ביסלעכווייז רוהיגער, ער פיהלט זיך וואַרעמער. די בלויעט און קעלט פון געזיכט און הויט פערשווינדעט. אייניגע מאָל לויפט אַ שטראָם היץ דורך זיין קערפּער און דאָן דערפיהלט דער קראַנקער ווי איהם איז שטארק הייס.

דער קאָנטראַסט פון דער פריהערדיגער לאַגע, ווען דעם קראַנקען האָט געוואָרפען פון קעלט, מיט דעם יעצטיגען צושטאַנד ווען איהם איז הייס, איז אַ מערקווירדיגע. זיין געזיכט ווערט פערפלאַמט און רויט, די הויט ווערט שטארק הייס און רויט גלייך ווי די גאַנצע הויט וואָלט ענט-צינדען געוואָרען. דאָס האַרץ קלאַפט שטארק און דער קראַנקער בעקלאָגט זיך אָפט, דאָס ער פיהלט, ווי עמיצער וואָלט מיט האַמערס איהם געקלאַפט אין קאָפּ אַרײַן. צייטענווייז איז דער פאַציענט אין אַ האַלב־וויילדען בע-וואוסטלאָזען צושטאַנד, רעדט פאַר פייער און פאַר וואַסער און ווייס ניט וואָס ער טוט. אין אזא צייט דאַרף מען איהם שטארק היטען, ווייל ער קען נאָך אַרויסשפּרינגען דורך אַ פענסטער און געטויטעט ווערען.

דיזע פּעריאָדע פון היץ דויערט געוועהנליך פון אַ האַלבע שטונדע ביז דריי אָדער פיער שטונדען. די גאַנצע צייט ליידעט דער קראַנקער פון אַ שטאַרקען דורשט און טרינקט אָהן אויפהער קאַלטעס וואַסער, אויב מען גיט איהם נאָר.

ביסלעכווייז בעווייזען זיך גרויסע טראָפענס שווייס אויף'ן קראַנ-קען'ס שטערען און אין אַ וויילע אַרום איז זיין גאַנצער קערפּער בעדעקט מיט שווייס. די אונאַנגענהמליכקייט, וואָס די היץ האָט פּעראורזאַכט

זיי בעצייכנען מיט נומערען איינס, צוויי און דריי, און בעשרייבען די פער-
שיידענע סמנים פון מאלעריא, וואָס דיזע פאראזיטען פראורוזאכען.
איינצעלהייטען האָבען א ווערט בלויז פאר'ן דאָקטאָר, וואָס דארף
קורירען די קראַנקהייט. דיזע ציילען ווערען אָבער געשריבען פאר ניט
דאָקטוירים און אַן אויבערפלעכליכע בעקאנטשאַפט פון די סמנים פון מא-
לעריא און איהרע פערשיידענע פאָרמען וועט פאר אונז גענוג זיין.

די סימנים פון מאלעריא.

ווען א מענש ווערט געביסען פון א מאַסקיטאָ און קריגט פון איהר
א פאָרציע מאלעריא פאראזיטען ווערט ער ניט גלייך קראַנק. דיזע פארא-
זיטען זיינען געוועהנליך וועניג אין צאָהל. זיי פערניכטען בלויז אייניגע
רויטע בלוט-צעלען און דער שאַדען, וואָס זיי פראורוזאכען אין אָנפאַנג איז
ניט גרויס גענוג צו שאַפען דייטליכע סמנים פון קראַנקהייט.

עס דויערט געוועהנליך א געוויסע צייט איידער אין'ס בלוט פון אַזא
מענשען זאמלען זיך אַן א גרויסע צאָהל פאראזיטען און א היבשע צאָהל
בלוט-צעלען ווערען פערניכטעט, און ערשט דאן דערפיהלט דער מענש
דייטליכע סמנים פון דער קראַנקהייט.

ווי לאַנג דיזע פעריאָדע געדויערט איז ניט גענוי בעקאַנט. עקספּע-
רימענטען צייגען, דאָס פון 35 שטונדען ביז פופצעהן טעג קען דויערען
איידער דער מענש ווערט קראַנק. פאַקטיש ווייסען מיר, דאָס מאַכע מען-
שען דערפיהלען די קראַנקהייט ערשט אין מאָנאַטען אַרום נאָך דעם, ווי זיי
האָבען פערלאָזען א מאלעריא-גענענד.

ווען די קראַנקהייט איז שוין פאָלקאם ענטוויקעלט צייגט זי זיך אין
אַטאַקעס פון קעלט און היץ. דער קראַנקער דערפיהלט געוועהנליך דאָס
אַנקומען פון אַן אַטאַקע. ער פיהלט זיך פויל, שלעפּעריג, ער גענעצט און
ציהט זיך ווי איינער, וואָס וויל שלאָפּען, נאָך ער האָט ניט די געלעגענהייט
דערצו. אָפטמאָל פיהלט ער א שטאַרקען קאָפּוועה, אַן אונאַנגענעמען
געפיהל איז מאָגען, און צייטענווייז פיהלט ער אויך א איבעלקייט און ער
ברעכט.

בילעכווייז פאנגט ער אַן צו פיהלען קאַלט און הויכט אַן צו צי-
טערען. זיין געזיכט ווערט קאַלט און בלוי. עס פאנגט איהם אַן צו קלא-
פען א צאָהן אַן א צאָהן און עס ווארפט איהם פון קעלט „ווי אין קדחת“.

אויך אייניגע פון די סעקסועלע פארזאזיטען, וואָס שווימען אַרום אין קראַנ-
קען'ס בלוט.

אין'ס מאָגען פון דער מאַסקיטאָ קומען זיך צוזאַמען די זכרים מיט
די נקבות פון דיזע פארזאזיטען און דאָן גראָבען זיי זיך איין אין די ווענט
פון דער מאַסקיטאָ'ס מאָגען, מיט צוויי טעג שפעטער פאנגען זיך אָן צו
ענטוויקלען אין די ווענט פון דער מאַסקיטאָ'ס מאָגען קליינינקע פארזאזי-
טען, וואָס זיינען עהנליך צו די, וואָס געפינען זיך אין'ס מענשען'ס בלוט.
דיזע ענטוויקלונג דויערט אונגעפעהר זיבען טעג. ביי דיזער צייט זיינען
די פארזאזיטען שוין גרויס און צוטיילט אויף פיעלע קליינינקע טיילען.
ווען דיזע שטופע ווערט ערריכט פלאצט דאָס הייטעל, אין וועלכע דיזע
פארזאזיטען געפינען זיך.

אונזעהליגע קליינינקע פארזאזיטען פילען דאָן אָן דעם קערפער פון
דער מאַסקיטאָ און זיי שלאָגען זיך דורך אַ וועג צו איהר מויל. ווען אַ
מאַסקיטאָ בייסט אַ מענשען זויגט זי אויס אַ ביסעל בלוט און בעצאָהלט
דערפאר מיט איהר סלינגע וואָס זי לאָזט איבער אין דער וואונד. ווען די
מאַסקיטאָ, וואָס איז פערפעסטעט מיט מאַלעריאַ, בייסט אַ געזונדען מען-
שען, לאָזט זי איבער אין דער וואונד אַ טייל פון איהר שפייעכץ, וואָס איז
פול מיט די מאַלעריאַ־פארזאזיטען. דיזע פארזאזיטען געהען דורך די וואונד
און גרייכען די בלוט־צירקולאַציאָן. אין'ס בלוט כאַפֿען די פארזאזיטען
זיך אַריין אין די רויטע בלוט־צעלען און פאנגען אָן זייער צושטערונגס־
אַרבייט, ווי שוין פריהער בעשריבען.

אויף אזא אַרט זיינען די מאַסקיטאָס די איינציגע אַגענטען פון דער
קראַנקהייט און זיי פערשפרייטען זי פון איין מענשען צום אנדערען, און
ווען עס זאָל מעגליך זיין צו פערניכטען אַלע מאַסקיטאָס וואָלט מאַלעריאַ
פערשוואונדען פון דער וועלט.

פערשיידענע פארמען פון דער קראַנקהייט.

עס זיינען דאָ אַס וועניגסטען דריי קלאַסען מיקראָבען, וואָס פער-
אורזאכען מאַלעריאַ און יעדע פון דיזע סאָרטען מיקראָבען פעראורזאכט
אַ קראַנקהייט, וואָס איז עטוואָס אַנדערש פון די קראַנקהייטען, וואָס די
אַנדערע צוויי קלאַסען פארזאזיטען פעראורזאכען.

אויף דער וויסענשאַפטליכער שפראַך האָבען דיזע פארזאזיטען בע-
זונדערע נעמען. אָבער פאר אונזער צוועק וועט זיין גענוג ווען מיר וועלען

געפרעסען פון אונזערע ווייסע בלוט־צעלען, וואָס זוכען צו פערניכטען די פאראזיטען און אייניגע כאפען זיך אריין אין נייע רויטע בלוט־קייסע-לאך און פאנגען אָן דעם פראָצעס פון דאָס ניין.

דיזע קליינע פאראזיטען אין מענשען'ס בלוט האָבען קיין געשלעכטן, נאָר ווען די רויטע בלוט־צעלען פלאצען, ענטוויקעלט זיך אַ קליינע צאָהל פון די פריש־געשאַפענע פאראזיטען אין מעגליכע און ווייבליכע בעשע-פעניסע און זיי שווימען אַרום אין'ם בלוט־שטראָם, וואַרטענדיג אויף אַ געלעגענהייט זיי זאָלען זיך קענען אַריינכאפען אין'ם קערפער פון דער מאַסקיטאָ, וואָס הייסט „אנאָפּעליס“.

ווי אזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך.

מאַלעריאַ איז ניט קיין אָנשטעקענדיגע קראַנקהייט אין זעלבען זין ווי דיפּטעריאַ. טיפּויד אָדער טובערקולאָזיס. די פאראזיטען פון דיזער קראַנקהייט געפינען זיך בלויז אין דעם בלוט פון קראַנקען און ניט אין קיין אנדער טייל פון קערפער. אום זיך אָנצושטעקען מיט דער קראַנקהייט מוז אַ טייל פון'ם קראַנקען'ס בלוט אַריינקומען אין'ם בלוט פון אַ געזונדען מענשען, און אויך דאָן איז עס צווייפּעלהאַפּט, אויב די פאראזיטען וואָלטען זיך געקענט ענטוויקעלען אין'ם בלוט פון צווייטען מענשען.

אַ לאַנגע צייט האָט מען טאַקע ניט פערשטאַנען ווי אזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך, און מען האָט געדענקט, אַז שולדיג אין דעם איז פּילייכט אונריינע וואַסער, אָדער שלעכטע שפּייז, וואָס די מענשען עסען.

ערשט ווען מען האָט גענויער גענומען בעטראַכטען די קראַנקע און שטודירען זייער אומגעבונג, האָט מען בעמערקט, דאָס עס איז דאָ אַ גרויסע שייכות צווישען דאָס פערשפּרייטען זיך פון דער קראַנקהייט און די אַנ-וועזענהייט אַרום די קראַנקע פון געוויסע סאָרטען מאַסקיטאָס.

מען האָט זיך גלייך גענומען צו די מאַסקיטאָס און נאָך אַ לאַנגע און זאָרגפּעליגע אונטערזוכונג האָט מען ענדליך אויסגעפונען, דאָס דיזע מאַס-קיטאָס זיינען די איינציגע אַגענטען, וואָס פערשפּרייטען די קראַנקהייט פון איין מענשען צום אנדערען.

ווען די זי מאַסקיטאָ, פון דעם מאַסקיטאָ שטאַם אַנאָפּעליס, בייסט אַ מענשען, וואָס ליידעט פון מאַלעריאַ, זויגט זי איין אין זיך אַ טייל פון קראַנקען'ס בלוט. צוזאַמען מיט דיזען בלוט נעהמט די מאַסקיטאָ אויף

די קראנקהייט איז אויך נישט קיין ריין אמעריקאנישע. אייראָפּא, אַזיע און אַפריקא האָבען אויך אַ היבשע ביסעל מאַלעריא. די שעדליכסטע און געפעהרליכסטע פאַרמען פון מאַלעריא געפינט מען אין די זומפּיגע געגענדען פון אַפריקא.

די אורזאכע וואָרום די קראנקהייט איז אַס מעהרסטען פערשפּרייט אין די נידעריגע פלעצער, ביי די ברעגעס פון טייכען און אין זומפּיגע געגענדען איז דערפאַר, וואָס אין דיזע געגענדען לעבט אַ געוויסע סאָרט מאַסקיטאָ, וואָס הייסט אויף דער וויסענשאַפטליכער שפּראַך „אַנאָפּעליס" און דיזע מאַסקיטאָ העלפט פערשפּרייטען די קראנקהייט פון איין מענשען צום אנדערען.

די אורזאכע פון דער קראנקהייט.

אין'ם בלוט פון'ם מענשען, וואָס ליידעט פון מאַלעריא, ווען מען עקזאַמענירט עס מיט אַ מיקראָסקאָפּ, וואָס פערגרעסערט דאָס בילד העכער טויזענד מאל, געפינט מען קלייניקע פאַראַזיטען, וואָס לעבען אין די רויטע בלוט־קייקעלאַך.

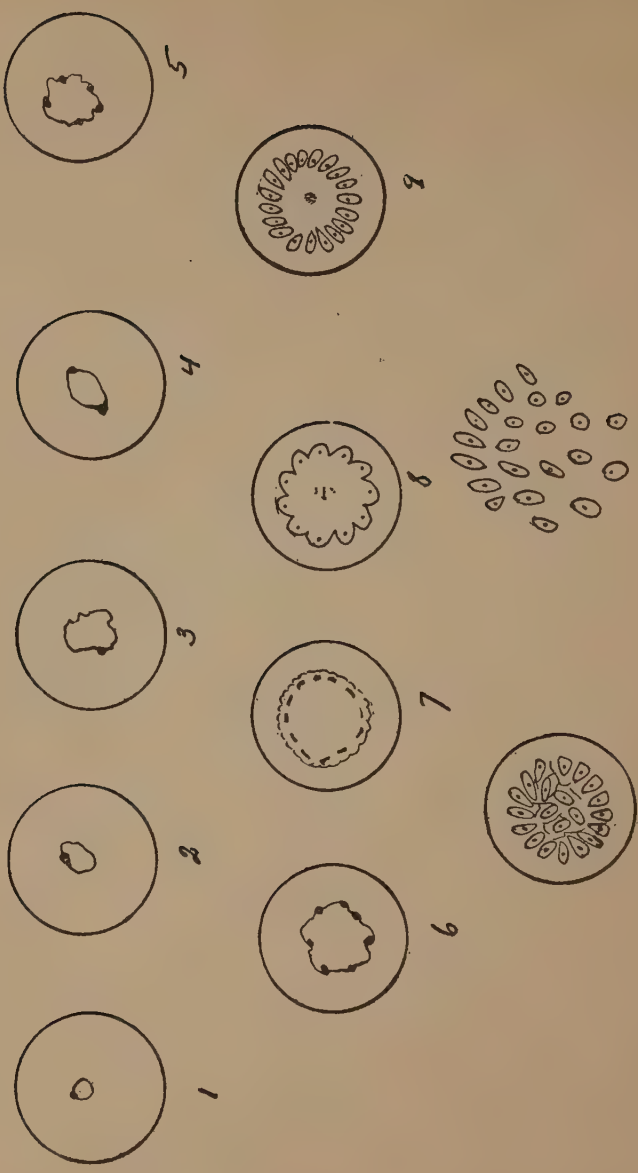
דאָס בילד 1, וואָס מיר דרוקען דאָ, צייגט די פערשיידענע שטופען, וואָס איין קלאַס פון דיזע פאַראַזיטען מאַכט דורך אין אונזער בלוט. אין אָנפאַנג זעהען די פאַראַזיטען אויס ווי קליינע רינגען און יעדער רינג האָט אַ רויטען פונקט אין מיטען אָדער ביי דער זייט פון רינג (זעה צייכנונג אויף'ן בילד) דיזע רינגען כאַפּען זיך אַריין אין די רויטע בלוט־קייקעלאַך, צו איין רינג אין יעדען רויטען בלוט־קייקעלע, און פאַנגען אָן צו וואַקסען און אויפפּרעסען דעם הויפט־מאטעריאַל, פון וועלכען דיזע בלוט־צעלען זיינען צוזאַמענגעשטעלט.

אויף דיזען בילד קען מען זעהן די פערשיידענע שטופען, דורך וועלכע די פאַראַזיטען געהען דורך אין זייער ענטוויקלונג, ווי זיי וואַקסען אויף'ן חשבון פון די בלוט־צעלען, אין וועלכע זיי געפינען זיך, און אויך ווייזט דאָס ווי פון דעם איינעם קלייניקען פאַראַזיט האָט זיך ענטוויקעלט אַ גרויסער פאַראַזיט, וואָס פערנעהמט די גאַנצע בלוט־צעלע. ווען דיזע שטופע ווערט ערריכט צוטיילט זיך דער איין גרויסער פאַראַזיט אויף פילע קלייניקע רינגעלאַך און די בלוט־צעלע פלאַצט.

די פיעלע קליינע פאַראַזיטען ווערען דאָן אַרויסגעשלידערט אין'ם בלוט־שטראָם. אַ טייל פון זיי ווערען פערניכטעט, אַ טייל ווערען אויפ־

11.

12

אז מאלאריא ווערט פעראורזאכט פון געוויסע קליינינקע בעשע-
פעניסען האט מען געגלויבט א לאנגע צייט, אבער ערשט אין יאהר 1880,
מיט צוויי טויזענד יאהר נאך דעם, ווי דר. ווארא האט ערקלערט, דאס נאך
זיין מיינונג ווערט די קראנקהייט פעראורזאכט פון קליינינקע חיה'לעך,
האט א געוויסער דר. לאוועראן, א פראנצויזישער ארמע-דאקטאר אין
אלזשיר, בעשריבען די פאראזיטען, וואס געפינען זיך אין'ם בלוט פון די
קראנקע און וואס פעראורזאכען מאלאריא.

זיין מיינונג איז באלד בעשטעטיגט געווארען פון אנדערע פארשער
און מען האט זיך גלייך גענומען שטודירען דעם כאראקטער, דאס לעבען
און די געוואוינהייטען פון דיזע פאראזיטען. ביי היינטיגען טאג ווייסען
מיר מעהר וועגען די ענטוויקלונג און די פאראזיטישע ארבייט פון דיזע
מיקראבען, ווי פון אירגענד וועלכע אנדערע פאראזיטען, פון וועלכע מען-
שען ליידען.

וואו די קראנקהייט עקזיסטירט.

מאלעריא איז פערשפרייט כמעט אויף דער גאנצער וועלט אויסער
אין די גאר קאלטע געגענדען. ספעציעל איז די קראנקהייט פערשפרייט
אין נידריגע געגענדען, וואס געפינען זיך ביי די ברעגעס פון ים אדער פון
גרויסע טייכען און אין א מיטעלמעסיגען קלימאט. אין די גארדליכע טייל
פון אמעריקא איז די קראנקהייט פערשפרייט ארום די ברעגעס פון אטלאנ-
טישען ים און אין מאנכע טיילען פון אונזער פאסיפישען ברעג. שטארק
פערשפרייט איז מאלאריא אין די זידליכע שטאטעס, ספעציעל אין די,
וואס געפינען זיך ארום מעקסיקאנישען גאלף (בוכטע), ארום די ברעגעס
פון מיסיסיפי טייך און אין די וועסטליכע שטאטעס, וואס געפינען זיך
אין די נידעריגע פלעצער ביי די ברעגעס פון גרויסע טייכען.

קענעדע איז דאס איינציגע לאנד אין נארד אמעריקא, וואס שיינט
צו זיין פריי פון מאלאריא. צענטראל אמעריקא, קיובא, די וועסט אינדיעס
(יעצטיגע אמעריקאנער וואוירדזשין-אינזלען) האבען א היבש ביסעל מא-
לאריא פאראזיטען און א שטענדיגע גרויסע צאהל קראנקע.

אין זיד אמעריקא איז כמעט דער גאנצער אטלאנטישער ברעג פער-
פעסטעט פון מאלאריא. קאלאמביא, ווענעזועללא, גוואיאנא, בראזיליען,
עקוואדאר, פערו און טשילי האבען יעדע א היבשע פארציע פון דיזער אן-
שיקעניש.

מאלעריא.

קדחת, מאלעריא, איז שוין גאר אן ערנסטע קראנקהייט — ווי אזוי די קראנקהייט ווערט פעראורזאכט און ווי אזוי זי ווערט פערשפרייט פון איין מענשען צום אנדערען — די ראַלע, וואָס מאַסקיטאַס שפּילען אין פערשפרייטען די קראנקהייט.

„פורים איז קיין יום טוב ניט און קדחת איז קיין קרענק ניט“, זאָגט אַן אַלטעם אידישעם גלייכוואָרט. דער פערפאַסער פון דיזען גלייכוואָרט האָט וואַהרשיינליך קיין מאָל פון קדחת ניט געליטען, זאָנסט וואָלט ער גע-וואוסט, דאָס עס איז אַ זעהר-זעהר ערנסטע קראנקהייט, ווי עס קען עדות זאָגען יעדער, וואָס האָט ווען עס איז פון דיזער קראנקהייט געליטען. קדחת, אָדער מאלאַריאַ איז איינע פון די עלטסטע קראנקהייטען, פון וועלכע מיר ווייסען. עס איז שוין אויך איינע פון די וועניגע קראנק-הייטען, נעגען וועלכע מיר האָבען אַ זיכערע רפואה.

נאָך מיט פינף הונדערט יאָהר פאַר דער קריסטליכער צייטרעכנונג, דאָס איז מיט צוויי טויזענד מיט צוויי הונדערט יאָהר צוריק, האָט היפּאָ-קראַטעס, וועלכער ווערט בעטראַכט פאַר'ן פאָטער פון דער מעדיצינישער וויסענשאַפט, בעשריבען די פערשיידענע פאָרמען פון מאלאַריאַ און האָט דאָן ערקלערט, דאָס נאָך זיין מיינונג קומט די קראנקהייט פון טרינקען אונריינע וואַסער.

פיעל שפּעטער מיט 125 יאָהר פאַר דער קריסטליכער צייטרעכנונג, האָט דר. וואַראָ, ערקלערט, דאָס נאָך זיין מיינונג ווערט די קראנקהייט פעראורזאכט פון קליינע אונזיכטפאַרע חי'ה'לעך. אין יענער צייט האָט מען נאָך גאר ניט געוואוסט, דאָס עס עקזיסטירען באַצילען און אזוי ווי דער מיקראַסקאָפּ האָט נאָך דאָן ניט עקזיסטירט, איז געווען אונמעגליך צו בעווייזען צו די בעהויפטונג פון דר. וואַראָ איז אמת אָדער נישט.

דאָס איז דערפאר, וואָס די בעהאַנדלונג פון'ם קראַנקען דארף זיין אין די הענד פון אַ קאָמפּעטענטען דאָקטאָר. דאָס גלייכסטע פאַר אַזאָ קראַנקען איז צו זיין אין אַ האָספּיטאַל, אויב ניט מוז ער האָבען אַ דאָקטאָר און אַ גוירס ביי זיך אין הויז. וואָס שנעלער ער קומט אונטער דער אויפֿ-זיכט פון אַ דאָקטאָר אלץ בעסער. אליין זיך בעהאַנדלען אין אַזאָ פאַל איז לעבענס־געפּעהרליך, ניט נאָר פאַר'ן קראַנקען, נאָר אויך פאַר די, וואָס קומען מיט איהם אין בעריהרונג.

אלעם, וואָס עס קומט אין בעריהרונג מיט'ן קראַנקען, דאָרף, אויב מעגליך, פערברענט ווערען. די וועש און בעטגעוואַנד דאָרף דיסאינפעקטירט ווערען איידער מען נעהמט עס אַרויס פון קראַנקען צימער. עס איז פיעל גלייכער, דאָס אפילו נאָכהער זאָל אויך דאָס וועש פון קראַנקען גע-וואשען ווערען בעזונדער.

דער קראַנקער דאָרף האָבען אַ ספּעציעלען סעט געשיר פאַר זיך. קיין אַנדערער דאָרף נישט געברויכען די גלעזער, טעלער, לעפעל, גאָפעל, וואָס דער קראַנקער געברויכט.

קינע געסט טאָרען נישט בעזוכען דעם קראַנקען, ווייל זיי קענען זיך אליין אָנשטעקען מיט דער קראַנקהייט און זי אויך פערשפּרייטען צווישען אַנדערע.

די מיטגלידער פון קראַנקען'ס פאַמיליע און אלע, וואָס וואוינען אין די זעלבע צימערען, דאָרפען וועקסינירט ווערען, אום זיי צו פערהיטען פון דער קראַנקהייט.

אויב עמיצער פון קראַנקען'ס פאַמיליע אָדער איינער, וואָס וואוינט ביי זיי, איז בעשעפטיגט ביי עסענוואַרג מוז ער זיך אַרויסציהען פון הויז ביז דער קראַנקער ווערט געזונד, אָדער ער מוז אויפגעבען זיין בעשעפטיגונג פאַר דיזער צייט. די באַאָרד אָוו העלטה פיהרט שטרענג דורך דיזען בעשלוס.

אין אַ וואָך אָדער צוויי אַרום נאָך דעם, ווי דער קראַנקער האָט זיך ערהאַלט פון טייפּויד פיבער, ווערט זיין אורין און אָפּפאַל מאַטעריאַל אונ-אונטערזוכט פון די באַאָרד אָוו העלטה און אויב זיי זיינען פריי פון טייפּויד באַצילען, ווערט ער ערקלערט אַלס געזונד.

דער צימער, אין וועלכען דער קראַנקער האָט זיך געפונען, דאָרף גוט אויסגערייניגט און דורכגעלופטערט ווערען, איידער אַנדערע מענשען פאנגען אָן דאָרטען צו וואוינען. די קישענס, מאַטראַצען און אַנדערע בעט-געוואָנט דאָרף אויסגעוואשען ווערען אין אַ דיסאינפעקציאָנס-וואַסער און געלופטערט ווערען פאַר אַם וועניגסטענס דריי טעג צייט, איידער אַנדערע מענשען געברויכען זיי. דאָס זעלבע דאָרף געטאָן ווערען אין פאַל דער דער קראַנקער שטאַרבט אָדער ווערט צוגענומען אין האָספּיטאַל.

דער לעזער האָט שוין וואַהרשיינליך בעמערקט, דאָס וועגען די בע-האַנדלונג פון קראַנקען, וואָס ליידעט פון טייפּויד, ווערט דאָ נישט דערמאָנט.

אויב טייפּויד פּיבער הערשט אין אייער הויז און איהר זייט אויס-
געזעצט דעם געפאָהר צו ווערען אָנגעשטעקט מיט די באַצילען, לאָזט זיך
איינשפּריצען „אַנטי־טייפּויד וועקסין“ צו זיין זיכער, דאָס אין פאָל די באַ-
צילען וועלען יע אַריינקומען אין אייער קערפּער וועט זייער גיפּט אויף אייך
קיין ווירקונג ניט האָבען.

וואס צו טאן פאר'ן טייפּויד קראנקען.

דאָס בעסטע פאר'ן קראנקען זעלבסט, פאר זיינע שכנים און פאר
דער גאנצער געזעלשאפט איז, דאָס דער קראנקער זאָל צוגענומען ווערען
אין האָספּיטאַל. דאָרטען איז מעגליך צו האַלטען דעם קראנקען אָפּגע-
זונדערט, בעסער אַכטונג געבען אויף איהם און אויך בעסער אַכטונג גע-
בען, דאָס אַנדערע זאָלען זיך פון איהם ניט אָנשטעקען.

אויב מען וויל דעם קראנקען ניט שיקען אין אַ האָספּיטאַל, שרייבט
פאר די באַאָרד אָוו העלטה פון ניו יאָרק פאָלגענדע כללים ווי איהם צו
בעהאַנדלען, אום אַנדערע זאָלען זיך פון איהם ניט אָנשטעקען.

דער קראנקער מוז זיך געפינען אין אַ בעזונדערען צימער און מוז
האָבען פאר זיך אַ בעזונדער בעט און בעטגעוואַנד. ער טאָר ניט פאַרלאָזען
דיזען צימער ביז די באַאָרד אָוו העלטה שטימט איין דערצו.

דער קראנקער מוז האָבען אַ נויס, וואָס זאָל אויף איהם אַכטונג
געבען און דיזען נויס טאָר ניט קאָכען, צוגרייטען אָדער דערלאָנגען שפּייז
פאר די אַנדערע מיטגלידער פון דער פאַמיליע, טאָר ניט וואַשען דאָס גע-
פּעס און דאָרף ניט צוקומען צום אייז־באַקס, וואו עס געפינט זיך שפּייז.

דאָס צימער, אין וועלכען דער קראנקער געפינט זיך, מוז זיין זעהר
ריין און פריי פון פליגען.

די אורין און אָפּפאַל מאטעריאַל פון קראנקען מוז בעדעקט ווערען
מיט „קלאָרייד אָוו ליים“, „קוויק ליים“, סאָדאַ, קרעסאָל אָדער אַן אַנדער
„דיסאינפּעקטאַנט“ און געהאַלטען ווערען אַ שטונדע צייט איידער מען
ניסט עס אויס אין טאָילעט. אין פערלויף פון דיזער שטונדע ווערען די
באַצילען געטויטעט פון דעם דיסאינפּעקציאַנט מאטעריאַל. אויך דאָס
וואַסער, וואָס ווערט געברויכט אויף צו וואַשען דעם קראנקען, די שפּיעכץ
פון קראנקען און אין פאָל דער קראנקער ברעכט מוז אויך דאָס, וואָס ער
ברעכט אויס, דיסאינפּעקטירט ווערען.

טרינקט בלויז די בעסטע און ריינסטע מילך, און אויב איהר זייט ניט זיכער, דאָס די מילך איז ריין, קאָכט זי איידער איהר געברויכט זי. טרינקט בלויז ריינע וואַסער, און אויב איהר האָט נאָר אירגענדר וועלכען צווייפּעל וועגען איהר ריינליכקייט, קאָכט זי איבער.

עסט בלויז ריינע און גוטע שפּייז. פּריש געקאָכטע שפּייז איז די זיכערסטע, ווייל די היץ טויטעט די טייפּויד באַצילען (אָבער די היץ פון טהעע אָדער קאָפּע איז ניט גענוג צו טויטען די טייפּויד באַצילען אויב זיי געפינען זיך אין די מילך אָדער קרים (שמאַנט), וואָס מען געברויכט מיט די טהעע אָדער קאָפּע). היט זיך פון סאַלאַד אָדער רויהע גרינצייג סיי-דען איהר זייט זיכער, דאָס זיי קומען פון אַ ריינעם פּלאַץ. וואַשט אָפּ דאָס אייז איידער איהר לעגט עס אַריין אין אייז־באַקס (אייז־קאָסטען) און האַלט דעם אייז־באַקס ריין. לעגט ניט קיין אייז אין'ס וואַסער, וואָס איהר טרינקט אָדער אויף די שפּייז, וואָס איהר עסט. דאָס אייז קען זיין אָנגעשטעקט מיט באַצילען. קויפט שפּייז נאָר אין גוטע ריינע סטאָרס. עסט ניט אין קיינע שמוציגע רעסטאָראַנטס.

האַלט אייער הויז ריין פון פליגען. ספּעציעל גיט אַכטונג, דאָס די פליגען זאָלען ניט האָבען קיין צוטריט צו אייער שפּייז.

טייפּויד פיבער איז ספּעציעל פּערשפּרייט אין דער פּראָווינץ, וואו עס זיינען ניטאָ קיינע סיוערס (רעהרען, דורך וועלכע די אונריינע וואַסער און שמוץ ווערט אַוועקגעפיהרט פון די הייזער), קיין וואַסער־לייטונג און עס איז אונמעגליך שטרענג אַכטונג צו געבען אויף'ן געזונד פון אַלע איינוואוי-נער. זייט דאָרום פאָרויכטיג ווען איהר פאָהרט אין פּראָווינץ. עסט בלויז ריינע שפּייז און טרינקט ניט פון אַ פרעמדען קוואַל סידען איהר זייט זיכער, אַז דאָס וואַסער איז ריין. אַ גרויסע צאָהל טייפּויד פּעלע ווערען יעדען אָנפאַנג הערבסט פּערשלעפט פון די פּראָווינץ־פּלעצער.

זייט פאָרויכטיג אין אייער אומגאַנג מיט פריינד, וואָס האָבען געל-טען פון טייפּויד. עס איז זעהר מעגליך, דאָס זיי פּערשפּרייטען נאָך טי-פּויד באַצילען.

אויב איהר וואוינט אין אַ נאכבאַרשאַפט, וואו עס געפינען זיך איי-ניגע טייפּויד פּעלע, געברויכט בלויז געקאָכטע וואַסער צו טרינקען. קאָכט די מילך איידער איהר געברויכט זי, עסט ניט קיין שום רויהע שפּייז. פּריש געקאָכטע הייסע שפּייז איז די זיכערסטע.

שוין דורך דעם גערעטעט געוואָרען איז דער בעסטער בעווייז פאר די ווירק-
זאמקייט פון דיזען מיטעל.

ווי זיך אויסצוהיטען פון קריגען טייפּויד.

פון דעם, וואָס מיר האָבען ביז יעצט געזעהען וועגען דער אַרט און
ווייזע ווי אזוי די טייפּויד באַצילען פערשפּרייטען זיך, איז לייכט איינצו-
זעהן, אז די מיטלען ווי זיך אויסצוהיטען פון דיזער ערנסטער קראַנקהייט
איז ריזיקאָז. פערזענליכע ריינליכקייט און ריינליכקייט
פון די שפּייז, וואָס מיר עסען און די וואַסער, וואָס מיר טרינקען.

א גרויסע טייל אין דעם קאמפּ געגען טייפּויד נעהמען אויף זיך די
„באַאַרדס אָוו העלטה“ פון די פערשיידענע שטעדט. עס איז זייער אויפ-
גאבע צו זעהן, דאָס די איינוואוינער זאָלען קריגען ריינע וואַסער, אז די
וואַסער-קוואַלען זאָלען ניט פעראונרייניגט ווערען דורך מענשליכע אָפּ-
פאל מאַטעריאַלען. עס איז די פליכט פון די באַאַרד אָוו העלטה אויסצו-
געפינען די וואָס פערשפּרייטען אַרום זיך טייפּויד באַצילען און דאָס פער-
היטען. עס איז די פליכט פון די, וואָס דאַרפען אַכטונג געבען אויף די גע-
זונדנהייט פון פאָלק, אויפצופאַסען אויף די טייפּויד קראַנקע און זעהן, דאָס
אַנדערע זאָלען זיך פון דיזע קראַנקע ניט אָנשמעקען.

די „באַאַרדס אָוו העלטה“ פון די פערשיידענע שטעדט זיינען אָבער
מאכטלאָז אין דיזען קאמפּ אָהן דער הילפע פון די איינצעלנע איינוואוינער
פון זייערע שטעדט. ווען יעדער איינער זאָל פערשטעהן ווי גרויס עס
איז די געפאָהר פון טייפּויד און זאָל מיט אַלע זיינע קרעפטען העלפען
אין'ם קאמפּ געגען טייפּויד וואָלט דיזע קראַנקהייט אין אַ גאנץ קורצע צייט
פערשוואונדען.

וואָס קען דער איינציגער פערזאָן טאָן אום זיך אויסצוהיטען פון
קריגען טייפּויד, וועט איהר פרעגען?

אָט וואָס די באַאַרד אָוו העלטה פון ניו יאָרק זאָגט וועגען דעם:
האַלט אויף אייער געזונד און טרינקט קיין אַלקאָהאָלישע געטרענקע.
א געזונדער מענש איז ניט בעוואָרענט געגען קריגען די קראַנקהייט, ער
קען זי אָבער לייכטער אויסהאַלטען ווי אַ שוואַכער פערזאָן.

האַלט אייער הויז און אייער קערפּער רייין.
וואַשט אייערע הענד פאר יעדען מאָהלצייט.

באלקאנען האָבען זיך אין אָנפאַנג מלחמה בעוויוען טייפֿיד-פעלע, אָבער אזוי שנעל ווי די אמעריקאנער סאַניטאַרע קאָמיסיע איז אָנגעקומען אַהין איז די קראַנקהייט אויסגעראָטעט געוואָרען.

ווי אזוי קענען טויטע באַצילען בעשיצען געגען טייפֿיד קראַנקהייט, וועט איהר פרעגען?

דער ענטפער איז דאָס די טויטע באַצילען וועקען די קערפער-צעלען זיי זאָלען פראָדוצירען דעם געגען-גיפט צו די טייפֿיד באַצילען. אום צו פערשטעהן ווי אזוי דאָס אַרבייט לאָ'מיר אָנגעהמען פאָלגענדען ביישפּיל: אַ לאַנד, וואָס איז ניט צוגעגרייט צו מלחמה, ווען עס ווערט פּלוצ-לינג איבערפאַלען פון אַ שטאַרקען שונא, קען עס זיך געגען איהם ניט וועה-רעען. עס געדויערט אַ לענגערע צייט איידער עס געלינגט אזא לאַנד צו אָרגאַניזירען אַ שטאַרקע אַרמעע און אין פערלויף פון דער צייט קען דער שונא פערקאפּען אלעס אין זיינע הענד. ווען אָבער אַ לאַנד ווערט פריהער איבערפאַלען פון אַ שוואַכען שונא אָדער ווען די ערשטע רעגimענטען פון שונא'ס אַרמעע בעשטעהט פון קאליקעס, מענשען, וואָס קענען זיך ניט שלאָגען און קענען לייכט בעזיגט ווערען, האָט דאָס לאַנד גענוג צייט צו אָרגאַניזירען אַ שטאַרקע אַרמעע און ווען דעם שונא'ס מחנות קומען דאָן איז דאָס לאַנד גרייט זיי צו בעגעגענען און זיי בעקעמפּען.

דאָס זעלבע איז דער פאַל מיט די טויטע טייפֿיד באַצילען, וואָס מען שפּריצט אַרונטער הינטער דער הויט פון'ם מענשען. דיזע באַצילען זיינען ניט אימשטאַנדע צו מאַן פיעל שאַדען, ווייל זיי זיינען טויט און קע-נען קיין גיפט ניט פראָדוצירען. זעהר אַנוועזענהייט רעגט אָבער אויף די קערפער-צעלען און צווינגט זיי אויסצואַרבייטען דעם געגען-גיפט פונקט ווי עס וואָלטען געווען אין קערפער לעבעדיגע באַצילען. ווי מיר האָבען שוין פריהער געזעהען, פערבלייבט דיזער געגען-גיפט אַ לענגערע צייט אין קערפער און איז בערייט צו בעגעגענען און פערניכטען די לעבעדיגע טייפֿיד באַצילען אויב יענע זאָל געלינגען זיך אַריינצוכאָפּען אין'ם קערפער. זייט 1913 שיקט דער דעפּארטמענט אָוו העלטה פון ניו יאָרק דאָס טוירים אין די הייזער, וואו עס געפינען זיך טייפֿיד קראַנקע און דיזע דאָקטוירים וועקסינירען אלע מיטגלידער פון דער פאַמיליע פון'ם קראַנקען און אלע וואָס קומען מיט'ן קראַנקען אין בעריהרונג. עס איז נאָך פאָר-לויפּיג קיין מוז ניט זיך צו לאָזען וועקסינירען, און פיעלע ווילען דאָס טא-קע ניט ליידען, אָבער דער פאַקט, אז מייזענדע מענשען-לעבענס זיינען

אדער בעוואָרענען געגען דער קראנקהייט מענשען, וואָס זיינען אויסגעזעצט דער געפאָהר זי צו קריגען.

אין אָנפאַנג האָט מען פרובירט איינשפּריצען אין טייפּויד קראַנקע אַ בלוט־סערום פון אַזעלכע, וואָס האָבען זיך ערהאַלט פון דער קראַנקהייט. דער געראַנק דערביי איז געווען, דאָס אַזוי ווי דער בלוט־סערום ענטהאַלט געגען־גיפט געגען די טייפּויד באַצילען, וועט מען דורך איינשפּריצען דעם סערום אין'ס קראַנקען, איהם געבען אַ דאָזע פון'ם געגען־גיפט. מאַנכע האָבען געמעלדעט גוטע רעזולטאַטען פון דיזען סערום, די מעהרסטע דאָס־טוירים דענקען אָבער, דאָס עס האָט אַ קליינעם ווערט, שוין פשוט דער־פאַר, וואָס מען גיט דערמיט דעם קראַנקען אַ צו קליינע דאָזע קריגס־מאַ־טעריאַל צו בעקעמפּען די טייפּויד באַצילען.

אין יאָהר 1896 האָבען אייניגע דאָקטוירים בעוויזען, דאָס ווען מען שפּריצט איין אין אַ געזונדען מענשען טויטע טייפּויד באַצילען, איז דיזער פּערזאָן בעוואָרענט פון קריגען די קראַנקהייט. אין די מעהרסטע פּעלע האָבען די טייפּויד באַצילען קיין שום ווירקונג גיט אויף אַזאַ פּער־זאָן און זיי קענען איהם קיין שאַדען גיט פּעראורזאַכען. מען האָט דיזען פּלאַן פרובירט אויף פּיעלע מענשען, ספּעציעל אויף סאָלדאַטען, וואָס פּלע־גען ביז דאָן זעהר פּיעל ליידען פון טייפּויד און מען האָט זיך איבערצייגט, דאָס עס איז ווירקליך אַ גוטעס מיטעל. גיט נאָר בעשיצט עס די מעהרסטע מענשען פון קריגען טייפּויד, נאָר אַפילו צווישען די וואָס קריגען יע די קראַנקהייט איז די צאָהל טויטען־פּעלע פּיעל קלענער, ווי צווישען די, וואָס קריגען גיט די איינשפּריצונג.

די טויטע באַצילען ווערען אָנגערופּען וועקסין און דאָס איינשפּרי־צען די טויטע באַצילען הייסט אויף ענגליש „וועקסיניזשאָן“. אין דער אַמעריקאַנער אַרמעע האָט מען איינגעפיהרט דיזע סאָרט „וועקסיניזשאָן“ אין יאָהר 1909. מיט אַ יאָהר פריהער, אין 1908, זיינען פון יעדע טוי־זענד סאָלדאַטען עטוואָס מעהר ווי דריי געווען קראַנק אויף טייפּויד, אין יאָהר 1913, פיער נאָך דעם, ווי מען האָט איינגעפיהרט געצוואונגענע „וועקסיניזשאָן“, זיינען בלויז דריי פון יעדע הונדערט טויזענד סאָלדאַטען געווען קראַנק פון טייפּויד.

די מיליאָנען סאָלדאַטען, וואָס האָבען זיך בעטייליגט אין דער לעצ־טער מלחמה, זיינען כמעט געווען אין גאַנצען פריי פון טייפּויד. בלויז אין אַזעלכע צוריקגעשטאַנענע פלעצער ווי מאַצעדאָניאַ, אַלבאַניען און אויף די

דאָס הייסט, אז ניין פון יעדע צעהן פעלע איז דער קערפער אימשטאַנדע צו פערניכטען די באצילען איידער יענע האָבען א געלעגענהייט צו פער-אורזאכען פיעל שאַדען, און כמעט אין ניין פון יעדע צעהן פעלע, וואָס ווע-רען יע אָנגעגריפען פון די באצילען, איז דער קערפער מיט דער הילף פון דאָקטאָר אימשטאַנדע בייצוקומען דיזע קליינע מחבלים.

ווי אזוי מען קען זיך בעווארענען געגען טייפוויד.

שטודירענדיג די טייפוויד קראַנקען פעלע אום אויסצוגעפינען ווי אזוי צו בעקעמפּען דיזע קראַנקהייט, האָט מען בעמערקט, דאָס די מעהרסטע פון די, וואָס האָבען איין מאָל די קראַנקהייט, זיינען בעוואַרענט געגען א צווייטער אַטאַקע, אַם וועניגסטענס פאַר אייניגע יאָהר צייט. בלויז איי-נער פון פופציג טייפוויד קראַנקע האָט א צווייטע אַטאַקע און אויך אין דיזע פעלע איז די אַטאַקע א גאַנץ מילדע.

דאָס מיינט אַלזאָ, אז אין'ס בלוט פון די, וואָס ערהאַלען זיך פון טייפוויד, געפינט זיך א געניגענדע מאָס געגען-גיפט, וואָס קען מאַכען אונ-שערליך די טייפוויד-באַצילען, אויב יענע זאָלען זיך נאָך אַמאָל אַריינכאַפּען אין קערפער. עקספערמענטען מיט'ן בלוט פון פערזאָנען, וואָס ערהאַ-לען זיך פון טייפוויד פיבער, האָבען בעוויזען, אז דאָס איז ווירקליך אזוי.

דיזע ענטדעקונג האָט בעשטעטיגט די מיינונג, דאָס וועהרענד די קראַנקהייט געהט אָן אַרבייטען די קערפער-צעלען אויס א געגען-גיפט גע-גען די טייפוויד באצילען און דאָס לעבען פון קראַנקען ווענדעט זיך אָן דעם צו זיין קערפער קען פראָדוצירען גענוג געגען-גיפט אויף צו מאַכען די באצילען מיט זייער גיפט אונשערליך. אויב דאָס געלינגט דעם קערפער און די באצילען מיט זייער גיפט ווערען פערניכטעט, פערבלייבט דער גע-גען-גיפט נאָך א לענגערע צייט אין קערפער און איז אימשטאַנד צו פער-ניכטען די באצילען, וואָס כאַפּען זיך נאכדער אַריין אין קערפער.

דיזער צושטאַנד קען פערגליכען ווערען צו א לאַנד, וואָס האָט נאָר וואָס דורכגעפיהרט אַן ערפאָלגרייכע מלחמה און האָט נאָך ניט אויפגעלעזט איהר אַרמעע. אזוי לאַנג ווי דיזע אַרמעע עקזיסטירט איז דאָס לאַנד אימ-שטאַנדע צוריקצושטויסען יעדען נייעם איבערפאַל פון שונא.

קומענדיג צו דיזען שלום האָט מען אָנגעפאַנגען צו זוכען מיטלען, ווי אזוי אויסצונוצען דיזען צושטאַנד אויף צו היילען טייפוויד קראַנקע

ליך זיי צו בעשרייבען אין דיווען בעשרענקטען פלאץ. די סמנים זיינען אזוי פערשיידען אין פערשיידענע פעלע, דאָס צו דערקענען א טייפּויד פאל אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט איז אָפט א שווערע אויפגאַבע אפילו פאר'ן געניטען דאָקטאָר. שוין ניט רעדענדיג פון איינפאַכען לעזער.

דער גאַנג פון דער קראַנקהייט איז אויך פערשיידען און עס איז כמעט אונמעגליך צו זאָגען, ווען איינער ווערט קראַנק אויף טייפּויד, צו זיין פאל וועט זיין א לייכטער אָדער אן ערנסטער. די קראַנקהייט געדויערט געוועהנליך פון פיער ביז אַכט וואָכען צייט. אונטער דער צייט ליידעט דער קראַנקער פון א הויכען גראַד פיבער, זיין קערפער איז דורכגעזאָפט מיט'ן גיפט פון די באַצילען און אויף דער צווייטער אָדער דריטער וואָך פון זיין קראַנקהייט איז ער ווי בעטויבט און ווייס ניט אויף וואָס פיר א וועלט ער איז. דער פיבער צעהרט איהם שרעקליך אויס און אויב ער איז פון פריהער אויך געווען א שוואַכער מענש זיינען זיינע אויסזיכטען אויס-צוהאַלטען די קראַנקהייט פיעל שוואַכער, ווי די אויסזיכטען פון א מענ-שען, וועלכער איז פריהער געווען געזונד.

די טייפּויד באַצילען האָבען א ספּעציעלע נייגונג צו געוויסע טיילען פון אונזערע קישקעס, און איינע פון די זעהר ערנסטע געפאָהרען פון דער קראַנקהייט איז, דאָס די קישקעס זאָלען דורכגעלעכערט ווערען. אין אזא פאל, אויב מען בעמערקט עס בעצייטענס און מען מאַכט דעם פּאַציענט גלייך אן אָפּעריישאַן צו פערריכטען די דורכגעלעכערטע קישקעס, האָט ער נאָך א האַפנונג צו בלייבען לעבען, זאָנסט זיינען זיינע אויסזיכטען געזונד צו ווערען גאַנץ שוואַכע.

אויך די, וואָס בלייבען לעבען, זיינען פאַר א לענגערע צייט זעהר אָפּגעשוואַכט און אָפּגעצעהרט און זיי ערהאַלען זיך זעהר לאַנגזאַם פון די-זער ערנסטער קראַנקהייט. אין פערלויף פון דיווער ערהאַלונגס־פּער־יאָדע דאַרף דער פּאַציענט זיין זעהר פּאַרזיכטיג מיט'ן עסען און שטרענג אויס-פּאַלגען דעם דאָקטאָר'ס אָרדער אין דיווער הינזעכט. דער קערפער, וואָס איז נאָר וואָס איבערגעקומען אזא שווערע קראַנקהייט, איז ניט כּכח צו עסען אַלעס, וואָס א געזונדער מענש עסט און אויב מען איז ניט פּאַרזיכ-טיג גענוג, זיינען דאָ גאַנצע אַרמעען פערשיידענע קראַנקהייטען, וואָס קע-נען אין יענער צייט צופאַלען.

דאָס גלייך איז נאָר, וואָס בלויז איינער פון צעהן מענשען, וואָס איז אויסגעזעצט דער געפאָהר צו קריגען די קראַנקהייט, קריגט זי ווירקליך.

שפיין, וואָס שטעהט אויף'ן טיש, פערפעסטען זיי די שפיין, וואָס די מענ-
שען עסען.

אין צייט פון שפּאַניש־אַמעריקאַנער קריג האָט אַ רעגירונגס־קאָ-
מיסיע געמאַכט אַ ספּעציעלע אונטערזוכונג וועגען דער ראָלע, וואָס פֿלי-
גען שפּילען אלס טייפּויד אַגענטען און זיי האָבען אויסגעפונען, דאָס בלי-
גען פערשפּרייטען טייפּויד אויף דער אַרט און ווויזע ווי מיר האָבען נאָר
וואָס דערמאָנט.

די באצילען אין קערפער.

ווען די באצילען פון טייפּויד קומען אַריין אין קערפער שלאָגען זיי
זיך דורך אַ וועג אין אונזער בלוט. דאָס בלוט צופיהרט זיי איבער'ן גאַנ-
צען קערפער. די גיפּט, וואָס זיי פּראָדוצירען שטעקט אָן אלע טיילען פון
קערפער און אַ קאמף אויף לעבען און טויט פאַנגט זיך אָן צווישען אונזערע
קערפער־צעלען און די באצילען. די קערפער־צעלען פאַנגען גלייך אָן אויס-
צואַרבייטען אַ געגען־גיפּט צו בעזעמפען דעם גיפּט פון די באצילען און
אין דער זעלבער צייט ווירקט דער באצילען־גיפּט אויף די צעלען. אויב
די באצילען געלינגט צו פּערגיפּטען די צעלען אידער די לעצטע קענען
שאַפען גענוג געגען־גיפּט שטאַרבט דער מענש. אויב די קערפער־צעלען
געלינגט בעצייטענס אויסצואַרבייטען גענוג געגען־גיפּט ערהאַלט זיך דער
מענש פון דער קראַנקהייט. ער בלייבט אָבער שטאַרק אָפּגעצערט און
אָפּגעשוואַכט.

די ערשטע אייניגע טעג נאָך דעם, ווי די באצילען כאַפען זיך אַריין
אין קערפער, זיינען זיי ניט גענוג אין צאָהל צו קענען פּעראורזאכען די
קראַנקהייט. זיי בעשעפּטיגען זיך דאַרום מיט פּראָדוצירען זייער ניפּט
און פּערמעהרען זיך. אין פּערלויף פון דיזער פּעריאָדע, וואָס דויערט פון
דריי ביז דריי און צוואַנציג טעג, פיהלט דער מענש „ניט מיט אַלעמען“.
ער ליידעט פון קאָפּ־וועהטאָג, עטוואָס איבעלקייט, ער פּערלירט דעם אָפּע-
טיט און איז איבערהויפּט לאַ עליכט'דיג.

ערשט, ווען די באצילען האָבען שוין אָנגעזאַמעלט אַ גענוגענדע
אַרמעע, אַטאַקירען זיי דעם קערפער מיט זייער פולער מאַכט און דער קאמף
אויף לעבען און טויט פאַנגט זיך אָן אין פולען ערנסט.
דיזער קאמף, וואָס דויערט פון פיער ביז אַכט וואָכען צייט, קען
אָנגעהמען אזוי פיעל פּערשיידענע פאַרמען, דאָס עס איז כמעט אונמעג-

אזעלכע מענשען, אויב זיי זיינען שפייז־הענדלער, פרוכט־פערלער אָדער מענשען, וואָס אַרבייטען אין דעיריס און געהען אַרום די בהמות, שמע-קען זיי אָן די שפייז, וואָס זיי האַלטען אין זייערע הענט, מיט טייפּויד באַצילען און די, וואָס עסען דיזע שפייז, ווערען קראַנק.

אין ניו יאָרק געפינט זיך אַן איירישע קעכין, וועלכע האָט דעם צו-נאָמען „טיפּויד מערי“. דיזע קעכין שיינט צו זיין אַן אונערשעפליכער קוואַל פון טייפּויד באַצילען און זי האָט שוין הונדערטע מענשען אָנגעשמעקט מיט דיזער קראַנקהייט דורך פערפעסטען די שפייז, וואָס זי גרייט צו פאַר זיין. אייניגע מאָל איז זי שוין געווען אַרעסטירט און פערשפּאַרט אין אַ האַספּיטאַל, ביז זי האָט פערשפּראַכען צו ווערען אויס קעכין און זיך מעהר ניט צוריהרען צו שפייז, וואָס אַנדערע מענשען דאַרפען עסען. אָבער אזוי שנעל ווי מען בעפרייט זי, פערשווינדט זי ערגעץ און מען הערט פון איהר ניט, ביז עס טרעפען זיך ערגעץ־וואו אייניגע טייפּויד פּעלע און די בעאַממע פון די באַאָרד אָוו העלטה ווייסען שוין, דאָס מערי האָט איהר וואָרט ניט געהאַלטען. מערי איז, ווי עס שיינט, אונקורירבאַר און וועט ביז'ן טויט זיין אַ פעקטאָרי פון טייפּויד באַצילען.

דיזע טייפּויד פערשפּרייטער, זיך פיהלענדיג געזונד, געהען אַרום פראַנק און פריי. זייער אורין און אָפּפאַל מאַטעריאַל, ספּעציעל אין די גע-גענדען, וואו עס געפינען זיך ניט קיין וואַסער־לייטונגען און סיוער־סיסטעם (קאַנאַלען), דורך וועלכע די אונגריינע וואַסער רינט אָפּ), ווערט פריהער אָדער שפעטער אַרונטערגעשווענקט אין'ם טייך אָדער קוואַל, פון וואנען מען שעפט טרינק־וואַסער, און דאָס וואַסער ענטהאַלט דאָן די טייפּויד באַצילען.

דורך טרינקען דיזעס וואַסער, דורך וואַשען מיט דיזעס וואַסער גרינ-ציג, וואָס מען עסט רויהערהייט, דורך וואַשען מילך־קענס אָדער מילך־באָטעלס מיט דער פערפעסטעטער וואַסער, גרייכען די באַצילען דעם מען-שען און צוואַמען מיט דער שפייז כאַפען זיי זי אַריין אין קערפּער. אַי-סטערס אָדער פיש, וואָס קומען פון אַ טייך, וואָס איז פערפעסטעט פון טייפּויד באַצילען, קענען אויך פעראורזאכען די קראַנקהייטען.

אַ זעהר וויכטיגע קלאַס אַגענטען פון די טייפּויד באַצילען איז די פליגען־פאַמיליע. ספּעציעל אין די קליינע שטערט און דערפלאַך, וואו עס איז ניטאָ קיין סיוערס און די פליגען האָבען אַ פרייען צוטריט צו די טאָן-לעטס, נעהמען זיי אויף באַצילען אויף זייערע האַריגע קערפּערס און פלי-הענדיג פון זייער מאַהלצייט דירעקט צום טיש און קריכענדיג אויף די

איז עס אָבער אַ פאַקט, דאָס די שפּייז, וואָס מיר עסען, ווערט פּעראָנ-
רייניגט פון דיזע באַצילען און צוזאַמען מיט אונזער שפּייז גרייכען די באַ-
צילען די אינערליכע טיילען פון אונזער קערפּער.

טייפּיד פּיבער איז דאָרום ניט נאָר אַ שעדליכע און זעהר געפּעהר-
ליכע קראַנקהייט, נאָר אויך אַ העסליכע אונריינע קראַנקהייט, ווייל דער
הויפּט וועג, דורך וועלכען מיר קריגען די קראַנקהייט איז אונריינליכקייט.

די הענד פון קראַנקען זיינען זעהר גוטע אַגענטען פון דער קראַנקהייט.
ביי מאַנכע פּאַציענטען, וואָס פּאַסען ניט שטאַרק אויף אויף ריינליכקייט, זיי-
נען די הענט פשוט'ע געסמטען פון טייפּיד באַצילען, וואָס פּערפּעסמטען יעדע
זאך, מיט וועלכע זיי קומען אין בעריהרונג.

אַט דאָרום איז מעגליך, דאָס יעדע זאך, וואָס קומט אין בעריהרונג
מיט'ן קראַנקען, זאָל פּערשפּרייטען טייפּיד באַצילען. אויב איינער האַלט
דיזע זאַכען אין האַנד אָדער קומט אין בעריהרונג מיט'ן קראַנקען זעלבסט
און נאָכהער רייניגט ער ניט זיינע הענד דורך וואַשען זיי אין אַ דיסאינפּעק-
ציאָנס-וואַסער (אַ וואַסער, וואָס ענטהאַלט אַ כעמישען מאַטעריאַל, וואָס
טויטעט די טייפּיד באַצילען), קען דיזער פּערוואַן נאָכהער פּערפּעסמטען די
שפּייז, וואָס ער האַלט אין די הענד און צוזאַמען מיט די שפּייז אויך אַרונ-
טערשלינגען די באַצילען.

דאָס איז דער דירעקטער וועג, דורך וועלכען די טייפּיד באַצילען פּער-
שפּרייטען זיך פון קראַנקען צום געזונדען מענשען. דאָס איז אָבער ניט דער
איינציגער וועג. עס זיינען דאָ אַ סך אינדירעקטע וועגען, דורך וועלכע די
טייפּיד באַצילען פּערשפּרייטען זיך.

טייפּיד אַגענטען.

די בעסטע אַגענטען, וואָס העלפּען פּערשפּרייטען די טייפּיד באַצילען
זיינען די מענשען זעלבסט. ווען איינער, וואָס ליידעט פון טייפּיד, ווערט
געזונד איז ער נאָך אַ לאַנגע צייט ניט פריי פון די באַצילען. פאַר וואַכען
אָדער מאָנאַטען נאָכאנאַנד נאָך דעם, ווי ער ערהאַלט זיך פון דער קראַנק-
הייט, געפינען זיך טייפּיד באַצילען אין זיין אורין און אין זיין אָפּפאַל מאַ-
טעריאַל. צווישען די, וואָס געהען אַרום די קראַנקע, געפינען זיך אויך אַזעל-
כע, וואָס שטעקען זיך אָן מיט די באַצילען, און אַבוואָל זיי אליין ווערען ניט
קראַנק גיבען זיי אָבער אַרויס פון זיך מיליאָנען טייפּיד באַצילען.

איינע מיט די אנדערע, ניט נאָר דער פראָסטער עולם, נאָר אפילו דאָקטוירים פלעגן אמאָל דענקען, אז דאָס איז די זעלבע קראַנקהייט. מען האָט שוין אָבער לאַנג צוריק אויסגעפונען, אז דאָס איז אַ טעות.

די קרבנות פון טייפּויד פיבער.

מאָכע אנדערע קראַנקהייטען אַטאַקירען מעהרסטענס אַזעלכע מענ-שען, וואָס זיינען פיזיש שוואַך, אויסגעמוטשעט, וועמען'ס ווידערשטאַנד'ס קראַפט געגען די באַצילען איז פיעל אָפּגעשוואַכט. אין דיזען זין איז טייפּויד אַן אויסנאַהמע. די באַצילען פון דיזער קראַנקהייט שרעקען זיך ניט אָפּ אפילו פאַר'ן געזונדסטען מענשען. זיי אַטאַקירען כמעט יעדען מענשען, אין וועמען'ס קערפער זיי כאַפּען זיך אַריין. בלויז איבער אַ קליינע צאָהל מענשען האָבען די טייפּויד באַצילען קיין שליסט ניט. וואָרום דאָס איז אזוי איז נאָך פאַרלויפּט אַ געהיימניס, אָבער אַ פאַקט איז עס אז מאָכע מענשען קענען האָבען טייפּויד באַצילען אין זייער קערפער, אָנשטעקען אנדערע מיט דיזער קראַנקהייט און דאָך אליין זיין געזונד.

די טייפּויד באַצילען האָבען ניט קיין בעשטימטען סיוואָן. זיי טוען זיך זייער אַרבייט אַ גאַנץ יאָהר, אָבער אין אַמעריקא און אין אייראָפּא איז די צאָהל טייפּויד קרבנות פיעל גרעסער אין הערבסט ווי אין אַן אנדער צייט פון יאָהר. די באַצילען אַטאַקירען אויך מענשען פון יעדען עלטער, אָבער אַם מעהרסטענס גרייפּען זיי אָן מענשען אין עלטער פון פופצעהן ביז דריי-סיג יאָהר.

די טייפּויד באַצילען קענען ניט איבערשפּרינגען פון איין מענשען צום אנדערען. זיי קענען אויך ניט איבערפליהען דורך דער לופט. מען קען זיך דאָרום ניט אָננעהמען די קראַנקהייט, ווען מען אַטהעמט די זעלבע לופט אין זעלבען צימער, וואו דער קראַנקער געפינט זיך אָדער ווען מען שטעהט נאָהענט צו זיין בעט. אַ גענויע און זאָרגפּעליגע אונטערזוכונג פון טויענדע טייפּויד פעלע צוזאַמען מיט אונזעהליגע עקספּערימענטען, האָבען בעוויזען, דאָס די באַצילען גרייכען אונזער קערפער בלויז דורך איין וועג — דורך'ן מויל.

דער קראַנקער, וואָס ליידעט פון טייפּויד פיבער, גיט אַרויס פון זיך מיליאָנען באַצילען. דיזע באַצילען געפינען זיך הויפטזעכליך אין זיין אָפּ-פאַל מאַטעריאַל און אין זיין אורין, און העסליך און דערווידער ווי דאָס איז,

טייפויד פיבער.

טייפויד פיבער איז א קראנקהייט, וואָס ווערט פּעראורזאכט פון א ספּעציעלען סאָרט באַצילען, וועלכע מען רופט „טייפויד באַצילען“. אַ לענ-גערע צייט האָבען די דאָקטוירים ניט געוואוסט די אמת'ע אורזאכע פון די-זער קראנקהייט און זיינען געווען אונמעכטיג צו טאָן עטוואָס געגען איהר. אָבער זייט מען האָט ענטדעקט די טייפויד באַצילען און מען האָט אויסגע-פונען ווי אזוי דיזע באַצילען פערשפּרייטען זיך פון איין מענשען צום אנדער-רען איז די צאָהל טייפויד קרבנות פיעל פערקלענערט געוואָרען, אַ דאנק די ווירקזאמע מיטלען, וואָס ווערען געברויכט צו פערמיידען די קראנקהייט.

פון דעסטוועגען איז נאָך ביי היינטיגען טאָג טייפויד פיבער איינע פון די ווייט פערשפּרייטעסטע קראנקהייטען. די טייפויד באַצילען פאָלגען נאָך דעם מענשען, וואו נאָר ער געפינט זיך. קיין טייל פון אונזער ערד-קוגעל, וואָס איז נאָר בעוואוינט פון מענשען, איז ניט זיכער געגען טייפויד. אין די טראַפישע געגענדען, אין די נאָרדליכע אָדער זידליכע געגענדען, אויף די הויכע בערג און אין די טיפע טהאַלען, איבעראַל זיינען די טייפויד באַ-צילען טרייע נאָכפאָלגער פון די מענשען, וואָס פאסען ניט שטארק אויף אויף ריינליכקייט.

אין די פּעראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקא ווערען יעדען יאָהר אַרום דריי הונדערט מיט פופציג טויזענד מענשען קראנק אויף טייפויד פיבער און אַרום פינף און דרייסיג טויזענד מענשען (צעהן פראָצענט פון די קראַנקע) שטאַרבן.

טייפויד איז דאָרום אַ גאַנץ ערנסטע קראנקהייט, וועגען וועלכע עס לוינט זיך צו וויסען אום מען זאָל קענען זי אויף ווי ווייט נאָר מעגליך אויסמיידען.

עס איז ווערט גלייך אין אָנפאַנג צו בעמערקען, דאָס טייפויד און טייפוס זיינען צוויי בעזונדערע קראנקהייטען, וואָס האָבען קיין שייכות ניט

מיט א שטארקען קאָפּוועהטאָג, גרויסע שמערצען, ברעכען און א הויכען פיכער.

די קראנקהייט קומט זעלטען צוויי מאָל צום זעלבען פערזאָן. אָבער אין אויסנאָהם פעלע קען זי נאָך אַמאָל אַטאַקירען דעם זעלבען קראַנקען אין אַ וואָך אַרום נאָך דעם, ווי דער ערשטער אָנגריף ענדיגט זיך.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

אין די מעהרסטע פעלע איז די אַטאַקע פון דער קראַנקהייט אַ לייכטע און דער קראַנקער ערהאַלט זיך זעהר שנעל. אין מאַנכע פעלע, ספּעציעל, ווען די קראַנקהייט גרייפט אָן אַן ערוואַקסען אינגעל אָדער מיידעל, ווערען אויך די געשלאַכטס־טיילען אָנגעגריפען.

אין אויסנאָהם פעלע קען זיך ענטוויקלען אַלס אַ נאָכוועהעניש גע-הירען ענטצינדונג, נירען ענטצינדונג אָדער אַן ענטצינדונג פון די אויגען־זערווען. אזעלכע פעלע זיינען אָבער גאנץ זעלטענע.

וואס צו טאן אין פאל פון מאמפס.

ווען דאָס קינד קריגט שוין די קראַנקהייט דאַרף מען עס האַלטען אין בעט און אָפּגעזונדערט פון אַנדערע קינדער פאַר דריי וואָכען צייט. מען דאַרף אַכטונג געבען, אַז דער מאַגען פון קינד זאָל זיין אין אָרדנונג, און אַזוי ווי עס איז שווער פאַר'ן קינד צו קייען דאַרף מען איהם געבען בלוז פליסענדע שפייז, ווי מילך און זופען. אויב דער פיכער איז ניט זעהר הויך דאַרף מען דעם קראַנקען צורוח לאָזען. קאַלטע אָדער הייסע קאָמפרעסען (קינדער האָבען ליכער הייסע קאָמפרעסען) צו דער געשוואַלענער באַט וועלען העלפּען פערקלענערען די שמערצען. אַ דאָקטאָר דאַרף מען יעדענפאַלס רופען, און אויב די שמערצען זיינען צו שטאַרקע, דער פיכער צו הויך אָדער אירענדד וועלכע קאָמפּליקאציעס וואַרפען. זיך צו וועט שוין דער דאָקטאָר אויף דעם אַכטונג געבען.

ווען איינער שטעקט זיך אן מיט די מיקראָבען פון דיזער קראַנקהייט דייערט עס פון צוויי ביז דריי וואָכען ביז די ערשטע סמנים בעווייזען זיך. אין פערלויף פון דיזער צייט גרייטען זיך די מיקראָבען צו צו זייער אַטאַקע, און אין פערלויף פון דיזער פאָרבערייטונגס־פּערִיאָדע איז דער קראַנקער אין גאַנצען פריי פון סמנים און ווייס גאָר ניט דאָס ער איז קראַנק, דאָן פאַנגט ער אָן זיך צו פיהלען עמוּאַס ניט מיט אַלעמען, ער האָט אַ לייכטען פיכער און אויף'ן זייט פון געזיכט, פונקט אונטער'ן אויער, דערפיהלט ער אַ לייכטען שמערץ.

זיך צוקוקענדיג צום פלאַץ, וואו דער וועהטאָג איז, קען מען צו יענער צייט בעמערקען אַ לייכטע געשווילעכץ. דיזע געשווילעכץ ווערט אַלץ גרעסער ביז אין אַכט און פערציג שטונדען אַרום ווערט די גאַנצע זייט פון געזיכט געשוואָלען. די געשווילעכץ ציהט זיך פון אונטער'ן אויער ביז אַרונטער צו דער ענדע פון באַק און פערשפרייט זיך פון דער פאָדערשטער העלפט פון באַק ביז אין מיטען פון נאָקען. דאָס לעפעלע פון אויער ווערט פון דער געשווילעכץ אַרויפגעשפאַרט און אַרויסגעשטופט פאָראַויס.

אין דער צייט פון דיזער געשווילעכץ קען דער קראַנקער זעהר וועניג עסען. אין מויל און אין האַלז איז איהם רויט און אָפט מאָל געשוואָלען. שלינגען, רעדען און אַפילו בלויז עפענען דאָס מויל איז שמערצליך. די שמערצען זיינען אייגענטליך ניט זעהר גרויס, נאָר די אונגאַנעגעהמליכקייט, וואָס דער קראַנקער פיהלט, איז זעהר גרויס. דיזע געשווילעכץ האַלט אָן פון זיבען ביז צעהן טעג און דאָן געהט זי לאַנגזאַם אָפּ און דער קראַנקער ערהאַלט זיך. מאַנכעס מאָל, ווען די געשווילעכץ געהט שוין אין גאַנצען אָפּ פון איין זייט געזיכט, פאַנגט די קראַנקהייט אויף'סניי זיך אָן אין דער צווייטער זייט געזיכט און די גאַנצע געשיכטע ווידערהאַלט זיך. אין מאַנכע פעלע ווערען ביידע זייטען געזיכט אָנגעגריפען גלייכצייטיג און דער גאַנצער נאָקען ווערט שטאַרק געשוואָלען. די אונגאַנעגעהמליכקייט איז דאָן פיעל גרעסער ווי ווען בלויז איין זייט איז אָנגעגריפען. אין אַזעלכע פעלע ווערען געוועהנליך אויך די אַנדערע שפייזעכץ־פראָדוצירענדע דריזען אָנגעגריפען און דער קראַנקער ליידעט פיעל מעהר.

אין אויסנאָהמס פעלע נעהמט די קראַנקהייט אָן אַ זעהר ערנסטע פאָרמע. דער קראַנקער קריגט אַ הויכען פיכער און געפינט זיך אין אַ בעוואוסטלאָזען צושטאַנד. אין אַזעלכע פעלע פאַנגט די קראַנקהייט זיך אָן

מאמפס.

מאמפס איז אן עפידעמישע קראנקהייט, פון וועלכער דער הויפט סימן איז אן ענטצינדונג פון די שפייעכץ־דריזען, וועלכע געפינען זיך אין די באקען, אונטער די אויערען.

די שפייעכץ פון אונזער מויל ווערט געשאפען פון פינף קליינע דריזען אדער שפייעכץ פעקטאָריס. איינע געפינט זיך אונטער דער צונג, צוויי געפינען זיך פון ביידע זייטען מאָרדע און צוויי — אין די באקען, אונטער די אויערען. פון יעדען פון דיזע דריזען ציהט זיך א קאנאל, וואָס עפענט זיך אין מויל און דורך דיזע קאנאלען שיקען די שפייעכץ פעקטאָריס זייערע פראָדוקטען אין מויל אַרײַן.

אין דער קראנקהייט, וואָס מען רופט מאמפס, ווערען ענטצונדען די שפייעכץ פעקטאָריס, וועלכע געפינען זיך אין די באקען.

די קראנקהייט איז אן אָנשטעקענדע. זי פערשפרייט זיך לייכט פון איין מענשען צום אנדערען דירעקט אָדער דורך געגענשטענדע, וואָס די קראנקע שטעקען פריהער אָן און אנדערע געזונדע מענשען געברויכען נאכ־הער. מאַנכעס מאל פערשפרייט זיך די קראנקהייט אַזױ שנעל און שטעקט אָן אַזױ פיעל מענשען, דאָס זי נעהמט אָן דעם כאַראַקטער פון אן עפידעמיע. גענוי וואָס עס פּעראורזאכט די קראנקהייט איז נאָך נישט פּעסמגע־שטעלט, אָבװאָל עס איז שוין מעהר קיין צווייפּעל נישט, דאָס די קראנקהייט ווערט פּעראורזאכט פון מיקראָבען, און אין פיעלע פעלע פון דער קראנק־הייט האָט מען געפונען געוויסע מיקראָבען, וואָס מען דענקט, דאָס זיי זיינען די פּעראורזאכער פון די מאמפס.

די קראנקהייט גרייפט אָן מעהרסטענס יונגע מענשען. בייביס און קליינע קינדער ליידען זעלטען פון מאמפס, אָבער אָנפאַנגענדיג פון פינף יאָהר און העכער בעגעגענט מען די קראנקהייט זעהר אָפט. מענער ליידען פון איהר אָפטער ווי פרויען.

גען גיפט געגען די מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען דיזע קראַנקהייט. אַ פּערוואָך ווערט דאָרום געמאַכט צו שאַפּען אַזאַ סערום אום צו בעשיצען קינדער געגען קריגען די קראַנקהייט, ווען זיי קומען אין בעריהרונג מיט אַזעלכע קינדער, וועלכע ליידען שוין פֿון קינדער־פּאַראַליזיס. די סערום־פּראָצעדור איז אָבער נאָך פּאַרלויפֿיג אין דער עקספּערימענט־שטופּע און עס איז נאָך צו פֿריה צו זאָגען עטוואָס בעשטימטעס וועגען דעם.

צו ענדע פון דער צווייטער אָדער דריטער וואָך פון דער קראַנקהייט פאַנגען אָן די פאַראַלזירטע מוסקולען זיך צו בעסערען. פון דאָן אָן ביז צו ענדע פון אַ יאָהר אָדער אַנדערהאַלבן יאָהר זיינען נאָך דאָ אויסזיכטען, דאָס די נאָטור זעלבסט וועט פערריכטען דעם שאַדען. אין פערלויף פון דיזער צייט ווערען אַ טייל פון די פאַראַלזירטע מוסקולען צוריק טעטיג און די, וואָס האָבען שוין אָנגעפאַנגען אַפצושטאַרבן און איינצוראַרען, גע- ווינען צוריק אַ טייל פון זייער פריהערדיגע טעטיגקייט.

צו ענדע פון דיזער פעריאָדע הערט אויף דער פערבעסערונגס־פּראָ- צעס און די מוסקולען, וועלכע זיינען געבליבען פאַראַלזירט, וועלען אַזוי פערבלייבען.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

אין דער ערשטער שטופע פון דער קראַנקהייט ווערט דער קראַנקער בעהאַנדעלט אונגעפעהר אויף דער זעלבער אַרט און ווייזע ווי עס ווערען בעהאַנדעלט די, וואָס ליידען פון אַנדערע פיבער־קראַנקהייטען, ווי מאָזלען, שאַראַפֿ און ד. גל. ווען די ערשטע צוויי־דריי וואָכען זיינען פאַראַיבער דאַרף מען אָנפאַנגען בעהאַנדלען די מוסקולען מיט מאַסאַזש און עלעקטרי- שע סטימולירונג, אום צו פעהריטען זיי זאָלען ניט פערוועלעקען און איינ- דאַרען.

די פאַראַלזירטע גלידער דאַרף מען האַלטען וואַרעם אָנגעטאָן, ספּע- ציעל ווען אין דרויסען איז קאַלט. צו פעהריטען די פאַראַלזירטע גלידער זאָלען ניט אויסגעקרימט ווערען דאַרף מען זיי האַלטען אין אַ נאָרמאַלע לאַגע מיט דער הילף פון פערשיידענע אייזערנע אינסטרומענטען (ברייסעס). אין מאַנכע פעלע, ווען די צייט פון פערבעסערונג איז שוין פאַראַיבער (צו ענדע פון צווייטען יאָהר פון דער קראַנקהייט) און בלויז אייניגע מוסקולען זיינען פאַראַלזירט ווערענד אַנדערע מוסקולען פון זעלבן פּוס אָדער פון דער זעל- בער האַנד זיינען געזונד, קען מען דורך אַן אַפּעראַציע פּעראַייניגען די קראַנקע צו די געזונדע מוסקולען.

זייט דער לעצטער גרויסער עפידעמיע אין ניו יאָרק זיינען פיעלע עקספּערימענטען געמאַכט געוואָרען אין דער האַפנונג צו געפינען אַ סערום, וואָס זאָל פעהריטען אָדער בעקעמפּען דיזע קראַנקהייט. מיר האָבען שוין פריהער בעמערקט, אַז דאָס בלוט פון אַ קראַנקען, וועלכער האָט זיך ער- האַלט פון דער קינדער־פאַראַלזיס קראַנקהייט, ענטהאַלט אַ געוויסען גע-

אין א גרויסע צאָהל פון דיזע פעלע ווערען אויך די הענד פאַראַלזירט. אין אזא צושטאַנד וויל דאָס קינד ניט ליידען ווען מען ריהרט דאָס אָן, עס וויל ליגען רוהיג, און ווען מען שטערט עס שרייט עס.

אין א טאָג אָדער צוויי אַרום פיהלט זיך דאָס קינד בעסער. עס פאנגט אָן צו בעוועגען מיט די הענטלאַך, און מען בעמערקט ווי איין פוס איז ווע-ניגער פאַראַלזירט ווי די אנדערע. שמערצען האָט דאָס קינד דאָן בלויז ווען מען דריקט דאָס פאַראַלזירטע פיסעל, זאָנסט איז עס פריי פון שמערצען.

אין פערלויף פון צעהן אָדער פערצעהן טעג ערהאַלט זיך דאָס קינד כמעט אין גאנצען פון דער קראַנקהייט אויסער וואָס איין פוס בלייבט פאַ-ראַלזירט און היינגט נאָך כמעט ווי טויט. די מוסקולען פון דיזען פוס פאנגען אָן צו וועלעקען, ווערען דין און אויסגעדראַרט.

עס זיינען פאַראַן מילדע פעלע פון דער קינדער-פאַראַלזיום קראַנק-הייט, וואו בלויז איין גליד ווערט אָנגעגריפען און די פאַראַלזיום בעשרענקט זיך בלויז צו איין סעט מוסקולען פון איין פוס. אין מאַנכע פעלע איז די פאַראַלזיום אזא לייכטע און געהט אזוי שנעל פאַראַיבער, דאָס מען בעמערקט עס נאָר ניט און ווען עס איז ניט די צייט פון אַן עפידעמיע דענקט מען, אַז דאָס קינד האָט זיך עטוואָס צוגעקיהלט. עס זיינען אויך דאָ פיעל ערנסטע אטאַקעס פון קינדער פאַראַלזיום, וואו די נערווען פון מאַרדך ווערען אָנגע-גריפען אָדער די מוסקולען פון אַטעהעמונגס-מעכאַניזם ווערען פאַראַלזירט. אזעלכע פעלע זיינען זעהר לעבענס-געפעהרליך. כמעט אַלע קינדער, ווער-מען'ס מוסקולען פון אַטעהעמונגס-מעכאַניזם ווערען פאַראַלזירט, שטאַרבן.

די אויסזיכטען פון קראַנקען.

די אויסזיכטען פון קראַנקען ווענדעט זיך אָן דעם, ווי שטאַרק דער אָנגריף פון דער קראַנקהייט איז. די גרעסטע געפאָהר פאַר'ן קראַנקען איז, ווען די מוסקולען פון זיין אַטעהעמונגס-מעכאַניזם ווערען פאַראַלזירט. אויב אַ קראַנקער האָט בשלום דורכגעמאַכט די ערשטע אייניגע טעג פון דער פאַ-ראַלזיום קראַנקהייט און זיין אַטעהעמונגס-מעכאַניזם איז ניט בעריהרט גע-וואָרען, זיינען זיינע אויסזיכטען גוטע, אויב עס וואַרפען זיך איהם ניט צו אזעלכע קראַנקהייטען ווי לונגען-ענטצינדונג אָדער זיין פערדייאונגס-מא-שינערי (דער מאָגען און די קישקעס) ווערט ניט קאליע.

מאָרד, בעשטעהט פון נערוו־צעלען און נערוו־פּעדיום. די נערוו־פּעדיום די-
נען פונקט ווי טעלעגראַף דראָטען, אויף איבערצופיהרען די אימפולסען אָדער
די אָרדערס פון די נערוו־צעלען. די נערוו־פּעדיום אַליין זיינען נוצלאָז
אָהן די נערוו־צעלען, פונקט ווי עס זיינען די טעלעגראַף־דראָטען ווען זיי
זיינען נישט פערבונדען מיט דעם הויפט טעלעגראַף־אַפּאַראַט אין דער טעלע-
גראַף־סטאַנציע. די מיקראָבען פון דער קינדער־פּאַראַליזיס קראַנקהייט אָדער
זייערע גיפטען גרייפּען אָן אַם מעהרסטען די נערוו־צעהלען פון'ם רוקען
מאָרד און אין מאַנכע פעלע אויף געוויסע טיילען פון'ם מאָרד זעלבסט.
די קליינע בלוט־רעהרען, וואָס געפינען זיך אין דיזע טיילען פון'ם מאָרד
אָדער רוקען־מאָרד, ווערען אָנגעגאַסען מיט בלוט, מאַנכע נערוו־צעהלען ווע-
רען פּאַראַליזירט און, אויב דיזער צושטאַנד האַלט אָן אַ לענגערע צייט, ווע-
רען די נערוו־צעהלען אין גאַנצען פערניכטעט. די מוסקולען, וועלכע ווערען
קאָנטראָלירט דורך דיזע נערוו־צעהלען, ווערען פּאַראַליזירט. אויב דער
שאָדען צו די נערוו־צעהלען איז נישט קיין צו גרויסער ערהאַלען זיי זיך פון
דער אַטאַקע און די פּאַראַליזירטע מוסקולען ווערען צוריק אַקטיוו. אָבער
די מוסקולען, וועמען'ס נערווען עס זיינען פערניכטעט געוואָרען, בלייבען
פּאַראַליזירט און פאַנגען אָן איינצושרימפּען.

די סימנים פון דער קראַנקהייט.

די ערשטע סימנים פון דער קראַנקהייט זיינען אונבעשטימטע. ווען
אַ קינד שטעקט זיך אָן מיט די מיקראָבען פון דער קינדער־פּאַראַליזיס קראַנק-
הייט דויערט עס געוועהנליך פון איין ביז זיבען טעג איידער אין'ם קינד'ס
קערפּער זאַמעלט זיך אָן גענוג גיפט, וואָס זאָל פּעראָרזאָכען בעשטימטע
סימנים.

אין פערלויף פון דיזער צייט איז דאָס קינד „קרענקעוואַטע“, אונרוהיג
און עס האָט עטוואָס פיבער. מאַנכע קינדער ברעכען אָדער האָבען קאָנוואַל-
סיעס, אַנדערע בעקלאָגען זיך אויף שמערצען אין רוקען, הענד, פיס אָדער
אין קאָפּ. דער פיבער האַלט אָן אייניגע טעג און פערשווינדעט, און דאָן
בעמערקט מען ווי מאַנכע מוסקולען פון קינד'ס קערפּער קענען זיך נישט
בעוועגען.

אין די מעהרסטע פעלע פון אַ מיטעלמעסיגער ערנסטקייט ווערען
ביידע פיס פּאַראַליזירט און דאָס קינד קען זיך נישט שטעלען אָדער געהן.

שען פעקעל עבירות, אבער אום צו זיין גערעכט געגען זיי האָט מען נאָך אַ גענויער אונטערזוכונג געמוזט צוגעבען, דאָס מען קען אויף זיי ניט אָנמשע-פען אויף דיזע זינד.

די איינציגע ערקלערונג, וואָס מיר האָבען יעצט וועגען דער אַרט און ווייזע ווי אזוי דיזע קראַנקהייט פערשפּרייט זיך איז, דאָס זי געהט איבער דירעקט פון איין מענשען צום אנדערען אָדער דורך דער פערמיטלונג פון אַ דריטען פּערזאָן. דאָס הייסט, אז ווען אַ געזונדער מענש קומט אין בע-ריהרונג מיט איינעם, וועלכער ליידעט פון קינדער-פאַראַלזיס, ווערט ער אַליין קראַנק. ווייל ער נעהמט אַריין אין זיך אָדער אויף זיך די מיקראָבען פון דיזער קראַנקהייט. עס זיינען אויך דאָ אַזעלכע מענשען, אויף וועלכע די מיקראָבען פון קינדער-פאַראַלזיס האָבען קיין ווירקונג ניט. זיי אַליין ווערען דאָרום ניט קראַנק, אָבער זיי טראָגען זיך אַרום מיט די מיקראָבען, וועלכע זיי האָבען געקראָגען פון אַ קראַנקען און זיי שטעקען אָן אַן אנדער מענשען, מיט וועמען זיי קומען אין בעריהרונג. אַזעלכע מענשען, וועלכע טראָגען זיך אַרום מיט די מיקראָבען פון אַ געוויסער קראַנקהייט און זיי אַליין זיינען ניט קראַנק, ווערען אָנגערופען „קערריערס“ אָדער טרעגער און פערשפּרייטער פון דער קראַנקהייט.

מיר האָבען גלייך אין אָנפאַנג פון דיזען קאָפיטעל ערקלערט, דאָס די קינדער-פאַראַלזיס קראַנקהייט איז אַן אָנשטעקענדע קראַנקהייט, דאָס הייסט אזאַ קראַנקהייט, וואָס איין מענש קען זיך אָננעהמען פון אנדערען. מיר האָבען דאָ אויך ערקלערט, אויף ווי ווייט עס איז ביז יעצט בעקאַנט, די אַרט און ווייזע, אויף וועלכע די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך. מיר מוז זען אָבער גלייך בעמערקען, דאָס ניט אַלע דאָקטוירים זיינען איינשטימיג מיט דיזער ערקלערונג. מאַנכע דאָקטוירים, נערווען ספּעציאַליסטען, ליי-קענען גאָר אין גאַנצען, דאָס די קראַנקהייט איז אַן אָנשטעקענדע. ווי זיי ערקלערען זיינען די בעווייזע, דאָס די קראַנקהייט געהט איבער פון איין מען-שען צום אנדערען, ניט קיין איבערצייגענדע.

וואס עס קומט פאר אין'ס קערפער פון קראנקען.

די מיקראָבען, וואָס פּעראורזאָבען די קינדער-פאַראַלזיס קראַנקהייט, אָדער זייערע גיפטען גרייפט אָן אַם מעהרסטען די נערוועלען פון אונ-זער רוקען-מאָרד און די דינינקע הויט, אָדער „מענינדזשעס“, וואָס רינגלען אַרום דעם רוקען-מאָרד. אונזער נערווען-סיסטעם, אַריינגערעכענט דעם

הייטען העלפען בריינגען „קינדער פאַראַליזיס“. דער פאקט איז אָבער, דאָס מען טרעפט אויף די קראַנקהייט ביי אַזעלכע קינדער, וועלכע האָבען ניט גע- ליטען פון קיינע פון די „קינדער־קראַנקהייטען“.

פון וואס די קראַנקהייט ווערט פּעראורזאכט.

קינדער פאַראַליזיס ווערט פּעראורזאכט פון געוויסע מיקראָבען אָדער פון די גיפטען, וואָס דינען מיקראָבען שאַפען. אַ בעשטעטיגונג פאַר דיזער מיינונג איז דער פאקט, דאָס מען קען אָנשטעקען אַפען (מאָנקיס) מיט דיזער קראַנקהייט און זיי צייגען די זעלבע סמנים ווי אַ מענש, וועלכער ליידעט פון דיזער קראַנקהייט. אַ צווייטער בעווייז, דאָס די קראַנקהייט ווערט פּער- אורזאכט פון מיקראָבען, איז דער פאקט, דאָס אין'ס בלוט פון אַ פּערזאָן אָדער אַן אַפע, וואָס האָט געליטען פון דיזער קראַנקהייט געפינט זיך אַ גע- וויסער געגען־גיפט, וואָס קען בעשיצען אַ צווייטען פּערזאָן געגען דער קראַנק- הייט, אויב מען שפּריצט אַריין אין איהם דעם בלוט־סערום פון אַזאַ קראַנק- געוועזענעם מענשען. דאָס צייגט, אַז דער קערפּער פון איינעם, וועלכער לייד- דעט פון דער קינדער־פאַראַליזיס קראַנקהייט געהט אָן דער זעלבער פּראָ- צעס פון געגען־גיפט פּראָדוקציע, ווי עס געהט אָן אין'ס קערפּער פון אַ קראַנקען, וועלכער ליידעט פון דיפּטעריאַ. און דיפּטעריאַ ווייסען מיר, דאָס עס ווערט פּעראורזאכט פון געוויסע מיקראָבען.

ווי אזוי די קראַנקהייט פּערשפּרייט זיך.

גענוי ווי אזוי די קראַנקהייט פּערשפּרייט זיך פון איין מענשען צום אנדערען איז נאָך ביז היינטיגען טאָג ניט קלאָר. מען האָט אין אָנפאַנג געדענקט, דאָס פליגען אָדער אנדערע אינסעקטען פּערשפּרייטען די קראַנק- הייט, אָבער אַ גענויע אונטערזוכונג האָט בעוויזען, דאָס אָבוואָל די פליגען האָבען אויף זיך אַ היבשע פּעקעל זינד און זיינען שולדיג אין פּערשפּריי- טען פיעלע אנדערע קראַנקהייטען צווישען מענשען, זיינען זיי אָבער ריין פון דיזער זינד, זיי פּערשפּרייטען ניט די קינדער־פאַראַליזיס קראַנקהייט. דאָס זעלבע האָט מען אויסגעפונען אין בעצוג צו די אנדערע אינסעקטען, וועלכע מען האָט אונטערזוכט.

הינט און קעז זיינען געווען פּערדעכטיגט אין זיין אַגענטען פון דער קינדער־פאַראַליזיס קראַנקהייט. הינט און קעז האָבען יעדער אַ גאַנץ היב-

קינדער-פאראליזיס.

(פאליאמיעליטיס)

קינדער-פאראליזיס איז, ווי די מעהרסטע דאקטוירים זיינען איבער-צייגט, אן אָנשטעקענדע קראַנקהייט, וואָס ווערט פּעראָרזאכט פון געוויסע מיקראָבען אָדער פון די גיפּטען, וואָס דיזע מיקראָבען שאַפּען.

די קראַנקהייט איז פּערשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט, אָבער, ווי עס שיינט ליידען פון איהר אַם מעהרסטען די סקאַנדינאַווישע לענדער און די נאָרדליכע טייל פון אמעריקא.

צווישען קינדער, וועלכע זיינען די מעהרסטע קרבנות פון דיזער קראַנק-הייט, ווערען אינגלאַך און מיידלאַך גלייך אָנגעגריפּען. צווישען ערוואַקסע-נע מענשען שיינען מענער צו ליידען מעהר ווי פרויען פון דיזער פאָרמע פון פאראליזיס.

די גרעסטע צאָהל קראַנקע פון „פאליאמיעליטיס“ זיינען קינדער אין די ערשטע פינף יאָהר פון זייער לעבען. וואָס עלטער דאָס קינד ווערט אַלץ בעסער זיינען די אויסזיכטען, אַז ער זאָל ניט קריגען די קראַנקהייט. אויף מענשען, וואָס זיינען עלטער פון פּערציג יאָהר, האָט די קראַנקהייט כמעט קיין ווירקונג ניט.

דאָס די קראַנקהייט איז אן אָנשטעקענדע קען מען זעהן דערפון, וואָס זי ערשיינט אין עפידעמיעס און פּערשפּרייט זיך זעהר שנעל פון איין גע-גענר צו דער אַנדערער. איינצעלנע פעלע פאַסירען צו יעדער צייט פון יאָהר אָבער די מעהרסטע עפידעמיעס קומען אין די זומער-מאָנאַטען — יוני, יולי און אויגוסט.

אין מאַנכע פעלע קומט די קראַנקהייט ביי אַזעלכע קינדער, וואָס האָ-בען זיך נאָר וואָס ערהאַלט פון מאָזלען, שאַרלאַך, דיפּטעריא און אַנדערע פּי-בער-קראַנקהייטען. מאַנכע דענקען דאָרום, דאָס די אויסגעוועכענטע קראַנק-

ענדערונג צום גוטען. מאַנכע קינדער הערען אויף צו הוסטען ווען זיי גע-
פינען זיך ביים ברעג ים, אַנדערע קינדער ווערען אין גאַנצען גענעזען ווען
מען נעהמט זיי אויף אַ קורצע רייזע אויף'ן ים.

וועגען די בעהאַנדלונג פון די קראַנקהייט זעלבסט קענען מיר דאָ ניט
רעדען. מען דאַרף זיך פערלאָזען אויף'ן דאָקטאָר, וואָס בעהאַנדעלט דאָס
קינד, און פון דעם, וואָס מיר האָבען דאָ געזאָגט וועגען קיין-הוסט, וועט
יעדער פערשטעהן, אז דאָס קינד דאַרף זיין אונטער דער אויפזיכט פון
אַ דאָקטאָר פון דעם מאַמענט, ווען עס ווערט קראַנק ביז עס ערהאַלט זיך
אין גאַנצען פון דער קראַנקהייט.

צום גליק ליידעט מען פון קיין-הוסט בלויז איין מאל. דער קערפער
שאַפט אַ פערטיידיגונגס-אַרמעע געגען די קיין-הוסט באַצילען און ווען דיר
זע אַרמעע געלינגט צו בעקעמפּען די באַצילען פערבלייבט זי אַ לאַנגע צייט
אין קערפער און בעשיצט איהם געגען אַ צווייטער אַטאַקע פון די זעלבע
מיקראָבען.

אַבער די איין אַטאַקע איז גענוג ערנסט און די נאָכוועהענישע, וואָס
די קראַנקהייט לאָזט נאָך זיך, זיינען אזוי געפעהרליך, אז דאָס קינד מוז זיין
די גאַנצע צייט פון דער קראַנקהייט אונטער דעם אויפזיכט פון אַ קאָמפּע-
טענטען דאָקטאָר. צו געברויכען באַבסקע רפואות איז אַ פערברעכען ניט
נאָר געגען קראַנקען קינד, נאָר אויך געגען אלע אַנדערע קינדער, וועמען דאָס
קראַנקע קינד קען אָנשטעקען.

זיך פון די קאלד באצילען פון אנדערע, וואָס ליידען שוין פון דיזער קראַנק-
הייט, אַלץ וועניגער פעלע פון קייד־הוסט וועלען מיר האָבען.

מיר האָבען שוין פריהער געזעהן, דאָס די קייד־הוסט באצילען געפי-
נען זיך אין מויל און אין נאָז פון קראַנקען קינד און דאָס קינד פערשפּרייט
דיזע באצילען דורך הוסטען און ניסען אויף אַ שטרעקע פון אונגעפער פינף
פוס ווייט.

אויב איהר ווילט איינהיטען אייער קינד פון קייד־הוסט לאָזט עס ניט
זיך שפּילען מיט קינדער, וואָס ליידען פון „פערקעלטונג“ און האַלטען אין
איינ הוסטען און ניסען. האַלט אייער קינד אונגעפער פינף פוס ווייט פון
אזא קראַנקען קינד.

עס איז אויך זעהר וויכטיג, דאָס אַ קינד, וואָס ליידעט שוין פון
קייד־הוסט, זאָל אָפּגעזונדערט ווערען פון אַלע אנדערע קינדער אויף וועניג-
סטענס דריי וואָכען צייט נאָך דעם, ווי דאָס קינד פאַנגט אָן צו הוסטען.
עקספּערטימענטען האָבען בעווויזען דאָס נאָך דריי וואָכען צייט פערשווינדען
די באצילען פון קינד'ס מויל און נאָז. אין פערלויף פון דיזע דריי וואָכען
צייט מוז דאָס קינד זיין אָפּגעזונדערט פון אנדערע קינדער. דאָס מיינט
אַבער ניט, אז מען דאַרף האַלטען דאָס קינד פערשאַסען אין הויז אין אַ
צימער, וואו די פענסטער זיינען פערמאַכט עס זאָל חלילה קיין ווינטעלע
זיך ניט אַהין אַריינכאַפּען.

אויף דער פרישער לופט פיהלען זיך די קינדער בעסער און הוסטען
וועניגער ווי ווען זיי זיינען אין דער הויז. עס איז דאָרום זעהר וויכטיג
צו האַלטען דאָס קראַנקע קינד, אויב עס האָט נאָר ניט קיין פיבער, וואָס
מעהר אין דרויסען, נאָר דערווייטערט פון אַלע אנדערע קינדער. ווען עס
איז אין הויז דאַרפּען אַלע פענסטער זיין אָפּען אום דאָס קינד זאָל האָבען
וואָס מעהר פרישע לופט.

ווען דאָס קינד הוסט אָדער ניסט דאַרף מען האַלטען פאַר'ן קינד'ס
מויל אַ שטיקעל מערליע אָדער אַ נאָז־טיכעל, וואָס מען קען באַלד פערברענען
אָדער אויסקאָכען. דאָס צימער, אין וועלכען דאָס קראַנקע קינד געפינט
זיך, דאַרף אָפט געלופטערט ווערען און דאָס בעטגעוואַנד דאַרף אָפט געבליטען
ווערען. מאַנכע גלויבען, אז דאָס קינד שטעקט אָן אַלעס אין צימער מיט
קייד־הוסט באצילען און דאָן שטעקט עס זיך אליין אָן מיט דיזע באצילען.

אויב דאָס הוסטען האַלט אָן פאַר אַ לאַנגע צייט איז ראַטזאָס צו
נעהמען דאָס קינד אין אַן אנדער געגענד. אין מאַנכע פעלע ווירקט דיזע

דיזע שטופע דויערט געוועהנליך אַרום דריי וואָכען צייט, אָבער אין מאַנכע פֿעלע ווערט עס פֿערלענגערט אויף מאָנאַטען.

די נאכוועהנישען פון קייד־הוסט.

קייד־הוסט זעלבסט איז נישט זעהר לעבענס־געפֿעהרליך. די קראַנק־הייט ברײנגט אָבער געוועהנליך מיט זיך פֿערשיידענע ערנסטע נאָכוועהנישע, וועלכע זײנען אָפט יאָ לעבענס־געפֿעהרליך.

צוזאַמען מיט די באַצילען פון קייד־הוסט געפֿינען זיך אויך אין מויל און אין האַלז פון'ס קראַנקען קינד באַצילען פון אינפֿלוענצא און אין פֿיעלע פֿעלע אויך די מיקראָבען, וואָס פֿעראורזאַכען לונגען־ענטצינדונג. די קייד־הוסט קראַנקהייט מאַטערט אזוי אויס דאָס קינד, דאָס עס איז צו שוואַך אויסצוהאַלטען אַ צווייטע ערנסטע קראַנקהייט, און אויב אזא קראַנקהייט „וואַרפט זיך אונטער“, איז דאָס לעבען פון קינד אין געפֿאָהר.

בראַנקייטיס איז אַן אָפטע בעגלייטערין פון קייד־הוסט. לונגען־ענטצינדונג איז די געפֿעהרליכסטע פון אַלע קאָמפּליקאַציעס, וואָס פאַסירען נאָך קייד־הוסט, און ווען דאָס פאַסירט מיט אַ קינד, וואָס איז אינגער פון צוויי יאָהר, זײנען די אויסזיכטען אויף'ן קינד'ס לעבען זעהר שוואַכע.

אָפטמאָל איז טובֿערקולאָזיס אַ נאָכפֿאָלגערין פון קייד־הוסט. דאָס קינד האָט וואַהרשיינליך געהאַט שוין פֿריהער טובֿערקולאָזיס באַצילען אין קערפֿער, אָבער דיזע באַצילען האָבען דעם קינד וועניג שאַדען פֿעראורזאכט. ווען עס איז אָבער זעהר אָפּגעשוואַכט געוואָרען פון קייד־הוסט, האָט די טובֿערקולאָזיס קראַנקהייט זיך געקענט פֿיל לייכטער פֿערשפּרייטען דורך'ן קערפֿער.

ביי היינטיגען טאָג שטאַרבֿען מעהר קינדער פון קייד־הוסט ווי פון סקאַרלעט פֿיבער און וועניגער ווי פון דיפֿטעריע.

ווי זיך אויסצוהיטען פון קייד־הוסט.

אונגליקליכערווייזע איז כמעט אונמעגליך צו אונטערשיידען צווישען די ערשטע שטופע פון קייד־הוסט און אַ געוועהנליכען צוקיהלונג. די געוועהנליכע „פֿערקעלטונג“ זײנען אויך געפֿעהרליך און וואָס שנעלער מיר וועלען אַנערקענען אַ פֿערקעלטונג פאַר אַן ערנסטע קראַנקהייט, וואָס שנעלער דער גרויסער עולם וועט וויסען ווי זיך אויסצוהיטען פון אַנשטעקען

בלוט־רעהר אין אויג און דאָס אויג זעהט אויס פאַר אַ צייט ווי אָנגעגאָסען מיט בלוט. דאָס בלוטען איז געוועהנליך ניט זעהר ערנסט.

אָן דער ערנסטקייט פון דער קראַנקהייט ווענדעט זיך וויפיל מאָל אין טאָג דאָס קינד הוסט. פון זעקס ביז פופציג מאָל אַ טאָג „פּערגעהט זיך“ דאָס קינד אין שרעקליכע אַנגאַניעס פון הוסט. דאָס קינד דערפיהלט ווען דער הוסט קומט און עס לויפט געוועהנליך זיך אָנכאַפּען אָן דער מוטער'ס קלייד אָדער אירגענד וועלכע שטיק מעבעל, וואָס עס טרעפט אין וועג. כאַפט זיך אָן מיט ביידע הענד אָן דעם און הוסט, הוסט, אז עס דאַכט זיך עס וועט די גאַנצע נשמה אויסהוסטען.

ביי בייביס און ביי קינדער, וואָס זיינען עלטער פון אַכט יאָהר, איז דאָס הוסטען ניט אזוי כאַראַקטעריסטיש. ווייל דאָס הוסטען ווערט ניט בעגלייטעט פון'ס קרעה־איינאַטהעמען, וואָס איז אזוי טיפּיטשע פאַר דיזער קראַנקהייט, און דערפאַר פערזעהט מען אָפט די קראַנקהייט און מען דיינקט, אז דאָס קינד ליידעט בלויז פון אַ געוועהנליכע צוקיהלונג.

אָפטמאָל וואַרפט זיך אונטער בראַנקייטיג אָדער לונגען־ענטצינדונג אין מיטען קייד־הוסט. דאָס הוסטען ווערט דאָן אויף אַ קורצע צייט לייכ־טער ביז די צוגעקומענע קראַנקהייט ווערט איינגעשטילט און דאָן קעהרט זיך דער הוסט צוריק מיט דער זעלבער שטאַרקייט וואָס פריהער.

אזוי מוטשעט זיך דאָס קינד אָפּ פון איין וואָך ביז אייניגע מאָנאַטען. די צייט, וואָס דיזער צושטאַנד האַלט אָן ווענדעט זיך אָן דעם ווי אַלט דאָס קינד איז, ווי ערנסט קראַנק עס איז, צו עס איז אַ גוט גענעהרטעם קינד און צו מען פאַסט אויף דעם גוט אויף.

אַ געוועהנליכע אַטאַקע פון קייד־הוסט אין אַ געזונדען קינד, אויף וועלכען מען פאַסט גוט אויף אין פערלויף פון דער קראַנקהייט, דויערט גע־וועהנליך אַ מאָנאַט צייט. דאָס איז די צייט, וואָס די ספּאַזמאַטישע קייכען און קרעהען האַלטען אָן. אין די ערשטע צוויי וואָכען צייט ווערט דאָס הוסטען מיט יעדען טאָג ערגער. אין פערלויף פון דער דריטער וואָך, שטעהט די קראַנקהייט אויף איין אָרט און זי ווערט ניט ערגער און ניט בעסער, און די פערטע וואָך ווערט זי לאַנגזאַם לייכטער.

די נעקסטע שטופע פון דער קראַנקהייט איז איהר פערשווינדען. די אַטאַקעס פון הוסטען ווערען וועניגער, יעדע אַטאַקע ווערט מילדער, און דאָס הוסטען ווערט מעהר און מעהר עהנליך צו אַ געוועהנליכעם הוסטען.

ביסעל, ספעציעל ביינאכט. עס ניסט, עכ רינט ביי איהם פון די אויגען אוי פון נאָז און עס האָט פילייכט עטוואָס פיבער. אַלע סמנים פון א געוועהנ־ליכע אַלטעגליכע „פערקעלטונג“. ווען מען זאָל אָבער באַקטעריאָלאָגיש עקזאָמענירען די שפייטעכץ פון קינד אין דיזער שטופע פון דער קראַנקהייט וואָלט מען געפונען, אז דאָס שפייטעכץ איז פול מיט קיי־הוסט באַצילען און יעדעס מאָל, ווען דאָס קינד ניסט אָדער הוסט, פערשפרייט עס אַרום זיך קיי־הוסט באַצילען.

ליידער איז שווער צו דערקענען די קראַנקהייט אין דיזער צייט סיי־דען מען פערדעכטיגט, אז דאָס קינד ליידעט פון קיי־הוסט און מען מאַכט א באַקטעריאָלאָגישע אונטערזוכונג פון קינד'ס שפייטעכץ. אויסערליך אונ־טערשיידעט זיך ניט די קראַנקהייט אין דיזער צייט פון א געוועהנליכע „פער־קעלטונג“. און גראַדע אין דיזער צייט איז די קראַנקהייט זעהר אָנשטעקענר, ווייל דאָס קינד געהט אַרום פראַנק־און־פריי. עס שפילט זיך מיט אַנדערע קינדער און שטעקט אָן די אַנדערע קינדער מיט דיזער קראַנקהייט.

פון דריי ביז פערצעהן טעג געדויערט דיזע שטופע פון דער קראַנק־הייט און דאָן ווערט דאָס הוסטען אָפטער, לענגער און דאָס קינד פער־קייכט זיך.

דאָס קייכען און „קרעהען“ פון קינד אין דיזער שטופע פון דער קראַנק־הייט איז אַלעמען בעקאנט און נויטיגט זיך ניט אין קיין אויספיהרליכער בעשרייבונג. דאָס הוסטען קומט אָן אזוי אָפט און אזוי שנעל איינס נאָך'ן אַנדערען, אז דאָס קינד קען דעם אַטהעם ניט כאַפּען. דאָס געזיכט ווערט ביים קינד טיף־רויט אָדער פוירפּעל, מאַנכעסמאָל איז שוואַרץ „אָנגעגאָנסען מיט בלוט“. די בלוט־אָדערען אויף'ן געזיכט און שטערען פון קינד ווערען „אָנגעשוואָלען“, די אויגען זיינען פערגאָסען און שיינען צו סטאַרטשען פון זייערע לעכער, אין האַלז איז דעם קינד ווי מיט א שטור פערצויגען און ווען עס כאַפט אָפּ דעם אַטהעם נאָך א סעריע פון צעהן אָדער צוואַנציג עקספּלאָזיוו הוסטען געהט די לופט דורך דער פערצויגענער שמאָלער ווינד־רעהר און קלינגט ווי דאָס קרעהען פון א האָהן.

דיזעס הוסטען און קרעהען ווידערהאַלט זיך אָפט ביז צוועלף מאָל יעדעס מאָל, ווען דאָס הוסטען בעפאַלט דאָס קינד, און מיט'ן לעצטען הוסט בריינגט דאָס קינד אַרויס א שטיק שליים, וואָס האָט די גאַנצע צייט גע־שטעקט אין האַלז. אָפטמאָל, ספעציעל ביי יונגע קינדער, פיהרט דאָס הוסט מען צו ברעכען אָדער צו בלוטען פון דער נאָז. אָפטמאָל פלאַצט א קליינע

ווי אזוי די קראנקהייט קייך-הוסט פערשפרייט זיך.

פון אלע אונטערזוכונגען, וואָס מען האָט ביז יעצט געמאַכט, האָט מען פאַרלויפֿיג אויסגעפֿונען בלוז איין וועג, דורך וועלכען די באַצילען פֿון קייך-הוסט פערשפרייטען זיך. ווען דאָס קינד הוסט בריינגט עס אַרויס פֿון מויל אַ פיינעם רעגען פֿון קלייניקע טראָפּען שפּייעכץ. דיזע טראָפּעלאַך שפּיי-עכץ ענטהאַלטען די באַצילען, און אויב זיי טרעפּען אַ צווייטען קינד, וואָס שטעהט נאָהענט נעבען הוסטענדען חוּלה, ווערט דאָס צווייטע קינד אָנגע-שטעקט מיט דער קראַנקהייט.

די קליינע טראָפּען שפּייעכץ, וואָס דאָס קינד הוסט אַרויס, קענען ניט גרייכען ווייטער ווי אויף פינף פֿוס פֿון'ם פֿלאַץ, וואו דאָס קראַנקע קינד שטעהט. דאָס הייסט אַלזאָ, אַז אינערהאַלב פֿון פינף פֿוס פֿלאַץ אַרום קראַנ-קען קינד קען מען זיך אָנשטעקען מיט די קייך-הוסט באַצילען.

אין סטריט־קאַרס (טראַמוויען), טעאַטערע אָדער אירגענד וועלכע עפענטליכע געביידעס געפינען זיך געוועהנליך אנדערע קינדער געהנטער ווי פינף פֿוס פֿון קראַנקען קינד און דאַרום פערשפרייט זיך די קייך-הוסט קראַנקהייט אזוי לייכט פֿון איין קינד צום אנדערען.

עס איז אויך מעגליך, דאָס עלטערע מענשען, וואָס געפינען זיך נע-בען הוסטענדע קינדער, קריגען אויף זייערע קליידער די טראָפּעלאַך שפּיי-עכץ און נאָכהער שטעקען זיי אָן אנדערע קינדער, מיט וועמען זיי קומען אין נאָהענטע בעריהרונג. קיינע דירעקטע בעווייזען אַז דאָס איז אזוי, זיי-נען ניטאָ. עס זיינען אויך ניטאָ קיינע בעווייזע, דאָס די קראַנקהייט קען זיך פערשפרייטען אויף אירגענד וועלכען אנדערען אופן.

די סימנים פֿון דער קראַנקהייט.

ווען אַ קינד ווערט שוין אָנגעשטעקט מיט די קייך-הוסט באַצילען דויערט געוועהנליך פֿון דריי ביז אַכט טעג צייט איידער דאָס קינד פֿאַנגט אָן צו צייגען אירגענד וועלכע סימנים. אין פערלויף פֿון דיזער צייט פער-מעהרען זיך די באַצילען און שאַפּען זייער גיפט און אזוי לאַנג, ווי זיי זיינען נאָך קליין אין צאָהל און האַבען נאָך ניט געשאַפּען גענוג גיפט, זיינען זיי נאָך ניט אימטשאַנדע צו פּעראורזאכען פיעל שאַדען דעם קינד. צו ענדע פֿון דיזער פּעריאָדע, אין פֿון די דריי ביז אַכט טעג אַרום, פֿאַנגט דאָס קינד אָן צו ליידען פֿון אַ „פּערקעלטונג“. דאָס קינד הוסט אַ

פון דאן אָן זיינען שוין פאָרגעקומען פיעלע קלענערע און גרעסערע עפידעמיעס און ווי עס שיינט האָט די קראַנקהייט אָנגענומען אַ מילדערען כאַראַקטער און ווערט וואָס אַמאָל וועניגער לעבענס־געפעהרליך פאַר איהרע קרבנות.

ערשט אין יאָהר 1906 איז געלונגען אויכצוגעפינען די אמת'ע אור־זאכע פון קייד'־הוסט. די ענטדעקונג איז געמאכט געוואָרען פון צוויי בעל־גישע דאָקטוירים, באַרדעט און גענאוו, ביי איינעם פון דיזע דאָקטוירים, (בארדעט), זיינען דריי קינדער קראַנק געוואָרען אויף קייד'־הוסט. צוזאמען מיט אַ צווייטען דאָקטאָר האָט דער פאָטער פון די קראַנקע קינדער גענוי שטודירט זייער בלוט, סלינע, שפייעכץ א. א.וו. זיי וואָבען געמאכט פילע באַקטעריאָלאָגישע אונטערזוכונגען און נאָך פיעל מיה איז זיי געלונגען אויס־צוגעפינען דאָס אַ געוויסער סאָרט מיקראָב איז די אורזאָכע פון די קייד'־הוסט קראַנקהייט.

זייט דאן האָט מען גענוי שטודירט טויענדע פעלע פון קייד'־הוסט און די מיינונג פון די צוויי בעלגישע וויסענשאַפטס־לייטע איז בעשטע־טיגט געוואָרען. ביי היינטיגען טאָג אַנערקענען שוין כמעט אלע דאָקטוירים, דאָס די קייד'־הוסט באַציגען, האָט באַרדעט האָט ענטדעקט, זיינען די אמת'ע אורזאָכע פון דער קייד'־הוסט קראַנקהייט.

די קראַנקהייט עקזיסטירט אויף דער גאַנצער וועלט. איבעראַל, וואו מענשען געפינען זיך, איז קייד'־הוסט אַן אָפטע ערשיינונג. פון צייט צו צייט הערט מען פון קייד'־הוסט עפידעמיעס, וואָס ברעכען אויס אין פער־שיידענע שטעט. אָבער לעצטענס איז די קראַנקהייט געוואָרען אַ היימישער איינוואוינער אין די מעהרסטע לענדער און פאָדערט יעדען יאָהר אַ געוויסע צאָהל קרבנות. אין ניו יאָרק איז די קראַנקהייט אַם מעהרסטען טעטיג אין פריהלינג און אין זומער.

אכציג פראָצענט פון אלע קייד'־הוסט קראַנקע זיינען קינדער, וואָס זיינען אינגער פון פינף יאָהר און די מעהרסטע פון דיזע זיינען צו צוויי יאָהר אַלט. די קראַנקהייט גרייפט אויך אָפט אָן בייבויס, נאָר ביי אזעלכע יונגע עופ'לאַך זיינען די סמנים ניט אזוי איינפאָך און זיינען שווערער צו דער־קענען ווי ביי אַן עלטער קינד.

ארום 97 פראָצענט פון אלע טויטען־פעלע פון קייד'־הוסט קומען פאָר ביי קינדער, וואָס זיינען אינגער פון פינף יאָהר. ארום אַ העלפט פון אלע טויטען־פעלע קומען פאָר ביי קינדער, וואָס זיינען אינגער פון צוויי יאָהר.

קייף־הוסט.

קייף־הוסט ווערט פעררעכענט פאר איינע פון די „לייכטע“ קינדער־קראנקהייטען. אָבער אין דער אמת'ן איז קייף־הוסט א גאנץ ערנסטע קראנקהייט מיט זעהר ערנסטע פאָלגען.

ארום צעהן טויזענד קינדער שטארבען יעדען יאָהר אין די פער־אייניגטע שטאַטען פון אמעריקא פון קייף־הוסט. מעהר קינדער שטאר־בען פון קייף־הוסט, ווי עס שטארבען פון סקארלעט פיבער (שאַרלאַך). אין די פינף יאָהר צווישען 1911 און 1916 זיינען אין שטאַט ניו יאָרק געשטאַרבען 2,904 קינדער פון סקארלעט פיבער (שאַרלאַך) ווערענד 3,739 קינדער זיינען געשטאַרבען פון קייף־הוסט.

קייף־הוסט איז אויף א זעהר אָנשטעקענדע קראנקהייט. איהרע קרבנות זיינען מעהרסטענס קליינע הילפלאָזע קינדער, און עס איז דאָרום די פליכט פון די עלטערן זיך צו בעקענען מיט דיזער קראנקהייט, אויסגע־פינען ווי אזוי זי פערשפרייט זיך, ווי זי צו דערקענען, ווי זי צו פעהיטען און וואָס איז צו טאָן ווען א קינד קריגט שוין די קראנקהייט, צו קענען רע־טען זייערע קינדער פון דיזער העכסט געפעהרליכער אָנשיקעניש.

ביז די ענדע פון 16טען יאָהרהונדערט האָט מען גאָרנישט געוואוסט פון קייף־הוסט אַלס בעזונדערע קראנקהייט. קינדער פלעגען קראַנק ווערען, הוסטען, שטארבען אָדער געזונד ווערען, און קיינעם איז ניט איינגעפאלען צו בעטראַכטען דיזעס הוסטען אַלס א סימן פון א בעזונדערער קראנקהייט. אין מיטען פון 17טען יאָהרהונדערט האָבען אויסגעבראָכען אייניגע זעהר ערנסטע קייף־הוסט עפידעמיעס אין האָלאַלאַנד, דייטשלאַנד און שוועדען. דאָן האָט מען שוין געוואוסט, אז קייף־הוסט איז א בעזונדערע קראנקהייט, מען האָט אָבער ניט געוואוסט פון וואָס דיזע קראנקהייט ווערט פערארזאכט און ווי אזוי זי פערשפרייט זיך.

דיזע פאָקען ערשיינען אין פיער שטונדען נאָך דעם, ווי די קראַנקהייט פאָנגט זיך אָן. זיי בעווייזען זיך צוערשט אויף'ן קערפער דאן אויף'ן פנים און אויף'ן שטערען. אויף די הענט און אויף די פיס זיינען דאָ זעהר ווע- ניג פון דיזע פאָקען.

באַלד ווי זיי בעווייזען זיך זיינען די „טשיקען-פאָקען“ קליינע אָפ- געזונדערטע פריסטשיקלאַך, באַלד אָבער ווערען זיי פערוואַנדעלט אין בלאָ- טערלאַך אָנגעפילט מיט מאַטעריע.

אין אַ דריי-פיער טעג אַרום ווערען די פאָקען פערטריקענט און פאלען אַרונטער. אָבער אין דיזער צייט בעווייזען זיך יעדען טאָג נייע פאָקען און מען קען דאָרום זעהן זייט ביי זייט פאָקען אין פערשיידענע שטופען פון זייער ענטוויקלונג.

געוועהנליך לאָזען דיזע פאָקען נאָך זיך קיין סמנים ניט, אָבער ציי- טענווייז בייסען זיי זעהר שטאַרק און דער קראַנקער קראַצט זיך. דורך דיזען קראַצען שטעקט ער אָן די פאָקען מיט אַנדערע מיקראָבען, וואָס גע- פינען זיך אויף דער הויט, און ווען דיזע וואַונדען ווערען פערהיילט, לאָ- זען זיי נאָך זיך פאָקען-גריבער אויף דער הויט.

די געפאָהר פון דיזער קראַנקהייט פאַר'ן לעבען פון קינד איז אַ גאַנץ קליינע. ערנסטע נאָכוועהענישע פאַסירען זעהר זעלטען.

די קראַנקהייט איז אָבער אַן אָנשטעקענדע און דאָס קראַנקע קינד מוז דאָרום געהאַלטען ווערען אָפגעזונדערט ביז די פאָקען פאלען אַרונטער. יעדע זאָך, מיט וואָס דאָס קינד קומט אין בעריהרונג, דאַרף געקאָכט ווערען אָדער דיסאינפעקטירט ווערען איידער אַן אַנדער פערזאָן געברויכט עס.

מען דאַרף אויך פערהיטען, אַז דאָס קינד זאָל ניט קראַצען די פאָקען. אויב די הויט בייסט שטאַרק קען מען דאָס בייסעניש פערלייכטערען מיט „קאַרבאָלייד וואַזעלין“, וואָס דער דאָקטאָר וועט שוין זיכער פערשרייבען.

ווי לייכט דיזע קראַנקהייט זאָל ניט זיין מוז מען רופען אַ דאָקטאָר אַזוי שנעל ווי דאָס קינד ווערט קראַנק, ווייל איינער וואָס איז ניט קיין דאָקטאָר קען ניט אויף זיכער בעשטימען צו די קראַנקהייט איז „טשיקען-פאָ- קען“ אָדער אַן אַנדערע פיעל ענסטערע קראַנקהייט.

היהנער-פאקען.

היהנער-פאקען, אָדער „טשיקען-פאָקס" איז אויך אן אָנשטעקענדע קראַנקהייט, אָבער זי איז פיעל מילדער ווי „סמאָל פאָקס".

דיזע קראַנקהייט איז די מילדעסטע פון אלע אָנשטעקענדע קראַנקהייט טען. זי אַטאַקירט מעהרסטענס קליינע קינדער, אָבער זעהר זעלטען לאָזט זי נאָך זיך ערנסטע נאָכוועהענישע, סיידען זי גרייפט אָן אַ קינד, וואָס איז אזוי שוואַך און אויסגעמאַטערט, דאָס עס קען ניט אויסהאַלטען אירגענד וועלכע קראַנקהייט.

היהנער-פאָקען קומט אויך אָפט אין עפירעמיעס. מאַנכעס מאָל ציי-גען זיך איינצעלנע פעלע פון דיזער קראַנקהייט. די קראַנקהייט האָט קיין שום שייכות ניט צו „סמאָל פאָקס".

די מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען דיזע קראַנקהייט האָט מען נאָך ניט ענטדעקט. מען ווייס דערום אויך ניט גענוי, אויף וועלכע אָרט און ווייזע די קראַנקהייט פּערשפּרייט זיך. די קראַנקהייט געהט שנעל איבער פון איין קינד צום אַנדערען און אַטאַקירט אויך, אָבוואָל ניט זעהר אָפט, ערוואַקסע-נע מענשען.

ווען איין קינד אין אַ פאַמיליע ווערט קראַנק אויף טשיקען-פאָקען, נעהמען זיך אויך די אַנדערע קינדער אָן דיזע קראַנקהייט און איין קינד נאָך'ן אַנדערען אָדער אייניגע מיט אַמאָל ווערען קראַנק אויף היהנער-פאָקען. ווען אַ קינד שטעקט זיך אָן מיט דער קראַנקהייט דויערט עס פון צעהן ביז פופצעהן טעג איידער די סמנים פון דער קראַנקהייט בעווייז-זען זיך.

דיזע סמנים זיינען אַ לייכטער פיבער, שמערצען אין פלייצע און אין די הענט און פיס. דאָס קינד ברעכט אויך מאַנכעס מאָל. אין די מעהרסטע פעלע זיינען דיזע סמנים אזוי לייכט, דאָס מען בעמערקט זיי גאָר ניט. און מען דערוויסט זיך אַז דאָס קינד איז קראַנק ערשט ווען די פאָקען בעווייזען זיך.

דאָס קען טאָן נאָר אַ דאָקטאָר, איינער, וואָס איז ספּעציעל געלערנט
 דערצו. די קראַנקהייט איז אזא ערנסטע, דאָס עס וואָלט געווען אַן אונזין
 און אַ פערברעכען געגען קראַנקען און געגען אַלע געזונדע מענשען, וואָס גע-
 פינען זיך אַרום איהם, ווען מען זאָל פרובירען אויסקומען אָהן אַ דאָקטאָר
 אין אזא פאַל. די איינצעלע הייטען ווי אזוי צו בעהאַנדלען דעם קראַנקען
 ווערען דאָרום דאָ אויסגעלאָזען. דאָס וועט שוין בעזאָרגען דער דאָקטאָר,
 אונטער וועמען'ס אויפזיכט דער קראַנקער וועט זיך געפינען.

עס קען אויך פאסירען אַבוואָל זעהר זעלטען, דאָס אַ קינד זאָל קריגן די פאָקען־קראַנקהייט נאָך איידער עס ווערט געבוירען און עס קומט אויף דער וועלט מיט פאָקען־גריבלאָך אויף'ן פנים. אָדער עס פאָסירט אַמאָל, דאָס אַ קינד ווערט אָנגעשטעקט מיט דער קראַנקהייט קורץ איידער עס ווערט געבוירען און די פאָקען ענטוויקלען זיך, ווען עס איז אַלט אייניגע טעג.

אין די מעהרסטע פעלע, ווען די קראַנקהייט געהט פאָראַיבער, לאָזט זי ניט נאָך זיך קיינע נאָכוועהענישע. אין מאַנכע פעלע לאָזט זי נאָך זיך זעהר אונאַנגענעם און צייטענווייז אויך גאנץ ערנסטע נאָכוועהענישע. מאַנכעס מאָל בלייבט דער קראַנקער מיט אַ געשווילאָכץ אין האַלז, מיט בראַנקייטיס, „פליוריס“, לונגען־ענטצינדונג (זעלטען). דאָס האַרץ, די נירען און די אויגען קענען אָנגעגריפען ווערען. פריסטשעס אויף'ן לייב איז אַ ניט זעלטענע פאָלגע פון פאָקען.

ווי זיך אויסצוהיטען פון פאקען.

דער איינציגער וועג ווי זיך אויסצוהיטען פון סמאָל פאָקס איז זיך „צו שטעלען פאָקען“. די אָנשטעקונג מיט קוה־פאָקען פעראורזאכט אַ גאנץ לייכטע, אין די מעהרסטע פעלע אונבעמערקבארע קראַנקהייט. און דער געגען־גיפט וואָס דער קערפער אַרבייט אויס געגען די קוה־פאָקען, איז דער בעסטער שוץ געגען דער פאָקען־קראַנקהייט.

ווען איינער ווערט שוין קראַנק מוז ער אָפגעזונדערט ווערען פון אַלע אנדערע מענשען. קיינער, אויסער דעם דאָקטאָר, די נירס און די וואָס געהען אַרום קראַנקען, זאָל צו איהם ניט צוגעלאָזט ווערען. יעדע זאָך, וואָס דער קראַנקער געברויכט, טאָר ניט געברויכט ווערען פאַר אנדערע מענשען סיידען מען קאָכט דאָס פריהער צו פערניכטען די מיקראָבען, וואָס געפינען זיך פילייכט אויף זיי.

די בעהאַנדלונג פון קראַנקען איז ווי אין יעדען אנדערען פאל פון אַן ערנסטער אָנשטעקענדער קראַנקהייט. די הויפטזאָך איז צו מאַכען דעם קראַנקען אזוי בעקוועם ווי נאָר מעגליך, פערלייכטערען זיינע שמערצען ווען נאָר דאָס קען געטאָן ווערען און פעהיטען דעם קראַנקען פון ערנסטע נאָכפאָלגען אָדער נאָכוועהעניש.

צו ביסלאך יעדען טאָג. די הויט איבער די בלאָטערען ווערט פערטריקענט און פאלט נאכהער אַרונטער. אויב די בלאָטערען זיינען געווען טיף אין דער הויט, בלייבט אַ פּאָק־צייכען אויף'ן פלאַץ פון יעדען בלאָטער.

ניט אלע פעלע פון פּאָקען זיינען גלייך. עס זיינען פאַראַן פעלע, ווען די ערשטע פריסטשיקלאַך, וואָס בעווייזען זיך אויף'ן געזיכט און אויף די הענט און פיס זיינען אזוי געדיכט, דאָס זיי גיסען זיך צוזאַמען. ווען דיזע פריסטשיקלאַך בעווייזען זיך פיהלט זיך דער קראַנקער ניט אזוי פיעל ערלייכטערט ווי אין ערשטען פאל.

ווען די בלאָטערען ענטוויקלען זיך און גיסען זיך צוזאַמען ווערט דאָס גאַנצע געזיכט ווי אויך די הענט און די פיס בעדעקט מיט איין גרוי-סען וואונד. אינעוועניג אין מויל און אין האַלז איז רויט און געשוואַלען. די טעמפּעראַטור איז זעהר הויך און דער קראַנקער איז אין אַ האַלב־בע-וואוסטלאָזען צושטאַנד. אַזעלכע פעלע זיינען זעהר געפעהרליך. אַ גרוי-סער פּראָצענט פון אַזעלכע קראַנקע שטאַרבן.

פאַראַן אַ סאָרט פּאָקען, וואו די בלאָטערען ווערען אָנגעגאַסען מיט בלוט. אַזעלכע קראַנקע־פעלע זיינען זעהר געפעהרליכע. די קראַנקע שטאַרבן צווישען דריטען און זעקסטען טאָג פון דער קראַנקהייט.

פאַראַן אויך אַ פאַרמע פון דער פּאָקען־קראַנקהייט אָהן פּאָקען. די-זע פאַרמע פון דער קראַנקהייט הערשט געוועהנליך צווישען מענשען, וואָס געהען אום פיעל אַרום פּאָקען־קראַנקע (דאָקטוירים, נירסעס) און וועלכע זיינען אליין זיכער געגען דער קראַנקהייט דורך פּאָקען שטעלען. ווען איי-נער קריגט דיזע פאַרמע פון דער קראַנקהייט, ליידעט ער פון אַ לייכטען פי-בער, שמערצען אין קאָפּ און אין קרייץ, ער ברעכט אויך אָפט. דיזער צור-שטאַנד קען זיין אין אַ מילדער אָדער זעהר ערנסטער פאַרמע און אין צוויי-דריי טעג אַרום פערשווינדען זיי פונקט אזוי פּלוצלינג ווי זיי זיינען געקומען.

עס איז אויך דאָ אַ מילדע פאַרמע פון פּאָקען, אַ פאַרמע פון דער קראַנק-הייט, אין וועלכע דער קראַנקער ערהאַלט זיך שוין אויף'ן אַכטען טאָג פון דער קראַנקהייט אָנשטאַט צו ווערען דאָן נאָך ערנסטער קראַנק, ווי אין די געוועהנליכע פעלע. עס איז אויך דאָ אַן אנדער פאַרמע, וואָס איז טויט-ליך פאַר יעדען איינעם, וואָס קריגט זי. אין דיזען פאל ווערט דער קערפער בעדעקט מיט קליינע בלוט־בלאָטערען און נאָך איידער די קראַנקהייט האָט צייט זיך פּאַלקאָם צו ענטוויקלען שטאַרבט דער אונגליקליכער.

שמערץ אין קרייז און אין די הענט און פיס. ער קען זיך קוים אויף די פיס האלטען און ברעכט אָפטמאָל צוזאַמען. אויב ער געפינט זיך אין גאס זעהט ער דאָן אויס ווי אַ בעטרונקענער און ניט איין מאָל האָט שוין פאַר-סירט, אז מען האָט אזא קראַנקען אָנגענומען פאַר שיכור און איינגעשפּאַרט. דאָס געזיכט פון קראַנקען אין דיזער צייט איז בלייך און איינגעזונ-קען. זיינע געזיכטס־ציגע האָבן קיין שום אויסדרוק. זיינע הענט און פיס זיינען קאַלט, זיין פולס איז קליין און שנעל. מאַנכע קראַנקע ליידען פון שרעקליכע חלומות און האָבען מורא איינצושלאָפּען, אַנדערע זיינען אין אַ האַלב־בעוואוסטען צושטאַנד.

די טעמפּעראַטור פון קראַנקען האַלט אין איין שטייגען און גרייכט שנעל 103 אָדער 104 גראַד פאַרענהייט און אויף'ן לייב בעווייזט זיך אַן „אויסשײט“, וואָס איז עהנליך צו מאָלען אָדער שאַרלאַך.

ארום פערטען טאָג בעווייזט זיך דער ערשטער כאַראַקטעריסטישער אויסשײט פון פּאָקען. אויף'ן שטערען, ארום דער ליניע, וואו די האָר פון קאָפּ פאַנגען זיך אָן און אויף די געלענקע פון די הענט בעווייזען זיך קליינע רויטע פריסטשיקלאַך. אין פערלויף פון 24 שטונדען פערשפרייטען זיך דיזע פריסטשיקלאַך איבער'ן גאַנצען קערפּער און אין דער זעלבער צייט פאַלט די היץ און דער קראַנקער פיהלט זיך ערלייכטערט. מאַנכע קראַנקע אין דיזער צייט גלויבען, דאָס זיי זיינען שוין פטור פון דער קראַנקהייט און זיי פרעהען זיך, וואָס זיי זיינען אזוי לייכט אָפּגעקומען. זייער פרייד איז אָבער צו פריה.

ארום פינפטען אָדער זעקסטען טאָג פון דער קראַנקהייט ווערען די פריסטשיקלאַך פּערוואַנדעלט אין בלאָטערלאַך. צוערשט זיינען דיזע בלאָ-טערלאַך אָנגעפיהלט מיט אַ ריינעם וואַסער, אָבער אין צוויי טעג ארום ווערען זיי פול מיט מאַטעריע. די הויט ארום יעדען בלאָטערעל איז רויט און געשוואָלען. די היץ שטייגט ווידער, און ארום אַכטען טאָג פון דער קראַנק-הייט, ווען דער קערפּער איז אין גאַנצען בעדעקט מיט דיזע בלאָטערלאַך פול מיט מאַטעריע און די היץ איז הויך, איז דער קראַנקער אין אַ האַלב־בע-וואוסטלאָזען צושטאַנד און ניט איינער וויל זיך פון פּענסטער אַרויסוואַר-פּען, אַבי פטור ווערען פון די ליידען.

ארום צעהנטען אָדער עלפטען טאָג פאַנגען אָן די בלאָטערען צו טריי-קענען. די געשווילעכץ פון דער אַרומיגער הויט געהט אָפּ און די היץ פאַלט

קען קראַנקע אַ יאָהר. און אַבוואָל די קראַנקהייט איז יעצט אין אַ פּיעל מילדערע פּאַרמע ווי אין אַמאָליגע יאָהרען, שטאַרבען נאָך יעצט אויך גענוג מענשען פון „סמאָל פּאַקס“.

אין די מעהרסטע פעלע וואָלטען דיזע לעבענס געקענט גערעטעט ווערען און די קראַנקהייט וואָלט געקענט פּערהייט ווערען ווען מען זאָל געווען די קינדער שטעלען פּאַקען.

די סימנים פון דער פאקען-קראנקהייט.

פּאַקען איז אַ זעהר אָנשטעקענדע קראַנקהייט. די אמת'ע אורזאכע פון דער קראַנקהייט איז ניט גענוי בעקאַנט און אפילו יעצט, נאָך אזוי פיעל שטודירען די קראַנקהייט און נאָכדעם, ווי מיר האָבען שוין אַ זיכערען פּער-היטונגס-מיטעל געגען איהר, איז נאָך אלץ ניט קלאָר, וואָס פאַר אַ סאָרט מיקראָבען עס פּעראורזאכען דיזע קראַנקהייט.

די קראַנקהייט איז זעהר אָנשטעקענד. עס איז גאָרניט נויטיג צו קומען אין דירעקטער בעריהרונג מיט'ן קראַנקען אום זיך אָנגעהמען פון איהם. מען קען זיך אויך אָנגעהמען פון די זאכען, וואָס דער קראַנקער גע-ברויכט אָדער פון אַ דריטען פּערזאָן, וואָס איז געקומען אין בעריהרונג מיט'ן קראַנקען.

ניט אלע אַטאַקעס פון דער קראַנקהייט זיינען גלייך. מאַנכע ליידען פון אַ מילדער פּאַרמע פון דער קראַנקהייט, אַנדערע האָבען די קראַנקהייט אין אַ פיעל ערנסטערע פּאַרמע, אָבער אָפטמאָל קען איינער קריגען די קראַנק-הייט אין אַ זעהר ערנסטע פּאַרמע, ווען ער שטעקט זיך אָן פון איינעם, וואָס ליידעט פון אַ מילדער פּאַרמע פון סמאָל פּאַקס.

ווען איינער האָט זיך אָנגעשטעקט מיט די מיקראָבען, אָדער מיט דעם „עטוואָס“, וואָס פּעראורזאכט די קראַנקהייט, דויערט עס געווענהליך פון צעהן ביז צוועלף טעג איידער ער ווערט קראַנק. אין פּערלויף פון דיזער צייט איז ער כמעט אין גאַנצען פריי פון אירגענד וועלכע סמנים, דאָס ער טראָגט זיך אַרום מיט אזא ערנסטער קראַנקהייט. דאָן ברעכט די קראַנק-הייט פלוצלינג אויס.

דער קראַנקער דערפיהלט אַ שטאַרקען קאַפּ-וועהמאָג. עס וואַרפט איהם „אַ צאָהן אָן אַ צאָהן“ פאַר קעלט, קינדער קריגען אָפט קאָנוואַלסיעס, ערוואַקסענע מענשען ברעכען. דער קראַנקער דערפיהלט אויך אַ שטאַרקען

ליך בעזיגט געפינט זיך אין קערפער אזוי פיעל געגען גיפט געגען דיזע מיק-
ראָבען, דאָס יאָהרען נאָכאָנאָנד האָבען זיי קיין שליטה ניט איבער דיזען
מענשען. דער זעלבער געגען גיפט ווירקט אויך אויף די מיקראָבען פון
סמאָל פּאָקס, די שרעקליכע קראַנקהייט, וואָס פלעגט פאָדערען אזוי פיעל
קרבנות צווישען מענשען. דורך אָנשטעקען אַ מענשען מיט די מיקראָבען
פון קוה-פּאָקען בעשיצט מען דאָרום דיזען מענשען געגען דער פיעל ערנכטע-
רער פּאָקען-קראַנקהייט.

אויף ווי לאַנג בעשיצט דאָס „פּאָקען שטעלען“ געגען קריגען די פּאָ-
קען-קראַנקהייט?

אין אָנפאַנג האָט מען געמיינט, דאָס איין מאָל פּאָקען שטעלען בע-
שיצט שוין אויף'ן גאַנצען לעבען געגען דער קראַנקהייט. אָבער אין יאָהר
1870 האָט אויסגעבראָכען אַ גרויסע עפידעמיע אין אייראָפּא און טויענדער
מענשען זיינען געשטאָרבן פון דער קראַנקהייט. צווישען די קרבנות פון
דער פּאָקען-עפידעמיע האָבען זיך דאָן געפונען פיעלע, וואָס מען האָט אין
דער יוגענד געשטעלט פּאָקען. מען האָט אָנגעפאַנגען פערגלייכען די רע-
קאָרדס פון פערשיידענע לענדער, זיך נעהענטער צוקוקען צו דיזע קראַנקע
און טויטען-פעלע פון דער פּאָקען-עפידעמיע און מען איז געקומען צום שלום,
דאָס פּאָקען שטעלען בעשיצט געגען דער קראַנקהייט בלויז אויף אייניגע
יאָהר צייט. נאָך דיזער צייט איז דער מענש אויסגעזעצט דער געפאָהר צו
קריגען די קראַנקהייט.

די מעהרסטע דאָקטוירים זיינען דאָרום געקומען צום שלום, דאָס אום
צו זיין בעוואָרענט געגען קריגען די פּאָקען-קראַנקהייט, דאָרף מען שטע-
לען פּאָקען דעם קינד ווען עס איז נאָך זעהר יונג. אַ צווייטען מאָל פּאָקען
דאָרף מען דעם קינד שטעלען ווען עס איז אַרום צוועלף יאָהר אַלט. אויסער
דעם דאָרף מען זיך שטעלען פּאָקען יעדעכ מאָל, ווען עס הערשט אַן עפּי-
דעמיע, אָדער יעדעס מאָל, ווען מען דאָרף קומען אין בעריהרונג מיט דער
קראַנקהייט.

* * * *

טראָטץ דעם, וואָס מיר ווייסען שוין יעצט, דאָס פּאָקען שטעלען איז
אַ זיכערעם פעהריטונגס-מיטעל געגען קריגען סמאָל פּאָקס, איז אונז נאָך
ביז יעצט ניט געלונגען אין גאַנצען אויסצוראָטען די קראַנקהייט. אין די
פּעראַייניגטע שטאַטען האָבען מיר נאָך יעצט אַרום צוואַנציג טויענד פּאָ-

דאָס שטעלען פאָקען קומט פאָר אויף פאָלגענדער אַרט און ווייזע:
 דער אָרעם פון קינד אָדער ערוואַקסענעם מענשען, וועמען מען "שטעלט"
 פאָקען, ווערט אָפגעוואַשען מיט וואַסער און זיף, נאָכהער מיט אַלקאָהאָל
 און נאָכהער מיט ריינע וואַסער. מיט אַ זעהר ריינע נאָדעל צוקראַצט מען
 דאָן די הויט אויף אַ טייל פון אָרעם און מען רייכט איין די מאַטעריע פון
 קוה־פאָקען. די מאַטעריע ווערט דאָן איינגעזאָפּט אין'ם קערפּער דורך די
 אָפּענע וואונד.

אין אַ דריי פיער טעג אַרום נאָך דיזער אָפּעראַציען בעווייזט זיך אויף'ן
 פּערוואונדעטען פּלאַץ פון אָרעם אַ קליין פּריסטשיקעל אַרומגערינגעלט מיט
 אַ רויטען פּאַס. אַרום פינפטען טאָג ווערט פון דעם פּריסטשיקעל אַ בלאַך־
 טער. אַרום אַכטען טאָג איז דער בלאַטער פאָלקאָם ענטוויקעלט און די
 הויט אַרום דעם איז רויט און עטוואָס געשוואָלען. אַרום צעהנטען טאָג
 פאָנגט אָן די רויטקייט אַרום בלאַטער צו פּערשווינדען און דער בלאַטער
 פאָנגט אָן צו טריקענען. די הויט איבער דעם בלאַטער ווערט טרוקען און
 פּערדאָרט און אין דער פּערטער וואָך זייט די פאָקען זיינען געשטעלט גע-
 וואָרען פאָלט דיזע פּערדאָרטע הויט אַרונטער איבערלאָזענדיג אַ רויטען ציי-
 כען ווי פון אַ פּערהיילטע וואונד. מיט דער צייט פּערשווינדעט די רויט-
 קייט און דער גוט בעקאנטער בלייכער פאָקען־צייכען פּערבלייבט.
 וואָס עס פאָסירט אין פּערלויף פון דער צייט, ווען די פאָקען ענט-
 וויקלען זיך איז פאָלגענדעס:

ווען די מאַטעריע פון קוה־פאָקען ווערט איינגעזאָפּט אין קערפּער דורך
 דער וואונד אין אָרעם פאָנגט דער קערפּער אָן אַ קאָמף צו פּערניכטען דעם
 אונגעבעטענעם גאַסט. ווי מיר האָבען שוין ביי אַ פּריהערדיגער געלעגענ-
 הייט ערקלערט, אַרבייט דער קערפּער אויס אַ געגען־גיפּט געגען די מעהר-
 סטע גיפּטען, וואָס כאַפּען זיך אַריין אין איהם. אויב עס געלינגט איהם ניט
 אויסצואַרבייטען אזא געגען־גיפּט, ווערט ער פּער'ס'ט און דער מענש
 שטאַרבט.

די מיקראָבען פון קוה־פאָקען פּעראַדורזאָכען ניט קיין זעהר ערנסטע
 קראַנקהייט אין מענשען. דער, וועמען מען שטעלט פאָקען, ליידעט בלויז
 אַ לייכטע אונאַנגענעמליכקייט און ער האָט פאַר אַ קורצע צייט אַ לייכטען
 פיבער. דאָס צייגט, אז אין זיין קערפּער קומט פאָר אַ קאָמף צווישען די
 קוה־פאָקען מיקראָבען און די קערפּער־צעלען. ווען די מיקראָבען ווערען ענד-

ווי מען האָט שוין געוואוסט פון וועקסיניישאָן, זיינען בלויז זעקס פון יעדע הונדערט טויטען־פעלע געווען פון פאָקען און אין יאָהר 1816 זיינען בלויז דריי פון יעדע הונדערט טויטען־פעלע געווען פון פאָקען.

וואָס פיר אַ ווירקונג וועקסיניישאָן האָט אויף דער פאָקען־קראַנקהייט קען מען זעהן פון פאָלגענדע ציפערען: אין ענגלאַנד האָט מען איינגע-פיהרט געצוואונגענע וועקסיניישאָן אין יאָהר 1853, אָבער ביז 1871 האָט מען דיזען געזעץ ניט אַזוי שטרענג דורכגעפיהרט. צו יענער צייט זיינען 32 פון יעדע הונדערט טויזענד איינוואוינער געשטאָרבן פון פאָקען. אין יאָהר 1871 האָט מען אָנגעפאָנגען שטרענג דורכצופיהרען דעם געזעץ וועגען וועקסיניישאָן און די צאָהל טויטען־פעלע איז גלייך געפאלען אויף 9 פון יעדע הונדערט טויזענד און זייט 1890 איז די צאָהל געווען וועניגער ווי איין טויטען־פאל פון יעדע הונדערט טויזענד איינוואוינער.

דאָס זעלבע האָט פאָסירט אין דייטשלאַנד. אין פרייסען איז די צאָהל טויטען־פעלע פון פאָקען געווען די זעלבע ווי אין ענגלאַנד ביז 1874. דאָן האָט מען אָנגעפאָנגען שטרענג דורכצופיהרען די וועקסיניישאָן געזעצע און פון 32 איז די צאָהל געפאלען אויף 5 טויטען־פעלע פון פאָקען פון יעדע הונדערט טויזענד איינוואוינער אין יאָהר 1881, און אויף איין טויטען־פאל פון יעדען הונדערט טויזענד איינוואוינער זייט 1886.

אין דער צייט ווען אין דייטשלאַנד איז די צאָהל פאָקען־קרבנות שוין געווען גאנץ קליין האָט אין עסטרייך געבושעוועט די פאָקען־קראַנקהייט גאנץ שטאַרק, ווייל דאָרטען איז וועקסיניישאָן נאָך ניט געווען איינגעפיהרט. ערשט אין 1891 האָט מען דיזע געזעצע אָנגעפאָנגען דורכפיהרען אין עסט-רייך און זייט דאָן איז די צאָהל פאָקען־קרבנות טאָקע שטאַרק פערקלענערט געוואָרען.

וואס איז וועקסיניישאָן?

וועקסיניישאָן מיינט אָנשטעקען אַ מענשען מיט דער מאַטעריע און מיקראָבען פון קוה־פאָקען. היינטיגע צייטען ווערען קעלבער אָנגעשטעקט מיט קוה־פאָקען. זיי ווערען געהאלטען אין אַ שטרענג סאַניטאַרישע אומ-געבונג און ווען די קראַנקהייט האָט זיך ביי זיי ענטוויקעלט ביז צו אַ גע-וויסען גראַד ווערען די בלאָטערען, וואָס ענטהאלטען מאַטעריע אַרונטערגע-נומען און די מאַטעריע ווערט נאָכהער געברויכט אויף אָנצושטעקען מענשען.

האָט ער אין אָנפאַנג ניט פערשטאַנען און ער האָט בעשלאָסען די זאַך גע-
נויער צו אונטערזוכען.

נאָך אַ קורצע אונטערזוכונג האָט ער אויסגעפונען אַ צווייטען זעהר-
אינטערעסאַנטען פּאַקט, אַלע מיידלאַך, וואָס זיינען געווען פריי פון פּאַקען,
האַבען פריהער געליטען פון קוה־פּאַקען. דאָס האָט איהם געמאַכט צו דען-
קען, דאָס אַ פּערזאָן, וואָס האָט געליטען פון קוה־פּאַקען, איז בעוואָרענט
געגען די אמת'ע פּאַקען, די סמאָל פּאַקס. פון דעם איז ער געקומען צום
שלוס, דאָס אויב מען זאָל אָנשטעקען געזונדע מענשען מיט קוה־פּאַקען,
וואָלטען זיי געווען בעשיצט געגען סמאָל פּאַקס.

דעם 14טען מאי פון יאָהר 1796 האָט דר. דזשענער וועקסענירט אַן
אַכט יאָהריגען אינגעל, דזשעמס פּיפּס. דיזען אינגעל האָט מען אָנגע-
שטעקט מיט די מאַטעריע פון קוה־פּאַקען, און ווען די לייכטע וואונד אויף
זיין האַנד האָט זיך פּערהיילט, האָט מען איהם געהאַלטען צוזאַמען מיט מענ-
שען, וואָס האָבען געליטען פון סמאָל פּאַקס. דאָס קינד האָט זיך ניט אָנ-
געשטעקט מיט דער קראַנקהייט. מען האָט איהם דאָן אייניגע מאָל איינגע-
שפּריצט די מאַטעריע פון סמאָל פּאַקס, אָבער דאָס קינד איז געווען בעשיצט
געגען דיזער קראַנקהייט.

אין פּערלויף פון די נעקסטע צוויי יאָהר האָט דר. דזשענער פרובירט
זיין עקספּערימענט אויף פיעלע פּערזאָנען און אין יעדען פאַל האָט זיך
אַרויסגעצייגט, דאָס דער פּערזאָן, וואָס איז געווען אָנגעשטעקט מיט דער
מאַטעריע פון קוה־פּאַקען, איז געווען בעשיצט געגען סמאָל פּאַקס.
דיזע בעשיצונג געגען פּאַקען האָט דר. דזשענער אַ נאָמען געגעבען „וועקסי-
ניישאָן" פון לאַטיינישען וואָרט וואַקס, אַ קוה.

מיט צוויי יאָהר שפּעטער, אין יאָהר 1798, האָט דר. דזשענער געצוי-
גען די אויפּמערקזאַמקייט פון דער גאַנצער מעדיצינישער פּראָפעסאָר צו
זיין נייער ענטדעקונג. אין אָנפאַנג זיינען די דאָקטוירים געווען סקעפּטיש,
אָבער ווען מען האָט פרובירט אָנווענדען וועקסיניישאָן אין פּערשיידענע
שטעט און אויף פיעלע מענשען, האָט מען זיך איבערצייגט, דאָס דר. דזשע-
נער האָט ווירקליך ענטדעקט אַ זיכערען שוין־מיטעל געגען דער געפּעהר-
ליכער פּאַקען־מגפה.

אין יאָהר 1796 זיינען פון יעדע הונדערט טויטען־פּעלע געווען 18
פון פּאַקען. דאָס הייסט, אַז די פּאַקען־מגפה פלעגט טויטען כמעט אַ פינפ-
טעל פון אַלע מענשען. מיט צעהן יאָהר שפּעטער, אַכט יאָהר נאָך דעם,

בען געליטען שרעקליכע פערלוסטען אויף די פאקען=שלאכטפעלדער און די ציוויל בעפעלקערונג האָט געליטען ניט וועניגער ווי די אַרמע.

זעהר וועניג מענשען פלעגן אויסלעבען זייערע יאָהרען און זיך אויס-
היטען פון דער פאקען=קראַנקהייט. די לידען פון די אונגליקליכע קרבנות
פון פאקען זיינען געווען שרעקליכע און כמעט יעדער, וואָס האָט געליטען
פון דער קראַנקהייט, איז געבליבען אויף אייביג נעשטעמפעלט מיט פאקען=
גריבער אויף'ן געזיכט.

יאָהרהונדערטע זיינען מענשען געווען הילפלאָז געגען דיווער שרעק-
ליכער מגפה, וואָס פלעגט פערניכטען אזוי פיעל לעבעכע. ניט נאָר האָט
מען די קראַנקהייט ניט געקענט בעקעמפּען, נאָר אפילו זי פערליכטערען
האָט מען ניט געוואוסט ווי אזוי.

די ערשטע צו געפינען אַ מיטעל, ווי צו פערליכטערען די קראַנקהייט,
זיינען געווען די טערקען. שטודירענדיג די פעלע פון פאקען=קראַנקהייט,
האָבען זיי בעמערקט, דאָס דער, וואָס לידעט איין מאָל פון דער קראַנק-
הייט, איז בעשיצט געגען אַ צווייטער אַטאקע. זיי פלעגן דאָרום אָנשטע-
קען געזונדע מענשען מיט אַ קליינער דאָזע פון די פאקען=מאטעריע. די-
זער פערזאָן פלעגט קריגען די פאקען=קראַנקהייט און דערמיט זיין בעשיצט
געגען ווייטערע פאקען=קראַנקהייטען.

אין יאָהר 1720 האָט ליירי מאָנטאָניו, די פרוי פון ענגלישען אַמ-
באַסאָדאָר אין קאָנסטאַנטינאָפּעל דאָס בעמערקט און מיט איין יאָהר שפּע-
טער האָט מען פרובירט דאָס זעלבע אין ענגלאַנד און קירצליך אויך אין
אַמעריקא.

דיווער שוין געגען פאקען איז געווען ערפאָלגרייך אין פיעלע פעלע.
די יעניגע, וועמען מען האָט אויף אַזאַ אַרט בעשיצט געגען דער קראַנקהייט,
זיינען ווירקליך געווען בעשיצט. זיי פלעגן אָבער דינען אַלס קוואַל פון
פאקען פאַר אָנשטעקען אַנדערע מיט דער קראַנקהייט.

מיט יאָהרען שפּעטער האָט אַן ענגלישער דאָקטאָר, עדוואַרד דזשענער,
אויפפאַסענדיג אויף'ן געזונד פון אַ דעירי דיסטריקט (אַ געגענד, וואו מען
מעלקט בהמות) אין ענגלאַנד בעמערקט, אַז די מיירלאַך, וואָס זיינען בע-
שעפטיג ביים מעלקען די בהמות, האָבען שעהנע גלאטע געזיכטער, ווערענד
אַלע אַנדערע איינוואוינער פון שטאָדט האָבען פאקען=גריבלאַך אויף'ן פנים.
וואָרום דיזע קלאס מיירלאַך זאָלען האָבען דאָס גליק צו זיין פריי פון פאקען

פאקען.

עס זיינען דא צוויי סארטען פאקען קראנקהייטען און איינע אונטער-שיידעט זיך פון דער אנדערער ווי טאג פון נאכט. איינע איז א מילדע קראנק-הייט, ניט קיין ערנסטע און ווערט אָנגערופען „טשיקען פאקען“ (היהנער פאקען). די צווייטע איז זעהר א געפעהרליכע קראנקהייט, וואָס הייסט „סמאָל פאקס“. וועגען דיזער קראנקהייט וועלען מיר דא רעדען און ווען מיר רעדען דא וועגען פאקען מיינען מיר די ערנסטע קראנקהייט סמאָל פאקס.

די ביאגראפיע פון דער פאקען-קראנקהייט.

די פאקען-קראנקהייט איז שוין אזוי אלט ווי מענשען קענען געדענ-קען. נאָך אין אלטערטום האָבען געהערשט עפידעמיעס פון פאקען, וואָס פלעגען פערוויסמען גאנצע שטעט. די געשיכטע דערצעהלט אויך פון פילע עפידעמיעס אין מיטעלאַלטער, וואָס פלעגען אָפט פערניכטען שטעט און דערפער אין אזיען און אין אייראָפּא.

אין יאָהר 1774 איז די ענגלישע שטאָרט טשעסטער אטאקירט געוואָרען פון א פאקען-עפידעמיע און 93 פון יעדע הונדערט איינוואוינער זיינען געווען אָנגעגריפען. עהנליכע עפידעמיעס האָבען געהערשט אין גלאָזגאָ, לאַנדאָן און אין בערלין.

דאָס זעלבע איז אויך געווען דער פאל אין אמעריקא. איידער די ווייסע מענשען האָבען זיך בעוויזען אויף דיזען וועלט-טייל זיינען די אינדיאנער געווען פריי פון דער פאקען-קראנקהייט. אָבער די ערשטע ווייסע איינוואוינער האָבען צוזאמען מיט אנדערע זאכען אויך געבראכט די פאקען-קראנקהייט קיין אמעריקא און גאנצע שטאמען אינדיאנער זיינען פערניכטעט געוואָרען פון די עפידעמיעס.

אויך די ווייסע קאָלאָניסטען האָבען פילע געליטען פון דער קראנק-הייט. די רעוואָלוציאַנערע צרמעע ביי קעמברידזש און וועלי פאָרדזש האָ-

טעריא, האָט איהר עס גערעמט פון אַן ערנסטע קראַנקהייט, אויב ניט, האָט איהר דעם קינד קיין שאַדען ניט געטאָן און האָט עס אויף אַ קורצע צייט פערזיכערט געגען קריגען די קראַנקהייט.

לאָזט ניט אייער קינד זיך שפּילען מיט קעצעלאַך אָדער הינטעלאַך. ערשטענס זיינען דיזע חיות ניט ריין און צווייטענס העלפען זיי פערשפּרייטען די דיפטעריא באַצילען פון איין קינד צום אנדערען.

צילען צווישען די קינדער, מיט וועלכע זיי שפילען זיך. ווען א קינד קומט איבער בשלום א דיפטעריא אטאקע האָט עס נאָך אין האַלז און אין נאָז דיפטעריא באַצילען אָפטמאָל פאַר מאָנאַטען נאָכאַנאַנד און אַלע, וואָס קור מען אין נאָהענטע בעריהרונג מיט'ן קינד, קענען זיך אָננעהמען מיט דער קראַנקהייט אָדער זי פערשפרייטען צווישען אַנדערע.

ערוואַקסענע מענשען ליידען פיעל וועניגער פון דיפטעריא, ווי קינדער, אָבער ניט יעדער ערוואַקסענער מענש איז בעוואָרענט געגען דיזער קראַנקהייט.

יונגע קינדער נעהמען יעדע זאך אין מויל אַרײַן, און עס איז כמעט אונמעגליך זיי אָפּצוגעוועהנען דערפון. דאָס נעהמען יעדע זאך אין מויל אַרײַן איז א ירושה פון'ם ווילדען מענשען, וועלכער האָט פרובירט יעדע זאך, אויב עס קען ניט דינען אַלס שפייז. עס איז דאָרום כמעט אונמעגליך איינצוהיטען קליינע קינדער פון קריגען דיפטעריא, אויב זיי חבֿר'ן זיך מיט קינדער, וואָס האָבען שוין די קראַנקהייט.

די סקולס, וואו אַזוי פיעל קינדער קומען זיך צוזאַמען און האָבען א געלעגענהייט צו לעקען איינער דעם אַנדערע'ס קענדי (צוקערקעס) אָדער זיך בייטען מיט בליישיטיפטען, וואָס זיי האַלטען אין מויל, א. ז. וו., זיינען די בעסטע אָגענטען פון די דיפטעריא באַצילען, און דאָרום טאקע איז אַזוי וויכטיג צו האָבען מעדיצינישע אונטערזוכונגען פון די קינדער אין די סקולס (שוהלעס), ווי עס איז איינגעפיהרט געוואָרען אין ניו יאָרק און אין די אַנ-דערע שטעט און שטעטלעך.

אויב מעגליך האַלט אייער קינד פון ווייטען פון יעדען פערדעכטיגען פאל פון דיפטעריא. און אויב עס מאַכט זיך א דיפטעריא פאל אין אייער הויז, מוזט איהר גלייך זעהן אויסגעפינען דורך דער „שיק פראָבע" אויב אייערע קינדער זיינען בעוואָרענט געגען דער קראַנקהייט, אויב ניט מוזען אַלע קינדער, ווי אויך די ערוואַקסענע, וואָס זיינען אויסגעזעצט דער גע-פאָהר פון קריגען די קראַנקהייט, גלייך קריגען די נויטיגע דאָזע אַנטיטאָקסין. און אויב אייער קינד פיהלט זיך עטוואָס ניט מיט אַלעמען רופט גלייך א דאָקטאָר. און אין פאל דער דאָקטאָר פערדעכטיגט נאָר, אַז דאָס קען זיין א פאל פון דיפטעריא, ערלויבט איהם גלייך איינשפריצען דעם קינד אַנטי-טאָקסין. אויב עס צייגט זיך נאכהער אַרויס, אַז דאָס קינד ליידעט פון דיפ-

מעמאָדע, דורך וועלכע מען געפינט עס אויס, רופט מען „שיק פראָבע". ריזע פראָבע בעשטעהט אין אַריינשפּריצען אין דער הויט (ניט הינטער דער הויט) א זעהר קליינע דאָזע דיפטעריא טאָקסין. אין פערלויף פון אַכט און פערציג שטונדען צייט, אויב דער פערזאָן בעזיצט ניט קיין נאטירליכען אַנטיטאָקסין, ווערט אַ לייכטע ענטצינדונג אויף דעם פלאַץ פון דער איינשפּריצונג. די ענטצינדונג איז ניט קיין ערנסטע, זי פערנעהמט בלויז אַ פלאַץ, וואָס איז גרויס ווי אַ פינגער סענט שטיק (אַ גראַשען) און פערשווינדט דעם אין אייניגע טעג אַרום. אויב דער פערזאָן בעזיצט יע אַ נאטירליכען אַנטיטאָקסין האָט די איינשפּריצונג קיין ווירקונג ניט.

אַ דאנק דיזער פראָבע קען מען גאנץ לייכט און שנעל אויכגעפינען אויב די פערזאָנען, וואָס זיינען אויסגעזעצט דער געפאָהר פון אָנשמעקען זיך מיט דיפטעריא באַצילען זיינען פערזיכערט געגען דער קראַנקהייט אָדער ניט.

ווען עס ברעכט אויס צום ביישפּיל אַ דיפטעריא-עפידעמיע אין אַ האָס-פיטאַל, וואו עס געפינען זיך פיעלע קינדער, מאַכט מען אויף אַלע קינדער די „שיק פראָבע". די קינדער, וואָס צייגען, דאָס זיי בעזיצען אַ געניגענדע מאָס נאטירליכען אַנטיטאָקסין, לאָזט מען אין די זעלבע וואָרדס מיט די קראַנקע, ווייל מען ווייס, אַז זיי זיינען אויסער געפאָהר. די וואָס צייגען, דאָס זיי האָבען ניט קיין נאטירליכען אַנטיטאָקסין, קריגען גלייך אַן איינשפּריצונג פון אַנטיטאָקסין.

דאָס זעלבע ווערט געמאָן אין יעדען פאַל פון דיפטעריא אין אַ פרי-וואַט הויז. אויב די, וואָס געהען אַרום קראַנקען אָדער קומען מיט איהם אין נאָהענטע בעריהרונג, ווילען זיין זיכער געגען דיפטעריא, דארפן זיי גלייך אויסגעפינען אויב זיי בעזיצען אַנטיטאָקסין אין זייער בלוט אָדער ניט. דאָס קען מען אויסגעפינען דורך דער „שיק פראָבע". אויב זיי בעזיצען ניט קיין אַנטיטאָקסין אין זייער בלוט, דארפן זיי זיך לאָזען איינשפּריצען אַ דאָזע אַנטיטאָקסין און דאָס וועט זיי פערזיכערען געגען דער קראַנקהייט אפילו ווען זיי זאָלען זיך אָנשמעקען מיט די דיפטעריא באַצילען.

ווי צו פערהיטען א קינד פון דיפטעריא.

די הויפט־פערשפּרייטער פון דער קראַנקהייט זיינען די קינדער, וואָס האָבען דיפטעריא אין אַזאַ לייכטע פאָרמע, דאָס זיי זיינען ניט ערנסט קראַנק און ליגען ניט צו בעט. אַזעלכע קינדער פערשפּרייטען די דיפטעריא באַ-

אויסזיכטען צו שטארבען פון דער איינשפריצונג. אויב איהר לאָזט ניט דעם קינד איינשפריצען אַנטיטאָקסין, אָדער איהר וואַרט ביז עס איז צו שפעט, האָט אייער קינד וועניגער ווי פופציג פראָצענט אויסזיכטען צו בלייבען לעבען און אויך דאָן קען עס ליידען פון גאנץ ערנסטע נאָכוועהענישען. יעדער מענש מיט אַ געזונדען פערשטאַנד מוז דאַרום אויסקלייבען די אַנטיטאָקסין איידער צו שטעלען דאָס לעבען פון זיין קינד אין אַזאַ געפאָהר.

מענשען, וואס זיינען בעווארענט געגען דיפטעריא.

דיפטעריא אַנטיטאָקסין איז ניט נאָר די בעסטע רפואה געגען דער קראַנקהייט ווען זי עקזיסטירט שוין, נאָר עס איז אויך דאָס בעסטע מיטעל צו פּערהיטען, אַז די קראַנקהייט זאָל זיך ניט ענטוויקלען. אויב איינער, וואָס איז אויסגעזעצט דער געפאָהר זיך אָנצושטעקען מיט די דיפטעריא באַצילען, קריגט אַן איינשפריצונג פון אַנטיטאָקסין, איז ער בעוואַרענט ניט צו קריגען די קראַנקהייט אפילו ווען אַ געוויסע צאָהל פון די דיפטעריא באַצילען כאַפען זיך אַריין אין האַלז פון אַזאַ מענשען און פאַנגען אָן צו פראָדוצירען זייער טאָקסין אָדער גיפט. דיזער גיפט ווערט גלייך געמאַכט אונשערליך פון'ם אַנטיטאָקסין, וואָס געפינט זיך אין דיזען פּערזאָן'ס קערפּער.

מאָנכע מענשען ווערען ניט קראַנק אָבוואָל זיי האָבען דיפטעריא באַצילען אין זייער האַלז און האָבען ניט געקראָגען קיין אַנטיטאָקסין. אונטערזוכונגען האָבען שוין פיעלע מאָל בעוויזען, דאָס מאָנכע געזונטע מענשען האָבען דיפטעריא באַצילען און ווייסען גאָר ניט דערפון. ווען מען עקזאַמענירט די בלוט פון דיזע מענשען געפינט מען אויס דאָס זיי בעזיצען אַ געניגענדע מאָס אייגענעם אַנטיטאָקסין און דערפאַר קענען זיי ביישטעהן דעם אָנגריף פון די דיפטעריא־באַצילען.

די מעהרסטע ערוואַקסענע מענשען און אַ גרויסע צאָהל קינדער בעזיצען דיזע נאַטירליכען אַנטיטאָקסין און זיי דאַרפען זיך ניט שרעקען פאַר דער קראַנקהייט, ווייל די דיפטעריא באַצילען האָבען אויף אַזעלכע מענשען קיין שליסט ניט.

עס אויך דאָ אַ זעהר לייכטער וועג ווי אַזוי אויכצוגעפינען אויב איינער בעזיצט אַזאַ נאַטירליכען אַנטיטאָקסין אין זיין בלוט אָדער ניט. די

באצילען אין קינד'ס האלז און אויב דער דאָקטאָר זאָל וואַרטען ביז ער וועט זיכער קענען געפינען דיפטעריא באצילען איידער ער וועט געבען די אַנטי-טאָקסין, שטעלט ער דאָס לעבען פון קינד אין געפאָהר.

עלטערן דארפֿען דאָרום דאנקבאַר זיין דעם דאָקטאָר, וואָס גיט זייער קינד בעצייטענס די אַנטיטאָקסין און וואַרט גיט צו לאַנג, גיט נאָר גיט זיין כּעס אויף איהם.

די געפאָהר פון אַנטיטאָקסין.

יינען דאָ געוויסע פּערזאָנען, וואָס קעמפּען געגען אַנטיטאָקסין און ראטען עלטערן זיי זאָלען אויף קיין פּאַל גיט לאָזען, מען זאָל זייערע קינדער איינשפּריצען אַנטיטאָקסין, ווייל דאָס קינד קען נאָך שטאַרבּען דערפּון.

דער אמת איז, דאָס אין איין פּאַל פון יעדע צעהן טויזענד פּעראָר-זאכט די אַנטיטאָקסין אַ לייכטע ענטצינדונג און איין קינד פון יעדע פּופּציג טויזענד, וואָס קריגען די איינשפּריצונג שטאַרבּט. דאָס איז דערפּאַר, וואָס דיזע קינדער קענען גיט פּערליידען אין זייער בלוט קיין בלוט-סערום פון אַ פּערד, און ווען מען זאָל זיי איינשפּריצען ריינעם כּערום וואָלטען זיי אויך געשטאַרבּען.

פּערגלייכט דיזע געפאָהר מיט דער ריזיגער צאָהל לעבענס, וואָס די אַנטיטאָקסין האָט שוין גערעמעט און רעטען יעדען טאָג און אורטיילט אַליין צו די געגנערס פון אַנטיטאָקסין זיינען גערעכט.

איידער מען האָט געברויכט אַנטיטאָקסין פלעגען שטאַרבּען העכער אַ העלפט פון אַלע, וואָס זיינען קראַנק געוואָרען אויף דיפטעריא. זייט מען האָט אָנגעפּאַנגען געברויכען אַנטיטאָקסין שטאַרבּען בלוז איינער פון צעהן קראַנקע, און די גרעסטע צאָהל פון דיזע טויטען-פּעלע פאכירען דערפּאַר, וואָס מען האָט בעצייטענס גיט איינגעשפּריצט די אַנטיטאָקסין.

אַ דאָנק די אַנטיטאָקסין איז אויך מעגליך יעצט צו פּערזיכערען קראַנקע געגען קריגען דיפטעריא גיט נאָר צו קורירען די קראַנקהייט. אַנטי-טאָקסין אַז און פאַר זיך איז אַבסאָלוט אונשעדליך. אויב אייער קינד האָט דיפטעריא און איהר לאָזט איהם גלייך אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט איינ-שפּריצען אַנטיטאָקסין, האָט עס העכער גיינציג פּראָצענט אויסזיכטען צו בלייבען לעבען און זיין געזונד. עס האָט אויך איינעם פון פּופּציג טויזענד

דער גאַנג פון דער קראַנקהייט און די געפאָהר פאַר'ן דיפּטעריאַ-קראַנק-קען ווענדעט זיך אָן דעם ווי שנעל ער קריגט די אַנטיטאָקסין. וואָס פריהער ער קריגט די איינשפּריצונג פון אַנטיטאָקסין אַלץ בעסער. ווי נויטיג עס צו געברויכען אַנטי טאָקסין גלייך אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט קען מען זעהן פון פּאָלגענדען בעריכט פון איין האָספּיטאַל:

פון 187 קראַנקע פעלע, וואו קינדער האָבען געקראָגען אַנטי טאָקסין דעם ערשטען טאָג פון דער קראַנקהייט, איז קיין איין קינד נישט געשטאָרבען. פון 1186 קראַנקען-פעלע, וואו די קינדער האָבען געקראָגען אַנטי טאָקסין דעם צווייטען טאָג פון דער קראַנקהייט, זיינען פיער און אַ האַלב פּראָצענט פון די קינדער געשטאָרבען.

פון 1233 קינדער, וואָס האָבען געקראָגען אַנטי טאָקסין דעם דרי-טען טאָג פון דער קראַנקהייט, זיינען ערף פּראָצענט געשטאָרבען.

פון 963 קינדער, וואָס האָבען נישט געקראָגען קיין אַנטי טאָקסין ביז'ן פערטען טאָג פון דער קראַנקהייט, זיינען זיבעצעהן פּראָצענט געשטאָרבען.

און פון 1260 קינדער, וואָס האָבען נישט געקראָגען קיין אַנטי טאָקסין ביז'ן פינפטען טאָג פון דער קראַנקהייט, זיינען צוואַנציג פּראָצענט גע-שטאָרבען.

דיזער רעקאָרד, וואָס איז בלויז איינער פון פיעלע, צייגט אז וואָס פריהער מען געברויכט די אַנטיטאָקסין אַלץ זיכערער איז דאָס קינד צו בליי-בען לעבען. און דערפאַר מאַקע רעקאָמענדירט דר. וויליאַם ה. פאַרק, הויפט-באַקטעריאָלאָג פון ניו יאָרק העלטה דעפּארטמענט, צו געבען דעם קינד אַנטי-טאָקסין אַזוי שנעל ווי דער דאָקטאָר פערדעכטיגט נאָך, אז דאָס קינד ליידעט פון דיפּטעריאַ, נאָך איידער מען האָט געפונען די דיפּטעריאַ באַצילען אין קינד'ס האַלז.

מיר ווייסען, דאָס פיעלע דאָקטוירים, ספּעציעל צווישען אירען הא-בען גרויסע צרות איידער זיי געלינגט איינצורעדען די עלטערן פון קינד, זיי זאָלען לאָזען איינשפּריצען דעם קינד אַנטיטאָקסין, און אויב דער בע-ריכט פון די באַאָרד און העלטה, וואָס זיי ערהאַלטען, לויטעט, דאָס מען האָט נישט געפונען קיינע דיפּטעריאַ באַצילען אין'ס סעמפּעל, וואָס דער דאָקטאָר האָט צוגעשיקט, האַלטען זיי דיזען דאָקטאָר פאַר אַ פאַרטאָטש, וואָס האָט זיי פּעראָרזאָכט אומזיסטע טראָבעל און אויסגאַבען. דער אמת איז, דאָס באַלד אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט איז זעהר שווער צו קריגען דיפּטעריאַ

ווי אזוי קען מען ערקלערען דיזע ערשיינונג?

די טעאריע, וואס זוכט צו ערקלערען ווי אזוי די קליינע ראזעס בא-
צילען קענען רעמען דאס לעבען פון דער חיה און זי בעשיצען געגען גרעסערע
ראזעס באצילען איז ווי פאלגט:

ווען די באצילען שיקען ארויס זייער גיפט אדער „טאקסין“, ווערט
דער גיפט איינגעזאפט אין'ם בלוט פון דער חיה אדער פון מענשען, אין
וועלכע די באצילען געפינען זיך, און דאס בלוט צופיהרט דעם גיפט איבער
אלע טיילען פון קערפער. די צעלען פון קערפער, ווערענדיג גערייזט פון
דיזען גיפט, פראדוצירען א געגען-גיפט, אדער „אנטי טאקסין“. דיזער גע-
גען-גיפט ווערט אויך איינגעזאפט אין'ם בלוט און צופיהרט איבער'ן גאנ-
צען קערפער. ווי נאך דער געגען-גיפט באגעגענט דעם גיפט פון די דיפ-
טעריא באצילען ווערט דער גיפט אונשערליך, דער געגען-גיפט פערניכטעט
איהם.

דיזער געגען-גיפט אדער אנטיטאקסין, שווימט ארום פריי אין בלוט
אויך א קורצע צייט נאך דעם, ווי דער גאנצער גיפט פון די דיפטעריא-בא-
צילען איז שוין ניטא און דארום, ווען פרישע באצילען קומען אריין אין קער-
פער און פאנגען אן צו פראדוצירען זייער גיפט, האט דער גיפט קיין וויר-
קונג ניט, ווייל ער ווערט פערניכטעט פון'ם געגען-גיפט, וואס געפינט זיך
אין'ם בלוט.

עקזאמענירענדיג דאס בלוט פון מענשען און חיות, וואס ערהאלען זיך
פון דיפטעריא-קראנקהייט, האט מען אויסגעפונען, אז דאס בלוט פון אזעל-
כע פערזאנען אדער חיות איז ווירקליך אימשטאנדע צו פערניכטען די טאק-
סינס אדער גיפטען פון די דיפטעריא-באצילען.

די פראבלעמע צו בעקעמפען די דיפטעריא-באצילען איז דערמיט
געלעזט געווארען. די בעסטע, שטארקסטע און ווירקזאמסטע וואפע געגען
דיפטעריא איז דאס אריינשפריצען אין'ם קראנקען דעם בלוט סערום, פון
א חיה, וואס האט זיך נאך וואס ערהאלט פון דיפטעריא-קראנקהייט.

אנטיטאקסין איז ענטדעקט געווארען פון א געלערנטען מיט'ן נאמען
בעהרינג אין יאהר 1890. און זייט מען האט אָנגעפאנגען צו געברויכען
אנטיטאקסין איז די צאהל שטערבע-פעלע צווישען דיפטעריא-קראנקע אַרונ-
טערנעפאלען פון פינף און כּיפציג פראצענט אויף זעכצעהן און אין מאנכע
פעלע אויף צעהן פראצענט.

עס איז דאָ אַ דריטע פּאַרמע פון דער קראַנקהייט, אין וועלכע דאָס קינד איז אין אַ בעוואוסטלאָזען צושטאַנד און די מעהרסטע פון דיזע קראַנק-קע שטאַרבן.

די פּאַרמע פון דער קראַנקהייט ווענדעט זיך אָן דער גיפטיגקייט פון די באַצילען, אָן דער מאָס גיפט, וואָס זיי אַרבייטען אויס און אָן דער ווי-דערשטאַנדס־קראַפט פון'ם קינד'ס קערפּער צום גיפט פון די באַצילען. פאַראַן קינדער, וואָס בעזיצען אין זייער בלוט אַ געניגענדע דאָזע גע-נען־גיפט געגען דעם גיפט פון די דיפטעריאַ־באַצילען. אויף אזא אופן האָ-בען די באַצילען אויף זיי קיין שום ווירקונג ניט. פאַראַן אזעלכע שוואַכע קינדער, וואָס קענען ניט אויסהאַלטען די גיפט, וועלכע די באַצילען פּראָדו-צירען און דיזע קינדער שטאַרבן פון דער קראַנקהייט.

ניט אַלע דיפטעריאַ־קראַנקע, וואָס בלייבען לעבען, ווערען פּאָלקאָם געזונד. מאַנכע פון זיי ליידען פון פאַראַלזיס, אַנדערע פון בלוט־אַרמוט, ביי מאַנכע ווערען די לונגען אָנגעגריפען און זיי ליידען פון לונגען־ענט-צינדונג, ביי אַנדערע ווערען די נירען אָדער דאָס האַרץ אָנגעגריפען. אין בעסטען פאַל איז דיפטעריאַ אַ זעהר ערנסטע און געפעהרליכע קראַנקהייט.

אנטיטאקסין.

אזוי שנעל ווי מען האָט אויסגעפונען, אז די קלעבס־לעפּלער באַצילען זיינען די אורזאַכען פון דיפטעריאַ און דאָס די קראַנקהייט ווערט פּעראור-זאכט ניט פון די באַצילען זעלבסט נאָר פון'ם גיפט, וואָס זיי פּראָדוצירען, האָט מען אָנגעפאנגען זוכען מיטלען ווי אזוי די קראַנקהייט צו בעקעמפּען דורך אונשעדליך מאַכען זייער גיפט.

עקספּערימענטירענדיג אין די לאַבאָראַטאָריעס מיט פּערשיידענע חיות, הויפטזעכליך מיט „גינ־פּיגס" (א זיד־אַמעריקאַנער קאָליקעל) האָט מען בעמערקט, דאָס ווען מען שפּריצט איין אין אזא חיה'לע אַ קליינע דאָזע דיפטעריאַ־באַצילען, וואָס זיינען ניט לעבענס־געפעהרליך, וועט די גינ־פּיג נאָך'ן ערהאַלען זיך פון דער קראַנקהייט קענען אויסהאַלטען אַ גרעסערע דאָזע באַצילען און ניט קראַנק ווערען. אויף אזא אַרט קען מען ביסלעכ-ווייז פּערגרעסערען די דאָזע באַצילען ביז ענדליך קען מען איינשפּריצען אין דיזען גינ־פּיג אזא גרויסע דאָזע באַצילען, וואָס וואָלטען זיכער געטויטעט די זעלבע חיה'לע, אויב זי וואָלט ניט געווען געקראַגען פריהער די קלענערע דאָזעס באַצילען.

טעריא אויף א דירעקטען אָדער אינדירעקטען אופן. וועלכע מוטער וואָלט
עס וועלען, דאָס איז קינד זאָל זיך אָנשטעקען מיט דיפטעריא באַצילען
בלויז דערפאַר, וואָס אַן אַנדער פרוי וויל ניט האָבען די לייכטע אונאַנגענעם
לייכטייט פון האָבען א דיפטעריאַ־צעמערל אויף איז קינד?

ווען די דיפטעריא באַצילען קומען אַריין אין קערפער.

ווען די באַצילען כאַפּען זיך אַריין אין דעם קינד'ס קערפער, געוועהנ־
ליך דורך'ן מויל, זיינען זיי צו קליין אין צאָהל זיי זאָלען קענען פּעראורזאָ-
כען פיעל שאַדען. די באַצילען בעזעצען זיך דאָן געוועהנליך אין האַלז, אויף
די טאָנסילס אָדער אין מאַנכע פעלע אין דער נאָז.

אייניגע טעג צייט פערבריינגען דיזע באַצילען אין פערמעהרען זיך
און אין אויסאַרבייטען גיפטען. דיזע גיפטען ווערען איינגעזאָפּט אין'ס בלוט
און צופיהרט איבער'ן גאַנצען קערפער. די באַצילען זעלבסט פערבלייבען
אויף איין פּלאַץ, זייער גיפט פערשפּרייט זיך אָבער איבער'ן גאַנצען קערפער.
ווען עס זאַמעלט זיך אָן אין קערפער גענוג גיפט פאַנגט דעם קינד
אַן וועה צו טאָן אין האַלז, שליינגען ווערט שמערצליך, עס קריגט היץ, דאָס
קינד ווערט בלייך און שוואַך. ווען מען קוקט אַריין אין האַלז פון קינד
זעהט מען ווי די אינערליכע הויט פון האַלז איז רויט און אָנגעשוואַלען און
די טאָנסילס אָדער פילייכט אויף די אַרומיגע פלעצער פון האַלז און אין
מאַנכע פעלע די הינטערשטע טייל פון גומען איז בעדעקט מיט גרויע פאַלשע
הויט. דיזע פאַלשע הויט שוויבעלט און גריבעלט מיט דיפטעריאַ־באַצילען.

אין א זעהר לייכטען פאַל געדויערט די קראַנקהייט א דריי אָדער פיר
טעג און די היץ פערשווינדעט, דאָס קינד קריגט צוריק אַפּעטיט צו עסען, די
פאַלשע הויט פון האַלז פערשווינדעט און דאָס קינד פאַנגט אָן זיך צו ערהאַ-
לען פון דער קראַנקהייט.

אין אַנדערע פעלע זיינען אַלע סמנים פיעל ערגער, ווי אין אויבען-
דערמאָהנטען פאַל. די דיפטעריאַ־הייטעל אין האַלז פערשפּרייט זיך אויף
א גרויסע שטרעקע און דרינגט אַריין אויף אין דער נאָז, דאָס קינד איז
זעהר שוואַך און קראַנק און ליידעט שרעקליכע קאַפּ־שמערצען. שליינגען
איז כמעט אונמעגליך און עס פּעראורזאָכט ברעכען. פון קינד'ס מויל הערט
זיך א שלעכטער גערוד און עס געהט ביי איהם אָפּט בלוט פון מויל אָדער
נאָז. דיזע פאַרמע פון דער קראַנקהייט איז א זעהר ערנסטע און פיעלע
קינדער, וואָס קריגען עס שטאַרבן.

ווען די באַצילען קומען אַרײַן אין האַלז פון קינד ווערט געוועהנליך אײַניגע טעג צײַט ביז זײ שאַפֿען גענוג גיפֿט אין קערפּער צו פּעראורזאכען די קראַנקהײט. אונטער דײַזער צײַט איז דאָס קינד „פּאַלקאָם“ געזונד. עס געהט אין סקול (שוהלע) אָדער אין גאָס צווישען אַנדערע קינדער און ווי אַלע קינדער נעהמט עס יעדע זאך אין מויל אַרײַן. עס פּאַסירען אויך מילדע דיפּטעריא פּעלע, ווען דאָס קינד איז נײַט שטאַרק קראַנק און עס לײַגט נײַט צו בעט אפּילו ווען די קראַנקהײט איז פּאַלשטענדיג ענטוויקעלט. יעדע זאך, וואָס אזא קינד נעהמט אין מויל אַרײַן ווערט אָנגעשטעקט מיט דיפּטעריא באַצילען און אויב אַ צווייטעם קינד קריגט אַ לעק טאָן דאָס שטיקעל קענדי (צוקערקע), וואָס דאָס אָנגעגריפענע קינד האַלט אין מויל, אָדער עס נעהמט אין מויל אַרײַן אַ בליישטיפּט אָדער אירגענד וועלכע שפּיל־צײַג, וואָס דאָס אָנגעגריפענע קינד האָט פּריהער געהאַלטען אין מויל, ווערט דײַזעס צווייטע קינד אָנגעשטעקט מיט דיפּטעריא.

יעדעס מאָל וואָס דאָס קראַנקע קינד הוסט אָדער נײַסט פּערשפּרייט עס אַרום זיך מיליאָנען באַצילען און די אַנדערע קינדער פּערשטעהען נײַט גענוג זיך צו היטען אום נײַט בעשפּריצט צו ווערען מיט די שפּײַעכץ אָדער שלײַם פון'ם קינד.

די גרעסטע צאָהל דיפּטעריא קראַנקע זײַנען קינדער פון 2 ביז 5 יאָהר אַלט און דאָס איז די צײַט, ווען קינדער זײַנען אַם מעהרסטען גענייגט צו נעהמען יעדע זאך אין מויל. מעגליך אז דערפאַר טאַקע לײַדען ערוואַקסענע נע מענשען וועניגער פון דיפּטעריא, ווייל זײ קומען נײַט אין אזא אינטימער בעריהונג אײַנער מיט'ן אַנדערען ווי קלײַנע קינדער. אַ מוטער קען אָפט מאָל פּערשפּרייטען די קראַנקהײט פון אײַן קינד צום אַנדערען דורך קושען אַ קראַנקעס קינד, וואָס לײַדעט פון דיפּטעריא און נאַכהער קושען אַ געזונדעם קינד.

פיעלע עלטערן זײַנען שטאַרק דאַנגעגען, ווען אַ דאָקטאָר מעלדעט דער באַאָרד אָוו העלטא וועגען אַ דיפּטעריא פאַל אין זײַער פאַמיליע. אַן אינ־ספּעקטאָר פון די באַאָרד אָוו העלטא קומט גלייך און קלעפט אָן אַ דיפּטעריא־צעטעל אויף'ן טיר און אַלע אַנדערע אײַנוואוינער היטען זיך פון אַרײַנגעהן אין הויז פון קראַנקען. די עלטערען זײַנען שטאַרק דאַנגעגען דײַזע האַנדלונג פון דאָקטאָר, דערפאַר וואָס פאַר אַ קורצע צײַט מײַדעט מען אויס זײַער וואוינונג. אָבער אַ דאַנק דײַזען דיפּטעריא־צעטעל אויף'ן טיר, ווערען צעהנדליגע און פלייכט הונדערטע אַנדערע קינדער פּערהיט פון קריגען דיפּטעריא.

אונצעהלינגע עקספערמענטען זיינען שוין זייט דאן געמאכט געוואָרען און ביי היינטיגען טאָג איז שוין ביי קיינעם קיין צווייפֿעל ניט, דאָס דיזע באַצילען זיינען די אמת'ע אורזאָכע פון דיפּטעריא.

דורך אַ גענויע שטודיום וועגען אַרט לעבען און געוואוינהייטען פון דיזע באַצילען און ווי אזוי זיי אַטאַקירען דעם קראַנקען איז מעגליך געווען נאָכהער צו ענטדעקען איינע פון די ווירקזאָמסטע וואַפען, וואָס די דאָקטוירים פערמאָגען יעצט אין'ם קאמף געגען דיזער קראַנקהייט — די אַנטיטאָקסין אָדער געגען גיפּט צו דיפּטעריא.

ווי אזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך.

דורך די ענטלעקונג פון די קלעבס-לעפּלער אָדער דיפּטעריא באַצילען איז מעגליך געווען זיך נעהענטער צו בעקענען מיט דער אַרט און ווייזע ווי אזוי דיזע באַצילען פערשפּרייטען זיך פון איין מענשען צום אנדערען. דורך עקספערמענטען מיט די באַצילען אין דער לאַבאָראַטאָריע האָט מען אויסגעפונען, דאָס דיזע מיקראָבען גלייכען פייכטקייט און פינסטערניש. אין אַ טרוקענער לופט און אונטער זונען-שטראַלען שטאַרבן די מיקראָבען אין אַ צוויי-דריי טעג צייט. אין אַ פייכטער פינסטערער אומגעבונג קענען זיי לעבען אייניגע וואָכען צייט.

דאָס צייגט, אז הויז-אַרטיקלען אָדער ביכער, וואָס ווערען געהאַלטען טרוקען און אין דער ליכטיגקייט קענען בלויז זעלטען זיין אַגענטען, וואָס זאָלען פערשפּרייטען די באַצילען פון'ם קראַנקען צו געזונדע מענשען. די מעהרסטע באַצילען געפינען זיך אין מויל, האַלז און נאָז פון קראַנקען. ווען ער הוסט, ניסט אָדער רעדט, פערשפּרייט דער קראַנקער אַרום זיך אונזעהר לינגע קליינע טראָפּעלאַך שפייטעכץ אָדער שליים און אין יעדען פון דיזע פייכטע טראָפּעלאַך געפינען זיך גאנצע מחנות באַצילען.

די מענשען, וואָס שטעהען נאָהענט צום קראַנקען, ווי די מיטגלידער פון זיין פאמיליע, דער דאָקטאָר, די נזירס, אָדער די אַרטיקלען, וואָס דער קראַנקער געברויכט, ווי לעפּעל, גלעזער, אָדער שפּיל-צייג, וואָס ער נעהמט אין מויל, ווערען מעהרסטענס אָנגעשטעקט מיט די דיפּטעריא באַצילען. די מענשען, וואָס ווערען אויף אַזא אַרט אָנגעשטעקט מיט די דיפּטעריא באַצילען ווערען אַליין קראַנק אָדער שטעקען אָן אנדערע מיט דער קראַנקהייט און פון די געשיר אָדער שפּיל-צייג, וואָס איז פערפעסטעט מיט די באַצילען, שטעקען זיך אָן מיט דער קראַנקהייט, וואָס געברויכען זיי נאָך'ן קראַנקען.

קראַנקע לעבען געבליבען. דורכשניטליך זיינען העכער אַ העלפט פון אלע קראַנקע געשטאָרבן.

און דער טויט פון דיפטעריא איז אַ שרעקליכער. דאָס קינד ווערט לאַנגזאָם דערשטיקט דערפון. וואָס די לופט-רעהרען, דורך וועלכע עס אַטהעמט, ווערען פערלעגט. ווער עס האָט ווען עס איז געזעהען די שוידער-ליכע סצענע ווי אַ קינד שטארבט פון דיפטעריא, ווער עס קען זיך בלוין פאַרשטעלען די ליידען פון אַ מוטער אָדער פאָטער, ווען זיי זעהען ווי זייער קינד מוטשעט זיך און ווערט לאַנגזאָם דערשטיקט פאַר זייערע אויגען און קיין מאַכט אין דער וועלט קען עס ניט רעמען, און ווער עס האָט נאָך דאָבלי אין זינען, דאָס אַזעלכע סצענעס פאַסירען אין די טויערנדיגע אויף יעדען ווינקעלע פון ערד-קוגעל. דער וועט וויסען ווי ריכטיג אָפּצושאַצען די איידעלע געפיהלען פון די „אַנטי־וויסעקשאַניסט“ (זער בעלי חיים־ניקעס). די איידעלע דאַמען און הערען, וואָס פיהרען אָן אַ שטאַרקען קאַמף צו פער-וועהרען וויסענשאַפטליכע צו מאַכען עקספּערעמענטען אויף חיות און זיי אָנשטעקען מיט פערשיידענע קראַנקהייטען. אַ דאַנק אַזעלכע עקספּערעמענט-טען איז געלונגען אויסצוגעפינען ניט נאָר די אמת'ע אורזאכע פון דיפטעריא, נאָר אויך אַ זיכערען מיטעל ווי די קראַנקהייט צו בעקעמפּען.

ביי היינטיגען טאָג קען כמעט יעדעס קינד, וואָס קריגט דיפטעריא, גערעטעט ווערען אויב מען פערקאַפט עס נאָר באלד, ווי דאָס קינד ווערט קראַנק. כמעט יעדעס קינד, וואָס שטארבט יעצט פון דיפטעריא איז אַ קרבן פון אימיצענ'ס נאַכלעסיגקייט.

די אמת'ע אורזאכע פון דיפטעריא.

די אמת'ע אורזאכע פון דיפטעריא איז ניט געווען בעקאַנט ביז'ן יאָהר 1883. אין יענעם יאָהר האָט דער באַקטעריאָלאָגיסט (איינער וואָס גיט זיך אָפּ מיט שטודירען דעם לעבען פון באַצילען) קלעבס, ענטדעקט אַ בעשטימטען סאָרט באַצילען, וואָס איז אַנוועזענד אין יעדען פאַל פון דיפ-טעריא. מיט אייניגע מאָנאַטען שפּעטער, האָט אַ צווייטער באַקטעריאָלאָ-גיסט, לעפלער, געמאַכט די זעלבע ענטדעקונג און האָט דערצו אויסגעפונען נאָך אייניגע פאַקטען וועגען דיזע באַצילען. פון דאָן אָן רופט מען דיפ-טעריא באַצילען נאָך'ן נאָמען פון די צוויי וויסענשאַפטס־לייטע קלעבס-לעפלער.

דיפטעריא.

וואָס די קראַנקהייט איז — די באַצילען, וואָס פּעראורזאכען די קראַנקהייט — ווי
אַזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך — מענשען, אויף וועמען דיפטעריא
האַט קיין שליסט נישט — די רפואה צו דיפטעריא — אַנטי-
מאָקסיין — וואָס דיזער געגען-גיפט איז — ווי אַזוי
ער ווערט געשאַפּען — די בעסטע צייט, ווען
צו בענוצען דיזען זיכערסטען מיטעל
געגען דער קראַנקהייט.

דיפטעריא איז שוין זעהר אַל אַלטע קראַנקהייט, וואָס אַטאַקירט מעהר-
סטענס יונגע קינדער. עפידעמיעס פון דיפטעריא האָבען פאַסירט נאָך
אין אַלטערטום און אין מיטעלאַלטער, און ביז היינטיגען טאָג צעהלען זיך
די קרבנות פון דיפטעריא אין די הונדערטע טויזענדע.
אַפילו ביי היינטיגען טאָג, טראָץ אונזער גענויע בעקאַנטשאַפט מיט
דיזער קראַנקהייט און די זיכערע מיטלען, וואָס מיר האָבען געגען דיפטעריא,
איז די צאָהל קרבנות פון דיזער קראַנקהייט, בלויז אין ניו יאָרק סטייט,
צוואַנציג טויזענד יעדען יאָהר און אַרום צוויי טויזענד פון זיי שטאַרבן.
ביז מיט עטליכע און דרייסיג יאָהר צוריק האָט מען נישט געוואוסט
גענוי די אמת'ע אורזאכע פון דיפטעריא. קעלט, נעץ, שלעכטע גערוכען,
אונריינליכקייט און פיעלע אנדערע אורזאכען זיינען אָנגעגעבען געוואָרען
פאַר דיזער קראַנקהייט, אָבער טראָץ אלע אָנשטרענגונגען דיזע אורזאכען
צו בעזייטיגען, איז די צאָהל דיפטעריא קרבנות נישט קלענער געוואָרען.
אין די הונדערטע טויזענדע האָבען זיך דיזע קרבנות געצעהלט אין
יעדען לאַנד. אין די מילדע עפידעמיעס זיינען אַרום צוואַנציג פּראָצענט
(אָדער איינער פון יעדע פינף) פון די קראַנקע געשטאָרבן, אין שטאַרקער
עפידעמיעס זיינען בלויז צוואַנציג אָדער זאָגאַר פּונדען פּראָצענט פון די

געמאָן ווערען נאָר ווען דאָס קינד איז די גאנצע צייט פון דער קראנקהייט אונטער דער אויפזיכט פון א דאָקטאָר.

דאָס קינד מוז בלייבען אָפגעזונדערט פאר זעקס אָדער אַכט וואָכען, און יעדע זאך, וואָס קומט אין צימער פון קראנקען מוז דיסאינפעקטירט ווערען איידער מען געברויכט עס נאָך אַמאָל. דאָס איז נויטיג כדי צו פער-ניכטען די מיקראָבען פון שאַרלאַך, וואָס האָבען זיך פיליכט אָנגעזאמעלט אויף דיזען געגענשטאַנד. די גאנצע צייט פון דער קראנקהייט מוז דאָס קינד זיין אונטער דער אויפזיכט פון א נאָרם, וואָס קען דורכפיהרען אלע פאָרשריפטען פון דאָקטאָר.

שאַרלאַך איז א זעהר ערנסטע און געפעהרליכע קראנקהייט און אין די מעהרסטע פעלע איז עס אויך א קאָסטבארע קראנקהייט.

זיך צו פערלאָזען אויף באַבסקע רפואות אין דיזען פאל מיינט ניט נאָר צו שטעלען אין געפאָהר דאָס לעבען פון קראנקען קינד, נאָר צו שטעלען אין געפאָהר אויך דאָס געזונד און לעבען פון אנדערע קינדער. און קיינער האָט קיין רעכט צו שטעלען אין געפאָהר פרעמדע קינדער אפילו ווען מיר זאָלען שוין צוגעבען, דאָס איבער זייערע אייגענע קינדער האָבען די עלטערע א רעכט צו ענטשיידען וואָס איז בעסער פאר זיי. ווען מען קען ניט אויס-פיהרען צו געבען א קראנקען קינד די בעסטע פפלעגע אין הויז דאָרף מען דאָס קינד שיקען אין א האָספּיטאַל. נאָר אויף אזא אופן איז מעגליך אויס-צוהיטען אנדערע קינדער פון קריגען שאַרלאַך.

דאָס בעסטע מיטעל, וואָס מיר ווייסען יעצט ווי זיך אויסצוהיטען פון קרי-
געזשאַרלעך.

וואָס צו טאן ווען א קינד קריגט שאַרלאַך.

ווען א קינד ווערט שוין קראַנק אויף שאַרלאַך דאַרף מען עס האַלטען
אין אַ בעזונדערען צימער אָפּגעזונדערט נישט נאָר פון אַנדערע קינדער נאָר
אויך פון ערוואַקסענע מענשען, אויסער פון דאָקטאָר און די נאָרם, וואָס
דאַרף זיך שטענדיג געפינען נעבען קינד. די וואָס זיינען צו אַרים אָדער קע-
נען נישט צוליב אַנדערע אומשטענדען געבען דעם קינד די נויטיגע אויפ-
פאַסונג דאַרפֿען אוועקגעבען דאָס קינד אין אַ האָספּיטאַל פיר אַנשטעקענדע
קראַנקהייטען, דאָס איז בעסער נישט נאָר פאַר'ן קינד זעלבסט, נאָר אויך פאַר
אַלע אַרומיגע קינדער.

די מעהרסטע מוטערס ווילען נישט געבען זייערע קינדער אין אַ האָס-
פּיטאַל און זיי זיינען שטאַרק אין כּעס אויף'ן דאָקטאָר, וואָס האָט געמעל-
דעט זייער פאַל אין „באַאַרד אָוו העלטה" און מען האָט אויפגעקלעפט אַ
רויטען צעטעל אויף דער טיר.

די מעהרסטע מוטערס זיינען זעהר אונצופרידען פון דיזען רויטען צע-
טעל, ווייל מען מירדעט אויס זייער שוועל און זיי פיהלען זיך ווי אויסגע-
שטויסענע פון דער געזעלשאַפט. אָבער די זעלבע מוטער וואָלט געוואָ-
רען וויטהענד, ווען זי וואָלט זיך דערוואוסט, דאָס איהר קינד איז קראַנק
געוואָרען און וועט פילייכט שטאַרבן בלויז דערפאַר, וואָס אַ צווייטע נא-
רישע מוטער האָט זיך געשעהמט צו האָבען אַ רויטען צעטעל אויף'ן טיר.
דער איינציגער אויסוועג נישט צו האָבען אַ רויטען צעטעל אויף דער טיר
איז צו שיקען דאָס קראַנקע קינד אין האָספּיטאַל פאַר אַנשטעקענדע קראַנק-
הייטען.

סקארלעט פויבער איז אַן ערנסטע קראַנקהייט און אַ זעהר געפֿעהר-
ליכע קראַנקהייט. אָפטמאָל, אפילו ווען דאָס קינד ווערט געזונד איז עס אויך
נישט פריי פון די ערנסטע פּאָלגען פון שאַרלאַך. פערשיידענע צופֿעלע קע-
נען זיך מאַכען. די גאַנצע צייט פון דער קראַנקהייט מוז מען שטריינג אַב-
טונג געבען אויף'ן קינד'ס האַלז, אויף'ן האַרץ, אויף די אויערען און אויף די
נייערען. דאָס קינד מוז געהאַלטען ווערען אזוי בעקוועם ווי מעגליך און ווי
ווייט נאָר מעגליך מוז מען עס בעשיצען געגען קאָמפּליקאציעס. דאָס קען

זאכט פון שאַרלאַך גיפט, וואָס געפינט זיך אין קינד'ס קערפער, די אורזאכע פון קינד'ס טויט.

פערשיידענע פאָרמען פון האַרץ-קראַנקהייט קענען קומען אַלס דירעקט-טע אורזאכע פון שאַרלאַך. אין דער צייט, ווען דאָס קינד איז זעהר אָפּגעשוואַכט פון דער שאַרלאַך-קראַנקהייט, קען עס לייכט קריגען אויף אנדערע קראַנקהייטען ווי דיפטעריאַ, בראַנקיטיס, לונגען-ענטצינדונג און אנדערע קראַנקהייטען. אין אזא פאַל, ווען דאָס קינד איז אָפּגעשוואַכט פון איין קראַנקהייט, איז זעהר שווער פאַר דעם קינד אויסצוהאַלטען צוויי קראַנק-הייטען מיט איין מאָל.

איין אַטאַקע פון שאַרלאַך בעשיצט געוועהנליך געגען א צווייטע אַטאַקע. אין מאַנכע פעלע קען א מענש לידען פון א צווייטע אַטאַקע אָבער ערשט אין פיעלע יאָהרען אַרום נאָך דעם, ווי ער האָט זיך ערהאַלט פון דער ערשטער שאַרלאַך-קראַנקהייט.

אין אַרום איינס פראָצענט פון אַלע שאַרלאַך-פעלע, דאָס הייסט אין איין פאַל פון הונדערט קינדער, וואָס לידען פון דיזע קראַנקהייט, קומט א צווייטע אַטאַקע אין פיער אָדער פינף וואָכען אַרום, נאָך איידער דער קראַנקער האָט זיך פאָלקאָמען ערהאַלט פון דער ערשטער קראַנקהייט. אין דיזען פאַל איז די צווייטע קראַנקהייט פיעל מילדער פון דער ערשטער.

ווי זיך אויסצוהיטען פון שאַרלאַך.

דער איינציגער וועג ווי אויסצוהיטען א קינד פון קריגען סקאַרלעט איז עס אָפּצוהיטען עס זאָל ניט קומען אין בעריהרונג מיט א קינד, וואָס ליי-דעט שוין פון דער קראַנקהייט.

גליקליכערווייזע איז דיזע קראַנקהייט ניט אָנשטעקענד איידער זי איז פאָלקאָם ענטוויקעלט. אין דיזער הינזיכט אונטערשיידעט זיך שאַרלאַך פון מאַזלען, ווייל אין מאַזלען איז די קראַנקהייט זעהר אָנשטעקענד נאָך איידער זי איז פאָלקאָם ענטוויקעלט. אָבער אזוי שנעל ווי דאָס קינד, וואָס האָט שאַרלאַך, ווערט קראַנק איז יעדעס קינד, וואָס קומט אין נאָהענטער בעריהרונג מיט'ן קראַנקען קינד, אין געפאַהר זיך אָנצושטעקען מיט דער קראַנקהייט.

אויכ היטען די קינדער פון געהן אין הייזער, וואו עס געפינט זיך א פאַל פון שאַרלאַך און זיך ניט שפילען מיט די קראַנקע קינדער פיר אַכט אָדער צעהן וואָכען נאָך דעם, ווי זיי ערהאַלען זיך פון דער קראַנקהייט, איז

ווען דער אויסשיט אויף'ן קערפער פאנגט אן צו פערנעהן פאנגט די הויט אן זיך אפצושטילען. צוערשט פאנגט זיך דאס אן אויף'ן פנים, דאן אויף די אנדערע טיילען פון קערפער אין דער זעלבער אָרדנונג ווי דער שאַרלאַך־אויסשיט האָט זיך בעוויזען. אויף'ן פנים קומט די הויט אַרונטער אין קליי-נע שטיקעלאך ווי פיינע קלייען, פון די פינגער קומט די הויט אַרונטער שטי-קערווייז, און מאַנכע מאָל געהט אַרונטער די הויט מיט איין מאָל פון גאַנצע פינגער פונקט ווי גלאָוס (הענטשקע). דאָס שעהלען פון די הויט דויערט פון צעהן טעג ביז איינציג וואָכען צייט.

די פאָרמע פון סקארלאַטינאַ, וואָס מיר האָבען דאָ בעשריבען, איז די געוועהנליכע לייכטע פאָרמע פון דער קראַנקהייט. עס זיינען דאָ פעלע ווען די קראַנקהייט איז פיעל ערנסטער און געפעהרליכער.

אין מאַנכע פעלע זיינען די סמנים פון דער קראַנקהייט ביים אָנפאַנג פיעל ערנסטער. דער האַלז טוט וועה גלייך פון אָנפאַנג, דאָס שלינגען איז שווער און שמערצליך, די טאָנסילס (מאָנדלען) זיינען געשוואָלען און מיר רויט אָדער ווייאָלעט און קליינע ווייסע פינטעלאך ווערען נאָכהער פערוואַנ-דעלט אין וואַונדען. די דריזען אין דער נאָכבאַרשאַפט זיינען געשוואָלען, האַרט און שמערצליך. דאָס געזיכט איז דונקעל רויט, דער פולס איז קליין און שנעל און די טעמפּעראַטור איז הויך.

דאָס קינד זעהט אויס זעהר קראַנק. און אין אַזעלכע פעלע איז דאָס קינד אין אַ פיעל גרעסערע געפאָהר פאַר נאָכוועהענישען און אויך צו פער-לירען זיין לעבען.

אין מאַנכע פעלע פאנגט שאַרלאַך זיך אָן מיט קאָנוואַלסיעס און אַ שטאַרקעם ברעכען. די טעמפּעראַטור שטייגט ביז 106 אָדער 108 גראַד און אין די מעהרסטע פעלע שטאַרבט דאָס קינד. אין אנדערע פעלע, אויסער די אויבען־דערמאָהנטע סמנים בלוטעט אויף דאָס קינד פון מויל, נאָז, קיש-קעס און אנדערע פלעצער. דאָס לעבען פון קינד, וואָס ליידעט פון דיזעז פאָרמע פון שאַרלאַך, איז אין גרויס געפאָהר.

נאכוועהענישען פון שאַרלאַך.

די נאָכוועהענישען פון שאַרלאַך זיינען גאַנץ ערנסטע. „נעפריטיס“, אָדער נירען־ענטצינדונג איז אַ זעהר אָפטע נאָכוועהעניש פון דיזער קראַנק-הייט און אין פיעלע פעלע איז די נירען־קראַנקהייט, וואָס ווערט פעראָר-

געוועהנליך איז אין האַלז רויט און אָנגעשוואָלען און די גלענדס (דרי-זען) אין האַלז זיינען אָנגעשוואָלען און שמערצליך. ווען דער אויסשיט פער-געהט ווערט אויך אין האַלז לייכטער און מיט דעם פערשווינדען פון די רויטע פינטעלאך פערשווינדען אויך די האַלז-סמנים.

די צונג איז זעהר באַראַקטעריסטיש אין שאַראַך. אין ערשטען מאָג פון דער קראַנקהייט ווערט דער צונג בעדעקט ווי מיט אַ דיקע ווייכע פילץ. דעם צווייטען מאָג צייגען זיך רויטע אָנגעשוואָלענע פינטעלאך (פאַ-פילץ) אויף דער צונג און זיי שיינען דורך דעם קריעם-קאָלירטען שטאָף, מיט וועלכען די צונג איז פערוואַקסען. מען רופט די צונג דאָן די „ווייסע סטראָובערי צונג“. אַן עהנליכע צונג קען מען זעהן ביי אַ קינד, וואָס ליי-דעט פון מאָזלען אָדער דיפטעריאַ. דעם דריטען מאָג פאנגט אָן די ווייסע דעק פון צונג צו פערשווינדען. צוערשט פערשווינדט זיך פון שפיץ-צונג און פון אַרום די זייטען. די צונג זעהט דאָן אויס ווי דעם צווייטען מאָג פון דער קראַנקהייט. נאָך דער שפיץ צונג און די זייטען זיינען רויט, ניט ווייס. דער פיערטען מאָג פערשווינדט דער ווייסער אָנגעוואַקסענער שטאָף פון די גרעסטע טייל פון צונג, וועלכע זעהט יעצט אויס טיף רויט מיט זעהר פראָמינענטע רויטע „פיפקעלאך“ אָדער „פאַפילי“. אין דיווען צושטאנד איז די צונג זעהר עהנליך צו אַ סטראָובערי, אַ פיליניצע, ערד-בערע און מען רופט זי טאַקע: די „רויטע סטראָובערי צונג“ אָדער די „שאַראַך צונג“.

שפעטער ווערען די רויטע „פיפקעלאך“ עטוואָס קלענער און די צונג גהט אויס ווי אַ שטיק רויזע פלייש. דיוועס אויסזעהן פון צונג דויערט אַמאָל פון פערטען ביז'ן זיבענטען אָדער ביז'ן ניינטען מאָג פון דער קראַנקהייט.

עס זיינען דאָ אנדערע סמנים, וואָס מען געפינט אין די אורין און אין בלוט פונ'ם קראַנקען קינד אָבער דיווע זיינען וויכטיג בלויז פאַר'ן דאָקטאָר.

אין פערלויף פון די ערשטע צוויי, דריי טעג, וועהרענד דער אויסשיט האַלט זיך אין ענטוויקלען, שטייגט די טעמפעראַטור ביז 104 אָדער אַפילו ביז 105 און דאָס קינד ספעציעל ביינאַכט, ליגט ווי „פערטראָגען“. ווען יער אויסשיט פאנגט אָן פערשווינדען, פאַלט די טעמפעראַטור לאַנגזאַם, יעדען מאָג אַ ביסעל ביז די גאנצע היץ פערשווינדעט און די טעמפעראַטור ווערט ווידער נאָרמאַל.

ווען מען געהט איבער מיט א פינגער-נאָגעל אָדער מיט א בליישיפט איבער דער הויט ווערט א וויסער שטריך, וואָס בלייבט פיר אייניגע סע-קונדען צייט.

ניט לאַנג צוריק האָט מען אויך בעמערקט, דאָס ווען מען דריקט צו אָדער מען קנייפט די הויט פון א שאַרלאַך-קראַנקען קינד פּעראַוראכט מען קליינע בלוט-שטירצע אין דער הויט. דאָס זעלבע איז ניט דער פאַל אין די אַנדערע קראַנקהייטען, וואָס זיינען עהנליך צו שאַרלאַך.

די רויטע פינטלאַך פון שאַרלאַך אויסשיט פּערשווינדען, ווען מען דריקט זיי צו מיט'ן פינגער, זיי ערשיינען אָבער באַלד ווידער אזוי שנעל ווי דער דרוק הערט אויף. אָפטמאָל זיינען די רויטע פינטעלאַך עטוואָס הע-כער פון דער הויט, און גיסען זיך צוזאַמען אין רויטע פלעקען, ספּעציעל אויף די הענט און פיס.

געוועהנליך געפינט זיך דער אויסשיט אויף'ן גאַנצען קערפּער, ספּע-ציעל אויף'ן בויך, אויף די אינערליכע זייט פון די פאָלקעס און אויף די אינערליכע זייט פון די געלענקע. דאָס פנים איז געוועהנליך פריי פון שאַר-לאַך-אויסשיט, נאָר עס האָט א באַראַקטעריסטישען אויסזעהן: די באַקען זיינען פּערפלאַמט און אַרום מויל און ביידע ליפּען איז א מערקווירדיגע בלייבקיט.

א גוטער ביישפּיל פון א שאַרלאַך-פנים איז דאָס געפאַרבטע פנים פון א „סטילישע“ (מאָדישע) מיידעל, וואָס פאָלגט די געזעצע פון מאַדאם מאַדע. לויט דער יעצטיגער מאָדע פאַרבען זיך די מיידלאַך די באַקען רויט און די ליפּען און אַרום מויל ווייס. די, וואָס האָט די ערשטע איינגע-פיהרט דיזע מאַדע, האָט וואַהרשיינליך געזעהן די געזיכט פון א שאַרלאַך קראַנקען און עס איז איהר שטאַרק געפּעלען געוואָרען. אין פּערלויף פון דריי טעג צייט איז דער שאַרלאַך אויסשיט אויף'ן קערפּער פאָלקאם ענט-וויקעלט. (אין דיזער צייט איז די הויט עטוואָס געשוואַלען) דאָן פאַנגען די רויטע פינטלאַך אָן לאַנגזאַם צו פּערשווינדען.

אין דער צייט, ווען דער אויסשיט איז אויף'ן קערפּער, איז דער האַלז פון קינד שטאַרק אָנגעגריפּען און טוט וועה. די טאַנסילס זיינען געשוואַ-לען. וואָס שטאַרקער עס איז דער אויסשיט אַלץ שטאַרקער זיינען די האַלז-סמנים. א שאַרלאַך-אויסשיט אָהן האַלז-סמנים איז מעהרסטע פּעלע ניט סקארלעט פיבער.

און פערציג שטונדען, זעהר, זעהר זעלטען ווערט דאָס קינד קראַנק אין אַ וואָך אַרום.

צו ענדע פון דיזער פאַרבערייטונגס־פּעריאָדע ליידעט דאָס קינד פון קאַפּ־וועהטאָג, עס פערלירט דעם אַפּעטיט און מען זעהט, אז דאָס קינד איז עפעס ניט מיט אַלעמען.

די קראַנקהייט זעלבסט קומט געוועהנליך אָן פּלוצלינג מיט קאַפּ־וועה און האַלז־וועהטאָג, און אָפטמאָל פאַנגט די קראַנקהייט זיך אָן מיט קאַנ־וואַלסיעס. דאָס קינד איז שטאַרק דורשטיג, די צונג איז טרוקען און בע־דעקט ווי מיט „פּילץ“ און דער פּוֹלס איז זעהר שנעל. די טעמפּעראַטור שטייגט, די הויט איז טרוקען און הייס און דאָס קינד פיהלט קאַלט.

די אינערליכע הויט פון מויל, ספּעציעל פון ווייכען גומען און פון די טאַנסילס איז רויט, „אַנגעגאַסען מיט בלוט“ און זעהט אויס ווי אַ רויטער סאַמעט. די גלענדס (דריזען) אין האַלז, אין די פאַכוועס און די דיכען זיינען אָנגעשוואָלען, האַרט און שמערצליך. די מילץ ווערט כמעט צוויי מאָל אזוי גרויס ווי אין אַ נאָרמאַלען צושטאַנד.

די נאָז און די אויגען זיינען אָבער דערפאַר ריין. דאָס קינד האָט ניט קיין „קאַלד“ (פּערקעלטונג), עס ניסט ניט, עס רינט איהם ניט פון די אויגען און נאָז ווי אין פאַל פון מאָזלען, און דערמיט קען מען טאקע באַלד אין אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט אונטערשיידען מאָזלען פון שאַרלאַך.

אין צוועלף אָדער אין פיער און צוואַנציג שטונדען אַרום נאָך דעם, ווי די קראַנקהייט פאַנגט זיך אָן, בעווייזט זיך דער אויסשיט פון שאַרלאַך. אין מאַנכע פעלע בעווייזט זיך דיזער אויסשיט אין זעקס און דרייסיג שטונדען דען אַרום, און אין זעלטענע פעלע ערשט אין אכט און פערציג שטונדען נאָך דעם, ווי די קראַנקהייט האָט זיך אָנגעפאַנגען.

עס בעווייזט זיך צוערשט אויף'ן נאָסען, ברוסט, אַקסלען, שטערען און האַנט־געלענקע. נאכהער פערשפרייט זיך עס איבער'ן גאַנצען קערפער. דער אויסשיט זעהט אויס ווי קליינינקע רויטע פינטעלאַך, וואָס גע־פינען זיך אין דער הויט, ניט העכער פון דער הויט. דיזע פינטעלאַך זיינען געדיכט געזעצט איינע נעבען די אנדערע, דער צענטער פון יעדען פינטעלע איז שטאַרק רויט און אַרום די ברעגען איז עס עטוואָס בלייכער. ווען דער שאַרלאַך אויסשיט איז פאַלקאָם ענטוויקעלט זעהט עס אויס ווי העהל־רויטע פינטעלאַך וואָלטען זיין אָנגעשטאַפט אויף אַ ראָזעווע הינטערגרונד.

צאָהל קינדער, וואָס זי טויטעט, נאָר אויך מיט דעם, וואָס פיעלע פון איהרע קרבנות, וואָס בלייבען לעבען, ליידען אָפט פון ערנסטע קראַנקהייטען. די קראַנקהייט סקאַרלעט פיבער האַלט איהרע קרבנות אזוי שטאַרק אין די הענט, דאָס פיעלע פון די, וועמען עס געלינגט זיך אַרויסצורייסען, לאָזען איבער אַ טייל פון זייער געזונד און זייער לעבען אין איהרע הענט.

דעם ספעציעלען כאָרט מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען סקאַרלעט פּי-בער, האָט מען נאָך ביז יעצט נישט ענטדעקט. עס איז אָבער קיין צווייפּעל נישט, דאָס די קראַנקהייט ווערט פּעראָרזאָכט פון געוויסע מיקראָבען, ווייל זי איז אַ זעהר אַנשטעקענדע און ווערט פּערשפּרייט פון איין מענשען צום אנדערען.

די קראַנקהייט קען זיך פּערשפּרייטען דירעקט פון איין מענשען צום אנדערען, אָדער אויף אַן אינדירעקטען אופן דורך געוויסע אַרטיקלען. די סקאַרלעט פיבער מיקראָבען קענען לעבען אַ לאַנגע צייט אויסער דעם מען-שליכען קערפּער, און קליידער אָדער בעטגעוואָנט פון אזאָ קראַנקען קענען אַנשטעקען אנדערע מענשען אין מאָנאָטען אָדער זאָגאַר יאָהרען אַרום.

מילך איז אָפטמאָל אַ וועג, דורך וועלכען די סקאַרלעט פיבער מיקראָבען פּערשפּרייטען זיך. דורך דער לופט פּערשפּרייטען זיך די שאַר-לאַך-באַצילען זעהר וועניג.

די מעהרסטע קרבנות פון שאַרלאַך זיינען קינדער פון צוויי ביז צעהן יאָהר אַלט. איין אַטאַקע בעשיצט געוועהנליך, אָבער נישט אלע מאָל, געגען אַ צווייטע אַטאַקע.

ווען אַ קינד שטעקט זיך אָן מיט דער קראַנקהייט דויערט עס פון איינס ביז זיבען טעג איידער די ערשטע סמנים בעווייזען זיך, אין די מעהרסטע פעלע ווערט דאָס קינד קראַנק אין נישט מעהר ווי פיער טעג אַרום. זעהר זעלטען דויערט דיזע פּעריאָדע מעהר ווי זיבען טעג. דאָס איז וויכטיג צו געדיינקען אין פאַל מען דיינקט, דאָס אַ קינד האָט זיך אָנגעשטעקט מיט שאַרלאַך פון אַן אנדער קינד, וואָס האָט שוין די קראַנקהייט. אויב עס געהט אוועק אַ וואָך צייט און דאָס קינד ווערט נישט קראַנק איז כמעט זיכער, אַז דאָס קינד איז אויסער געפּאָהר.

אין מאַנכע פעלע קען דאָס קינד קראַנק ווערען אין אייניגע שטונדען אַרום נאָך דעם, ווי עס האָט זיך אָנגעשטעקט מיט דער קראַנקהייט. אין די מעהרסטע פעלע אָבער ווערט דאָס קינד קראַנק אין פּערלויף פון אַכט

סקארלעט פיבער (שארלאך) סקארלאטין.

דער אונטערשייד צווישען שארלאך און מאַזלען — ווי ערנסט די שארלאך קראַנק-
הייט איז — ווער עס ליידעט אַם מעהרסטען פון דיזער קראַנקהייט — די
סמנים פון דער קראַנקהייט — פערשיידענע פאַרמען פון שארלאך —
נאָכוועהענישען פון שארלאך — ווי זיך אויסצוהייטען פון
דער קראַנקהייט — וואָס צו טאָן ווען אַ קינד
ווערט שוין קראַנק.

איינע פון די קינדער־קראַנקהייטען, פאַר וועלכע מיר שרעקען זיך אַם
מעהרסטען, און מיט רעכט, איז סקארלעט פיבער, אָדער שארלאך. עס איז
זעהר אַן ערנסטע און אַן אַנשטעקענדע קראַנקהייט, וואָס אַטאַקירט מעהר-
סטענס קינדער. העכער אַ העלפט פון אַלע פעלע פון סקארלעט פיבער פאַר-
סירען ביי קינדער צווישען פיער און זיבען יאָהר אַלט. עלטערע קינדער און
ערוואַקסענע מענשען זיינען אָבער אויך ניט בעוואָרענט געגען דיזער
קראַנקהייט.

סקארלעט פיבער עקזיסטירט אין די מעהרסטע לענדער. אין די פער-
אייניגטע שטאַטען, ספּעציעל אין די נאָרדליכע טייל פון לאַנד, איז סקאַר-
לעט פיבער אַ שטענדיגער גאַסט און יעדע פינף אָדער זעקס יאָהר ברעכט
אויס אַן עפידעמיע פון שארלאך פאָדערנדיג אַ פיעל גרעסערע צאָהל קרבנות
ווי אין אַ געווענהליכע צייט. דיזע עפידעמיעס קומען מעהרסטענס נאָך
עפידעמיעס פון מאַזלען.

סקארלעט פיבער איז אַן ערנסטע קראַנקהייט. צווישען קינדער און-
טער איין יאָהר אַלט, וואָס קריגען די קראַנקהייט שטאַרבען אַרום 21 פּראָ-
צענט. פון קינדער אונטער צוויי יאָהר — 16 פּראָצענט, און פון פינף יאָה-
ריגע קינדער שטאַרבען אַרום פינף פּראָצענט.

אַם וועניגסטען געפעהרליך איז די קראַנקהייט פאַר קינדער צווישען
זעהן און פופצעהן יאָהר. געפעהרליך איז די קראַנקהייט ניט נאָר מיט דער

דער ארט און ווייזע ווי די קראנקהייט פערשפרייט זיך און עס איז דאָרום אונמעגליך צו געבען אַ גענויען אויפֿטראַג, וואָס צו טאָן אום זיך אויסצו- היטען פון דער קראנקהייט.

דייטשע מאָזלען קומען געוועהנליך אין עפידעמיעס און דער זיכער- סטער כלל איז, דאָס אין אזא צייט איז גלייכער צו האַלטען די געזונטע קינ- דער ווייט פון די, וואָס ליידען שוין פון דער קראנקהייט, געבען די קינדער גענוג פרישע לופט, גוטע שפיז און אויפפאסען אויף זייער ריינליכקייט, וועט העלפֿען זיי פֿערהיטען פון פיעלע קראנקהייטען.

גרויסע, פארמירען גרויסע אָדער קליינע אונרעגעלמעסיגע, ראָזעווע פלעקען, וואָס פערשווינדען אויף אַ וויילע ווען מען דריקט מיט'ן פינגער אויף דער הויט איבער דיזע פלעקען. אויף אַן אנדער טייל פון קערפער איז דער אויס- שטע עהנליך צו שאַרלאַך, העל-רויט און די פריסטשיקלאַך זיינען קליין ווי מאָן.

די פארשיידענארטיגקייט אין די דייטשע מאָזלען איז זעהר באַראַק- טעריסטיש פאַר דיזער קראַנקהייט. דער אויכשיט פון די דייטשע מאָזלען איז אָפטמאָל אויף איין טייל פון קערפער שטאַרקער ווי אויף'ן צווייטען טייל. פריסטשיקלאַך זיינען אויך דאָ אין מויל פון קראַנקען קינד. נאָר אין אָנפאַנג, ווען די דייטשע מאָזלען פאַנגען זיך נאָר אָן צו בעווייזען, זיינען זיי עהנליך צו פליגען-ביסע.

אין אַלגעמיין איז דאָס קינד, וואָס ליידעט פון דייטשע מאָזלען ניט ערנסט קראַנק. דיזע קראַנקהייט איז פיעל מילדער ווי געוועהנליכע מאָז- לען. די טעמפערעאטור איז ניט שטאַרק הויך, אין האַלז טוט דעם קינד עט- וואָס וועהר; די גלענדס (דריזען) אין די נידריגע טייל פון האַלז זיינען אָפט- מאָל געשוואָלען, און דאָס קינד ליידעט דאָרום פון אַ שטייפען נאָקען.

דייטשע מאָזלען זיינען זעלטען לעבענס-געפעהרליך און אויך ערנסטע נאָכוועהענישען זיינען זעהר זעלטען. אָבער צייטענווייז קען זיך יע צוא- וואַרפען אַן ערנסטע קראַנקהייט ווי לונגען-ענטצינדונג, „פּלורעסי“ (ווא- כער אויף די לונגען), בראַנקיטיס, אַן ענטצינדונג פון אינערליכען אויער, אַן ענטצינדונג אין די געלענקע און ז. וו.

די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט איז אַ זעהר איינפאַכע. אויב דאָס קינד האָט פיבער, דאַרף עס בלייבען אין בעט, אויב ניט מעג עס אַרומגע- הן. אזוי לאַנג ווי דער אויסשיט אויף'ן קערפער פערבלייבט דאַרף עס זיין אָפּ- געזונדערט פון אנדערע קינדער.

די קראַנקהייט איז אַ לייכטע, אַ וועניג געפעהרליכע און דאָס קינד נויטיגט זיך ניט אין קיינע אויסערגעוועהנליכע אויפפאַסונג. עס איז אָבער נויטיג, דאָס פון צייט צו צייט זאָל אַ דאָקטאָר בעזוכען דאָס קראַנקע קינד און אויפפאַסען, דאָס אין דיזען פאַל זאָל ניט זיין די אויסנאָמע, אין וועל- כע עס וואַרפען זיך צו אנדערע קראַנקהייטען און אויך צו פערלייכטערען דעם קינד אויב עס ליידעט.

וועגען דעם ווי זיך אויסצוהיטען פון דייטשע מאָזלען קען מען זאָגען נאָך וועניגער ווי אין'ם פאַל פון מאָזלען. זעהר וועניג איז בעקאַנט וועגען

אין אטאקע פון דייטשע מאָזלען בעשיצט געוועהנליך מענשען געגען א צווייטע אטאקע פון דער זעלבער קראנקהייט, אָבער ניט געגען מאָזלען, פונקט ווי אַן אטאקע פון מאָזלען בעשיצט געגען א צווייטע אטאקע פון מאָזלען אָבער ניט געגען דייטשע מאָזלען.

ווען דאָס קינד שטעקט זיך אָן מיט דייטשע מאָזלען דויערט עס גע-וועהנליך פון צוויי ביז דריי וואָכען צייט איידער עס ווערט קראַנק. מאַן-כעס מאַל קען עס געדויערען בלויז איין טאָג און מאַנכעס מאַל גאַנצע פיער וואָכען. אָבער דאָס זיינען עקסטרעמען. אין די מעהרסטע פעלע דויערט עס פון צוויי ביז דריי וואָכען.

אין פערלויף פון דיווער צייט זיינען מאַנכע קינדער אין גאַנצען פריי פון אירגענד וועלכע סמנים און מען ווייס גאָר ניט, אַז דאָס קינד איז קראַנק ביז עס בעווייזט זיך דער „אויסשיט“ אויף'ן לייב. אין אנדערע פעלע פיהלט זיך דאָס קינד ניט מיט אַלעמען אייניגע טעג איידער דער „אויסשיט“ אויף'ן לייב בעווייזט זיך. מעהרסטענס ליידעט דער קינד אין דיווער צייט פון קאַפּוועה און שמערצען אין רוקען. ער פערלירט דעם אַפעטיט, פיהלט איבעלדיג און אין מאַנכע פעלע פיהרט דיווע איבעלקייט צו ברעכען. פיעלע קינדער, אין דיווער צייט, פאַר דעם אָנפאַנג פון דער קראַנקהייט, פיהלען זיך פיבעריש, די אויגען זיינען ביי זיי עטוואָס רויט, שליינגען קומט אָן שווערלאַך און איז פערבונדען מיט שמערצען.

אין אַרום 24 שטונדען נאָך דעם, ווי דאָס קינד ווערט קראַנק, בעווייזט זיך דער „אויסשיט“ פון דייטשע מאָזלען. צוערשט בעווייזט זיך עס אויף'ן געזיכט, נאָכהער אויף'ן האַלז, נאָכהער אויף'ן קערפער און ערשט נאָכהער אויף די הענט און פיס.

אין איין טאָג צייט ווערט דער גאַנצער קערפער בעדעקט מיט די דייטשע מאָזלען. דעם צווייטען טאָג זעהען זיך די „מאָזלען“ אָן נאָך שטאַר-קער ווי אין דעם ערשטען. דריי אָדער פיער טעג פערבלייבען די „מאָזלען“ אויף'ן קערפער און דאָן פאַנגען זיי אָן צו פערשווינדען. די הויט שיילט זיך געוועהנליך אָפּ נאָך דער קראַנקהייט אין לייכטע ברוינע שופען עהנליך צו קלייען.

דער „אויסשיט“ אין דייטשע מאָזלען איז אין מאַנכע פעלע עהנליך צו געוועהנליכע מאָזלען, אין אנדערע פעלע איז עס עהנליך צו סקארלעט פיר בער (שאַרלאַך). ביי מאַנכע פאַציענטען זיינען די דייטשע מאָזלען אויף איין טייל פון קערפער עהנליך צו רעגולער מאָזלען, די פריסטשיקלאַך זיינען

דייטשע מאזלען.

דער אומערשויד צווישען דייטשע מאזלען און אמת'ע מאזלען — די סמנים פון דיזער קראנקהייט — ווי זיך אויסצוהיטען פון דייטשע מאזלען.

דייטשע מאזלען זיינען ניט די מאזלען, וואָס הערשען אין דייטשלאַנד, אָדער מאזלען, פון וועלכע דייטשע קינדער ליידען. עס איז אַ בעזונדערע קראנקהייט, וואָס הייסט אויף ענגליש „רובעלאַ“.

דייטשע מאזלען הערשען מעהרסטענס אין קליינע אָדער גרויסע עפּידעמיעס. איינצעלנע פעלע פון דיזער קראנקהייט זיינען אַן אויסנאָמהע.

פון וואָס די קראנקהייט ווערט פּעראורזאכט איז נאָך ניט גענוי בע-וואוסט פונקט ווי אין'ס פאל פון געוועהנליכע מאזלען, אזוי אויך אין דייטשע מאזלען, דענקט מען, דאָס די קראנקהייט ווערט פּעראורזאכט פון אַ בע-שטימטען סאָרט מיקראָבען. אָבער ביז יעצט איז נאָך ניט געלונגען דיזע מיקראָבען אויכצוגעפינען.

אויך אין דער אַרט און ווייזע ווי אזוי דיזע קראנקהייט פּערשפּרייט זיך איז זי עהנליך צו מאזלען. דירעקטע בעריהרונג מיט'ן קראנקען, אָדער מיט די זאכען, קליידער, וועש א. ז. וו., וואָס דער קראנקער בעריהרט, העלפּט צו פּערשפּרייטען דייטשע מאזלען פון איין פּערזאָן צום אַנדערען.

פון דייטשע מאזלען ליידען מעהרסטענס קליינע קינדער (נאָר יונגע בייבים זיינען, ווי עס שיינט, בעשיצט געגען דיזער קראנקהייט), אָבער אויך גרעסערע קינדער און ערוואַקסענע מענשען זיינען ניט בעוואָרענט געגען דער קראנקהייט.

די קרבנות פון דיזער קראנקהייט זיינען מעהרסטענס אַרימע לייט און דאָס קען ערקלערט ווערען דערמיט, וואָס די ווידערשטאַנדס-קראַפט ביי דיזע מענשען איז פּיעל קלענער ווי ביי די רייכערע גוט-געענהרטע פּערזאָנען.

האָט קיין רעכט נישט צו שטעלען דאָס לעבען פון אייער קינד און פון די שכנישע קינדער אין אזא געפאָהר, ווען איהר קענט די געפאָהר לייכט פערמיידען.

פיעלע עלטערן ווילען נישט ליידען ווען די „באָאָרד אָוו העלטה“ (גער-זונדהייט פערוואַלטונג) קלעפט אַרויף אויף זייער טיר אַ צעטעל, דאָס אין הויז געפינט זיך אַ פאַל פון מאָזלען און זוכען דאָס אויסצומיידען ווי לאַנג נאָר זיי קענען. פיעלע ווילען זאָגן נישט רופען קיין דאָקטאָר צום קראַנקען קינד אויס מורא דער דאָקטאָר זאָל נישט מעלדען וועגען דעם דער „באָאָרד אָוו העלטה“.

דיזע עלטערן שטעלען אין געפאָהר נישט נאָר דאָס געזונד פון זייער אייגען קינד, נאָר אויך דאָס געזונד פון פיעלע אנדערע קינדער, ווייל זיי ער-לויבען אנדערע קינדער זיך אָנשטעקען מיט די מאָזלען פון זייער אייגען קינד. מאָזלען איז אַ לייכטע קינדער-קראַנקהייט, וואָס קען אין געוויסע פעלע ווערען אַ גאַנץ ערנסטע קראַנקהייט. איבערהויפט איז עס אַ קראַנקהייט, וואָס מאַכט דעם קינד עמפּינדליך צו אנדערע, פיעלע ערנסטערע קראַנק-הייטען. עס איז דאָרום אַ הימעלשרייענדער פערברעכען אויסצוזעצען איי-גענע אָדער פרעמדע קינדער צו אזא געפאָהר.

דאָס קינד דאַרף געהאַלטען ווערען אין אַ ריינעם לופטיגען צימער. אויב עס קען נישט פערטראָגען די שיין דאַרף דאָס צימער זיין האַלב־דונקעל, אָדער, אויב עס איז אַן ערוואַקסען קינד, וואָס קען טראָגען דונקעלע בריִלען, איז גלייכער, דאָס אין צימער זאָל זיין ליכטיג און דאָס קינד זאָל טראָגען דונקעלע בריִלען. דאָס קינד דאַרף זיין אָפּגעזונדערט פון אַלע אנדערע קינדער און אויף פון ערוואַקסענע מענשען אזוי פיעל ווי מעגליך. דיזע אָפּ־געזונדערטקייט דאַרף דויערען אַ דריי וואָכען צייט. אונטער דער צייט דאַרף דאָס קראַנקע קינד געהאַלטען ווערען זעהר ריין. ווען עס נישט אָדער הוסט דאַרף מען אויפֿנעהמען אויף אַ שטיקעל מערליע די פייכטקייט, וואָס קומט אַרויס פון קינד'ס נאָז אָדער מויל און עס גלייך פערברענען. דאָס זעלבע דאַרף געטאָן ווערען מיט די שטיקלאך וואַטע, מיט וועלכע מען רייניגט דער קינד'ס נאָז אָדער מויל.

ליידער איז נאָך נישטאָ קיין בעשטימטעס מיטעל געגען די מאָזלען־קראַנקהייט. די קראַנקהייט דויערט געווענהליך איהר בעשטימטע צייט. אַ גענימער דאָקטאָר קען אָבער פערלייכטערן די אונאַנגענעהמליכקייטען, וואָס דאָס קינד ליידעט און קען אין פיעלע פעלע פעהריטען עס זאָלען זיך נישט ענטוויקלען ערנסטע פאָלגען.

לונגען־ענטצינדונג, אַן ערנסטע ענטצינדונג פון די קישקעס, אַן אויער־ענטצינדונג, אויגען־ענטצינדונג און האַלז־קראַנקהייטען „וואַרפען זיך אָפט צו" אין פערלויף פון מאָזלען. האַרץ־קראַנקהייט איז נישט קיין זעלטענער גאַסט און אין פיעלע, נאָר פיעלע פעלע בלייבט דאָס קינד מיט שוואַכע לונגן־גען און אַ שוואַך האַרץ אויף זיין גאַנצען לעבען.

האַלט דאָס קינד אין בעט די גאַנצע צייט פון דער קראַנקהייט אונגעאַכטעט אויף דעם ווי לייכט די קראַנקהייט זאָל נישט זיין, ווייל נאָך ווען דאָס קינד ליגט צו בעט די גאַנצע צייט פון דער קראַנקהייט און איז אונטער דער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר, קען מען פערמיידען די ערנסטע פאָל־גען פון מאָזלען.

אַכטעט נישט אויף די פריינדליכע עצות פון גוטע שכנות, וואָס וועלען אייך פאַרשלאָגען באַבסקע רפואות. די באַבסקע רפואות פלעגען טאַקע געברויכט ווערען אַמאָליגע יאָהרען און טויזענדע קינדער זיינען טאַקע לעבען געבליבען. . . . טראָץ דיזע רפואות. אין יענער צייט פלעגען טויזענדע קינדער שטאַרבען אין מאָזלען־עפידעמיעס און צעהנדליגע טויזענדע פלע־גען בלייבען קאַליקעס מיט שוואַכע הערצער און שוואַכע לונגען. איהר

אָבער אפילו די, וואָס וועלען איבערלעזענדיג דיזע בעשרייבונג ווע-
נען מאָזלען, איינזעהען ווי ערנסט דיזע קראַנקהייט איז און וועלען בעשלי-
סען, דאָס עס לוינט זיך איינצוהיטען די קינדער פון מאָזלען, וועלען אויך
האָבען אַ שווערע אויפגאָבע, ווייל אונטער די יעצטיגע אומשטענדען איז
עס זעהר שווער איינצוהיטען אַ קינד פון אַנשטעקען זיך מיט מאָזלען פון
אַנדערע קינדער.

די אַנשטעקענדרסטע פּעריאָדע פון מאָזלען איז איידער די מאָזלען „שי-
טען זיך אויס“ אויף'ן קערפּער. אין דיזער צייט, ווי שוין געזאָגט, ליידעט
דאָס קינד בלויז פון אַ „פּערקעלטונג“, און מען היט זיך ניט געגען דעם.
אָבער וויסענדיג, אז די „פּערקעלטונג“ קען זיין די אַנפאַנגס־שטופּע פון
מאָזלען, דאַרף יעדע מוטער אויסהיטען איהרע קינדער פון קומען אין נאָהענ-
טע בעריהרונג מיט קינדער, וואָס ליידען פון פּערקעלטונג.

ביי ערוואַקסענע קינדער איז מאָזלען געוועהנליך אַ לייכטע קראַנק-
הייט, אָבער ביי די יונגע קינדער ביז צוויי דריי יאָהר אַלט איז מאָזלען אַ
זעהר געפּעהרליכע קראַנקהייט. די מעהרסטע קרבנות פון מאָזלען זיינען
קינדער אינגער פון צוויי יאָהר.

אויב איהר ווערט געוואָהר, דאָס אין אַ געוויסען הויז מאָזעלט אַ קינד,
מיידעט אויס יענער הויז. איהר טאָרט ניט לאָזען אייערע קינדער זיך געהן
שפּילען אין יענער הויז און אַליין מעגט איהר אויך געהן אַהין וואָס וועניגער.
אויב די מוטער פון דעם קראַנקען קינד האָט אזוי וועניג שכל, דאָס זי וועט
ברוגז ווערען אויף איהר פאַר ווייכען איהר הויז, מעגט איהר פּערגינען איהר
דעם רוגז. אייער קינד'ס געזונד דאַרף זיין ביי איהר מייערער ווי דער
שכנח'ס פריינדשאַפט.

וואס צו טאן ווען א קינד מאזעלט.

ווען אַ קינד קריגט אַ „קאַלד“ (פּערקעלטונג), הוסט און ניסט און
פיהלט זיך עטוואָס ניט מיט אַלעמען, דאַרף מען עס גלייך לעגען צו בעט
אין אַ לופטיגען צימער. גיט דעם קינד אַ דאָזע קאָסטאַר-אויף, קיינע פילען,
טשאַקאָלאַדקעס אָדער לאַקסעס, וואָס ווערען אזוי פיל געלויבט דורך
רעקלאַמעס און אַדווערטייזמענטס.

אויב דאָס קינד בעסערט זיך ניט אין גיכען אָדער אַנשטאַט צו פיהלען
בעסער פיהלט עס דעם צווייטען טאָג נאָך ערגער, שיקט גלייך רופען אַ
דאָקטאָר.

פיעל שטארקער ווי אין א געוועהנליכען פאל פון מאָזלען. צייטענווייז זיינען די מאָזלען און אלע אנדערע סמנים פון דער קראנקהייט גאנץ שוואַך, נאָר, אויב מען ערלויבט דאָס קינד פריי אַרומצולויפֿען, ענטוויקעלט זיך אַן ערנסטע קראנקהייט.

אין אויסנאָהם פֿעלע, ווען די מאָזלען פון אַ לייכטען פאל פון דער קראנקהייט פֿערשווינדען, פֿיהלט זיך דאָס קינד שטארק ערשעפט, און די מאָזלען קומען צוריק אין אַ פיעל ערנסטערע פאָרמע.

דער רעזולטאט פון דער קראנקהייט.

אין געוועהנליכע פֿעלע איז דער רעזולטאט פון די מאָזלען אַ גאנץ גוטער. דאָס קינד ווערט פאָלשטענדיג געזונד און עס בלייבען איהם קיינע נאָכוועהענישע. אָפטמאָל אָבער, ספּעציעל ווען מען גיט ניט גענוג אַכטונג אויף'ן קינד, וואָרפען זיך צו פיעלע ערנסטע קראנקהייטען, וואָס קענען קאָסטען דעם קינד'ס לעבען אָדער אָפּשוואַכען זיין געזונד אויף שטענדיג.

אַ שטיקעל גליק איז נאָך, וואָס מאָזלען האָט מען נאָר איין מאָל. אין פֿערלויף פון דער קראנקהייט אַרבייט דער קערפּער אויס אַ געוויכען געגען גיפט, וואָס פֿערניכטעט דעם גיפט פון די מאָזלען מיטקראַכען. דיזער געגען גיפט פֿערבלייבט אין קערפּער אויף'ן גאנצען לעבען.

די וואָס האָבען אין פֿערלויף פון זייערע קינדער יאָהרען געליטען פון מאָזלען, זיינען דאָרום באַוואָרענט ניט צו מאָזלען נאָך אַמאָל, וועהרענד די, וואָס האָבען אין זייערע קינדער יאָהרען ניט געמאָזעלט, פאַסירט מאַנכעס מאָל, דאָס זיי מאָזלען, ווען זיי זיינען שוין ערוואַקסענע מענשען.

זיי אויסצוהיטען קינדער פון מאָזלען.

מאָזלען איז איינע פון די שווערסטע קראנקהייטען צו פֿערהיטען. דאָס איז ערשטענס דערפאַר, וואָס דאָס איז די אַנשטעקענדסטע פון אלע קראנקהייטען, צווייטענס איז קיין מענש ניט בעוואָרענט פון דער נאָמור געגען דיזער קראנקהייט, דריטענס היט מען זיך ניט געגען מאָזלען ווי געגען אנדערע אַנשטעקענדע קראנקהייטען, ווייל, ווי מיר האָבען שוין ערקלערט, דענקען די מעהרסטע מענשען, דאָס מאָזלען איז אונפֿערמידליך און זיי פֿרוכירען גאָר ניט איינצוהיטען זייערע קינדער.

קינד אין גאנצען ניט זעהען און דאָס פנים איז אזוי געשוואַלען, דאָס אלע געזיכטסציגע ווערען ווי אָפּגעווישט.

די אונגעקוועמליכקייט פון קינד איז דאָ זעהר גרויס. די הויט ברענט און בייסט, פון נאָז און פון די אויערען רינט, א שטארקער הוסט מוטשעט דאָס קינד און לאָזט עס ניט רוהען. די אויגען זיינען רויט, א געריכטע מאַטעריעדיגע פליכטיגקייט פילט אָן די אויגען און קלעפט צו די וויעס אזוי, אַז דאָס קינד קען די אויגען ניט עפענען.

אין א מילדען פאל פאנגען אָן די מאָזלען צו פערשווינדען דעם דריטען אָדער דעם פערטען טאָג נאָך דעם, ווי זיי האָבען זיך בעוויזען. זיי פערשווינדען אין דער זעלבער אָרדנונג, אין וועלכער זיי האָבען זיך בעוויזען. דאָס הייסט, צוערשט פון שטערען, נאכהער פון נאָקען, געזיכט, ברוסט, פליי-צע, הענט, בויך און פיס.

די הויט פאנגט זיך אָן צו שוילען אין פיינע קליינע שטיקעלאַך, עהר-ליך צו קליינע און מיט דעם שוילען פון דער הויט פאנגען ביסלעכווייז אָן צו פערשווינדען די סמנים פון דער קראַנקהייט.

אויב אלעס געהט אָן אין אָרדנונג, ענדיגט זיך דאָס שוילען פון דער הויט אין דריי וואָכען צייט און דאָס קינד ווערט ווידער געזונט.

די מעהרסטע פעלע פון מאָזלען פאסירען אויף דיזען אופן און אין מעהרסטע פעלע ענדיגט זיך די קראַנקהייט אָהן ערנסטע פאָלגען. פאראן אָבער אויך אויסנאָהמען.

פערשיידענע פארמען פון מאזלען.

עס זיינען פאראן פעלע, וואו די מאָזלען קומען פלוצלינג מיט א שטארקען פיבער און אין פערלויף פון אייניגע שטונדען צייט צייגט דאָס קינד אלע סמנים פון אַן ערנסטע קראַנקהייט. אין אזעלכע פעלע קריגט דאָס קינד גלייך א שטארקען פיבער און צוזאמען מיט דער היץ ערשיינען אויך די מאָזלען אויף גאנצען קערפער.

עס זיינען אויך דאָ פעלע פון מאָזלען, וואו די פריסטשיקלאַך זיינען ווי מיט בלוט אָנגעגאָסען. אין אזא פאל איז דאָס קינד'ס לעבען אין גרויס געפאָהר.

אין מאַנכע זעהר ערנסטע פעלע ערשיינען די מאָזלען זעהר שפעט און זיינען ניט פיעל. אלע אנדערע סמנים פון דער קראַנקהייט זיינען אָבער

האָט דער ערשטער געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון די דאָקטוירים אויף דיזען, כמעט זיכערען סמן פון מאָזלען און דערפאר טאקע רופט מען דיזע פריסטשיקלאך אויף דר. קאפליק'ס נאָמען.

דאָס קינד אין דיזער צייט פערלירט דעם אָפעטיט. עס בעקלאָגט זיך אויף שמערצען אין רוקען, די אויגען שמארצען און אין פיעלע פעלע קען דאָס קינד ניט פערליידען די שיין און עס זוכט אַ דונקעלען פלאַץ.

אונגעפעהר אויף'ן צוועלפטען אָדער דרייצעהנטען טאָג נאָך דעם, ווי דאָס קינד האָט זיך אָנגעשטעקט מיט דער קראַנקהייט, פאָנגט עס אָן צו האָבן בען פיבער. די ערשטע דריי טעג איז דער פיבער ניט זעהר גרויס, אָבער אויף'ן דריטען טאָג, ווען די מאָזלען פאָנגען זיך אָן צו בעווייזען שטייגט דער פיבער זעהר שנעל.

אזוי לאָנג ווי מאָזלען האַלטען זיך אין בעווייזען, איידער זיי האָבען זיך „אויסגעשיט" איבער'ן גאנצען קערפער, האַלט די טעמפּעראַטור פון קינד אין איין שטייגען. דאָס דויערט געוועהנליך דריי טעג צייט. אויף'ן דריטען טאָג נאָך דעם, ווי די מאָזלען האָבען זיך אָנגעפאָנגען צו בעווייזען, איז שוין דער גאנצער קערפער בערעקט מיט זיי און די היץ פאַלט דאָן זעהר שנעל.

די מאָזלען.

די מאָזלען בעווייזען זיך צוערשט אויף'ן פנים, אויף דער ליניע, וואו די האָר פאָנגען זיך אָן, אויף'ן שטערען, נאָכהער הינטער די אויערען און אויף'ן נאָסען. ווי קליינע פינטעלאַך זעהען די מאָזלען דאָן אויס, יעדעס פון זיי עהנליך צו אַ פליגען־ביס.

אין אייניגע שטונדען אַרום איז דאָס גאנצע געזיכט און דער האַלץ בערעקט מיט דיזע רויטע פינטעלאַך. אין פערלויף פון די נעקסטע צוויי טעג צייט שפּראַצען די מאָזלען אַרויס אויף דער ברוסט, פלייצע, די הענט, בויך, פיס און דאָן בערעקען זיי דעם גאנצען קערפער.

די רויטע פינטעלאַך, וואָס זיינען אין אָנפאַנג עהנליך צו פליגען־ביסען, ווערען פּערוואַנדעלט אין קליינע פריסטשיקלאַך. מאַנכע פלעצער פון דער הויט זיינען פריי פון זיי. אויף אַנדערע טיילען פון דער הויט גיכען זיך די פריסטשיקלאַך צוזאַמען אין האַלב־רונדע געשוואָלענע פלעצער. אויף מאַנכע שטעלען פון קערפער איז די געשוואָלענע גאנץ היבש. אונטער די אויגען ווערט ווי אָנגעשוואָלען, און ווען די מאָזלען זיינען זעהר שטאַרק קען דאָס

עס איז אויך מעגליך, דאָס די מאָזלען־מיקראָבען, וואָס דער קראַנקער קינד הוסט אָדער ניסט אַרויס, פאַלען אויף די אַרומיגע זאַכען, וואָס געפינען זיך אין קראַנקען צימער און די קינדער, וואָס קומען אין בעריהרונג מיט דיזע זאַכען, שטעקען זיך פון זיי אָן מיט דער קראַנקהייט.

די סימנים פון דער קראַנקהייט.

ווען דאָס קינד שטעקט זיך אָן מיט די מיקראָבען פון מאָזלען דויערט עס געוועהנליך צוויי וואָכען צייט איידער די ערשטע סימנים פון דער קראַנק-הייט בעווייזען זיך. אין פערלויף פון דיזער צייט פערמעהרען זיך די באַ-צילען און פראָדוצירען זייערע גיפטען. ווען זיי האָבען שוין אָנגעקליבען א געניגענדע אַרמעע אָדער האָבען שוין פראָדוצירט גענוג גיפט, פאָנגט דאָס קינד אָן צו ליידען.

אין מאַנכע פּעלע פיהלען זיך די קינדער ניט קראַנק אין דיזע צוויי וואָכען. זיי פיהלען בלויז עטוואָס אונוואויל, אָבער זיי זענען פאַרט זיך צו שפילען מיט די אַנדערע קינדער, געהען אין סקול (שוהלע) און פערבריינגען זייער צייט פונקט ווי פריהער, ביז די מאָזלען בעווייזען זיך.

אין פערלויף פון דיזער צייט איז דאָס קינד געווען א געהענדער קוואַל פון מאָזלען און האָט אָנגעשטעקט יעדעס קינד, מיט וועלכעס עס איז געקומען אין בעריהרונג. דערמיט ערקלערט זיך דער פאָקט, וואָס אזוי פיעל קינדער ליידען פון מאָזלען. עס איז כמעט אונמעגליך פאַר א קינד, וואָס קומט אין בעריהרונג מיט הונדערטע אַנדערע קינדער אין סקול (שוהלע) און אין גאָס, צו זיין זיכער פון בעגעגענען זיך מיט א קינד אין די ערשטע שטורפּען פון מאָזלען.

ניט אין אַלע פּעלע קומט די קראַנקהייט אזוי שטיל און אונבעמערקט. אין די מעהרסטע פעהלע ליידעט דאָס קינד פריהער פון א „שטאַרקע פער-קיהלונג“, דער קאָפּ טוט וועה, פון די אויגען און פון נאָז רינט. אין האַלז טוט וועה און א שטאַרקער הוסט מאַטערט דאָס קינד אזוי, דאָס עס פיהרט אָפּט צו ברעכען.

א פאָרזיכטיגע אונטערזוכונג פון קינד'ס מויל וועט צייגען, דאָס אויף דער אינערליכער הויט פון די באַקען געגען איבער די באַק-צייהן געפינען זיך קלייניקע בלויליך־ווייסע פריסטשיקלאַך.

דיזע בלויליך־ווייסע פריסטשיקלאַך בעווייזען זיך געוועהנליך אייניגע טעג פאַר דעם אויסשיט פון די מאָזלען אויף'ן קינד'ס קערפער. דר. קאָפּליק

אויך א סך אין פערשפרייטען מאָזלען עפירעמיעס, ווייל די מוטערס האָל-טען ניט פאר ראַטמאַס שטרענג אָפצוהיטען זייערע קינדער און אַכטונג גע-בען זיי זאָלען ניט קומען אין נאָהענטער בעריהרונג מיט קינדער, וואָס מאָזלען.

אין דער אמת'ן איז מאָזלען א זעהר ערנסטע קראַנקהייט. אין דער צאָהל קראַנקע איז זי די ווייט פערשפרייטסטע פון אלע קינדער-קראַנקהיי-טען. העכער דרייצעהן טויזענד קינדער שטאַרבען אין אמעריקא יעדען יאָהר פון מאָזלען און א גרויכע צאָהל פון די, וואָס בלייבען לעבען, קריגען אַלס אַנדענקונג פון דיזער לייכטער קינדער-קראַנקהייט ערנסטע קראַנקהייטען, וואָס רופען זיך אָפּ אין די שפּעטערע יאָהרען, ווי האַרץ-קראַנקהייט, לונגען-קראַנקהייט, נירען-קראַנקהייט א. ז. וו.

אויך ערוואַקסענע מענשען ליידען פון מאָזלען, און ביי ערוואַקסענע מענשען איז די קראַנקהייט פיעל ערנסטער, און פיעל אָפטער לעבענס-גע-פעהרליך ווי ביי קינדער.

די אורזאכע פון מאזלען.

די דירעקטע אורזאכע פון מאָזלען איז נאָך אַלץ ניט בעשטימט, אָב-וואָהל אַזוי פיעל קינדער ליידען פון דיזער קראַנקהייט, און אונזעהליגע פערזונען זיינען שוין געמאַכט געוואָרען צו ענטדעקען דעם הויפט-שולדיגען אין דיזער קינדער-קראַנקהייט. עס איז שוין אָבער כמעט ווי זיכער, דאָס מאָזלען ווערט פאַראורזאכט פון געוויסע מיקראָבען, וואָס זיינען אַזוי קליין, דאָס מיט די שטאַרקסטע מיקראָסקאָפּען איז נאָך ניט געלונגען זיי צו זעהן.

ווי אזוי די קראנקהייט פערשפרייט זיך.

די מיקראָבען, וואָס פּעראורזאכען מאָזלען, פערשפרייטען זיך, ווי עס שיינט דורך דער לופט. עס איז גענוג פאַר א קינד, וואָס האָט נאָך ניט געמאַזעלט צו זיין אין איין צימער מיט א קינד, וואָס מאָזעלט, און זיך אָב-שטעקען מיט דער קראַנקהייט. אין א צייט פון א מאָזלען-עפירעמיע איז גענוג אַריינצובריינגען א קינד, וואָס מאָזעלט, אין א האַספּיטאַל אויף בלוז אייניגע שטונדען, און די מעהרסטע קינדער, וואָס געפינען זיך אין דעם זעלבען צימער מיט'ן קראַנקען קינד. אפילו די, וואָס זיינען ניט צוגעקומען נאָהענט צום קראַנקען קינד, ווערען אויך קראַנק אויף מאָזלען.

מאזלען.

וואָס די קראַנקהייט איז — ווי אזוי זי ווערט פּעראַורזאָכט — די סמנים פון מאַזלען — די געפאָהר פון מאַזלען פאַר'ן קראַנקען — ווי אויסצוהייטען קינדער פון קריגען די קראַנקהייט — וואָס צו טאָן ווען אַ קינד מאַזעלט.

צווישען די פיעלע אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, וואָס פלאַגען אונזע-רע קינדער-יאָהרען, פאַרנעהמט מאַזלען דעם אויבען אָן. מאַזלען איז אַן עפידעמישע זעהר אַנשטעקענדע קראַנקהייט, וואָס זעהר וועניג קינדער מיידען אויס. אזוי ווייט פערשפרייט איז דיווע קראַנק-הייט, דאָס דער גרויסער עולם, ספּעציעל די פרויען, האָבען זיך איינגערעדט, דאָס עס איז אַן אונפערמיידליכע קריינק און עס איז אונמעגליך איינצו-היטען אַ קינד פון מאַזלען. וואָס שנעלער אַ קינד „קומט איבער די מאַזלען“ אַלץ בעסער איז פאַר'ן קינד, גלויבען אונזערע מאַמעס און באַבעס, און ווען איין קינד אין אַ פאַמיליע מאַזעלט וואָרגט שוין די טרייע מאַמע דאָפּיר, דאָס אויך די אַנדערע קינדער זאָלען זיך אָננעהמען און וואָס שנעלער אָפּ-פטר'ן דיזע „אונפאַרמיידליכע“ חולאַת.

דיזע איינרעדעניש איז אַ זעהר געפעהרליכע. עס איז פונקט אזוי נאָ-ריש צו גלויבען, דאָס אַ קינד מוז מאַזלען, ווי עס איז נאָריש צו בעהויפטען, דאָס יעדער מענש, וואָס געהט אויף אַ גליטשיגען פלאַץ, מוז פאַלען און זיך בעשעדיגען, און דאָרום וואָס שנעלער מען פאַלט אויף אַ גליטשיגען וועג איז אַלץ בעסער.

אזוי פיעל קינדער ליידען פון מאַזלען פשוט דערפאַר, וואָס עס איז כמעט אונמעגליך צו דערקענען די קראַנקהייט פריה גענוג צו פעהיטען, אַז דאָס קראַנקע קינד זאָל ניט אַנשטעקען אַנדערע קינדער מיט דיזער קראַנק-הייט. די איינרעדעניש, דאָס מאַזלען איז אַ לייכטע קראַנקהייט, העלפט

פּעראורזאכען אונז קראַנקהייטען, פּערניכטען אויך די קראַנקהייט זעלבסט
און זוכען צוריק אויפבויען דאָס געזונט פון'ם קערפּער. אַלעס וואָס מיר
דאַרפּען איז העלפּען אונזער קערפּער אין'ם קאַמף געגען זיינע שונאים,
אייהם געבען אַלעס אין וואָס ער נויטיגט זיך און דאָס איברייגע וועט ער
שוין אַליין בעזאָרגען.

דער מענש פאנגט זיך אָן צו ערהאַלען. אין'ם בלוט פון אזא קראנקען בליי-
בען די רעזערוו-אַרמעען מאָביליזירט און ווען די מיקראָבען פון דער זעלבער
קראנקהייט כאַפּען זיך נאָך אַמאָל אַריין אין דיזען קערפער, טרעפּען זיי אזא
ווידערשטאַנד, דאָס זיי קענען זיך לאַנג ניט האַלטען. דאָס פאַסירט אין פאַל
פון פּאָקען, סקאַרלעט פיבער, שאַרלאַך, געלען פיבער, מאָזלען, טיפּויד,
און אנדערע קראנקהייטען, דערפאַר טאַקע קען אַ מענש מעהר ווי איין מאָל
ניט ליידען פון דיזע קראנקהייטען.

עס זיינען דאָ אָבער אזעלכע קראנקהייטען, וואָס אַפילו ווען דער קער-
פער געווינט די מלחמה ווערט אויך די אַרמעע אזוי אָפּגעשוואַכט, דאָס עס
איז זעהר לייכט פאַר די זעלבע באַצילען צו אַטאַקירען דעם זעלבען פער-
זאָן נאָך אַ מאָל. אזעלכע קראנקהייטען זיינען אינפּלוענצא און לונגען-ענט-
צינדונג.

פאַראַנען געוויסע ראַסען, חיות און מענשען, אויף וועלען געוויסע
מיקראָבען האָבען קיין אינפּלוס ניט. די ניגערס, צום ביישפּיל, ליידען ניט
פון געלען פיבער און ניט פון מאַלעריע. יאַפּאַנעזער און כינעזער ליידען
ניט פון סקאַרלעט פיבער. ווייסע ראַטען ליידען ניט פון דיפּטעריע. דאָס
איז דערפאַר, וואָס די צעלען אין די קערפערס פון דיזע מענשען און חיות
פערניכטען די מיקראָבען פון די אויבען-דערמאָהנטע קראנקהייטען און לאָז-
זען זיי זיך ניט ענטוויקלען.

אין אַלגעמיין אָבער וואָס שטאַרקער און געזונטער עס איז דער קער-
פער אַלץ קרעפטיגער איז זיין פערטיידיגונגס-אַרמעע און אַלץ לייכטער איז
איהם צו בעקעמפּען יעדען סאָרט שונא. דער זעלבער שונא, וואָס קען ניט
ביקומען אַ געזונטען מענשען וועט אָבער לייכט בייקומען אַ שוואַכען,
אָדער דעם זעלבען מענשען, ווען ער איז אָפּגעשוואַכט.

דיזע אַלגעמיינע בעטראַכטונג וועגען אנשטעקענדע קראנקהייטען איז
געשריבען געוואָרען מיט דעם צוועק צו ציהען די אויפמערקזאַמקייט פון לע-
זער צום שטענדיגען קאַמף, וואָס אונזער קערפער האָט אָנצופיהרען אום צו
פערהיטען אונז פון קראנקהייטען און ווי וויכטיג עס איז דאָרום אויפצו-
האַלטען דאָס געזונד פון'ם קערפער אום ער זאָל קענען ערפאָלגרייך אָנפיה-
רען דיזען קאַמף.

נאָך אַלעמען איז די נאָטור זעלבסט דער בעסטער רופּא. די זעלבע
אַרמעע פון קערפער, וואָס זוכט צו בעקעמפּען די מיקראָבען איידער זיי

קערפער־צעלען ליידען, זיי קענען זיך ניט ספראווען מיט'ן שונא און זיי שיקען נאָך די רעזערוו־ארמעע.

די רעזערוו־ארמעע בעשטעהט פון די ווייסע קייקעלאַך, וואָס געפינען זיך אין אונזער בלוט. אין געוועהנליכע צייטען שווימען אַרום אַ פינף־זעקס טויזענד פון זיי אין יעדען טראָפען בלוט. ווען עס קומט אָבער אזא נויט־רוף פארמעהרען זיי זיך. וואָס גרעכער דער נויט אלץ מעהר סאָלדאטען יאווען זיך. איינציגווייז רוקען זיי זיך אַרויס דורך די ווענט פון די בלוט־רעהרען און פערזאמלען זיך אַרום דעם פלאַץ, וואו די מיקראָבען געפינען זיך. מיט זייערע קערפערס פאַרמירען דיזע ווייסע סאָלדאטען אַ סאָרט פעסטונג אַרום דעם פלאַץ צו זיין זיכער, אז דער שונא וועט ניט קענען געהן ווייטער, דאן פאנגען זיי אָן צו אַטאָקירען די מיקראָבען.

און דער קאמף איז אַ העכסט אינטערעסאַנטער. צוערשט באַמבאַר־דירען דעם קערפער'ס ווייסע סאָלדאטען דעם שונא מיט אַזעלכע גיפטיגע באַמבעס ("אַפּסאָנימס"), וואָס בעטויבען די מיקראָבען, דאן שטורמען זיי דעם שונא'ס פּאָזיציעס און פרעסען אויף די מיקראָבען.

אויב דיזע רעזערוו־ארמעע איז אַ שטארקע, דאָס הייסט אויב דער מענש איז קערפערליך שטארק און גוט גענעהרט דאן ווערען די מיקראָבען פערניכטעט, דער קערפער ווערט ניט קראַנק און דער מענש ווייס גאָר ניט, דאָס ער איז גערעטעט געוואָרען פון אַ געפּאַהר. אויב דער מענש איז אָבער אָפּגעשוואַכט זיינען זיינע ווייסע סאָלדאטען מאַכטלאָז. אָנשטאָט צו בע־קעמפען דעם שונא ווערען זיי אַליין בעקעמפט. דער רעזולטאַט איז, דאָס די מיקראָבען פערשפרייטען זיך און דער מענש ווערט ערנסט קראַנק.

אין'ם קאמף גענען די מיקראָבען האָט דער קערפער אויף אַ צווייטע רעזערוו־ארמעע. ווערענד די ווייסע סאָלדאטען רינגלען אַרום דעם שונא און זוכען איהם צו דערשטיקען אָדער אויפצופרעסען אַרבייטען די אַנדערע צעלען פון קערפער אויס אַ געגען־גיפט צו בעקעמפען דעם גיפט, וואָס די מיקראָבען שאַפען. דיזער געגען־גיפט שווימט אַרום אין בלוט און בעזוכט יעדע צעלע, און וואו ער טרעפט אויף'ן וועג דעם גיפט פון די מיקראָבען פערניכטעט ער איהם.

אין די מעהרסטע פעלע געלינגט עס דעם קערפער, נאָך אַ קורצען אָדער לאַנגען קאמף — נאָך אַ קורצער אָדער לאַנגער קראַנקהייט — צו בעזיגען די מיקראָבען און זייער גיפט. די קראַנקהייט געהט דאן פאַראיבער און

ווי אזוי אונזער קערפער בעשיצט זיך געגען אנשטעקענדע קראנקהייטען. 9

דיזע אלע טויערען, וואָס פיהרען צו אונזער קערפער ווערען אָבער בע-
וואַכט. די אינערליכע הויט פון דער נאָז און האַלז איז בעדעקט מיט די-
נענקע הערעלאַך, וואָס דינען צו פּערהאַלטען די אונגעווינשטע געסט. וואָס
מיר אָטהעמען איין. די שליים-הויט פון אונזער נאָז פּראָדוצירט אַ דיקע
פליסיגקייט, אין וועלכע דער שטויב און מיקראָבען ווערען פּערהאַלטען,
בלייבען שטעקען און ווערען נאָכהער אַרויסגעשליידערט. די מיקראָבען,
וועלכע עס געלינגט פּערביי צו'גנב'ענען זיך דיזע וועכטער, ווערען געטויטעט
אין מאַגען פון די זויערע שטאָפּען (עסידס), וואָס געפינען זיך דאָרטען.

אונזערע געשלעכטס-אָרגאַנען זיינען ניט אזוי פיעל אויסגעזעצט דער
געפאָהר פון אלערליי מיקראָבען און דערפאַר זיינען זיי וועניגער בעוואַכט.
צווישען ציוויליזירטע מענשען זיינען דיזע אָרגאַנען אויסגעזעצט דעם גע-
פאָהר פון בלוז אייניגע סאָרטען מיקראָבען, וועלכע האָבען געבראַכט דערצו,
אַז דאָס וואָרט „סיפּיליאַציע“ זאָל ווערען אַ ביי-נאָמען צום וואָרט צי-
וויליאַציע.

וואָס פאַסירט מיט די מיקראָבען נאָך דעם, ווי זיי געלינגט זיך אַרייַן-
צורייסען אין'ס קערפער?

אום צו האָבען אַ קלאָרען בעגריף וועגען דעם וואָס עס קומט דאָן
פאַר אין קערפער, לאָ'מיר זיך נאָך אַ מאָל ווענדען צו אונזער ביישפּיל פון
אַ שטאָרט, וואָס איז אַרומגערינגעלט מיט אַ שטאַרקען מויער און איז בע-
לאַגערט פון אַ שונא.

אזוי לאַנג ווי דער שונא איז אויסערן מויער פיהרען דעם קאַמף אָן
די סאָלדאַטען, וואָס שטעהען ביי די טויערען. אויף זיי ליגט די פליכט ניט
דורכצולאָזען דעם שונא אין שטאָרט אַריין. קוים אָבער געלינגט עס דעם
שונא זיך דורכצורייסען דורך די טויערען געהמט די אינערליכע אַרמעע אויף
דעם קאַמף.

דאָס זעלבע איז דער פאַל מיט אונזער קערפער. אזוי שנעל ווי די
מיקראָבען רייסען זיך אַריין אין'ס קערפער פאנגען די אינערליכע צעלען
פון קערפער אָן דעם קאַמף. צוערשט קומען די צעלען אין דער נאָכבאַר-
שאַפט, וואו די מיקראָבען זיינען. די צעלען פאנגען פשוט אָן אויפצופּרעסען
די אונגעבעטענע שעדליכע געסט. אויב די מיקראָבען זיינען וועניג אין צאָהל
ווערען זיי טאַקע פּערגיכטעט. געוועהנליך קומען אָבער די מיקראָבען אין
אַזאַ גרויסער צאָהל, און זיי פאַרמעהרען זיך אזוי שנעל, דאָס די ערשטע

אמאליגע יאָהרען, ווען די איינוואוינער פון א שטאָרט האָבען זיך גע-
וואָלט בעוואָרענען געגען אן איבערפאל פון א שונא, האָבען זיי אויסגעבויט
א שטארקע וואַנד אַרום דער שטאָרט. (נאָנץ כינא איז אמאל געווען אַרום
גערינגעלט מיט א וואַנד). בלויז אין אייניגע פלעצער פון דיווער שטארקער
וואַנד זיינען געווען טויערען, דורך וועלכע מען האָט געקענט אַריינקומען
אין שטאָרט, און דיווער טויערען פלעגען שטארק בעוואַכט ווערען. אונזער
קערפער האָט אויך אזא וואַנד, וואָס בעשיצט איהם געגען אן איבערפאל פון
זיינע שונאים, די מיקראָבען. דיווער וואַנט איז אונזער הויט.

דורך דער הויט קענען די מיקראָבען ניט דורכגעהן. ווי א שטארקער
פאנצער רינגעלט די הויט אַרום אונזער קערפער און האַלט צוריק די מי-
קראָבען. קוים אָבער ווערט די הויט צוקראַצט אָדער אויף אירגענד וועלכען
אנדער אופן צושטערט קריגען די באַצילען א פרייען וועג. ווי דעם שונא'ס
סאָלדאטען דורך אַ לאַך אין דער פעסטונג אזוי כאַפּען די באַצילען זיך אַריין
דורך דער ברֹך אין אונזער הויט און פאנגען אן זייער צושטערונגס-אַרבייט.
יעדע אָפּענע וואַנד איז דאָרום א געפאָהר פאַר'ן קערפער, ווייל עס
עפענט אַ פרייען וועג פאַר מיקראָבען, און דאָרום הערען מיר אָפט ווי פון
אן איינפאַכען קראַץ האָט איינער בעקומען בלוט-פערגיפטונג און איז גע-
שטאַרבן.

עס געפינען זיך אָבער אויך אין אונזער הויט נאַטירליכע עפענונגען,
דורך וועלכע מען קען גרייכען די אינערליכע טיילען פון אונזער קערפער.
דיווער עפענונגען קענען פערגליכען ווערען צו די טויערען אין דער פעסטונג,
וואָס רינגעלט אַרום די שטאָרט. און פונקט ווי ביי יענע טויערען פלעגען
שטעהן שומרים, אזוי שטעהען אויך וועכטער ביי די טויערען פון קערפער.
די טויערען וואָס עפענען זיך דורך דער הויט צו די אינערליכע טייל-
לען פון אונזער קערפער, זיינען די נאָז, דאָס מויל, די הינטערשטע טייל פון
שפיין-קאנאַל און די עפענונגען אין אונזערע געשלעכטס-אָרגאַנען.

דורך דער נאָז, און אויך טיילווייז דורך'ן מויל קענען די באַצילען זיך
אַריינכאַפּען אין אונזערע לונגען, אָדער אין די אַנדערע טיילען פון אונזערע
אַטהעמונגס-מעכאַניזם. דורך'ן מויל און האַלז קענען די באַצילען זיך אַריין-
כאַפּען אין אונזער פערדייאונגס-מעכאַניזם, און דורך די געשלעכטס-אָרגאַ-
נען קענען באַצילען זיך אַריינכאַפּען אין אונזער בלוט און צופיהרט ווערען
איבער'ן גאַנצען קערפער, אָדער בלייבען אין די אינערליכע טיילען פון אונ-
זער רעפראָדוקציאָנס-מעכאַניזם.

קראַנק ווערט דער, וועמעכ קערפּער עס איז צו שוואַך זיך צו וועהרען געגען דעם גיפּט פון די מיקראָבען.

וואָס מעהר איינער קומט אין אינטימער בעריהרונג מיט מענשען, וואָס ליידען פון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, וואָס וועניגער ער ווייס ווי אזוי זיך צו היטען געגען די מיקראָבען, וואָס שוואַכער זיין קערפּער איז אויסצוהאַלטען דעם קאַמף מיט די מיקראָבען, אַלץ גרעסער איז די געפּאָהר פאַר איהם זיך אָנצושטעקען מיט אַ קראַנקהייט און אַלץ וועניגער אויסזיכ-טען האָט ער אויף געזונט צו ווערען.

עס עקזיסטירען אויף דער וועלט אזוי פיעל אַנשטעקענדע קראַנקהיי-טען, מיר קומען יעדען טאָג אין בעריהרונג מיט אזוי פיעל מיקראָבען, מיר אָטעמען איין אין די גרויסע שטערט אזוי פיל פאַראַזיטען, דאָס יעדער פון אונז האָט געדאַרפט קראַנק זיין. וואָרום מיר זיינען דאָס ניט האָבען מיר צו פערדאַנקען דער שטענדיגער רעזערוו-אַרמעע, מיט וועלכער אונזער קערפּער בענוצט זיך צו בעקעמפּען זיינע שונאים.

דער קערפּער זעלבסט פיהרט אָן אַ שטענדיגען, אונערמידליכען קאַמף אויפצוהאַלטען אונזער געזונד און אויסצומיידען קראַנקהייטען, און אונזער גאַנצע מעדיצינישע קונסט בעשטעהט אין העלפּען דעם קערפּער אָנצופיה-רען דיזען קאַמף, אָפּשוואַכען די מאַכט פון דעם שונא, ווען דאָס איז נאָר מעגליך, און פערשטאַרקען די קרעפטען, מיט וועלכע דער קערפּער בענוצט זיך אין זיין קריג געגען קראַנקהייטען.

די אַרט און ווייזע ווי אזוי דער קערפּער בעשיצט זיך געגען מיקראָ-בען און ווי אזוי ער בעקעמפט זיי, ווען זיי געלינגט זיך אַריינצורייסען אין אונזער קערפּער, איז אַ זעהר אינטערעסאַנטע און עס לוינט זיך מיט איהר צו בעקענען.

ווי אזוי אונזער קערפּער בעשיצט זיך געגען אַנשטעקענדע קראַנקהייטען.

אום זיך נעהענטער צו בעקענען מיט דער אַרט און ווייזע ווי אזוי אונזער קערפּער פיהרט אָן זיין קאַמף געגען אַנשטעקענדע קראַנקהייטען, לאָמיר זיך פריהער צוקוקען צו דעם, ווי אזוי דער קערפּער בעשיצט זיך, דאָס די מיקראָבען פון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען זאָלען צו איהם ניט קענען צוקומען.

ווען די מיקראָבען כאַפּען זיך שוין יע אַריין אין מענשליכען קער-
פער ווערט דער מענש ניט באַלד קראַנק. עס דויערט געוועהנליך אַ שטיי-
קעל צייט איידער די ערשטע סמנים פון דער קראַנקהייט בעווייזען זיך. דאָס
איז דערפאַר, וואָס די קליינע צאָהל מיקראָבען, וואָס האָבען זיך די ערשטע
אַריינגעכאַפט אין'ם קערפער, זיינען ניט שטאַרק גענוג אַנצוטאָן פיעל שא-
דען. זיי דאַרפען זיך פריהער פאַרמעהרען, אַנזאַמלען אַ גרויסע אַרמעע און
צוגרייטען גענוג אַמוניציע — גיפט — איידער זיי קענען אַטאַקירען דעם
קערפער, און די צייט, וואָס דיזע צוגרייטונג-אַרבייט דויערט איז פער-
שידען אין די פערשיידענע קראַנקהייטען.

אין צייט, ווען די מיקראָבען מאָביליזירען זייערע אַרמעען, גרייטען
זיך אויף די קערפער-צעלען צום קאַמף. אויב דער מענש איז געזונט און
שטאַרק און יעדע צעלע פון זיין קערפער איז פיקס און פערטיג אַנצופיהרען
דעם קאַמף, ווערען די מיקראָבען דערשטיקט איידער זיי דערלעבען זיך צו
פערמעהרען און דיזער מענש ליידעט ניט פון דער קראַנקהייט. מיר זאָגען
געוועהנליך, דאָס אזא מענש איז בעשיצט און קען זיך ניט אָנשטעקען.

אין פאַל אָבער די קערפער-צעלען קענען ניט אָפּהאַלטען די מאָבי-
ליזאַציע פון שונא, זאַמלען די מיקראָבען אָן גענוג כוחות צו אַטאַקירען
דעם קערפער. זיי פרעסען, זויפען, פאַרמעהרען זיך און פּראָדוצירען אַ גיפט,
וואָס פערשפרייט זיך דורכ'ן קערפער און פעראורזאכט אונז פיעל שאַדען.
אָבער וועהרענד די מיקראָבען לאָזען זיך וואויל געהן רופט דער קערפער
אַרויס זיין רעזערוו-אַרמעע, און צוזאַמען מיט די ביסעלע שטיצע, וואָס דער
קערפער קריגט דורך די הילפע פון דאָקטאָר, פיהרט ער אָן די מלחמה גע-
גען די מיקראָבען אזוי לאַנג ביז זיי ווערען פערניכטעט, אָדער דער קער-
פער זעלבסט פאַלט אין שלאַכט. אין ערשטען פאַל ווערט דער מענש געזונט,
אין צווייטען פאַל שטאַרבט ער.

מיר זעהען אָפּט ווי צוויי מענשען זיינען אויסגעזעצט דער זעלבער גע-
פּאַהר, איינער שטעקט זיך אָן מיט דער קראַנקהייט דער צווייטער ניט. מיר
זעהען אויך אָפּט ווי צוויי מענשען ליידען פון דער זעלבער קראַנקהייט און
איינער ווערט געזונט ווערענד דער צווייטער שטאַרבט. דער געוועהנליכער
תירוץ איז, דאָס וועמען עס איז בעשערט קראַנק צו ווערען ווערט קראַנק
און וועמען עס איז בעשערט צו שטאַרבן דער שטאַרבט.

די צרה איז אָבער, דאָס די מיקראָבען ווייסען ניט וועמען עס איז בע-
שערט קראַנק צו ווערען און וועמען ניט. זיי אַטאַקירען אַלעמען גלייך און

געהען אַרום איהם זיינען דאָן אין געפּאָהר אַרייַנצואַטעמען די פּאַראַזיטען, אָדער אויפֿנעהמען די מיקראָבען אויף די הענט, אויף'ן געזיכט, אויף די קליידער, און פֿון דאָרטען געפינען זיך שוין די מיקראָבען אַ וועג אין'ם קערפּער. דער קראַנקער איז די קוועלע, פֿון וואָנען די מיקראָבען, וואָס פּעראָרזאָכען די קראַנקהייט, פּערשפּרייטען זיך.

דאָס זיין אין דער אַנוועזענהייט פֿון די פּאַראַזיטישע מיקראָבען דורך קומען אין בעריהרונג מיט'ן קראַנקען זעלבסט אָדער מיט עטוואָס וואָס ער האָט אָנגעשטעקט, איז דאָרום די ערשטע שטופּע פֿון אָנשטעקען זיך מיט דער קראַנקהייט. דיזע שטופּע רופּט מען „זיך אויסזעצען צו דער געפּאָהר“ פֿון דער קראַנקהייט.

אָבער ניט אלע, וואָס געהען אַרום אַנשטעקענדע קראַנקע, שטעקען זיך אָן מיט דער קראַנקהייט. אויב עס וואָלט געווען אזוי וואָלטען דאָך אלע דאָקטוירים און גוירסעס קראַנק געוואָרען. אום די פּאַראַזיטען זאָלען קענען אָנפּאָנגען זייער צושטערונגס־אַרבייט אין אונזער קערפּער מוזען זיי פֿריה־ער קריגען אַ פּאַסענדען טהויער, דורך וועלכען אַרייַנצוגעהן אין אונזער קערפּער. פּאַראַן מיקראָבען, וואָס ווערען שעדליך בלויז דאָן, ווען זיי כאַפּען זיך אַריין אין אונזער קערפּער דורך'ן מויל, מאָגען און קישקעס. די זעלבע מיקראָבען, ווען מען זאָל זיי איינשפּריצען דירעקט אין קערפּער, וועלען זיי שטאַרבּען און אונז קיין שום שאַדען ניט פּעראָרזאָכען. פּאַראַן ווידער אַזעלכע מיקראָבען, וואָס מיר קענען דרייסט איינשלינגען און זיי וועלען אונז קיין שום שאַדען ניט פּעראָרזאָכען און געפּעהרליך ווערען זיי ערשט דאָן, ווען זיי כאַפּען זיך אַריין אין אונזער בלוט. פּאַראַן ווידער אַנדערע, וואָס מוזען פֿריהער דורכגען דעם קערפּער פֿון אַן אַנדער חיה אַיידער זיי ווערען שעדליך פּאַר'ן מענשען, ווי צום ביישפּיל די מאַלעריע מיקראָבען, וואָס מיר זען פֿריהער דורכגען דעם קערפּער פֿון אַ מאַקסיטאָ.

יעדער סאָרט פּאַראַזיט מוז דאָרום אַרייַנגעהן אין אונזער קערפּער דורך אַ געוויסען וועג און אויב מיר ווייסען נאָך דיזען וועג און פּאַרשטעלען איהם זיינען מיר אין קיין געפּאָהר, אָבּוואָל מיר געפינען זיך אין דער אַנוועזענהייט פֿון מיקראָבען. אָט דערפּאַר קענען דאָקטוירים געהן אַרום פיעלע מענשען, וואָס ליידען פֿון אַנשטעקענדע קראַנקהייטען און אַליין בלייבען געזונד, ווערענדר דער געוועהנליכער מענש שטעקט זיך אין פיעלע פעלע אָן מיט דער קראַנקהייט.

מיקראָבען זיינען אויך לעבעדיגע בעשעפעניסע, און אויך זיי זוכען אויפצוהאַלטען זייער לעבען. אום צו קענען לעבען מוזען זיי האָבען שפּיז, און אויב די שפּיז, אין וועלכע זיי נויטיגען זיך, געפינט זיך אין אונזער קער- פער, פרעסען זיי אונז, פונקט ווי מיר שטעלען זיך ניט אָפּ צו עסען אַנדערע חיות, ווען מיר נויטיגען זיך אין געוויסע שפּיז-מאַטעריאַלען, וואָס געפינען זיך אין די קערפערס פון יענע חיות.

ניט אַלע מיקראָבען לעבען אין די קערפערס פון לעבעדיגע חיות. צווישען די מיליאָנען פערשיידענאַרטיגע מיקראָבען געפינען זיך בלויז גע- צעהלטע קלאַסען, וואָס קענען אַנדערש ניט לעבען סיידען זיי פרעסען דעם קערפער פון אַ געוויסע לעבעדיגע בעשעפעניס. דיזע סאַרט מיקראָבען רור פֿען מיר פאַראַזיטען. (דערפון נעהמט זיך דער נאָמען פאַראַזיט. מיט וועל- כען מיר בעצייכענען אַ מענשען, וואָס לעבט פון יענעמ'ס פראצע).

עס איז וויכטיג דאָ גלייך אין אָנפאַנג צו פערשטעהן, דאָס דיזע פאַראַ- זיטען זוכען ניט צו טויטען די בעשעפעניס, אין וועמען'ס קערפער זיי לעבען. אַלעס וואָס זיי טוען איז פרעסען און פאַרמעהרען זיך אום אויפצוהאַלטען זייער אייגענע עקזיסטענץ און זייער מין. פונקט ווי די מענשען, וואָס עכען דאָס פלייש פון אַנדערע חיות טוען עס ניט מיט דעם צוועק צו פערניכטען יענע חיות, נאָר בלויז אויפצוהאַלטען זייער אייגען לעבען.

דיזע פאַראַזיטען זיינען זעהר קליין. אזוי קליין, דאָס ווען מען קוקט אויף זיי דורך אַ מיקראָסקאָפּ, וואָס פערגרעסערט זיי העכער טויזענד מאל, זעהען זיי ערשט דאָן אויס ווי דער שפּיז פון אַ נאָדעל. אָט דערפאַר האָט מען אַ לאַנגע צייט ניט געוואוסט פון זייער עקזיסטענץ, דערפאַר איז נאָך ביז היינטיגען טאָג אזוי שווער זיך אויסצוהיטען פון זיי, און דערפאַר איז כמעט אונמעגליך צו זאָגען גענוי ווען און ווי אזוי איינער האָט זיך אָנגע- שטעקט מיט דער קראַנקהייט.

ווען איינער ליידעט פון אַן אנשטעקענדע קראַנקהייט, לאָמיר זאָגען, דיפטעריע אָדער טובערקולאָזיס, ענטהאַלטען געוויסע טיילען פון זיין קערפער מיליאָנען פו דיזע פאַראַזיטען. זיי געפינען זיך, צום ביישפּיל, אין די שפּיי- עכץ פון קראַנקען, און ווען יענער רעדט און שפּריצט פון מויל קלייניקע טראָפּעלאַך שפּייעכץ, אָדער ער הוסט. אָדער ניסט און פאַרשטעלט זיך ניט דאָס מויל, שיקט ער אַרויס אַרום זיך צוזאַמען מיט די פייכטקייט פון זיין מויל און נאָך אויך מיליאָנען פון דיזע פאַראַזיטען, וואָס פּעראורזאָכען זיין קראַנקהייט. די מענשען, וואָס געפינען זיך נאָהענט צום קראַנקען, אָדער

פאר אונזער צוועק וועט אָבער זיין גענוג צו צוטיילען אלע קראנקהייטען אין צוויי הויפט־קלאַסען.

אין ערשטען קלאַס קענען מיר פעררעכענען אלע קראנקהייטען, וואָס ווערען פּעראורזאכט דערפון, וואָס אונזער קערפּער־מעכאַניזם ווערט קאַליר אָדער בעשעדיגט. אין צווייטען קלאַס בעלאַנגען די קראנקהייטען, וואָס ווערען פּעראורזאכט פון מיקראָבען, אַזעלכע פיצענקע בעשעפעניסען, וואָס כאַפּען זיך אַריין אין אונזער קערפּער, פרעסען אונז לעבעדיגער הייד און פּער'סם'ען אונז מיט די גיפּטען, וואָס זיי פּראָדוצירען.

קראנקהייטען פון ערשטען קלאַס גרייפּען אָן בלויז איינצעלנע פּערזאָנען. עס ליידעט פון זיי בלויז דער, וואָס ווערט אָנגעגריפּען פון דער קראַנק־הייט און די, וואָס קומען אין נאָהענטער בעריהרונג מיט די קראַנקע, זיינען אין קיין געפּאָהר זיך אָנצושטעקען מיט דער זעלבער קראנקהייט.

נאָך אנדערס איז דער פּאַל מיט די קראנקהייטען, וואָס בעלאַנגען צום צווייטען קלאַס. דיזע בעצייכענען מיר מיט'ן נאָמען אנשטעקענדע קראנקהייטען, ווייל געזונטע מענשען קענען זיך אָנשטעקען מיט דיזער קראנקהייט פון די מענשען, וואָס זיינען שוין קראַנק. די זעלבע מיקראָבען, וואָס פּעראורזאכען די קראנקהייט אין איין מענשען, קענען אויך פּעראורזאכען די זעלבע קראנקהייט אין אנדערע מענשען, ספּעציעל אין די, וואָס קומען אין נאָהענטער בעריהרונג מיט'ן קראַנקען.

אין דיזען בוך וועלען מיר בעטראַכטען פּערשיידענע קראנקהייטען און ווי אַזוי זיך פון זיי אויסצוהיטען. אָבער איידער מיר וועלען אָנפאַנגען בעטראַכטען יעדע קראנקהייט בעזונדער איז ווערט זיך אָפּצושטעלען אויף אַ וויילע אויף דער פּראָגע פון אנשטעקענדע קראנקהייטען, אין אַלגעמיין זעהן, ווי אַזוי מיקראָבען פּעראורזאכען קראנקהייטען. און ווי אַזוי אונזער קערפּער בעקעמפט דיזע קראנקהייטען.

ווי אַזוי מיקראָבען פּעראורזאכען קראנקהייטען.

יעדעס לעבעדיגעס בעשעפעניש, וואָס עקזיסטירט אויף אונזער ערד, מוז, אום צו קענען עקזיסטירען, פּערברויכען געוויסע שפּייז, און מעהר־סטענטיילס מוז איין לעבעדיגעס בעשעפעניש פרעסען אַ צווייטעס, אויך לעבעדיגעס בעשעפעניס (פּלאַנצען לעבן אויך) אום צו קענען אויפהאַלטען דאָס אייגענע לעבען.

פאנג אזוי לייכט, אָדער אזוי פערשטעלט, דאָס נאָר אַ דאָקטאָר קען עס אויס-
געפינען.

נעהמט אלס ביישפּיל אַן אָרקעסטער, אין וועלכען פּופציג אָדער זעכ-
ציג מוזיקאַנטען שפּילען. אזוי לאַנג ווי זיי שפּילען האַרמאָניש, הערט זיך
זייער שפּילען ווי פון איין אינסטרומענט. איהר פערנעסט גאָר דערביי,
דאָס עס שפּילען אזוי פיעל בעזונדערע מענשען. אָבער זאָל נאָר איין מוזי-
קער אַרונטער פון טאָן און די האַרמאָני וועט גלייך פערשווינדען. איהר וועט
גלייך דערקענען, דאָס עטוואָס איז אויסער אָרדענונג, עטוואָס איז ניט ווי עס
דארף זיין. אַמאָך איז די דיסהאַרמאָני אזוי גרילצער, דאָס יעדער צוהערער
קען זי גלייך בעמערקען, מאַנכעס מאָל איז זי אָבער אזוי לייכט, דאָס נאָר
דער געניטער מוזיקער דערקענט זי.

די דיסהאַרמאָני אין דער אַרבייט פון די פערשיידענע טיילען פון אונ-
זער קערפער רופען מיר קראַנקהייט. מאַנכעס מאָל איז די דיסהאַרמאָני
אזוי אויגענשיינליך, דאָס יעדער, בעזונדערס דער קראַנקער זעלבסט, קען זי
לייכט בעמערקען. אָפטמאָל, ספּעציעל ווען אינערליכע קראַנקהייטען פאַן-
גען זיך נאָר וואָס אָן צו ענטוויקלען, איז די דיסהאַרמאָני אזוי לייכט, דאָס
נאָר דער דאָקטאָר קען עס אויסגעפינען.

אין אזא פאַל איז עס געוועהנליך מעגליך צו פערריכטען דעם לייכטען
פעהלער און פעהריטען דאָס קראַנקהייט זאָל זיך ניט מעהר ענטוויקלען, אויב
מען פערקאַפט דאָס בעצייטענס.

ליידער גלויבען זיך ניט די מעהרסטע מענשען, דאָס זיי זיינען קראַנק
ביז זיי דערפיהלען די קראַנקהייט, און ביז דאָס פאַסירט האָט די קראַנק-
הייט שוין צייט געהאַט זיך צו ענטוויקלען און פעראורזאכען פיעל שאַדען.

אנשמעקענדע און ניט אנשמעקענדע קראַנקהייטען.

די צאָהל קראַנקהייטען, פון וועלכע דער מענש קען ליידען, זיינען גאָר
ניט איבערצוצעהלען. ווי די זאַמד אין ים אזוי פיל זיינען זיי. אָבער
אזוי ווי פיעלע קראַנקהייטען זיינען עהנליך איינע צו די אנדערע ווערען
זיי גרופירט אין בעשטימטע קלאַסען, לויט דער אַרט און ווייזע ווי זיי פאַן-
גען זיך אָן, לויט דעם טייל קערפער וואָס זיי אַטאַקירען, לויט די סימנים,
וואָס דיזע קראַנקהייטען צייגען און ז. וו.

וואס הייסט קראנק זיין.

דער מענש, וואָס איז אזוי קראַנק, דאָס ער איז געצוואונגען אויפצו-
געבען זיין געוועהנליכע בעשעפטיגונג און ליגען צו בעט, נויטיגט זיך ניט
אין קיין ערקלערונג, וואָס אזוינס קראַנקהייט איז. ער פיהלט דאָס, ער ווייס
דאָס ער איז קראַנק.

פאַראַן אָבער מענשען, וואָס זיינען ערנסט קראַנק, אָבוואָל אויסערליך
שיינען זיי צו זיין גאָנץ געזונד. ניט נאָר זייטיגע מענשען, נאָר אויך זיי
אליין גלויבען ניט, דאָס זיי זיינען קראַנק און אָנשטאָט זיך צו לאָזען בע-
האַנדלען פון אַ דאָקטאָר און טאָן וואָס ער ראַט זיי, זעצען דיזע מענשען
פאַרט זייער געוועהנליכע טעטיגקייט, ביז זייער געזונד ברעכט צוזאַמען
און זייער קערפער האָט שוין געליטען אזוי פיל שאַדען, דאָס עס איז אונ-
מעגליך אין גאַנצען צו פערריכטען.

עס איז דאָרום זעהר וויכטיג פיר יעדען מענשען צו וויסען ווען ער
דאַרף זיך בעטראַכטען אַלס חולה אום ער זאָל בעצייטענס קענען פערריכטען
יעדען פעהלער אין דער מאַשינערי פון קערפער און פערכאַפּען יעדע קראַנק-
הייט, איידער זי ענטוויקעלט זיך צו ווייט. אָבער אום דאָס צו וויסען דאַר-
פּען מיר פריהער פערשטעהן וואָס מיר מיינען מיט'ן וואָרט קראַנקהייט.

אין אַ געזונטען צושטאַנד אַרבייט יעדע טייל פון קערפער אין האַר-
מאַני מיט אַלע אַנדערע קערפער־טיילען. די פערשיידענע טיילען פון אונזער
קערפער־מאַשין אַרבייטען אזוי גלאַט און געמיינשאַפטליך, דאָס מיר פיהלען
גאָרניט די אַרבייט, מיר פיהלען ניט, דאָס מיר האָבען פערשיידענע אַברים.
דער גאַנצער קערפער אַרבייט ווי איין גאַנצע גוט־געגולירטע מאַשין. קוים
אָבער ווערט איין שרייפּעלע פון דיזער מאַשין קאַליע, פערשווינדעט די
האַרמאָני און מיר דערפיהלען, דאָס עטוואָס איז ניט אין אָרדענונג.

צייטענווייז איז דיזע אונאַרדענונג אזוי דייטליך, אויבען אויף, דאָס
יעדער איינער קען עס בעמערקען, מאַנכעס מאָל איז די אונאַרדענונג אין אַן-

בעצאָהלען פאַר יעדען פעהלער, וואָס מען איז בעגאַנגען. די טענה „איך האָב ניט געוואוסט, אז עס איז אַ פעהלער“ ווערט דאָ ניט אָנגענומען. דענקט איהר ניט, דאָס עס לוינט זיך כאַטש עטוואָס געוואויר צו ווערען וועגען דער „ביונעס“ פון אונזער קערפער, ווי אזוי די קערפער־מאַשינערי, אַרבייט, ווי אזוי אויף איהר אַכטונג צו געבען און ווי אזוי צו פער־היטען, אז דיזע מאַשינערי זאָל ניט צוזאַמענברעכען? דענקט איהר ניט, דאָס עס לוינט זיך אוועקצוגעבען פאַר די אויפהאַלטונג פון אונזער געזונד כאַטש אַ טייל פון די אויפמערקזאַמקייט, וואָס מיר גיבען אוועק אויף צו זוכען לעבענס־מיטעל?

פאַר די אלע, וואָס דענקען אז עס לוינט זיך יע, נאָר זיי האָבען ניט די צייט צו לערנען און קענען זיך־ניט בענוצען מיט קיין אנדער שפראַך אויסער אידיש, ווערען דיזע ביכער געשריבען.

דער צוועק פון דיזע ביכער איז ניט צו מאַכען די לעזער פאַר דאָס־טוירים, אויך ניט זיי צו לערנען ווי אזוי זיך אַליין צו קורירען און אויסצו־קומען אָהן דאָקטוירים. אונזער אויפגאַבע איז בלויז עטוואָס צו בעקענען דעם לעזער מיט דער וואונדערבאַרער מאַשינערי פון אונזער קערפער. איהם צייגען ווי אזוי דיזע מאַשינערי אַרבייט און וואָס עס פאַסירט ווען מיר ווערען קראַנק, און מיר האָפען, אז דאָס וועט ערוועקען ביים לעזער אַ געפיהל פון רעספעקט פאַר זיין אייגענעם קערפער, אַ חשק בעסער אַכטונג צו געבען אויף זיין געזונד און אַ בעשלוס ניט צו פערנאַכלעסיגען די לייכטסטע קראַנק־הייט, נאָר גלייך זיך בעראַטען מיט אַ דאָקטאָר און פערריכטען דעם לייכט־סטען שאַדען, וואָס דער קערפער ליידעט.

און דאך ערלויבט איהר אייער טאכטער צו הייראטען און בריינגען קינדער אויף דער וועלט ווען זי האט נישט דעם מינדעסטען בעגריף וועגען דעם ווי אויפצופאסען אויף זיך זעלבסט אָדער אויף קינדער, און איהר וואָלט זיכער געקוקט ווי משוגע אויף אַ מענשען, וואָס וואָלט אייך געראטען צו לאָזען אייער טאכטער אָדער זוהן פריהער וויסען עטוואָס פון דער גרויסער פערזאנלעכקייט, וואָס זיי געהמען אויף זיך.

יעדער ביזנעסמאן, ווען ער שטעלט איין זיין געלט אין אַ געוויסער אונטערנעמונג, זוכט ער זיך פריהער צו בעקענען מיט דער אונטערנעמונג, אויסגעפינען אַלע איינצעלהייטען פון דעם געשעפט, אין וועלכען ער שטעלט איין זיין פערמעגען און ערשט ווען ער איז גענוי בעקאנט מיט דיזען געשעפט, געהמט ער זיך אונטער צו זיין אַליין דער גאנצער בעל הבית איבער זיין געשעפט.

אין דער „ביזנעס" פון אונזער קערפער האָבען מיר איינגעשטעלט אונטער גאנצעס פערמעגען, אונזער האָב און גוטס, אונזער לעבען. איז דען דאָס נישט די וויכטיגסטע אונטערנעמונג אונזערע? און דארפן מיר זיך דען נישט בעקענען מיט דיזער אונטערנעמונג אַם וועניגסטען אַזוי פיעל, וויפיעל מיר בעקענען זיך מיט דעם געשעפט, פון וועלכען מיר פערדינען אייניגע דאָלאַר?

עמ, נאָרישקייטען, וועט איהר זאָגען. אַזוי פיעל מענשען פאָנגען נישט אָן צו וויסען וועגען געזונדהייטס־פראָגען און לעבען דאָך אויס זייערע יאָהר־רען, מסתמא איז עס נישט אַזוי וויכטיג צו וויסען. אין אַ געשעפט, ווען מען איז נישט בעקאנט מיט דער סחורה, באַנקראַטירט דאָס געשעפט, אָבער ווען מען ווייסט נישט אַפילו דעם אַלף־בית פון מענשליכען קערפער בלייבט מען דאָך לעבען.

אמת, אָבער די רעקאָרדס פון די טויטען־פעלע אין אונזער לאַנד צייגן גען, דאָס העכער ניינציג פון יעדע הונדערט מענשען שטארבען נישט פון אַלמקייט נאר פון קראַנקהייט, זיבען פון יעדע הונדערט מענשען שטארבען פון עקסידענטס און בלוז צוויי פון יעדע הונדערט מענשען שטארבען מיט אַ נאָטירליכען טויט — פון אַלמקייט.

אויף אין די „ביזנעס" פון קערפער באַנקראַטירען די געשעפטען, וואָס ווערען געפיהרט אָהן אַ טאַק און אָהן אַ רעכענונג. און אין דיזען פאל קען מען מיט די קרעדיטאָרען נישט צורעכט קומען. מען קען נישט איבערשרייבען דאָס געשעפט אויפ'ן ווייבס נאָמען. מען מוז בעצאָהלען, און טייער

יעדע זאך, וואָס דער מענש ווייס, מוז ער פריהער לערנען. דאָס זעל-
בע גילט אויך וועגען די אויפפאסונג אויף זיין אייגענעם קערפער און האַל-
טען זיין קערפער־מאַשינערי אין אָרדנונג.

אונזער קערפער־מאַשינערי איז אַ זעהר איידעלע, העכסט דעליקאַטע,
אַבער פון דער נאַטור גוט איינגעגולירטע, וואָס קען טאָן איהר אַרבייט ווי
געהעריג איז, ווען זי זאָל נאָר ניט געשטערט ווערען. די אומשטענדען, אונ-
טער וועלכע מיר לעבען, זיינען אָבער ניט קיין נאַטירליכע. אַלעס, אַלעס,
וואָס האָט אַ שייכות מיט אונזער לעבען, האָבען מיר קינסטליך בעשאַפען.
מיר וואוינען אין הייזער, אין וועלכע די לופט האָט ניט קיין פרייען צוטריט,
מיר דעקען צו דעם קערפער מיט קליידער, וואָס דינען אויך אַלס אינקוויזי-
ציאָנס־אינסטרומענטען (קאָרעטען, ענגע שיך, א. ז. וו.). די שפיז, וואָס
מיר עסען, פראַווען מיר צו און ענדערען איהר נאַטירליכע פאָרמע, מיר
עסען ניט ווען מיר זיינען הונגעריג נאָר אין בעשטימטע שטונדען פון טאָג
אָדער ווען מיר האָבען אַפּעטיט, אַלעס, אַלעס, וואָס האָט אַ שייכות מיט אונ-
זער קערפער, האָבען מיר געענדערט אויף אַ קינסטליכען אופן.

אונזער קערפער קען זיך צוגעוועהנען צו די אַלע זאַכען, אויב מיר זאָר-
לען נאָר וויסען ווי ווייט מיר מעגען געהן אין יעדען פאַל בעזונדער, אויב
מיר זאָלען נאָר קענען איבערקוקען פון צייט צו צייט די מאַשינערי פון אונ-
זער קערפער, און אויסגעפינען צו אַלעס איז אין אָרדנונג, אויב עטוואָס איז
ניט קאַליע געוואָרען.

ליידער פערשטעהען עס נאָך ניט די מעהרסטע מענשען.

פערשיידענע סאָרטען מאַשינען ווערען יעצט געברויכט כמעט אין אַלע
אינדוסטריען. אין יעדען פאַל לאָזט מען ניט צו אַ מענשען צו אַרבייטען אויף
אַ מאַשין ביז מען האָט איהם פריהער געוויזען ווי אומצוגעהן מיט דער מאַ-
שין און ווי אויף איהר אכטונג צו געבען. די איינציגע אויסנאָהמע איז די
טייערכטע און איידעלסטע מאַשין אויף דער וועלט — דער מענשליכער
קערפער.

שטעלט זיך פאָר דאָס איהר וואָלט געהאַט ביי זיך אין הויז אַ רעכע-
נונגס־מאַשין, פאַר וועלכע איהר האָט בעצאָהלט, לאָמיר זאָגען, צוויי אָדער
דריי טויזענד דאָלאַר, וואָלט איהר צוגעלאָזען יעדען איינעם, וואָס וואָלט נאָר
וועלען, צו אַרבייטען אויף דיזער מאַשין? וואָלט איהר צוגעלאָזען, צום ביי-
שפּיל, אייער יונגע טאכטער צו אַרבייטען אויף דיזער מאַשין, ווען זי האָט
ניט דעם מינדעסטען בעגריף ווי אזוי די מאַשין אַרבייט? געוויס ניט.

זאכט בויך־קרעמפפען, האָט ער דערפון ניט געדונגען דאָס מען דארף זי
 ניט עסען, נאָר ער האָט זיך אויסגעלערנט אזוי צו צוגרייטען די שפּיז, זי
 זאָל מעהר קיין קרעמפפען ניט פּעראורזאכען. צו בעשיצען זיך געגען קעלט
 האָט ער אויסגעבויט הייזער, צו קעמפען געגען שונאים האָט ער געשאפּען
 וואפּען און האָט ניט געדארפט ענטוויקלען זיינע צייהן און נעגעל. זיין ער-
 פּאָהרונג האָט ער אויסגעקריצט אויף שטיינער און נאָכהער פּערשריבען אין
 ביכער. ער האָט זיך דאָרום ניט גענויטיגט אין איבערגעבען דיזע ערפּאָהרונג
 בירושה צו זיינע קינדער. אָנשטאָט צו וויסען אינסטינקטיוו די ערפּאָה-
 רונג פון די פּערגאָנגענע דורות האָט דער מענש געפונען פאַר לייכטער צו
 שטודירען די געשיכטע, וואָס יענע דורות האָבען פּערשריבען.

און אזוי האָט דער מענש ביסלעכווייז אָנגעוואָרען אַלע אינסטינקטען,
 וואָס בעשיצען אַלע אַנדערע נידעריגערע חיות. דער היינטיגער מענש ווערט
 געבוירען נאָקעט, ניט נאָר אָהן קליידער נאָר אויף אָהן שום ערפּאָהרונג פון
 דעם, וואָס די מענשען, וואָס האָבען געלעבט פאַר איהם, האָבען דורכגעמאַכט.
 די איינציגע פּעהיגקייט, וואָס מיר בעזיצען ווען מיר ווערען געבוירען,
 איז צו זויגען דער מוטער'ס ברוסט. אָבער אויף אין דיזען פאַל זיינען מיר
 ווייט הינטערשטעליג אפילו פון דעם ערשט־געבוירענעם קעצעלע. דאָס קע-
 צעלע איז בלינד און דאָך געפינט עס דער מוטער'ס ברוסט און ווייס ווי
 אזוי צו קריגען די מילך. דער מענש ווערט געבוירען זעהענדיג, און דאָך
 וואָלט ער פון הונגער געשטאָרבען ליגענדיג נעבען דער מוטער'ס ברוסט,
 אויב מען וואָלט איהם ניט אַריינגעלעגט די פיפּקע אין מויל אַריין.

אַלעס, אַלעס וואָס דער מענש ווייס מוז ער לערנען, אינסטינקטיוו
 ווייס ער קיין זאך ניט. עס איז דאָרום קיין וואונדער ניט, וואָס דער מענש
 ווייס ניט ווי אַכטונג צו געבען אויף זיין געזונד סיידען ער לערנט זיך דאָס
 אויס אין זיינע שפּעטערע יאָהרען.

שטעלט זיך פאַר, דאָס מען זאָל ערלויבען יעדען איינעם, אָהן שום
 פריהערדיגע פאַרבערייטונג, צו טרייבען אַטאָמאָבילס, קאַרס, אייזענבאָהנען,
 און פערר און וועגענער. קענט איהר זיך פאַרשטעלען וויפיעל צוזאַמען-
 שטויסע, וויפיעל אונגליקען עס וואָלטען פאַסירט? און איז דען אַ וואונ-
 דער, וואָס אזוי פיל קראַנקהייטען עקזיסטירען און אזוי פיל מענשען געהען
 יונג פון דער וועלט אוועק, ווען מענשען, וואָס האָבען ניט דעם מינדעסטען
 בעגריף וועגען זייער קערפּער מאַשינערי און ווי אויף איהר אַכטונג צו גע-
 בען, זיינען פאַלשטענדיגע בעלי בתים איבער דיזע מאַשינען?

פארווארט.

פון אלע לעבעדיגע ברואים, וואָס בעוואוינען אונזער ערד, איז דער מענש דער איינציגער, וואָס האָט זיך אויסגעלערנט צו ענדערען די אומ-שטענדען, אונטער וועלכע ער געפינט זיך. דער מענש איז כמעט פאָל-שטענדיגער בעל הבית איבער זיך. ער האָט עראָבערט די גאנצע וועלט און אלע חיות, וואָס געפינען זיך אין איהר און זיך געמאַכט צום הערשער פון אַ גרויסע טהייל פון דיזער וועלט.

אַבער פאַר דיזע עראָבערונג האָט ער בעצאָהלט מיט אַ טייערען פרייז. זוכענדיג קענטניסע, וויסענשאַפט, זיך גריבלענדיג און פאַרשענדיג די סודות פון דער נאַטור האָט דער מענש פערנאַכלעסיגט זיינע אינסטינקטען, און מיט דער צייט האָט ער זיי ביסלעכווייז פערלאָרען.

יעדע חיה, יעדע שטומע בעשעפעניש ווייס אינסטינקטיוו ווער עס זיי-נען איהרע שונאים, ווי זיך פון זיי אויסצוהיטען און ווי זיי צו בעקעמפען. זי ווייס אויך ווי צו קריגען איהר שפייז, וועלכע שפייז עס איז פאַר איהר נוצליך און וועלכע שערליך.

די עלטער, עלטער זיידעס פון דיזע חיות האָבען דאָס אויסגעפונען אין דער קאָסטבאַרער שוהלע פון לעבען און האָבען פאַר דיזע ערפאָהרונג טייער בעצאָהלט. יעצט קריגען עס די חיות בירושה, אינסטינקטיוו. פון געבורט אָן בעזיצען זיי דיזע ערפאָהרונג אַבּוואָל זיי קענען זיך אַליין קיין רעכנונג ניט אָפגעבען וועגען דעם „וואָרום" און „ווי אזוי" פון יעדע זאך וואָס זיי טוען.

גאַנץ אנדערש האָט געהאַנדעלט דער מענש. אויב אַ געוויסע חיה האָט איהם פעראורזאכט שאַדען, האָט ער זיך ניט אויסגעלערנט זי אויסצו-מירדען נאָר זי צו בעקעמפען. אויב אַ געוויסע שפייז האָט איהם פעראור-

זייטע

„הארץ מוירמערס“. וואָס אַזעלכע מוירמערס בעדויטען. וועלכע
קראַנקהייטען עס פיהרען צו האַרץ פעהלער. די אויסזיכטען פון
אַזאַ קראַנקען. ווי זיך אויסצוהייטען פון האַרץ קראַנקהייטען.
בראָנישע האַרץ קראַנקהייט. די בעהאַנדלונג פון אַזאַ קראַנקהייט.

קאַנסער 299-306

וואָס פיר אַ סאַרט קראַנקהייט קאַנסער. איז. פערשיידענע פאַרמען
פון קאַנסער. די סמנים פון קאַנסער.

שלום 307-311

דער זיכערסטער וועג ווי זיך אויסצוהייטען פון ערנסטע קראַנק-
הייטען.

זייטע

וואָס עס הייסט אָפּענדיסיטיס. די געפאַהר פון דיזער קראַנקהייט.
די סמנים פון דיזער קראַנקהייט. די אויסזיכטען פון קראַנקען.
וואָס צו טאָן אין פאַל פון אָפּענדיסיטיס.

236-242 מערידען

וואָס פיר אַ שייכות דיזע קראַנקהייט האָט מיט אידען. וואָס די
קראַנקהייט איז. די אורזאַכע פון מערידען. פערשיידענע פאָרמען
פון מערידען. די סמנים פון מערידען. וואָס צו טאָן געגען מערידען.

243-255 צוקער קראַנקהייט („דייעביטיז“)

וואָס די קראַנקהייט איז, די אורזאַכען פון דער צוקער קראַנקהייט.
די סמנים פון דער קראַנקהייט. די אויסזיכטען פון קראַנקען.
די רפואה געגען דער צוקער קראַנקהייט.

256-259 די אידישע קראַנקהייט

ווארום דיזע קראַנקהייט ווערט אָנגערופען די אידישע קראַנקהייט.
די סמנים פון דער קראַנקהייט. די אויסזיכטען פון קראַנקען.
וואָס צו טאָן פאַר אזא קראַנקען.

260-265 אַסטמאַ

די פערשיידענע קראַנקהייטען וואָס ווערען בעצייכענט מיט דיזען
נאָמען. וואָס די קראַנקהייט איז. די סמנים פון אַסטמאַ. די
אויסזיכטען פון קראַנקען. די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

266-283 נירען קראַנקהייט

די ראַלע וואָס די נירען שפילען אין אונזער קערפער. ווארום די
נירען ווערען קראַנק. פערשיידענע פאָרמען פון נירען קראַנקהייט.
די סמנים פון דיזער קראַנקהייט. די אויסזיכטען פון קראַנקען.
וואָס צו טאָן פיר'ן קראַנקען. די כראָנישע פאָרמען פון נירען
קראַנקהייט.

284-298 חאַרץ קראַנקהייט

אונזער חאַרץ און ווי אזוי עס אַרבייט. ווי אזוי דאָס חאַרץ זעהט
אויס. די פערשיידענע טיילען פון חאַרץ און די קראַנקהייטען צו
וועלכע זיי זיינען אויסגעזעצט. די טירלאך פון חאַרץ און די

זייטע

פאר קאנסאמפטיווס. שפייז פאר קאנסאמפטיווס. וואס פיר א קלימאט
עס איז בעסער פיר קאנסאמפטיווס. סאניטאריום בעהאנדלונג פיר
שווינדזוכטיגע. די אויסזיכטען פון קאנסאמפטיווס. מעגען שווינד-
זוכטיגע הייראמען? וועגען קריגען קאנסאמפטשאן בירוש. אידיש-
קייט און טובערקולאזיס. ווי צו פערמיטען זיך פון דער קראנק-
הייט.

188-195 ריקעמס (ענגלישע קראנקהייט)

ווארום מען רופט דיזע קראנקהייט די ענגלישע, וואס פיר א
קראנקהייט דאס איז. ווי אזוי זי ווערט פעראורזאכט. די סמנים
פון דער קראנקהייט. ווי אויסצוהימען א קינד פון ריקעמס.
וואס צו טאן ווען א קינד האט שוין די קראנקהייט.

196-203 סקוירוי (סקארבוט)

די דריי טהעאריען וועגען די ענטשטעהונג פון דיזער קראנקהייט.
וואס די קראנקהייט איז. די סמנים פון סקוירוי. די אויסזיכטען
פון קראנקען געזונד צו ווערען. ווי זיך אויסצוהימען פון דיזער
קראנקהייט. וואס צו טאן ווען מען האט שוין די קראנקהייט.
סקוירוי ביי קליינע קינדער.

204-210 פאדאגרא (נאט)

ווארום די קראנקהייט הייסט פאדאגרא. די סמנים פון דער קראנק-
הייט. די כראנישע פארמע פון פאדאגרא. די אורזאכע פון דער
קראנקהייט. די אויסזיכטען פון קראנקען. די בעהאנדלונג פון
דער קראנקהייט. ווי זיך אויסצוהימען פון פאדאגרא.

211-222 רהומאטיזם

וואס דיזע קראנקהייט איז און וואס זי איז נישט. די אקיומע פארמע
פון רהומאטיזם. די אורזאכען פון דיזער קראנקהייט. ווי זיך
אויסצוהימען פון איהר. די סמנים פון דיזער קראנקהייט. וואס
צו טאן ווען איינער ליידעט פון רהומאטיזם. כראנישע רהומאטיזם.
רהומאטיזם און פלייש עסען. וואס רהומאטיזניקעס מעגען עסען.

223-235 אפענדיסיטיס

וואו עס געפינט זיך אונזער אפענדיקס. צו וואס מיר דארפען איהם.

זייטע

קאלדס (פערסעלטונג) 111-120

א לויכטע קראנקהייט מיט ערנסטע רעזולטאטען. די ראָלע פון אונזער נאָז. א צוג-לופט אָדער מיקראָבען אַלס פּעראורזאָכער פון קאלדס. ווי זיך אויסצוהיטען פון כאַפּען אַ קאלד. וואָס צו טאָן ווען מען האָט דעם קאלד שוין געכאַפּט.

אינפלוענצא 121-129

„מאָדאָם לאַ גריפּ“ און איהרע רייזעס אַרום דער וועלט. די ביאָגראַפיע פון מאַיאָם לאַ גריפּ. ווי אַזוי די גריפּ ענטוויקעלט זיך. עפידעמיעס און פאַנדעמיעס. פערשיידענע פאַרמען פון אינפלוענצא. נאָכוועהנישען פון די גריפּ. די אויסזיכטען פון קראַנקען. וואָס צו טאָן אין פאַל פון אינפלוענצא.

בראַנקייטיס 130-139

וואָס פיר אַ קראַנקהייט דאָס איז. ווער עס ליידעט פון איהר אַם מעהרסטען. די פערשיידענע סאַרמען פון בראַנקייטיס. די סמנים פון דער קראַנקהייט. וואָס צו טאָן אין פאַל פון בראַנקייטיס. בראַנישע בראַנקייטיס. פערשיידענע פאַרמען פון בראַנישע בראַנקייטיס. די אויסזיכטען פון קראַנקען. די בעהאַנדלונג פון דער קראַנקהייט.

לונגען ענטצינדונג 140-155

אונזערע לונגען און ווי אַזוי זיי אַרבייטען. וואָס עס פּעראורזאָכט לונגען ענטצינדונג. די צוויי הויפט פאַרמען פון לונגען ענטצינדונג. די סמנים פון דער קראַנקהייט. די אויסזיכטען פון קראַנקען. דער קריזיס. ווי זיך אויסצוהיטען פון לונגען ענטצינדונג. וואָס צו טאָן פירן קראַנקען.

טובערקולאָזיס (קאָנסאַמפּשען) 156-187

וואָס טובערקולאָזיס איז. פון וואָנען די קראַנקהייט נעהמט זיך. ווי אַזוי זי פערשפרייט זיך. פערשיידענע פאַרמען פון לונגען טובערקולאָזיס. די ערשטע סמנים פון דער קראַנקהייט. די הויפט סמנים פון דער קראַנקהייט. מעדיצינישע בעהאַנדלונג פאר קאָנסאַמפּטיווס. פּעיק „קאָנסאַמפּשאַן-קורס“. די איינציגע רטואַת

זייטע

סמנים פון דער קראנקהייט. ווי לאנג די קראנקהייט האלט אן.
די נאכוועהנישען פון קייד-הוסט. ווי זיך אויסצוהיטען פון קייד-
הוסט. וואס צו טאן פיר א קינד וואס ליידעט שוין פון קייד-הוסט.

קינדער פארעאליזם 69-75

פון וואס די קראנקהייט ווערט פעראורזאכט. ווי אזוי זי פער-
שפרייט זיך. וואס עס קומט פאר אין'ם קערפער פון קראנקען.
די סמנים פון דעם קראנקען. די אויסזיכטען פון קראנקען. די
בעהאנדלונג פון דער קראנקהייט. די סערום טריטמענט פיר די
קראנקהייט.

מאמפס 76-78

ווי אזוי דיזע קראנקהייט ווערט פעראורזאכט. ווער עס ליידעט
פון מאמפס. די סמנים פון דער קראנקהייט. די אויסזיכטען
פון קראנקען. וואס צו טאן אין פאל פון מאמפס.

קראנקהייטען פון וועלכע ערוואקסענע מענשען ליידען.

טייפויד פיבער 79-92

וואו מען טרעפט די קראנקהייט. די קרבנות פון טייפויד-פיבער.
טייפויד אגענטען. די טייפויד באצוליען אין קערפער. די סמנים
פון דער קראנקהייט. ווי אזוי מען קען זיך בעווארענען געגען
טייפויד. טייפויד וועקסין. ווי זיך אויסצוהיטען פון קריגען
טייפויד. וואס צו טאן פיר'ן טייפויד קראנקען.

מאלעריא (קדחת) 93-110

קדחת איז שוין גאר אן ערנסטע קראנקהייט. ווי אזוי דיזע
קראנקהייט ווערט פעראורזאכט. ווי אזוי זי ווערט פערשפרייט פון
איוון מענשען צום אנדערען. די ראָלע וואס מאסקיטאס שפילען אין
פערשפרייטען די קראנקהייט. די פערשיידענע פארמען פון מאלעריא.
די סמנים פון קדחת. די רפואה צו דיזער קראנקהייט. ווי זיך
אויסצוהיטען פון קריגען מאלעריא.

זייטע

די סמנים פון דיווער קראנקהייט. ווי זיך אויסצוהיטען פון דיווער
קראנקהייט

קינדער קראנקהייטען.

שארלאך (סקארלעט פיבער, סקארלעטין) 26-34

דער אונטערשייד צווישען שארלאך און מאָולען. ווי ערנסט די
שארלאך קראנקהייט איז. ווער עס ליידעט אַם מעהרסטען פון
דיווער קראנקהייט. די סמנים פון שארלאך. פערשיידענע פאַרמען
פון שארלאך. נאָכוועהנישען פון דער קראנקהייט. ווי זיך אויס-
צוהיטען פון שארלאך. וואָס צו טאָן ווען אַ קינד ווערט שוין קראַנק.

דיפטעריא 35-47

וואָס די קראנקהייט איז. די באַציליען וואָס פעראורזאכען די
קראנקהייטען. ווי אַזוי דיפטעריא פערשפּרײט זיך. מענשען אויף
וועמען דיפטעריא האָט קיין שליסט נישט. די רפואה צו דיפטעריא.
אַנטימאָקסין, וואָס דיווער געגען גיפט איז. ווי אַזוי ער ווערט
געשאַפּען. די בעסטע צייט ווען צו געברויכען אַנטימאָקסין. ווי צו
פּערהיטען אַ קינד פון קריגען דיפטעריא.

פּאָקען 48-58

די ביאָגראַפיע פון דער פּאָקען קראנקהייט. די סמנים פון דער
פּאָקען קראנקהייט. ווי זיך אויסצוהיטען פון פּאָקען. וואָס איז
וועקסינאָישאַן. ווי אַזוי דאָס קען בעשיצען געגען דער פּאָקען
קראנקהייט.

היהנער פּאָקען 59-60

וואָס פיר אַ קראנקהייט דאָס איז. מיט וואָס דיווע קראנקהייט
אונטערשיידעט זיך פון "סמאַל פּאָקס" די סמנים פון דיווער קראַנק-
הייט. וואָס צו טאָן אין אַ פאַל פון היהנער פּאָקען.

קייך הוסט 61-68

וואָס פיר אַ קראנקהייט דאָס איז. ווי ערנסט די קראנקהייט איז.
ווען מען איז געוואויר-געוואָרען דאָס קייך-הוסט איז אַ בעזונדערע
קראנקהייט. ווער עס ליידעט אַם מעהרסטען פון קייך-הוסט. די

אינהאלט-פערצייכנים

פון ערשטען באנד.

זייטע

I-VII פאָרוואָרט

1 וואָס עס הייסט קראַנק זיין

2 אַנשטעקענדע און ניט אַנשטעקענדע קראַנקהייטען

3 ווי אַזוי מיקראָבען פּעראָרזאָכען קראַנקהייטען

ווי אַזוי אונזער קערפּער בעשיצט זיך געגען אַנשטעקענדע
7-12 קראַנקהייטען

13-21 מאָזלען

די אורזאַכע פון מאָזלען, ווי אַזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך.
די סמנים פון דער קראַנקהייט. די מאָזלען. פערשוידענע פאָרמען
פון מאָזלען. דער רעזולטאַט פון דער קראַנקהייט. ווי אַזוי
אויסצוהייטען קינדער פון דער קראַנקהייט. וואָס צו טאָן ווען אַ
קינד מאָזעלט.

22-25 דייטשע מאָזלען

דער אונטערשייד צווישען דייטשע מאָזלען און אַמט'ע מאָזלען.

שמחה בונם בראַנשטיין הכהן

ש"ץ — שו"ב — ומוהל

79 ביירנסיד דרייוו

טאָראָנטאָ, אָנט., קאַנאַדאַ

Copyright 1921 by the Hebrew Publishing Co. New York, N. Y.

Rev. Simon B. Bronstein
79 BURNSIDE DRIVE
Toronto, Ont. = Canada

דר. ב. דובאָווסקי

דאקטאר בוך

ערשטער מייל:

קראנקהייטען און ווי זיך פון זיי אויסצוהייטען

די אורזאכען, סמנים און רעזולטאטען פון די מעהרסטע קראנקהייטען
צו וועלכע א מענש איז אונטערוואָרפען. ווי אזוי ער קען
זיך אויסהייטען פון זיי און וואָס צו טאָהן ווען ער
האָט זיך נישט אויסגעהיט.

ניו-יאָרק

היברו פאָבלישינג קאָמפאַני

52-50 עלדרידזש סטריט

1921

שמחה בונם בראַנשטיין הכהן

ש"ץ — שו"ב — ומוהל

79 בורנסיד דרייוו

טאָראָנטאָ, אָנט., קאנאַדא

Rev. Simon B. Bronstein
79 BURNSIDE DRIVE
Toronto, Ont. = Canada

שמחה בונם בראַנשטיין הכהן

ש"ץ — שו"ב — ומוהל

79 ביירנסיד דרייוו

טאָראָנטאָ, אָנט., קאנאַדא

JAN - 1987

Rev. Simon B. Bronstein

79 BURNSIDE DRIVE

Toronto, Ont. = Canada

שמוחה בונם בראַנשטיין הכהן

ש"ץ — שו"ב — ומוחל

79 בורנסיד דרייב

טאָראַנטאָ, אָנט., קאַנאַדאַ

Rev. Simon B. Bronstein

79 BURNSIDE DRIVE

Toronto, Ont. = Canada

